

PROPRIETE DE l'EDITEUR

Tout exemplaire revêtu de la signature de l'Auteur sera réputé contrefait.

L'auteur et l'Editeur se réservent le droit de traduction

CASUS
CONSCIENŦIÆ

IN PB/ECJPUAS QUÆSTIONES
THEOLOGEE MORALIS,

AUCTORE
P. JOANNE PETRO GURY, S. J

theologia; moralis professore

Longum iter eut per præcepta,
breve et efficax per exempla
'Senhc. EpiSt. 6 '

APPI) BRIDAY, BIBLIOPOLAM.

VJA DICTA AVENUE DE L'ARCHEVÊCHÉ, k

ΑΡΓΠ0ΒΑΤ10

ILLI STI.'IsSIMi DD. LE BRETON. EPISCOPI AXICIENSIS.

Opero theologici, sub titulo Casts Co w c i b k t >>, (|Iw m in l c n d j t > s c i e n l j a
H doctrina adntodum laudabilis Auctor, *Joam^ Peirus r, llrtJ s* ,
novam evulgationom non probamus tantum, sed et commendamus por'
■nulnsque Sacerdotibus valde utilem foro peroptamus :.....onfidimus

Datum Anicii, die Julii 10. anno Domini

. PETRI S, Episcnp. Aniwnsk

AD LECTORES BENEVOLOS

Cum *Theologiæ Moralis Compendium*, paucis abhinc annis a me conscriptum, et in lucem editum, vobis, Venerandi animarum Moderatores, studiosique Theologiæ candidati, gratum ac eoptumque visum luerit, inde animosior factus sum, ut aliud opusculum, nempe *de Casibus praelitis conscientiæ*, simii·» a benevolentiæ vestræ proponerem ac offerrem.

Res hujuscemodi, non diffiteor, valde ardua est, atque periculis plena ; sed quo majores a me fuerunt aggrediendæ e! superandæ difficultates, eo major indulgentia a vobis mihi eri: exspectanda et concedenda. Neque labori, neque studio peperci, ut hunc libellum ad finem mihi præstitutum perducerem . . . nonnihil utilitatis, vobis et animalius sanguino Christi redempti? sollicitudinique vestra* commissis, adferrom. t) me felicem, si hoc consecutus fuero ! o me ter qiiaterque beatum, si, exigue hac opera mea, labores sludiaque vestra subie.vavero!

Doctrinam eaindem jam in *Compendio* confertam ac concinnatam, mutata forma, adjectis vero applicationibus bene nulli' hic reperietis, ila ut hoc novum opus, vehit prioris explicatio evolutio oi quoddam complementum haberi possit. Servato eodem rorum ordine, casus nonnulli circa præcipuas Theologia' Moralis quæstiones, posthabitis aliis solutu faciliioribus, proponuntur.

Casus non paucos quoad substantiam, et quandoque in ipsi-verbis, ex antiquis auctoribus, pneserlim El bel, Vo it et Pont a s. deprompsi, temperata et quandoque etiam mutata doctrina, quoties id opportunum esse duxi, duce voro, fore semper.

eximio doctore S. Alpronso i»e Ligorio. Verum multo plures casus exaravi ex iis qua* mihi inetsi, in animarum directione, per longam annorum seriem occurrerunt, aut quæ, consilii causa, a venerandis Sacerdotibus mihi proposita sunt.

Paxil Deus, ut speciali hujus operis forma, vehit pia quadam curiositate, juniores Clericos ad frequentius et constantius Theologia' Moralis studium promovendum, provectiones autem ætate ad scientiam quotidianæ necessitatis recondendam, pertraxerim. Quod si istud contigerit, operam meam apposite impensam arbitror, atque in Domino gaudebo.

A OXOTA AT.) A.

I. Nonnulla· voces qua· frequentius. in lior Opere occurrent, fæ brevitatis causa per syncopen scribentur. l'ra'cipua* sunt : S'. *big.* (S. Ligmiin. in opere majori Theologia' Moralis). — S. /./</. *Hom. aposl.* (S. Ligorius, in Compendio ab ipso S. Auctore confecto, cui titulus: *Homo apostoliciis*;

S. Thom. 2. 2. q. 55, *arl.* I. (S. Thomas, in Summa, parte secunda secundæ, quæstione 55, articulo I).

Salm. vol *Salmanl.* (Theologia moralis Salmanticensium religiosorum, nimirum Carmelitarum in Collegio Salmanlicensi professorum).

(■oil. *Andegav.* (Collationes Andegavenses, *Conférences d'Angers*>.

Trid. (Concilium Tridenlinuin).

Catech. Trid. (Catechismns Concilii Tridentini).

Lug. vol *Lugo.* (Cardinalis de Lugo). *Hone.*, *Bittemb.*, *Bonae.*, *Tambur Roncaglia*, *Busenbaum*, *Bonacina*, *Tamburini*).

Adde alias non paucas usu communi receptas abhrevationes, quas inutiliter referremus·

II. Quoties aliquis numerus ex variis ancioribus indicabitur, is ad tractatum ejusdem rei de qua agitur apud illos auctores referendus erit; sic, v. g., si in tractatu de Legibus reperiais S. *Lig. n.* 40, intelligas : S *Lig. n.* 40, *in traclalu de Legibus*. Quod si quando locus citatus ad diversum tractatum spectet, id expresse a nobis indicabitur.

III. Auctores varios in confirmandam nostram doctrinam adductos, ad majorem tractationis perspicuitatem , post expositas rei rationes retulimus : non ideo igitur rationes, saltem omnes, iisdem auctoribus indiscriminalim adscribe.ndæ sunt.

Eorum igitur testimonium adducitur multo magis ad doctrin.e, quam ad rationum eonlirmationom.

CASUS CONSCIENTIÆ

CASUS DE ACTIBUS HUMANIS

De necessitate voluntatis et advertentia mentis ad actum vere humanum, seu ad actum formaliter bonum vel malum. — De efficacia speciali voluntarii indirecti : utrum sit semper imputabile agenti! — Quomodo actus ex ignorantia, metu, vi, concupiscentia sint impulsibiles? — Quomodo moralitas ex objecto, fine et circumstantiis proveniat?

CASUS I.

DE VOLUNTARIO 1°.

1° Arnulfus, homo probus, sed indole petulans, cum inimico suo occurrisset, ab eoque non solum verbis, sed et verberibus lacessitus et impetitus fuisset, desiderio illum occidendi inardescit, et arrepto pugione in eum irruit. Verum, iræ impetu cohibito, ab inimico aufugit. Subinde vero sui compos factus, reformidat ne lethalem culpam admiserit ideoque, nulla interjecta mora, ad Confessarii pedes peccatum accusaturus provolvitur.

2° Idem, licet ad pravam blasphemandi consuetudinem destruendam serios adhibuerit conatus, in rixa cum adversario quodam habita, in blasphemias erumpit, ideoque ad diluendam hanc conscientiae noxam Confessarium iterum requirit.

3° Alias, sciens se in ebrietate solitum fuisse rixari, sedulo attendit ut in bibendo sobrietatis limites excedat. Sed ecce a sociis ad bibendum ultra inorem impulsus, ebrietate invaditur antequam ad illius periculum adverterit, et furiosus cum aliis rixas miscet. Ad se autem reversus penitentiam agere satagii, et iterum ad Confessarium confugii.

Hinc :

Quaeritur. 1° An Arnulfus peccaverit in hoc triplici casu?

2° Quid, si consuetudinem blasphemandi destruere non curasset quidem, sed absque deliberatione blasphemaret?

So i t t i o :

4. — /?. ed Im Quaw. Ar n u l f u s non videtur peccasse, saltem graviter, in ullo ex triplici casu proposito. Etenim caruit saltem plena et perfecta cognitione malitia' et animi deliberatione, ut ex ipsis casuum circumstantiis colligitur. Insuper cum Ar n u l f u s pronus sit ad iracundiam, in primo et secundo casu, ex motu *primo-primo* egisse facile censendus est. Quod ad tertium casum, peccare non potuit, siquidem ad ebrietatis periculum minime advertit.

2. — R. ad 2,^u Quæs. In adjecta hypothesi, blasphemiae Ar n u l f o imputanda* forent. Ratio est, quia blasphemiae non retractata) omnino voluntariae existimari debent in ipsa blasphemandi consuetudine, (piam novit blasphemus, nec tamen ejus emendationi studuit. Quare, licet advertentia actuali ad peccatum necessaria forte careat, non ideo a peccato et quidem gravi immunis erit, propter *voluntarium 'in causa. S. kig. de act. humanis, n. 10.*

F. Comp. I. 4. η. I ad 10. — Rilluart, de act. humanis diss. 1, ari. 1.

CASUS II.

DE VOLUNTARIO 2n.

4° El p i d i u s, de more bibulus et indole rixosus, in ebrietate furiosus, contentione cum T i t i o habita, statuit ab eo vindictam quærere; propositum tamen ad aliud tempus remisit. Subinde in vicinam tendit cauponam, ut iram in vino sedaret; sed ecce! cum sub nocte de taberna ebrius egrederetur, infausto casu in ipsum incidit T i t i u m, eumque adeo graviter verberat, ut plurimis hebdomadis a consueto labore abstinere coactus fuerit, et damnum ingens pertulerit.

2° B l a s i u s, C a i o inimico suo nocere volens, ejus asinum plumbo trajicere intendit. Sed heu! duplex ei accidit infortunium! Etenim asinus globo non attingitur, incolumis saltat et exilit, dum vacca T i t i i, quæ post densam sepem quiete jacebat, nec ab ipso cerni poterat, infeliciter occiditur.

H i n c :

Q u æ r Γ *An damna in ebrietate T i t i o illata sint El p i d i o imputanda, el an ideo ad ea reparanda teneatur?*

2° *Quid, si non fuerit solitus inebriari, atque ex mera inad* vertentia inebriatus fuerit?*

3. *An B l a s i u s ad restitutionem teneatur pro asino non damnificato, vel pro vacca occisa?*

S o l u t i o :

I

3. — R a i I Q u æ s. *Affirmalite.* Ratio est, quia damna sunt vere

voluntaria et sufficienter prævisa in ipsa causa, saltem *in c&rifuso*. Voluit enim Elpidius Titio damnum inferre, et bibit cum periculo ebrietatis, cum esset de more bibulus. Insuper censetur prævdisse, implicite saltem, se in statu ebrietatis damna illaturum esse, siquidem ignorare non poterat se in vino furiosum evadere ac posse alicui nocere. Ergo Elpidius neque a peccato gravi contra justitiam, neque ab obligatione damna reparandi excusandus est.

4. — *R. ad 2^m Quæs.* In hac hypothese, mala ab Elpidio patrata ipsi imputanda non essent, quia neque voluntaria forent *in actu*, ob rationis defectum, neque *in causa*, deliciente horum malorum prævisione.

R. ad 3^{am} Quæs. Blasius ad nullam restitutionem tenetur. Etenim certo non tenetur ad restitutionem pro asino, quippe qui illæsus evasit; sed neque pro vacca siquidem damnum illud minime intendit, nec in hypothese prævvedere potuit. Ergo in foro conscientiae seu ante iudicis sententiam, ad nullam damni reparationem urgeri potest. Quid vero si asinus et vacca ad eundem Caium pertinuissent? Respondeo in rigore principiorum, neque turn Blasius de damno teneretur, quia semper damnum istud improvisum esset. *Γ. Comp. n. 5 et seq. necnon de justitia, n. 672.*

CASUS III.

DE VOLUNTARIO 3°.

1° Bessarion, Sacerdos, audita Barbaræ. devotulæ confessione: Vade in pace, inquit, absolutione non indiges, nihil enim grave accusasti, et a paucis diebus jam absoluta es. Verum, interpositis salutaribus monitis, absolutionis formam recitat, nec ad errorem advertit, nisi prolatis orationibus quæ verba formæ subsequuntur.

2° Alias, accepto stipendio, Bertæ promiserat Missam die statuto celebrandam. At vero cum assignata dies advenisset, heu! infelicis memoria? vir, promissionis penitus obliviscitur, Missamque gratuito pro defunctis celebrat.

Hinc:

Quær. Ie *An Bessarion valide absolverit in primo casu?*

2° *An obligationi satisfecerit in secundo casu?*

3^{am} *Quid in eo casu, si Sacerdos, oblitus prioris intentionis, nullam aliam posuisset: vel si pro alio stipendio celebrasset?*

Solutio:

— *R. ad 4^{am} Quæs. Nego.* Destitutus enim fuit omni voluntate absolvendi, et proinde prolatio foruue sacramentalis fuit in eo mere materialis. Ergo nullus fuit actus humanus. Ergo nulla quoque absolutio.

R. ad 2^m Quæs. Affirm. Satisfecit enim obligationi si intentio prior retractata non fuerit. Porro non fuit retractata, neque *explicite*, siquidem

de retractatione ne cogilax it quidem ; neque *implicite* per applicationem posteriorem : nam applicationem hanc posteriorem non posuit, nisi quia se omnino liberum ab omni obligatione existimabat. Ergo non fuit vera retractatio. Ergo perseverat intentio prior.

G. — B. *ad 3*“ *Quæs.* Si, oblitus prioris intentionis nullam fecisset applicationem, sane prior intentio perseverare censeretur, ut patet. Si vero pro alio stipendio Missam celebravit, *distinguo* : vel memor fuit jam factae promissionis, vel immemor ; *si prius*, eo ipso retractatur prior intentio, et sola posterior valet ; *si posterius*, perseverat adhuc prior applicatio, utpote expresse non retractata. Excipe, nisi tanta esset ratio eliciendi novam intentionem, ut, si celebrans prioris memor fuisset, evidenter eam retractasset. Cæterum in praxi, stante dubio, satius esset alia vice Missam celebrare pro eo, pro quo non valuit applicatio. Γ. *Compend de coluntario, et l. 2, n. 355.*

CASUS IV.

DE VOLUNTARIO INDIRECTO 1°.

1° Ricardus, caupo, de magno hospitum concursu gaudens ac gestiens, copiosum vinum bibulis subministrat, licet horum phires inebriandos esse prævideat. Is ratione consueti lucri et quandoque impediendarum blasphemiarum impellitur, nec putat se in hoc delinquere. Facile etiam in hospitium suum admittit viros, sermones impios vel obscenos proferentes, nec eos arguit, quia, ait, non tenetur ratione officii de eorum agendi ratione sollicitus esse.

2n Xemesius, die quadam, 20 asses mercedis gratia, Caio bajulo, ad hospitium sarcinam quamdam ferenti offert. Requirit bajulus 25 asses. Negat caupo se quidpiam amplius ei præstaturum esse, licet ille furiosus in imprecationes et blasphemias erumpat.

Hinc :

- Quæritur. 1° *An Ricardus graviter peccet vinum inebriandis ministrando, sola consueti lucri ratione defensus?*
 2" *An graviter peccet id agendo ad blasphemias bibulorum præcavendas?*
 3“ *An graviter peccet impios et obscenos sermones hospitum non impediendo?*
 4n *An Xemesius insecando casu preestare debuerit profatos quinque asses, licet indebitos, ad blasphemias bajuli impediendas?*

Solutio ;

7 — 11. *ad 1, u* *Quæs.* 1° *Affirm*, in casu particulari, nempe, si agatur de bibulo jam ebrietati proximo, qui potum largiorem postulet. Ratio eM, quia, in casu particulari determinato r1 certo, damnum Irve ipsi

subeundum est, ut peccatum indubium et determinatum præcaveat
S. *Lig. I. 2, w. 59.*

2° Generatim et perse *nego*; quia caupo non tenetur peccata eim -
talis, quæ hospites committere solent, impedire cum gravi suo dnmon.
quia caritas cum tanto incommodo non urget. Halio autem consueti hic: i
percipiendi generatim suilicit, ut prædictis peccatis in genere et in confu-o
pnévisis non obstet. Hæc enim peccata per accidens et præter cauponi -
intentionem adveniunt; et insuper sine suo gravi detrimento potum negai -
nequit. Etenim vix ulla invenietur taberna in (pia aliqui hospitem non
*oleant se inebriare, et postea rixas miscere, etc.; (piare, si caupo vinum
deneget, hospites alias adibunt popinas, in quibus largus potus ipsis minis-
trabitur, et proinde magnum damnum inutiliter subibit. *Elbel, η. W. —*
s'. *Lig. I. 2, n. G9.*

8. — *II. ad 2m Quas. Neg.* prorsus. Ratio enim blasphemias impe-
diendi satis est, ut ebrietatem permittat, quia ex duobus malis majus
vitandum esi. Malum vero majus blasphemia est, quum, teste *Hieronymo*,
nihil blasphemia horribilius, *in Isa. I. 7, c. 18.*

II. ad 3m Quas. Affirm., si ingens sit scandalum aliorum adstantium.
et caupo hæc facile impedire possit. Ad id enim tenetur, non quidem
latione oOicii, sed ex ratione generali caritatis, qua tenemur ad malum
præserlim spirituale proximi avertendum, cum id facile possumus. Non
lenelur tamen caupo ad omnia peccata hospitem impedienda cum gravi
suo damno. Hoc sequitur ex responsione ad I» Quæs. Responsio ista
autem ex variis rerum adjunctis temperanda est.

9. — *R. ad i» Quas. Nego*, si *Nemesius* pretium consuetum vel
rationabile tribuerit. Etenim detrimentum pati in bonis temporalibus ad
impediendam alterius malitiam non tenetur. Præterea cum casus simile;
facile possim occurrere, sane damnum notabile sufferre deberent pii
homines ad aliorum peccata impedienda, imo, si ita hominibus pravi>
indulgendum foret, inde rnsam magis ac magis blasphemandi arriperent.
K. Comp. t. I, n. 23G, quas. 2v.

GÀSUS V.

DE VOLUNTARIO INDIRECTO 2°.

I» *Nic o l i n u s*, juvenis, bonis quidem moribus instructus, sed amore
cieuliæ lectioni inhians, sæpius legit libros qui, licet pravi in se non sini,
illamen paulo minus castigati passim apparent. Inter legendum, nonnulla>
rogitationes minus casias et concupiscentia* motus experitor, quibus spretis
denegatoque firmiter consensu, inemptam prosequitur lectionem. Sed post-
moduni stimulis conscientia*. exagitatus ad Confessorium properat, rt ab
ipso quærit utrum possit, non obstantibus qua*, suboriuntur tenlationibu>,
hujusmodi lectionibus indulgere.

2° *Lubaxus* non raro recreationis gratia equitare solet. \st sæpe inkr
equitandum, motus carnales, imo quandoque et ipsam pollutionem expe-

ritur. Licet autem hujusmodi pravy effecins ex animo detestetur, timet tamen ne conscientiam graviter maculet, et iterum anxius a Confessario quærit utrum propositum non amplius equitandi efformare debeat?

Hinc :

Quæ r. 1° *An peccaverit Nicollinus in primo casu?*

2° *An Lubanus in secundo casu?*

Solutio :

10. — /». *ad 1ⁿ Quæ.* Nicollus ab omni peccato excusandus est, quia ex una parte causam leviter et remote tantum in pravy motus influentem posuit, et ex alia parte, ex ratione honesta et utili egit, seu ex amore scientiæ aquirendæ, non vero ex curiositate, aut ex aliqua naturali delectatione; et insuper actum displicentia* in effectum pravy studiose elicuit. *Billuart, Diss. 1, art. 1.* — *Γ. Comp. n. 10, 8°.*

Hinc a Confessorio non est prohibendus ab his lectionibus, sedulo tamen adhortandus est ut caute procedat, et pietatem in se foveat.

11. — *R. ad 2ⁿⁱ Quæ.* Non inquietandus est Lubanus. Licet enim recreationis causa agat, valde grave ipsi foret illud genus oblectamenti semper abjicere. Secus, si de uno vel allero casu particulari tantum ageretur. *V. Comp. n. 431, 6°.* — *S. Lig. n. 483.* — *Bill, de aci. hum.*

CASUS VI.

IGNORANTIÆ EFFECTUS 1°.

Adalbertus sic confitetur : 1° Volens occidere Titium inimicum, occidi Caium amicum meum. 2° Globo jaculando cervum, simul trajeci inimicum ad necem quaesitum, in dumeto latenter stantem. 3° Ignorans o<se vigiliam, manducavi carnes, sed ex pigritia die Dominica non adfueram Missa, in qua obligationes in hebdomada occurrentes denuntiari salent.

Hinc :

Quæ ii. 1° *An, vel qualis ignorantia a pccalo excuset?*

2° *Quid de Adalberto judicandum?*

Solutio :

I-· — *ad 1ⁿ Quæ.* |* Ignorantia invincibilis omnino excusat a peccato, quia penitas malitias cognitionem impedit, adeoque tollit voluntarium. Stante enim illa ignorantia, obligatio legis præcipientis vel prohibentis minime cognosci potest, et proindre urgere nequit, siquidem *nihil eat. votitum, quin fuerit prtecognilum.* 2° Ignorantia autem vincibilis non excusat a peccato, quia non tollit voluntarium, cum, ea stante, adsit eognitio sulliciens, saltem *in confuso*, id est, cum agens advertat suilicieuclrad obligationem de veritate inquirendi.

13 — *R. ad 2^m Quæ* In primo casu Adalbertus ab omni peccato

ratione homicidii patrati excusatur, si occisionem Ca ii nullomodo praevidere potuit, v. gr. si diligentiam adhibuerit, ut resciret neminem alium feriendum esse. Ratio est, quia actus externus non est formaliter injuriosus Ca io, quem omnino involuntarie occidit. Proinde ad nullam restitutionem erga ejus hæredes obligandus est. Secus vero si debitam diligentiam omisit, vel periculum Ca ium occidendi in confuso prævidit.

In secundo casu, similiter est distinguendum : vel enim adhibuit diligentiam debitam ad damnum alterius piæcavendum, vel non. Si prius, Adalbertus ab omni peccato ratione actus illius, immunis est, deficiente voluntario. Nec obstat quod inimicum ad necem quærat, quia, licet eum occidere cupiat, non tamen in præsenli occidere intendit. Secus vero si posterius, ut patet.

14. — *In tertio casu*, iterum distinguas oportet. Si Adalbertus, dum Missa? intéressé noluit die Dominica, dubium grave habuit de obligatione forte eventura intra hebdomadam, et neglexit inquirere, aut alios prudenter interrogare hac de re, tunc ejus ignorantia fuit vincibilis, et peccavit contra Ecclesia? praeceptum. Si autem, nec tunc, nec postea ipsi occurrit cogitatio de præfata obligatione, licet peccaverit omittendo Missam, non peccavit tamen jejunii omissione.

CASUS VII.

IGNOFANTT.E EFFECTUS 2°.

Abundius, Sacerdos, approbatus pro excipiendis fidelium confessionibus, experitur scientiam suam ad illud officium rite obeundum tenuem et insufficientem esse ; pergit tamen audire confessiones, ex eo quod de idoneitate sua authenticum Episcopi testimonium habeat ; hinc, defectu scientia? et studii, varios committit errores circa speciem peccatorum inquirendam, et præserlim circa restituendi obligationem. A Confessorio objurgatus et ad restituendum pro pmnitonlibus obligatus, statuerat serio ad studia theologiae moralis incumbere, et interea sacrum ministerium intermittere, cum ecce repente advocatur ad Titium moribundum, variis restitutionibus, ut fama fert, obnoxium. Pergit anceps, miserum absolvit dubius, non valens implicatam discernere conscientiam, et revertitur tristis, mussitans se iterum restitutioni pro pœnitente obnoxium foro.

Hinc :

- Quæ r . 1° *An errores illi sint Abundio imputandi?*
 2° *An in singulis peccaverit graviter ?*
 3° *restitutioni sit obnoxius?*

Solutio :

Io. — *Ii. ad In Quxs.* Errores priores Abundio quidem per se imputandi sunt, quia novit se officio suo imparem esse, et in eo perseveravit, quin se idoneum reddere diligenti studio satageret; non autem ei

imputandi sunt errores in Titii moribundi confessione admissi, quia, instante necessitate, debita iuberetur canit.

R. ad 2^m Quæs. Affirm. perse, si, habitualiter saltem, ignorantie sua memor luerit; excipe tamen casum in quo Titium moribundum absolvit, ut sequitur ex dictis.

It». — *R. ad, 3^m Quæs.* Abundius ad nihil tenetor probabilius pro cooperatione negativa ad damnum tertii, v. g. si obligationem restituendi urgere omiserit. Tenetur autem de damnis sive pœnilciis, si aliis, ex obligatione, vel obligationis negatione positive injusta providentibus. Excipe casum moribundi, in quo libertate destitutus fuit.

Itamen errorem post factum corrigere tenetur in quantum fieri potest. Quid in pravi Confessorius de obligatione restituendi dubius relative ad moribundum? Præstat ut taceat; vel, si possit, de licentia pœnilcitis prudenter adhibeat testes ad rem hæredibus declarandam, ut id quod statuetur peragere valeant *Γ. Camp. n. 691.*

CASUS Vili.

DE METUS INFLUXU.

I^o St MpioMis. Sacerdos, laicali veste indutus, transiens per loca licitæ, catholicis et præsertim Sacerdotibus infensissimorum, omitti! Brexiarii recitationem, carnes diebus prohibitis manducat, ne agnoscatur. Sed cum subinde recognitus fuisset, et ad manducandas carnes die veneri metu mortis adigeretur, obtemperat dictitando Ecclesiam, ut piam matrem, obligationem legis sua* non urgere eum tanto incommodo.

2° Liborius, famulus, domum, absente domino, custodiens, sub nocte invaditur a fure, qui districto pugione pecuniam ab eo requirit. Cum autem Liborius nullam propriam habeat, 100 Ir. a domino perlinente accipit et furi tradit, ut vitam incolumem servet. Sed ab angustiis extremis nondum liberatur misellus. Tradita enim pecunia non sufficit furi, qui mortem famulo minatur, nisi locum ubi arca nummaria domini reconditur, sibi patefaciat. Obtemperat iterum Liborius, ut mortem effugiat.

Hinc :

Quæritur I^o An Sempronius excusari queat in utroque casu?

2° An Liborius peccaverit tum in primo, tum in secundo casu ; et an ad restitutionem teneatur?

Solutio :

17 *R. ad 1^m Quæst.* I^o Sempronius non peccavit horas divinas inihiendo, neque carnibus vescendo ne a hæreticis agnosceretur; lex humana non urget cum gravissimo incommodo. 2° Minime aule excusari potest a peccato gravi et gravissimo in secundo casu ; metus enim mortis in odium Religionis incussus eximere nequit a legis obser-

validité, siquidem mnr urget praeceptum naturale rigore prohibens id omne quod in Religionis contumeliam praecipitur.

18. — /{. *ad* '2_n *Quæs.* 1° Liborius in primo casu videtur omnino excusandus ab omni peccato et onere restitutionis; herus enim praesumendus est cooperationi famuli consentire, nl e periculo mortis eripiat. 2° Imo probabiliter etiam excusari potest in secundo casu, <juia in summo vilæ periculo omnia bona evadunt communia, ita ut subripiens id quod ad vitae conservationem requiritur, nullam domino injuriam inferat. Γ. *I'omp.* n. 616-687. — S. Zû/. n. 520. — Sunt tamen qui negant cum *IJiUuarl.*

CASUS 'K. .

\ 'I

DE METU ET VIOLENTIA.

ΒΕΗΥΙΥΑ, famula, mulier timens Deum, adeoque a peccato abhorrens, pluries ab liero enixe ad malum sollicitata, toties ei restitit. A Confessario inducta ad hujusmodi peccandi occasionem deserendam, rogat pt instat ut in eodem famulatu remanere queat, quia stipendium majus a domino accipit, aliumque locum honestum dillicile invenire valeret. Ejus votis annuit Confessarius.

Verum mox ab hero iterum sollicitatur, et ab eo invita opprimitur. Quid misera? Primum clamare non audet, ne herum simul et seipsam diffamet. Subinde clamare volenti, mortem minatur ille libidine furiosus. In extremis igitur versans angustiis Bertina externe se habet mere passive, interne vero ex corde et animo peccatum detestatur.

Ilinc :

- Quæ k. 1° ./l/ Bertina debuerit, occasionem hanc peccati deserere, ad hoc a Confessario obligari, diam sub pœna denegandæC absolutionis ?
- 2* /l/i graviter peccaverit, non clamando ob rationes ab ipsa allatas?
- 3° An graviter peccaverit non clamando, et se passive habendo, metu mortis?

Solutio :

19. — *It. ad*, 1ⁿ *Quæs.* Suadendum quidem foret Bertinje ut præsentem peccati occasionem desereret, si alium locum facile invenire potuisset attamen, cum de occasione tantum remota ageretur, ad id obligari non poterat.

It. ad 2^m *Quæ.* *Conlroverlitur.* Juxta aliquos peccavit graviter per <', primum non clamando, nisi bona fide excusata fuerit. Adhibere enim remedium facile debuit ad tantum castitatis periculum evadendum; nec valent al.a*.; excusationes. Nullam ipsa fama», jacturam incurret clamando, siquidem sola) honestæ mulieres in pari casu clamare audiuntur. Quod

autem ad famam buri allinet, propriæ malitiæ imputet si famae periculum patiatur. Verum juxta alios multos non peccavit si a clamando abstinuerit ob infamiæ timorem, vel etiam ob verecundiam. *Lugo, de Jusi. disp. 10, n. 198, et alii apud Lacroix, l. 3, p. 1, n. 916.*

20. — *R. ad 3^m Quæs. Controcertitur*; sed, juxta *Lacroix* et alios, *ut supra*, a fortiori ob mortis motum excusanda est, cum non fuerit vera cooperatio.

CASUS X.

DE CONCUPISCENTIA.

Marchantius 1° legit varias historias, praevidens inde secuturam delectationem de objecto turpi. 2° Data occasione curiose aspicit statuarum nuditates, insurgentibus tamen motibus consensum denegat. 3° Dum incidit casu cogitatio de objecto turpi, et inde sensitiva delectatio, eam minime repellit. 4° Sæpe in somno pollutionem patitur. 5° Delectationem turpem semel habuit, sed dubitat an dormiens aut vigilans. 6° Cum ex conditione sua, nempe mercatoris, conversari debeat cum personis cujuslibet generis, majorem propensionem sentit ad agendum cum feminis, quam cum viris.

Hinc :

Quær. ~~Çutddc~~MARCHANTio *nostro judicabit Confessarius in singulis casibus?*

Solutio :

21. — *R. ad 1^m*. Si ex aliqua causa honesta legat, non peccat, modo nullum præbeat consensum tentationi, quia tunc motus concupiscentia' sunt prorsus involuntarii, et insuper, adest causa suliciens illos permitendi. Si vero legat ex curiositate res parum periculosas, peccat quidem, sed *per se* venialiter tantum, quia causa non est nisi venialis, secluso semper consensus periculo. Verum, si absque causa legat res valde turpes, graviter peccat, saltem ob complacentiæ periculum. Excipe forte si *Marchantius* legens ex sola curiositate ob ætatein provectam, et frigidam complexionem, aut aliam peculiarem rationem, grave libidinis periculum non incurrat. *S. Lig. ».* 426. — *V. Compend. n. 419. — Billuart, de act. humanis, diss. I, art. I.*

22. — *Ad 2^m*. Graviter peccat si nuditates sint totales et aspectus de proposito, proxime et cum mora liant, quia sine ratione, ponit causam turpium motuum, et periculum gravius labendi incurrit. Secus vero *per se*, si aspectus fiant obiter et a longe, aut etiam si in statua ars non emineat. *fla S. Lig. n. 424*, de picturis, quod etiam statuïs applicari posse videtur.

Ad 3°. Peccat graviter, saltem practice loquendo; tenetur enim actum displicenti^o elicere, et cogitationes alio divertere, si ad tenta-

DK ACTIBUS nUMAXIS

lionem claro advertat, ob periculum complacentia», quod hac in re proximum est.

23. — *Ad 1^m Per se* ab omni culpa immunis est, ob defectum libertatis, et voluntarii. Attamen animadvertendum est, an in die præcedenti, præsertim vespere, sub nocte, causam pollutioni dederit, v. g. turpibus cogitationibus vacando, et simul periculum pravi effectus modo confuso praeviderit; tunc enim ipsi ad culpam imputandus erit.

.Id 5^m. Præsumere potest illud in somno evenisse, quia ea quæ ab homine vigilante fiunt, clare et facile dignoscuntur. Ergo, stante dubio, velutin somno peracta censeri debent. *Voit, n. 37.*

2i. — *Ad 6ⁿ.* Excusandus est a peccato, modo honeste agat et consensum tentationibus dare præcaveat. Non refert enim quod sentiat maiorem inclinationem ad agendum cum femiuis quam cum viris, quia huiusmodi inclinatio non est moralis, nec libera, sed potius naturalis, seu in ipsa natura fundata. Ergo formaliter mala non est. Fatendum tamen est hoc molestum esse casta» menti, imo et incautis periculosum. Suadendum igitur est *Marchantio* ut studeat hanc inclinationem moderati, ac pro viribus reprimere. *Elbel, n. 51.*

CASUS XI.

DE OBJECTO MORALITATIS.

Monicæ 4, tabernaria : 1° Blandam et comem se exhibere solet hospitibus ad suam tabernam confluentibus, eo fine ut sæpius redeant, sicque lucrum majus percipiat, quamvis praevideat plures, occasione sui, interne peccaturos esse. 2° Filia? suæ *Bertinæ* ad nuptias valde favorabiles aspiranti suadet, ut erga sponsum gratam se exhibeat, eique blandiatur, imo nec ejus oscula, aliavc lenimenta spon sis sat consueta, recuset, ne forte ab ipso contemnatur atque derelinquatur. 3° Ad impediendas rixas et blasphemias, ad quas proclivis est ejus maritus, levia mendacia dicere solet; experientia enim ipsi constat hæc ad pacem domus servandam omnino necessaria esse.

Hinc :

- Quæ r.* 1° *An damnanda sit ratio agendi Monicæ erga hospites?*
 ^{oo} *An excusanda quoad consilia filix suæ data; et quid si filia jam esset ex consortio sponsi gravida, timerctque ne eam gravi infamia derelinqueret?*
 3° *An probandus modus virum compescendi?*

Solutio :

25. *II. ad: i« Quxs.* Non videtur damnanda *Monica*, ex eo quod comiter et blande agat erga hospites, modo terminos honestatis non excedat, neque scandalum ullum præbeat. Hic enim est modus indifferens ad finem bonum seu ad lucrum adhibitus. Sed cavere debet, ne liberiores et familiarem se exhibeat. *Elbe!, n. 17.*

•26. — *R. fid ?m fhi.es.* Pessimo egit Moxica erga filiam, el rem periculo plenam ei suasit. Peccavit enim lune contra virtutem castitatis, necnon contra virtutem pietatis, suadendo lilia' ut oscula et alia lenimenta penso permetteret. — Si lilia jam a consortio sponsi esset gravida, non nularetur casus. Non ideo sponso permittere posset ea quæ proxime, ad peccatum conducunt, vel in se mala sunt. Attamen stando in limitibus honestatis, facilius tunc permitti possent ea amicitia» signa, qua; inter propinquos ut consueta habentur. Sed melius suppositum negandum est. scilicet hac sola via sponsum cohiberi posse. Studere igitur deberent mater et lilia ut ejus animum aliis industriis honestis lucrarentur. *Elbcl, η. 74.*

il. — *R. ad 3" Quxx. Xega.* Nunquam enim mendacium licitum esse poK'st, ne ad bonum quidem notabile oblinendum, quia *non sunt facienda mala, ut evniant bona.* Mendacium autem est objectum ex natura sua intrinsece malum, licet e\ genere suo peccatum veniale non excedat. Verum, licet Moxjca sedulo a mendacio abstinere debeat, urgente tamen gravi causa, non tenetur totam veritatem viro ira' impotenti patefacen., juxta dicenda infra de octavo decalogi praecepto.

CASUS XII.

nr actibus indifferentibus.

I'4si.h u .is, junior Sacerdos, cum Doctorum controversiam d' actibth indifferentibus, scilicet utrum reapse dentur in individuo, diu scrioqw perpendisset, libentissime sententiae communi Thomistarnm, quæ negativa est, concinit, hac præserlim ratione pressus ac convictus, nempe quod homo rationabiliter agens, ex aliquo fine agere debet, et proinde, agere bene vel male in actibus indifferentibus, prout finis est bonus vel malus. Verum, cum sit conscientiae admodum timorata', mox animo dejicitur. Existimat enim, se centies in die peccari' defectu boni linis. Hinc omnia oblectamenta et naturæ sublevamina non rigoroze ad corporis valetudinem necessaria respuit, quia, ait, indulgere natura iu re indifferenti est seip-Mim et non Deum qnærere, : ergo est malum, etiamsi voluptas naturalis ei de \$e indifferentis Deo offeratur, quia non admittitur ut Deo offeratur, sed. vice versa, offertur ut capiatur, et proinde finis ultimus est ipsa creatura. Adeo autem ejus scrupuli invaluerunt, ut eximium juvenem ad tumulum deduxerint.

1

Hi x< ;

Qu .t .b 1° /lu dentur artus indifferentes in individuo ?
2" .In recte ratiocinatus fuerit Pascualis? Vclquidci respondendum sit ?

Solutio :

Rad 1m ffurs. Controvortitnr. .Vegant communius, quia actus indifferentes in se, ex line bono vel malo boni aut mali evadunt. Quidquid

sil de quæslione sub respectu philosophico speciata, tenui' aut ouJlius momenti, moraliicr loquendo, habenda est. Parvi enim refert in praxi quod aliquis actus remaneat indifferens, vel aliqui bonitate naturali gaudeat. Quid enim ad vitam æternam, si ex line supernatural! non procedat?

29. — /L ad 2m Qu,e.<. P a s c h a l i s non recte ratiocinatus est; obcæc.vtus sane scrupulis, caruit rectitudine judicii quæ ipsi necessaria fuisset ad legitimas conclusiones ex principiis deducendas. Errat autem in lior, quod confundat finem subordinatum cum line absoluto. Non licet quidem intendere voluptatem naturalem, etiam non malam in se, Unquam linein absolutum, seu absolute ultimum, id est, non licet intendere voluptatem in se solam, sistendo in ea exclusive. Hinc fuit damnata sequens propositio ab I n n o c e n t . X I : *Comedere et bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum. modo non ubsit valetudini.* Etenim, qui agit propter solam delectationem naturalem inordinate agit, pervertere ordinem rerum a Deo institutum siquidem ex ordine naturali delectatio est propter operationem, et non vice versa. Sic S. *Thomas*, I. 1 q. 4, art. 2.

30. — Licet autem intendere voluptatem, modo alius linis ulterior, ad quem implicate saltem referri possit, intendatur. In eo casu voluptas est linis intermedius, seu linis simul et medium, nempe ad melius operandum, ad animum moderate recreandum, ad vires corporis cl animæ reficiendas, etc., servata semper virtute *Eulrapeli.r*, cujus ullicium est jocos et recrea-tiones, vel oblectamenta moderandi. Si lit c autem mala forent, quare Deus ea ad hominis usum creasse!? Ergo voluptas naturalis, vel actus indifferentes quilibet possunt offerri Deo, et illa oblatio sive actualis sive virlualis sullicit, ut Inec bona liant et quidem meritoria m vitam æternam. Quemadmodum autem qmeri et intendi potest voluptas naturalis in sensu prædicto, ita etiam licet lugere dolorem, et remedia adhibere ad varia mcommoda qua· occurrunt propellenda.

CASUS XIII.

1»E CJRCUMSTAXTIIS.

Gerardus ad pedes Confessarii provolutus, ut confessionem sacramen-lalem instituat, ait: 1° decies detraxi de aliis; 2° quinquies peccatum carnis commisi; 3° vigesies pravis cogitationibus consensum præbui; 4° semel summam pecuniæ gravem luratus sum, sed pœnitentia ductus mox eam reslitni. De omnibus isti' peccatis doleo, emendationem propono, et sanctam absolutionem humiliter peto. Eonle^sariu·-, his auditis, perni-tentem piis salutaribusqim monilis instructum, sed omissis quibuslibet dtlerrogaliombus, absolvit.

Hinc :

Quær. Ie An Gerardus *confessionem* satisfecerit ?

2° Jn Confessarius *munus suum adimpleverit?*

Solutio :

31. — II. ad II^m Quæ. Minime satisfecit obligationi Gerardus confitendo, quia pluries peccatorum species declarare omisit.

Hinc :

1° Gerardus debuisset dicere quot de personis detraxerit, et utrum simplicem detractionem, aut calumniam illis impegit, aut etiam an damnum aliud ex detractione fuerit subsecutum.

2° Gerardus non satis declaravit quale fuerit illud peccatum carnis, cum sub illa specie generica alia? species infimæ habeantur. Debuisset igitur exprimere an fuerit peccatum pollutionis, fornicationis, adulterii, etc. Non fuit tamen necesse dicere utrum cum eadem persona, an cum personis diversis quinquies fornicatus v. g. fuerit, ut censet *Lacroix*, p. 2, l. 6, n. 1040, cum aliis, contra aliquot alios.

3° Pœnitens declarare debuit utrum, præter cogitationes turpes, etiam desideriis pravis consensum præmerit, necnon an desideria personas solutas, aut conjugatas, aut consanguineas sive allines respexerint.

4° Videtur autem confessionis integritati satisfecisse in ultimo casu, quia summam pecunia: furtiva» gravem declaravit; gradus autem varii gravitatis non mutant speciem peccati, sed ejus malitiam tantum augent, ut dicit S. Lig. I. 6, tit. 47.

32. — II. ad 2^m Quæ. Consequenter neque Confessarius muneri suo satisfecit in iis, in quibus defecit pœnitens in confitendo; quia Confessarius defectum pœnitentis supplere debet ad procurandam confessionis integritatem, ut in tract, de Sacramento Pœnitentiæ dicitur.

CASUS XIV.

DE FINE AGENTIS

1° Blandina, humanæ aestimationis cupida, videns alias suae conditionis mulierculas frequenter confiteri, et ad sacram synaxim accedere, necnon pluribus intéressé Missis, frequentat sæpe eadem Sacramenta, et devote audit plura Sacra, ne aliis videatur minus devota : quod rescisciens Confessarius declarat sacrilegas esse confessiones et communionem Blandine, et Missas vana gloria auditas nullatenus ipsi in vitam leternam esse profuturas, quia *bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu*.

2° Damianus, vir divos Pt probus, animo succurrendi miseris, copiosas elargitur eleemosynas. Sed vanæ gloria', tentationibus obruitur, quibus aliquando sibi complacet, quamvis primario misericordias motivo ad beneficiendum inductus fuerit. De his in confessione se accusat, quærensissimu

a Confessario, utrum in his adjunctis omne meritum amiserit? *Affirmative*, respondet lugens Confessarius.

Hinc :

Qu.rm. 1° *An valid» sint confessiones B l a n d i n æ ? el quid de aliis ejus operibus censendum sit?*

2° *Quid, si, bono fine accedens ad sacram synaxim, admittat tamen vanæ gloria motum, communicando vel a sacra mensa redeundo?*

3° *Quid D a m i a n o respondendum ?*

Sol u t i o :

33. — *R. ad 1m Quæs.* Severior sane apparet Confessarius. Quare confessiones et communiones B l a n d i n æ sacrilegm forent? Vanæ gloriæ inotivum non fuit primum in B l a n d i n a ; saltem facile supponi potest : porro, si hoc admittatur, nonnisi venialiter in singulis peccavit ; sed ex peccato veniali admissio in receptione Sacramenti Poenitentia», vel Eucharistia», non evadit sacrilega hæc susceptio, nisi tanta esset hypocrisis, ut linis primarius agentis haberetur. Hinc actiones etiam sub influxu vanæ gloriæ factæ non ideo omni merito carent ; quia hæc vana gloria non est inotivum adæquatum, neque primum agentis. Nec valet ratio deducta ex axioma : *Bonum ex integra causa, etc...*, quia causa integra habetur, scilicet : 1° bonum ex objecto ; 2° bonum ex fine saltem partiali ; 3° bonum ex circumstantiis. Secus si bonum ex horum uno deesset.

34. — *R. ad 2^m Quæs.* Eadem responsio ac ea quæ modo ad 1^{am} Quæs. data est. Motus vanæ gloriæ tunc se habent *per accidens*, nec proinde hæc vana gloria valet totum bonum actum corrumpere, siquidem in hypothesis finis præcipuus fuisset bonus.

R. ad 3^m Quæs. iterum valet responsio ad 2^{am} Quæs. data. Hinc improbe respondit Confessarius.

CASUS XV.

DE RELATIONE ACTIONUM AD DEUM.

1° L u b i n u s, homo pius, audit ex juniore theologo omnes singulatim actiones esse Deo referendas, motivo supernaturali, tum p^x lege naturali seu ex ordine a Providentia constituto, tum ex lege divina ab Apostolo promulgata his verbis : Sire *manducatis...*, *omnia ad gloriam Dei facite*. His autem auditis, tutus quantus perturbatus L u b i n u s proponit instituere generalem totius vitæ cunscriptionem, putans omnes fere suas actiones fuisse peccata.

2° M i n u t i u s, timoratae conscientiae, sibi videtur sexcenta peccata committere quotidie ob deordinatam intentionem in cogitationibus, affectibus, aspectibus, gestibus et actibus, v. g. si aspiciat vel subodoret florem, etc.,.

HINC

Quæst. 1° In, vel quænam sit obligatio omnes actiones ad Deum referendi?

2° Quid Minutio respondendum?

Solutio :

35. — Il. nd 1ra Ques. 1° Datur præceptum negativum prohibens ne quid ex pravo fine faciamus; 2° datur præceptum positivum jubens ut interdum, imo sæpius, ad Deum supernaturaliter cognitum et apprehensum tendamus, seu ad illum præcipuas actiones ex motivo supernaturali referamus, saltem implicite et virtualiter; 3° plures dicunt omnes omnino actiones nostras ex motivo supernaturali informari debere. Probant ex verbis Apostoli : *Omnia in gloriam Dei facite* ; sed non constat esse verum præceptum, quatenus *positivum*, seu obligans singulis momentis. Potest enim dici esse præceptum proprie dictum, quatenus *uegalirum* tantum, seu obligans ad nihil faciendum contra gloriam Dei, ut explicat § Thomas ; 4° in praxi autem enixe adhortandi sunt fideles, ut singulis diebus, mane, omnes actiones suas decurrente die faciendas, Deo offerant, ut suadet S. Lig.

Non est igitur cur adeo angatur Lubinus noster, et confessionem generalem instituat. Est enim homo pius, ut in casu dicitur ; homines autem pii frequenter ad Deum erigantur, officia boni Christiani adimplendo. Etiam si daretur præceptum affirmativum per omnia opera ad Deum

CASUS

DE CONSCIENTIA

Quid de conscientia erronea, dubia, scrupulosa, el praesertim probabili; seu an, vel quomodo cum iis agere liceat ?

CASUS I.

CONSCIENTIA ERRONEA 1°.

Florina sic conlitolur : Me miseram!! 1° Semel omisi Missam die Dominica, dum gravi morbo detenta in lecto decumberem; el hoc me valde angit et cruciat ; 2° ter omisi preces confraternitatis SS^{ra}i Rosarii, ex gravi negligentia ; 3° semel manducavi carnes die vigiliae, ignorans esse hac die prohibitas; de hoc valde doleo; 4° semel mendacium dixi, sed non existimavi in hoc peccare, urgebat enim gravis ratio, scilicet cognatum meum excusandi et a gravi poena liberandi. Confessarius, injuncta poenitentia, adjectis nonnullis piis verbis circa Dei amorem, poenitentem absolvit, el dimittit, quin quidpiam circa confessionem animadvertat.

Hinc :

Quæ r . 1° *An, vel quomodo id his Florina peccaverit?*

2° *Quid Confessorio fuisset agendum ?*

3° *An Florina potuerit non solum a peccato excusari, sed etiam mereri in duobus ultimis casibus ?*

Solutio :

37. — R. « d 1, n Quæs. Florina in nullo puncto ex his peccavit, saltem *perse*. Etenim : *ad* 4, n, non peccavit Missam omittendo, siquidem nunquam datur peccandi necessitas. *Ad* 2TM, non peccavit, nisi forte ex conscientia erronea, quia nulla lege has preces recitare tenebatur. *Ad* 3¹⁰, peccare non potuit, prohibitionem Ecclesiæ® invincibiliter ignorando. *Nihil enim colitum quin praecognitum*. *Ad* 4, n, excusanda videtur ex peccato mendacii propter conscientiam invincibiliter erroneam.

38. — R. *ad* 2, u Quæs. Quid de Confessorio ? — Indebite mulierem absolvit, el forte Sacramentum nullum, defectu materiae, confecit. Debuisset sano poenitentem de variis erroribus docere, eamque non absolutam dimittere, nisi illa vere existimaverit se peccasse praefatas preces omitendo.

39. — R. *ad* 3ra Quæs. *Affirmatice*. Etenim si quid obstaret, esset objectum materialiter malum : atqui hoc obstare nequii; quia sufficit ad meritum ul objectum sil formaliter bonum, seu ut iu conscientia tanquam

bonum apprehendatur. Nec dicas objectum in se materialiter malum opponi voluntati divina?; nam, licet opponatur voluntati divinae primaria*, non opponitur secundarim per quam Deus nobis aliquid præcipit, vel permittit ex suppositione ignorantia? invincibilis. Vult enim Deus ex voluntate consequenti ut homo id peragat, ad quod se credit invincibiliter obligatum. Præterea, homo certo potest demereri seu peccare agendo contra conscientiam invincibiliter erroneam; *ergo* potest etiam mereri agendo juxta eam. S *Lig.n.* 6, *cum aliis communissime*, contra *Concina et alios paucos*.

GASUS II.

CONSCIENTIA EURONEA 2°.

1° *Ferdinardus* sæpius animo volvit desideria mala v. g. se ulciscendi ab inimico, tactus turpes faciendi, aut etiam fornicandi; nunquam tamen de his in confessione se accusavit quia credidit hos actus mere internos non esse peccata.

2° *Georgius*, dum puer esset per plures annos habuit pollutionis consuetudinem, nec in confessione de ea egit unquam, quia ignoravit eam esse, malam. Postea autem, veritate cognita, dubitat de validitate confessionum præteritarum, et de necessitate confessionis generalis.

3° *Gustavius*, puer decennis, tactus turpes habuit cum consobrina sua germana; de iis quidem confessus est, omissa tamen consobrina* circumstantia, quia ignorabat peccatum inde gravius vel diversum evasisse. Adolescens autem factus, errore detecto, quærit an peccatum illud cum sua speciali circumstantia sit iterum clavibus subjiciendum?

Hinc :

Quæ.r. 1° *An Ferdinandus laborare potuerit conscientia invincibiliter erronea circa hujusmodi prava desideria?*

2° *An Georgius potuerit ignorare invincibiliter malitiam pollutionis; vel quid de eo judicandum?*

3° *An Gustavius confessionem prædicti peccati repetere teneatur necne?*

Solutio :

40. — *R. ad Im Quxs.* Affirmant plures, nempe *Elbel*, *n.* 127. — *Sanchez*. — *Lacroix*, etc. Sed oppositum videtur omnino tenendum cum *S. Ligorio n.* 9, *ubi sic ait* : « Hanc opinionem nunquam probabilem censere potui. Nunquam enim intelligere valui quomodo ille qui vult
« deliberate actionem exercere, qua scit Deum offendi, possit inculpabiliter credere se Deum non offendero, dum efficaciter cupit illam exsequi,
« qua certe cognoscit averti a Deo. *Sed dices* : Quomodo iste peccabit
« formaliter suo desiderio, si malitiam ejus ignorat? *Respondetur* : Quamvis detur quod ignoret malitiam illius actus interni, certo tamen agnoscit malitiam actus externi. Si ergo vult illum exsequi jam cogni-

« tum, quomodo a peccato excusabitur? Omnes quidem ex ipso lumine
 < nature dignoscunt se teneri ab obediendum suo Creatori; quando igitur
 « quis deliberate vult agere id quod scit a Deo sibi vetitum, necessario
 « simul agnoscit quod male agit... *Instabis*: Plures rustici ideo non confi-
 « tentur de bis pravis desideriis, quia credunt, se tantum peccare quando
 « peccatum externe consummant. *Resp.* Isti potius falso decipiuntur,
 « credendo quod non tenentur confiteri peccata quæ non consummant.
 « Sed prudens Confessarius judicare debet quod, cum consenserunt in
 « peccatum consummandum, vere et formaliter peccaverunt, voluntate
 « prava se a Deo avertentes. Ex his omnibus opinionem contrariam cum
 « aliis doctis recentioribus parum probabilem censeo. »

41. — *R. ad 2^m Quæ.* Res non adeo perspicuo est. *Georgius* absolute potuit versari in bona fide, saltem in principio pravæ consuetudinis. Sed difficile admittendum est quod illa bona fides diu perseveravit. Doctores dicunt dari posse ignorantiam invincibilem circa aliqua a lege naturali prohibita, sed raro et brevi tempore; facilius tamen admitti potest in pueris et in rudibus. Interrogandi sunt pœnitentes qui dicunt se malitiam pravæ actionis ignorasse, utrum saltem aliquam suspicionem de ea habuerint, num de obligatione inquirendi saltem cogitaverint. In praxi tutius est eos ad confessionem similium peccatorum inducere, quod brevi facilique negotio fieri potest. *S. Lig. n. 170. — Elbel, n. 128.*

42. — *R. ad 3^m Quæ.* *Gustavius* non tenetur iterare declarationem hujus peccati, ut circumstantiam omissam adjiciat, si tempore quo peccatum illud commisit nullam habuit suspicionem de ejus speciali malitia, ut in casu supponitur, quia peccatum fuit lanium *materialiter* diversum, non autem *formaliter*; ignorantia enim invincibilis, seu absoluta, a peccato formali incestus illum excusavit. Ergo omnem animi anxietatem abjicere debet.

CASUS III.

CONSCIENTIA DUBIA 1°.

Faustina, puella viginti annos nata, variis laborat dubiis e quibus se extricare nescit: 1° promisit se coronam B. M. V. quotidie recitaturam esse, sed ignorat utrum verum votum aut merum propositum emisit; 2° vovit quidem castitatem, quando prima vice ad sacram synaxim accessit, sed dubitat utrum sufficientem habuerit deliberationem, sive ob infimam ætatem, sive ob fervoris æstum, et quærit utrum favorabiles nuptias sibi oblatas acceptare possit? 3° jejunia vovit peragenda, sed nescit an sex vel octo voverit. Tres interrogat de hoc Confessarios. Prior respondet eam ad octo obligari, quia *pars tutior sequenda*. Alter ad septem, *pro rata dubii*. Tertius ad sex tantum, quia *pro minima parte standum est*.

Hinc :

Quæ h. *Quomodo dubia Faustinae solvenda sint?* ;

Solutio :

43. — *H.* In *lu genere* *Faustina* in hi< casibus agere nequit cum conscientia practice dubia, nisi tutiorem partem amplectatur. Sed, si perpenso diligenter dubio, eoque remanente, ex motivo gravi judicet non dari obligationem, quam ex alia parte adesse suspicatur, pro parte libertati favente stare potest.

44. — 71. 2°. *In particulari*, bis praemissis :

Ad 1m. *Faustina* non tenetur ad coronam B. V. sub peccato recitandam. In dubio enim pro minima obligatione stare licet. Nec praesumendum est eam voluisse se obligare, nisi veram et certam obligationis conscientiam habuerit. *V. Comp. n. 322, Qu.vr. 4°.*

Ad 2m. Juxta S. *Lig. n. 176*, valet votum in dubio an emissum fuerit cum sufficienti deliberatione. Id sane admittendum est *per se*, quia posita voti emissionem praesumitur pro valore actus. Sed non videtur hanc doctrinam absolute tenenda; potest enim fieri, in certis circumstantiis, ut requisita deliberatio non facile praesumi queat, imo ut praesumatur non adfuisse. In praxi suadendus est ad Episcopum recursus.

45. — *Ad 3m.* *Faustina* sententiam tertii Confessarii luta conscientia sequi potest, dubio diligenter discusso, seu dubio post serium examen remanente, quia adstringi nequit ad obligationem incertam, ut infra de probabilistic dicetur, et etiam ex jam dictis deducitur.

CASUS IV.

CONSCIENTIA DUBIA 2°.

Disputatio juniorum theologorum.

Tres juniores theologi» candidati, scilicet, *Rufus*, *Ivo* et *Donatus*, acerrime de conscientia dubia disputantes, singuli in singulas abeunt sententias, quæ sic breviter referri possunt : 1° *Rufus* contendit nunquam licitum esse agere cum conscientia dubia, etiamsi dubium sit positivum, quia, ait, *conscientia certa est sola inorum regula* ; juxta verba Apostoli : *Omne quod non est ex fide peccatum est*; id est, omne quod non est ex conscientia certa, peccatum est. Quid enim sonat verbum *conscientia*, nisi *cognitio, scientia*? Hinc S. *Thom.* vocat conscientiam, *applicationem scientiae*. Ibi autem scientia non est, ubi res in dubium adducitur. Ergo...

2° *Ivo* dicit contra, minime requiri certitudinem de honestate actionis ad agendum, sed sufficere veram probabilitatem, aut saltem majorem probabilitatem. Etenim consentientibus communissime theologis, licet saltem facere id quod probabiliter vel probabilius non est illicitum. In hoc autem casu sic efirmo judicium : hoc probabiliter vel probabilius non est prohibitum ; ergo facere possum. Sed si certitudo requiratur, ab illo actu abstinere debebo, quia non possum esse certus quod Deus non prohibuerit. Insuper ad praecavendum periculum peccandi satis est si, praemissa diligentia morali, faciam id quod milii videtur honestum. Sed etiamsi praemiserim illam diligentiam, non ero certus de actionis honestate ; ergo certitudo non requiritur.

3° Donatos vero sic distinguit : Non requiritur quidem in omni casu certitudo directa, seu alliciens ipsum objectum, ad licite agendum ; sed requiritur et sufficit certitudo reflexa, quae scilicet habetur vi iudicii reflexi et practici sequenti modo efibrmata : omnibus hinc et inde consideratis, judico talem actum probabiliter vel probabilius esse licitum, et hoc ipso certe judico reflexe et practice hoc esse mihi licitum, quia id omne quod non est evidenter prohibitum certe licitum est. Dum autem Donatus doctrinam suam vult evolvere, a sociis cerlatim interrumpitur, et in longum abit disputatio.

Hinc :

Quæ k. *Cuinam e certantibus causa tribuenda sit?*

Solutio :

46. — R. Causa tribuenda est ultimo contendenti, seu Donato improbe a sociis interrupto, dum isti non adhuc satis poterant ad ejus rationes attendere. Si tantisper exspectassem, lux ipsis affulgere potuisset. Quoties enim ardor disputandi et amor proprii iudicii impedit quominus veritatem ab aliis prolatam agnoscamus !

Dico igitur tenendam esse quidem regulam hanc : *Conscientia certa est sola morum regula*, seu, *non licet agere cum conscientia practice dubia*. Verum, quamvis iudicium reflexum conscientiae debeat esse certum, non tamen requiritur ut iudicium directum sit certum. Secus enim non esset licitum operari ex opinione probabilissima : quod damnavit *Alexander VIII*; nam opinio probabilissima non excedit fines probabilitatis. Proinde daretur obligatio tutius semper sequendi, quod damnatum est. Ergo minime requiritur certitudo (irecta de honestate objecti ad operandum, sed requiritur et sullicit certitudo, quæ per iudicium reflexum obtinetur.

47. — Sed *objicit* Ivo : Prudenter operatur ille qui agit juxta opinionem saltem probabiliorem, quin attendat ad ullum principium reflexum; agit enim ex motivo valde gravi, seclusa tamen certitudine. Ergo ille reponit dictamen ultimum consciential in iudicio suo directo. *Respondeo* : Licet ille dicat se operari ex iudicio directo, lanquam dictamine ultimo, reipsa tamen innititur in alia ratione certiore et reflexa, quamvis reflexo adeam non attendat. Ultimum enim dictamen practicum conscientiae non potest esse nisi istud : *Von teneor obligatione in conflictu duplicis sententice, saltem probabiliore mihi facente, quia obligatio ista mihi est incognita; nec datur obligatio, nisi de ea ccre constet. V. Lacroix, n. 17 etseq.*

GASUS V.

CONSCIENTIA SCRUPULOSA.

Sayinùs, scrupulosus, accedens ad confitendum, semper hæc iterare solet : « Paler, valde angor circa præteritas confessiones ; non integre exposui omnia peccata, carui dolore requisito; vellem generaliter confiteri, quia quorundam peccatorum circumstantias et species non satis

prius novi nec accusavi. » Si Confessarius jubeat illum bono esse aeimo : « Pater, inquit, non me nosti qualis sim ; habes me pro scrupuloso, qualis non sum; me non audis nec adjuvas; nescio aperire conscientiam meam. Dictat conscientia me versari in malo statu, nec possum contra eam operari..... »

Confessarius autem, ut (inein imponat anxietatibus et querelis circa debitam peccatorum accusationem, ait : « Jam salis est. Cætera, quæcumque sint, omitte; ab iis enim aperiendis te dispenso, nisi jurare possis te certo peccatum mortale non accusatum in conscientia adhuc habere. » His dictis, pœnitentem reluctantem, imo et invitum absolvit.

Hinc :

Quæ r . 1° *Quomodo generalim tractandi sint scrupulosi ?*

2° *An Confessarius recte egerit ?*

3° *An Confessarius quandoque scrupulosum dispensare possit a perficienda confessione, seu impedire ne plura subjiciat, etiamsi forte possit confessio deficere ratione integritatis ?*

Solutio :

48. — *R. ad I^a Quæst.* 1° Confessarius cum scrupuloso sit patiens, benignus et foris; 2° cum imperio procédai, el absque hæsilatione interroganti respondeat ; 3° non sinat repeli confessiones præteritas, el a fortiori confessionem generalem institui ; 4° in hoc maxime instet Confessarius ut pœnitens ei obediat; quod si obedire recuset, eum objurget, et quantum polest duritiem ejus retundat. Cum scrupulosis obedienlibus blande agendum est; cum iis autem qui in obedienlia delinquant potius exercendus est rigor: « Hac enim anchora obedienliæ destituti, nunquam ipsi sanari possunt. » S. *Lig. n.* IG.

49. — *R. ad 2^æ Quæst.* Arguendus non videtur Savings ; sed agendo fortiter, Confessarius caveat ne clementiæ obliviscatur. Bcgula hæc : *Vi.sî jurare possis..... etc.* utiliter pnescribi potest. Aliquando tamen cum iis qui in via scrupulorum provecti sunt, nihil proderit nisi ad animum pœnitentis magis perturbandum, quia sibi videbuntur posse jurare. Si igitur Confessarius id animadvertat, praxim hanc mutabit.

50. — *R. ad 3^æ Quæst. Affirmative,* quando scilicet scrupulosus ita est conscientia intricatus, ut medium istud moraliter necessarium Confessario videatur, ad bonum animæ pœnitentis. Obligatio enim confessionis tunc evadit moraliter impossibilis, et Confessarius id declarare potest hac formula : *Te dispenso*, id est, nolo ut aliud quidpiam subjicias ; numquid Christus Dominus confessionem instituit, ut esset animarum carnificina? minime gentium. Confessarius igitur non proprie dispensat, sed declarat legem cessare. S. *Lig. n.* IG.

Cæterum rarissime occurrit casus in quo scrupulosus reapse a peccato mortali manifestando sic dispensaretur, cum plerumque id quod grave reputat, tale non sil, ut præsumeudum est ex ordinarie contingentibus.

*

Notanda

Circa objectiones scrupulosorum.

51. — Ille non abs re quidem erit præcipuas scrupulosorum difficultates adnotare. Licet enim generalim non sit disputandum cum scrupulosis, juvat tamen scire quo modo eorum pertinacia quandoque retundi possit.

Objicit 1° scrupulosus contra prohibitionem a Confessario injunctam ne plura declaret : Pater, clamat conscientia me alia habere peccata declaranda. Conscienti® me® contradicere nequeo, nec ejus clamoribus obsistere, eamque suffocare. Nunquam enim fas est contra conscientiam operari.

Responsio Confessorii : Frustra times, fili, ne agas contra conscientiam. Ubi est conscientia tua? ubi est dictamen verum? Ego in te aliud deprehendere non possum nisi densissimas tenebras : lumen tuum extinctum est, et loco luminis reel® rationis, erronea tua phantasia, vel etiam ipse *Lucifer, princeps tenebrarum*, suam letram, caliginosam et fumosam lampadem accendit, et præit, eam deferendo. Tu vero, miseret cæcus, in hoc lumine confidis ?

52. — *Objectio* 2° : Sed, Pater, si damnationem incurram, numquid a gehenna me liberabis? Nonne Deus præcipit confessionem peccatorum integram?

Sicadhæc Confessarius : Audi, fili mi : falsum est te damnationis periculum incurrere, si Confessario obedienciam præstes. Ipse te eximere potest ab obligatione plura peccata declarandi, si forte existant, quando judicat id ad animæ tuæ bonum expedire ; id est, declarare potest legem integritatis confessionis in tantis angustiis non urgere, teste S. *Lig.*, post multos alios. Cælerum non tuum est scire quid possit vel non possit Confessarius, sed tantum obedienciam ei præstare. Hac via certo consequeris animi pacem, quam per confessiones, etiam centies repetitas, nunquam reperies. 'rtw

53. — *Objectio* 3a : Pater, hoc quidem admitterem si me cognosceres ; sed me minime nosti : quomodo ergo tibi obtemperare possum ? quomodo tu pro me coram Deo respondere vales, et in recta salutis via me dirigere, atque ab angustiis liberare?

Responsio : Siste, frater : quid est hoc quod effutis? scito et fide usquequo processerit obcæcatio tua ? Tu reformidas periculum erroris et æternæ damnationis, si duci tuo spirituali obtemperes, qui, præter propriam experientiam et sapientiam, a Deo ad te dirigendum specialiter illuminatur ; minime vero de propria opinione diffidis? nullum reformidas errorem ex parte tui ipsius? ubi igitur est infallibilitas tua? numquid Deus te infallibilem constituit ad sui directionem, cum ne Papa quidem hujusmodi gaudeat infallibilitate ? Sane infallibilis evadere potes, sed ad hoc consequendum sola via superest, obedientia.

54. — *Objectio* 4a : Audio, Pater; sed nec Confessarius est infallibilis; quid igitur de me misero fiet, si forte erraverit ?

Responsio : Confessorius revera non est infallibilis *materialiter* in sua dirigendi ratione, Iu autem vera gaudebis infallibilitate, ei obsequendo, cum Christus dixerit Apostolis seu Sacerdotibus : *Qui vos audit, me audit*. Igitur, si forte materialiter dux tuus erraverit, error illo tibi minime imputari potest. Sed dic mihi, quæso, mi bone, quare adeo reformidas errorem ex parte Confessarii, et tam parum diffidis pertinaci» judicii tui, et spiritui superbiæ ac tenebrarum quo repleris? Nescis quod *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*? Verum si gratia conceditur humilitati, humilitas in obedientia et animi subjectione sistit. Quis igitur te *fascinavit non obedire veritati?* Galal. 3. I.

55. — *Objectio* 5° : Paler, minime diffido sapienti» tu», sed mihi ipsi, qui conscientiam meam tibi patefacere nequeo, et ideo continuis anxietatibus detineor et crucior.

Responsio : Contemne, frater, hos animi tui angores et cruciatus; inanes et periculosas abjice curas. Hunc statum tuum patienter sustine, et Deus olim te sublevabit, nec quippiam detrimenti ex his aniime tuæ perplexitalibus et angoribus capies. Dic ex imo corde cum regio Psalmista: *In te, Domine, speravi; non confundar in ælernum*. Ps. 31). 2.

CASUS VI.

DE PROBABILISTIC) 1°.

Disputatio inter plures doctores.

1° Severinus, *probabiliorismi* patronus acerrimus, adversarios in unum demergit barathrum. Clamitat cos evidenti salutis discrimini se committere, opinionem minus tutam, seu minus aut æque probabilem sequendo, cum id quod probabilius malum est peragere præsuinam, et proinde leges divinas formaliter violare non dubitent.

2° Benignus, *xqui-probabilismi* defensor, ut *'amantissimus xqui*, carpit Severinum de nimio rigore, innixus hoc principio : *Lex dubia non obligat*, seu *non est imponenda obligatio nisi de ea certo constet*; sed probabilis, utpote in benigniorem partem propendentibus, etiam adversatur.

3° Homobonus, *probabilista*, jura libertatis propugnans, carpit tum Severinum, tum Benignum : primum quidem rationibus secundi, et secundum suis ipsiusmel rationibus, cum propriis armis confodiendo.

4° Audifacius vero, cujuslibet systematis osor, socios suos omnes carpit, dictitando eos vanas et chimericas disputationes agitare; statuit autem sensum communem sufficere ad varios casus solvandos, sicut ante exortas de his controversias plane sufficebat.

Hinc :

Quæritur. *Quid de singulis, seu quis carpendus?*

Solutio :

56. — *R.* 1° Carpendus *Severinus*. Etenim qui alios sine justa causa carpit, juro merito carpendus est. Quare probabilistas in unum demergit barathrum ? Nemini theologo fas est damnare quos Ecclesia non damnat, quosque major pars theologorum suo suffragio comprobavit. Sis pro te ipso, *Severine*, severus et quidem severissimus, probabiliorista et rigorista ; per me licet; imo et tibi suadeo. As! caveas, quæso, ne proprias opinionationes, vehit certissimas leges, aliis imponas. Unum a te scire velim. Dic mihi quare statuis esse licitum sequi opinionem probabilioris, relicta tutiore? Nonno sola conscientia certa est agendi regula ? Sed non est certa tua conscientia contra quam militat solida probabilitas, ut in hypothese habetur. Jam cogaris, volens, nolens, confugere ad principium *reflexum* probabilistarum, scilicet : *Lex dubia non obligat*, quia incerta et incognita est. Non exies inde, nisi, deposito etiam probabilismo, tutiorista evadere malis.

57. — 2° Carpendus *Benignus*. Limites enim prudentiae excedere videtur, acius carpando non solum probabilioris, sed et ipsos probabilistas. Dum hinc et inde strenue dimicat, non attendit se ipsum propriis armis confodi. Idem enim datur principium *reflexum* tum pro æquiprobabilistis, tum pro probabilistis simpliciter, imo etiam probabilioristis, scilicet : *Non datur obligatio, nisi de ea certo constet*. Porro, si *Benignus* probabilistas impugnando principium istud evertat, in quonam fundamento nitetur ipse? Quare enim aliquando fas esse potest agere contra legem probabiliter tantum existentem ? Alia ratio dari nequit, nisi hæc eadem, quia *lex dubia incerta est, et lex incerta ut incognita habetur*. Atqui sive ambæ sententiæ sint æque probabiles, sive una aliam gradu aliquo probabilitatis superet, quoties opinio libertati favens remanet solido molivo innixa, semper verum est legem dubiam incertamque remanere.

58. — 3° Carpendus *Homobonus*. Quare ? Non quidem quoad doctrinam, libenter enim cum eo manus jungimus; sed tantum ex eo quod alios carpat. Caveat ne disputationis studio abreptus in lege caritatis deliciat. Ejus autem doctrina minime carpenda est, licet in praxi id quod tutius est communiter suadendum sil. *V. Comp. n. 60 et seq.*

59. — 4° Carpendus *Audifacius*, et quidem imprimis. Non videtur enim temeritatis nolum effugere qui, respuendo opiniones tamdiu in scholis agitatae, systemata omnia destruens ac penitus subvertens, nullum solidum et clarum ædificat. In tribus expositis sententiis veritas consistere debet, cum luliorismus et laxismus fuerit damnatus. In istis tantum datur medium. Perdifficile est hac in re aliquid novi et solidi excogitare. Sufficit, ait *Audifacius*, sensus communis ! Sed numquid sensus communis quæsliones adeo intricatas et controversias referias dissolvit? Quis igitur est isto sensus communis ? Est sano quid chimoricum hoc pro praxi statuere.

60. — *Conclusio*. Nemo carpendus quoad doctrinam, excepto ultimo

opinante seu *Audieacw*. Non igitur carpendus *Severinus*, modo opiniones suas aliis tanquam obligatorias non imponat; neque *Benignus*, modo adversarios acrius non carpat; neque *Homoeonus*, modo caritatem erga alios servet, et in arctis limitibus probabilismi consistat. Huic autem omnino ratione doctrina? adhæreo, alios non damnando. Vide autem probationes doctrinæ probabilismi in *Compendio*, n. 60 et seq.

CASUS VII.

I

DE PROBABILISMO 2°.

M

PniLiBERTUs, theologiae professor, posthabitis omnibus systematibus de probabilismo Ime usque propugnatis, ulpotc falsis, novum excogitavit systema, quo difficultates omnes circa conscientiam dubiam facile solvuntur. Sic autem fundamentum suæ opinionis statuit: Lex dubia neque caret omni obligatione, neque urget ut lex certa; sed plus minusve obligat prout plus minusve cognoscitur. Proinde causa, quæ excusare non valeret ab obligatione certa, aliquando sufficit ad excusandum a lege incerta. Hoc autem probat: 1° Ex natura obligationis. Lex omnino cognita habet omnem suam obligationem; lex prorsus incognita nullam habet obligationem. Ergo lex imperfecto cognita, pari ratione, imperfectam parit obligationem, majorem vel minorem pro gradu cognitionis; urget autem semper aliqua obligatio, quia semper adest periculum majus vel minus legem violandi materialiter. Attamen, si lex plus minusve urget pro gradu majori vel minori cognitionis noslræ, causa excusans a lege debet esse gravitati obligationis proportionate; adôoque ratio minor ab obligatione imperfecte cognita te excusabit. 2° Ex sensu communi. Constat enim ex persuasionem generali, seu ex sensu communi hominum, dari veram obligationem in lege incerta, etiam in dubio positivo, nempe sequendi tutiorem partem, nisi aliqua ratio excuset.

Hinc:

i

Quæ r. *Quid de hoc novo systemate sentiendum sit?*

Solutio:

I

61.— *PniLiiiERTUs* rem arduam et periculis plenam aggressus est, dum uno verbo omnes aliorum opiniones seposuit ac destruxit. Simili modo destruere admodum facile est, solide vero nidificare operosius. Item arduam aggreditur ille qui, in re tam gravi a tot Ductoribus lamdiu perpensa et cogitata, respuit quidquid alii huc usque dixerint, ut novum systema construat. Quidquid sit, hæc nova opinatio, meo quidem iudicio, pluribus de causis prorsus rejicienda et profliganda est, ut ex dicendis patebit.

1° Systema illud pertrahit ad tutorismum sectandum. Etenim lex dubia, juxta *PiiiLiBEKTUM*, semper, plus minusve obligat, nisi casu occurrat ratio ab ea excusans. Ergo pars tutior necessario semper sequenda est ad effugiendum peccatum, licet probabilitas major vel etiam maxima libertati faveat, siquidem lex quantumvis incerta semper urgere pergit. Atqui

DE CONSCIENTIA

tutiorismus reprobatus est in damnatione sequentis propositionis ab Alexandro Vili facta : *Non licet sequi opinionem tel inter probabiles probabilissimam*. Ergo systema Philibert! implicate in hujus propositionis damnatione reprobatur. Nec obstat quod Prilibertus aliquod temperamentum apponat, dicendo obligationem ex lege incerta facilius causas excusantes admittere ; nam causæ excusantes sunt per accidens, et casus exceptionis constituunt.

62. — 2° Argumentum Philiberti ad urgendam obligationem ex omni lege incerta nullatenus probat. Obligatio quidem certo cognita certo obligat, et prorsus incognita minime obligat. Sed quomodo concluditur imperfectam cognitionem inducere imperfectam obligationem ? Sane non patet. Est gratuita assertio, non vera probatio. Et quis audivit unquam de variis gradibus in legis obligatione ? Quid sibi vult hæc dimidiata et partialis obligatio ? Quomodo gradus obligationis commensurari poterunt ? Qualis gradus erit requirendus ad graviter peccandum, vel contra a peccato gravi eximendum ? Quis hoc declarabit ? Verius concludendum est obligationem esse indivisam, vel existere vel non existere. Imo melius ex incerta lege deducitur nullam dari obligationem, quia ad obligandum requiritur ut obligatio clara et aperta sit ; proinde ubi incerta est obligatio, nulla obligatio datur.

63. — 3° Gratuito etiam supponit Puilibertus nefas esse incurrere periculum legem materialiter violandi, ubi lex incerta est. Quid enim mali in illa violatione materiali, (uando obligatio mihi incognita est ? Quomodo peccatum velle possum, si illuc non cognosco ? Prælererea, hæc assertio iterum nos in luliorismum damnatum deduceret; etenim, ea posita, nunquam liceret agere cum opinione quantumvis probabili, quia semper esset formido legem materialiter violandi, nisi pars tutior eligeretur. Insuper illa violatio materialis, si forte reperialur, minime est volita ; non enim intenditur, imo ignoratur, cum ipsa lex sit incognita.

64. — 4° Neque admittenda est probatio ex sensu communi desumpta. Etenim, si sensu communi revera probatur semper dari obligationem in lege incerta, etiam post inquisitionem et debitam discussionem, concludi debet omnes theologos caruisse sensu communi, siquidem omnes turmalim, sive probabilioristæ sive probabilistic, agnoverunt sæpe nullam dari obligationem in lege dubia, licet nulla adsit ratio excusans. Ubinam autem, quæso, deficit sensus communis ? An in turma omnium theologorum, vel in solo Philiberto ? Sed Ecclesia etiam ipsa censebitur carere sensu communi, quippe quæ damnando luliorismum, et positive approbando doctrinam S. Lifforii, declaravit sæpe nullam dari obligationem in lege incerta, etiamsi nulla causa ab obligatione excuset. Ergo ruit ex omni parte Philibert! systema.

CASUS VIII.

DE USU PROBABILISMI.

Leofridus sequentia dubia Confessario proponit :

1° Iter agens die jovis, ad hospitium nuu perveni nisi versus mediam

noctem. Oblatos comes citissime comedi, dubius an in fine comestionis jam advenisset hora duodecima, necne. Varia de hoc habebantur horologiorum testimonia, quæ perpendens conscientiam efibrmavi.

2° Alia vice, simili occurrente casu, carnes comedi versus mediam noctem, sabbatum inter et Dominicam diem. Libenter expectassem, ad dubium mora temporis dirimendum, sed obstitit currus publicus jamjam profecturus.

3° Cum die quodam festo communicaturus essem, exiguum sacchari frustulum inadvertenter ad os admovi; sed statim advertens ad Communionem peragendam, quam citissime expui quidquid erat in ore, dubius tamen an aliquid sacchari deglulierim; nihilominus ad sacram mensam accedere non dubitavi.

4° Alias etiam, sacram Communionem suscepi dubius utrum post mediam noctem biberim?

Peto an, vel quomodo in omnibus deliquerim?

Hinc:

Quær. *Quid sit a Confessario respondendum circa proposita dubia?*
— *Quid indubio pratico, et quid in casu veræ probabilitatis?*

Solutio:

65. — *R. ad 1m. 1° In genere.* Si dubium sit practicum, non potuit Leofridus uti probabilismo in favorem libertatis, ut dictum est supra ad casum 3m. Secus in dubio speculativo.

2° *in particulari. R. ad 2m.* Non peccavit Leofridus carnes edendo versus mediam noctem die jovis, quia non ipsi constabat de lege carnes prohibente, et insuper conscientiam ex testimoniis hinc et inde perpensis efformavit. Ita multi cum S. *Ligorio*, n. 38 *etseq.* — *Lacroix*, t. 1, n. 470.

66. — *Ad 2, n.* Nec videtur peccasse simili recurrente casu, vescendo carnibus versus mediam noctem, inter sabbatum et diem Dominicam. Etenim in casu prudentem habuit rationem judicandi non urgere tunc temporis legem prohibentem. Id sequitur ex principiis probabilismi, cum revera obligatio sit vere incerta, et proinde nulla. Ita *Lacroix* citatus, cum aliis, contra alios multos, qui cum S. *Ligorio* urgent legis obligationem ex principio possessionis. V. *Comp.* n. 79, *Quær.* 5°.

Sed aiunt: Lex certa possidet; ergo urget. Nego assertum, scilicet quod hic et nunc sit lex certa. Fuit quidem antea certa; sed in hypolhesi minime certa est. Etenim controvertitur utrum lex applicationem habeat necne, ergo non est certo. Contra certitudinem non datur probabilitas gravi motivo innixa; ergo necessario obligatio legis dubia evasit.

67. — *Id 3, n.* Non peccavit Leofridus ad sacram synaxim accedendo, dubius an forte quid sacchari deglulierit, quia ipsi de violato jejunio naturali non constabat, nec proinde constabat de obligatione a sacra Communionem abstinendi. S. *Lig.* n. 38. — *Lugo.* — *Lacroix*, et alii contra alios.

68. — *Ad 4B.* Probabiliter adhuc excusandus Leofridus; nam eadem ratio currit ac in casu precedent!, siquidem neque tunc de violato jejunio constat. S. *Lig.* n. 39. — *Lacroix* et alii contra *Lugo*, clc. — V. *Comp.* n. 80, et 1.2, n. 332, *Quær.* V.

CASUS IX.

DE AUCTORITATE CÔNFESSIONARIJ CIRCA OPINIONES.

Lucanus, confitendi gratia, ad Aquilinum, Sacerdotem, accedit, et inter ipsum et Confessarium instituitur sequens dialogus : « Nonne, ait < Confessarius, l.'em contractum usurarium contraxisti ? — Pater, inquit < pœnitens, revera illum inivi, sed scio eundem a viris probis iniri, et a < Sacerdotibus doctis probari. — Ilæc doctrina non est mea, reponit Pa- < rochus ; contractum hunc rescindere debes, vel saltem comparlem < debita restitutione indemne.?, facere. — Parce, quaeso, Pater, subjicit < Lucanos, cum viri probi et docti hunc contrahendi modum probent, < puto, probabiliter saltem, non esse illicitum. — Non est mea doctrina, < inquam, iterum ait Confessarius, contrariam opinionem teneo; perge 4 igitur, mi bone, te absolvere nequeo ; quære alium Confessarium, qui « tecum consentire et connivere queat. »

His dictis, Aquilinus a se Lucanum propellit. Infelix Lucanus ad alium Confessarium, Pancratium nempe, recta via tendit, remque totam ei pandit. « Pax tecum, sis quietus, ait Pant.ratius, tua quidem opinio mihi non est probabilis, sed scio eam ut probabilem a doctissimis viris haberi, eam proinde servare poles; vade igitur in pace. »

Ilinc :

Quær. 1º zln *Confessarius possit absolutionem, denegare pœnitenti, sibi in opinionibus non consentienti, si ipsi vera probabilitas faveat ?*

2º .4n *Confessarius possit proprias opiniones ignaris imponere ?*

Quær. 3" .4n *Confessarius ad restitutionem teneatur, si proprias opiniones imponat cum damno pœnitentis?*

4º /In *Confessarius habens opinionem ut improbabilem, sed a theologis magni nominis probatam, permittere possit ut pœnitens eam sequatur?*

Solutio :

69. — It. ad 1m Quæs. Nego prorsus cum S. Ligorio contra Concina. Ratio est, quia pœnitens jus habet sequendi quamlibet opinionem vere et practice probabilem ; neque Confessarius jus habet ipsi proprias opiniones imponendi, etiamsi probabiliores essent. Confessarius enim non est iudex opinionum, sed peccatorum. Deinde pœnitens, facta confessione, jus habet ad absolutionem, nisi ex alia parte indispositus videatur. Gravem igitur injuriam ipsi irrogabit Confessarius, eum privando gratia Sacramenti, et adigendo ad confessionem apud alium cum magno onere repetendam. Quid si pœnitens sit ipso Confessario doctior ? Numquid propriam opinionem, quam judicat probabiliorem, deponere debet, ut opinionem oppositam Confessarii sequatur ?

Lepidum hunc casum supponit S. *Lig.* η. 601.

« Duo Confessarii habent duas opiniones contrarias, quarum sua cuique
« apparet probabilior. Si unus velit alteri confiteri, debeat suam deponere
« opinionem, ut Confessario suo iudici constituto pareat. Contra vero, si
« alter postea huic confiteatur, debeat hic secundus Confessorius suam
« resumere opinionem, quæ sibi probabilior apparet; tunc enim debeat
« judicare secundum proprium iudicium, et alterum obligare ut suam
« deponat opinionem, quam sibi prius sequendam imposuit. En comœdia
« risu digna, quæ quotidie inter Confessorios eveniret. »

70. — *R. ad 2^m Quæa. Neg.* Ignari enim et rudes non debent esse deterioris conditionis ac doctiores; hinc si ipsi discernere nesciant inter opiniones, Confessorius nihilominus ipsis imponere non debet ut certas obligationes, quas ipse ut incertas ex auctoritate gravissimorum theologorum bene novit.

R. ad 3^m Quæ. Affirm. cum *Bouvier*. Sequitur ex dictis; si enim Confessorius urgeat, v. g. obligationem restitutionis, in casu in quo duplex datur opinio probabilis inter theologos, urget injuste eum damno pœnitentis; sed ille, qui est causa injusti damni, ad restitutionem tenetur. Ergo, etc.

71. — *R. ad 4^m Quæ.* Confessorius permittere quidem nequit ut pœnitens sequatur opiniones falsas, quia ab errore eum avertere debet. Sed si pœnitens velit sequi opinionem aliquam a probatissimis theologis ut vere probabilem admissam, a Confessario impediri nequit, licet hic doctrinam istam improbabilem habeat. Ratio est, quia si aliqua sententia teneatur a pluribus theologis, v. g. a quinque vel sex, probitate, iudicio et scientia præstantibus, nec damnata fuerit, nec alicui legi, hic et nunc existenti, contraria sit, neque certa ratio contra eam appareat, admitti potest ut probabilis, et consequenter a simplici Confessario prohiberi non potest.

CASUS X.

DE AUCTORITATE S. LIGORIT.

Tres theologiæ candidati, *Renatus* nempe *Nestor* et *Pascal*, quæstionem inter se movent de doctrina *Ligariana*, quæ, ut notum est, approbata fuit, tum per decretum canonizationis, ex quo constat nihil in S. Doctoris operibus censura dignum reperiri; tum per declarationem S. Pœnit., anni 1831, affirmantem cuique fas esse toto sequi omnes opiniones quas admittit S. *Alphonsus*, etiam non inspectis ejus rationibus (I).

(1) *Responsum S. Pœnitentiariæ Illustrissimo Domino Card, de Rohan, Archiepiscopo Vesuntionensi, datum circa doctrinam S. Alphonsi de Ligorio.*

POSTULATUM

Ad Em. Card, de Gregorio, majorem Pœnitentiarium.

Eminentissime,

bidovicus Franc-Augustus Card, de *Rohan-Chabot*, Arch. Vesuntionensis, doctrinæ sapientiam et unitatem fovere nititur apud omnes dioecesis suæ qui curam gerunt ani-

Posita antem præfata approbatione, nostri juniores theologi cl. (sensu et extensione acriter disputant. Renatos contendit omnes S. Doctoris opiniones inde evadere *moraliter* portas.—Nestor vero tenet eas opiniones esse quidem in praxi tutas, sed remanere plus minusve probabiles. Asserit autem licitum esse illas amplecti, quarnvis improbables prorsus reputentur. Pascalis tandem tum Renato, tum Nestori, adversatur et dicit easdem opiniones neque esse moraliter certas, cum sint mere opiniones, neque sequendas esse in casu in quo agenti improbables omnino habentur.

Inc :

Quæ r . *Quid de singulorum contendentium sententiis tenendum sil? Seu, quomodo approbatio doctrinx Ligorianx inlelligenda sil?*

Solutio :

72.—R. 1º Renatus, amore et studio erga S. Alphonsum impulsus, limites veri excedit. Etenim S. Sedes, vel S. Pœnitentiaria aliud non intendit. nisi declararo nihil erroneum esse in doctrina S. Alphonsi, ita nl absque temeritate et labe imprudentiæ ejus opiniones in praxi admitti possint. Igitur illae opiniones, licet tutae, remanent probabiles, neque nefas est ab eis discedere. Constat ex verbis ipsis S. l' enitenliariae. Proposito enim dubio, nempe utrum professor theologi® tuto sequi posset omnes opiniones quas S. *Ligorius* in sua Theologia morali profitetur? S. Congregatio respondit : *Affirmative, quin tamen reprehendi censeantur qui opiniones ab aliis probatis auctoribus traditas sequuntur*. Sic etiam Card. Gousset, in opere : *Justification de la doctrine de S. Ligori* ; et pralserlini in opere : *Letlres à M. le curé****, in quo egregie percellit et

marum; quorum nonnullis impugnantibus ac prohibentibus theologiam moralem B. *Ilph M. a Ligorio* tanquam laxam nimis, periculosam saluti, et san® morali contrariam, S. Pmñitentiaria* oraculum requirit suppliciter, ac ipsi unius theologi® professoris sequentia dubia proponit solvenda :

1- Utrum sacra' theologi® professor opiniones, quas in sua Theologia morali profitetur Il *Alphonsus a Ligorio*, tuto sequi ac profiteri possit?

2- An sit inquietandus Confessarius, qui omnes B. *Alph. a Ligorio* sequitur opiniones in praxi S. Pœnitentiæ tribunalis, hac sola ratione, quod a Sede Apostohca nihil in operibus illius censura dignum repertum fuerit?

Confessarius de quo in dubio, non legit opera B. Doctoris, nisi ad cognoscendum accurate ejus doctrinam, non perpendens momenta rationeave quibus vari® nituntur opiniones ; sed existimat se tuto agere eo ipso, quod doctrinam, quæ nihil censura dignum continet, prudenter judicare queat sanam esse, tutam, nec ullatenus sanctitati evangelic® contrariam.

S. *Pœnitenliaria*, perpensis expositis, R. in X. P. S. R. E. Card. Arch. Vesunt. respondendum censui! :

Ad i- quæsitum, *affirmative*, quin tamen reprehendendi censeantur qui opiniones ab aliis probatis auctoribus traditas sequuntur.

Ad 2º quæsitum, *negative*, habita ratione mentis S. Sedis circa approbationem scriptorum servorum Dei ad ellectum canonizationis.

Datum Rom®, in S. Pa-nitenliana, 5 Julii 1831. A. F De Rbt k, S. *Punit. reg.*

pn/iigat auctorem anouyuium, qui prius opus incredibili auducia impugnaverat (1). M

73. — R. 2° Nbstor quoque ultra veritatem progreditur, cum asserit, tibi fas esse sequi opiniones a S. Doctore traditas, licet eas prorsus et certo improbables et falsas habeas, vel saltem de improbabilitate et falsitate convincaris. Ratio est, quia tunc agens contra legem, ratus opinionem quain sequeris esse omnino improbabilem, agis contra legem moraliter certo cognitam, et proinde agis contra conscientiam tuam. — Secus vero dicendum est, si, licet opinio S, *Alphonsi* non tibi videatur quidem probabilis, non certo judicas esse improbabilem et falsam ; tunc enim eam habere potes ut vere probabilem ex judicio reflexo, scilicet, innixus in auctoritate tanti Doctoris, conscientiam efformare vales et doctrinam illam in praxim deducere. Potes enim facile judicare eximium hunc Doctorem mullo melius te ipso rei rationes perscrutari novisse (2).

(V Sic doctissimus Gousset adversarium alloquitur :

- Vous ne croyez pas, Monsieur, qu'une opinion soit vraie, parce qu'elle a été adoptée par S. *Ligori*. Je ne le crois pas non plus. Seulement, je crois que celte opinion est « au moins probablement vraie, et aussi probablement vraie que l'opinion contraire, « c'est-à-dire, en d'autres termes, qu'elle est au moins probable, d'une probabilité plus « ou moins forte, mais toujours suffisante pour être admise sans témérité. Je crois seule-
- ment qu'on peut suivre celte opinion, parce qu'on présume cl qu'on doit présumer « qu'un auteur dont les écrits ne renferment rien qui soit digne de censure, rien par « conséquent qui soit téméraire, n'a rien avancé témérairement. » *Lettres à M. le curé***, lettre n, p. 27.*

« Vous ne lirez point dans ta *Justification* que toutes les opinions de S. *Alphonse* « sont *vraies*; je ne lis défends contre les adversaires de ce saint Docteur que comme « *orthodoxes*, que comme étant assez *probables* pour pouvoir être adoptées dans la u pratique. Ces opinions peuvent certainement notre pas *vraies*; elles sont peut-être

- *vraies*, elles ne le sont peut-être pas ; il y a de fortes raisons et de graves autorités
- pour et contre.... »

- ... Ainsi, pour justifier la morale de S. *Ligori*, il n'était pas nécessaire de donner « ce saint évêque comme un auteur *infaillible, inspiré*, ni de représenter ses opinions « comme autant de vérités certaines, incontestables. Il suffisait de montrer que ses « sentiments sont certainement *probables*, ou probablement *vrais*, et que ses écrits ne « renfermant rien qui soit digne d'aucune censure ecclésiastique, on ne peut y découvrir « aucune proposition qui soit, je ne dis pas impie, hérétique, schismatique, scandaleuse,
- mais *erronée, téméraire, ou dangereuse*. » *Ibid. Lettre ni, p. 49 et 52.*

(2) a..... Dites-nous comment un confesseur, un simple particulier pourrait découvrir « la vérité sur un point au sujet duquel ne s'accordent pas les Docteurs catholiques ? u Dites nous comment il pourrait résoudre une question que les plus célèbres théolo- « gicns n'ont pas encore pu résoudre ? Oserait on lui faire un crime de ne pas pousser « la prétention jusqu'à se croire capable de vaincre par lui-même une ignorance que ni « l'évêque de Sainte-Agathe, ni les plus grands génies n'ont pu vaincre, malgré leurs « veilles et l'étude toute particulière qu'ils ont faite de la morale?...

« Mais, dites-vous, *comment peut-il se croire en sûreté de conscience en adoptant* « *sans examen une opinion controversée, qui est peut-être la moins sûre et la moins* « *probable* ? Il se croit en sûreté de conscience parce qu'il croit pouvoir juger prudem-

- ment qu'une doctrine, qui est exempte de toute censure, est saine en tout... H se croit a en sûreté de conscience parce que la Pénitenccrie, l'organe du Saint Siège pour ce qui u a rapport à la direction des consciences, a decide qu'on ne doit point l'inquiéter, *non*
- « *inquietandus*. Il se croit en sûreté de conscience parce qu'il ne pense pas que l'opi-
- « nion qui lui paraît plus probable, d'après l'examen, soit réellement plus probable que celle
- < qu'il adopte de confiance sur l'autorité de S. *Ligori*. » *Ibid. Lettre tu, p. 59 et Gü.*

74. — II. 3^a P a s c a l i s recte judicavit in utroque casu, ut patet e~. dictis in responso primo et secundo. Opiniones enim S. *Ligori* remanent meræ opiniones, etiam posita approbatione. Verum, cum sint opiniones Doctloris omni exceptione majoris, et cujus doctrina speciali approbatione S. Sedis gaudet, ex principio reflexo, tuta regula agendi evadere possunt, etiam pro iis qui ad ejus rationes non attendunt, vel eas investigare nesciunt. Cavendum autem est ne S. *Ligorio* adseribantur opiniones aliorum, ab ipso quidem relatæ, sed non positivo ut probabiles adinissæ. Notandum etiam est, quod Confessarius, licet habeat aliquam opinionem nostri Doctoris ut improbabilem, non potest pœnilentem ab ea sequenda prohibere

CASUS XI.

DE MUTATIONE SENTENTT.E.

V L u c i a n u s, hæres, admittit ut validum testamentum in sui favorem conditum, quamvis quibusdam debitis formalitatibus careat, innixus probabili Doctorum sententia. Sed alia die mutata sententia, juridice postulat et obtinet irritationem allcrius testamenti pariter informis, in favorem *Caii* conditi, ut ipse propior lueres colligat hæredilatam.

2° B a t a v i u s, audita hora mediæ noctis die sabbati, manducat carnes, utpote in tempore perlinente ad diem Dominicam, ex vi probabilitatis quam facit auditum horologium ; sed post quadrantem audit aliud horologium dans signum ejusdem mediæ noctis, et mutata sententia huic se conformat, et, perinde ac si nihil die Dominica manducassel, ad sacram synaxim hac die accedit.

3° S t g i s m u n d u s, hæres ex testamento carente aliqua formalitate, retinet hæredilatam ex opinione probabili quod valeat testamentum, et, mutata sententia, recusat solvere quædam legata in ipso inclusa.

H i n c :

Q u æ r . 1° *An vel quando liceat mutare sententiam semel acceptam ?*
2° *Quid ad varios casus ?*

S o l u t i o :

75. — R. 1^a *Quæs.* Licet per se mutare sententiam jam aliquando electam, si nulla sit repugnantia inter talem mutationem et veram probabilitatem, id est, dummodo mutans sententiam, aliam hic et nunc vere probabilem amplectatur, nec istud ullam contradictionem neque theoretice neque practice involvat. Etenim ille qui alterutrum e duabus sententiis probabilibus amplectitur, non cessat judicare alteram probabilem, et proinde ea manet ipsi incerta quod ad illam partem sicut antea. Ergo, data occasione, vel stante commodo, potest illam partem sequi, quamvis alias partem oppositam fuerit secutus. Excipe casum in quo hic et nunc sententiæ mutatio veram probabilitatem tolleret, ut ex dicendis patebit.
V. *Lugo.* — *Voit.* — *Lacroix.*

76. — *R. ad 2° Quæ s.*, seu ad varios casus :

Lucia mūs legitime potuit mutare sententiam in praxi circa valorem testamenti aliqua forma legali carentis, pro variis circumstantiis, quia semper opinionem vere probabilem secutus est. Etenim sibi servando hæreditalem, non obstante defectu formæ, ante sententiam judicis, licite egit, cum juxta opinionem vere probabilem egerit ; sed non ideo cessavit judicare oppositam ut solide probabilem, nec renunciavit juri quod cuilibet civi competit, prosequendi irritationem alterius testamenti, si hæc irritatio ipsi faveat : ergo irritationem legali juridice postulando jure suo usus est *Lucianus* ; ergo minime inquietandus.

77. — 2° *Batavius*, juxta *Caramuelem*, licite potuit communicare, innixus in probabilitate jejunii non violati; singula enim horologia, quæ habentur ut bene regulata, virtutem opinionum probabilium habent. Sed minime hoc admittendum est; agendi enim ratio *Batavi* contradictionem involvit. In casu precedent! *Lucianus*, utendo priori probabilitate, non censebatur renunciare juri recurrendi ad probabilitatem oppositam in alio casu opportuno. *Batavius* autem manducando carnes, quia probabiliter est dies Dominica inchoata, eo ipso jam facultati renuntiat hac die communicandi. Proinde, in hoc probabilitatum conflictu, prior in praxim deducta posteriorem practice destruit. Non possunt enim probabilitates illa* seorsim spectari sicut spectarentur, si alia die probabiliter non jejunus communicaret. Una enim ex duabus legibus necessario et ex eodem agendi tempore violatur. Ergo damnandus *Batavius*.

78. — 3° Damnandus etiam est *Sigismundus*, ulpote sibimetipsi contradicens. Validitas enim et invaliditas ejusdem testamenti simul consistere nequeunt; sed *Sigismundus* relinendo hæreditatem allirnat testamentum esse validum et recusando solvere legata allirnat esse invalidum. Ergo sibi contradicit. Ergo damnandus est. Deinde juxta regulam Juris 55. in 6 : *Qui g-nlit commodum, et onus sentire debet. Voit, n. 104. — Lacroix, l. 1, n 373. — Elbel, n. 190.*

CASUS

DE LEGIBUS

Quid de legum subjecto, promulgatione, conditore, obligatione, dispensatione ? — Quid de lege irritante et poenali ? — Quid de consuetudine et privilegiis ?

CASUS I.

DE SUBJECTO LEGIS 1%

Melania, miserrima nialerfamilias, maritum sortita est ebriosum, et fere quotidie vino captum; filium decennem natu majorem, omnino amentem; alium septennem, freneticum; et tertium quinquennem, nondum usum rationis habentem. Toti huic familiae, diebus veneris, carnes a die jovis residuas manducandas præbet, quia sive pater, sive filii a præcepto Ecclesiae videntur eximendi.

Tantis cumulata ærumnis Melania, utpote animi impatientissimi, virum ebrium necnon liliu amentem in exeerationes et blasphemies, tum exemplo, tum procacibus verbis, tum etiam fustibus frequenter provocat et impellit; nec scrupulo quidem minimo cohibetur, ex eo quod maritus et filius, usu carentes rationis, peccare nequeant.

Hinc :

Quæ r. 1° *Quinam legibus subjiciantur ? An infantes, ebrii, amentes, etc. ?*

An pueri teneantur ad leges Ecclestie statim ac usum rationis adepti sunt, licet septennium nondum attigerint ?

Quid in singulis casibus statuendum ?

Solutio :

79. — R. ad 1^m Quæs. Legibus humanis subjiciuntur omnes et soli subditi rationis habitualiter compotes. Legi autem naturali quilibet nascitur et remanet subjectus. Nemo tamen acHialiter peccat, nisi usu rationis gaudeat. Hinc infantes, qui usum rationis nondum adepti sunt, et amentes, sunt subjecti legi naturali in actu primo, non autem positivæ; ebrii autem quilibet legi subjecti remanent. V. Comp. n. 91-92.

R. ad 2^m Quæs. Conlroverlitur. Duplex datur sententia probabilis, scilicet, affirmans et negans; prior tamen probabilior videtur cum S. Lig. — F. Comp. n. 93.

80. — R. ad 3^m Quæs., seu ad varios casus :

1° Melania carnes dare potuit die prohibito filio suo quinquenni, et filia amenti, non vero marito ebrio, neque filio septenni frenetico. Sequitur ex dictis.

2° Peccavit graviter Mblania provocando maritum ebrium et filium amentem in blasphemias, quia, licet usu rationis careant, legi naturali subijciuntur in actu primo, ut dictum est. Non videtur autem peccati saltem mortalis arguenda ex eo quod causa fuerit imprecationum in homines, quia hujusmodi verba, ab ebrio vel ab amente prolata, nullam contumeliam irrogant hominibus, in quos proferuntur. Sic enim ex communi existimatione apprehenditur. V. *Comp. n.* 483, *Queer.* 5°.

3° Melania graviter peccavit quoties ipsa in blasphemias et execrationes erupit, nisi aliquando ex inadvertentia, seu ex motu primo-primo egerit.

CASUS II.

DE SUBJECTO LEGIS 2°.

Exuperius, die festo Patroni loci sui iter suscepturus, auditionem Sacri praecepti, ante discessum pntermittit, quia certo perventurus est ad alium locum ante horam decimam, qua Missa ultima in propria paroecia celebranda est, nec, postquam illuc advenisset, curavit ut Sacro interesset, licet facile posset.

2° Alia die, summo mane, perveniens in urbem in qua tota die illa recreationis causa permansurus erat, audivit ibi speciale festum de praecepto celebrari; ipse lamen de Missa audienda minime curavit.

3° Item, cum valetudinis curandae gratia in aliena patria hiemaret, neque festa, neque jejunia particularia hujus loci servavit, utpole alienigena, nec proinde legibus istis subditus.

II·v : :

Quær. 1° *An Exuperius in primo casu debuerit Missam audire ante discessum, vel post adventum in locum peregrinationis?*

2e *An in secundo casu teneatur ad Missam in loco extraneo audiendam?*

3° *An peccaverit graviter Missam et jejunia omittendo in tertio casu?*

Solutio :

81. — *R. ad Quæs. Neg.* 1° Exuperius non tenetur audire Missam ante discessum, quia, si nulla tunc celebratur, non tenetur expectare tempus celebrationis; si vero plura Sacra liant, non tenetur ad aliud nisi ad ultimum; sed in hypothesiam extra fines territorii versabitur, quando Sacrum illud fiet; ergo ejus obligatione minime ligari poterit. 2° Neque tenetur Sacro intéressé in regione ad quam pervenit, quia non amplius ligatur lege particulari loci sui, ut jam dictum est. S. *Lig.n.* 157. — V. *Comp. n.* 94-95.

82. — *R. ad 2,n Quæs. Neg.* etiam; nulla enim obligatione teneri potest Exuperius Missam audiendi in territorio extraneo, ubi tox particularis tantum existit; siquidem leges solos subditos alliciunt, saltem seclusa scandali ratione. S. *Lig. n.* 456.

R. ad 3^m Quæs. Peccavit graviter si, diuturna habitatione in loco extraneo, ibidem quasi domicilium acquisiverit, quia fit vere loci subditus et regionis incola. Secus, si hujusmodi domicilium non obtinuerit, secluso semper scandalo. Quandonam autem haberi censeatur quasi domicilium? Juxta sententiam communioem acquiritur habitatione, vel intentione habitandi alicubi per majorem anni portem, vel saltem per sex menses. *S. Lig. n. 156.*

CASUS III.

DE SUBJECTO LEGIS 3®.

1* *Gabinus*, mercator, abit summo mane a loco domicilii, in quo festum Patroni speciale et obligatorium celebratur, et mox pervenit ad alium locum in quo festum prorsus simile peragitur. Rogatus ab amico ad Missam audiendam, se excusat dicendo : « *Ego ad parochiam non pertineo.* »

2° *Pancratius*, Hispanus, in Gallia versatur pridie festi S. Petri in mediam hebdomadam incidentis ; ibi abstinet a jejunio praecepto, quia alii non jejunant, cum obligatio ista ad sabbatum sequens remittatur, propter festum in diem Dominicam translatum. Sed in patriam redux die sabbati, neque jejunat, quia solus jejunaret, siquidem concives in media hebdomada obligationi satisfecerunt, et insuper jam cessavit jejunii obligatio.

3° *Damasus*, Gallus, versans in Italia in vigilia S. Petri etiam in mediam hebdomadam incidente, cum aliis legem communem jejunii rite servat. Sed ecce in patriam redux ante sabbatum, a Parocho ad iterum jejunandum adstringitur sub absolutionis denegatione.

Hinc :

Quæ r. 1° *An Gabinos obligatus fuerit ad Missam in alio loco audiendam ?*

2* *An Pancratius a lege jejunii eximatur, vel quandonam jejunare debuerit ?*

3' *An Damasus jejunare debuerit in Italia, vel in patria, seu in utroque loco, vel in quali ?*

Solutio :

83. — *R. ad 1ⁿ Quæs. Ncg.* Ratio est, quia *Gabinus* neque tenetur lege patriæ suæ, utpote absens, neque lege loci, utpote peregrinus. Ita *Reuter, n. 156. — Lacroix, n. 686, contra S. Lig. l. I, n. 156. — V. Comp. n. 95, 60.*

R. ad 2^m Quæs. *Pancratius* excusandus est ab utroque jejunio, quia non erat obligatus ad jejunandum solus, neque in uno loco, neque in altero. Tunc legislator censetur habere tales casus raros tanquam per accidens a lege eximentes, modo fraus non intervenerit. Idem dicendum de Gallo qui loco extra patriam sabbato sequenti versaretur.

84. — *R. ad 3^m Quæs.* 1° *Damasus* debuit jejunare in Italia cum aliis jejunantibus ; urgebatur enim legi communi Ecclesiae; nec potuit uti pri-

vilogio in Gallia genoralim vigenti, quo jejunium aJ sabbatum sequens transfertur. 2° Non fuit obligatus ad jejunium in patria iterandum ; quia nemo tenetur iterum eidem obligationi satisfacere, cum semel in loco ubi tempus obligationis legis jam urgebat, satisfecit.

85. — *Obj.* Si Parochus ex errore jejunium quatuor Temporum pro determinata hebdomada indixerit, dum jejunium illud hebdomada sequenti tantum occurrit, iterum erit jejunandum. Ergo a pari, etc.

R. Nego suppositum, scilicet jam obligationi satisfactum fuisse. Parochiam enim jejunando minime obligationem legis ecclesiasticæ adimpleverunt, siquidem Ecclesia nullum jejunium tunc præscribebat,

CASUS IV.

DE SUBJECTO LEGIS 1°.

Ie Gibonius, mane abiturus a suo territorio in quo urget jejunii obligatio, atque ad locum a jejunii præcepto exemptum ante meridiem perventurus, solido jentaculo stomachum confortat, utpote ad legem minime adstrictus : « Major enim pars, ait, trahit ad se minorem. »

2° Mercorus, cum versaretur in loco legi jejunii non subjecto, ibi laute jentat atque prandet. Redux autem ad domicilium proprium, ubi jejunium est, integra cœna et carnibus reficitur coram aliis esurientibus, hoc innixus principio : « Jejunium, ulpote quid indivisibile, non amplius ei esse possibile. »

3° Salustus, parum mortificationis amans, cum habitet non procul a regione in qua die sabbati carnibus vesci solent, v. g. in Hispani® confinibus, recurrente sabbalica die, territorii sui limites transit, non solum ad negotia tractanda, sed etiam interdum ut carnes comedere queat.

Hinc :

Quæ. 1° In Ginoxius *potuerit jentare ante discessum in primo casu ?*

2° An Mercorus *patuerit caemre in secundo casu ?*

3° An Salustus *graoiler peccaverit contra legem abstinentia a carnibus in tertio casu ?*

Solutio :

86. — *R. ad 1m Quæs. Contrat?. titur.* Duplex est sententia probabilis: alii negant, quia Gibonius dum esset in patria, legi jejunii subjectus erat, haud secus ac cæteri concives.

Alii vero affirmant, quia jejunium est quid individuum ; ergo, cum Gibonius jus habeat ad plures refectiones hac die faciendas, eo ipso a lego jejunii solvitur. Pecoasset quidem, si ante discessum carnes comedisset, quia lex abstinenti® est divisibilis, et urget singulis momentis ; non autem peccavit, seu non peccavit rigore loquendo contra legem jejunii, jentaculum sumendo. Ita *Rusemb.* — *Lessius.* — *Sanches*, etc., et probabile

putant *Suarex et Salmant.*, ut referi, quin sententiam suam promal *S. Lig.* n. 457.

87. — *R. ad 2^m Quæs.* Pariter controvertitur. Alii enim *negant probabiliter*, quia jejunium fractum est tantum materialiter, non vero formaliter. Ergo *Mercorus* aliis se conformare debet, cum in legis territorio existat, adeoque legi se subicere tenetur.

Alii autem affirmant non minus probabiliter. Ratio est, quia jam est destructa jejunii essentia, per plures refectiones facias. Quare jejunium jam factum est impossibile. Ita *Elbel.* — *Sparer.* — *Layman*, etc., et etiam *S. Lig.* in simili casu, *l. 4, n. 1030.* Ibi enim postulat *S. Auctor*, utrum ille qui die jejunii ex inadvertentia duplicem sumpsit refectionem, teneatur a tertia abstinere? et dicit utramque sententiam esse probabilem, licet probabilior apparet sententiam affirmativam, seu ad jejunium obligantem, in *Hom. apost. tract. 12, n. 20.* Hæc autem sententia affirmativa saltem enixe in praxi suadenda est.

88. — *R. ad 3^m Quæs.* Minime sane laudandus est *Salustus* in hoc tertio casu. Attamen de gravi peccato arguendus non est, quia reapse legem non præterivit. Peccaret tamen saltem leviter ratione intemperantiae, si id frequenter et de industria perageret. In praxi nego suppositum. Bonus Christianus hanc agendi rationem non servabit frequenter et de industria. Christianus vero incuriosus facile carnibus in proprio loco **vescetur, quin ad** alium locum se conferat, ut licite id facere valeat.

CASUS V.

DE LEGIS PROMULGATIONE.

Andronicus, nescio qua via, sed secluso injusto et illicito modo, novit edicto Principis mox promulgando minuendum esse certorum nummorum valorem; contra, alterius cujusdam monelæ argenteæ adaugendum esse pretium. Quid tunc *Andronicus*? Modum excogitat optima hac occasione in suum commodum utendi, antequam præfata constitutio promulgetur. Accipe casum: cum nummis primæ speciei, quos bene multos in arca amanter servabat, omnia sua debita solvere festinat. Cum autem mullos residuos adhuc haberet, ocius ad judæum valde divitem pergit, et mutationem prioris monelæ cum posteriori ab eo facile obtinet. Facta autem promulgatione edicti Principis, anxietate pressus *Andronicus* venit ad Confessarium et industriam suam patefacit, fatendo imprimis se aliquem judæum insigniter decepisse. Et postulat an, vel quomodo peccaverit et utrum ad restitutionem obligetur?

Hinc :

- Quæ h.* 1° *In promulgatio legis necessaria sit ad ejus obligationem?*
 2° *Quid Confessarius interroganti respondebit?*
 3° *Quid vero si hoc fecisset post legis promulgationem, sed adhuc ignoratam?*

Solutio :

. ' 3

89. — *R. ad 4° Quæs. Affirm.* Ratio est, quia non sufficit privata Principis locutio, seu expressio, ut lex jam lata censeatur, donec voluntas et jussio ejusdem solemni ritu edita et subditis proposita sit, sicut ipsa legis natura postulat. Etenim lex est regula operationis, ad quam tota communitas se debet conformare : atqui lex non potest habere rationem regulæ communis, nisi publice sit edita, ita ut a tota communitate servari possit; ergo necessaria est promulgatio.

Praeterea lex est signum voluntatis Principis, qua vult totam communitatem monere et obligare ; ergo requiritur ut tale signum sit publicum. Ergo promulgatio est ita necessaria et intrinseca legi humante, ut Princeps non possit legem condere sine aliqua publicatione, de se sufficiente ad legem subditis manifestandam. Ita *Suarez, l. 3, de leg. c. 1G*, ubi dicit esse sententiam communem. — *S. Lig. n. 96.*

90. — *R. ad 2^m Quæs.* *Andronicus* non peccavit, saltem *per se*, nec proinde ad restitutionem tenetur. Etenim contra legem non egit, siquidem non adhuc promulgata fuerat. Neque contra justitiam egit, sed jure suo industriose usus est. Tempore ulriusque commutationis, tum nummi, tum monelæ argentea) suum positivum valorem coram tota communitate servabant. Ergo nemini injuriam irrogavit. Si judæus insigniter fuit deceptus, hoc per accidens habendum est. Id æquo animo ferat in aliquam compensationem deceptionum, quibus ipse toties aliis injuste illusit.

Dixi : non peccavit *per se*, id est, ratione rei ; nam bene potuit peccare graviter ratione conscientia? erroneæ. Attamen ex hoc obligatio restituendi minime sequeretur, quia injustitia realis deesset. *Elbel, n. 257, et alii contra plures.*

⁹¹ — *R. ad 3^m Quæs.* In hac hypothesisi, reapse peccati gravis et injustitiae reus evaderet, quia antiquus valor monelarum jam fuisset mutatus. Hinc teneretur vel contractum rescindere, vel excessum pretii refundere.

CASUS VI.

DE PROMULGATIONE LEGIS CANONICÆ.

Epipodius et *Tipionius*, Sacerdotes, in discursu theologico inter se conferentes, acriter de promulgatione legis pontificiae disputant. *Prior* contendit satis esse si ejus promulgatio fiat Romae, seu in urbe principe lotius orbis terrarum, ut vim omnes fideles obligandi habeat. *Posterior* vero mordicus negat id sullicere ut lex canonica obligare possit, quia, inquit, leges civiles promulgari debent in singulis provinciis, ad notitiam earum omnibus manifestandam : ergo pariter leges pontificiæ promulgari debent in singulis diœcestibus ut majori parti fidelium innotescant ; imo, subjicit ille, a fortiori hiei promulgatio in variis locis necessaria est pro legibus ecclesiasticis, cum Roma distet magis ab extremis partibus orbis, quam

urbs princeps alicujus ditionis ab illius finibus. Cuinam autem e duobus jungendæ manus ?

Hinc :

Quæ r . *An reapse sufficiat promulgatio legis pontificiae Romæ facta, ut vim obligandi sortiatur ?*

Solutio :

92. — *R. ad Quæs. Affirmative* cum sententia quæ dicitur a S. *Lig. valde communis, n. 95*, contra nonnullos.

Prima ratio est, quia ex natura rei illa promulgatio sufficit, nisi Ecclesia aliud statuerit : porro Ecclesia nihil aliud statuit; ergo sufficit.

Adversarii sententiam suam firmare contendunt ex ipso Jure canonico, quod jus civile in hoc saltem implicite admittit. Etenim, aiunt, Jus canonicum in hujusmodi rebus ex regula generali juri civili se conformat, et illud velut tacite acceptat, quando aliquid contrarium vel diversum non disponit, et insuper in re ipsa nihil est repugnans moribus aut Religioni. Atqui jus civile in nostro casu requirit ut promulgatio legis fiat in singulis provinciis, nec est revocatum Jure canonico, neque est contra bonos mores; ergo promulgatio legis canonicae fieri debet, non tantum Romæ, sed etiam in variis regionibus orbis terrarum.

Sed respondetur, regulam hanc generalem ab adversariis invocatam, minime applicandam esse in praesenti casu, quia Canones tantum in judiciis causarum voluerunt ut leges civiles servarentur, ubi canonicæ deessent. *Suarez, de leg. I. i, c. 15.*

93. — *Secunda ratio est*, quia sunt multa decreta in Jure canonico, quæ nunquam fuerunt promulgata in variis provinciis, sed tantum Romæ. Sunt etiam multa rescripta Pontificum, vel Bullæ, quæ censentur obligare per solam publicationem Romæ faciam. Silin exemplum Bulla *Cænæ*, quæ universaliter obligat, licet in singulis episcopatibus publicata non fuerit.

Tertia ratio est, quia quando Pontifices volunt fieri promulgationem suarum legum in singulis dioecesibus, seu provinciis, hoc specialiter declarant; raro autem id faciunt, et tantum in rebus majoris momenti : ergo inde probatur illas speciales promulgationes non requiri extra hos casus in legibus absolute latis, et Romæ promulgatis.

94. — *Quarta ratio*, maxime congruens, est, quia tota Ecclesia est sub uno pastore, et proprie unicum corpus mysticum, una respublica, et pro toto hoc corpore satis est una promulgatio facta in metropoli hujus reipublicæ. Hoc enim confert ad majorem Ecclesiæ unitatem, majoremque obedientiam Pontifici debitam. Secus enim leges pontificiæ ab Episcopis pendere viderentur. Insuper, ubi necessarium est, in specialibus casibus, ab ipsismet Pontificibus aliud statui potest, sicut interdum factum est. *Suarez, de leg., l. 4, c. 15.*

Quinta ratio deducitur ex clausula, quæ solet apponi Bullis quæ Romæ promulantur, et in locis consuetis affiguntur, cl quæ sic jacet : *Ut præsentes Litterae ad notitiam omnium facilius deveniant, et nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus eas affigi ad volvas*, etc. (hic

nominantur praecepta Basilic® romanæ), *sicque publicatas, omnes el singulos, quos illæ concernunt, perinde arctare et afficere.....S. Lig. n. 95.*

CASUS VII.

DE POTESTATE SUPERIORIS 1°.

Liborius, Sacerdos, commissa aliqua gravi culpa, ab Episcopo damnatus fuit, ut decem aureos in certam piam causam impenderet, et per octo dies in quodam Monasterio exercitiis spiritualibus vacaret Primam pœnitentiæ pariem omnino prætermisit.

Quod ad secundam partem attinet, visus est quidem exterius injuncto præcepto obtemperare, ne majorem Superioris offensam incurreret; sed meditationi nullatenus vacavit, atque otiosam vitam, in lectionibus scilicet profanis tempus terendo, perduxit; nec putat se de peccato inobedientiæ arguendum esse, hoc innixus principio, quod oratio mentalis seu meditatio sit actus mere internus, et consequenter ne quidem ab Auctoritate præcipi possit.

Hinc :

Quæritur 1° *An Ecclesia possit præcipere actus internos?*

2° *An, vel quomodo peccaverit Liborius?*

Solutio :

95. — A. *ad 1m Quæs.* 1° Ecclesia sane pollet auctoritate præcipiendi actus mixtos, seu pariter intentos partim externos, quia hujusmodi actus constituunt quid unum morale, indivisum. 2° Quoad actus mere internos, *controvertitur*. Alii *affirmant* probabilius, quia Ecclesia potestatem illimitatam a Christo Domino accepit, per illa verba : *Quodcumque ligaveris.... quodeumque solveris....* Alii dicunt illud esse quidem verum in sensu *composito* fori externi et interni, sed non in sensu *diviso* solius fori externi de quo solo hic agitur, seu de potestate legislativa, quæ solam gubernationem respicit. *Vid. Comp. n. 89. — S. Lig. n. 109.*

96. — R. *ad 2m Quæs.* 1° Liborius graviter peccavit poenitentiam pœnitentiariam non adimplendo; res enim est *per se* gravis, et sub gravi præcipitur, nisi aliunde constet Episcopum noluisse præceptum sub gravi urgere. Neque hoc supponitur facultates Liborii excedere. Nec obstat quod hæc eleemosyna injuncta constituat partem pœnitentiæ, quia poenitentia est divisibilis, et pars illa materiam gravem constituit. 2° Peccavit etiam graviter spiritualia exercitia omittendo, quia juste fuit damnatus ad ea obeunda, et pariem etiam gravem pœnitentiæ constituunt. Nec dicas Episcopum probabiliter non posse præcipere actus internos; nam actus illi præcepti non videntur mere interni, quia jubetur Liborius facere accuratam præparationem, quæ sine lectione piorum librorum fieri non solet, etc. — Præterea, etiamsi hæc exercitia mere interna forent, saltem probabile esset ea ab Episcopo præcipi posse. Porro subditus semper Superiori

obedire debet, nisi is evidenter auctoritate sui abutatur, praecipiendo quae minimo praecipere potest. *Elbel*, n. 339, — *Lacroix*, n. 683. — *V. Camp.* n. 90; *et t.* 2, n. 170,

CASUS VIII.

DE POTESTATE SUPERIORIS 3°.

Cu ne g u x d a, conventus Monialium Superiorissa, ad magnam calamitatem quae imminebat avertendam, plura jejunia et varias orationes mentales in communitate fieri mandavit. Transacto autem periculo, statuit ut, recurrente die anniversaria, Religiosae perpetuum servarent jejunium, et meditationem, in gratiarum actionem, per semihoram peragerent.

Hinc :

Quæ r. 1° *An Montales obligate fuerint ad praecepta Superiorissæ adimplenda?*

2° *Si obligationi subjaceant, an in perpetuum?*

Solutio :

97. — *R. ad 1m Quæs.* Moniales saltem *professæ* obligatae fuerunt, et quidem *per se sub gravi*, ad mandata Superiorissæ servanda. Ratio est, quia Superiorissæ Monialium, licet jurisdictionis ecclesiasticae, seu a sacris Canonibus dependentis, capaces non sint, possunt tamen in conscientia obedientiam exigere circa res praeceptas, quæ ad profectum subditorum juxta Institutum et Regulas conducunt. Jus enim praecipendi sortiuntur, tum ex voto obedientiae a Monialibus emisso, tum ex necessitate disciplinae, quæ in domo religiosa vigere debet.

Dixi : 1° *sub gravi per se*, quia materia praecepti gravis est. Colligendum autem est ex circumstantiis utrum Superiorissa verum et proprie dictum praeceptum sub gravi obligans ferre intenderit. — Dixi : 2° *Moniales professæ*, quia Noviliæ non stricte ad obediendum tenentur, cum votum obedientiae non emisissent. Attamen aliquo modo ratione recti ordinis obedire debent, saltem sub poena a Superiorissa imponenda.

98. — *R. ad 2m Quæs.* Moniales non tenentur in perpetuum ad hæc Superiorissæ mandata exsequenda. Ratio est, quia feminæ non gaudent potestate legislative, sed praeceptiva tantum; porro mera praecepta cum morte praecipientis expirant, dum leges in perpetuum ferri possunt. *F. Comp.* n. 86. — *Elbel*, n. 281 *et seq.*

CASUS IX.

DE ADIMPLETIONE LEGIS SEU PRÆCEPTI 1®.

Pantaleo dubitat an obligationi legis in sequentibus casibus satisfecerit, scilicet :

1° Jejunium sibi injunctum servavit quidem, sed avaritiae motivo ductus. Imo, ut incommodum minus sentiret, somno tota die induisit, et vespere ad refectionem sumendam tantum supervexit.

2° Missam de præcepto audivit quidem, sed ex vanitate et curiositate; imo graviter peccavit pravis desideriis adhærendo.

3' Peracta confessione, a Confessario jussus fuerat ut pro sacramentali poenitentia duo Sacra audiret et rosarium recitaret. Ipse autem, per modum compendii satisfactorius, illa duo Sacra audivit simul, dum duo Sacerdotes una celebrarent, eodemque tempore rosarium recitavit.

Hinc :

Qu.en. 1° An Pantaleo *jejunio satisfecerit?*

2° An *præceptum Missæ audiendæ adimpleverit?*

3° An *rite poenitentiam peregerit?*

Solutio :

99. — R. ad 1^{am} Quæst. Pantaleo, licet minime laudandus ratione motivi et modi, legi tamen satisfecit, cum eam minime transgressus fuerit. S. Lig. n. 163, etc.

R. ad 2^{am} Quæst. Satisfecit etiam, dummodo vere Missam audire voluerit, et nullum alium actum cum auditione insociabilem posuerit, licet peccaverit venialiter, saltem *per se*, ratione vanitatis et curiositatis, et graviter ratione pravorum desideriorum; peccatum enim etiam mortale non impedit quin opus præceptum poneretur. S. Lig. *ibid.*

I

100. — R. ad 3^{am} Quæst. 1° Non satisfecit, duo Sacra simul audiendo, quia evidenter egit contra intentionem Confessarii, qui sane unicum potius quam duo simul imponere malisset. 2° Satisfecit autem rosarium tempore Sacri præcepti recitando, quia illæ duæ obligationes simul adimpleri possunt. S. Lig. Hom. ap. de Pœnit. n. 57. contra Busemb. — V. Comp. n. 107.

CASUS X.

OBLIGATIONIS ADIMPLETIO 2°.

1* Laurentia, in festo solemni B. Virginis, summo mane audivit Sacrum ex devotione erga B. Virginem, nolens per hoc satisfacere præcepto, sed intendens aliud audire; postea vero, mutata sententia, illud prætermittit. — Alias, cum coronam B. Virginis ex voto die sabbati recitare deberet, recitavit quidem ex intentione devotioni tantum satisfaciendi, aliam subinde ad implendam obligationem recitatura, quam tamen neglexit.

2° Veronica, eodem die, ad rosarium tum ex voto, tum ex poenitentia sacramentali, obligata, unicum recitat, ultrique obligationi satisfaciendi gratia. Postea vero dubitans an ad aliud rosarium vel etiam ad duo adhuc teneretur, scilicet pro duplici intentione, nihil tamen aliud recitavit.

Hinc :

Quærit. 1° An Laurentia *obligationi suæ in utroque casu satisfecerit, necne?*

2* An Veronica *satisfecerit, unicum rosarium recitando; aut aliud vel etiam duplex recitare debeat?*

SoLufio :

101. — *R. ad. 1m Quæs.* 1° *Laurentia* satisfecit obligationi Missæ in primo casu. Ratio est, quia intentio satisfaciendi præcepto minime requiritur; salis est enim, ut opus præscriptum ponatur. Ita communiter. *S. Lig. n. 163.* — *V. Comp. n. 103.*

2° Non autem satisfecit suæ obligationi in posteriori casu; quia hæc obligatio orta est a propria voluntate, et proinde ab ejus voluntate pendet ei satisfacere, vel non. Ergo, cum *Laurentia* expresse intenderit non satisfacere quando coronam recitavit, reapse non satisfecit.

102. — *R. ad%om Quæs.* *Veronica* debito suo non satisfecit, unicum rosarium pro duplici obligatione recitando, ut patet. Etenim, cum obligationes illæ ex fonte et motivo diverso contracte fuerint, sunt omnino dictincte, et proinde unico opere adimpleri nequeunt. Ergo aliud rosarium *Vbronicæ* recitandum superest. Non duo tamen alia recitare debet, quia ad duo tantum, non ad tria, fuerat obligata. *V. Comp. n. 105.* — *Voii, n. 202.* — *Elbel, n. 397.*

CASUS XI.

CAUSÆ LEGIS ADIMPLETIONEM IMPEDIENTES.

Sidonius causas varias, legis adimpletionem impediētes, sive remotas sive proximas apponit, scilicet :

1° Frequenter Sacrum de præcepto audire omittit, itinere sive in terra sive in mari, negotiorum, vel etiam sola recreationis causa suscepto, impeditus. Iter autem in curru publico incipit, die quocumque hebdomadae, etiam ultimo aut pene ultimo, quamvis aliquando diem lunæ exspectare possit.

2° Interdum, die quo jejunandum est, ad venandum pergit, ita ut jejunii servandi omnino incapax evadat.

3° Alias, nocte sa)bati se inebriavit, experienta sciens se incapacem Missæ die Dominica audiendæ futurum esse.

Hinc :

Quær. 1° *An, vel quomodo causas impediētes legis adimpletionem apponere liceat?*

2° *An, vel quomodo in prædictis casibus peccaverit Sidonius?*

Solutio :

103. — *R. ad 1n' Quæs.* 1° Licet apponere semper causas eximentes quascumque, cum eæ dominio legis subtrahunt per discessum extra territorium.

2° Non licet unquam apponere causas directe impediētes legis observationem, in legis territorio remanendo, quia hoc esset ipsam legis violationem intendere. *S. Lig. n. 156.*

3° Licet vero, saltem probabilius, apponere causas indirecte et remote

impedientes, et quidem sine ratione, ex præsnmpta voluntate legislatoris, qui non censetur voluisse tantum onus imponere subditis.

4* Non licet autem apponere causas proxime et indirecte impedientes, sine gravi ratione, quia lex proxime urgens proxime ligat voluntatem et urget ad media necessaria adhibenda, vel ad impedimenta removende. *V. Comp. n. 110. — Lacroix. — Rilluart.*

104. — *R. ad 2ni Quæs.* 1° Sidonius non peccavit contra prmceptum audiendae Missae, si agebatur de precepto particulari et exierit extra legis territorium antequam urgeret tempus obligationis, ut dictum est supra, in casu secundo. — Neque peccavit etiamsi actum sit de lege communi, saltem si, pluribus diebus antequam urgeret obligatio, iter, etiam sine gravi causa, suscepit. *V. Comp. n. 111.*

2° Peccavit graviter Sidonius, se impotentem ad jejunandum reddens venationis defatigatione, quia sine justa causa nbicem ad legis adimpletionem posuit. Ita *communiter cum S. I.ig. n. 152, et l. 3, n. 1046, contra plures.*

3° Peccavit graviter cntrn praeceptum audiendae Missae, per voluntariam ebriatem nocte praecedenti habitam, si advertit non solum ad periculum proximum ebrietatis, sed etiam ad periculum Missae omittendae propter impotentiam in causa voluntariam. Ratio est, quia impedimentum proximum legis adimpletioni apposuit. *F. Comp.n. 111.*

CASUS XII.

AN OBLIGET LEX VEL SENTENTIA FUNDATA IN FALSA

PRAESUMPTIONE? 1°.

1* Tytirus, pastor ovium, dum caute in gregem invigilaret, inadvertenter consopitur et gravi somno corripitur. Extemplo in vicina prædia grex totus dilabatur. Haud mora ecce custos publicus repente apparet! Ab eo Tytirus iudicibus traductus, ad mulctam simul et ad damnorum reparationem juridica sententia cogitur. Pastor autem infelix iudicans iniquam esse hanc sententiam, partim ex bonis privatorum, partimque ex fisco se compensare non dubitat.

2° Ejusdem asellus, nocte quadam, cum a fure e stabulo solutus et abductus fuisset, e manibus hujus evadens in alienos agros aufugit, eosque nonnihil damnificavit. Quapropter novam sententiam subire cogitur Tytirus, sed ideo et ipse etiam ad novam compensationem indignabundus recurrit.

3* Alias, infelix homo a iudice damnatus ad solvendum dehitum, cui iam satisfecerat, cum nullum modum haberet iudice probandi factam esse jam solutionem, maxime contristatus et afilictus, in occulta compensatione dolorem delinire ac sedare festinavit.

Hinc. :

Qüær. 1° *An obtemperandum sit legisev senlentiæ iudicis, si in falsa prxsumptione fundetur?*

Quær : 2° An Tytirus sententiam acceptare debuerit, net econtrano
se compensare potuerit in hoc triplici casu ?

Solutio :

105. — II. ad 1.ⁿ Quæs. 1° Nego, si sententia judicis seu applicatio legis fundetur tantum in praesumptione facti particularis culpae, fraudis, damni-
ficationis, quia, veritate facti non subsistente, corrui eo ipso obligationis
fundamentum.

2° Allirmo vero, si fundetur in praesumptione periculi generalis culpæ,
fraudum, etc... ; quia bonum commune requirit ut omnes stabiliter obli-
gentur, propter hallucinationis periculum, et quia judex ad solum facium
externum attendere potest. S. Lig. n. 100 et 150. — Suarez, etc.

106. — A. ad 2.^{am} Quæs. 1° Injuste egit Tytirus, occulte se compen-
sando in primo casu, quia juste damnatus est; factum enim damniicationis
est verum, et insuper adfuit in pastore culpa saltem juridica, quæ ad justam
sententiam sufficit: lex enim reddere intendit homines cautiores et vigi-
lantiores, ut damna efficaciter impediuntur ; ergo Tytirus ad restitutionem
tenetur.

2° In aselli casu, falsa est omnimodo praesumptio, cum ipse pastor
omni culpa etiam juridica careat. Non potuit enim puniri ob diligentiae
defectum, siquidem nullatenus factum impedire potuit ; ergo nullo modo,
ne juridice quidem, ipsi est imputandum. Si igitur damnatus fuit, ob
praesumptionem negligentiae, quam non admisit neque admittere potuit,
erronea est et materialiter injusta judicis sententia. Ergo, quod ad Tytirim,
casus est merae necessitatis (*cas de force majeure*), a quo omnino est ab-
solvendus ; ergo de injustitia non est damnandus, el jure compensatione
usus est.

3° In casu solutionis jam factæ, non potuit damnari ad denno solven-
dum, causa enim senlentiae falsa est : ergo sententia innititur in funda-
mento omnino erroneo ; ergo sententia hæc est materialiter injusta ; ergo
Tytirus de injustitia argui nequit, eo quod se compensaverit, si alio modo
quod suum est nullatenus recuperare potuerit. Voit, n. 195. — S. Lig. I.
1, n. 100 ; et l. i, n. 521. — K Comp. n. 102.

CASUS XIII.

AN OBLIGET LEX VEL SENTENTIA FUNDATA IN FALSA

PRÆSUMPTIONE? 2°.

1° Nazarius, Sacerdos, absque facultate legit librum impium et hære-
ticum ; at bono fine ducitur, scilicet ad eum confutandum. Insuper mora-
liler certus est nullum perversionis periculum ex hujusmodi lectione sibi
imminere. Itaque non putat se peccare, quia, cessante pro eo fine legis lex
ipsa etiam cessare debet.

2° Clkophas, facultate legendi libros prohibitos pariter carens, ratus
quoque nullum anima» periculum ex alienjns libri prohibiti doctrina sibi

proventurum esse, ut certius prohibitionem declinet, ad industriam recurrit : non legit quidem, sed alium legentem arrectis auribus audit, nec putat legentis peccato cooperari, sive quia legens vir admodum prudens est, sive quia ille facultatem legendi habet.

Hinc :

Quæ r. 1° *An revera lex cessaverit in primo cossu, tum propter bonum finem, tum propter cessationem finis legis?*

2* *Αη Cleophas in secundo casu censuram incurrerit, et graviter peccaverit, audiens tantum legentem, et non legens ipse?*

Solutio :

107. — *R. ad 1m Quæs. Nego* prorsus. Ratio est, quia finis legis adaequatus cessare non potest in particulari, cum ea respiciat quæ communiter contingunt, non vero casus particulares. Prohibitio enim est ut non solum damnum spirituale vitetur, sed etiam ne ansa detur haereticis et aliis improbis scriptoribus perniciosas doctrinas evulgandi, et sic illi puniantur. Insuper finis legis est remove hallucinationis periculum, quod immineret, si cuique privato fas esset judicandi nullum damnum sibi reformidandum esse. Ergo Nazarius graviter erravit existimando se in eo casu a lege exemptum esse. Uniens excipiendus est casus in quo necessitas aliqua, derepente orta, ad id faciendum urgeret, nec facile ad Pontificem recursus pateret. Tunc enim, cum periculum in mora esset, et bonum ipsum Fidei, cui lex providere intendit, ad lectionem impelleret, epikeiæ locus daretur. *V. Comp. n. 421 ; et t. 2, n. 982. — S. Lig. n. 199. — Ituriaga, t.k,c.N.*

108. — *R. ad 2m Quæs. 1° Probabilius, Cleophas censuram non incurrat*, quia in legentes, non in audientes lectionem fertur : porro in pœnis *odia sunt restringenda*, nec censura extendenda est unquam ad casum in lege non expressum. *S. Lig. de Censuris, n. 292. — Ituriaga, ibid. — V. dicenda de Censuris in fine operis.*

2° *Cleophas*, audiendo legentem peccavit saltem contra legem naturalem, si periculo seductionis se exposuerit, quod hac in re facillimum ost. Peccavit etiam contra legem Ecclesiae, peccato cooperationis, si alium licentia carentem ad legendum induxerit. Quid vero si legens licentia polleat, et audiens nullum omnino periculum incurrat ? *Controvertitur*. Non pauci et gravissimi theologi, inter quos eminet *Suarez*, dicunt audientem peccare graviter, quia lex prohibens lectionem implicite, etiam lectionis auditionem vetat. Alii ah omni peccato excusant, quia audiens reapse non legit, nec proinde violat legem quæ lectionem prohibet ; neque verum est, aiunt, prohibitionem legendi involvere etiam prohibitionem audiendi legentem ; lex enim non expressit audientes, quia legislator attendit tantum ad ea quæ frequenter fiunt ; lectio vero libri prohibiti frequenter, ast auditio raro contingit. Ecclesia igitur satis bono publico providit lectionem prohibendo. Ita *Ituriaga, ibid.*

CASUS XIV.

DISPENSATIO LEGIS i°.

Nic o n i u s, mercator, a P o l i n o n o Confessario requirit, utrum sibi liceat vesci carnibus in itineribus toties repetitis, tum propter nimiam defatigationem et stomachi debilitatem, tum etiam propter provectam jam ætatem, sexaginta scilicet annorum. Negat licere Confessarius. — Velis igitur, quæso, licentiam hanc mihi impertire, reponit bonus senex. — Ad me non spectat in legibus Ecclesiae dispensare, ait P o l i d o r u s, sed ad Episcopum tibi omnino recurrendum est. Mercator igitur ad Pnesulem recurrit, et in libello supplici allegat provectam ætatem et infirmitatem, intelligendo per hanc stomachi debilitatem, aut nauseam aliorum ciborum, necnon defectum somni abstinentioniam a carnibus non raro subsequenter. Quamobrem illico fuit dispensatus, et quidem in perpetuum. Sed paulo post, confortato stomacho, jam potest absque incommodo esurialibus cibis vesci. Hinc evadit anxius valde Nic o n i u s circa dispensationis validitatem.

Hinc :

Quæ r. 1° ?l *quo, et qua de causa possit dispensari a legibus?*

2* *An Nic o n i u s dispensatione indiguerit, et quidem episcopali, vel papali?*

3° *An saltem valida esse pergat dispensatio, postquam valetudo firmior evaserit?*

4° *Quid, si Episcopus apposuisset clausulam, nempe de consilio utriusque medici spiritualis et corporalis?*

Solutio :

109. — B. ad 1ⁿ Quæs. Dispensatio pertinet ad solum Superiorem, siquidem potestatem jurisdictionis in foro externo requirit, sicut facultas leges condendi. Hinc legislator dispensare potest in legibus suis et in legibus prædecessorum et inferiorum ; inferior vero dispensare nequit in legibus Superioris sui, nisi ex potestate delegata. Causa autem proportionate gravis ad dispensandum requiritur, et quidem ad validitatem iudicis delegato, ad liceilalem vero in Superiore jurisdictione ordinaria gaudente. F. Comp. n. 114, 117.

110. — B. ad 2^m Quæs. Nic o n i u s dispensatione indiguit ad carnes diebus prohibitis edendas ; difficultas enim legem servandi non videtur esse tanta, ut obligatio pro eo cesset. Non potuit vero a Confessario dispensari, quia nullus inferior dispensare potest in lege Superioris. 2° Quod si manifeste gravis infirmitas, vel aliud detrimentum grave secuturum sit, Confessarius declarari; poterit mentem Ecclesiae, ceu pia; matris, non esse ut pœnitens lege obstringatur. 3° Si infirmitas ex natura sua perpetua non sit, salis erit si Nic o n i u s a proprio Parocho dispensationem requirat ; usus enim invaluit ut Parochi, in casibus istis, qui frequenter occurrunt, dispensare valeant, etiamsi recursus ad Episcopum esset facilis. S. Lig Horn, apost. tract. 2, n. 59. — Gousset, n. 197. — 40 Si Nic o n i u s dispensatio-»

nem perpetuam obtinere voluerit, debuit ad Episcopum recurrere, vel ad summum Pontificem.

III. — *R. ad 3^m Quxs.* 1° Si Nic o n i u s non perfecte convaluit, licet multo facilius cibus esurialibus vesci queat, vel si ex eorum usu relapsum timeat, perdurat dispensatio, quia non cessavit totalitei causa finalis dispensationis, et revera casus ille supponi potest in viro grandævo, ut Nic o n i u s perhibetur. 2* Imo, videtur etiam perdurare dispensatio, licet firmiter convaluerit senex; perdurat enim, aiunt graves theologi cum S. *Lig. n.* 196, si dispensatio fuerit concessa absolute, et non conditionate tantum, nempe, si causa duret : porro, in nostro casu, videtur absolute concessa, cum Nic o n i u s, inter alias causas, provectam ætatem attulerit. Dicit tamen S. *Lig. ibid.*, non habendam esse ut absolutam dispensationem ab Officio divino, vel ab abstinencia a carnibus, licet concessa fuerit pro infirmitate quæ perpetua censetur, si valetudo superveniat. Verum ; sed hic eum agatur de homine grandævo, præsumi potest Pontificem modo absoluto dispensasse. Hoc sequitur ex regula quam tradit S. *Lig.* ad distinguendam absolutam dispensationem a conditionata ; dicit enim : *Quando causa judicatur perpetua, tunc dispensatio data censetur absoluta, etsi postea per accidens causa cesset.*

■112. — *R. ad 4^m Quxs.* Si Superior apposuerit clausulam hanc; de *consilio utriusque medici*, evanescit omnis difficultas ; tunc enim evidenter dispensatio est conditionata ; et cessante totaliter causa finali, cessat quoque dispensatio. Etenim neque medicus corporalis, neque medicus spiritualis dispensare potest, sed tantum statum infirmitatis declarare ; sed supponitur infirmum valetudinem recuperasse : ergo, etc. *Elbel, n.* 450.

CASUS XV.

DISPENSATIO LEGIS 2°.

Renaldus, dum esset domo profecturus ad Missam die Dominica audiendam, ecce subitanèam experitur infirmitatem. An vero tanta sit ut a præcepto Ecclesiae eximatur, non satis ei apertum est. Attamen se resolvit ad remanendum domi, ratus se in huiusmodi casu, instante magni incommodi periculo, lege non urgeri. Postea tamen magna anxietate laborat, ex eo quod non curaverit ut dispensatio a Parocho postularetur, cum id facile præstare potuisset.

Idem, ineunte quadragesimali tempore, cum infirmus foret et magnum incommodum ex jejuniò pertimesceret, dispensationem a lege Ecclesiæ pro Iota Quadragesima postulavit et obtinuit. Sed ecce ! Elapsis circiter diebus quindecim, ab infirmitate ex integro convaluit. Nihilominus dispensatione prius obtenta uti perrexit.

Hinc :

Quæ r . 1° *An Renaldus peccaverit abstinendo a Sacro audiendo in exposito casu? Et quid in genere, in dubio utrum quis indigeat dispensatione ?*

00 *An dispensationem petere debuerit, saltem cum id facile præstare posset?*

Quæ r . 3° *An potuerit adhuc obtenta uti dispensatione, postquam sanitatem recuperaverit; vel quid, si causa finalis non totaliter cessaverit?*

Solutio :

113. — *R. ad 1^m Quxs.* 1° Generatim, in dubio an casus dispensatione indigeat, probabiliter non requiritur dispensatio in dubio positivo, seu quando, perpenso dubio, conscientia ei torniatur, nitendo gravi ratione in favorem exemptionis a lege. Secus in alio casu. Consultius tamen est adire Superiorem, etiam delegatum, si ad eum recursus pateat, ut dispense, vel declaret legem non urgere; vel saltem viri prudentis et docti sententiam requirere. *V. Comp. n. 118. — S. Lig. n. 193; et t. 3, n. 325.* — 2° *Renaaldus* non peccavit, si conscientiam efformaverit, gravi causa innixus; quia in tali dubio prævalet contra legem positivam Ecclesia', jus naturale conservandi salutem; secus a peccato non est excusandus. At ipsi enixe commendandum est, si casus occurrat, ut a Parocho per nuntium dispensationem petat, vel saltem alium virum prudenter interroget.

114. — *R. ad 2^m Quxs.* Non debuit *Renaaldus* dispensationem necessario petere, licet id facile potuisset præstare, cum, ex dictis, probabiliter lege non urgeatur. Sed inducendus est ut ad Parochum alias recurrat, si possit. *S. Lig. I. 3, n. 325.*

71. *ad 3^m Quxs.* Si causa finalis non cessavit totaliter, perdurat dispensatio; secus non censetur perseverare. *Recole dicta in responsione ad casum xiv^m, n. 108 et seq.*

CASUS XVI.

DISPENSATIO LEGIS 3°.

Ie Gerbertus, Canonicus, ab Ordinario loci facultatem obtinuit ut in votis simplicibus, positis conditionibus debitis, pro foro interno dispensaret. Ecce inter alios pœnitentes vir peregrinus occurrit, voti alicujus dispensationem seu commutationem requirens. Hæret anceps *Gerbertus*, nesciens utrum huic politioni acquiescere debeat. Acquiescit tandem, quia, ait, in dubiis *favores sunt ampliandi*.

2° Idem, ex Episcopi delegatione, a lege abstinenti® in usu carnum varios pœnitentes dispensavit. Sed ei occurrunt peregrini per notabilem anni partem ibidem permansuri, imo et alii transeuntes tantum; utitur autem hac accepta facultate erga omnes indiscriminatim, sive sint loci incolæ, sive sint peregrini. Imo illis omnibus facultatem tribuit, etiam in itinere et extra diœcesim, carnes edendi.

3° Ipsemet iter agens cum socio, pœnitente suo ordinario, extra diœcesis confines, non dubitat ipsi esum carnis die sabbati permittere; imo sibimetipsi indulget, ut cum eo carnes edero possit.

Hinc :

Quæ r . 1° *An Geiibertus potuerit dispensare in votis cum peregrinis? An id Episcopus valeat!*

2° *An potuerit concedere incolis loci, ut carnes extra diœcesim edere possent?*

Quæ. 3° *An etiam dure potuerit licentiam peregrinis, ut carnibus reficerentur nsn solum ibidem, sed etiam in alio loco quocumque?*

A° *Utrum socium in itinere, et seipsum dispensare potuerit?*

Solutio :

115. — *R. ad 1m Quæs.* Episcopus probabiliter dispensare potest cum peregrinis, etiam ad modicum tempus in diœcesi existentibus, quia, per accessum ad Superiorem localem, limit sufficienter subditi ratione privilegiorum. Ita nulli contra alios non paucos. F. *Comp. η.* 115, *Quær.* 3°. — *S. Lig. n.* 158. — 2° Delegatus ab Episcopo eadem gaudet facultate, siquidem Episcopus quas habebat facultates ipsi commisit. Ergo valida censenda ost dispensatio a Gerberto concessa. Quoad axioma allegatum, minime ad solvendam difficultatem requiritur, cum aliunde seu ex principio probabilisini solvatur. Cæterum dispensatio, utpote odiosa, est quidem strictae interpretationis; potestas vero dispensandi, cum favorabilis sit, late accipitur. *S. Lig. n.* 187.

R. ad 2m Quæs. Affirm. Facultas enim a Gerberto concessa in foro interno est omnino *personalis*, ergo persona adhæret, eanique peregrinantem subsequitur; ergo ad locum minimo restringenda est.

R. ad 3TM Quæs. 1° Gerbertus dare potuit peregrinis, etiam ad breve tempus in loco commorantibus, facultatem ibidem carnes, die prohibita, justa de causa edendi; sunt enim sufficienter subditi, ut supra de votis dictum est. 2° Imo prædictis peregrinis facultatem tribuere potuit ut in alio loco quocumque dispensatione uterentur, si ratio dispensationis erat duratura, ob oarndem rationem, scilicet, quia tunc erant sufficienter subditi, et dispensatio erat personalis.

116. — *R. ad 4,n Quæs.* 1° Non potuit dispensare socium, etsi pœnitentem suum ordinarium; acceptam enim facultatem exercere nequibat, nisi in foro interno; sed extra locum suum carebat approbatione ad confessiones audiendas, ut supponitur. Ergo socium dispensare non potuit. Secus vero, st approbatus sit, quia pœnitcns fuisset sufficienter subditus. Si autem delegatus sit ad dispensandum etiam extra forum internum, extra diœcesim suum socium dispensare nequivisset, cum jurisdictione personali seu ordinaria in illum careret. — 2° Neque potuit seipsum dispensare, quia ille solus dicitur posse secum dispensare, qui est Superior, vel generalem habet facultatem dispensandi in legibus, v. g. delegatus ad dispensandum *in universitate causarum.* V. *S. Lig. n.* 183.

CASUS XVII

DISPENSATIO PRIUS NEGATA, ET POSTEA AB EODEM SUPERIORE, REI IMMEMORE, CONCESSA.

Leopoldus, voto perpetuæ castitatis ligatus, inhiat nuptiis cum Sylvia ineundis. Igitur, dispensationem obtinendi gratia, scribit ad S. Pœnitentiarium, sub nomine licto, *Titii*, v. g., ut mos est in rebus secretis. Pro causa autem allegat tentaliunes sat graves, quibus contra castitatem subjicitur;

sod infelix orator repulsam patitur. Minime tamen animo dejectus : Scio quid faciam, inquit...., rem iterum experiar. Transacto igitur mense uno aut altero, scribit denuo ad eamdein Congregationem, pro eadem dispensatione postulanda, sed, mutato licito nomine, v. g. sub nomine *Sempronii*, tacitaque repulsa prius sibi facta, causa tamen eadem allata. Successit ipsi sua industria ; hac enim vice gratiam exoptatam consecutus est.

Inc. :

Quæ r. 1° *Quid sil dispensatio obreplilia vel subreplitia? et quando invalida sit?*

2° *dn dispensatio Leopoldi subreplitia sit et invalida?*

Solutio :

117. — II. ad II^m *Quæs.* Dispensatio dicitur *obreplilia*, quando in petitione falsa causa tanquam ratio principalis exprimitur, qua cognita non fuisset data dispensatio. *Subreplitia* vero, quando tacetur veritas alioquin necessario exprimenda de jure vel stylo curia», praesertim si id ex fraude et dolo contingat. Inde palet hujusmodi dispensationem invalidam esse. Quod si ratio falsa se habeat ut causam tantum impellentem, sine qua nihilominus data fuisset dispensatio, quamvis difficilius, vel si tacetur aliquid non perlinens *directe*- et *intrinsece* ad materiam concessionis, neque de jure aut stylo curi» exprimendum, adhuc valet dispensatio, quia tunc censetur Superior adhuc velle dispensare, dummodo causa principalis subsistat.

118. — I^o. ad 2^m *Quæs. Ncg.* Etenim hujusmodi dispensatio minime est subreplitia, licet forte Superior eam negavisset, si denegationis prius facke recordatus fuisset. Kalio est, quia præsumptio quod Superior negasse! nullo jure fundatur. Nam, si concedat, allatis iisdem rationibus quæ prius allegatæ jam fuerant, inde arguitur dari causas sufficientes ad dispensandum. Nec obstat prior negatio ; nihil enim ad causam refert, et negare dispensationem ob illam solam causam non videtur rationi consentaneum. Ratio perspicua est; nam, si justa causa subest, potius decet priorem rigorem temperare, quam illum firmare : ergo circumstantia negationis prius facke impertinens est ad valorem dispensationis subsequentis. Ergo Leopoldus non tenebatur eam in mentem Superioris revocare. Ergo dispensatio hæc non est *subreplitia* ; ergo valida est. Nec obstat etiam quod Leopoldus secunda vice nomen fictum mutaverit, quia nunquam ad nomen attenditur in dispensationibus S. Pœnitentiariæ, cum sit consuetudo ut semper nomen licium adhibeatur. Parvi autem refert quod sit *Titius* vel *Sempronius*. Nec dicas Leopoldum sic argui posse de mala voluntate Superiorem decipiendi. Ille enim non dicitur decipere, qui suo jure utitur. Ita *Suarez, de legibus, l. 6, cap. 22, cum aliis contra plurcs.*

CASUS XVIII.

DISPENSATIO AB UNO SUPERIORE NEGATA, ET POSTEA AB ALIO,
NEGATIONIS IGNARO, CONCESSA.

1° *Maxentius* dispensationem voti non reservati ab Episcopo postulavit, nec obtinuit. Paulo post, cum obiisset Episcopus, eamdein gratiam ab

eius successore, prioris petitionis ignaro, eadem proposita causa, consecutus est.

2° *Laurentius*, infirma utens valetudine, et difficulter abstinentiam a carnibus sustinere valens, dispensationem ab Episcopo, exposito infirmitatis statu, petiit; sed cum non obtinisset, ad S. Sedem recursum habuit, eadem exposita causa, sed tacita Episcopi repulsa, et gratiam impetravit.

3° *Aurelius* a Pontifice postulavit dispensationem de impedimento consanguinitatis in quarto gradu ad matrimonium cum *Berta* ineundum; verum eam non obtinuit. Quid ille? Resciens Episcopum ab illo impedimento posse dispensare, ex Pontificis concessione, eum adit, et, tacita romana denegatione, eadem tamen causa allata, ab illo consecutus est id quod a Papa negatum fuerat.

Hinc :

H

Quæ r. 1° *An sit valida dispensatio ab uno Superiore negata, et ab ejus successore, negationis ignaro, data? Et quid de Maxentio?*

2° *An sil valida dispensatio negata a Superiore secundario, et concessa a Superiore primario, rei inscio? Et quid de Laurentio?*

3° *An, vice versa, valida sit dispensatio negata a Superiore primario, et a secundario, repulsæ inscio, erogata? Et quid de Aurelio?*

Solutio :

119. — *Il. ad 1m Quæs. A/Jinnaiiue.* Etenim ex dictis in casu præcedenli valet dispensatio negata, et postea concessa ab eodem Superiore negationis immemore; ergo ex paritate rationis valet etiam dispensatio ab uno Superiore negata, et ab ejus successore, negationis inscio, data. Ratio est, quia successor eandem habet potestatem ac predecessor, nec regitur per judicium et voluntatem illius. Imo in illo nullo minus est probabilis præsumptio involuntarii; et insuper prædecessoris voluntas nullatenus ad causam refert. Ergo in primo casu minime inquietandus *Maxentius*.

120. — *R. ad. 2m Quæs. Affirmative.* Quare enim dispensatio invalida foret? Ubi est *subreptio*? Quonam jure negatio facta a Superiore secundario exprimenda est in recurso ad Superiorem majorem? Numquid primarius Superior judicio inferioris regitur? Nequaquam. Ergo illa circumstantia negationis ab inferiore facta, omnino imperlinens est respectu Superioris, et hoc ad causam nihil prorsus refert. Ergo nulla est præsumptio involuntarii in superiore. Proinde in secundo casu valide dispensatus est *Laurentius*, quia voluntas Pontificis absoluta censeri debet. Pontifex enim non decipitur, atque ex causis allegatis dispensationem concedit; nulla igitur intervenit *subreptio* quæ dispensationem invalide!. Ergo *Laurentius* non est inquietandus. *Snare de leg. l. 6, c. 22. — Elbel, n. 15. — Lacroix, n. 811, etc., contra nonnullos.*

121. — *R. ad 3m Quæ**. Adhuc valida est probabiliter dispensatio in

hoc casu ; ratio est, quia potestas inferioris non fuit restricta per negationem Superioris; ergo, si gaudet facultate, stante causa sufficiente, censetur valida dispensatio. Ergo neque *Aurelius tubreptitie* egit : jure enim suo usus est; nec proinde est inquietandus. *Suarez ibidem*, et *alii* contra *alios*.

Objiciunt plures cum *Comitolo. I. I, Qwest. 106, Sanchez, etc.* sic; Hæc dispensatio est *subreptitia* : 1° quia restricta fuit implicite per negationem Superioris ; 2° quia inferior, si repulsam Superioris novisset, nolisset dispensare, siquidem præsumere debuisset Superiorem juste gratiam negasse.

R. ad 1^u rationem. Potestas inferioris non fuit restricta. Hæc enim ablatio potestatis, præsertim ordinari®, non videtur sufficienter probari, quia hæc præsumptio nullo jure fundatur. Neque ex illo facto sufficienter colligitur, considerata natura dispensationis, quæ est quaedam gratia. Deinde denegatio dispensationis provenire potest ex sola voluntate Superioris, vel ex particulari judicio quod talis causa non sufficiat ad justam dispensationem. Sed inferior non tenetur conformari judicio Superioris; ergo non teneretur præsumere Superiorem in illo casu, si rem novisset, ei auferre potestatem dispensandi voluisse. Insuper inferior, dum non prohibetur, utitur sua potestate in proprio foro ut judicat expedire. Hic autem nulla prohibitio facta est. Ergo...

R. ad 2^m rationem. Nec refert quod si inferior scivisset, forte non concessisset; potuisset enim concedere, ut patet ex dictis. Ergo non est certum quod non concessisset. Etenim, si inferior concedat non ignorans priorem negationem, et judicans causam esse legitimam, dispensatio erit valida, quia utitur sua potestate ; ergo, si dispenset ignorans hanc denegationem, illa circumstantia per accidens haberi videtur. *Suarez, ibid.*

CASUS XIX.

DE LEGE IRRITANTE.

1° *Eligi*us et *Elodia* matrimonium contrahunt optima fide, cum impedimento Ecclesi® ignorato. Hc autem cognita, *Elodia* a Confessario petit an in conjugio permanere possit, cum impedimentum a se et conjuge penitus ignoratum fuerit.

2° *Nicasius* et *Honorina*, consanguinei, tempore teterrimæ et diuturnæ persecutionis in catholicam religionem, dum recursus nullus haberi posset neque ad Parochum neque ad Episcopum, imo neque ad romanum Pontificem, matrimonium clandestine contrahunt, rati duplex Ecclesi® impedimentum, seu cognationis et clandestinitatis, tunc cessare ob temporum difficultatem vel etiam necessitatem.

3° *Tiirsus*, hæres factus, deprehendit testamentum in suum favorem conditum aliqua conditione legali, essentialiter requisita, carere. Nihilominus, re tacita, hæredilatam adit, caque pacifice fruitur.

Hinc :

Quæ r. 1° *An ignorantia excuset a lege irritante?*

DE LEGIBUS

Quæ r . 2° .An excuset magna difficultas, vel necessitas?

3° An lex irritans semper ipso facto actum reddat invalidum ?

4° Quid ad singulos casus ?

Solutio :

Æ

122. — R. ad 1m Quæs. Ignorantia excusat quidem a peccato, minime vero ab effectu irritationis, quia ignorantia non supplet defectum conditionis essentialiter requisit®. Excipe, si lex unice irritet in odium et po>nani delicti. V. Comp. n. 136. — Suarez. — Lacroix, etc.

R. ad 2ra Quæs. Neque incommodum vel necessitas impedit effectum irritationis, quia lex irritans, actum potius quam personam allicit, neque agitur primario de obligatione conscientia·, sed de conditione ad bonum commune requisita. Excipe, si inde damnum grave sequeretur pro tota societate, seu pro aliqua provincia : tum enim lex cessaret, quia jam esset inutilis bono communi ; et proinde non esset in aulilicationcm, sed potius in destructionem. Lacroix et alii communiter.

123. — R. ad 3m Quæs. Neg. Nam sunt leges qu® non statim ipso facto irritant, sed declarant actum sententia judicis irritandum. Quænam autem sint hujusmodi leges, ex terminis legis vel ex interpretatione communi Doctorum judicandum est.

124. — R.ad 4m Quæs. — In primo casu : invalidum est matrimonium, et ad dispensationem pontificiam recurrendum est, ut patet ex dictis, siquidem effectus irritationis ignorantia non impeditur.

In 2° casu : invalidum quoque est matrimonium propter impedimentum cognationis. Cessat quidem in iis rerum adjunctis lex Ecclesia), qua· præsentiam Parochi requirit, quia dillicultas Parochum requirendi est communis, et proinde lex Ecclesi® cessare debet, ne sit nociva communitati; sed minime cessat impedimentum consanguinitatis, quia haec dillicultas est particularis, non vero generalis ; possunt enim sponsi illi singuli cum aliis contrahere.

In 3° casu : probabilius Tnmsus non est inquietandus, si judicis sententia non interveniat, quia juxta multos irritatio hujusmodi non est ipso facto, sed juridice tantum declaranda. V. Compend. de testamentis, n. 817.

CASUS XX.

ÜE LEGE POENALI.

Sa pr ic iu » vehere seu transferre solet curru, jumento, aut alio modo, frumenta, vina, vidualia, et merces quibus tributa imponuntur. Satagit autem ut solutionem tribuli prætereat, quoties sine periculo mulct® id facere potest, v. g. de node transeundo, viam absconditam arripiendo, præpositos fisci devitando, aut variis industriis decipiendo. Neque existimat se male agere, tum quia vectigalia sunt valde gravia et frequentia, ac sæpe ad res bono communi prorsus inutiles impenduntur, tum quia lex qua statuuntur mere pœnalis sidetur. Attamen accedens ad confitendum, tempore paschali, scrupulo inductus, interrogat an male fecerit?

Hinc :

Quær. 1° *An dèntur leges merepœnales'!*

2° *An peccaverit Sapbicius, el ad restitutionem teneatur!*

Solutio :

125. — *R. ad 1m Quæs.* 1° Possunt dari leges hujusmodi, sen obligantes disjunctive vel ad legem adimplendam, vel ad pœnam subeundam, si lex violata sit et delinquens in culpa deprehensus fuerit. Etenim lex vim obligandi non habet nisi ex voluntate legislatoris; legislator autem ad solam pœnam obligare potest, si hoc communi bono procurando sufficiat. Porro id sufficere potest in quibusdam legibus, quæ non sunt tanti momenti ad ordinem societatis. Ita *communissime* theologi cum S. *Lig. n.* 145. — *Suarez*, etc.

2° Videntur dari, saltem in quibusdam locis, nonnullæ leges mere poenales. Sic judicant theologi non pauci. S. *Lig.* loco citato ait : *Leges oppidorum prohibentes cæsionem lignorum, sive herbarum, piscationem, cenatione))), non obligant sub culpa; sic enim habet consuetudo.* — An autem, vel quænam leges sint mere pœnales in singulis locis, soli judicare possunt in iis locis docti et periti, F. *Comp. n.* 133.

126. — *R. ad 2m Quæs. Controvertitur* inter theologos. Alii affirmant, alii vero negant. Sic doctrinam *Sanchez* et aliorum refert S. *Lig. I. 3. n.* 616, quin propriam sententiam tradat : « Sentit *Sanchez* neminem « qui palam recta via transit, teneri solvere vectigalia, ratione transitus « per portam, vel pontem, quæ imponuntur pro assecuratione viarum ; « durissimum enim esset obligare advenas ad scienda hæc statuta, in por- « lis vel pontibus. Et hoc probabile putat *Sanchez* cum aliis, etiamsi quis « merces aut se occultet; quia hujusmodi tributa ita sunt recepta, ut non « debeantur nisi petita. Generaliter vero loquendo de omnibus vectigali- « bus, putat *Lugo* monendos esse populos ad tributa solvenda, sed post « factum non esse cogendos ad restitutionem tributi defraudati, si pro- « habilitate sibi persuadeant in tanta vectigalium multitudine se aliquod in- « justum solvisse, vel competenter contribuisse ad publicas necessitates. » Ex his igitur auctoritatibus minime inquietandus videtur *Sapricius*. V. *Corn]), de justitia, n.* 738 et scg.

CASUS XXL

DE LEGE CIVILI ET EJUS OBLIGATIONE,

Pamphilus, Sacerdos, cum sociis quibusdam de legis civilis *efficacia* conferens, contra alios contendit eam obligare tantum in foro externo. Rationes autem in quibus innititur sunt sequentes, scilicet : **P** Quia lex civilis est a potestate temporali, et vinculum spirituale a potestate temporali procudero non potest. 2° Quia leges civiles ordinantur ad politiam externam, et ideo inde satis est quod in foro externo obligent. 3° Quia nemo potest obligare in foro, in quo non potest cognoscere : sed homo non potest cognoscere conscientiam alterius; ergo non potest de eaju-

dicare. 4° Quia homo non potest obligare ad poenam quam infligere nequit, sicut iudex sæcularis non potest præcipere sub poena excommunicationis; ergo legislator humanus non potest præcipere sub poena inferni vel purgatorii, quia non potest eam infligere: sed obligare in [conscientia, est obligare sub tali pœna; ergo excedit efficaciam legis humanæ.

Cæteri Sacerdotes his rationibus minime moventur, quia, aiunt, *non est potestas nisi a Deo*, et Deus ipse per Principes sæculares mediate præcipit et imperat.

Hinc :

Quæ r . 1° *An lex civilis obliget in conscientia?*

2° *An per se obliget sub gravi?*

2° *An leges irritantes in conscientia urgeant?*

Solutio :

127. — II. ad I^m Quæst. Affirmative, per se, cum sententia communi, teste Suarez, de legibus, I. 3, c. 21, post S. Thomam, 1a 2^æ q. 96. art. 4.

Prima ratio est, quia aperte colligitur ex Scriptura sacra. Sic enim Paulus ad Rom. 13 : *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*. Et ibi additur ratio his verbis : *Dei enim minister est, non tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam* : id est, non tantum propter timorem pœnæ, sed etiam propter vitandam culpam. Constat iterum ex verbis Petri, 1^a epist. : *Subditi estote omni humante creaturæ, propter Deum, sive regi, etc...*; *quia sic est voluntas Dei*. Constat etiam ex illo Prov. 8 : *Per me reges regnant, et legum conditores justa decernunt*. Hinc concludit Suarezius ibidem, doctrinam hanc esse vel *de Fide*, vel *proximam Fidei*.

Secunda ratio est, quia jus divinum et naturale dictat servandas esse justas leges a legitimis Principibus latas; ergo qui illas non servat agit contra divinam voluntatem, juxta citatum verbum Petri : *Sic est voluntas Dei*. Ergo illa transgressio est vera culpa et peccatum, adeoque contra obligationem in conscientia.

Tertia ratio est, quia hæc potestas est necessaria ad convenientem gubernationem reipublicæ humanæ. Etenim in communitatibus est necessaria vis præcipiendi et obligandi in conscientia. Hac enim ratione pater obligare potest filium, et similiter uxor tenetur obedire marito, juxta illud Pauli ad Cor. 3 : *Mulieres, subditi estote viris, sicut oportet in Domino; et ad Ephes. 5 : Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino*. Et reddit rationem : *quoniam vir est caput mulieris*. Mullo autem magis rex, ut caput reipublicæ temporalis. Ratio a priori est, quia gubernatio sine potestate obligandi in conscientia est moraliter impossibilis, siquidem coactio justa supponit culpam; vel saltem est valde insufficiens, cum per eam solam Princeps non posset in nullis casibus necessariis sufficienter reipublicæ subvenire. Suarez, de legibus, I. 3. cap. 21.

128. — Nunc autem rationibus Pàmphilii est respondendum.

Ad 1m. Potestas civilis dici quidem potest temporalis, ratione materiæ, et hoc modo verum est non posse ponere vinculum spirituale, scilicet in

materia spirituali. Attamen, quatenus in materia temporali reperiri potest honestas, et obligatio ad illam servandam, ita potest lex civilis ex parte materi® hoc vinculum ponere, scilicet, quia conscientia quid spirituale est. Insuper illa potestas est participatio divin® potestatis, et sub illa ratione est vere spiritualis, et includere potest vim qu® spiritum ipsum et rationem liget.

Ad 2m. Leges civiles etiam intendunt honestatem morum in sua materia et in ordine ad finem suum, et hac ratione possunt in conscientia obligare. Deinde obligatio in conscientia est necessaria, ut potestas civilis per suas leges possit efficaciter consequi finem suum; quia, nisi cives in conscientia teneantur legi obtemperare, non poterunt pax et justitia in republica consonari: homines enim proxime per conscientiam diriguntur in actionibus suis; et ideo necesse est, ut ex lege civili redundet obligatio ad conscientiam.

Ad 3m; seu *lex non potest obligare ubi non potest, cognoscere*. Aliud est quod actus de quo fertur lex debeat subjici cognitioni human®; aliud vero quod obligatio ad talem actum debeat esse eodem modo cognoscibilis. Primum est verum *per se* ac necessarium. Secundum autem non est *per se* necessarium; quia, ut lex humana imponat obligationem in conscientia, non oportet ut *per se* et *directe* de ea judicet, seu de transgressione in illo foro, sed de sola externa actione vel omissione.

129. — *Ad 1m*. Aliquis dupliciter fieri potest reus pœnæ ex transgressione legis, scilicet: 1° quia lex directe imponit talem pœnam; 2° ex quadam consecutione reatus. Priori modo legislator non potest obligare ad pœnam quam nullo modo infligere potest; posteriori modo falsum est. Lex autem civilis non obligat sub pœna inferni vel purgatorii priori modo, sed tantum posteriori. Etenim Deus vult observari leges a ministris suis latas, etiam sub pœna in altera vita subeunda, quia earum transgressio continet veram culpam, et supremum legislatorem ipsum Offendit. *Suarez, de leg. l. 3. c. 21.*

Dixi supra, legem civilem obligare *per se* in conscientia, quia dari possunt leges mere pœnales, ut dictum est in casu præcedenti; præter quod esse possunt etiam leges civiles irritantes, quæ efficaciam suam ad forum externum terminent, ut in responsione ad 3,am quaesitum dicemus.

130. — *R. ad 2am Quæs.* Lex civilis obligat sub gravi, *per se*, licet hoc non semper in individuo contingat. Hæc assertio ostendi potest omnibus testimoniis et rationibus supra in responsione ad primum quæsitum adductis. Etenim obligatio in conscientia extenditur *ex genere suo* ad obligationem *sub mortali*. Quare? Quia lex humana ex se obligat in conscientia, ergo inducit obligationem materi® proporlionatam, si circa illam absolute feratur. Ergo ex se inducere valet obligationem sub mortali. Confirmatur, quia ratio naturalis dictat talibus legibus esse obediendum, sicut dictat esse obediendum parentibus. Ergo, sicut peccatum mortale est *ex genere suo* non obediro parentibus, ita etiam non servare leges civiles, seu non obediro Principi sæculari *ex genere suo* est peccatum mortale. Ergo leges civiles *ex genere suo* obligare possunt sub peccato gravi. *Suarez, t. 5, l. 3. c. 24.*

Dixi *ex genere suo*, quia cerium est *in individuo*, seu in singulis legibus, non semper esse obligationem tam gravem, ul transgressio legis civilis pœnam æternæ damnationis inducat.

131. — *R. ad 3m Quæs.* Leges irritantes possunt quidem obligare in conscientia, sed non semper taliter obligant. Igitur distinguendum est Lex irritans obligat in conscientia, si sil simul irritans et præcipiens, seu prohibens, no actus absque tali forma fiat. Secus vero, si sit tantum irritans, seu declarans actum absque tali forma non valere, quia tunc legis sola actus irritatione sufficienter oblinetur. Etenim aliquando lex præscribens formam actus vel contractus præcipit ul ila fiat, seu ul non fiat aliter ; vel prohibet, ne fiat absque tali conditione. Sic Ecclesia in impedimentis matrimonii, speciatim in impedimento clandestinitatis, et in variis decretis, v. g. de collatione simoniaca beneficiorum, etc. Aliquando contra, lex nihil præcipit, vel nihil prohibet, sed tantum determinat formam ad valorem actus requisitam, ut patet in lege de lesionum solemnitate, et similibus. Sa;pe leges civiles attendunt tantum ad formæ defectum, atque declarant actum sine tali forma positum, invalidum esse, et nihil aliud præcipiunt vel prohibent, et tunc non censentur urgere in conscientia. *Suarez, de leg. I. 5. c. 20.*

CASUS XXII.

DE CONSUETUDINE.

J

Controversia ingens diu et acriter agitur in coetu Sacerdotum de rebus theologicis disputantium, circa vim consuetudinis in ordino ad legem abrogandam. Etenim :

1° *Florentius* contendit requiri, præter honestatem consuetudinis et diuturnitatem sufficientem, consensum Principis, sive verbis, sive gestis expressum; quia inde tantum vis legis consuetudini accedere potest.

2° *Eligius* autem non exigit quidem consensum hunc expressum in Superiore ut consuetudo vim legis habere possit, sed ejus defectu omnino postulat ut declaratio tribunalis competentis interveniat.

-a

3° *Sylvester* vero negat mordicus consensum Principis expressum requirendum esse, neque judicium juridicum alicujus tribunalis, seu sullidere consensum ejus *implicitum*, seu *legalem*, qui haberi censetur per approbationem legum, consuetudinis efficaciam statuentium.

Verum singuli præliantes adeo fixi et immobiles in sua sententia inhærent, ut ne ab uno quidem passu dimoveri queant. Tu autem certaminis spectator, quid dicis? Edissere.

Hinc :

9

Quær. 1° *Quænam conditiones requirantur, ut consuetudo vim legis habeat?*

2° *An consensus Superioris debeat esse expressus; vel an implicitus sufficiat, seu an Superior debeat scire consuetudinem, et eam approbare, necne?*

3° *Quid de casu proposito?*

Solutio :

132. R. *ad* 1.ⁿ *Quæs.* Sequentes requiruntur conditiones :

I^o Ut consuetudo *servetur a communitate* saltern generatiin, seu ab ejus majore et saniore parte, secus enim non posset proprie dici consuetudo.

2° Ut sit *rationabilis*, seu ut nihil habeat inhonestum, id est legi divin.r aut naturali repugnans. Non tamen requiritur bona fides a principio, nam etiam peccando fieri potest consuetudo, qua postea honesta evadat. Consuetudo enim triplicem statum habet : in principio omnes consuetudinem introducentes contra legem peccant ; in progressu jam non peccant illa a majoribus introducta utentes, sed possunt puniri ; in fine nec peccant, nec puniri possunt illa jam præscripta utentes. S. *Lig. n.* 107.

133. — 3° Ut sit *diuturna*, seu ul duret tempore requisito, et cum actibus repetitis. Quodnam autem tempus sufficiat ad consuetudinem præscribendam, non satis constat. Dicunt enim non pauci salis esse decennium, nisi aliud sil alicubi sancitum. Alii tamen dicunt relinquendum esse arbitrio prudentium, juxta repetitionem actuum, et negotiorum qualitatem. S. *Lig. ibidem.*

Nota. Consuetudo, ut sil legitima. perseverare debet per tempus *continuum*.; nam, si interrumpatur etiam per unum actum a majori parte communitatis, vel si inierim Princeps reclamet, aut puniat violantes legem, consuetudo non præscribitur.

134. — Præterea ad inducendam consuetudinem obligatoriam requiritur intentio se obligandi, vel consuetudinem introducendi ; quare nulla fit consuetudo proprie dicta seu vim legis habens, si populus aut major pars ejus agit ex devotione, gratitudine, etc. In dubio autem utrum consuetudo sit ex devotione, vel obligatione, sub gravi aut levi, an obliget ad culpam, vel ad pœnam tantum, benignior pars tenenda est; nam nulla lex obligat, nisi de ea certo constet. S. *Lig. n.* 107. Sic obligatio consuetudine primum inducta est ad Horas canonicas, et ad abstinentiam a carnibus diebus Rogationum in variis locis. *Reuter, n.* 236.

135. — /1. *ad* 2.º *Quæs.* Sufficit consensus non solum tacitus, sed etiam implicitus, qui a Principe etiam consuetudinem ignorante haberi potest; quia censetur approbare conditiones ex quibus consuetudo constituitur. Consensus ille dicitur etiam legalis; quia Princeps approbando leges, ex quibus inducitur consuetudo, eo ipso implicite consuetudinem approbat. S. *Lig. ibid.*, et alii muli cum *Suarez, de leg. I. 7, c. 13*, ubi dicit : *Ex his infero: primo, quando consuetudo præscripta jus inducit, tunc non postulari consensum personalem Principis, ac proinde nec specialem ejus scientiam de tali consuetudine, sed ipso nihil de navo sciente, aut colente, tacite vel expresse consuetudinem efficaciter induci. Haec est communis sententia jurisperitorum, teste Panormitano.*

Sic etiam *Schmalzgrueber, part. I, lit. 4, § 4*, ubi, relata opposita sententia, ait : *Sed melius, cum communi et receptissima sententia, nullus alius ad introducendum consuetudinem consensus requiritur, quam legalis, site, ul etiam vocant, juridicus, qui habetur per leges et canones, consuetudinem moribus populi introductam approbantes, eique tribuentes vim juris, si illa rationabilis cl legitime præscripta sit.*

DE LEGIBUS

136. — *Il. ad 3^m Quæs.* Ex dictis luculenter patet causam esse tribuendam ultimo opinanti, seu Sylvestro. Etenim tum ex Jure canonico, tum ex sententia communi Doctorum videntur tantum requiri duæ conditiones essentielles ad consuetudinem inducendam, id est, ut sit *rationabilis* et *præscripta*. Ita expresse Suarez, *c. ultimo de Consuetud.* ubi ait: *Duæ tantum conditiones requiruntur, scilicet, ut consuetudo sit rationa-*

2° Zoilus privilegium carnos edendi die sabbati ab Episcopo obtinet. Cum autem frequenter peregrinetur, privilegio etiam extra diœcesim uti non dubitat. Attamen, exorto sibi quondam hac de re scrupulo, anxius interrogat Confessorium. Hic autem absolute declarat id Zoilo nullatenus permissum esse, et sub pœna denegandae absolutionis ab eo promissionem requirit, ut in posterum extra diœcesim a carnibus die sabbati omnino abstineat.

Hinc :

Quæ. 1° *An privilegiatus teneatur uti privilegio?*

2° *An Gervasius fuerit obligatus ad Sacerdotem conducendum, ut missam in oratorio suo audiret. Et quid, si inveniatur Sacerdotem gratuito celebraturum?*

3° *An Zoilus potuerit vi privilegii carnes edere etiam extra diœcesim?*

Solutio :

139. — *R. ad 1^{am} Quæ.* Nemo tenetur *per se* uti privilegio, quia unusquisque juri suo renunciare potest. Non obstat tamen quin aliquando, *per accidens*, privilegiatus privilegio uti debeat, sive ratione caritatis erga proximum, si, utendo privilegio, ipsi in necessitate versanti subvenire possit, sive ratione alicujus obligationis adimplendæ. V. *Compend. n.* 141. — *S. Lig. Append, deprivileg. n.* 3.

R. ad 2^{am} Quæ. 1° Gervasius tenetur uti privilegio, si facile possit habere Sacerdotem gratuito in oratorio celebraturum; ratio est, quia, licet privilegio uti non teneatur, tenetur satisfacere præcepto, quoties id sine incommodo facere potest. Imo, idem dicendum est, si modico stipendio Sacerdotem conducere potest, quia quisque tenetur leve pati incommodum, ut præcepto satisfaciatur. S. *Lig. ibid, et l.* 3, n. 324. — *Suarez et alii communiter.* — 2° Si autem Gervasius non possit Sacerdotem conducere absque notabili stipendio, probabilius ab obligatione Missæ excusandus est. S. *Lig. ibidem.*

140. — *R. ad 3^{am} Quæ.* Si privilegium sit *personale*, minime dubitandum est quin Zoilus eo uti possit in quocumque loco : porro, in casu, evidenter personale est, siquidem personæ specialiter concessum est; ergo peregrinantem semper sequitur et personæ adhæret; ergo erravit Confessorius. Si autem privilegium sit *locale*, ut in Hispania habetur, ad carnes die sabbati edendas, extra locum privilegiatum eo uti minime licet, ut liquido constat.

Quid vero si privilegium, seu potius dispensatio, sit tum *localis*, tum *personalis*, qualis est concessio recens facta a Pontifice aliquibus Galliæ diœcesibus, carnes die sabbati edendi, ea conditione ut quisquis a JParocho facultatem petat? An concessa licentia extra territorium uti liceat? — Negandum est, quia dispensatio est primario *localis*. Constat ex responsione S. Cong. *Inquis*, ad Episcopos belgicos qui pro casu simili S. Sedem inlrogaverunt. Videtur excipiendus casus in quo Zoilus transiret per alia loca, in quibus eadem gratia concessa esset. *Vide dicenda de praeceptis Ecclesiae, n.* 495 et 496.

CASUS DE PECCATIS

De peccatorum gravitate, de distinctione specifica et numerica; de peccatis internis; de peccatis capitalibus, praesertim de ebrietate.

CASUS 1.

DE GRAVITATE PECCATI.

1° *Ma vi o s*, vir bonæ voluntatis, et salis pius, variis tentationibus diu noctuque exagitatus obrutusque, frequenter dubitat utrum consensum praestiterit. Anxietate speciali laborat ob phantasmata quædam, vel etiam actus minus decentes, quos in levi somno expertus est, ut sibi videtur.

2° *Cy hin ü s* vero, parum pius, attamen de salute sane non omnino incuriosus : I" Scrupulos omnes circa pravas cogitationes facile contemnit, licet curiosius liberiusque quidquid occurrit aspiciat, vel audiat, imo licet motus deordinatos experiatur, sic statuens : *Deliberate non consensi, quia argumenta pro et contra non perpendi*. 2° Licet omnia peccata mortalia vitare velit, ne gehennæ poenam incurrat, nullatenus tamen de venialibus curare satagit, imo nullum omnino vitare proponit. 3° Advertens ad motus turpes in corpore exsurgentes, mere passive se habet.

Hinc :

Quæ r . 1° *Quid requiratur ad peccatum mortale ?*

2° *An graviter peccasse censeatur Ma vi u s in primo casu?*

3° *Quid de Cy r i n o in secundo casu?*

Solutio :

HI. — It. ad 1.ª Quæs. Tria ad peccatum mortale requiruntur: in materia gravis, vel in se, vel in line, vel in circumstantiis; 2° advertentia plena ad malitiam gravem actus; 3° consensus plenus voluntatis. F. Comp. n. 150.

A. ad 2.ª Quæs. Jubendus est Me vi u s, ut bono sit animo. Minime censendus est consensus, saltem perfectum, tentationibus praestitisse. In dubio enim de perfecto consensu, in favorem poenitentis judicandum est, si timorata* sit conscientia, et ordinarie a peccato mortali abhorreat : atqui talis sane perhibetur Mje vi u s, ut ex casu patet; ergo abjiciat quoque anxietatem qua torquetur ob nocturna phantasmata, adusque minus castos, quorum aliquam habuit conscientiam. Etenim, si nesciat an vigilans aut dormiens, ac sui compos vel impos aliquid mali fecerit, ex hoc ipso probatur in illo plenam defuisse advertentiam. I'ræterea, sequentem accipe regulam : *Si nunquam aut fere nunquam, decurrente die, similes actus admittas, et ab eis abhorreas, argumentum est te, neque noctu, peccati, saltem mortalis, arguendum esse*. V. Comp. n. 156.

142. — *Rad* 3m *Quxs*. Quid vero de Cy r i n o ? Non est ei indulgentiiu : laxæ enim conscienti® omnino videtur; ergo in dubiis severe judicandus est, siquidem contra ipsum stat praesumptio. Hinc :

1° Graviter peccaro censendus est Gy r i n u s , tantam incuriam et temeritatem, in rebus adeo periculosus, admittendo ‡ etenim, cum a peccato mortali non abhorreat, neque ab occasionibus in illud incidendi praecaveat, facillime illo inquinari potest, etiam quin dare id percipiat. Insuper, nonne peccati mortalis reus evadit eo ipso quod ejus periculo ita facile absque ratione se exponat? Nec valet Cy r i n i excusatio ex hoc deducta, quod in perpendendo periculo non immoratus fuerit; sufficienter enim illud, *in confuso* saltem, apprehendit.

2° Non peccat mortaliter, *per se*, seu *speculative loquendo* in secundo casu, sola mortalia vitare intendens; quia, si reapse omnia mortalia effugiat, periculum gehennae non incurrel. Ast in praxi res est periculo plena ; cum facilitas peccandi venialiter causa sit cur anima debilitetur, et facile gravi tentationi succumbere valeat. Et revera qui dicunt se velle omnia, et sola mortalia vitare, numquid reapse omnia mortalia effugere satagunt? Quid ipse Cy r i n u s ? Ex modo dictis satis liquet illum a lethali peccato immunem non fuisse.

143. — 3° Graviter peccat in tertio casu, se passive habendo circa motus concupiscenti®, saltem si graves sint; quia, seclusa resistentia positiva, facile hujusmodi motus voluntatis consensum trahunt : si autem motus essent leves, vel si alteri virtuti præter castitatem opponerentur, omissio resistentia» positivæ veniale peccatum non excederet, modo absit consensus periculum. Imo omni culpa vacabit, accedente justa causa, v. g. si resistentia positiva tentationem augeat, etc. S. *Lig. I. 5, n. 6 el 9*.

CASUS II.

DISTINCTIO SPECIFICA PECCATORUM 1".

A l e x a n d e r , parum scrupulosus, sal celeriter et compendioso confitetur, cl minus attendit ad species quam ad numerum peccatorum. Quare :

I" Accusat quidem prava desideria, sed praetermittit eorum objectum, necnon personarum specialem qualitatem.

2° Accusat etiam furta, gestus et aspectus pravos; sed tacet se singula hæc in loco sacro, vel erga personas sacras, aut propinquas perpetrasse.

3° Detraxit in Ecclesia, dum fieret Sacrum, de *Sempronio* Sacerdote, necnon de *Caio*, Religioso, imo do Sacerdotibus el Religiosis in genere, et sic confitetur : « Pluries detraxi in materia gravi. »

H i n c :

Q u æ r . 1° *Quid sint species peccatorum ; quomodo distinguenda sint et accusanda'?*

2° *An omnes circumstantia in prxfatis casibus sint declaranda in confessione ?*

Soleno :

444. — *R. ad 1^{am} Quæst.* 1° Species peccatorum sunt diversæ juxta earum classes, omnino vel saltem notabiliter dissimiles, quæ mutantur pro varietate morali creaturarum ad quas peccator illicite se convertit : species igitur peccatorum consistit in particulari malitia, qua unum peccatum ab alio essentialiter distinguitur, et in suo individuo morali constituitur. Aliquid enim dicitur specificari, cum ab omni alio in suis essentialibus attributis differt : sic homicidium, furtum, fornicatio specie differunt.

2° Species peccatorum generatim desumuntur ex oppositione ad diversa præcepta, et ad diversas virtutes, necnon ex deformitate notabiliter diversa contra eandem virtutem, ut desperatio et præsumptio virtuti Spei opponuntur; ulque delectatio morosa, fornicatio, adulterium, pollutio, etc., virtuti castitatis opponuntur. Quare distinguuntur species genericæ peccatorum, ut est luxuria, injustitia, et species subordinate, vel infimæ, quæ diversa ejusdem virtutis attributa lædunt, ut modo de castitate diximus, *V. Comp. n. 157 et seq.*

145. — *R. ad 2^{am} Quæst.* 1° *In primo casu* : Alexander non satisfecit integritati confessionis, omittendo objectum specificum pravorum desideriorum : sicut enim objecta specie inter se differunt, ita etiam desideria; siquidem ex objecto specificantur. Idem dicendum de personarum qualitate si ex ea nova peccati species inducatur. Hinc, si Alexander mulierem conjugatam, vel consanguineam, aut voto castitatis ligatam concupiverit, has species in confessione declarare debuit. *V. Comp. n. 157 et seq.*

446. — *In secundo casu* : plura sunt distinguenda : 1° Quoad furta, sola circumstantia loci sacri est aperienda, si res ad Ecclesiam pertinens, vel in ea deposita, subrepta fuerit. 2° Quoad gestus seu tactus graviter indecentes, circumstantia loci sacri probabiliter non est declaranda, nisi de peccato consummato agatur, quo solo Ecclesia polluitur. Sed circumstantia personæ sacra* et propinquæ reticere minime potuit. 3° Quoad aspectus, omitti potest probabilius circumstantia loci sacri; quia turpi aspectu Ecclesia non violatur. Idem de circumstantia personæ sacrae et propinquæ; quia aspectus non inducunt, sicut tactus, malitiam specificam pro variis personarum circumstantiis, secluso tamen pravo desiderio, et complicitatis peccato, ratione cooperationis. *S. Lig., I. 3, n. 421. — F. Comp. n. 284 et seq., 424 et seq.*

147. — 3° *In tertio casu* : circumstantia detractio in loco sacro non est necessario declaranda, quia locus sacer peccato detractio non violatur. Idem dicito, *per se*, de persona sacra vel religiosa, quia eorum fama sacra non est. Ecce casus in quo Religionis detrimentum sequeretur, vel bonum fidelium damnum pateretur, vel si detractio in Sacerdotes et Religiosos omnes, aut saltem in aliquod coenobium redundaret.

CASUS III.

DISTINCTIO SPECIFICA PECCATORUM 2°.

1° Nicolaus peccavit die Dominica, imo ipso die Communionis, cum Berta famula sua, et in tertio gradu consanguinea; confitendo autem dicit se rem cum aliqua muliere habuisse.

2° Alias, cum in quadam vigilia ad jejunium teneretur, non solum ex præcepto Ecclesiæ, sed etiam ex voto, imo ex poenitentia sacramentali, se accusat tantum quod jejunium in vigilia omiserit; neque dicit se hac eadem die carnes comedisse.

Hinc :

Quæ r. 1° *An, vel quomodo vitiosa sit confessio Nicolini in primo casu ?*

2° *An, vel quomodo peccaverit Nicolaus contra integritatem in secundo casu ?*

Solutio :

148. — *R. ad 1m Quæs.* Vitiosa est confessio Nicolini in hoc, quod omiserit circumstantiam specificam peccati cum consanguinea commissi; quia incestum non patefecit. Proinde hunc defectum supplere debet. Non autem vitiosa est in cætens, in rigore loquendo; quia circumstantiae omissæ speciem peccati non mutabant. Hinc : 1° circumstantia diei Dominicae non fini necessario declaranda. S. *Lig. I. 3, n. 273.* 2° Neque probabiliter circumstantia diei Communionis, *per se*; secus enim Sacerdos qui grave peccatum accusaret, dicere deberet utrum hac die, priusquam peccaret, Missam celebrasset, necne, quod a praxi communi alienum est. Dixi tamen *per se*; quia, si quis statim a Communionem peccatum turpe patraret, ultra peccatum contra castitatem, sacrilegii reus fieret. *Tamb. tr. 3, de 3. præc. n. 8.* 3°. Nec fuit necessario declaranda circumstantia famulatus, quia peccatum heri cum ancilla sua speciem novam non inducit, nisi sit adolescentula a parentibus speciali custodia? domini commissum, ita ut *quasi contractus* de hoc interveniret.

149. — *R. ad 2m Quæs.* Nicolaus peccavit contra integritatem sub omni respectu in secundo casu. Etenim declaravit tantum jejunii violationem, perinde ac si legem Ecclesiæ tantum violasset, et tacuit violationem voti et omissionem poenitentiae sacramentalis, ex quibus duplex peccati species inducta fuit, cum obligationes illæ ex principio et causa diversa injunctæ fuerint. Insuper Nicolaus etiam deliquit contra integritatem confessionis, esum carnis omittendo; quia in jejunio est præceptum virtualiter duplex, scilicet, quatenus abstinencia a duplici refectione et a carnibus præcipitur. F. *Comp. n. 159.*

GASUS IV.

DISTINCTIO NUMERIICA PECCATORUM 1°.

1° Basilios, gravi tentatione contra castitatem impulsus, pravo desiderio interne consensui, efficaciter peccare proponit, occasionem tota die quaerit, pravam propositum interea millies iterat, nec unquam revocat. Tandem, inventa occasione, præmissisque turpiloquiis gestibusque indecentibus, actum externum peccati perficit. Poenitentia autem ductus, sic confitetur : « Semel fornicationis peccatum commisi. »

2° Paulus, cum furari vellet centum nummos, quibus indigebat ad de-

bitum quoddam persolvendum, ne detegeretur, viginti vicibus prædicUa summam ex arca *Caii* abstulit : confitendo autem dicit tantum, nummo» centum fuisse furatum. U

3° *Flavius*, confessionem instituens, se accusat quod per totum annum fratrem suum odio habuerit ; quod per plures dies fornicandi desiderium foverit, sed postea ei renuntiaverit; quod per diem morosis cogitationibus delectatus fuoril.

Hinc :

Qil er . 1° *Quomodo peccata numero distinguantur ?*

2° *Ad prædicli poenitentis rite confessi fuerint ?*

Solutio :

150. — *R. ad 1° Quæs.* Desumitur distinctio numerica, tum ex diversitate objectorum moraliter diversorum, ut sunt furtum, mendacium, detractio; tum ex multiplicitate actuum moraliter interruptorum, v. g. si quis, patrato aliquo peccato et posito intervallo, illud iteret : tunc enim novus actus a præcedente omnino diversus ponitur; et proinde novum peccatum constituitur. Actus mere interni facilius per interruptionem multiplicantur, quam actus qui adnexum habent propositum actionem externam ponendi: quia priores, posito intervallo, aut actus cessatione, eo ipso cessant; et, si renoventur, novum actum efficiunt, cum unio moralis inter eos existera nequeat : posteriores vero in ipso proposito perseverare possunt, etiam ad plures dies. Imo, si peccator paret media ad peccati consummationem, omnes actus prævii quid unum morale cum actu intento ellicient, nisi *per se* novam inducant speciem, quæ ex se ad peccati complementum non tendat. *V. Comp. n. 160 et seq. — S. Lig. n. 36 et seq.*

151. — *R. ad 2m Quæs.* 1° *Basilicus*, in primo casu, integritati confessionis satisfecit, quia unicum peccatum commisit ; siquidem actus prævii, quos posuit antequam fornicationem patraret, ad eam in pravo proposito, referuntur, et cum ea unicum objectum totale constituunt.

2° *Paulus* pariter obligationi confessionis satisfecit, quia, licet varios actus malos physice posuerit, unicum tamen voluntatis actum moraliter admisit, cum varia hæc furta per modum unius apprehenderit.

3° *Flavius*, in tertio casu, non satisfecit. Etenim, cum agatur de peccatis mere internis, necessario multiplicari pluries et forte sæpius debuerunt, siquidem multiplex interruptio fieri debuit. Sed cum numerus peccatorum, his in rebus, plerumque obtineri nequeat, satis erit dicere an frequenter actus peccaminosos renovaverit, an pluries in die, etc. *V. Comp. ibid. — S. Lig. n. 36 et seq.*

CASUS V.

DISTINCTIO NUMERICA PECCATORUM 2*.

Rochus sequentia patravit peccata :

1* Unico actu detraxit de familia quæ decem membris constabat, necnon de integra communitate religiosa, coram pluribus audientibus.

2. Rom ad plures hæredes, non divisa adhuc bæreditate, perlinentem, furto subduxit.

3* Equitom uno ictu cum ipso equo occidit.

4° Proposuit omittere totum jejunium quadragesimale; et ex media parte omisit. Sic autem postea de his omnibus confitetur: « Semel detraxi de proximo. — Semel in re gravi sum furatus. — Hominem occidi. — Jejunium per mediam Quadragesimae partem omisi. »

Hinc :

Qü æ r . 1° An. *sufficiat Rocni confessio?*

2° *Qualis sit numerus peccatorum in singulis ?*

Solutio :

152. — R. *ad 1^m Quæs.* Rocnus minime integritati confessionis satisfecit, quia plura peccata in singulis casibus omisit, ut ex dicendis patebit.

153. — R. *ad 2^m Quæs.* In primo casu, juxta S. Lig. et alios, tot poccala commisit, quot sunt personæ in familia vel in communitate cui detraxit; quia tot sunt jura violata. Etenim, præter jus ad famam, quod habet familia vel communitas, tanquam persona moralis, datur etiam jus idem in singulis ejus membris scorsim sumptis. Numerum igitur membrorum familia? vel communitatis declarare debet, saltem approximative, si expresse nesciat. Alii vero multi, et maxima? nota? Theologi, probabiliter contrarium tenent. Sic Lugo, *de Pænit.* D. 16, n. 135. Attamen etiam prioris sententia', patroni ultro concedunt audientium numerum declarandum non esse, quia videtur tantum circumstantia aggravans. V. *Comp. n.* 165. S. Lig. n. 49. — Lugo, etc.

In secundo casu, juxta S. Lig. et alios, tot sunt peccata furti, licet actus fuerit unicus, quot sunt hæredes ad quos res sublata pertinebat; quia singuli injuria speciali alTecti fuerunt. At, juxta alios, unicum est furti peccatum. Sic Lugo, *I.* 16, n. 136, Tambur., etc. Utraque sententia aequali gaudet probabilitate : al praxis tum Confessariorum, tum poenitentiam posteriori opinioni favet, ait Tambur. *Meth. Conf. I.* 2, c. 1, n. 65.

154. — In tertio casu, duplex peccatum commisit Rocnus, quia duplicem injuriam specie diversam equiti intulit, scilicet violando ejus personam, et rem ad ipsum pertinentem. Si prius hominem occiderit, hæredumjura, jumentum perimendo, violavit.

In quarto casu, totidem peccata committit, quot dies in quadragesimali jejunio numerantur. Etenim, licet actus internus voluntatis sit unicus, non unicum allicit opus, sed plura opera quæ minimo sunt conjuncta inter se, voluti sane sunt dies jejunii in Quadragesima, quorum singuli inter se distinguuntur, nec quid unum morale efficiunt. Totidem etiam peccata patrauit quot sunt dies quibus jejunium non servavit. Lugo, *de Picnil.*, D. 16, n. 539 et 546, cum aliis contra alios qui dicunt unicum patrari peccatum in præfalo proposito. V. *Comp. n.* 163, 7°.

CASUS VI.

DISTINCTIO NUMERICA PECCATORUM 3°.

1° Delphines inimicum occidere statuit. Quapropter emit gladium, struit insidias, hominem pluribus diebus exspectat juxta locum qua transituras est, accedentem perculit pluries, et tandem eum occidit.

2° Alias, puellam seducere volens, varia media ad hunc finem adhibuit, nempe verba parum casta vel adulatoria, epistolas amatorias, aspectus turpes, tactus inhonestos ; sed peccatum peracturus, ex casu fortuito superveniente, illud consummare non potuit.

Hinc :

Quæ r . 1° An *plura, peccata commiserit Delphinus in primo casu?*

2° An *plura, vel quot patrauerit in secundo casu ?*

3° An, *peccato non patrato, media etiam indifferentia ad illud peragendum adhibita accusanda sint?*

Solutio :

155. — R. ad 1ra Quæs. Delphinus, *in primo casu*, unicum peccatum commisit, quia actus prævii quos posuit ad homicidium referebantur, et cum eo unicum actum moralem, seu unicum objectum totale constituebant. Fur autem qui occidit hominem ad eum spoliandum duplex patrat peccatum, quia homicidium constituit speciem peccati diversam ex natura sua, nec *per se* ad furtum ordinatur. S. Lig. n. 41 *et seq.*

156. — R. ad 2^m Quæs. Delphinus, *in secundo casu*, tot peccata fecit quot sunt media specie diversa et mala ex natura sua, quibus usus est. Ergo debuit Delphinus accusare seorsim verba turpia, epistolas amatorias ad seducendam puellam scriptas, aspectus turpes et actus inhonestos. Ratio est, quia, peccato non consummato, illa varia media in se mala ad finem jam referri nequeunt, et quid unum in peccati consummatione constituere. Ergo illi actus singuli cum sua malitia propria spectandi sunt; ergo seorsim sunt accusandi in confessione. S. Lig. η. Mi.

157. — R. ad 3^m Quæs. Controvertitur; sed probabiliter non sunt declaranda singillatim omnia media ex se indifferentia, quia in se mala non sunt, sed satis est dicere peccatum actibus externis attentatum esse. Si tamen media mala fuerint in se, declaranda sunt, et quidem omnia, si sint specie diversa, ut tactus turpes, verba obscena ad sollicitationem in peccatum adhibita. V. Comp. n. 164.

CASUS VII.

DE PECCATIS INTERNIS 1°.

Didymus et Nicodemus, uterque theologus, acriter ille integritate confessionis disputando, circa modum peccata mere interna accusandi graviter dissentiunt. — Satis est, ait Didymus, si pœnitens dicat : « Cogitationes pravæ, v. gr. contra castitatem vel caritatem in mente volvi, » relictis

speciebus infimis, necnon omnibus personarum rerumque circumstantiis, solo excepto efficaci desiderio.

« Minime, inquit Nicodemus, sed pœnitens sedulo explicare debet : 1° objectum singularum cogitationum ; 2° circumstantias objectivas desideriorum etiam inefficacium, v. g. circa personarum conditionem, etc.; 3° omnes objectivas circumstantias meræ delectationis morosæ. »

Tu autem, certaminis spectator, cuinam jungis manus? scilicet, quis sit audiendus? prior vel posterior? seu, quid in confessione declarandum sit?

Hinc :

Quæ r. *Quis e duobus contendentibus erret?*

Solutio :

158. — R. Quis errat? Uterque contendens; turpius vero Didymus.

1. Damnandus Didymus, et quidem ex triplici capite : 1° Quidem, quare eximit pœnilentem ab accusandis speciebus infimis? Nonne species cuncte, ex Concilio Tridentino, accusandæ sunt in confessione? 2° Quare etiam a declarari lis desideriis inefficacibus adeo large dispensat? Desideria, licet inefficacia, seu licet careant proposito media adhibendi ad eorum execulionem, essentialiter tamen a simplici delectatione mala differunt, et diversam speciem inducunt. Imo, haud secus hæc desideria efficacia, omnibus objecti speciebus vestiuntur. Sic, detentus in carcere, qui conjugatam vel consanguineam concupiscit, has circumstantias exprimere debet, quamvis ne cogitet quidem de mediis ad peccatum patrandum adhibendis, cum id minime possit. Ergo non satis est si dicat : *Fornicationem desiderari*. 3° Quare tam facile excusat ab explicandis circumstantiis indiscriminatim? Errat sane. Equidem, si agatur de sola repræsentatione, probabiliter malitia circumstantiarum objecti non contrahitur; secus vero do quocumque desiderio dicendum est, quia desiderium, cum in objectum, ut tale, feratur, malitiam circumstantiarum ejus specificarum induere debet. S. Lig. n. 15. — S. Thom. 4. 2. quæsl. 74, art. 8.

159. — II. Damnandus quoque Nicodemus, quippe qui in nimiam severitatem propendit. 1° Quidem, male requirit ut omnes circumstantial meræ delectationis morosæ explicentur. O miseros pœnitentes et infelices Confessarius, si bæc obligatio adesset, ut is dicit ! Quot incommoda hinc et inde, in fœda hac internorum peccatorum materia evolvenda ! Saltem explicanda* non sunt, circumstantia) quæ speciem non mutant. Cum hoc probabilius sit in cæteris, a fortiori hac in re periculosissima. 2° Imo, nec sunt adigendi pœnitentes ut circumstantias específicas objecti referant, quia probabiliter mera delectatio, quæ non transit in desiderium, has species non inducit. V. Comp. n. 167 et seq. — Lugo. — Laymann. — Reuter.

160. — Nota. Objectum quidem specie diversum pravæ delectationis per se est declarandum, quia complacentia in repræsentatione, v. g. aspectus turpis, differt specie a repræsentatione fornicationis, etc. Sed in praxi difficilior esset Confessario de his in particulari interrogatio, idque gravissima induceret incommoda quæ omnino vitanda sunt. Insuper, qui facile consensum pravis cogitationibus præbent, facile etiam quibuslibet repræsentationibus adhæsisse censentur.

GASUS VIII.

DE PECCATIS INTERNIS 2°.

Blasius, in gaudium pronus, de rebus plurimis absque scrupulo delectatur, gaudet et gestit.

1° Gaudet de morte fratris, quia ipso solus haeres remanet.

2° Gaudet de morte filii quinquennis, ob ipsius felicitatem et familiae sublevamen. rfl

3° Gaudet ex eo quod die praecedenti ignoraverit urgere jejunium cum abstinentia, et sic absque peccato onus praecepti praetermiserit. I

4° Gaudet et gestit cernendo mulieres plebeias inter se rixantes, convicia et verbera intorquentes et retorquentes. Gaudet pariter audiendo furtum ingenioso modo patratum. I

Hinc :

Quæ r. *Quid de gaudio Blasii in singulis casibus ?*

Solutio :

161.—/. Blasius in pluribus de gaudio tristari debet, modo tamen non de spontanea complacentia, sed de actibus plene deliberatis agatur; in cæteris fere cunctis excusandus.

1° Graviter peccat gaudente de morte fratris, si de ea morte secundum se gaudeat, etiamsi id non faciat ex displicentia personæ, sed ex eo quod ipse solus paternam hæreditatem sit collecturus; quia non licet gaudere de damno alterius, et a fortiori fratris, ob emolumentum inde proveniens. Constat ex propositione I3a nec non et 14* damnata ab *Innoc. XI*. Non posset enim mortem fratris hac de causa desiderare; ergo neque potest de ea gaudere. Secus vero si non de morte fratris gaudeat, sed de effectu tantum secuto, scilicet de hæreditate sibi obveniente. S. *Lig. n. 21.*— V. *Comp. n. 173.* W

2° Excusandus Blasius in secundo casu, quia ratio qua ducitur non destruit caritatis ordinem, siquidem bonum filii ipsius et totius familiae intendit. At non item excusandus de gaudio ex hac morte concepto ob familiae sublevamen; id enim revera esset contra ordinem caritatis. V. *Comp. n. 173.*

3° Blasius non peccavit *per se*, in tertio casu, seu gaudente ex eo quod propter ignorantiam a praecepti molestia liberatus fuerit. Ratio est, quia gaudium, seu delectatio, non est de violatione legis, siquidem is nolisset eam infringere si eam novisset, sed de bono ex ignorantia legis obtento, quod culpa vacare potest, ubi objectum legis non est intrinsece malum. — Peccaret autem, si de ipsa praecepti violatione gauderet. *Lacroix, n. 86.*

162. — 4° Non peccat in quarto casu, quia non gaudet de re mala, sed de re admodum curiosa, etc.; seu potius gaudet de modo quo res peragitur

aul peracta fuit. Attamen, si gaudium esset de materia lubrica, timendum esset ne delectatio a modo in rem ipsam transiret. V. *Comp. n.* 472, *Nola* 1°. — S. *Lig. n.* 48.

CASUS IX.

DE PECCATIS INTERNIS 3°.

Marsilius peccare nollet, saltem graviter. Quapropter, desiderando quandoque res illicitas, sedulo apponit conditionem, nempe, si hoc vel illud malum non esset, v. g. : 4° die Veneris, ait : « Quam libentissime canes hodie comederem, nisi lex Ecclesiae obstaret! » 2° Alias auditur diens : « Nisi peccatum foret, vellem ulcisci de inimico meo. » — Alias etim dicit : « Si fornicatio prohibita non esset, eam admitterem. »

Hinc :

Quæritur. 1° An Marsilius peccaverit in primo casu ?
2° An in secundo el tertio casu ?

Solutio :

IB. — R. ad 4, n Quæritur. Marsilius, in primo casu, excusandus est ab omni peccato; nulla enim culpa est desiderare esum carnis die prohibito, ubi condicione si res prohibita non esset, quia, cum res non sit intrinsece mala, tota malitia condicione apposita aufertur. S. *Lig. n.* 27.

164 — R. ad 2, n Quæritur. Marsilius peccavit, et quidem graviter, in duobus aliis casibus. Condicio enim apposita tollere nequit malitiam objecti, quidem illud intrinsece malum est ; insuper objectum intrinsece malum mulari nequit. Talia igitur optare, est desiderare ut lex el ordo naturæ nutetur, quod gravem induit deordinationem, et proinde grave peccatum. Attamen probabiliter excusandus est a peccato gravi ille qui nollet videri ut id, quod intrinsece malum est, licitum fieret, sed tantum proensione suam in illud objectum ostenderet. Verum hoc ipsum etiam periculis plenum, ut nemo non videt. S. *Lig. Horn. ap. tr.* 3, n. 50. — F. *Comp. n.* 171.

CASUS X.

DE SUPERBIA.

1° Bertusa, vana mulier, 1° sæpe nutrit et fovet superbiae cogitationes, el amk hominum laudes ; 2° centies in die imaginem suam in speculo contendatur ; 3° pluribus diei horis in exornando corpore magna diligentia etura vacat ; 4° gloriatur quod cæteras totius vicinia' feminas ingenio, decre, ornatu, educatione et divitiis superet; quare eas ordinarie superbe et arroganter alloquitur.

2° Briandi se jactat coram aliis : 4° quod a nemine in peritia equitandi superetur ; 2° quod a viginti annis confessus non fuerit, nec Missae inter-

faerit ; 3° quod mulieres quamplurimas seduxerit. Tlæc et alia plura plerumque falsa, nec verisimilia, continuo et plenis quidem buccis decantare solet. Idem vehementer ambit dignitates, ex eo quod cæteros omnes dexteritate se excedere, aut saltem nulli secundum esse, firmiter sibi persuaserit.

Hinc :

I

Quær. 1° *Quandonam superbia sit peccatum mortale ?*

2° *An Bebt h u s a graviter deliquerit in primo casu?*

3° *Quid de Br i a n d o sentiendum ?*

Solutio :

465. — *R. ad 4ⁿ Quæs.* Licet superbia inter cætera capitalia peccala primum sit, non est tamen semper mortale peccatum, et sæpissime venale non excedit. Distinguendum est enim inter superbiam perfectam et imierfectam. Prior sola mortalis est, et consistit in hoc quod homo adeosihi complaceat, ut versetur in dispositione legem potius violandi, quam nandatis Superiorum obtemperandi. Imperfecta vero *per se* tantum vedalis est, nisi accedat gravis injuria proximi. *S. Lig. n. 66.*

466. — *R. ad 2^m Quæs.* *Ber t h u s a* peccavit, sane venialiter saltm, in singulis. Non videtur tamen *per se* mortaliter delinquere, nisi fort non dubitet potius peccare mortaliter, quam corporis cultum moderari, lujusmodi mulier saltem magno periculo in mortale delabendi exponur, et enixo est a Confessario ad humilitatem Christianam adhortanda. *Lig. ibid.*

E
I I

467. — *R. ad 3^m Quæs.* *Br i a n d u s* non videtur peccare gravite, laudando et exaggerando peritiam ac dexteritatem suam; neque dgnitates ambiendo, modo ad eas habilis fuerit. Sed graviter peccavit enaiandoea facta scandalosa et peccaminosa, tum ex eo quod gloriatur de grvi malo, tum etiam quia audientibus scandalum præbet. *V. Comp. η. 4 68474.*

CASUS XI.

DE INVIDIA 1°.

P a s c a s i u s 4° sæpc tristatur de scientia et talentis aliorum, uia coram illis abjectior appaïet. 2° Tristatur ex eo quod *F u l g e n t i u s* a dignitatem fuerit promotus, quia novit ex communi fama quod ea indpius sil. 3° Tristatur quod *C a i u s*, ejus inimicus, adeptus fuerit quoddamdlicium, ex quo merito limet ne graviter sibi noceat. 4° Vehement? dolet dum videt emptores ad alias ollicinas divertentes, et suas mercenegligentes. Imo aliquando præ tristitia exoptat ut mercatores alii cunrmptoribus a mille diabolis rapiantur, et de medio auferantur.

Hinc :

Qu. b r . *An graviter peccaverit P a s c a s i u s, eo quod do liorum commodis inpræfatis casibus tristatus sit?*

Solutio :

168. — *R. ad 1^m casum.* Difficile hic statui potest de gravitate culpæ, quin *Pascasius* sedulo examinetur. Si tristatur tantum de bono aliorum, ex eo quod inde abjectus apparet, non est proprie peccatum invidiæ; secus, si vere de commodis aliorum moestitiam patiatur.

R. ad 2^m casum. Tristitia hæc uon est inordinata, cum ex bono fine concipiatur, nec est invidiæ peccatum. Caveat tamen, ne odium inde in ipsam personam exoriat.

R. ad 3ⁿ casum. Non commisit peccatum invidiæ, quia bæc tristitia potius concipitur ex timore proprii damni, quam ex bono alterius. Cavendum tamen est a peccato invidiæ, quia facile subesse potest periculum ne inde etiam concipiatur tristitia de bono proximi, praesertim inimici.

169. — *R. ad 4^m casum.* 1° Graviter peccat *Pascasius*, gravia mala aliis mercatoribus et emptoribus imprecando. 2° Graviter etiam peccat peccato invidiæ, si tristetur de bono notabili aliorum, ut facile evenit. Non foret tamen invidiæ reus, si non tristaretur nisi ex eo quod ipse non tantum percipiat lucri ac cæteri, quia tunc non tristaretur de bono proximi, sed de damno proprio; hic autem gravis deordinatio non reperitur.

CASUS XII.

DE INVIDIA. 2°.

1° *Ernestus*, videns *Loeliub* aestimari ob insignem suam pietatem, et extraordinaria Dei dona quæ in eo elucent, magnopere de hoc tristatur, ita ut magnam animi aversionem in eum experiatur.

2° *Valesius*, quando cernit transeundo aliorum dominia, vel arbores fructibus onustas, dicit intra se : « Vellem ut hæc omnia mea essent. »

Hinc :

Quær. 1° *An Ernestus graviter peccaverit in primo casu?*

2° *Quomodo judicandus sit Valesius in secundo casu?*

Solutio :

‡

170. — *R. ad 1ra Quæs.* *Ernestus* graviter peccat ex invidia, quæ quidem dicitur *diabolica*, quando quis tristatur de donis spiritualibus a Deo alicui concessis. Careret autem peccato, saltem gravi, si tristitiam conciperet, non quidem de donis spiritualibus aliorum, sed eorum occasione, quia nempe ipse iis destituitur. Potest talis contristatio non tantum culpa vacare, sed esse virtus æmulationis vel zeli, et proinde laudabilis.

171. — *R. ad 2ma Quæs.* *Valesius* graviter non peccat, quia mora complacentia in ficta possessione boni alieni non est peccatum mortale, modo periculum aut hypothesim injusti the non contineat. Excusandus autem foret ab omni invidiæ peccato, si non quidem hæc ipsa bona concupisceret, sed similia habere vellet, quia tunc nullum proximi detrimentum in sui favorem desideraret. Sed inutilia esse hujusmodi desideria nemo non videt, et subinde periculis non carent.

CASUS XIII.

DE AVARITIA.

Domitillus, vir dives, valde sollicitus de augendo peculio, nullam occasionem acquirendi lucri negligit; paulo post ita lucro inhiat, ut consuetas devotiones negligat, et quierat, ut aiunt, pilum supra ovum; denique etiam non dubitat spe lucri Sacrum omittere festis diebus, pauperes dure se repellere, uxori et filiis quam maxima parcimonia et ægorrime alimenta concedere, et sibimet ipsa vix necessaria ad vitam sustinendam indulgere. Confitendo autem dicit tantum: «Aliquando fui avarus.»

Hinc:

Quæst. 1° *Quandonam avaritia constituât mortale peccatum?*

2° *An graviter peccaverit Domitillus?*

Solutio:

172. — *R. ad 1m Quæs.* 1° Avaritia est peccatum mortale, quando adeo bonis temporalibus quis inhæret, ut, propter hæc, gravia præcepta omittat, aut injustitias graves patret; a fortiori, si finem suum ultimum in bonis hujus vitæ quasi reponere videatur. 2° Avaritia autem, quatenus liberalitati adversatur, peccatum veniale non excedit.

173. — *I. ad 2m Quæs.* Domitillus, ut ex casus expositione liquet, graviter certe peccavit. Ergo minime confessionis integritati satisfecit, dicendo tantum se aliquando avarum fuisse. Debet igitur exprimere tum an graviter et quoties contra misericordiam erga pauperes, vel contra justitiam in uxorem et filios deliquerit; tum quot Sacra diebus festis omiserit; necnou alia omissionis gravia peccata, quibus propter avaritiam se forte inquinavit. Attendat etiam ad contritionem, et propositi firmitatem, quæ in hujusmodi hominibus sæpe desunt; quare nil mirum, si tam raro hi vitam in melius mutant.

CASUS XIV.

DE IRA.

Hermanus, animi excandescentis, et irae impotens, blasphemias et imprecationes in omnibus sermonibus et negotiis miscere solet, modo uxorem, modo filios, modo alios domesticos vel operarios increpando, objurgando, conviciis et nominibus probrosis lacessendo. Si solus sit, irascitur in seipsum, vel contra animalia, aut operum instrumenta, quæ cunctis devovet diabolis. Confitendo autem tempore paschali dicit tantum: «Aliquoties iracundus fui et signa impatienti dedi.»

Hinc:

Quæst. 1° *An, vel quando ira peccatum grave constituat?*

2° *An graviter in his peccaverit Hermanus; et an ejus confessio sufficial?*

Solutio:

174. — *R. ad 1m Quæs.* Ira mortalis est ex genere suo, in sit appetitus vindictæ. Venialis tamen est *per se*, si sit tantum motus animi inordinatus. Gravis autem evadere potest propter violationem alterius virtutis, v. g. pietatis, vel caritatis, etc., tum etiam si ejusmodi animi motus sit vere vehemens et deliberatus.

175. — *A. ad 2m Quæs.* Ambigendum non est quin Hermanus sæpius peccati mortalis reus evadat, non solum propter blasphemias in Deum, vel imprecationes in homines, sed etiam propter animi gravem excandescentiam et perturbationem, modo sufficiens adfuerit advertentia. Neque propter consuetudinem iracundi excusandus est, quippe qui consuetudinem voluntarie fovet, quin eam imminuere et eradicare conetur.

Hinc patet quantum Hermani confessio imperfecta sit. Præ oculis igitur ei semper habendum esset illud *Job* v. 2: *Stultum interficit iracundia*; et illud Apostoli (*Rom.* xn. 21): *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum*. Discat ab Ausonio poeta hanc eximiam praxim, his expressam versiculis:

*Irasci promptus, properavi condere motum,
Atque mihi poenas pro levitate dedi.*

CASUS XV.

DE EBRIETATE 1°.

Gaudiosus, vir in poculis exhaustiendis admodum impiger, sæpius cum aliis bibulis pluribus horis continuis politare solet. Diebus præsertim Dominicis sub vespere usque ad mediam noctem in cauponis computationem protrahit, combibones ad æquales haustus provocando. Ipse, cæteris in vino sustinendo potenlior, nunquam rationis usum abjicit, licet capitis gravamen experiatur, pedibusque aliquando titubantibus incedat. Cum sociis autem potitando in blasphemias erumpere, verba graviter turpia proferre, vel obscenas cantilenas decantare solet, uti bibulis mos est.

Hinc:

Quæst. 1° *An graviter peccare soleat Gaudiosus?*

2° *An absolvi possit, quin cauponas derelinquat?*

Solutio:

176. — *R. ad 1m Quæs.* Communiter admittitur a theologis non committi peccatum mortale, ratione ebrietatis, nisi in privatione voluntaria et perfecta rationis. Unde *per se* de peccato mortali non est arguendus Gaudiosus, licet plus aliis biberit. Dixi *per se*, seu ratione ebrietatis; nam graviter peccat, si alios ita ad bibendum provocat, ut eorum ebrietati graviter et efficaciter cooperetur.

177. — *R. ad 2m Quæs.* Distinguendum est. *Per se*, ratione ebrietatis, absolutio non esset bibulo deneganda, cum, ex dictis, non soleat penitus inebriari, adeoque Hesib illo respectu neque graviter peccet. Verum, inspectis

aliis circumstantiis, sæpius peccat mortaliter *Gaudiosus* ; et proinde in occasione proxima peccati versatur. Etenim non raro peccatorum sociorum lit particeps, prout in casu. Quapropter *Gaudiosus* absolvendus non est, nisi cauponas deserat, etiamsi minime inebrietur.

CASUS XVI.

BE EBRIETATE 2°.

Gaudentius modico vini poculo inebriatur. Cum autem occasio bibendi in cauponis frequenter recurrat, ipse non raro in statu ebrietatis versatur. Plerumque, cum vino caperetur, quieto somno se dare solebat ; quadam tamen die, furore abreptus, vas crystallinum valde pretiosum *Titii* confregit. Ecce, dum exercitia spiritualia a Missionario traderentur, eum adit *Gaudentius*, confitendi causa. Renuit autem Missionarius *Gaudentium* absolvere, nisi restituat pro damno a se in statu ebrietatis illato, et per duos menses saltem nullam ingrediatur cauponam. Utrumquo denegat *Gaudentius*, ideoque non absolutus discedit.

Hinc :

- Quær.* 1° *An graviter peccet Gaudentius?*
 2° *An teneatur ad damni illati reparationem?*
 3° *An recte egerit Confessarius?*

Solutio :

178.— *R. ad 1m Quæs.* *Gaudentius* a peccato gravi excusari nequit : novit enim, longa et lugenda experientia, se facile modico vino in ejusmodi consortiis inebriari ; debuit igitur a vino omnino abstinere, vel saltem illud notabili aquæ copia temperare, vel consueta consortia effugere. Secus vero dicendum esset, si raro, et quasi casu fortuito, praeter expectationem el prævisionem inebriaretur.

R. ad 2m Quæs. *Gaudentius* non est obligandus ad restitutionem ; constat enim ex casu, damnum in ebrietate patratum eum non praevidisse. Ergo damnum illud non fuit voluntarium, neque in actu, neque in causa ; ergo defuit culpa theologica; ergo in foro interno restitutio urgeri non debuit.

179. — *R. ad 3m Quæs.* Confessarius non debuit urgere restitutionem pro damno in ebrietate illato, ut sequitur ex modo dictis; sed recte egit absolutionem *Gaudentio* denegando, nisi media proposita ad ebrietatem vitandam adhibere vellet. Tantum abest ut severius egerit erga *Gaudentium*, quod mitius e contrario eum tractavit, jubendo ut tantum per duos menses ab ingrediendis vinariis tabernis abstineret. Prudenter quidem egit, si pœnitens ante temporis præfixi finem ad ipsum esset rediturus, ne amariori medicina deterreretur. Sed quam difficillime hujusmodi bibuli emendationem consequuntur, quantumvis promittant ! Ne desperet tamen Confessarius, et hujusmodi pœnitemes ad frequentiore confessionem, in quantum fieri potest, adducere conetur.

GASUS XVII.

de ebrietate 3°.

1° *Romarinus*, medicus, ægrotis instar remedii, seu ad humores pravos depellendos, vinum valde generosum aut certum liquorem potandum præbet, cum evidenti ebrietatis periculo, ut experientia ipsi constat.

2° *Hypacus*, etiam medicus, quoties operationem aliquam artis suæ difficilem faciendam habet, v. g. amputationem membri, ministrat patienti largum potura liquoris inebriantis, vel notabilem opii vel ætheris quantitatem, ita ut extra sensus omnino rapiatur, nullumque dolorem sentiat.

3° *Albinus Blasium* amentem, jocandi causa, largiori potu in ebrietatem inducit, nec putat se male agere, cum iste jam usu rationis careat.

Hinc :

- Quær.* 1° *An aliquando ebrietatem, ex causa gravi, aliis vel sibi procurare liceat, sive directe, sive indirecte?*
 2° *Quid de Romarino in primo casu, et de Hyparco in secundo casu?*
 3° *An peccet quis graviter, amentem inducens in ebrietatem?*

Solutio :

ISO. — *R. ad 1m Quæs.* 1° Nunquam licet ebrietatem directe intendere et procurare, sive in se, sive in aliis, quia hoc est intrinsece malum, ut palet; at licet aliquando, ex gravissima ratione, illam procurare indirecte, vel potius permittere, ponendo causam indifferentem vel bonam, ex qua secuturus est effectus duplex, unus quidem malus, permissus, seu ebrietas, et alter bonus, unice intentus, v. g. vita servanda. *F. Comp, de Act. hum. η. 9.*

181. — *R. ad 2m Quæs.* 1° Non peccat *Romarinus*, in primo casu, si remedium ah ipso adhibitum sit necessarium ad morbum depellendum. Sequitur ex dictis. Secus, si alia remedia efficacia habeat; quia jam deest ratio sufficiens ad causam effectus mali ponendam, nec proportio inter effectum bonum et effectum malum datur.

2° *In secundo casu*, quoad usum opii vel ætheris *Hyparcus* non est arguendus, quia hoc adhibet tantum ad sensus consopiendos ; ideo, his mediis, non ebrietatem, sed somnum, seu gravem soporem inducit.

Peccat vero graviter *Hyparcus*, juxta *S. Lig.* et alios communiter, liquorem inebriantem ægroto propinando, quia directe ebrietatem intendit ut medium ad operationem artis suas peragendam ita ut bonum non oria-tur nisi ex malo : *non sunt autem unquam facienda mala ut eveniant bona.* — At, juxta quosdam, non peccat sic agendo *Hyparcus*, quia per hoc directe non intenditur ebrietas : nam effertus *directe intentus* est sensuum sopor, et effectus *mere permissus* ost privatio rationis; jam vero privatio usus rationis ad breve tempus ex gravi causa non videleur quid intrinsece malum. Et reapse, sicut adhibetur in tali casu opium et ælher, ita etiam vinum adhiberi posset.

182. — *R. od 3“ Quæs.* Non peccat graviter, *per se*, ille qui auientew inducit ad excessivum potum, undo sequitur ebrietas, vel potius sequeretur, si amens non esset. Ratio est, quia fatuus, utpote jam usu rationis destitutus, nequit amplius se privare usu rationis, sicut cæcus non potest se privare potentia visiva ; atqui, si fatuus non tenetur lege se non inebriandi, neque ille qui ei polum excessivum præbet contra hanc legem peccat. Dixi *per se*, quia si amens, post potum excessivum, soleat erumpere in blasphemias, et id sciat qui ad bibeudum eum induxit, graviter hic peccabit contra legem naturalem; quia fatuus eam materialiter violat, cum ei in actu primo subjectus sit. F. *Comp. de Leg. n. 92.* — *Elbel, n. 769.*

CASUS XVIII.

DE EBRIETATE 4".

Capientes bifariam capti.

Ugolinus, die quadam in domicilio aggressus a duobus latronibus armatis, tempore noctis, mortemque indeclinabilem praevidens, sponte offert invis hospibus non solum numerosam pecuniam, sed etiam largissimum vini maxime generosi potum, cum aliis eximiis et validissimis liquoribus. Bibunt impigri nebulones, et mox jacent penitus ebrii. Tunc Ugolinus, recuperata primum pecunia, advocatoque auxilio, latrones, ligatis manibus pedibusque, satellitibus tradit.

Hinc :

Quær. *An de gravi peccato damnandus sil Ugolinus, ex eo quod causam ebrietatis posuerit?*

Solutio :

■183. — *R. Neg.* Etenim posuit causam indifferentem, vinum scilicet et liquores ante latrones apponendo, nec eos ad ebrietatem induxit, sed tantum eam permisit gravi de causa ; et effectus bonus quem intendit, malum effectum bene compensat. Nec dicas Ugolinum non obtinere effectum bonum, seu vitam incolumem a latronibus servare, nisi per malum effectum, seu per ebrietatem : nam primum is intendit nebulones illos sedare et compescere, et eorum furorem in vino extinguere. Prælerea, ipse ponit occasionem ebrietatis, non vero causam necessario effectum producentem, siquidem latrones bibere possunt quin inebrientur; neque adbibendum eos cogit, sed libere bibunt. Ergo Ugolinus homines non induxit ad ebrietatem, sed tantum ad bibendum. Ergo ebrietatem non excitavit, sed tantum permisit. S. *Lig. n. 77*, ubi ostendit etiam esse licitum inducere alium ad minus malum ut a inajori impediatur. — F. *Comp. n. 183.*

CASUS

DE VIRTUTIBUS ET VITIIS OPPOSITIS

SEU

l)e Fide, Spe et Caritate erga Deum etproximum; de operibus misericordiæ, seu de eleemosyna et correctione fraterna; de scandalo, de choreù il spectaculis; de cooperatione.

CASUS I.

DE SCIENDIS ET CREDENDIS.

Simplicius, homo rudis, dum apud Macarium Parochum confitetur, de necessario sciendis et credendis interrogatus, valde ignarus reperitur : nescit enim Fidei Symbolum recitare, nec rationem reddere de mysteriis SS. Trinitatis et Incarnationis, etc. Confessarius autem indignabundus pœnitentem objurgat et increpat, velat hominem salutis suæ nimis incuriosum, et, denegata absolutione, eum dimittit, usquedum ea quæ ad salutem sunt scitu necessaria sciverit.

Hinc :

- Quær. 1° *Quænam ut scitu necessaria habeantur?*
2° *An possint absolvi ignorantes Symbolum, mandata Decalogi, mysteria Trinitatis vel Incarnationis Domini, vel hæc quidem scientes, sed nihil intelligentes?*
3° *Quid de agendi ratione Macarii?*

Solutio :

181. — *R. ad Ira Quæs.* 1° Quoad necessario credenda, scire oportet imprimis ea quorum cognitio et fides sunt de necessitate medii ad salutem, scilicet Deum unum et remuneratorem, seu linem ultimum ; deinde mysterium SS. Trinitatis, mysterium Incarnationis D. N. J. C. Hæc duo mysteria sunt quidem scitu necessaria, saltem de *necessitate praecepti* ; contravertitur autem utrum hæc scire oporteat absolute de *necessitate medii*. Difficultas hæc est fere speculativa, cum in praxi illa cognitio omnino requiratur, saltem ex præcepto gravissimo. Insuper scire quivis debet præcipua Fidei capita, quæ in Symbolo Apostolorum continentur, saltem quoad substantiam, licet necesse non sit absolute ut memoriter eorum formula teneatur, neque ratio de singulis explicite reddatur. V. *Comp. n. 194 tl seq.*

2° Quoad regulam vitæ, scire opus est præcepta Decalogi et Ecclesiæ præcipua Sacramenta, seu Sacramentum Baptismi, Pœnitentiæ et Eucharistial, et cætera quando suscipienda sunt. Adde Orationem Dominicam, saltem quoad substantiam. V. *Comp. n. 201.*

485. — A. *ad* 2^{am} *Quæs.* 1° Quoad mysteria SS. Trinitatis et Incarnationis, absolvi non possunt qui hæc ignorant : quare absolutio iis impertita, est certo illicita extra necessitatis casum, v. g. periculum mortis; quia Confessarius, talem absolvens, Sacramentum periculo nullitatis exponeret, ut palet ex controversia in *Quæsito* 1° exposita. An autem valida? controuertitur. Probabilius aflirmandum videtur. 7. *Comp. n.* 193, 49G.

2° Quod ad reliqua spectat, non est absolute necessarium ut pœnitens ea sciat hic et nunc, modo habeat voluntatem illa addiscendi, et doleat de sua negligentia, si fuit culpabilis. Si tamen dilatio absolutionis requiri videatur, ut pœnitens ad scitu necessaria addiscenda inducatur, medium illud adhibendum erit.

486. — B. *ad* 3^{am} *Quæs.* Macarius, Confessarius, magis est increpandus et objurgandus, quippe qui Simplicium seu hominem rudem adeo dure a se repellit, et sic a Sacramentis deterret. Debebat enim vel illum instruere, si posset, vel procurare media ut per alium instrueretur, vel saltem blande ad paucos dies remittere, enixe rogando ut quamprimum reverteretur. Si Vero timeat ne non redeat, vel ne cum eadem ignorantia iterum accedat, ut sæpius conijcere fas est, eum instruere et ad absolutionem disponere debet. Tunc autem non erit necesse ut pœnitens memoriter omnia credenda sciat, sed satis est ut illa sciat quoad substantiam. Proponat igitur illi Confessarius præcipuos Fidei articulos, et de singulis cum eo actum Fidei eliciat, et postea eum adhortetur deinceps eadem melius addiscere velit, et tandem ei absolutionem impertiat. Facilius quidem est pœnitentem absque absolutione dimittere, velut indispositum; sed cave, o Macari, ne damnes facile salvandum! Cave ne hæc ovicula Christi a lupo infernali tibi eripiat!

CASUS II.

ACTUS FIDEI, ET PRAXIS CONFESSARII.

1° Blandina, pia mulier, audivit a concionalore eliciendos esse frequenter actus Fidei, sicut et cæterarum virtutum theologicarum; quapropter vehementer timet ne huic præcepto non satisfecerit, et ita graviter deliquerit. Quaerit igitur quoties hujusmodi actus sint eliciendi?

2° Sylvius, Confessarius, non solet interrogare pœnitentes an actus Fidei interdum eliciant, vel an necessario scienda et credenda sufficienter intelligant ac retineant, etiamsi occurrant pœnitentes a multis annis de salute et Sacramentis incuriosi. Sic agit præcipue erga matronas et viros conspicuos, quos interrogare non audet.

Hinc :

Quærit. 1° *Quandonam actus Fidei sint eliciendi?*

2° *Quid de Blandina sentiendum?*

3° *Quid de ratione agendi Sylvi Confessarii?*

Solutio :

187. — B. *ad* 1^{am} *Quæs.* Actus Fidei sunt in vita frequentor eliciendi, quia

homo, ad finem supernaturalem elevatus, ad Deum tendere debet, Unquam finem suum ultimum, et inedia supernaturalia apprehendere, quatenus per Fidem sunt nobis manifestata. Quoties autem actus Fidei eliciendi sint, non conveniunt Theologi. Juxta plures, eliciendi sunt semel in mense, et idem dicunt de actibus Spei et Caritatis; sed multi ad duos, tres aut etiam sex menses; imo quidam ad annum tempus illud protrahunt. Cætenun, sufficienter huic præcepto satisfit, alios Religionis actus exercendo.

188. — /{. ad2m *Quæs.* Blandina, cum sit devota mulier, nondehetesse anxia circa obligationem actus Fidei eliciendi, quippe quæ frequentissime Fide erigitur in vita devota sectanda. Pacem igitur habeat, et oret pro aliis bene multis qui, terrenis rebus irretiti, rarius ad superna per Fidem eriguntur.

189. — II. ad 3,n *Quæs.* Confessarius non tenetur specialiter interrogare circa actus Fidei pœnitentes; præsumuntur enim sufficienter præcepto divino satisfacere, nisi gravis ratio specialis oppositum suadeat. Nec tenetur interrogare de scientia necessaria eos qui videntur sufficienter instructi, ut sunt plerumque ii qui non raro confitentur. Quoad cæteros Yero, id optime monet *Lugo*: cum adeo hæc obligatio, quoad tempus quo urget, incerta sit, et cum hac ipsa de causa, partira non cognoscatur, et parlim omissio, si unquam adesset, non advertatur, hinc fit ut neque in pœnitentibus de hoc confitendi, neque in Confessariis de hoc interrogandi mos habeatur.

CASUS III.

MULIER HÆRETICA IN MORTE ABSOLUTA.

Elpidia, mulier haeretica, incidit in morbum lethalem. Vir ejus catholicus tendit ocus ad Parochum, enixe abeo petens ut dignetur uxorem suam invisere, earaque ad mortem Christianam disponere, ita tamen ut de Purgatorio, de Indulgentiis et de confessione sacramentali, omnino præscindat, ex eo quod in his nulla spes successus detur. Obtemperat Parochus, et illico sponsum secutus, invenit Elpidiam cum morte luctantem; elicit cum ea actum Fidei in Deum unum et Irinum, in Christum, et præcipua quæ vera Fides credenda proponit. Eadem ad dolorem universalem de peccatis disponit, et tandem sub conditione absolvit.

¶ inc :

Quær. 1º *An Elpidia absolvi potuerit, saltem conditionale; seu, an Parochus recte egerit?*

2º *An hæc mulier, taliter absoluta, sepeliri potuerit in loco sacro?*

190. — R. ad 1º *Quæs.* Sic respondet *Elbel* ad hunc casum quem proponit: Omnino bene et laudabiliter egit Parochus, quia conatus fuit, modo meliori quo in his circumstantiis fieri poterat, procurare animæ hujus salutem. Sed magna hic urget difficultas: ubinam est confessio? Quomodo potest etiam præsumi? Si Elpidia sensibus destituta reperiretur,

tique posset præsumi quod» ratione gaudens, vellet ad veram Fidem converti et per suspiria confiteri. Attamen id videtur admittendum quod dicit *Lacroix* in tali casu : Potest Sacerdos, ait, propositis præcipuis Fidei articulis (pii ab hæreticis admittuntur, moribundum interrogare an, si sciret se non esse in vera Fide, vellet veram amplecti, et facere omnia ad salutem necessaria ; an vellet confiteri et absolvi, si hoc ad salutem esset necessarium. Si ad hæc annuat, absolvi poterit sub conditione. *Lacroix*, l. 6, p. 2, n. 1866, post *Gobât* et alios.

191.— *R. ad 2^a Quæs. Affirm.*, modo scandalum abfuerit. Ratio est, quia supponitur *Elpidia* dedisse signa pœnitentiæ in articulo mortis, et probabiliter valide absoluta fuit, tum a peccatis, tum a censuris. Nec obstat quod dubium aliquod esse possit, utrum mulier etiam formaliter hæretica fuerit; quia, stante dubio, in benigniorem partem inclinandum est. *Elbtl*, n. 36. — *Lacroix*, l. 7, n. 263.

CASUS IV.

DE PROFESSIONE FIDEI 1°.

1° *Matuarius*, Sacerdos et Religiosus, in locis hæreticorum Missionarius, fervente persecutione, deprehenditur, atque ad tribunal traductus interrogatur : an sit catholicus ? an Sacerdos ? an Religiosus ? an Missam in hac regione celebraverit ? an noverit constitutiones regionis, quibus professio Religionis catholicae prohibetur ? — Ad primum *affirmative* respondet *Matuarius* ; ad cætera vero, *negative*, et sic obtinet ut dimittatur.

2° *Lucianus* vero, in iisdem rerum adjunctis, interrogatus an sit papista, vel cujus sil religionis, aliis respondet æquivoce, aliis vero ait : *Non sum papista, mea religio est euangelica seu vera religio*. Interroganti vero alicui privato respondet: *Quid ad te?* vel alia similia.

Hinc :

Quæritur . 1. *Quandonam sit obligatio Fidem exterius profitendi?*

2. An *Matuarius* fuerit obligatus, sub gravi, ad fatendum se esse catholicum, et utrum potuerit extera negare, vel dissimulare ?

3° An *Lucianus* potuerit negare se esse papistam, et dicere se pertinere ad euangelicam religionem ?

4° An liceat Fidem dissimulare, vel responsum denegare privatis interrogantibus ?

Solutio :

192. *R. ad 1^m Quæs.* Datur obligatio sub gravi, de jure naturali, Fidem confitendi, quando honor Deo debitus, vel utilitas proximi secus cessaret, aut detrimentum notabile pateretur : v. g. si sequeretur Religionis contemptus, fidelium perversio aut scandalum, etc. *F. Comp.* n. 189.

R. ad 2^m Quæt. 1° *Matuarius* non tantum laudabiliter egit, sed etiam,

sub gravi, debuit fateri se esse catholicum, quia tenemur profiteri Fidem quoties id exigit gloria Dei et Christi; atqui, in his circumstantiis, ex negatione vel dissimulatione *Mathurini*, honor Dei et Christi periclitatus fuisset, quia utrique magnus honor fuisset ademptus, ut patet. Ergo... Constat insuper ex propositione 18^a damnata ab *Innoc. XI*.

1° Non peccavit contra Fidem *Matuarius*, crierat negando, quia non spectant directe et essentialiter ad Fidem, cum sint multi boni catholici qui non sunt Sacerdotes, neque Religiosi, etc. Hæc igitur quæ negavit sunt quid accessorie, et per accidens tantum se habent ad veram Fidem. Præterea, jam Fidem confessus est, se fatendo catholicum; ergo, nisi hoc retractet, Fidem negare minime censetur. Insuper, mens interrogantium est, non amplius inquirendi de Fide catholica, cum ipsi ab eo veritatem noverint, sed tantum accidentales criminis qualitates dignoscendi. Ergo *Mathurius*, cum licita restrictione mentali, cætera hæc negare potuit.

193. — *ad 3^m Quæst.* *Lucianus* non potuit neque negare se esse papistam, neque æquivoce respondere, quia hæc interrogatio æquivalet huic: an sit catholicus? Quemadmodum igitur nunquam licet negare se esse catholicum, ita non licet negare se esse papistam. Neque magis licet effugium verbis æquivocis quærere, quia in his circumstantiis urget obligatio veram Fidem profitendi. *Elbel*, n. 61. — *Tambur.*, etc. Non est autem semper verum quod interrogatus, etiam a potestate publica, teneatur positive Fidem confiteri; nam id solum requiritur quando quis interrogatur in odium Fidei, vel quando necessarium est, ne præsentibus videatur Fidem negasse. *S. Lig. referens Busemb.* n. 13.

194. — *R. ad 4^m Quæst.* Distinguendum est: *Ncg.* si interrogatio fiat in odium Fidei; secus vero in circumstantiis in quibus nullum præsentibus creatur scandalum, seu nulla apparet Fidei negatio, quia tunc nulla est obligatio Fidem confitendi, et verbis æquivocis uti, aut tacere licet. *S. Lig. n.* 13.— *V. Comp. n.* 190.

CASUS V.

DE PROFESSIONE FIDEI 2°.

Edmundus, apud infideles Missionarius, sæviante adversus christianos persecutione, fidelibus permittit, ad insidias persecutorum vitandas, ut nomina, quæ inter infideles communia habentur, usurpent, et etiam ut vestes nationis proprias adhibeant, licet, nova lege Principis, in signum falsæ religionis declarativum determinate sint, ipso vero, ne detegatur, iisdem vestibus induitur, quibus ministri falsi cultus utuntur.

Hinc :

Quærm. 1° .An liceat, ad persecutionem vitandam, uti signis aut vestibus hæreticorum?

2° An Missionarius, ad se occultandum, indui possit vestibus ministrorum falsæ religionis, ita ut unus ex ipsis appareat?

Solutio :

195. — *R. ad 1ra Quæs. Affirm*, si vestes et signa sint propria regionis, licet tota regio sit infidelis; imo, aflirmo etiam, probabilius, licet hæosint propria religionis, dummodo instituta non sint exclusive ad sectam profitendam, ut sunt ornamenta quibus Sacerdotes utuntur in functionum suarum exercitio. *V. Comp. n. 191.*

196. — *R. ad 2^m Quæs. Affirm*, etiam in sensu distinctionis modo datæ. Vestes enim primario ad corpus tegendum inserviunt; et proinde non sunt tantum signa declarativa sectæ alicujus. *S. Lig. n. 15.*

GASUS VI.

DE PROFESSIONE FIDEI 3°.

P a t e r n u s, minister protestons, dum extremo occumberet, ratus Religionem catholicam esse solam veram, postulavit ut ad se advocaretur secreto Sacerdos hujus religionis, qui tamen sub vestibis secularibus adveniret, ad declinandam omnem suspicionem abjurandæ hæreseos. Itaque Sacerdoti præsentī aperuit mentem suam, petens humiliter baptizari, sed cum duabus apposis conditionibus, scilicet : 1° ut si ex morbo decumberet, sibi liceret moriendo dissimulare Fidem catholicam et Baptismum susceptum ; 2° ut si convalesceret, sibi permetteretur expectare occasionem opportuniorem ad Fidem, sino periculo honorum, exterius profitendam? Utrique conditioni libenter annuit Confessarius.

Hinc :

Q u æ r . 1. *An P a t e r n o permitti poluit prima conditio, seu ul moriendo Fidem dissimularet ?*

2° *An concedi poluit secunda conditio, seu, ul, si convalesceret, occasionem opportuniorem expectaret ad catholicam Fidem profitendam?*

Solutio :

197. — *R. ad 1^{am} Quæs.* Minime concedi poluit **P a t e r n o** prima conditio : ratio est, quia tenebatur ante mortem Fidem veram profiteri, erroresque quos docuerat revocare ; secus, velut indispositus, ad Baptismi gratiam admitti non poluit : quivis enim fidelium tenetur Fidem profiteri, non obstante quacumque jactura, quando id exigit honor Dei et salus proximi; atqui, in iis circumstantiis, tum honor Dei, tum salus proximi externam Fidei professionem a **P a t e r n o** exigebat, scilicet ad errores quos docuerat extirpandos : ergo... Si tamen, omnibus adhibitis experimentis, persuaderi nequeat, ultimi remedii loco, inducendus esset ut coram pluribus testibus protestetur se Religionem catholicam profiteri et in ea velle mori ; vel asserat se magni momenti secretum Sacerdoti catholico commisisse, post obitum suum revelandum. Hoc enim modo, obligationi suæ forsā satisfaciet. A fortiori id peragi posset, si **P a t e r n u s** non minister, sed simplex hæreticus esset. *Elbel, n. 67. Pruden-*

ler vero aget Confessarius, si non statim totam obligationem manifestet, sed leviozem prius declaret, ut, ea admissa, pœnitens ad majorem deduci queat.

198. — *R. ad 2m Quæs.* Conditio altera *Paterno* concedi potuit, urgente gravi ratione, quia licet veram Fidem ad tempus dissimulare, ob maxima incommoda quæ ex professione publica sequerentur. Nullatenus tamen ei permittendum fuit ut exerceret actus hænes declarativos, v. g. exercendo officium pastoris hæretici, vel Sacramenta more hæreticorum ministrando, eosve sermonibus adhortando; quia in nullo casu fas est falsam sectam profiteri, et veram Religionem negare. *Elbel, n. §1. — Tamburinus, l. 2 Decalog., c. I, § 3.*

CASUS VII.

COMMUNICATIO CUM HÆRETICIS.

1° *Leonardos*, in locis hæreticorum degens, aliquoties, curiositatis causa, funera acatholicorum comitatur; eorum nuptiis, baptismo et cœnæ, ut merus spectator, assistit. Iter agens, impios hæreticorum sermones sæpius audivit, ab iis quidem abhorrens, sed tamen tacens.

2° *Lkocadia*, Monialis, addicta hospitio, in quo recipiuntur infirmi non solum catholici, sed etiam hæretici, rogatur a *Quirino*, protestante, graviter decumbente, ut suæ sectæ ministrum accersat, a quo Religionis auxilia recipiat. Nescit autem *Leocadia* an ei obtemperare possit.

Inc :

Quær. 4° *An liceat, vel quando liceat communicare cum hæreticis?*

2° *An liceat eorum templa invisere, et eorum cæremoniis intéressé?*

3° *Quid de Leonardo dicendum?*

4° *An Leocadia in secundo casu ministrum protestanlem accersere possit?*

Solutio :

199. — *R. ad 1m Quæs.* 1° Hæretici non sunt necessario vitandi, neque in civilibus, neque in Sacris, seu in Ecclesia cl cæremoniis catholicorum, quibus forte interveniunt. Etenim, ex concessione *Martini V, noli nilandi sunt* ii qui proprio nomine excommunicantur. Sed hujusmodi excommunicati fere nunquam nostris temporibus cernuntur. 2° Hæretici non possunt spcciatim invitari ad orationes publicas, seu ad cæremonias religiosas catholicorum. Etenim, si Ecclesia temperavit rigorem juris antiqui in favorem fidelium, voluit tantum tollere incommodum quod habebatur, quando hæretiei et alii excommunicat! vitandi erant, etiam templum vel oratorium deserendo, ubi comparebant; sed favero noluit communicationi cum eis in Sacris.

200. — *R. ad 2m Quæs.* Non est peccatum templa hæreticorum vel infidelium ex mera curiositate visitare, quia in hoc nihil est contra Fidem,

nec id prohibetur. Sed non licet eorum cæremoniis proprie religiosis, seu quæ ad Fidem spectant, intéressé, ita ut cæremoniæ vehiti religiosa particeps fieret; quia esset cooperatio in re illicita. Constat etiam exsequenti Decisione. S. *Officii*, 10 Maii 1770 :

« Sanctissimus decrevit catholicis *regulariter non licere* lia;retieorum
 « aut schismaticorum *concionibus, baptismis et matrimoniis* intéressé;
 < *absolute autem non licere nec per se, nec per alios fungi officio pa-*
trini in baptismis quæ hæreticorum filiis ab hæreticis ministran-
 « *tur.* » Animadvertendum est, per illud *regulariter*, S. Ollicium in-
 nuere ne permitti quidem ejusmodi assistentiam, civilis tantum obsequii
 gratia, nisi adsit aliqua gravis causa.

201. — R. ad 3^m *Quæs.* Leonardus non peccavit *per se* assistendo nuptiis et funeribus hæreticorum, secluso perversionis periculo, aut præcepto particulari, quo id prohibeatur; quia luec proprie ad Fidem non spectant. Secus dicendum de assistentia baptismo, cænæ, etc., quia cæremoniæ illæ religiosæ sunt. Intellige tamen hoc sensu, si non ut merus spectator astiterit, sed veluti religiosæ cærcmoniæ particeps, aut civilis obsequii gratia, sine gravi causa. V. *Comp. n.* 192.

2° Leonardus non peccavit contra Fidem, sermones hæreticorum audiendo, et tacendo; quia nullum consensum iis præbuit. Sed potuit peccare contra obligationem de jure naturali defendendi Religionem, si respondere potuit. Cuilibet enim catholico incumbit obligatio defendendi Religionem contra hæreticos et impios homines. Verum, si successum non speraverit ex suis responsis, tacendo prudenter egit, modo cum hæreticis connivere non visus fuerit. Pæterea sullicicns etiam tacendi ratio esset metus ne hæreticus pejor fiat, etsi confutari posset.

Imo Leonardos omnino tacere debuit *per se*. si fuerit indoctus, quia laici sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ prohibentur a disputatione cum hæreticis et infidelibus, ex Decreto *Alexandri IV, in Sexto, l. 5. lit. 2, cap. 2.* Excipiunt vero Theologi, seu interpretes juris, casum necessitatis, in quo laicus sat doctus, deficiente Clerico capaci, Fidem a dicteriis hæretici vel increduli defendere potest. Tunc enim loqui tenetur ob proximi salutem et Fidei honorem. *Ita Antoine, tom. 2. — Bouvier, de primo præc. Decalogi, etc.* Dicit etiam *Antoine, ibid.*, cum *Ferraris.* verbo *Fides*, 40, hanc prohibitionem per contrariam consuetudinem abrogatam esse in regionibus in quibus hæretici cum catholicis miscentur.

202. — R. ad. 4^m *Quæs. Neg.* Ratio patet; esset enim communicatio cum hæreticis in re ad Religionem pertinente, et cooperatio proprie dicta.

Constat etiam exsequenti responsione S. *Congr. Inquisitionis*, dio 15 Mart. 1848 :

« Beatissime Pater,

« D. N..... Sanctitati Vestrae humiliter exponit, quod in civitate M.....
 < existât hospitium cujus ipse Rector et Capellanus est, ac in quo infirmo-
 « rum curam gerunt Moniales dictæ M. N. Cum autem in hoc hospicio sub-
 < inde recipiantur acatholicæ religionis sectatores, ac iidem ministrum

< hæreticum, a quo Religionis auxilia et solatia recipiant, identidem pe-
 « tant; quaeritur utrum præfatis Monialibus falsae religionis ministrum ad-
 « vocare licitum sil? Quaeritur insuper utrum eadem danda sit solutio,
 < ubi hærolicus infirmus in domo privata cujusdam catholici degit; utrum
 < scilicet tunc catholicus ministrum haer< licum advocare licite possit ?

« *Feria* iv, die Io Martii 1848.

« In Congregatione generali S. *Rom. el universalis Inquisitionis* ha-
 < bita in conventu S. Maria·, supra Minervam coram *Emin. et Recer. S.*
 < II. *E. Cardinalibus* in tota republics Christiana contra hæreticam pra-
 « vitatem *generalibus inquisitoribus* a S. Sede Apostolica specialiter
 < *deputatis*, audita relatione suprascripti supplicis libelli, una cum voto
 « DD. Consultorum ; iidem Emin. et Revend. Domini dixerunt : *Juxta*
 < *exposita*, non licere ; et addiderunt : *Passive se habeant.*

■« 7 *Loco sigilli.*

« Angelus Argent i,

« S. *Rom. et univers. Inquisit. Secretariat.* >

(*Mélanges théologiques. Liege, 1848, tome 2, page 86.*)

CASUS VIII.

BE SPE 1°.

Ar g y r o p u i l u s, divitiis et vitæ præsentī tam perditē addictus est, ut de
 nulla alia re cogitet, nisi de thesaurizando super terram. Millenis annis,
 imo perpetuo in terris degere exoptaret. Cum autem, ingruente morte,
 meliora cepisset consilia, in coelestem patriam tandem respicit. Sed ecce !
 multitudo peccatorum torrefactus, judicium futurum adeo formidat, ut
 de misericordia divina consequenda jam desperet, et vix a Confessario
 erigi possit.

Hinc :

Qu æ r . 1° *An graviter peccaverit contra Spem* Ar g y r o p h i l u s, *hisce*
terrenis desideriis ?

2° *dn graviter etiam peccaverit contra nimio timore?*

Solutio :

203. — *R. ad 1n' Quæs. Affirm.* Etenim peccavit graviter Ar g y r o p h i l u s
 contra virtutem Spei, quia res temporales constituit tanquam finem suum
 ultimum veramque bealitudinem, cum eas Deo ipsi anteponat, volens, ex
 inordinato creaturarum amore, Deo carere. *Voit, n. 388.*

R. ad 2m Quæs. Iterum contra Spem 'graviter peccavit, si desperationis
 tentationi perfecte consensit, seu si deliberate omnino de salute despera-
 vit. Secus, si desperatio imperfecta fuerit, vel si, non dillidensde miseri-
 cordia divina, timeat no peccata defectu contritionis non fuerint remissa,
 vel no cadat in peccatum propter cognitam suam fragilitatem, modo timor
 non sil immoderatus. *Voit, n. 391.*

GASUS IX.

DE SPE 2°.

Melania : 1° diuturno morbo aHlicta, per plures annos sanitatis restitutione efflagitata, nec obtenta, animo concidit, ut hanc gratiam postulare desinit, existimans Deum ejus preces exaudire nolle ; 2° alias, impellente tentatione, in peccatum incidit intra se cogitans : Peccatum confitebor, et Deus summe bonus veniam mihi concedet ; 3° recurrente autem eadem tentatione, denuo peccat dicens : Tam facile est declarare in confessione peccatum pluries commissum, quam semel patratum.

Hinc :

Quæ r . 1° *An Melania graviter peccaverit contre Spem cessando ab oratione, ob animi dejectionem, in primo casu?*

2° *An graviter contra Spem egerit peccando ob spem veni* in secundo casu?*

3° *An etiam peccando denuo, quia tam facile accusatur peccatum iteratum, quam semel commissum?*

Solutio :

201. — *R. ad 1m Quæs.* Distinguendum est. Melania graviter peccavit contra Spem, si ideo cessavit orare, quia Deum immisericordem erga se judicavit, aut quia existimavit Deum, bonum aliis, sibi soli esse rigidum et austerum nimis, ita ut neque parcere, neque auxilia præstare velit. Si vero ex inordinata quadam tristitia animo concidat, sed judicet Deum, ex secreto sapientiæ vel justitiæ sua judicio, nolle ipsi sanitatem restituere, et propterea ab oratione cesset, non peccabit, ex eo quod orare omittat.

205. — *R. ad 2m Quæs.* Neg. cum *S. Th.*, qui, 2. 2. q. 21, art. 2 ad 3, ait : « Peccare sub spe veniæ » quandoque percipiendæ cum proposito abstinendi (seu non perseverandi in peccato) et poenitendi, hoc non est præsumptionis; sed hoc peccatum diminuit, quia per hoc videtur habere voluntatem minus firmatam ad peccandum. » Hinc et *S. Lig. lib. 2, n. 21*, post *Sparer* et *Lacroix*, negat esse præsumptionis peccatum, si quis peccet ex passione, sperando concomitanter peccatum illud sibi remissum iri. Cæterum, etiam juxta severiores auctores tunc solum esset præsumptionis peccatum, quando divina misericordia esset motivum intrinsecum mala voluntatis; non item quando habeatur tantum actus spei distinctus, prævius, concomitans et consequens; etsi actus ipse prævius removeat majorem timorem peccati, et sit per accidens occasio liberius peccandi, prout in Melanie casu.

R. ad 3am Quæs. Non commisit peccatum præsumptionis, quia tantum mota est ad facilius peccandum ex minori difficultate confitendi. Ideo sufficit ut peccatum accuset in confessione, quin causam referat. *V. Comp. η. 211.* — *Voti. n. 393.*

CASUS X.

DE AMORE DEI 1°.

Columba, devota mulier, sic confitetur : O me miseram! Non amo Dauni. Nullam vim amoris divini in me experior, licet pluribus horis in die orationi vacem, centiosque Orationem Dominicam recitem, et Communionem fere quotidianam peragam. Timeo ne præcepto amandi Deum non satisfaciam, et ne in pessimo animæ statu constituar. O si scirem modum Deum amandi ! O felices illæ animæ quibus devotio, fervor spiritus, et divina Caritas insita sunt, quæque his affluunt et abundant! Heu! heu mihi! aruit cor meum, et sicut testa arida est anima mea. Nescio quo me convertam. Pater ! miserere mei, et sanctam absolutionem mihi indignae impertiri digneris.

Hinc :

Quæ r . 1° *Quale sil præceptum amandi Deum, el quomodo ei satisfaciendum ?*

2° *Quandonam urgeat præceptum Caritatis erga Deum.*

3° *Quid de Columba, et an absolvi possit?*

Solutio :

206. — *R. ad 1m Quæs.* Præceptum amandi Deum est summum omnium aliorum et excellentissimum, ac linis omnium aliorum præceptorum, seu legis, ut liquet ex ejus objeclo, atque ex verbis Christi, *Mallh. 22. 37 : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, el in lota mente tua. Hoc est primum et maximum mandatum.* El ex verbis Apostoli, *Rom. 15. 10 : Plenitudo legis dilectio.* Hinc concludebat S. Augustinus : *Ama, el fac quod vis;* id est, adimpleto præcepto Caritatis non dabitur peccandi periculum.

207. — Objectum *materiale* Caritatis primarium est solus Deus, quia Deus dignissimus est ut ad illum propter se et ultimo omnia referantur, et in ipso est primaria ratio movens amoris. Secundarium autem, nos et proximus, quia per Caritatem nobis et proximo volumus bonum propter Dei bonitatem, ut nempe Dei æstîmalio et gloria augeatur.

Objectum *formale*, seu movens amandi Deum, est bonitas Dei infinita, seu infmitæ ejus perfectiones. Ratio est, quia propterea Deus amandus est super omnia.

Hinc patet quomodo præceptum Caritatis erga Doum adimplendum sit : etenim, quatenus *negativum* est, præcipit ne quid contra Deum fiat; quatenus vero *positivum* est, jubet Deum super omnia propter ipsum diligere.

•208. — *R. ad 2m Quæs.* Omnes quidem asserunt urgere præceptum actus amoris Dei eliciendi interdum, sed de tempore obligationis absolute determinando non conveniunt. S. *Dig.* probat opinionem *Cardenæ*, cui videtur actum Caritatis semel in mense eliciendum esse ; multi tamen aliter sentiunt. V. n. 187,

R. ad. 3^a Quæs. Non esi dubium quin Columba plene præcepto Caritatis satisfecerit; nam, cum sit devota mulier, satagit adamussim adimplere omnia officia fidelibus imposita, et proinde, implicite saltem, sæpius actus amoris elicere debet. Non potest autem absolvi propter defectum materiae clavibus expositæ. Igitur, si absolutione donari velit, aliquam materiam, saltem vilæ prætoritæ, foro sacramentali subjiciat.

CASUS XI.

DE AMORE DEI 2°.

Christianus, quamquam vehementer abhorreat a peccato mortali, sæpe tamen leviter Deum offendit. Elicit equidem interdum actum Caritatis, verum non amat Deum propter ipsum solum, sed etiam intuitu divinæ mercedis, seu æternæ gloria?. Admonetur autem a Confessario, se non adimplere obligationem amandi Deum ex toto corde; quia ad hoc non tantum vitanda sunt omnia venialia, sed actus dilectionis debet esse talis, ut Deus ametur propter ipsum solum, et proinde homo nullatenus motivo pænæ vitandæ, neque præinii consequendi, moveatur. Hoc audito, Christianus existimat præceptum amandi Deum perfecte, esse sibi impossibile.

Hinc :

- Quæ r. 1° *Quotuplex amor distinguatur? el qualis ad præceptum implendum requiratur?*
 2° *An amor Dei excludere debeat omne peccatum veniale?*
 3° *Quomodo eliciendus sit actus amoris Dei?*
 4° *Quid ad casum?*

Solutio :

209. — *R. ad 1^m Quæs.* 1° Triplex amor distinguitur, videlicet : 1° amor *benevolentiae*, qui intendit bonum proprium amati solius; 2° amor *concupiscentiae*, qui intendit bonum amantis ; 3° amor *amicitiae*, qui est amor benevolentia? mutuus, et post se trahit mutuam bonorum communicationem. Datur etiam amor mixtus seu *benevolentiae* simul et *concupiscentiae*, prout amans bonum amati et suum proprium respicit.

2° Actus Caritatis qui præcipitur consistit in amore *benevolentiae*, seu in illo amore quo Deus super omnia diligitur *propter se*, seu ratione infinite suæ bonitatis et perfectionis. Sed actus Caritatis *per se* non excludit *amorem concupiscentiae*, imo hic transii in actum perfecta? Caritatis, si Deum sibi utpote summe bonum optet ; in hoc enim actu habetur summa Dei appreliatio. Igitur amor concupiscentia* jungi potest cum amore benevolentia?, et amor benevolentia? concupiscentiam ordinare ad bonum Dei.

Nec tamen actus Caritatis necessario includit amorem concupiscentia-, sed, ut videtur, potest ab illo præscindere, ut in affectu S. Xaverii : *O Deus ! ego amo te ! Nec ego amo te, ut salves me...* Ratio est, quia amor conformari potest cognitioni ; cognitio autem potest Deum hic et num*

repræsentare præcise, ut omni amore dignissimum, proscindendo a bono amantis. *Reuter, n. 80.*

210. — *R. ad 2^m Quæs.* Amor Dei non debet necessario excludere omnia peccata venialia, decurrente vita ; secus enim quis unquam Deum in terris amare posset, si pauci Sancti admodum privilégiât! excipiantur? Imo frequentia venialium non obstat quominus præceptum Caritatis absolute possimus adimplere, quia Deus vere diligi potest super omnia, per cæteros actus non peccaminosos. Etenim præceptum Caritatis in hoc nihil aliud exigit, quam ut Deum diligamus *appretialive* super omnia propter se; utque oinnia generatim referamus ad Deum, parati, ex amore benevolo ejus, munibus potius carere quam, ab illo recedere, et potius mori quam ab illo separari. *Reuter, n. 91.*

211. — *R. ad 3^m Quæs.* Actus amoris Dei hoc vel simili modo eliciendus esi : *Amo te, Deus meus, ex toto corde, super omnia, quia infinite bonus es et amabilis, et propter infinitas perfectiones luas summo amore dignus es.* Porro amare Deum est ipsi velle ex animo omnia bona tum intrinseca, ut sunt divinæ perfectiones, tum extrinseca, ut sunt ea quæ ipsi a creaturis proveniunt.

212. — *R. ad 4^m Quæs.* Christianus elicit verum Caritatis actum, licet intuitu mercedis egerit. S. *Lig. n. 24.*

Falsum est enim requiri amorem adeo purum, ut omnis amor concupiscentiæ seu spei excludatur. Nec obstat quod Christianus non raro venialiter peccaverit, ut patet ex dictis. Quantum igitur erraverit Confessarius nemo non videt.

CASUS XII.

DE CARITATE ERGA PROXIMUM,

Amor maternus el conjugalis.

Calpurnia, numerosa? prolis mater, exoptat ut filiulus recens natus, et alius quinquennis surdus el mutus, et tertius novennis utroque pede claudus, morte corripiantur, ut vita meliori in coelesti patria fruantur. Item votum facit, ut lilia nubilis, sed innupta ob nimiam paupertatem et deformitatem, excedat e vivis, ne periculis peccandi obnoxia remaneat; item ut maritus, sordidus senex, querulus et infirmus, in pace quiescat. Alias, modo iræ, modo pietatis impetu, totam progeniem diabolo vicissim vel Deo devovet, et de medio tolli exoptat. Cum, ecce ! ipsamel inexpectato morbo corripitur : interea Calpurnius, maritus, cito cucurrit ad monasterium vicinum, petiitque ut, sine mora, preces pro morte uxoris suæ funderentur.

Hinc :

- Quæ r. 1° *An, vel quomodo peccaverit Calpurnia in prxfalis casibus?*
 2° *Quid de ejus marito dicendum?*

Solutio :

213. — *R. ad 1° Quæs.* Non peccavit Calpurnia in prioribus votis,

scilicet quoad lilium recens natum, filium quinquennem et novennem, neque quoad filiam, quia non ducitur line inordinato, el id quod melius est filiis exoptat. Quare caritatis ordinem minime kesit, neque contra virtutem pietatis ullatenus egit.

2° Peccavit graviter contra caritatem et pietatem, mortem mariti, licet senis, queruli el sordidi, desiderando, quia ex perverso fine cupivit ejus mortem, scilicet ex tædio, impatientia, vel odio in maritum, etc.

3° Peccavit graviter, filiis imprecando eosque diabolo donando, nisi ex iræ impetu, absque advertentia, egerit, vel etiam, ut sæpe fieri solet, non serio imprecationes protulerit. Attamen, cum imprecationes ejusmodi ex ira prolatae a filiis audiantur, valde difficile est grave scandalum abesse. Non peccavit autem, exoptando ut familiam totam Deus accipere et inter cœliles collocare dignetur, modo motivo Fidei et pietatis tantum ducta fuerit.

214. — *R. ad 2^m Quæs.* Graviter et gravissime peccavit maritus contra caritatem et pietatem, ut liquido apertum est.

CASUS XIII.

ORDO CARITATIS.

I

Ma r i n a variis laborat anxietatibus circa ordinem caritatis, quia magis diligit matrem piam et benevolam, quam patrem impium et querulum; plus aliquam sociam valde amicam, quam sororem morosam et parum tractabilem; plus propendet ad benefaciendum pauperibus religiosis, quam fratri ludo et libidini dedito.

H i n c :

Qu æ r . An Ma r i n a peccaverit contra ordinem caritatis in casibus propositis ?

S o l u t i o :

215. — *R. Ma r i n a* ab omni scrupulo eximenda est, quia, licet videatur caritatis ordinem invertere, reapse tamen contra caritatem non peccat. Possunt enim dari rationes respective graves, quæ ab illo ordine exacto servando eximant, juxta communem Theologorum sententiam; atqui gravi de causa inducta fuit *Ma r i n a* ad ordinem ordinarium caritatis invertendum: ergo... *V. Comp. n. 221 et seq.*

CASUS XIV.

DE ODIO.

A c h a r i s, iracunda mulier, vivit in querelis perpetuis cum viro, filiis et vicinis, nec ullum verbum pacifice proferre unquam auditur. Imprimis: 1° impellente ira, mortem tum sibi, tum aliis frequenter exoptat; 2° recusat prior alloqui *Ma r t i u m*, vicinam, quacurn rixam habuit, ex eo quod illa prior injuriam intulerit, et insuper ætate et conditione inferior sit; 3° si *Ma r t h a* ei occurrat, eam neque salutat, neque mutuam salutem reddit, imo oculos in aliam partem convertit, et si ejus occursum prævideat, aliam viam arripit, no, ait, novarum querelarum occasio præbeatur; 4° si,

quando pro salutari poenitentia ipsi injungatur ut preces pro inimicis fundat, eam ut nimis laboriosam recusat; 5° morti propinqua, non vult admittere novercam, veniam de aliqua olTensione rogantem, aiens ; *Con dono, sed nolo ut ante oculos meos comparcat unquam.*

Hinc :

Quær. 1* *An graviter peccaverit in iis omnibus Acharis ?*

2° *An moriens absolvi potuerit?*

Solutio :

216. — /L ad Im Quæs. *Affirmative* generating loquendo.

In primo casu, a multiplici peccato mortali eximi nequit malevola Acharis, ut evidentissimum est.

In secundo casu, licet Acharis ad Martham alloquendam adhortanda sit, quia, si ignis odii exardescat, fere inextinguibilis erit; attamen ad hoc non est valde urgenda, modo ver;e sint excusationes, quas affert. Nulla enim ad id est obligatio ratione dilectionis inimicorum. Ita S. Th. 3, *disl.* 30, *q.* 1, *art.* 2 *ad* 5 : « Quod aliquis ultro se ad familiaritatem inimico ingerat, hoc perfectionis est. » — Et S. Antoninus : < Si autem (inimicus seu offensor) non exhibet condignam satisfactionem, *non tenetur* offensus *ei loqui*, quando scilicet satisfacere aut omnino non vult, aut semiplene. » Posset quidem ad id Acharis teneri ob generalem obligationem proximi salutem procurandi, quatenus alloquendo Martham, ad ejus resipiscentiam juvare posset; verumtamen si talis actus non levem pro Achari secum ferat difficultatem, caritas gravi cum incommodo non urget, præsertim quando proximus ex mera malitia in malo persistit, ut in casu ; hinc, ex hac etiam ratione, poterit obligatio pro Achari tenuis esse, ideoque, ut dixi, non valde urgenda.

217. — *In tertio casu*, peccat mortaliter per se, si diutius ac sæpe, absque ulla sufficiente ratione, Martham salutantem non resalutet, aut occurrentem semper fugiat : hæc enim *per se* odium grave significant. Leviter autem peccat, etsi ex odio simplicem salutationem omittat. Nam 1° salutem negaro etiamsi debitam, velut inter conjunctos, *per se* veniale non excedit. 2* Salutatio non est commune, sed speciale caritatis signum, ideoque erga eos tantum adhibetur quihuscum speciale intercedit commercium ; at si hoc habere commercium liberum sit, cur non liceat a peculiari amicitia et idcirco a salutatione erga aliquem abstinere ? 3° Si quæ vero vindictas species (in hoc appareat, animadvertendum nihil vetare quominus in rebus quæ pœnam merentur, non ita tamen ut ad judicem deferantur, per se ipsum quis, etsi privata persona, alterius personam puniat.;

In quarto casu, graviter peccat ; excludere enim inimicos a communibus orationibus, est signum indubium odii gravis, juxta omnes. Quippe idem est ac eos velle excludere a cœlestium bonorum participatione. Non tamen tenemur pro quopiam inimico in particulari oraro, juxta Doctores omnes eum S. Th. qui, *de Virt. q.* 2 *ari.* 8, ait : « Non debentur (inimicis) nisi communia officia, el non excludere ab orationibus. » Excipe, nisi forte id ex poenitentia (quod cautissime, et solum cum personis perspecta ac firma virtute praeditis usurpandum est) Confessarius jubeat.

In quinto casu, etiam graviter peccat, si condonatio sincera non sit; de quo dubitare licet, quando Acharis, etsi morti proxima, novercam veniam rogantem recusat admittere vel etiam conspicere. Si tamen sincera sit condonatio, in Achari odium erit non quidem inimicitiae, sed abominationis, quod veniale per se non excedit, ut ait, cum aliis, *Kenrick, de Virlut. theol., disp. 29, n. 60.*

218. — *R. ad 2^m Quxs.* Si constet sinceram non esse condonationem Acharis, absolvi nequit, etiam in mortis articulo, nec salutem aeternam consequi potest, cum scriptum sil : *Dimitte, el dimittetur vobis.* Hæccst absoluta el rigorosa conditio ad veniam peccatorum obtinendam. Attamen, si videretur putare se satisfacere el odium abjicere, conditionate saltem absolvi posset.

CASUS XV.

DE ELEEMOSYNA.

Cleonicus, vir dives et immitis, pauperibus nullas eleemosynas largitur. Nec putat se graviter delinquere, quia novit Theologos non tantum circa præcepti gravitatem, sed etiam circa ejusdem materiam, seu eleemosynæ faciendæ quantitatem, minimo concordare. Uxor vero ejusdem, pia mulier, de viri avaritia valde dolens, illo inscio, sal largas eleemosynas in pauperes, vel causas pias effundit.

Hinc :

Quær. 1° *An, vel quomodo praeceptum eleemosynae urgeat sub gravi?*

2° *Quid de agendi ratione Cleonici et ejus uxoris?*

Solutio :

219. — *R. ad 1^m Quxs.* Præceptum eleemosyna? grave est ex genere suo, uti ex Scripturis colligitur. Quampiam vero gravis obligatio præsertim urgeat etiam de vilis superfluis in extrema proximi necessitate, atque de statui superfluis in necessitate alterius gravi ; attamen ne ille quidem culpa *per se* lethali *probabilius* caret, qui in communi pauperum necessitate nullas unquam de bonis statui superfluis eleemosynas erogaret. *Ita communis sententia Theologorum.*

220. — *R. ad 2ra Quxs.* 1° Peccat sine dubio Cleonicus, ut palet ex dictis. Nec excusari potest ex hoc quod non convenient Theologi in determinanda obligatione et quantitate eleemosyna» ad communem pauperum necessitatem sublevandam faciendæ». Quippe omnes obligationem aliquam profitentur; et qui mitiores habentur, ubi adsint vita? et statui superflua , quæ tamen ingentia non sint, quinquagesimam reddituum partem, ut præcepto satisfiat, in pauperes erogandam putant.

2° Non videtur culpanda Cleonici uxor, ex eo quod, inscio marito, eleemosynas fecerit : potest enim ejus obligationi supplere ; ordinarias autem et moderatas eleemosynas facere, pro conditionis ratione, uxoribus permittitur; a fortiori id et amplius facere potest uxor, si vir sit valde

dives, et erga pauperes durissimus. Sit tamen prudens Coniessariiu ia dandis hac de re consiliis, caveatq te ne uxor in pari casu limites debitos praetergrediatur.

GASUS XVI.

ELEEMOSYNA MALE ACQUISITA.

Lucretia, ast iti fo.nina, licet egestate non labore et bene raleat, pauperrimam el infirmitatibus obrutam fingit. Huc et illuc vagatur, eleemosynas re i lironis, præsertim ab iis quibus omnino incognita est. Ut divites magis ad misericordiam inflectat, dictitare solet falso, se numerosa prole onerari, et hoc probat ostendo p lerulos non p.iucos, vestibus laceratis indutos, sed reapse alienos. Hac industria, notabilem pecuniæ summam a quodam divile obtinuit.

Hinc :

Qu.im. 1° .4n Lucretia *graviter peccaverit, et ad restitutionem teneatur?*

2° *Si restitutio faciendæ sit, an domino vel pauperibus?*

Solutio :

221. — *R. ad Quxs.* Gerto graviter peccavit Lucretia, atque ad restitutionem leietur; quia, per fraudem, copiosas eleemosynas obtinuit, el proinde inj iste acquisivil. Erogantes enim eleemosynas, eas tantum conditionate concedunt, scilicet, supposita vera necessitate. Ergo, non verificata ea ua movente, donatio seu eleemosynæ elargilio est invalida. Ergo licti pauperes peccant, el tenentur ad restitutionem. Ergo Lucretia restitutionis onus subire debet.

222. — *R. ad Quxs. Controeertitur.* Duplex est sententia probabilis. Par se restitutio videretur faciendæ domino, qui non intendit abjicere dominium rei sua?, nisi petens eleemosynam esset vere pauper. Attamen præsumi potest intentionem ejus esse in eo casu, ut alii pauperes proprie dicti sublevantur. Inducenda est Lucretia ad restituendum occulto ipsi domino summam notabilem quam abeo accepit, licet non videatur ad id absolute obliganda, modo eam sibi non retineat. Modicas autem eleemosynas veris pauperibus elargiatur, cum in praxi propriis dominis restitui nequeant. Luo dicunt plures eleemosynas omnino exiguas seu minimi momenti non esse necessario aliis erogandas, quia domini sunt minus inviti, pra»serlim si fidus pauper minime ex iis ditior evaserit. *S. Lig. de Justitia*, n. 622. — F. *Comp. di Just., n. 649.*

GASUS XVII.

CORRECTIO FRATERNA 1*.

Gerimus, vir timorata? conscientia?, jugi laboral anxietate circa obligationem correctionis fraternie. Zelo accensus *opportune el importune ar-tjuil, obsecrat et increpat* peccantes coutra loges Dei vel Ecclesiae, v. g,

blasphemalores, laborantes die Dominica, turpia loquentes, et alios similis furfuris nebulones; sed infelici successu deterritus, a qualibet poste» admonitione abstinet. Verum, mox scrupulis exagitatus, se peccati mortalis roum, et idcirco aeterno barathro condemnandum existimat. Hinc de obligatione proximum corrigendi, frequenter interrogat, et semper anxius est.

Hinc :

Quæ r . 1° *Quænam sit obligatio correctionis fraternæ?*
2° *Quid de Gerino statuendum?*

Solutio :

I

223. — *R. ad 1^m Quæs.* Obligatio correctionis fraternæ urget sub gravi, *per se*, ex lege naturali caritatis, qua ad mala proximi sublevanda tenemur. Constat etiam ex variis locis Scripturæ sacræ, praesertim *ex Mallh.* 18. 15: *Si peccaverit... frater tuus..., corripe eum...* Privati tamen inter se raro, sub gravi, ad proximi correctionem tenentur, et rarius erga superiores, quia plerumque fructus non speratur, vel non sunt idonei ad corripiendum, etc.... Imo, non raro omnino ab illa obligatione excusantur, praesertim si sint pusillanimes, aut conscientia; nimis limoralæ.

224. — *R. ad 2° Quæs.* Gerinus omnino male intellexit praeceptum correctionis fraternæ. Indebite eam adhibuit, et ab ea facienda in posterum est eximendus, quia prorsus inhabilis videtur, ut agendi ratione adeo imprudenti probavit. Quorsum enim reprehendit promiscue incognitos quoscumque sibi obvios? numquid spe fundata emendationem obtinendi impellitur? Minime gentium; sed *importune arguit et obsecrat*. Abjiciat igitur Gerinus inanes curas, abjiciat anxietatem qua cruciatur; nequaquam ex hoc, aeterno barathro damnandus erit.

CASUS XVIII.

M

CORRECTIO FRATERNA 2°.

Olympia, famula, advertit Bertinam iiliamfamilias de nocte quemdam juvenem in proprium cubiculum admittere. Sedulo januam domus in posterum claudit ancilla. Bertina vero, hoc rescians, mirum in modum irata, Olympiam increpat, asserens se eam durissime tractaturam esse, si iterant januam obseret, vel si consortium nocturnum cuipiam mortalium manifestet. Hinc famula, timore correpta, silet et quiescit, maxime reformidans Bertinam, quæ, domina* instar, domum gubernare videtur.

Hinc :

Quæ r . An Olympia, *luta conscientia, silere potuerit?*

Solutio :

225. — *R. Affirmalice.* Tacere enim potest et se habere mere negative, si revera gravissimum incommodum subire debeat, quia caritas neminem obligat ad peccata alterius impedienda, nisi id facere possit sine gravi suo detrimento, et insuper, in his circumstantiis, admonitio non pnevidetur

profutura. Nullatenus tamen potest modo positivo ad ilia conventicula concurrere, v. g. aperiendo januam, etc.

Dixi : si *revera gravissimum incommodum subire debeat*; quia tenetur Olympia malum illud impedire, si aliquo modo id possit, per alios, praesertim per parentes, (quin complicibus innotescat se a famula proditos fuisse. V. *Comp. n. 230 et seq.* — *Elbelf n. 306.*

CASUS XIX.

DE SCANDALO 1°.

Balbina novit se a Griffinio turpiter amari, et sui conspectum ab eo requiri. Nihilominus pergit ad Ecclesiam diebus festis, ad Missam audiendam ei OlBcia vespertina frequentanda, ad quæ ille impudicas juvenis est interventurus, nec abstinet a consueta deambulatione, recreationis causa, licet prævideat se ab eodem insequendam esse. Si ab illo transeunte verba minus casta audiat, subridet ne inurbana videatur, sed in bis sibi non complacet, nec ullum verbum profert.

Hinc :

Quæst. 1° An *mulier, ad vitandum viri scandalum, præcepta omittere debeat?*

2° An, *vel quomodo peccaverit Baldina in subjectis casibus?*

Solutio :

226. — II. ad 1^{am} Quæst. *Conlroverlitur*, an teneatur mulier omittere præcepta positiva, ad occasionem scandali vitandam. *Communius affirmant*, secluso gravi incommodo, quia, inquiunt, pneceptum juris naturalis vitandi scandalum præcepto positivo præferri debet. Opposita tamen sententia sua probabilitate non caret, teste S. *Lig. n. 51*. Patroni primæ sententiæ obligationem ita limitant ut mulier ad id teneatur semel tantum aut iterum, si spes adsit ut scandalum deinde cesset; non vero multoties ob grave incommodum quod inde consequeretur.

227. — IL ad 2^{am} Quæst. 1° Absolute loquendo, Balbina non tenetur Sacrum omittere die festo, quia probabile est, ex dictis, eam eximi a tali obligatione. Si tamen occasio scandali semel tantum aut iterum contingat, suaderi ei poterit ut a Missa abstineat. 2° Quoad Oificia vespertina eaque omnia (Uv absolute sub præcepto non præscribuntur, tenetur, juxta quosdam, Balbina etiam sub gravi illa omittere, si facile possit; alii tamen probabilius hanc gravem obligationem illegant; et certe perpetuo aut diu, vel sæpe ea omittere obliganda non est. 3° Quoad deambulationem, idem teneto, ac de Olliciis non præceptis. V' Peccat autem graviter Balbina subridendo dum verba impudica a Griffinio prolata audit, si hæc turpiloquia sint notabiliter obscena vel periculosa, licet in istis nullam capiat complacentiam, ratione scandali et cooperationis. Nec admittenda est excusatio Balblnæ, ex eo quod timeat ne velut inurbana videatur. Numquid quæstio urbanitatis movenda est,

eum agitur de gravi scandalo vitando, el de peccato mortali effugiendo!
Utinam Balbina huic nebuloni semper inurbana visa esset! Hic non ean>
toties fuisset insecutus. K. *Comp. n.* 236. * y

CASUS XX.

DE SCANDALO 2C.

Damianus domum s iam locaverat Catharinæ vidn.c, quam credebatur
esse honestam feminam, sel iiauliil eam a viris suspectis frequentari. .
Hac de re ut certior fieret, i.i angjlo domus tempore nocturno se abdidit,
el reveraprehendit sparsamrumorem fundamento non carere. Ast, ut l
magis veritatem assequeretur, ipse simulavit Catharinam inducere in
peccatum, adq toti eam promptam ac paratam reperit. Tunc indignabunda!
illam severissime objurgavit.

Hinc :

g l

- Qujkr. 4° .in Damianus potuerit, Catharinam in domo sua lolerart |
absque scandali reatu?
2° dn peccaverit graoiter, eam ad peccandum, probations
causa, sollicitando, licet nullum animum peccandi ha-
buerit? J

Solutio.

228. — R. ad 1m Quæs. 1° Damianus potuit Catharinam in domo
sua tolerare u<que ad locati inis ler.ninun, quia bona fido domum sua-a
locavit, ne | te localaria.n absque gravi incommodo ejicere potest, eum illa
jus h ibitanli ex contractu obtm ierit. 2° Elapso autem locationis termino,
si constet Catharinam esse meretricem, et himines impudmos ad cam
confluere, eam domo amovero tenetur, quando graviter vicinis honestis
noceat, aut locus ad procos alliciendos commodior sil. Si vero specialis
hæc incommoda abessent, et Damianus domum suam aliis locare non
posset; insuper vero nec scandalum, ejecta Catharina, cessaret, quia
aliam domum facile hæc reperiret, ad eam ejiciendam non teneretur. *Elbel*,
n. 373.

223. — R. ad 2ra Quæs. Graviter peccavit Damianus, saltem, seclusa
bona tide, Catharinam ad peccatum licite sollicitando. Ratio est, quia sol-
licita io ad actum intrinsece mala n, ex natura sua mala est. Xec excu-
sands est Damianus, ex eo qu id animo peccandi canturit : nam, exterius
salte.u, hanc intentionem ostendit, et m therei t, habitu iliter male dispo-
sitam, ad actualem consensum m peccatum iuort.de incitavit ; hoc autem
culpa gravi vacare non potest. *Elbel*, n. 377.

CASUS XXI.

DE SCANDALO 3°,

«

PniLOGiNis, famulum Marcum de variis furtis suspectum habens, frustra
ad rei veritatem assequendam, cætaros hamulos interrogat.Licet isti furan-

tern viderint, ul postea notum est, altum tamen silentium hac de re servarunt. Quid igitur Philoginus? Statuit nihil intentatum relinquere, ut Marcum in delicto deprehenderet. Hinc coepit nullam famulo furandi occasionem præcludero. Subinde etiam, data opera, clavim in arca pecuniaria reliquit. Hisce artibus citissime famulum iniquum deprehendit, atqpio, nulla interposita mora, eum a propria domo expulit.

Hinc :

Quæh. 1° An Philoginus *famulo occasionem furandi permitiore potuerit?*

2° An *etiam ei occasionem præbere?*

3° An *cæteri famuli graviter peccaverint, furta Mabei non impediendo, aut non revelando?*

Solutio :

230. — *R. ad 1m Quæs. Affirmative.* Ratio est, quia permittere non est inducere; porro bonum quod Philoginus inde percipere debet, causa sufficiens est peccatum famuli permittendi. Etenim, juxta S. Thomam, quamvis hominem inducere ad peccatum nefas sit, uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum est.

231. — *R. ad 2m Quæs. Controvertitur.* Duplex sententia probabilis datur. *Alii negant*, quia ponere occasionem peccati idem est ac ad peccatum ipsum concurrere, seu positive ad illud concurrere. *Alii vero affirmant*, quia peccans non inducitur ad peccandum, sicut non inducitur usurarius, a quo, justa de causa, mutuum petitur: actus enim domini est indifferens et cum ratione sufficienti ponitur; famulus autem potest peccare, vel non peccare. Et licet praevideatur peccaturus, hoc hero imputari nequit, cum ex ratione gravi causam indifferentem ponat. S. *Lig. n. 58.*

232. — *R. ad 3m Quæs. Negative probabilius*, nisi res ipsis specialiter commissæ fuerit, quia famuli non videntur conducti nisi ad laborem, ut ad res domesticas contra extraneos custodiendas. Attamen a peccato contra caritatem non sunt excusandi, si damna a Marco illata facile impedire potuerint. S. *Lig. n. 344. — V. Comp. n. 691.*

CASUS XXII.

DE CHOREIS Ie.

Juvenali, Confessario, tempore Paschali, confessiones mullorum excipienti, occurrunt inter alios h.e pnnilentes :

1° Salvia, mateifamilias, quæ sinit, imo jubet tiliæ in arte saltandi a mapstro doceri, etiam cum diversi sexus juvenibus vicinis vel amicis.

2° Fulvia, puella, quæ pluries in anno, præsertim tempore bacchanalium, die festivitatis patronalis, interluit choreis, plerumque natura sua periculis, ut sunt choreæ quæ dicuntur *valse, galop, polka*; imo ad xem ainigt non obstante repetita emendationis promissione, taliter egit.

3° Lila quæ frequenter sallat modo ordinario, nec promittit omen-

dationem, dicens : *Nil mali in hoc capio; si capiant alii mea occasione, ipsi viderint.*

Omnibus autem præfatis pœnitentibus absolutionem denegat JUVENALIS noster.

Hinc :

Quærit. 1° *An chorea; omnes per se sint prohibitaæ, vel quales prohibendaæ?*

2° *An recte egerit Confessarius, tel quid fuisset agendum in singulis casibus?*

Solutio :

233. — R. *ad Im Quæs.* 1° Choreæ *per se* illicita; non sunt, etiam inter personas diversi sexus, si modo honesto liant, id est, secluso omni tactu ac gestu impudico; quia ratione rei sunt quid omnino indifferens, nec ulla lege prohibentur. 5. *Lig. n.* 429. — V. *Comp. n.* 242.

2° Quænam autem choreal, ul illicita; et periculosa; , ratione modi, prohibenda sint, non facile in theoria statui potest. Quæslio enim inlricalissima est, et plerumque a variis circumstantiis pendet. Sane omnino prohibenda sunt eal choreæ quæ, ratione nuditatum, vel modi libidinosi saltandi, valde periculosa; sunt. Quænam autem sunt ista, ratione modi, prorsus prohibenda? vix aut ne vix quidem definiri potest a viro theologo, qui res istiusmodi nonnisi ex aliorum relatione novit. Etenim, ul experientia constat, referentes, diversimode periculo affecti, de illis diversimode judicant. Quod enim aliis summe periculosum videtur, altis tolerabile apparet, neque saltationes etiam ejusdem generis sunt ejusdem periculi pro omnibus. Itaque nec ipsi viri qui mundanis recreationibus prius vacarunt, et subinde statu n clericalem amplexati sunt, hac de re semper conveniunt. Generation ut periculosissima; habentur chorea; quæ *raise* et *polka* dicuntur; sedulo proinde videntur interdicienda; . Attamen non desunt viri probi, qui has ipsas saltationes dicant modo non adeo indecoro fieri posse, licet communiter valde periculosa* sint. Plerumque igitur ea quæ ad choreas spectant, relativa sunt ad præsenles personarum et modorum circumstantias.

234. — 3° Generatim chorea; quælibet inter personas diversi sextis dissuadenda sunt, quantum fieri potest, ulpote plus minusve péririh habentes; præsertim iis in locis ubi earum consuetudo nondum invaluit. Verum imprimis ad periculum personale in praxi attendendum est. Magis igitur a eboreis amovendi erunt, ii qui ad luxuriam magis proclives sunt. Non raro inveniuntur mulieres et puella quæ; nullum aliud in choreis peccatum, nisi aliquos superbia motus, «admittunt, vel etiam quæ; nullo modo peccant. Satagendum sane maxime est ab animarum Pastoribus et Directoribus, ut quam maxime a choreis omnibus fideles amoveant; verno, si omnes de medio tollere vellent, tempus et oleum perderent, necnon ntultos ab usu Sacramentorum retraherent : caute igitur in praxi procedendum est, et inter duo mala minus eligendum.

4° .Confessarius ad hæc duo maxime attendere debet, nempe pericu-

lum personale pœnitentis, ul illum cohibeat, atque ad rationes quas habere potest choreis assistendi, ut ipsi indulgeat, vel saltem non adeo rigide agat. Occurrunt enim non raro fideles qui, gravi de causa, vel morali necessitate, ad choreis interveniendum impelluntur.

Insuper, etiamsi nulla gravis ratio poenitentem tuum premat, cave, o Confessarie, ne, severius eum eo agendo, nihil proficias, imo et ipsi noceas. Obsecra igitur semper, non voro semper *increpa opportune et importune*. Quid libi suadebit bonum spirituale pœnitentis, tu videbis. Non raro autem angustia) circumdabunt te undique. V. *Comp. n.* 243 *et seq.*

235. — R. *ad 2. Quæs. In primo casu*, cum rigore loquendo, argui nequii SYLVIA de peccato praesertim gravi, si media quæ suggerit prudenter adhibeat, v. g. si *per se*, aut per aliam prudentem personam invigilet. Non potest enim impediri ne permittat, vel etiam jubeat, ut filia modum saltandi addiscant; sed ah instantibus periculis caveat!

In secundo casu. Si FULVIA in his choreis, quæ alioqui sunt valde periculosas, aut semper aut plurimum graviter peccare soleat, cum hæc sint illi proxima peccandi occasio, absolvenda non est, utut emendationem promittat, nisi insuper ea præstet quæ ad removendam occasionem, aut certe ad tollendum in ipsa occasione periculum necessaria sunt.

In tertio casu. Adhortanda est quidem enixe LÆLIA, ut morem hunc choreis interveniendi abrumpat; sed non est de peccato gravi culpanda, neque absque absolutione dimittenda, cum in istis consortiis non peccet. An vero arguenda sit ratione cooperationis aliorum peccatis, non videtur; quia non actum malum, sed indifferentem ponit, nescitque utrum certo adsint qui sua occasione scandalum patiantur.

GASUS XXIII.

DE CHOREIS 2°.

1° LUGILLA, prævidens se aliquatenus cogendam esse ad saltandum in nuptiis proximis sororis suæ, necnon in choreis privatis familiae et amicorum, imo ducendam esse ad choreas publicas a proprio genitore, pergita Confessarium et ah eo quærit, utrum obtemperare possit?

2° EULALIA, viri conspicui uxor, cogi videtur, saltem ex quodam decore, ad saltandum in choreis, a marito in propriis aedibus ex more indictis (*d'après l'étiquette*), sed in quibus non semper regulari honestatis servantur. Propterea angitur dubia, an, salva conscientia, iis choreis intervenire queat.

Hinc :

Quærit. 1° *Quid Lucilla respondendum?*

2° *Quid de Eulalia statuendum?*

Solutio :

— R. *ad 1. Quæs.* Laudanda LUCILLA, quippe quæ conscientia timorant et prudentia Christiana prædita est, cum periculum praevideat et nr) *Videtur*, consilii petendi gratia, festinanter recurrat. Bonæ puellæ

madeo, ut industriam excogitet, cujus ope præfals choreas effugiat; tamen obligationem ei impono. Quod si, aliqua necessitate compulsus, interest debeat, illud S. F. Salesii enixe ipsi commundo, nempe ut saltando *de morte et judicio divino recogitet*.

— R. ad 2^{am} Quæst. Quod ad Eucliam, res ardua est. Difficile enim videtur ut ab omnibus istis choreis absit, stante morali necessitate, qua urgetur et premitur. Ipsi igitur in Inigendum esse videtur, nisi saltandi modus valde indecorus ei appareat. V. Comp. n. 243 et seq.

CASUS XXIV.

DE SPECTACULIS.

In collatione theologica de casibus conscientia? inter plures Sacerdotes habita, acriter fuit hinc et inde disputatum de spectaculis, utrum scilicet grave peccatum sit iis assistere. In varias opiniones, ut fieri solet, abierunt varii opinantes. Alii enim in severitatem propendentes contendebant, omnibus fidelibus esse severe prohibenda spectacula, tum ratione periculi, tum ratione scandali. Alii negabant, nisi constaret res in comœdia exhibendas bonis moribus adversari; quia spectacula sunt in se quid mere indifferens. Alii opinabantur periculum, si quod sit, esse relativum, et proinde in Confessario attendendum esse utrum paenitenti res periculosa sit, necne. Protracta autem ultra temporis consueti limites fervida disputatione, discesserunt disputantes, et singuli in locum suam abierunt, quin controversiam diremerint.

Hinc :

- Quæst. 1° An *spectacula licita sint, seclusis excludendis* 1
2° An *ratione scandali omnibus prohibenda sint?*
3° An *comoedi seu histriones absolvi possint?*

Solutio :

238. — R. ad 1^{am} Quæst. Spectacula *per se* non sunt mala, nec proinde illicita : etenim nulli legi sive naturali sive positive adversantur. Si igitur periculosa sint, illud fit quia res inhonestæ in eis repræsentantur, vel quia adsunt circumstantiæ quæ vitiis fomentum præbent. Ita communita S. Lig. d. 6^a Præc. n. 427 — S. Thomas, 2. 2. quæst. 168, art. 3. — Γ. Comp. n. 246 et seq.

239. — R. ad 2^{am} Quæst. Neg. *per se*, quia scandalum abesse potest, v. g. si constet quod in tali theatro generantur res indifferentes exhibeantur, ibique decencia vestitas et canius servetur. Vix potest dari solutio generalis et explorata, si a variis circumstantiis præscindatur. Ratio tamen scandali plerumque valde perpendenda est, præsertim in parvis civitatibus, in quibus omnes a singulis cognoscuntur. Ordinarius facilius tolerari potest assistentia choreis, quam spectaculis; minus enim est scambum, minusque periculum in prioribus quam in posterioribus, quia in his sensus magis commoventur et phantasia magis excitatur, quam in illi

DE VIRTUTIBUS

240. — R. *ad 3^m Quæst. Affirm.* Cum S. Th. i. 2. 7. 168, art. 3, *ad* 3, si non ulnrlur illicitis verbis ant fa<tis. Secas vero, si parati sint ad ros quascumque, etiam turpes, aut alia quavis ratione illicitas repræson-
ündas.

CASUS XXV.

DE COOPERATIONIBUS.

Qu ir in u s, cnjusdam divitis ac poten < viri famulus, <\tpß dominum ad amasiam, et hanc ad eum, curru addm l; litteras q landoque ex jussu domini ad eandem defe-t, suspicans ea* amatorias esse, et quandoque id pro certo habens. Jussus a Confessario ut a famulatu hujus domini discederet, obtemperare non vult, quia, ait, difficillime alium dominum invenire posset, ideoque ad egestatem facile r'ldigeretur. Interea vero, quadam nocte a domino jubetur ut scalam dom ii alicujus vicini apponat et ipsum adjuvet, ut per fenestram ascendere posui. Novit Qu ir in u s herum suum velle puellam seducere, ideoque obleni >erare noluit; ast herum cernens ira incandescentem, et districto gladio, mortem certam minitantem, rem præceptam peragere festinat.

Hinc :

Qu.ea. 1° .-In, *vel quomodo tibi li aat peccato proximi cooperari?*

2° *Quid de singulis casibu et quid de sententia Confessarii sentiendum ?*

3° *Quid famulo præscribeno un ?*

Solutio :

241. — R. *ad 1^m Quæst.* 1° Nunquar licet peccato alterius *formaliter* cooperari, scilicet aut ad malam volunt, tem concurrente, aut ponendo actum intrinsece malam, etiam oh finem bonum, vel malum ipsum q.iovismodo inlen iere. Talis enim cooperatio evidenter est participatio ad alterius peccatum, seu vera causa moralis peccati.

2° Licet vero tibi quandoque *mate .aliter* cooperari actioni peccaminosæ proximi, dummodo act 0 tua sit bona vel indifferent, adsitque tibi causa agendi justa et proportionate ad ; eccali alterius gravitatem, cl concursus præstiti proximitatem : tunc eni n actionem indifferentem præstas, seclusa omni prava intentione. Nec obs at quod alter tua actione abuti velit, nam eum impedire non tenoris, l si ex caritate : caritas autem cum gravi incommodo non obligat. Quare c operatio tua est quidem ad aclio-
oein materiale proximi, non voro ad | ccatum. F. *Comp. n.* 248.

242. — II. *ad 2ⁿ Quæst.* 1° Non lie Qu ir in o, sola ratione famulatus, ibminum ad concubinam vehere, nequ ' hanc ad dominum, si corto sciat corn malam ab utroque peragendam esse; sed requireretur insuper causa alia gravis, qu e fero tamen vix dresse potest, cum contumacia famuli adversus dominum difficilis sil et pericu'asa, ncc possit famulas de his rationes cum domino instituere, aut exige *0.

2° Quod ad litteras, si constet famulo oas esse amatorias, non potest eas

deferre, nisi gravissima causa excusetur. Imo, juxta S. *Lig. n.* 68, contra *Vogler*, nunquam a peccato gravi eximi potest. *Γ. Comp. n.* 251.

3° Confessarii sententia, qua jubetur *Quirinus* famulatum suum derelinquere ob praefatas rationes, rigidior omnino est, si reapse famulus minime, aut nonnisi cum magno incommodo, alium locum invenire queat.

Ie Illicitum est prorsus *Quirino* applicare scalam domui, et dominum ascendentem adjuvare, neque ratione famulatus, neque ratione incommodi etiam valde gravis, si casus mortis subeunda' excipiatur, quia cooperatio hæc est omnino proxima. Imo, juxta multos, hujusmodi cooperatio ne ad mortem quidem vitandam permittenda foret. Opposita tamen sententia quam tuetur S. *Lig.*, non solum probabilis, sed etiam probabilior est.

243. — *R. ad 3m Quæs.* Præscrihendum famulo est ut alium locum quærat, cl quamprimum discedat, quando absque nimio incommodo poterit, ne ad similiter cooperandum iterum adigatur; et interea caveat, ne pessimo domini exemplo seductionis periculum subeat. *V. Comp. n.* 250 *et seg.*

CASUS

DE PRIMO PRÆCEPTO DECALOGI

De cultu Dei el Sanctorum. De vitiis Religioni oppositis, seu de superstitione ni variis ejus speciebus, nempe de cana observantia, — de divinatione, — de magia, — de maleficio, — de tabulis rotantibus (tables tournantes), — de magnetismç, — de spirituum consultatione (du spiritisme), — de tentation# Dei, — de sacrilegio, de simonia.

CASUS I.

DE ORATIONE.

Rufina, prioris fervoris oblita, frequenter inter orandum voluntarias admittit distractiones. Interdum preces matutinas et vespertinas omittit, nec alias, decurrente die, orationi mdulget. Imo ad hunc ignaviæ gradum devenit, ut per hebdomadam, vel etiam mensem et amplius, orationes quaslibet omnino intermiserit. Tandem, audita concione de orationis necessitate, dolens et ingemiscens ad Parochum confitendi gratia accedit. A Confessario graviter carpitur vehit peccati mortalis rea, propter omissam orationem per hunc temporis tractum. « Scias oportet insuper, ait Parochus, te ioties, saltem venialiler peccasse, quoties preces diurnas omisisti, vel « minimam distractionem passa es. » Obstupefacta *Rufina*, cum lacrymis emendationem promittit.

Hinc :

- Quær.* 1° *Quænam sit orandi necessitas* 2
2° *tu preces matulinæ cl vespertinæ sint de præcepto ?*
3° *Quandonam sit peccatum site leve, sive grave orationis neglectus ?*
4° *lin quælibel distractio voluntaria sit peccatum, etiamsi preces non sint præceptæ ?*

Solutio :

*i*44. /1. *ad 1m Quæs.* Oratio necessaria est, tum *necessitate præcepti*, tum *probabilius* etiam *necessitate medii* ad salutem. *F. Comp. n.* 259.

/L *ad 2in Quæs.* *Nego per se*, si raro omittantur, vel si alio tempore et aliis formulis preces fundantur. Obligatio enim orandi tali hora et tali

modo, nulla lege probari potest. Sed enixe adhortandi sunt fideles, ut nunquam, nisi urgente vera necessitàe preces omittant; quia oratio quotidiana necessaria est ad auxilia spiritualia obtinenda, sine quibus nemo officia boni christiani adimplere potest, ut ait Christus : *Sine me nihil potestis facere*. Joan. 45. Porro, si facile fideles consuetas illas preces omittant, neque alio tempore, neque alio modo supplebunt.

245. — *R. ad 3ⁿ Quæs.* Præceptum orandi certe obligat aliquibus temporibus; nec culpa vacat qui per notabile tempus ab omni oratione abstinet. Quodnam autem tempus sit notabile, aut etiam quando negligent pertingere ad gravem culpam possit, Theologi non conveniunt. Communius tradunt aliqua culpa non vacare qui fere per mensem orationem omittit. Cæterum instare debet magis Confessarius in declaranda obligatione orandi frequenter, quam in determinanda omissa? orationis gravitate.

246. — *R. ad 4^m Quæs. Affirmative*, quia omnis voluntaria distractio inter orandum Deo injuriosa est. Attamen requiritur ad hoc, ut deliciat omnis causa excusans. *Vide Comp. n. 261.*

CASUS H.

DE CULTU SANCTORUM.

Ie Martialis, e secta lulherana ad Fidem catholicam conversus, cum Confessario fuisset interrogatus, utrum frequenter beatam Virginem aliosve Sanctos invocaret, respondit se solere ad Deum immediate recurrere, nec opus sibi esse Sanctorum patrocinio, siquidem Deus solus est principium et fons omnium donorum. Hinc Confessarius ipsi pro salutari poenitentia injunxit ut preces quotidianas ad Sanctos directas funderet, quod ægre et mussitando inaudii Martialis.

2° ΒΕΡΤΑ magnam experitur devotionem erga Missionarium nuper cum fama sanctitatis defunctum. Quapropter ejus effigiem domi supra altarium collocatam venerari assolet, et flexis genibus illius patrocinium implorat, sive sola, sive cum aliis e vicinia adventantibus. Imo stipendium offert alicui Sacerdoti, ut Missam in ejus honorem celebret.

Uinc :

Quær. 1° An vel quænam sit obligatio Sanctos orandi, et quid de casu I

2° An recte in his omnibus egerit Berta?

3° Quid de Sacerdote qui, accepto stipendio, Missam celebravit?

4° Quid si effigies defuncti non canonizati aut beatificati in Ecclesia, Sacrario, vel Oratorio appenderetur, vel alibi, cum radiis seu aureolis?

Solutio :

247. — *Il. ad 1^m Quæs.* Per se invocatio Sanctorum non est de præcepto, sed de mero consilio; nulla enim lege absolute praescribitur, et

Concilium Tridentînnm, loquendo de Sanctorum invocatione, dicit tantum : esse bonum et utile eos invocare. A'tamen, aiunt, communiter a peccato veniali non est excusandus ille qui n inquam beatam Virginem invocaret, cum speciali providentia mediatrix nostra fuerit a Deo constituta. *V. Comp.* n. 262.

2° *Martialis* tamen a peccato gravi non est eximendus, quia non solum videtur invocationem Sanctorum omittere, sed etiam eam ut inutilem habere, quod haereticum est. Ideo laudabiliter egit Confessarius injungendo *Martiali* pro pconiumtia, ul certas preces ad Sanctos directas funderet; et pœnileus hanc poenitentiam acceptare et implere debuit, et quidem sub gravi, si gravis fuerit et pro peccatis gravibus imposita. Attamen Confessarius debuit magis determinare preces recitandas, quam tempus quo essent recitandæ. *Elbel*, n. 438.

248. — *R. ad 2^m Quæs.* Laudanda sane *Berta* in omnibus quæ cultu privato peragit, licet non sola, sed etiam cum familia aut aliis mulieribus domum suam adventantibus. Nihil enim ab Eeelesia prohibetur, nisi cultus publicus, ne sci'icet Sanctum privatum in cæremoniis et officiis Ecclesiæ honorent, ejus nomen litaniis inserant, vel ejus imaginem cum radiis aut aureolis exornent.

249. *R. ad 3^m Quæs.* Sacerdos potuit quidem stipendium acceptare et Missam celebrare in honorem viri cum fama sanctitatis defundi, vel in gratiarum actionem pro obtento beneficio, etc. ; dummodo Missam sumat de festo aut de foria eo die occurrente, non autem de Communi non Pontificum, nec specialem orationem de eo vel cum ejus nomine recitet. Ratio est, quia Sacrum facere ad prædiclam intentionem non est cultu publico aliquem honorare, siquidem intentio celebrantis est quid omnino privatum. *Elbel*, n. 443.

250. — *R. ad 4^m Quæs.* 1° Minime illicitum est apponere effigiem vel statuam alicujus defuncti non canonizati, sive in Oratorio etiam publico, sive in Ecclesia ; dummodo id ad eum cultu publico honorandum non fiat, sed ex alio molivo patenti, v. g. si fundator aut benefactor sit Ecclesiæ, vel ejus statua ad ipsius tumulum in Ecclesia apponatur. Sic etiam imagines imperatorum, regum, et aliorum insignium virorum appendi possent. Sic Basilica sancto Petro Roma? dicata, innumeris monumentis Pontificum in album Sanctorum non relatorum decorata est.

2" Non autem licet prædictas imagines aureolis seu radiis exornare, neque in altari ubi Missa celebratur reponere.

CASUS III.

BE CULTU RELIQUIARUM.

Aristus, speciali devotione erga sacras Reliquias actus, innumeras specie diversasel minus certas colligit, collo suspensas gestat, cum incertis immiscet, alias dono distribuit, alias pro muneribus sive sacris, sive profanis rependit, in oratorio privato domi venerationi familiæ exponit, necuon

ejcpouendas in Ecclesia vel Sacello, aliis tradit. Imo, quo plures possi-
dcat, interdum, data occasione, plures earum particulas apud alios subripit,
nec putat in hoc peccare, quia Reliquia) Sanctorum, utpolo res sacræ, non
sunt pretio aestimabiles. . II

Hinc :

Quær. 1° *Qualis cultus possit exhiberi Reliquiis Sanctorum, et qui-
busnam Reliquiis sit exhibendus cultus sive publicus
sive privatus ?*

2° *Qualis certitudo de earum authenticitate requiratur pro
cultu sive publico sive privato, et qualis Prolatorum
approbatio ?* ; ;

3° *Quid deagendi ratione Aristi in singulis casibus?*

Solutio :

251. — *R. ad 1^m Quæs.* Idem prorsus dicendum est generalim de cultu
Reliquiarum, ac de cultu Sanctorum canonizatorum, vel saltem beatifica-
torum. Cultus autem privatus ad privatam devotionem omnino liberam
spectat.

R. ad 2^m Quæs. 1° Ad cultum publicum certo constare debet, Reliquias
venerandas ad Sanctum vel Beatum, solomniter ab Ecclesia ut talem
recognitum, pertinere. Insuper sigillum alicujus Episcopi seu Prælati ap-
poni debet. Sigillum autem Episcopi loci ad Reliquias cultu publico colendas
sufficit, nec scriptum authenticum necessarium est.

2° Ut Reliquia», licet authentic», public» venerationi fidelium in Eccle-
sia vel in Oratorio publico exponantur, requiritur ut ab Episcopo loci
recognoscantur, etiamsi Romte a Præposito apostolico obsignat» luerint.
Cone. Trid. sess. 25. — Bonae. I. 2, disp. 'i. q. 1, punct. 4.

3° Ad cultum privatum requiritur tantum certitudo moralis privata,
qualis v. g. ab homine lide digno habetur.

252. — *1^a ad 3^m Quæs.* Aristus laudandus quidem est pro insigni
devotione erga Sanctorum Reliquias. In pluribus tamen reprehendendus
est. 1° Peccat graviter Reliquias incertas cum certis immiscendo, si aucto-
ritate ecclesiastica approbari debeant. Nisi enim alia» ab aliis separentur, licet
potest ut Reliqui» falsa» volui authentica» proponantur. 2° Non peccat Reli-
quias aliis donando, etiam in remunerationem pro muneribus profanis exhi-
bendam ; quia non intervenit turpis contractus, illa ut res sacra eum re pro-
fana comparetur et sic vilipendatur, seu labes simonia» in hoc minime
deprehenditur. 3° Non peccat cultum privatum Reliquiis cum familia tri-
buendo, modo ipsi constet, certitudine morali etiam tata, veras esse Reli-
quias, saltem alicujus tali cultu non indignas. 4° Graviter peccat furando
Reliquias notabiles vel etiam minimam pariem Reliqui.; valde pretiosa»,
v. g. SS. Crucis; quia, licet non sint pretio æstirnabiles, tamen hæcabla-
tio graviter possessorem contristare potest. In districtu autem Romano sub
pœna excommunicationis prohibetur furari Reliquias, etiam minimas,
perlinentes ad Ecclesias. Ex Consi, *Clement. Vili et Pauli* Γ. Quare in
omni casu morale est. S. *Lig. I. 3, n. 532.* I

GASUS IV.

DE SUPERSTITIONE.

De nana observantia 1°.

4° Livonia, devolula, orationes S. *Brigitte* dictas frequenter spargit, el miram vim earum ore pleno extollit. « Si quis enim, ait, has orationes
« per annum integrum recitet, aut secum deferat, a quocumque infelici
« eventu immunis evadet. A peste, scilicet, incendio, tonitru, canis ra-
« bidi morsu, et a morte subitanea certo liberabitur. Imo, in mortis arti-
« culo sibi apparentem et subridentem Beatam Virginem conspiciet. »

2° Crispinus, inopia pressus, orationem S. *Christophori*, ad pecuniam inveniendam, detegendumve thesaurum, persolvit. Idem, Petro vicino, remedium pro equo postulanti : « Sume, ait, tales herbas, et animali
4 ægroto præbeas, signum crucis in SS. Trinitatis honorem ter expri-
« mendo. Quod si feceris, equus tuus infallibiliter sanitati restituetur. »

Hinc :

Quæŕ. 1° *In quo consistat peccatum superstitionis'?*

2° *Quid de Livonia dicendum'? An superstitionis rea'?*

3" *Quid autem de Crispino statuendum ?*

Solutio :

233. — 1l. ad 1" *Quæs.* Superstitio est vitium quo divinus cultus exhibetur ei cui non debetur, vel eo modo quo exhiberi non debet, seu est falsus cultus, vel circa substantiam, vel circa furinam. Fit præcipue : 1° *idololatria*, qua cultus soli Deo debitus, creatur® tribuitur ; 2° *cana observantia*, qua res impropportionatæ, ad certum effectum obtinendum» adhibentur; 3° *divinatione*, seu inquisitione occultorum ope dæmonis; 4° *magia*, seu arte faciendi mira, quæ vires hominis superant, et proinde dæmonis ope, saltem implicita, efficiuntur. *Vid. Comp. n. 263 et seq.*

254. — B. adi" *Quæs.* Damnanda Livonia, utpote apertæ superstitioni addicta : vis adeo mira, quam *orationi birgittanæ* tribuit, omnino falsa est. Orationes enim nostr® efficaciam infallibilem nunquam consequuntur. Solis Sacramentis indidit Christus virtutem *ex opere operato* operandi. Alias condiciones requirit Deus ut preces filiorum exaudiat, scilicet impri- mis humilitatem, fiduciam, el in orando constantiam. Neque bona tempo- ralia postulari debent, nisi in quantum ad utilitatem nostram spiritualem et Dei gloriam conferre possunt. *Per se* igitur peccat Livonia, his inhae- rendo superstitionibus, nisi aliqua fide bon; excusetur. Cave tamen ne damnes piam fiduciam certis orationibus tr.butam, secluso infallibililatis pnrjudicio, præsertim si de iis aliqua cœlesl s promissio, ex fundata reve- latione, accepta fuerit.

255. — 1L ad 3" *Quæs.* Nec a labo superstitionis excusandus est, Crispinus in primo casu, si vim *infallibilem* orationi S. Christophori tri- buat; el in secundo casu, certo peccat, cum remedia impropportionata inter causam et speratum electum adhibeat. Herba' enim ille non sunt

per μ remedium efficax ad equum manandum, siquidem ad signum erutis
ler iteratum recurrendum est. Num lid thaumalurgus est illo ? Nequaquam;
sed impius rei sacrae, nempe augustissimi signi Crucis profanator.

CA>US V.

DE VANA C:SERVANTIA 2°.

4° Gir a finia, cum nocte somni ;sel se in templo a rabido cane vulne-
raturum iri, sequenti die Dominica a «audienda M'ssa abstinui.», a l vitandum
damnum quod putat certo sibi evei urum esse. Alias, ut sciat quid fulu-
rum sil, pergit ad interrogandam jlulam quamdam, quæ ex sortibus seu
chartis res futuras manifestare sok .

2* Vibiana in pluribus ex pop: lari credulitate agere solet, scilicet:
4® Certas preces fundit quotidie, ut Beata Virgo vel Angelus custos sibi
appareat in morte, certo putans eos apparituros. 2“ Die Palmarum,
ramum palmæ ter circumfert in cul culo, ut domus contra fulmen mu-
niatur. 5° Conservat ova die Paras·eves edita, ad incendium exstinguen-
dum, vel ad febrim propulsandam 4“ Summo mane scopis tangit olera
horti sui, ut segura ab erucis evad. it; etc.

Ilrxc :

Quær . 1' An, vel quomodo Gi a finia superstitionis rca, sit in utroque
casu ?

2° Quid de multiplici p axi Vibianjj dicendum?

«Solutio :

256. — R. ad 1™ Quæs. 4° Gef fima peccavit graviter in primo casu,
saltem *per se*, et quidem duplici m io, scilicet, contra Religionem peccato
superstitionis, somnio firmiter ad erendo ac certam fidem adhibendo,
necnon contra obedientiam Ecclesi debitam a Sacro abstinendo. Forte *per
accidens* Ger a fima ita somnio pen irhata est, ut «a Missa audienda excu-
sari possit, pnesertim si sil gravid;. Ei tamen non nimis indulgentiam est.

2° Peccavit adhuc gravius velu^l un interrogando, ul ab ea juvantibus
chartis seu sortibus futura cognos ?ret. Quis enim sordid.r sagae futura
revolavit? An Deus, aut Angelus onus? Blasphemum foret id asserere.
Vel potius diabolus? Ergo cultus ui ei tribuitur, peccatum gravissimum
est. V. Comp. n. 264 etseq.

257. — R. ad 2,n Quæs. Vibia v. excusari nequit a labe superstitionis
neque a peccato mortali, saltem *p r se*, si vere ex determinatis circum-
stantiis, et certo ejusmodi effectus exspectet. Etenim effectum hunc exspe-
ctare non potest a natura, cum med a omnino insiifficientia ad libeat ; neque
a Deo, qui non solet indesinenter miracula patraro, nec m similibus ad
voluntatem mulierculæ se immisce» e. Nec obstat quod preces, res sacras,
aut circumstantias pias adhibeat, ,uia haec effectum *infallibilem* operari
nequeunt, et maxime ad commodam poraha a Deo obtinenda. In quarto
autem casu, a solo dæmone implic te invocato effectum potuit exspectare.
Dixi *per se*, quia Vibiana a peccat » mortali immunis esse potest *per ac-
cidens*, ratione ignorantiae, stultitiae, vel simplicitatis.

CASUS VI.

DE VANA OBSERVANTIA 3*.

Amelia, ex longa febris ad sanitatem restituta, audivit remedium efficax esse ad relapsum præcavendum, die Paschalis abstinere a carnibus et jejunare. Hoc consilium sequitur, et reapse in sanitate corporis perseverat. Rata autem illam abstinenciam singulariter placere Deo, statuit singulis diebus Dominicis loto anno jejunare; imo petit a Coniessario suo licenciam id voto firmandi.

Hinc :

3

Quær. 1º .-in Amelia, *sequendo consilium illud, rea superstitionis evaserit?*

2º .-an bene fecerit, die Dominica semper jejunando?

3º .-in cotum illud permitti potuerit, el an validum fuerit?

† | Solutio :

258. — A. ad 1ⁿ Quæs. Affirmative. Ratio est, quia iste cultus superfluus est, nec est *per se* medium *infallibile* relapsum in febrim præcavendi. Preces enim et mortificationes noslræ, ut efficaciam sortiantur, fieri debent juxta Dei beneplacitum, et bonum nostrum spirituale... Idcirco supplicationes sunt semper conditional®, præsertim si gratias temporaneas respiciant. Qui autem petit animo superstitioso, adhibet medium *per se* insufficiens ad finem *infallibiliter* oblinendum. Hinc si Amelia in bona valetudine perseveraverit, non debet id tribuere efficaciae jejunii die Paschalis peracti contra praxim Ecclesiae.

259. — R. ad 2^m Quæs. Neg. Etenim jejunium die Dominica servatum, non majorem habet virtutem quam si aliis diebus fieret. Imo, nedum Deo magis placeat, est ei minus gratum, cum hæc singularitas a consuetudine Ecclesia' aliena sit. Hoc præsertim affirmandum est, si quis, omisso jejunio, decurrente hebdomada, die Dominica jejunare velit. *Reuter, part. 2, η. 427.*

260. — R. ad 3^m Quæs. Votum illud, etiam secluso animo superstitioso, est invalidum, saltem si vovens aliis diebus jejunium minime servet. Hoc enim cum sit contra praxim Ecclesia?, *non est de bono meliori*. Ergo votum illud a Confessario permitti nequii. Attamen jejunans sola die Dominica, seclusa superstitione, sed ex singularitate devotionis, non peccaret graviter; sed a veniali non excusaretur, nisi forte ratione bonæ fidei. *Reuter, ibid.*

CASUS VII.

DE VANA OBSERVANTIA 4º.

Eligiuss, ab amico ad convivium invitatus, sedulo inquisivit de numero convivarum, qui simul pransuri erant. Cum autem audivisset tredecim mensa' accubituros esso, infremuit, et se convivio adfuluruni esse negavit, ratus numerum hunc infaustum prorsus esse. Nosti quare? Quia audivit,

quod si tredecim convivæ simul mensæ assideant, unus ex eis, decurrente eodem anno, mortem subiturus est. Hoc confirmat exemplo ultimæ cænæ, cui interfuit Christus cum duodecim Apostolis ; Christus enim die sequenti a Judæis fuit interfectus.

Hinc :

Quær. 1° .in Eligius *superstitionis argui debeat*'?

2° .An *peccati gravis reus evaserit* ?

Solutio :

I

261. — *R. ad 1m Quæs. Affirmative* prorsus. Nulla enim est connexio inter numerum præfatum et mortis proximæ casum. Quare autem unus c convivis solus esset moriturus? quare non duo vel tres ? quare non omnes? Nec valet exemplum ex ultima cæna a Christo cum Apostolis peracta adductum, siquidem non solus Christus, sed etiam traditor Judas e vita excessit.

Referi *Tamburinus* lepidum exemplum credulitati vulgi prorsus oppositum, cujus ipse fuit testis. Sic ille : « Risi olim quoad hanc rem, el simul
« amicum sum illacrymatus. Tredecim Canonici ad convivium invitati,
« simul discubuerunt, ejusmodi superstitionem parvi facientes. Porro, die
« sequenti, quidam c collegio Canonicorum qui invitatus ad convivium non
« fuerat, obvius casu procedens uni e convivis, dixit fore ut ex ipsis tre-
« decim unus eo anno moreretur ; cui alter subridens respondit potius
« fore ul ipse non invitatus e vivis desineret, quam unus ex invitatis ; adeo
« vanam eam observantiam se existimare. Hanc non insulsam responsio-
« nem, mihi, idem qui respondit, cum risu narravit, et ego, fateor, illam
« cum plausu excepi ; sed cum lacrymis non post multos dies amicum
« illum qui convivio non interfuerat, e vita ab inexpectata febris sublatum,
« sum prosecutus. » *Tamb. Decal, lib. 2, 6, η. 76.*

262. — *R. ad 2m Quæs.* Distinguendum est. Eligius arguendus quidem est de peccato mortali, si fidem plenam hujusmodi superstitioni adhibuerit ; secus vero, si egerit non certa credulitate, sed levi quodam timore ductus.

Idem dicendum est de innumeris aliis superstitionibus, quæ, si absolute credantur, a peccato mortali excusari non possunt. Si vero fiant sub incertitudine eventus, ut ex vano quodam metu, non excedunt culpam venialem, quia non videtur magna deordinatio aliquid interdum operari ob spem vel timorem alicujus rei. *Tamb., ibid. n. 20, 27 et 76.*

CASUS VIII.

DE DIVINATIONE 1°.

Petronius uxorem ducere statuit; dubius autem quamnam ex pluribus puellis sibi oblatis eligere debeat, ab amico consilium petit. Sic autem iste:
« Perge, inquit, nocte proxima sancti Andreæ inter undecimam et duode-
« cimam horam ad flumen vicinum, et in aquis vehit in speculo quodam
« imaginem futuræ sponsæ videbis. » Accepto consilio, præscripta nocte,

dum luna·clarius nitebat, facemque quodam modo præbebat, **Petronius** ad flumen impiger se contulit. Verum, dum super ripam stans superiori corporis parte se inclinavit, ut formam puellæ in aquis relucentem perfectius contemplari posset, ripa inopinato sub pedibus dilabente, in flumen velut plumbum prolapsus fuit, et in maximo vita» discrimine versatus est. Tandem emersus, licet ægre, frigore algens, et credulitatis pœnitens, ejusmodi artem ad sponsam futuram detegendam protinus abjecit.

Hinc :

Quæ. 1° *An Petronius culpæ gravis ob hujusmodi factum arguendus sit?*

2° *Quid de illis qui in quibusdam speculis impressam imaginem futuræ uxoris, futureve mariti, aut etiam furis, inquirunt ?*

Solutio :

263. — *H. ad Quæs. Affirmative.* Medium enim istud a **Petronio** adhibitum a labe superstitionis nullatenus excusari potest, siquidem omni prorsus virtute naturali destituitur ad effectum intentum producendum. Etenim, ad quid illa circumstantia ut inspectio fieri debeat tali nocte, scilicet S. Andreae? Cumam inter undecimam et duodecimam horam? Insuper, quomodo aqua fluminis vim habere potest repraesentandi fuluræ sponsa* effigiem ? Sane impressio illa neque a Deo, neque ab Angelo bono, neque ab aliquo homine in illis circumstantiis prudenter expectari potuit. Ergo, si illud fiat, a solo daemone, qui in similibus se immiscere solet, ut homines decipiat et secum in barathrum aeternae damnationis involvat, expectari debet. *Elbel, n. 505.*

264. — *Il. ad 2ra Quæ.* Id quod diximus de illis qui imaginem sponsae in aquis inquirunt, etiam applicandum est absolute aliis qui in quibusdam speculis prospiciunt, ul deprehendant qualis futurus sil maritus, vel sponsa, qualis fuerit auctor furti, homicidii, maleficii positi, etc. Etenim, cum nullum sit speculum habens ex sua natura vim repraesentandi res hujusmodi, hæc impressio, si fiat, a nullo alio, præterquam a diabolo, expectari potest. Igitur, quisquis tali medio utitur, evidenter convincitur se velle habere quoddam commercium cum ipso dæmone. Præterea colligendum etiam est ex hoc, scilicet, quod observari debeant plerumque nonnullæ aliæ circumstantiæ prorsus vanæ, v. g. ut inspectio fieri debeat a tali persona, tali et non alia hora, etc. Fatendum est tamen hæc el similia a simplicioribus fieri absque gravi peccato *formaliter* tali, ex eo quod in his malitiam superstitionis non deprehendant. *Elbel, n. 506.*

CASUS IX.

DE DIVINATIONE 2°.

Lazarus audivit, quod si ex filo pendeat annulus, vel lapillus, hocque teneatur inter pollicem el indicem poculi vitrei, suo appulsa indicet horam. Magna curiositate impulsus **Lazarus**, jam experimentum erat facturus,

cum ab alio etiam audit hoc illicitum esse, ulpote superstitioni obnoxium, Quærit proinde a Confessario quid de hoc sentiendum sit ?

Hinc :

j

Quæ r. 1° An L a z a r i u s *rei experimentum facere possit? seu an praxis illa superstitiosa sit?*

Q^o An *liceat experiri rei veritatem, si dubium sit an sequatur ex causa naturali, vel ope dæmonis ?*

3° An *liceat experiri, ubi constat effectum superare vires naturales, sed dubium est an a Deo, vel a dæmonc proveniat ?*

Solutio :

■

260. — R. ad 1ra Quæs. L a z a r u s experimentum facere nequit, quia istud evidenter superstitiosum est. Etenim deest causa naturalis quæ horam indicet, siquidem id nec ex pulsu arleriæ, nec imaginatione, nec ex influxu siderum provenire potest. *Lacroix, n. 29. — Reuter, n. 437. — Lugo, Tamburini, etc.*

R. ad 2^m Quæs. *Affirmative*, si sit ratio probabilis pro virtute naturali. Licet tunc tribuere effectum virtuti naturali, et facere experimentum. Ratio est, quia habendum est ut licitum quod non constat esse prohibitum; homo enim permanet in possessione libertatis suæ. Sed in mente omnem interventum diabolicum excludere debet.

266. — R. ad 3^m Quæs. *Neg.* Effectus enim, in eo casu, dæmoni tribuendus est. Ratio est, quia cum non adsit causa naturalis, sed nudum signum, nec constet Deum supplere defectum causæ naturalis, temerarium esset dicere tunc semper fieri miracula, et Deum semper humanæ voluntati, posito signo, obtemperare. Ergo prudenter præsumitur effectum a dæmone provenire. Ergo, in hoc casu, non licet experiri an effectus sit secuturus, quia censeretur agens dæmoni ipsi cooperari, et velle cum eo societatem habere. Nec excusaretur quis, licet ageret joci causa, et protestaretur se nolle cum diabolo societatem habere, quia hanc societatem eo ipso practice haberet. *Reuter, n. 436. — S. Lig. n. 20. — S. Thom., etc. — V. Comp. n. 264.*

CASUS X.

MAGIA ET MALEFICIUM.

S a b e l l u s cum S i g o l e n a contraxit sponsalia, proximeque intendit cum ea matrimonium inire. Sed, eccel hoc rescit D a f r o s a, S i g o i e n æ matera, famae perditæ mulier, et, quantum potest, obsistit ; sed minime auditur. Quapropter, irata, dicit S i g o l e x f. : Contemptus mei consilii in malum tibi vertetur. Contracto autem matrimonio, S a b e l l u s animo ita iit averso a conjuge sua, ut eam ne videre quidem sine horrore possit. Oritur suspicio maleficii a D a f r o s a S a b e l l o adhibiti. S i g o l e n a, conquérons apud eam de aversione mariti sui, petit annon remedium noverit? « Scio quidem, » ait D a f r o s a, sed tibi illud non manifestabo nisi centum scuta mihi prius e dederis. »

Hinc :

Quær. <° *An, in casu, rationabiliter conjici possit artem magicam, vel sortilegium, intervenisse?*

2° *Quibus mediis tolli possit maleficium?*

3° *An liceat inducere magum, ut maleficium tollat?*

Solutio :

267. — *R. ad 1.ⁿ Quæs. Affirm.* Hoc enim videtur erui ex omnibus casus adjunctis. Aversio naturaliter sane oriri potest inter conjuges, ut multis exemplis constat. Sed enasci non solet sine causa cognita, neque adeo repente el vehementer; adde minas Dafrôsæ mulieris famæ perditæ, necuon scientiam remedii quod in promptu habere dicit; si pecunia sibi solvatur. Constat ex Scriptura exstitisse magos, ariolos et sortdegos. Id etiam ex variis locis Juris canonici luculenter eruitur. Quapropter fides non est omnibus factis diabolicis hujus generis deneganda in genere, neque in particulari, ubi indubiis indiciis constat. In omnibus retroactis temporibus exstiteri perversi homines, qui, horrendo foedere cum diabolo inito, ejus ope, miro et stupenti modo, vindictam in alios exercebant. Cur vero, in nostra tam perversa aetate, nulli hujusmodi magi et sortilegi exstarent? Cavendum tamen est, ne facilius fides adhibeatur variis sortilegiis quæ perhibentur : pleraque enim falsa sunt ; el nimis credula plebs sortilegio sæpe tribuit calamitates, vel damna quæ ex causis naturalibus proveniunt.

268. — *R. ad 2.^m Quæs.* Maleficium tolli potest : 1° oratione, poenitentia, mortificatione, usu Sacramentorum el exorcismis Ecclesiæ ; 2° remediis ex medicina petitis, v. g. ad humores atros depellendos; 3° destructione signorum quibus adnexum est pactum dæmonis, si cognoscantur.

R. ad 3.^m Quæs. Distinguendum est : affirmo, si maleficium tolli possit mediis naturalibus ; secus vero, si tolli nequeat sine novo maleficio, quia sic maleficus induceretur ad novum commercium cum diabolo, et ab illo beneficium exspectaretur. *S. Lig., n. 24 et 25. — Reuter, n. 440.*

CASUS XI.

DE VIRGA DIVINATORIA.

Honoratus el Bemundus, Sacerdotes, in theologica collatione acriter inter se dimicant circa virgæ divinatoriæ usum, ad fontes detegendos, ad metalla el alia similia invenienda. Damnandi sunt, clamat Honoratis, quicumque virga similiter utuntur, utpote horrendæ superstitionis rei : Numquid, ait, in ligno intelligentia tanta inesse potest, ut discernere valeat res occultas, quæ ipsos homines latent? — Ast, reponit Remundus, si lignum intelligentia caret, mira virtute physica pollere potest, cujus ope ad fontes et metalla moveatur. Numquid omnes naturæ vires cognoscimus, ut asserere valeamus hujusmodi effectus in virga nullatenus inesse? Ex hoc certamine nemo victor, neque victus exiit, et adhuc *sub judice lis est*. Tu voro cuinam tribuis causam?

Seu :

Quæ r . *Quid de usu virgæ divinatoriæ sentiendum? An permit-
tendus? aut prohibendus, utpote superstitiosus?*

Solutio :

269. — R. Quæstio de virga divinatoria reapse valde agitur inter Theologos. Alii cum S. *Ligorio*, n. 8, ejus usum in omni casu reprobant, et eam a solo diabolo moveri ad aquas vel alias res quæsilas, absolute contendunt ; alii vero contradicunt. Distinguendum esse videtur.

1° Certo damnandus est virgæ usus, quoties movetur vel non movetur ad meram intentionem illius a quo tenetur, v. g. si moveatur ad aquam in tali loco quæsitam, et non moveatur ad similem aquam transeunti obviam. Nulla enim datur proportio inter rem naturalem et hominis intentionem.

2° Damnandus quoque usus virgæ, quoties adhibetur ad furem quaerendum, vel ad homicidam detegendum, et ad alia similia, ob eandem rationem.

270. — 3° Probabiliter autem non est usus virgæ. damnandus, si adhibeatur ad aquas detegendas, vel ad metalla reperienda, modo protestatio fiat contra diabolicum interventum, qui forte adesse posset, et omnis animus superstitiosus excludatur. Ratio est, quia non constat deesse in aqua aut in metallis virtutem attractivam, quæ virgam moveat et inclinet : constaret tamen deesse, si cum metallis et aquis patentibus indicia ejusmodi virga non præboret.

GASUS XII.

de tabulis rotantibus (*tables tournantes*).

Camilla, matrona, muliebri curiositate percita, sæpius libenti animo interfuit coetibus, in quibus, per levem tactum extremi digiti adstantium inter se ad modum catenae in circuitu communicantium, tabulæ in gyrum moventur, et imperio voluntatis sistunt, incedunt, in partemve oppositam recedunt, interrogate signis statutis respondent, imo, stupete gentes!!! calamo lapideo pedi affixo, juxta postulata quæcumque, licet prorsus incognita, responsa scripta proferunt. Sed, die quadam, perterrita, plures interrogat Sacerdotes, ut resciat an prædictis coetibus iterum, tuta conscientia, intéressé possit. Negat unus, hæc omnia diabolico interventui adseribens ; annuit alter, modo intercedat protestatio contra dæmonis influxum ; tertius permittit quidem experimentum motus, modo nullum interveniat voluntatis imperium, nec ulla divinatoria interrogatio, quia simplex motus per fluidum electricum explicari potest, non vero cætera.

Hinc :

Quæ h . 1° *Quid ad singulas sententias ?*

2° *Quid de assistantibus ?*

3° *Quid de illis qui sentiunt effectus quidem illos ab agenti supernaturali esse repetendos, sed experimentum habent ad dæmonis confusionem, scilicet ad diabolicum interventum ignaris probandum ?*

Solutio :

271. — *H. ad 1ⁿ Quxs.* 1° Certe diabolico interventui tribuendum est quidquid per modum divinationis habetur, quidquid divinationem sapit, seu quoties de occultis vel futuris rebus interrogationes tabulis proponuntur, et ab eis responsa signis vel scriptis obtinentur. Etenim, numquid reapse tabulæ lignæ aut marmorem quaestiones proponis et ab eadem responsa exspectas? Non adeo insanis. Ergo ens inielligens seu spiritum aliquem interrogas, a quo tabula iners moveri possit; porro ille nequit esse bonus. Quis enim asserere auderet Deum ipsum et Angelum bonum ab eo immissum puerilibus hominum ludis intervenire, et vanissimæ eorum curiositati et impiæ voluntati semper et sedulo obtemperare? Hæc horrenda sane blasphemia foret. Neque ab animabus Deo, gratis poenas in purgatorio luentibus, notitia occultorum exspectari potest, quippe quæ ad solum Dei beneplacitum præstare quidquam possunt. Ergo ipse diabolus implicate invocatur, et ipsimet cultus contra Dei prohibitionem tribuitur.

2° Hoc posito, inaniter et impie interrogarentur tabulæ, etiam apposita protestatione contra interventum dæmonis; hujusmodi enim protestatio adhiberi quidem potest in dubio prudenti, utrum mirus effectus causæ naturali tribuendus sit, non vero quando certissime constat totam rem esse a diabolo repetendam.

3° Si vero nulla interveniat divinatio nullumque voluntatis imperium, an motus simplex a diabolo, vel a quodam electrico fluido sit repetendus, quidam dubitaverunt. Et cum fluidi electrici hypothesis risu excipi a naturalium scientiarum peritissimis consueverit, libentissime etiam effectum infernali potestati tribuerem.

272. — *R. ad 2^m Quxs.* Quid vero de assistantibus? A peccato gravi superstitionis non sunt excusandi, nisi ignorantia omnimoda laborent; siquidem peccato aliorum cooperantur. Etenim novisti ex dictis rem totam diabolo adseribendam esse, et tu adslas quietus spectator! Non horrescis? Quinimo impiis ludis cum gaudio et risu admisceris! ad interrogationes attendis, et curiose inhias responsis! Apage!

R. ad 3^m Quxs. Gravissime peccant et turpiter et periculose errant qui, agnito diabolico interventu, rei experimentum facere volunt, prætextu linis boni cujuslibet, etiam ad Satanae confusionem. *Aon sunt enim facienda mala, ut eveniant bona. V. Comp. n. 273 et seq. (I).*

GASUS XIII.

DE MAGNETISMO ANIMALI.

Didacus, Sacerdos, doctrinæ do liceitate *magnetismi animalis* totis viribus patrocinator. Ejus praxim probat et fovet, hoc iunius principio communiter admisso : Ubi dubium est utrum aliquis effectus causæ naturali

(1) Vide, hac de re, eximia opera sequentia : *Des esprits et de leurs manifestations fluidiques, par de Mirville.* Paris, 1863. — *La magie au 17e siècle, par Desmousseaux.* Paris, 1861. — *Les médiateurs et les moyens de la magie, parle même.* Paris, 1863.

adscribi debeat, necne, effectus ille, ut vim naturae superans, non equus habendus.

Marcellus, etiam Sacerdos, oppositam plane sententiam tenet ac sequitur. In omnibus magnetismi effectibus, operantem diabolum intropicit; itaque peccati mortalis reos, tum magnetizatores, tum magnetizatos reputat; nec iis ad confitendum accedentibus absolutionis beneficium concedit, nisi firmiter statuunt se in posterum his satanicis artibus renuntiāturo? esse.

Marcus vero, se disputationi immiscendo, contendit distinguendum esse, scilicet, reprobandum quidem esso magnetismi usum quoties in eo intervenit divinatio, non vero ubi magnetizatus tantum in statu somni versatur, et sensationes, quas in eo statu experitur, patefacit.

Illic. :

Quæ r. *Cuinam sententiae assentiendum sit?*

Solutio:

273. — R. Triplex gradus in *magnetismi* effectibus exhibetur, scilicet: 1° *status somni*, in quo sensus tantum consopiantur; 2° *status somnambulismi*, in quo quis, usu sensuum destitutus, videt tamen, loquitur, ad postulata respondet; 3° *mira status sui cognitio*, et remediorum sibi convenientium, necnon visio eorum quæ procul peraguntur. Illis positis : -J a

274. — 1° *Tertius gradus* certo damnandus est ut *graviter illicitus et superstitione plenus*. Quid enim aliud ibi fit, nisi apertissima divinatio, quæ in omni casu abhorrenda est? Constat etiam ex damnatione S. Sedis, per tribunal S. Inquisitionis, die 30 Julii 1856, ubi inter alia dicitur de iis qui *magnetismo* operam navant : « Se invisibilia quoque conspicere effutunt, animasque mortuorum evocare, responsa accipere, ignota et longinqua detegere, aliaque id genus superstitionis exercere ausu temerario præsumunt. » « In hisce omnibus, quacumque demum utantur arte vel illusionem, cum ordinentur media physica ad actiones non naturales, » *reperitur deceptio omnino illicita elhæreticalis, et scandalum contra honestatem morum.* » * I I

275. 2° *Gradus secundus*, id est *somnambulismi*, nullo pacto naturalis censeri potest, et idcirco diabolico interventui tribuendus est. Siquidem nemo, oculis clausis, res externas clare conspiciat; nemo, alto somno consopitus, clare et distincte ad quæcumque postulata respondet. Insuper hic gradus aperte continetur in prefato damnationis decreto, ubi inter reprobanda id refertur : *Somnambulismi et claræ intuitionis præstigiis mulierculæ, gesticulationibus non semper verecundis abreptæ, se invisibilia conspicere effutunt.* I

Cæterum ille secundus gradus plerumque ad primum gradum propius accedit. Quomodo fieri potest, ut somnambuli isti adeo bene sciant ea quæ antea prorsus ignorabant? Quomodo morborum secretissimas causas, et scientiæ medicinalis vocabula prorsus ignota extemplo scivere?

276. — 3° Primus gradus, si quidem mere spectetur simplicis somni

status, censeri naturalis potest. Sed neque hoc admitti ullo modo potest : 1° ob somni istius indolem ; ita enim sensus consopiantur, ut ne ferri quidem candentis contactu persona magnetizata afficiatur : atqui hoc naturale somno non est ; 2° ob improportionem causæ hunc somnum inducentis : etsi enim nulla excogitata et jactata sint de fluidis, aut hiolicis, aut nerveis, aut magnelicis (quorum alioquin existentia in casu nunquam probata fuit, et e contrario a rei physicæ peritissimis risu fuit excepta) ; at in confesso est jam penes omnes, hæc omnia, sicut et gesticulationes, inani imposturae adseribenda esse, et effectam solum a sola magnetizantis voluntate pendere, ut hic, licet pluribus leucis distans, licet ignorans ubi versetur persona magnelizanda, pro iibito suo somnum inducat : atqui et ista absurde naturalia dicerentur ; 3° ob phænomena somnum præcedentia, antequam enim sensus penitus consopiantur, subinde, ad magnetizantis imperium, stupor quidam ac rigiditas magnetizati membra, ac modo unum oculum, modo pedem, modo digitum, etc., puncto temporis ita corripit, ut ne proprii quidem corporis membra tam facile voluntati pareant : atqui hæc naturali modo explicari nullatenus possunt ; 4° denique, ut plurima alia prælennillamus, ob phænomena concomitantia seu consequentia : in confesso enim est, huic somno sponte somnambulismi, de quo diximus, statum obrepere. Hinc pronum et evidens argumentum : Licet simplex somni status naturalis esse posset, ast adjuncta omnia plane evincunt, in somno ipso adesse alterius causæ, et certe non naturalis, intervenit ; atqui hæc causa, ut jam ostensum est, nonnisi mali Angeli interventio esse potest : ergo et primus hic gradus superstitiosus atque adeo plane illicitus dicendus est. V. *Comp. n. 276 et seq.*

CASUS XIV.

DE SPIRITUUM CONSULTATIONE.

(*Du Spiritisme,*)

Helena, vidua, viri et unicæ filiæ præmatura morte in summum mœnorem demersa, audii inveniam fuisse artem cum defunctorum spiritibus familiare commercium ineundi. Hujus nuntii veritatem probandi cupida, ad ædes sibi designatas accurrit, non sine aliquo conscientiae remorsu, quo tamen se liberat proponendo in mente sua, se nihil agere velle quod divina» legi contrarium sit. Accedit igitur ad *medium* (1) et significat se cupere colloqui cum viro suo et cum filia sua, defunctis. Tunc Helena quæstiones varias *medio* proponit, et ex responsis quæ dantur minimo dubitare potest severe cum defunlis carissimis colloquium habere. Isti enim plurima referunt aliis prorsus ignota ; imo ipso eorum stylo responsa edunt. Interrogati autem defuncti specialiter de statu suo præsentis, respondent se esse beatos, licet maritus aliquandiu in inferno detentus fuerit ; falso enim, aiunt, gelicnæ pœnæ æternæ dicuntur. Olerum Helenam hortant ut ad vir-

(1) *Medium* vocant *pythonem*, seu virum vel mulierem, cujus ope colloquia eum spiritibus instituuntur.

tem colendam, maxime vero ad beneficentiam erga pauperes exercendam, siquidem hæc, inquiunt, perfecta religio est, quæ homines ad cælum ducit, quæcumque sit hujus religionis doctrina aut denominatio.

Hinc :

Quæritur. 1° .in liceat pythones, seu pythonissas, quæ inedia nullo dicuntur, consulere, cum certa persuasione defunctorum spiritus respondere ?

0° An saltem liceat hujusmodi, consultationibus adesse, men passive se habendo ?

3° An excusentur ii qui in mente sua omnem diabolicam interventionem excludunt ?

Solutio :

277. — II. ad 1.^{am} Quæst. Negative prorsus. Certum est enim nihil a Deo in sacris Scripturis apertius damnari quam hanc curiositatem, quæ homines in terris degentes ad mortuos consulendos movet (I). Pessimum igitur hoc est divinationis genus, ab ipsa idololatria non multum dissimile. Etenim quinam sunt isti qui propositis interrogationibus respondent, nisi ipsi dæmones, qui mortalium curiositate ad eos fallendos abutuntur, animas defunctorum simulantes se esse ? Hujus rei argumentum est ipsa natura revelationum, quæ in his consultationibus manifestantur ; cum enim multa sint quæ ab ipso medio oriri non possint, utpote occultissima, plurima simul reperiuntur falsa, impia, ridicula, quæ mendacis spiritus, seudæmonis interventionem arguunt. Et revera, ea quæ sunt omnino occulta cognitionem et captum personæ intermediæ superant ; ergo ipsius naturali scientia? tribui nequeunt. Insuper ea quæ sunt impia, utpote dogmatibus Fidei catholice opposita, ut negatio poenarum æternarum in inferno, a spiritu bono repeti nequeunt. Blasphemum quippe foret, non solum hujusmodi revelationes Deo vel Angelis bonis adserihere, sed etiam supponere divinam Majestatem vanæ hominum curiositati adeo facile connivere, et eorum insulsæ voluntati serviliter obtemperare. Putasne Deum summum et sapientissimum arcana ordinis supernaturalis, et occultissima secreta aeternitatis suæ, quibuslibet obviis homuncionibus vel mulierculis, ad nutum eorum manifestare vel permittere, ut indiscriminatim prodantur, cum ipsis Sanctis amicis suis paucissima revelaverit ?

Nonne etiam patet totam ferme Religionem revelatam, ex doctrina quæ a spiritibus docetur, destrui ac penitus evelli, nihilque superesse nisi quamdam religionis umbram, quæ generali et vago nomine virtutis et beneficentiae appellatur?

Ergo omnino reprobanda est tum consultatio spirituum, tum impia doctrina quæ ab istis immundis spiritibus perhibetur, utpote Fidei catholica; opposita, et a Deo ipso in sacris Scripturis prohibita.

(1) « Nec inveniatur in te qui ariolos sciscitetur, et observet somnia atque auguria. « Nec sit incantator, neque qui pythones consulat, nec divinos, aut quærat a mortuorum veritatem. Omnia hæc abominatur Dominus. » Deui. XVIII, 10.

278. — *R. ad 2^m Quæs.* Etiam *negative*. Etenim consultatio prædicta spirituum est impia, utpote mandatis Dei, et ipsi Religioni ab ipso revelata?, opposita, atque superstitione et idololatria plena. Ergo non licet hujusmodi consultationi connivere, plaudere et cooperari. Atqui assistentia, etiam mere passiva ex cupidine vana, curiositatis satiandae, est connivenlia, plausus, et indirecta cooperatio ad rem in se malam; ergo illa assistentia est graviter illicita. Recole dicta supra n. 272, *de assistentia experimento tabularum rotantium*.

279. — *R. ad 3.^m Quæs.* Iterum *negative*. Ratio est, quia, cum res ista evidenter mala sit, corrigi nequit per intentionem qua malum excludatur. Numquid enim excusaretur ille qui se e tecto præcipitem daret, eo quod intentionem se occidendi excluderet? Minime, sane. Ergo neque excusari potest ille qui dæmoncs consulit, licet intentionem cum ipsis commercium ineundi excludat. Ergo, non obstante bona intentione, seu protestatione contra diabolicum interventum, Helena a peccato gravi, *per se*, excusari non potest. Quærat igitur solatium in oratione, in Dei obsequio, ejusque mandatorum adimpletione : *hæc est enim sola via quæ ducit ad vitam*. Sciat quoque se in responsis, quæ a spiritibus accipit, minime posse confidere. Etenim, si responsio veniat a pythone, incerta est cum ipse hoc ignoret; si oriatur a dæmone, non majorem meretur fiduciam, cum ipse sit mendacii pater (I).

GASUS XV.

DE TENTATIONE DEI.

Macrina, Monialis, observantiarum communium parum studiosa, verum singularitatibus multum dedita et in sensu suo satis pertinax, frequenter jejumat, de nocte surgit ad orandum, et similia quædam facit, quæ illam in evidens et proximum periculum inducunt, attenta ejus physica constitutione, morbos graves contrahendi, vel etiam vitam amittendi. A Superiore sua sæpe monita ne talia faciat, nihilominus hanc agendi rationem servat, eo quod, inquit, occasionem dare Deo velit exercendi et ostendendi benignam quam habet curam de iis qui pœnitentiæ operibus vacant, simul et potestatem quam habet illos ab omni malo servandi.

Postea autem revera graviter ægrotans, omnes medici præscriptiones respuit, sperans se a Deo solo sanandam.

Hinc :

Quærit. An, *et qualiter* Macrina *in his peccaverit?*

Solutio :

280. — *R.* 1° Peccavit graviter Macrina contra quintum Decalogi præceptum, seipsam gravi vitæ periculo exponendo, absque ulla necessitate,

(t) Vide plura de spirijuum consultatione, in variis opusculis nuper editis, imprimis, Du Spiritisme, *par le R. P. Nampon, de la Compagnie de Jdsus : Lyon, 1863, Librairie de Girard et Josserand.* — Les Morts et les Vivants ; *Entretiens sur les communications d'outre-tombe, par le R. P. Matignon, S. J., Paris, 1862.*

aut proportionata utilitate, sed tantum ex propriæ voluntatis inclinatione. Attamen in hoc Religionem non adhuc læsit.

2° Peccavit graviter, Deum etiam *explicite* tentando, cum eam agendi rationem derelinquere prorsus renuit, bonitatem Dei et potentiam experiendi causa, ah eo exspectans ut incolumis servaretur.

3° Peccavit graviter Deum *implicite* lentando, cum in gravi morbo omnes medici præscriptiones respuit, ut a Deo solo sanitatem exspectaret. Non autem Deum tentassel, si, remedia omittendo, ejus providæ voluntati sortem suam indifferenter commisisset. Attamen in morbo gravissimo mortaliter peccaret, si media a divina Providentia subministrata ad vitam servandam abjiceret. F. *Comp. n. 282 et seq.*

CASUS XVI.

DE SACRILEGIO 1°.

Renatus die festivo ad Ecclesiam accessit, non quidem Dei honorandi gratia, sed videndi et conveniendi sponsam. Toto autem Sacri tempore, oculos in aspectu hujus puellæ impudice pascere, morose in pravis cogitationibus delectari, seipsum tangere et polluere non intermisit. Finitis vero divinis Officiis, eandem puellam quibusdam signis invitavit ad copulam in alio loco habendam.

Hinc :

Quer. 1° .In Renatus sacrilegium commiserit turpi aspectu, morosa delectatione, tactu impudico, pollutione, necnon invitatione ad peccandum extra Ecclesiam ?

2° /In Ecclesia polluta fuerit per Renati pollutionem?

Solutio :

281. — B. ad 1ra Quæs. 1° Renatus sacrilegium non patravit, obscenis cogitationibus in Ecclesia ipsa adhaerendo, quia reverentia loco sacro debita, peccatis mere internis, quæ per se abstrahunt a loco, et ad locum non referuntur, non lædilur. F. *Lugo, de Pœnit., D. 16, n. 465.*

2° Neque sacrilegium patravit in aspectu sponsæ, in loco sacro libidinose delectando ; quia aspectus ille, quatenus actus externus, peccatum grave non est, nec graviter honori loci sacri detrahit, licet illo in corde graviter deliquerit.

3. Graviter et sacrilege peccavit, pollutionem, licet secretam, in Ecclesia habendo, et toties quidem quoties eam iteravit; quia evidenter locus sacer, turpissimo hoc peccato, gravi irreverentia afficitur.

4° Graviter etiam et sacrilege peccavit, saltem probabilius, in Ecclesia tactus graviter impudicos in proprium corpus exercendo, ob eandem rationem. Ita, ut *absolute probabilius, S. Lig. et alii communiter contra nonnullos.*

5° Probabiliter autem sacrilegium non commisit Renatus sponsam ad alibi peccandum, signis in Ecclesia invitando, quia istis signis locus sacer injuria gravi affici non videtur. Attamen de hoc controvertitur. F. *Comp. n. 285 et seq. — Elbel, n. 575.*

282. — *II. ad 1^m Quæ.* Ecclesia non fait polluta per Renati pollutionem, licet sacrilegium ab eo patratum fuerit, ut dictum est. Ratio est, quia ex Jure canonico Ecclesia non polluitur, ita ut solemni reconciliatione indigeat, nisi per publicam profanationem ; atqui in hypothesis pollutio est secreta : ergo Ecclesia non fuit polluta.

CASUS XVII.

DE SACRILEGIO 2°.

Camillus, Ecclesiæ cujusdam custos, audit die quadam magnum tumultum in eadem exortum esse. Miratur valde et statim currit, quid rei esset exploraturus, cum ecce ! deprehendit duas mulieres de dominio cujusdam libri precum contendentes, et inter se rixantes, ita ut una ab altera percussa copiosum sanguinem e naribus elladerit. Honoris divini zelo inflammatus, *notus Phinees* : « Discedite subito, ait, make bestiae ! » et arrepto baculo, aliam mulierem reluctantem in faciem percussit, ita ut etiam ipsa discedens sanguinem fuderit.

Hinc :

Quæ r. 1° An *mulieres commiserint sacrilegium rixando? An ipse custos mulieres percutiendo?*

2° An *sit polluta Ecclesia propter sanguinis effusionem?*

Solutio :

283. — */L ad 1^m Quæ.* 1° Mulieres commiserunt gravem irreverentiam sacrilegam, in Ecclesia graviter rixando, et magnum tumultum in ea creando; levis tamen censeretur irreverentia et sacrilegii malitia, si rixa vel contentio non fuerit gravis.

2° Custos vero ab omni sacrilegio est excusandus, quia mulieres percutiendo, zelo divini honoris impulsus, minime peccavit, nec proinde injuriose erga Ecclesiam egit. Etenim, quod mulieris faciem baculo tam graviter percusserit, ut sanguis eliceretur, inadvertentiæ et casui adseribendum videtur. *Elbel, n. 579.*

284. — */L ad 2^m Quæ.* Non fuit polluta Ecclesia per sanguinis effusionem; etenim polluta non fuit ex parte custodis, quippe qui minime peccavit, uti dictum est. Sed neque ex parte mulierum; nam percussio nasi *perse* non fuit graviter peccaminosa ; præterea nares sunt organum nimis promptum ad effundendum sanguinem, ut effusio sanguinis proprie dici possit. Plures requirunt ad Ecclesiæ pollutionem non solum nolorietatem facti, sed etiam juris, seu ut sententia juridica de facto lata fuerit. Sed recte advertit S. *Lig. I. 6, n. 364*, hoc minime esse necessarium. V. *Comp. torn, π, n. 388.* — *Elbel, n. 578.*

CASUS XVIII.

DE SIMONIA 1°.

Andronicus, Sacerdos, cuidam *Com Hi*, jure patronatus ob beneficium gaudenti, pluribus annis officia præslitit, sub spe assequendæ promotionis. Ecce, dum vacasset nuper beneficium, existimavit Andronicus, sibi con-

ciliandam esse *Comitissæ* benevolentiam, priusquam optatum beneficium lucraretur. Ad eam igitur accedens, allegatis officiis merilisque suis, humiliter eandem rogavit ut apud Comitem intercedere (lignaretur, quatenus se potius quam alium praesentaret. *Comitissa*, auri cupida, respondit : « lieu! jam plures apud me se insinuarunt, quorum unus promisit » se perpetuo fore gratum, alter centum aureos, tertius bis centum mihi » spondit. Horum supplicationes sperni non possunt. » — « Ast ego, » ait *Andronicus*, etiam bis centum scuta spondeo. Hæc sane cum meis » officiis præponderabunt. »

Hinc :

Ü

Quær. 1° .-in *Andronicus* sit simoniæ reus, ex eo quod officia *Comiti* 'praestiterit sub spe beneficii obtinendi, et merita sua postea allegaverit?

2° An incurrerit simoniam qui se perpetuo gratum fore promisit?

3° .In *Andronicus* et alii duo simoniam commiserint, pecuniam *Comitissæ* pro intercessione promittendo? et *Comitissa* pecuniam ad hoc accipiendo?

Solutio :

I

285. — *R. ad 1^m Quæs.* 1° *Andronicus* ab omni simoniæ labe est excusandus ex eo quod precise sub beneficii spe *Comiti* servierit, quia in hoc nullum intervenit pactum dandi vel obtinendi spirituale pro temporali; spes enim nullum jus speranti tribuit. 2° Neque simoniæ reus est tabendus *Andronicus* ex eo quod, supplicando, sua praeterita merita ad causam obtinendam retulerit, quia nullum habetur pactum inter ipsum et patronum; siquidem, ollicia prius peracta rememorando, nihil prorsus promittit : ergo contractus nullus intervenit.

286. — *R. ad 2^m Quæs.* Neque simoniam incurrit ille qui se perpetuo gratum fore pro intercessione promiserit, modo non *antecedenter* aliquid determinate præstandum promiserit; ratio est, quia nullum intervenit pactum neque ulla intentio spirituale pro temporali erogandi, sed tantum promissio gratitudinem benefactori debitam ostendendi. Attamen similes promissiones gravi periculo non vacant, quia facile collatores beneficiorum per illa verba aliquam obligationem concipiunt, in ordine ad aliquid temporale recipiendum.

287. — *R. ad 3^m Quæs. Affirmat.* Etenim si non iacc egerunt *Andronicus* et alii, quia obtulerunt pecuniam *Comitissæ* in ordine ad beneficium consequendum, seu ut via ad id sterneretur; siquidem non tantum pecuniam tribuerunt ad amicitiam matronæ sibi conciliandam, cum spe ut, dono mota, patrocinium in sui favorem adhiberet; sed et cum pacto, ut ipsa ad rem spiritualem obtinendam intercederet. Hæc autem intercessio pretio aestimata fuit propter ordinem dumtaxat, quam habebat ad rem spiritualem, seu quatenus erat victualis quædam beneficii collatio : ideoque emi non potuit, quin incurreretur simoniæ reatus. *Comitissa* etiam simonia' labem contraxit ex eadem ratione, scilicet, quia pecuniam ad intercedendum pro obtinendo beneficio accepit. S. *Lig. n.* 64.

CASUS XIX.

DE SIMONIA 2°.

Gerardus, paterfamilias, vehementer cupiens ut Paulinus ejus filius, neo-Sacerdos, ad pingue beneficium promoveatur : « Scio quid faciam, » ail; et statim, inscio prorsus filio, pergit ad Polybium, quem novit Episcopo familiarissimum et gratiosum esse, eique magnam pecuniae summam tradit, eo fine ut filio sua commendatione apud Episcopum patrocinelur. Episcopus, Polybii precibus motus, cæteris posthabitis, libenter annuit, quin de pecunia data quidpiam animadvertat. Elapsis autem pluribus annis, Polybius, remorsu conscientiae percitus, rem totam Confessario pandit. Sed ab eo ut simoniacus damnatur, jubelurque ut quamprimum pecuniam Ecclesiae tribuat, ct ut simoniacam electionem Paulino manifestet. Dura admodum videtur Polybio Confessarii decisio. Hinc alium quaerit Confessarium, cui rem totam aperit. Hic vero dubius nescit quid respondeat.

Hinc :

Quær. 1° *An recta sit prioris Confessarii sententia ?*

2° *.in Paulinus teneatur beneficium dimittere, et acceptos fructus restituere ?*

3° *Quid Polybio praescribendum ?*

Solutio :

288. — *R. ad 1ra Quæs.* Communis sententia est, ut diximus in casu praecedenti, ejusmodi electionem non carere simoniae reatu; non consentiunt tamen Auctores inter se, utrum haec sit simonia Juris divini, an vero Juris ecclesiastici tantum. Gæterum, cum vere simoniaca fuerit electio, nihil obstat Paulini ignorantia, et bona fides, quominus electio sit invalida.

289. — *R. ad 2,ª Quæs.* Distinguendum est. Si non possidet beneficium a triennio, illud dimittere debet; si vero a triennio possideat, probabilius illud relinere potest. Hæc régula statuitur in *Jure canonico, cap. 11, de Simonia, Extrav. Comrn.*; ubi habetur : « Ut beneficiatus inquietari nequeat, si a tribus annis beneficium absque ingressu simoniaco possideat. » Hinc concludi debet Paulinum nostrum ad beneficium dimittendum non teneri. Etenim bona tide beneficium ingressus est : ergo non simoniace. Jus canonicum excipit quidem eos qui simoniaco modo possessionem inceperunt in peccati punishmentem ; sed Paulinus non peccavit : ergo excipi non debet. *Suarez, de Simonia, c. 57, n. 39. — Collet, tr. des Dispenses, l. 2, c. 2, §. 15. — Elbel, n. 610.*

Quod ad fructus, Paulinus non tenetur restituere eos quos, durante bona fide, consumpsit, aut tanquam stipendium recepit, etiamsi possessionem triennalem non fuerit consecutus ; extantes vero debet restituere. *Suarez, c. 57, n. 36.*

290. — /{. *ad 3,ª Quæs.* Cerio injungendum est Polybio ut acceptam simoniaco pecuniam abjiciat. An vero teneatur eam in Ecclesiam vel in causas pias impendere, aut potius debeat Gerardo restituere, non liquet.

Jus canonicum slatuil quidem ut, in pœnam simoniæ, pecunia in usus pios impendatur; sed controvertitur utrum id fieri debeat post sententiam judicis ecclesiastici tantum, vel etiam ante sententiam. Hinc Polybii Confessarius, potuit quidem pœnienti suadere ut pecuniam simoniace acceptam in Ecclesiam aut in causas pias impenderet, potius quam domino restitueret, non vero id præscribere.

CASUS XX.

DE SIMONIA 3°.

Evodius, Parochus, ætate grandaevus, statuit beneficium suum Juliano, fratris sui filio, resignare, sed cum onere ut Julianus sibi ad dies vite certam pensionem ex beneficii fructibus annuatim solveret. Peracta hujusmodi conventionem, Evodius in manus Episcopi parochiam suam resignavit, simul eum humillime supplicando ut parochiam hanc Juliano, fratris sui filio, conferre dignaretur. Episcopus, tum intuitu meritorum Evodii, tum etiam intuitu Juliani ipsius, egregiis dotibus insignis, libenter annuit, nihil tamen sciens de pacto quo prius Parochus senex et junior Sacerdos inter se convenerant.

Hinc :

d

Quæ r. 1° An Evodius *simoniam commiserit*?2° *Quid de calore hujus resignalionis tenendum?*

Solutio :

291. — R. ad 1.ⁿ Quæs. *Affirmative*; excusari enim nequit Evodius a labe simoniæ juris humani, ut constat ex variis locis Juris canonici, in quibus interdicuntur expresse omnes conventiones privatae circa beneficia ecclesiastica, aut praebendas.

Objicies .In hoc casu nullum pactum simoniacum prorsus intervenit; sed Evodius duntaxat beneficium suum valde pingue resignavit Juliano, reservato sibi jure ad nonnullos fructus ex eodem beneficio percipiendos.

/t. Jus ad fructus beneficii percipiendos inseparabile est ab ipso beneficio, ita ut sola auctoritate Summi Pontificis, vel Episcopi in quibusdam circumstantiis, separari possit. Ergo Evodius volens resignare beneficium, debuit pariter resignare jus ad fructus ex eo percipiendos. Igitur, cum resignatio facta fuerit privata auctoritate, ex pacto inter utrumque Sacerdotem inito, uterque simoniæ labem contraxit. *Henno*. — *Elbel*, n. 647-648.

292. R. ad 2.^m Quæs. Prædicta resignatio fuit prorsus nulla et invalida. Etenim hæc resignatio fuit simoniaca, siquidem conventio auctoritate privata habita est circa beneficium transferendum : ergo poenas simoniacorum post se trahere debet; atqui inter poenas simoniacorum numeratur nullitas actus, et inhabilitas ad beneficium saltem idem obtinendum. Ergo hæc resignatio nulla fuit. Similiter nulla fuit collatio facta ab Episcopo, utpote facUsubjecto de jure incapaci et inhabili. *Elbel*, n. 619. — *Lacroix*, l. 4, n. 948. Si tamen ab Episcopo vel Summo Pontifice postulatum fuisset ut Parocho, annis gravi, aliquid, uti mos est, tribueretur, eorum præcedens tractatus culpabilis non esset, quia conditio adderetur : *si Superiori placebit*.

CASUS

DE SECUNDO PRÆCEPTO DECALOGI

SEU

*Dt rana usurpatione SS. Nominis Dei. De juramento, et adjuratione. De roto; seu de ejus calore, obligatione, cessatione, dispensatione, irri-
latione, et commutatione.*

CASUS L

DE BLASPHEMIA.

Et rana usurpatione SS. Nominis Dei.

Cocles, auriga, confitendo se accusat quod sæpius contra equos lentius procedentes blasphemaverit, et etiam pluries contra homines sibi molestos. Interrogat Confessarius, quænam fuerint blasphemiae. Respondet se frequenter exclamasse ; O Deus! Deus Dei! nomen Dei! nomen nominis! (*nom de nom*) mille nomina! *sacrum* nomen! Frequenter etiam, pergit, *sacrati* equos, homines, creaturas etiam inanimatas, et interdum *sacrari* ipsum Dei nomen; id est, dixi : *sacri* equi, etc..., *sacrum* nomen Dei. Sed, ait, non Deo impropere, sed equos tantum stimulare, vel homines objurgare, et similia intendi.

Hinc :

- Qu.BR. 1° An Cocles peccaverit et blasphemaverit usurpando *canas formulas, secluso Dei nomine* ?
2° *Quid si nomen Dei interveniat, absque verbo sacrum, aut Dice versa* ?
3° An blasphemaverit *sacrando, ut aiunt, Dei nomen*
4° An excusari possit a peccato mortali, ex eo quod non intenderit Deo impropere ?

Solutio :

293. — R. ad 1.ⁿ Quæs. Neg. Illæ enim formulæ quæcunque sint, in quibus nomen Dei non intervenit, non sunt graviter Deo injurias, sed meræ formulæ vel locutiones, ad indignationem in homines, vel jumenta, vel etiam res inanimatas prolatae.

A. ad 2.^m Quæs. Neque hæc communiter inter blasphemias recensentur, sed sunt tantum locutiones ad creaturas directio, aut vana usurpatio nominis Dei, quod veniale non excedit.

294. — R. ad 3.ⁿ Quæs. *Sacrare nomen Dei*, ut aiunt, quod adeo frequenter accidit in Gallia, seu conjungere verbum *sacrum* cum sanctissimo Dei nomine, a peccato gravi blasphemiae excusari non potest, *materialiter* loquendo, seu *perse*. Ratio est. quia, ex usu recepto, vox *sacrum*, in hoc

casu, significat *maledictum*. Etenim qui hæc verba proferunt nunquam honorare Deum intendunt, cum plerumque in ira, indignatione, execratione, vel in joco, absque ullo pietatis sensu, illa adhibeant. Sed si hæc in Dei honorem non cedunt, in ejus contumeliam cedere debent. Sic enim *augustissimum Dei nomen* contemnitur. Insuper quænam sunt aure., etiam mediocriter piæ, quæ, talia audiendo, non graviter offendantur, et non inhorrescant? Præterea, in locis innumeris Galliæ instituuntur piæ sodalitates, ad orandum ul lues ingens blasphemiarum, quæ undique grassatur, finem habeat; sed, si prædicta formula blasphematoria non sit, vix aliæ blasphemiae in Gallico territorio roperiuntur. *Bouvier*, etc., contra *Gousset*.

29o. — *R. ad 4m Quæs.* Excusari nequit *Cocles*, *per se*, ex eo quod Deo impropere non intenderit : etenim verba blasphematoria usurpare, est eo ipso velle Deo implicate saltem impropere. Fatendum est tamen, in praxi sæpe a mortali peccato excusari illos qui verbis blasphemis utuntur, sive ob inadvertentiam, sive propter bonam fidem, etc. *V. Comp. n. 300 et seq.*

CASUS II.

DE JURAMENTO 1°.

Cneius, mercator, merces suas emptoribus extollere solet, et ubi advertit suis dictis non adhiberi lidem, ad illam sibi conciliandam sequentibus utitur formulis : *Juro ita esse ; — coram Deo loquor ; — tam verum est, quam cere tiro, et quam Deus ipse est ; — per meam conscientiam ; Deus scit quod non mentior, illæ merces non sunt vitiatæ, et tanto pretio mihi constant ; — juro in conspectu coeli, coram Deo, coram Beata Virgine, coram caelitibus ; — per meam fidem, per meam animam.* Addit etiam imprecationes contra seipsum, v. g. : *Puniat me Deus si non ita sit ; — non sim Christianus, sim fur, sim magus, sim damnatus, moriar subito, hic immobilis permaneam, mihi amputentur aures ambae*, etc. Similia autem profert aliquando dubius de veritate, imo interdum contra veritatem, v. g. quando merces sunt viliatæ, aut non tanti venierunt.

Hinc :

Quær. 1° An omnes formulae sint juratoriae, vel quænam?

2° An *Cneius* peccaverit, et qualiter, jurando juxta veritatem, indubio de veritate, contra veritatem?

Solutio :

29G. — *R. ad 1m Quæs.* Nulla ex his variis formulis *per se* est verum juramentum, si excipiatur sequens : *per animam meam*. Ratio est, quia in istis locutionibus Deus non invocatur ut testis, sed hæc tantum *assertive*, seu *narrative* et *enuntiative*, proferuntur.

Dixi *per se*, quia istæ formulæ possent esse juramentum : 1° ex circumstantiis, v. g. si a te juramentum postularetur; et diceres : *Juro ita esse*, etc. ; 2° ex intentione jurantis qui vellet reapse testimonium divinum invocare.

DK SECUNDO PRÆCRPTO DECALOGI

Dixi, si excipiatur, *per animam meam*: quia in anima singulariter resplendet Deus, qui in testem tunc censetur adduci : fatendum tamen vix esse qui, dum usurpant ea verba, de Deo cogitent; et ideo raro hæc quoque formula juramentum continet. Hoc autem prorsus dicendum est de formula *per conscientiam meam, per fidem meam* ; quia loquens tantum per hæc significat se loqui ex dictamine conscientiæ, se dicere verum, quin Deum invocet in testimonium veritatis; secus vero, si diceret : *per Fidem catholicam*, ut patet. Quid vero si quis dicat : *Quod dico, est verum sicut Evangelium, est instar Fidei?* Neque hæc ul juramentum habenda sunt, sicut locutiones : *Tam verum est quam Deus est*; quia hæc verba polias denotant assimilationem quam invocationem. Loquens enim intendit solum dicere : *Quod dico est rerum, sicut aliud ceram est suo modo*. Esset autem blasphemia, si intenderet significare tantam esse veritatem secundum æqualitatem, quanta est in Fidei veritate.

Nec obstat quod Cneius addat imprecationes in seipsum veritatem asserendo, quia illæ imprecationes nullam continent invocationem Sanctissimi Nominis Dei. Quare, si verum dicat, minime peccat : si falsum, peccat mentiando, et sibi graviter imprecando. K *Comp. n. 307 el seq.*

297. — R. ad 2^m *Quæs.* 1° Si Cneius vere juraverit, sed juxta veritatem, venialiter peccavit; quia sine judicio, seu absque sufficienti causa, juramentum emisit. Hoc autem communiter veniale peccatum non excedit. 2° Si juraverit contra veritatem, graviter peccavit, etiamsi in re levi juramentum adhibuerit; quia semper Deo valde injuriosum est, ejus nomen, seu nomen summæ Veritatis, in falsitatis testimonium adducere : in hoc igitur nulla materiæ parvitas admittitur. 3° Si juraverit, in dubio veritatis, peccavit quoque graviter; quia Deus invocari nequit, nisi in testimonium rei quæ moraliter certa videatur. V. *Comp. ibid.*

CASUS III.

DE JURAMENTO 2°.

Romanus, ludo addictus, sæpius infelicem expertus fuerat successum ludendo, ita ut vix aut no vix quidem pretium localæ domus Ludolpho, proprietario, exsolvere posset. Ex clementia Ludolphus dilationem jam pluries locatario concesserat; tandem erat cum eo severius acturus, et cum e domo expulsurus, cum Romanus, novam postulans dilationem, juramento promittit se nunquam esse lusurum. Ludolphus, misericordia motus, localarii votis annuit, sed et ipse juramento se obstringit ad eum ejiciendum, si iterum luderet. Sed, ecce ! data infelici occasione, adhuc pluries ludit Romanus, secreto tamen. Quod rescians Lidolphus, absque misericordia eum expellit, ut proprium juramentum ipse impleat.

Hinc :

Quek. 1° .in Romanus *toties graviter peccaverit, quoties juramentum violaverit?*

.Art Ludolphus *obligatus fuerit sub yрати ad juramentum suum servandum ?*

3° .in *peccaret gratite-r ille qui juraret dare 20 asses pauperibus diebus sabbaticis, et interdum infidelis foret? tel ille qui jurasset dare 100 fr. in piam causam, tl 90 tantum praelarel ?*

Solutio :

J

298. — *R. ad 1m Quæs.* Affirmo, *per se*, si gravem summam in ludo exposuerit; quia violat juramenti obligationem in re gravi, et notabiliter impeditur a consequendi) fine juramenti quod emissum est, ne pecuniam dilapidaret, et pretio locationis solvendo impotens edicitur.

Dixi *per se*; quia, si semel vel iterum tantum luserit, et minimam summam in ludo exposuerit, de culpa gravi non accusandus erit. Hinc ad casus similes dirimendos attendendam est tum ad materiae quantitatem, tum maxime ad finem quem quis jurando sibi proposuit. Itaque, si violatio in re levi fiat, vel leviter finis intentus impediatur, peccatum erit veniale tantum, secus mortale.

299. — *R. ad 2® Quæs.* Ludolphus non tenetur, saltem probabilius, Romanum e domo sua expellere, quia 1° juramentum de re indilicereute prorsus emisit; 2° quia non ex religione, sed potius ex passionis impulsu juravit; 3n quia, etiam supposita juramenti validitate, v. g. si ad corrigendum Romanum fuerit emissum serio, non deerit plerumque ratio legitima ex qua locator a sui juramenti adimptione excusari valeat, v. g. si locatarius veniam petat, si emendatus videatur, si multum sit inde affligendus, si integra ejus familia magne miseria) subjicienda sit....., etc. *Elbel*, n. 80. ■

300. — *R. ad 3n' Quæs.* 1° Probabilius non peccaret graviter ille qui quandoque violaret juramentum pauperibus erogandi 20 assos singulis hebdomadis, quia violationis materia esset levis. Nec dicas gravem injuriam Deo summe veraci irrogari; nam in juramento promissorio, juxta probabiliorem sententiam, Deus non proprie adducitur ut testis futura executionis rei promissa», sed tantum actualis intentionis promissionem exsequendi. *S. Lig. n. 173. liom. ap. n. 13. — Suarez...*, etc., contra *Collet.* ., etc.

2° Idem omnino dicendum videtur in casu in quo quis vovisset dare 100 fr. pauperibus, et 90 tantum dedisset; quia id quod non praestitit, erga integram summam, materiam levem constituit. *Г. Comp. n. 313 et seq.*

CASUS IV.

DE JURAMENTO 3°.

Remigius vehementer exoptat matrimonio conjungere filium snun Carolum Sabinæ, quia novit eam, ex variis donationibus acceptis divitiis abundare. Hanc suam mentem filio aperit. Verum renuit filius declarans se a nuptiis cum Sabina abhorreere; potius vero Flaviam

Sabinæ sororem, adamare, ex eo quod, licet minus dives, egregia tamen indole, et cieteris dotibus longe præstanlior habenda sit. Remigius nihil intentatum relinquit, ul lili animurn in suam pertrahat sententiam. Verbis adjicit verbera, suasionibus sæviliam. Tandem Carolus, utpolc natura: timidioris, genitori cessit: sponsalia cum Sabina inivit, et emissio etiam quod postulaverunt juramento, ea rata habuit. Sed oece interea palor, repentino morbo correptus, animam efflavit. Filius autem, repudiato SABf5.fi matrimonio, Flaviam ducere festinat.

Hinc :

Quær. 1° in *graviter peccaverit Carolus, emissum juramentum non serrando*?

2° in, *ante matrimonium cum Flavia, obligandus fuerit a Confessorio ad nuptias cum Sabina ineundas*'?

Solutio :

301. — /L ad **II** *Quæs. Neg.* saltem probabilius cum Azor, I. I, c. II, q. 15; *Roncaglia, de Sponsalibus, et aliis contra alios.* Ratio est, quia sponsalia ex metu gravi inita, ex ipso jure irrita sunt: ergo juramento confirmari nequeunt. Primo quidem dico sponsalia ex gravi metu contracta esse prorsus irrita. Etenim tale matrimonium ex tali metu contractum, est irritum Jure canonico, ul certum est: ergo idem dicendum est de sponsalibus, siquidem connexorum idem est judicium. Hinc facile deducitur consequentia, scilicet, irritum quoque esse juramentum. Etenim juramentum firmare non potest contractus quos jus vult irritos ob publicam utilitatem: ergo juramentum extortum in ordine ad contrahendum matrimonium, ipso jure videtur relaxatum. Secus enim quid absurdum sequeretur, scilicet: Carolus ad nuptias oh emissum jusjurandum urgeretur; sed, inito conjugio, slalim a sponsa discedere posset, quia invalide contraxisset. Quorsum igitur \i juramenti ad matrimonium daretur obligatio, si vi legis illius obligationis linis nullus declaratur? Numquid dari potest obligatio seria, ex religione juramenti, ad actum inutilem, ridiculum, scandalosum? Numquid tali juramento Deus honorari potest?

302. — /L ad 2° *Quæs. \cg.* Etenim Carolus non potest obligari a Confessario ad lidein sponsalium servandam, neque ad juramentum servandum, si tum sponsalia, tum juramentum irrita fuerint. Atqui de utroque constat, ut patet ex dictis. Ergo... V. *Comp. n.* 314. — *Roncaglia, de Sponsal. q.* 4.

CASUS V.

DE ADJURATIONE.

Laurentius, Sacerdos, propria auctoritate, mulierem a dæmone possessam exorcismis Ecclesiæ subjicere tentavit, eidemque interea diversas movit quæsliones, scilicet: a quo tempore esset possessa, quænam esset rausa possessionis, an pluros in ea essent dæmones, et quot numero, et utrum anima Salomonis esset in inferno vel in cælo? Sed infeliciter

exorcismi successerunt, nec ejectus est diabolus, nec interrogationibus interjectis satisfecit. Id vero rescians Episcopus, infelicem *Laurentium* a Sacris suspendit.

Hinc :

Quær. 1° *Qua auctoritate, et quando fieri debeant exorcismi?*

2° *Quænam quaestiones dæmoni proponi possint?*

3° ,4n, *tel in quibus peccaverit Laurentius?*

Solutio :

303. — *R. ad 1ra Quæs.* Exorcismi solemnes, qui constant ritu et orationibus ab Ecclesia statutis, fieri nequeunt, nisi de licentia expressa Episcopi. Privata autem adjuratio, justa de causa, fieri potest a quocumque Sacerdote; si absque justa causa liat, erit vana nominis Dei invocatio, ut de juramento dictum est.

R. ad 2TM Quæs. Quaestiones illa? fieri possunt in exorcismis quæ ad dæmonis expulsionem conducunt, v. g. de tempore et causa possessionis, de signo egressus. Nefas autem est quæstiones omnino ad rem impertinentes subicere, et a fortiori de rebus occultis vel futuris, quasi per divinationem, inquirere. Sacerdos enim potestatem interrogandi dæmonem non habet, saltem practice loquendo, nisi ex Ecclesiæ delegatione, quæ non conceditur nisi in ordine ad dæmonis ejectionem.

304. — *R. ad 3^m Quæs.* 1° *Laurentius* graviter peccavit, exorcismos exercendo sine Episcopi delegatione; siquidem lex Ecclesiæ id prohibens gravis est, et ex motivo gravi lata est. 2° Circa quæstiones dæmoni propositas, dico: tres priores bene fieri potuisse, si *Laurentius* ad exorcismos solemnes delegatus fuisset, quia exorcista potest diabolo injungere seu praecipere quidquid ad ejus ejectionem, vel ad ejus opera dissolvenda, conducere potest; porro scire quare, quomodo, quando possessum ingressus est, utile esse potest ad ejus ejectionem. Ergo... Quarta autem interrogatio fuit omnino imperlinens ad rem, temeraria, ex curiositate facta, et proinde etiam exorcistæ delegato illicita foret. Attamen dicunt plures Theologi non esse peccatum mortale, unam tantum aut alteram quæstionem ex curiositate diabolo proponere, supposita delegatione ad solemnem adjurationem faciendam. S. *Lig. I. 3, Append, de adjuratione, n. 5.*

CASUS VI.

DE VALORE VOTI 1°.

Lucianus, juvenis consuetudinarius, volens Confessario demonstrare firmum emendationis propositum, eidem in sacro tribunali coram Deo promisit: 1° se non amplius in illud vilium relapsurum; 2° si forte in illud reincideret, se die sequenti jejunaturum. Ast ex humana fragilitate factus recidivus, ad Confessarium gemebundus rediit, se accusans quod contra suum votum in idem vitium relapsus sit, nec jejunaverit. Interrogat Confessarius an intenderit verum emittere votum, et an credat se ob pro-

missum non Servatum gravius deliquisse? Respondet pœnitens, sibi non constare an voluerit verum facere votum, sed tamen se existimare quod, ratione promissi non servati, gravius peccaverit.

Hinc :

Quær. 1° *Quid esi votum, el quid ad ejus talarem requiratur?*

2° *An Lucianus censeatur rerum ratum emisisse?*

Solutio :

305. — *R. ad Ln Quæs.* Votum communiter definitur : promissio deliberata Deo facta de bono meliori. Ex ipsa definitione jam patet quid ad valorem voti requiratur, scilicet : 1° *promissio facta ipsi Deo*, non vero alicui Sancto; 2° *intentio verum votum emittendi*, id est, se obligandi sub prena peccati, non vero merum propositum statuendi; 3° *voluntas deliberata*, id est, qualis requiritur ad perfectum actum humanum, vel ad obligationem suscipiendam; 4° *de bono meliori, seu de re* quæ sit melior ipsa quam non ipsa, vel de actu cujus positio sit in se melior quam omissio.

306. — *R. ad 2m Quæs.*, seu an verum votum emissum sit a Luciano, vel nierum propositum ? Solutio difficultatis a sola intentione ipsius Luciani repetenda est, scilicet, an intenderit se obligare sub peccato, necne. Si, re perpensa, dubium remaneret, non urgeret obligatio voti, quia non datur obligatio nisi de ea constet. Sed in casu nostro non videtur superesse dubium, cum Lucianus putaverit gravius peccasse, in pravam consuetudinem reiabendo. Hinc igitur arguitur cum voluisse se obligare sub peccato, et consequenter verum emisisse votum. Secus dicendum esset, si forte Lucianus, ut non raro solent personæ minus de his instructæ, existimaret dari peccatum in omissione cujuslibet pii propositi coram Confessario emissi.

CASUS VII.

DE VALORE VOTI 2°.

Gervasius, adolescens, varia emisit vota : 1° vovit servare castitatem perpetuam, quam putat servatu facilem, sed postea experitur contrarium ; 2° dare 100 fr. pauperibus, quia in duello evasit incolumis, utque e tali periculo alia vico eripiatur ; 3° dare calicem Ecclesiæ quam putabat esse pauperem, sed nunc intelligit eam redditus sufficientes habere; 4° non edere de capitibus animalium, in honorem S. Joannis Baptistæ decapitati ; 5° nunquam peccare neque mortaliter neque venialiter.

Hinc :

Quær. 4n fuerint valida Gervasii vota in singulis casibus?

Solutio :

307. — /{. *in primo casu* : valet votum castitatis, quia error non versatur circa substantiam obligationis ; novit enim Gervasius qualis

esset obligatio a se snscienda et servanda, et rem hanc vovit sicut cæteri, qui amplectuntur castitatem, vovero solent. Ergo rigorosa voti obligatione constringitur, et sola dispensatione Papali solvi posset. *Lacroix*, n. 481. Difficultas tamen servandi hoc votum, præsertim si oh fragilitatem *Gervasio* laboretur, sufficiens esset ratio dispensationem petendi, quia ejusmodi votum non esset utile, nec ad divinum honorem conferret.

In secundo casu : valet votum dandi 100 francos pauperibus, quia e duello incolumis evasit, siquidem materia voti est *de bono meliori*, licet occasione peccati, seu duelli ponatur. Non vero valet aliud votum simile, ut ex alio duello futuro salvus evadat (cum sil omnium doctrina certa), si vovendo implicito intendat protectionem divinam invocare ad *malum securius faciendum*, quod est Deo injuriosum et quodammodo blasphemum. Secus vero si, secluso pravo illo fine, mere intendat implorare præservacionema periculo, eadem scilicet ratione ac quis, dum ex fragilitate non relinquit peccatum et peccati occasionem, misericordiam tamen divinam implorat, ne inierim in peccato moriatur. *V. Laym. I. 4, tr. 4, c. 2, n. 7. — Comitulus, l. 2, quxst. 19.*

308. — *In tertio casu* : non valet votum dandi calicem, Ecclesiæ quam ex errore putabat pauperem, si intentio præcipua *Gervasio* fuit subveniendi Ecclesiæ pauperi; secus vero, si ejus motivant primarium fuit benefaciendi Ecclesiæ, et causa impellens tantum fuerit hujus Ecclesiæ paupertas.

In quarto casu : non valet votum non edendi capita animalium in honorem S. Joannis Baptistæ decapitati, quia illa abstinencia minime ad Sanctum honorandum conferre potest, nisi forte vovens ad hæc fuerit valde propensus, et ex mortificationis affectu ab istis cibis abstinere voveat. *Lacroix*, n. 415.

In quinto casu : valet votum non peccandi mortaliter, et etiam votum non peccandi venialiter omnino deliberate, quia nulla est ratio cur non valeat; hoc enim est de bono meliori et possibili. Monent tamen Doctores cum *Suarez, de Voto, lib. 2, c. 3, n. 3*, raro admittendum votum etiam vitandi omnia mortalia, quia ordinarie est plus periculi quam utilitatis in tali volo; imo aliquando posse tam grave esse periculum, spectata fragilitate voventis, ut propter temeritatem et imprudentiam tale votum emittere culpa non careat. Hæc autem a fortiori valent de voto vitand etiam venialia deliberata, ut *ibid., n. 4, Suarez* advenit. Non autem valet votum omnia omnino peccata, etiam cum imperfecta advertentia commissa, vitandi; quia hoc esse impossibile, de Fide est, ut definivit *Concilium Trident, sess. 6, Can. 23. — S. Lig. I. 3, n. 303. — F. Comp. n. 320 et seq.*

CASUS VIII.

DE VALORE VOTI 3e.

Ie *Veronica*, materfamilias, summo dolore animadvertens filiam suam *Mabtinam* ex pravo consortio *Titii*, amatoris, gravidam evasisse, et in-

gens dedecus, quod tuin filiæ, turn familiæ toti imminebat, graviter reformatans, Deo vovet coram B. Virgine, si filia, antequam pariat, moriatur, se aureos centum Ecclesiæ erogaturam esse. Interea vero Martina ex sua parte vovet, nisi a parentibus in matrimonium collocetur illi a quo gravida facta est, se cujusvis alterius nuptias repudiaturam esse. Etenim eum amatore illo de ineundo matrimonio convenerat.

2° Albitius, morbo lethali correptus, metu instantis mortis pressus, vovet ingredi Ordinem Carthusianorum, si corporis sanitatem recuperet. Verum, morbo liberatus, audit in hoc Ordine perpetuo ab esu carnis abstinendum esse. Quapropter existimat se voto non ligari, quia, ait, « si hoc < ego scivissem, nunquam vovissem. »

Hinc :

Quæ r. 1° .An votum matris et filiæ sit validum in primo casu 2

Quid de volo Albitii in secundo casu?

Solutio :

309. — R. ad ITM Quæs. 1° Licet votum matris licitum videri posset ex parte rei votæ, illicitum tamen dicendum est ratione finis, obtinendi scilicet a Deo in illis adjunctis mortem filiæ. Etenim, quamvis damnari non posset mater, quia ad vitandam summam tum filiæ, tum familiæ infamiam optat potius ut Deus huic calamitati filiam praecripiat; attamen, cum hic adsit damnum et quidem æternum prolis, el matris desiderium non sit conditionalum quoad æternam prolis salutem, sed absolutum, hinc evadit omnino illicitum. Et sicut illicitum est desiderium, ita el preces Deo ob hanc causam oblatae, atque etiam vola ad id obtinendum directa.

Objicies forte : Votum illud sanatum est, quia turpitudine quæ apparet neque in materia neque in fine versatur. Non quidem in materia, quia largitio centum aureorum pro beneficio, bona est; neque in fine, cum hic tendat ad infamiam avertendam.

Respondeo : Finis intrinsecus est id quod optatur, et a Deo el Sanctis ejus petitur; id autem quod offertur est materia. Quid igitur postulavit mater? ut moreretur filia; ergo mors filiæ *per se* votum terminabat, quamvis animus voventis ulteriorem finem haberet, seu infarniæ liberationem : at etiam finis ille flagitiosus fuit, quia medio scelerato quaesitus est.

2° Votum vero filiæ vel hoc intelligitur quod, nisi ad servandam fidem sponsalium, el luendam famam suam, matrimonium cum Titio inire expediat, continentiae statum amplecti velit, et hoc Deo voveat; et sic votum, utpote de re honesta el meliori bono, licitum est : vel ita intelligitur quod, sepositis continentiae affectu et sponsalium obligatione, nemini praeterquam Titio nubere velit; el ejusmodi votum, utpote de re vana el indifferenti, invalidum censi debet.

310. — R. ad 2^m Quæs. 1° Valet *per se* votum Albitii, licet ex metu mortis in morbo gravissimo emissum fuerit. Ratio est, quia metus ab intrinseco, seu a causa naturali, minime Ledit libertatem; ergo valol et

obligat utpote simpliciter voluntarium. Metus enim iste, a propria apprehensione excitatus, neque aufert libertatem, neque injuste est incussus ad votum extorquendum, nisi forte rationem adeo perturbet ut ejus usum tollat.

2° Attamen ex alia parte *Albitius* non tenetur ingredi Ordinem Carthusianorum, quia votum emissum est cum ignorantia circumstanti[®] magni momenti, qua cognita, ille votum non emisisset, ut supponitur. Invalidum enim est votum, quoties vovens non tantum errat circa substantiam voti, sed etiam circa circumstantiam aliquam magni momenti, qua? votum impedisset, si cognita fuisset. Excipe tamen votum solemne professionis religiosa', quæ instar matrimonii, ob nullum errorem, nisi ad substantiam rei promissae pertinentem, infirmalur. *Voit, n. 573. — Lacroix, n. 378. — Layman, etc.*

CASUS IX.

DE VALORE VOTI 4°.

Geraldus, perditus moribus ac in libidinem maximo pronus, audita vehementi concione contra luxuriam, statuit se ad meliorem frugem recipere, et ad propositum confirmandum exercitia spiritualia in quodam coenobio aggreditur; ibique, ut arctius Deo adhtereal, perpetuam castitatem vovet, licet advertat, de ipsius Confessarii consilio, statum conjugalem multo meliorem sibi quam cælibem fore. Sed postea, cum ad pristinam vitam rediisset, statuit matrimonium inire, ratus votum irritum esse, utpote quod *melius* impediret.

Hinc :

Quærr. *caleat cotum Geraldii, el dispensatione indigeat ad Matrimonium contrahendum ?*

Solutio :

311. — *R. Affirm.* Valet votum *Geraldii*, quia est simpliciter de meliori bono, absolute loquendo, et pro omnibus, licet matrimonium ipsi convenientius fuisset quam caelibatus, et licet forte votum matrimonii, utpote de bono relative meliori, emittere potuisset. Xec obstat magna proclivitas ad luxuriam, quia aliis mediis reprimi potest. Secus enim qui, emisso volo, hujusmodi proclivitatem experiretur, a voto liber evaderet, quod absurdum est. Ergo *Geraldus*, si matrimonium inire velit, dispensationem a volo prius obtinere debet. Ita *Lacroix, l. 3, n. 481*, qui tamen fatetur ex gravium Theologorum suffragio oppositam sententiam esse probabilem. *V. Caslropalao, tr. 15, l. 1, p. 9, n. 14.*

CASUS X.

U

DE VOTI OBLIGATIONE 1°.

†

Biriana, femina ad vovendum valde proclivis, plura emisit vota, el speciatim votum rosarium die sabbati recitandi. Cum illud quondam mane

recitaret, intentionem expresse elicuit per eam recitationem non satisfaciendi, sed satisfaciendi vespere per recitationem novam. Vespere autem recitare eam piguit. Voverat se modicam eleemosynam singulis diebus daturam esse; sed pluribus vicibus id omisit. Contigit quoque ut voveret se die Dominica, post vespertinum Officium, piae lectioni aut orationi vacaturam; sed paulo post, voti hujus immemor, iterum vovebat se iisdem horis aliquas puellas pauperulas Fidei Christianae rudimenta esse edoctruram. Verum, ubi prioris voti recordatio subiit, maxima perplexitate vexata est, nesciens quale votum e duobus sihi servandum esset. Tandem, ne iterum in tantas ambages se conjiceret, strictissimo voto se obligavit ad nunquam vovendum absque Confessarii approbatione et consensu.

Hinc §.

Qvæ r. 1º /in Bibiana voto de recitando rosario satisfecerit?

2e .hi omittendo modicas eleemosynas graviter peccaverit?

3º Quodnam votum ex duobus illis insociabilibus fuerit servandum ?

4º An validum fuerit votum non vovendi sine approbatione Confessarii ? Quid vero, si, non obstante tali voto, Bibiana motu proprio vovisset?

Solutio :

312. — *R. ad 1m Quæs. Nego.* Ratio est, quia obligatio voti oritur a propria voventis voluntate, et ab ea absolute pendet ; proinde qui expresse intendit non satisfacere, sed manere obstrictus ea obligatione, reapse obligatus adhuc remanet. Idem de juramento dicendum est. Ergo Bibiana opus voti cum intentione satisfaciendi ponere debet, vel saltem intentionem non excludere : satisfaceret tamen juxta communem sententiam, si, immemor obligationis, opus promissum posuisset; quia quisque censetur habere prius voluntatem obligationibus satisfaciendi, quam aliquid supererogatorium faciendi. Si quis autem audiendo Sacrum die Dominica intenderet tum praecepto Ecclesiae non satisfacere, et alii Missæ assistere, nihilominus satisfaceret primam Missam audiendo, quia præceptum non a propria voluntate oritur. *V. Comp. de legibus, n. 103, 104. — S. Lig. l. I, n. 163 ; et l. 3, n. 221, in fine.*

313. — *R. ad 2m Quæ.* Veljo/quia votum parvitatem materiae admittit, et Bibiana in re levi votum violavit. Imo votum etiam in re gravi non obligat ultra intentionem voventis; ideo, si vovens voluerit in re gravi se obligaro tantum sub levi, et opus promissum omittat, venialiter tantum peccabit. *F. Comp. n. 325.*

/L *ad 3m Quæ.* Votum prius emissum servandum est; votum enim illud tempus determinatum alliciens, ligat voventis voluntatem, et impedit ne aliam obligationem huic eidem tempori allixam suscipere possit. Ergo secundum votum eo ipso est irritum, quum jam voluntatem diversimode obligatam respiciat ; fit enim de re non amplius libera, et proinde de re impossibili.

31 i. — *R. ad 4m Quæ. Affirm.* Votum enim illud sane est de bono

meliori, præsertim pro muliere quæ ad indiscreto vovendum propensa esi. Consequenter, si adhuc propria voluntate voveat, invalide vovebit, quum circa hoc voluntatem liberam jam amplius non habeat. F. *Comp. n.* 330, etc.

CASUS XI.

OBLIGATIO VOTI 2°.

Forms *ultra postulationem exauditus*.

Bernardus, vir dives et prole carens, voto promisit exstruere quoddam Sacellum, et Missam perpetuo fundare, si masculina prole boaretur. Adeo fuit exauditus vir bonus, ut successu temporis dubitaverit annon rursus deberet aliud votum emittere, ne prolibus nimium gravaretur. Sacello autem nondum penitus exstructo, diem obiit supremum. Reserato ejus testamento, hæredes, quorum septenarius erat numerus, plura alia legata etiam reperiunt, ex quorum executione notabiliter pars eorum legitima læderetur. Igitur interrogant ad quid teneantur?

Hinc :

Quæ. 1° .In hæredes Bernardi fuerint obligati ad expensas pro Sacello finiendo, Missaque fundanda ?

2° .In ad hæc et ad cætera pia legata teneantur cum læsione partis legitima, et quo ordine hæc exsequenda sinti

Solutio :

315. — R. ad 1m Quæs. Hæredes Bernardi *per se* tenentur exsequi votum patris integrum, et pia legata adimplere, si possint. Ratio est, quia, licet vota personalia parentum, ut sunt preces fundendæ, pia* peregrinationes peragenda*, ad hæredes non transeant, si a voventibus adimpleta non fuerint, vota tamen realia seu obligationes solvendi pecuniam, vel quid pecunia* æquivalens, ad successores in hæreditale spectant; siquidem hæredilatem ipsam alliciunt, ipsique inhærent, seu onere ipsam hæredilatem gravant, cum ex ea persolvenda sint. Nec habendum est ut irritum patris votum, ex eo quod ultra postulationem fuerit exauditus; nam id, quod petebat, revera obtinuit.

316. — R. ad 2m Quæs. 1° Quamquam debita patris ex votis seu etiam donationibus totam hæredilatem per se afficiant et gravent; et si solvantur ante patris mortem, nihil (saltem si moderata ea fuerint) detrahant portioni de qua ipso pater legitime occasione mortis disponere potest; tamen, si nec vota impleta fuerint, nec donationes per traditionem perfecta: ante patris obitum, tunc non alliciunt nisi portionem de qua pater testando posset disponere. Hæredes itaque sicut pia defuncti legata, ita et vota non tenentur implere cum læsione portionis suæ lègitima), quæ ex lege ipsis integra servari debet; et idcirco gravamina omnia, quæ a testatore fiunt in præjudicium legitima* sive per vota sive per legata pia, nullius sunt roboris. *Sanch. in Decal. l. 4, c. 15, n° 33; et Elbel, n° 226, ubi ait: Ita communissime Doctores.*

2" Quo online vero débita a Bernardo relictæ solvenda sint ?

/|. Solutio votorum præferri debet cæteris legatis piis ; quia obligatio votorum prius contracta fuit. Si hæreditas libera non sufficiat simul pro Sacello liniendo el pro Missa fundanda, Sacellum perficiendum est. Hoc ex ipsa rei natura patet ; secus enim nullatenus intentioni fundatoris satisfieret. Cæterum, ubi sunt plura vota realia ab hæredibus adimplenda, nec sullicit hæreditas ad omnia persolvenda, omnibus æqualiter *pro rata* satisfaciendum est, quia omnia eodem modo ex virtute religionis obligant. *Elbel, n. 226. — Layman. — Sanch.*

CASUS XII.

OBLIGATIO VOTI 3°.

Germanus *sic pluribus volis satisfecit :*

1° Vovit curare, ut quinque Sacra fiant in honorem B. Virginis : solvit quidem stipendia necessaria ; sed Sacerdos qui hæc accepit, antequam Sacra faceret obiit, nec reliquit ut sepeliri posset.

2° Vovit alere pauperem per annum ; et obligationem implere intendit, alendo patrem suum in vera necessitate constitutum.

3° Vovit dare centum francos alicui familiæ in necessitate versanti ; et postea amicum aliquem rogavit, ut pecuniam hanc pro se erogaret.

1° Vovit piam peregrinationem ; cogitavit de ea pedibus peragenda, et curru eam fecit. Alia vice vovit peregrinari equitando ; sed cum equum habere non potuisset, peregrinationem omisit.

5° Vovit recitare coronam B. Virginis singulis sabbatis ; aliquando autem, voti immemor, coronam ex devotione recitavit, nec postea, licet de voto recordaretur, aliam coronam subjunxit.

Hinc. :

Quær. An Germanus *in singulis obligationi suscepta satisfecerit ?*

Solutio :

317. — *R. In primo casu*, Germanus voto satisfecit, licet sciat Missas non fuisse lectas, neque legendas esse ; quia, quantum de se erat, curavit, uti fieri solet, ut legerentur, nec se obligavit ad certum eventum secuturum. *Reuter, n. 345.*

In secundo casu, votum non adimplevit, quia censetur vovisse eleemosynam, el aliquid non jam debitum ; filius autem, saltem ex pietate, tenetur alere parentem. Satisfaceret tamen, si aleret aliquem cognatum pauperem, quia hunc alere non tenetur, nisi forte in gravi necessitate. *Reuter, n. 345. — Lacroix, n. 434.*

In tertio casu, Germanus satisfecit ; quia quod dat alter, fit ejus proprium, et proinde suo solvit quod promiserat. Finis voti fuit succurrere proximo indigenti, seu procurare ut ejus miseria sublevaretur. Porro id præslilit Germanus. Ergo non est inquietandus. Secus tamen, si materia voli realis fuisset determinata, v. g. vovisset dare rem hanc, vel alteram,

quia tunc illa in individuo eroganda esset. S. *Lig. n. 217.* — F. *Comp. it*
328. '3

318. — *In quarto casu*, ad primam partem satisfecit, quia, licet cogitaverit de illo modo peregrinandi, illud tamen non fuit objectum voti; cogitatio enim peregrinationis pedestris non inducit obligationem, nisi de ea etiam fiat promissio. Promisit autem nudam peregrinationem; porro vere peregrinatur. Ergo... Ad secundam pariem cessavit obligatio ob impotentiam, licet pedestris hanc peregrinationem peragere valeat. Ratio est, quia tali et non alio modo obligationem suscepit. Ergo, si modus impossibilis fiat, obligatio quoque voti cessat; modus enim ille notabiliter difficultatem itineris minuit. *Reuier, n. 345.*

In quinio casu, Germanus satisfecit, proinde non fuit obligatus ad aliam coronam B. Virginis recitandam. Ratio est, quia quisque censetur habere intentionem generalem prius satisfaciendi operibus ex obligatione ponendis, quam aliis omnino liberis. Idem de pœnitentia sacramentali dicendum est. S. *Lig. n. 224.* — *Sporer.* — *Sanchez.* — *Lessius.* — *Layman*, etc.

CASUS XIII.

CESSATIO VOTI 1°.

1° *Polidorus*, rerum mundanarum vanitate spreta ac contempta, vovet ingredi intra annum Ordinem Carthusianorum, quod paulo post alacriter perfecit. Verum, decurrente anno novitiatus, tædio allissimæ solitudinis affectus, respicit retro, et adeo se negligentius habet in legibus Ordinis servandis, ut a Superioribus mox dimittatur. Putat autem *Polidorus* se voto suo satisfecisse.

2° *Clitomachus* vovet ingredi Religionem, nullum Ordinem in specie mente revolvens. Voti adimplendi gratia, se in sodalitatem Capucinonim contulit, ut in ea regulam experiretur. Verum ex experientia didicit, se huic vitæ generi omnino imparem esso. Quapropter pristinam vitam inter sæculares repetiit, existimans se volo satisfecisse.

Hinc :

Qdæ r. 1° *Quandonam cesset obligatio toti?*

2° An *Polidorus*» roto liberetur in primo casu'? et quid si sponte sua discessisset?

3° An *Clitomachus* obligationi satisfecerit in secundo casu?

Solutio :

1

319. — *R. ad 1m Quæs.* Obligatio voti cessat inrincens per veram ejus adimpletionem, per cessationem causa? moventis, per mutationem materia», per impossibilitatem physicam vel moralem illud implendi. Cessat autem extrinseco per dispensationem, irritationem, et commutationem, ut infra dicetur.

320. — *R. ad 2m Quæs.* 1° *Polidorus* non censetur satisfecisse voto, ei procuravit directe vel indirecte ut ejiceretur; quia tunc non tam ejici*

tur, quam ipse sua voluntate egreditur, sine rationabili causa. Verum, si absque tali intentione, licet ex fragilitate, aut prava consuetudine, ita se gerat ut ejici mereatur, nihilominus voto suo satisfecisse judicandus est, quia jam fecit quod promisit, probando Religionem.

2° Si *Polidorus* sponte discessisset, pariter est distinguendum : si ex rationabili causa discessisset, v. g. ratione infirmæ valetudinis, vel quia est impar obligationibus monasterii adimplendis, etc., ab obligatione voti liberatur ; secus vero, si absque justa causa ad sæculum rediisset. *Suares, de Religione, l. 4, c. 3, n. 9.*

321. — *R. ad 3*“ *Qwœx.* Quid de *Clitomaço*? Major est difficultas. Quapropter non consentiunt Theologi. Hinc duplex datur sententia ratione gravi innixa.

I. Sententia docet cum a volo minime liberari, sed teneri alium Ordinem, imo et plures experiri. Ratio est, quia vovit ingressum in Religionem in genere, proinde obligationem contraxit cum loto Ordinum religiosorum genere. Ergo liberari non potest, quia ab obligatione erga unum tantum Ordinem eximitur; ergo alium Ordinem ingredi debet. Etenim, si familia Capucinorum non ei conveniat, alia familia, v. g. Dominicanorum, Carmelitarum, Jesuitarum, convenire potest. Attamen a voto censeretur liberatus, postquam quatuor vel quinque Ordines absque successu ingressus fuerit; tunc enim praesumere posset se etiam ad alios Ordines esse ineptum.

II Sententia*, contra, *Polidorum* ab omni alia obligatione liberat, nisi certo constet hanc fuisse claram et expressam intentionem voventis. Hic enim potuit quidem se obligare ad probandum saepius in pluribus locis vel Religionibus ; sed quoties votum fit simpliciter et ordinario modo, non videtur ita explicanda intentio voventis. Ratio est, quia solum vovet ingredi Religionem ; ergo tantum vovet semel ingredi.. Nam qui indefinite promittit aliquid agere, v. g. jejunare, ex vi voti, solum obligatur ad id semel faciendum, quia ad veritatem indefinitam sufficit ut semel in particulari verificetur. Ergo qui semel ingressus est Religionem, et bona conscientia, seu justa de causa non perseveravit, sufficienter votum illud implevit. Ergo ejus obligatio manet extincta. Praeterea onus gravissimum esset, iterum ac sæpius loca vel Religionem probare, et in eis semper de novo novitiatum inchoare ; tanta autem obligatio videtur prorsus aliena ab intentione voventium. Idem dicendum est, si non ipse vovens voluntarie egrediatur, sed a Religione ejiciatur, propter eandem rationem, modo ille bona fide processerit. *Ita Suares, de Religione, l. 4, c. 3, η. II,* etc. Hæc autem sententia vera probabilitate tum intrinseca tum extrinseca gaudere videtur.

CASUS XIV.

CESSATIO VOTI 2°.

Cläudia vovit aliquam piam peregrinationem quotannis peragendam, ctaliquam eleemosynam singulis diebus Dominicis erogandam, necnon jejunium dic sabbati servandum. Cum autem postea Religionem fuisset in-

gressa, rogat suppliciter Confessarium ut sibi commutet duo priora you, vel facultatem commutandi obtineat, si ea careat, quia in novo genere vitæ, quod amplexata est, hujuscemodi vola adimplere nequit. Quod ad jejunium, fideliter illud peragere promittit. Audit autem hæc omnin vola cessare propter ingressum in Religionem.

Hinc :

Quæ r . 1° *An vola privata insæculo emissa, cessent per Professions religiosam? Seu, an Cl a u d i n a dispensatione indigtaP*

2® *Quid si in Religione votum jejunandi renovasset?*

Solutio :

322. — *ad 1m Quæs.* Vota emissa antecederet cessant reapse per Professionem religiosam ; quia, vi Professionis solemnæ, omnia vola antecederet emissa in ipsum Religionis votum mutantur. *Sic ex Jure can. cap. Scripluræ, de voto et votorum redempt.* Ergo Cl a u d i n a minime committatione suorum votorum indigit, quum jam facta fuerit commutatio per ipsam Professionem, etiam circa jejunium, licet illud in Religione servare possit. De hoc plores convenientiæ rationes exhibet S. Thom. 2. 2. qu&sl. 88, art. 12; scilicet : 1° quia ille qui moritur priori vitæ, non tenetur ad ea ad quæ tenebatur in illa vita; 2° quia quodlibot votum in sæctlo emissum continetur in voto Religionis, sicut peculiario in universali ; 3° quia singulares observantiae non conveniunt statui religioso.

323. — /L ad2ra Quæs. Si Cl a u d i a *a votum jejunandi expresse renovaverit, sciens irritum factum esse per Religionis Professionem, ad illud servandum tenetur ; quia in Religione potuit valide et licite ad hanc abstineo- tiam se obligare, cum hoc non sit reguhe contrarium, neque res prohibita, imo undequaque bona. Si vero ignoraverit obligationem sui voti cessasse, ratihabitio non valet, quia per eam prior obligatio tantum confirmatur et nova non suscipitur. *Elbel, n. 253. — Comitulus, l. 2, quæst. 12.*

CASUS XV.

CESSATIO VOTI 3°.

Hermanus, vir dives cl nobilis, prole carens, voto promisit se jejunium die sabbati in honorem B. Virginis perpetuo servaturum, si filio donaretur, vi cujus sua familia refloresceret. Elapso biennio, Hermanus est quidem prole masculina donatas, sed paulo post per ejus repentinum obitum valde consternatur. Nihilominus bonus Hermanus devotionem coepiam prosecutus est usque ad quadragesimum ætatis annum. Tunc vero, cum nullam aliam prolem obtinuisset, nec oblinendi spem haberet, dubius et anxius est circa voti obligationem. Quapropter a Confessario postulat, utrum in præfata devotione perseverare teneatur ?

Hinc :

Quæ r . *An obligatio voti cessaverit in hoc casu? Seu, an Hermanus a voto suo solvatur ?*

Solutio :

321. — *H.* Hermanus a voto suo prorsus fuit liberatus. Ratio est. quia volinn sub conditione tantum emissum fuit, scilicet : si Deus ipsi concederet lilium, vi cujus familia refloresceret ; atqui hæc conditio non fuit adimpleta, cum natus filius, paulo post mortuis sit : ergo votum utpote conditionatum, non verilicata conditione, cessat obligare.

325. — *Objicies* : Votum non censet ir conditionatum, sed potius sic factum, ut Deus moveretur ad lilium Πεκμ αχο concedendum. Ergo obligatione voti adhuc premitur.

R. Neg. ani. Nam, si ad formam verborum attendatur, evidenter patet votum esse conditionatum. Insuper, si res dubia foret, nihilominus Herma - kus ab obligatione liberandus esset, quia odia seu odiosa sunt restrin - genda, ut constat ex reg. Juris 15, in Sexto. Ergo bona pare frtatur Ber man us. *Elbel, de Lege, n. 424.*

CASUS XVI.

IRRITATIO VOTORUM 1°.

Godilla, II annos nata, vovet Religionem ingredi post annum 15, et interim singulis diebus sabbaticis jejunare in honorem B. Virginis, pro perseverantia in sancio proposito impetranda. Tum pater ejus, hæc vota rescians, ea statim irritat ; sed paulo post, mortuo patre, Godilla votum renovat de consensu matris, quæ nihilominus post lres annos votum illud et ipsa irritat.

Hinc :

Quær. 1° *Quinam vota irritare possint?*

2° *.in cota Godillæ irritata fuerint, tum a patre, tum a matre ?*

Solutio :

326. — *Il. ad 1m Quæs.* 1° Vota *directe* irritare possunt de jure natu - rali et divino Superiores qui potestatem domtnalivam habent involuntatem subditorum, ut sunt Superiores regulares relative ad inferiores, qui ipsis vi voti obedientiæ perfecte subjacent. De Jure autem canonico, vota omnia impuberum, etiam directe, irritari possunt a patre, et, patris defectu, ab avo paterno, a tutore, et his deficientibus, a matre et probabiliter etiam præsonie patre. Ellectus autem irritationis direct® cum in ipsam personam voventis cadat, et non tantum in voti materiam, ut irritatio indirecta, est tollere omnem promissionis obligationem, ita ut non reviviscat unquam.

2° Vota *indirecte* irritare possunt Superiores vel domini, quibus mate - ria voti subjicitur, ita ut eorum potestas ex positione hujus materia., seu ex voti emissionem, kedatur. Hinc maritus irritare potest vota uxoris quæ juri conjugali, vel doni is gubernationi præjudicant. Uxor vicissim irritare potest vota famulorum et liliorum quæ obsequium debitum impediunt, imo ei vota mardi qute juribus suis obstarent... Vota autem indirecte irritata reviviscunt quando jam sine alterius præjudicio impleri possunt.

327. — *R. c. 2. Quæ.* 1° Vota GoDILLæ vere a patre irritata luerunt, cum paterfamilias irritare possit omnia vota filiorum impuborum, ut erat filia II annos nata. 2° Potuerunt eLam a matre irritari, licet ab ea approbata fuerint; quia Superior, per consensum voventi concessum, non abdicat potestatem quam in subditos habet. Nec obstat quod mater irritaverit votaliliæ post tres annos, seu quando pubertatem adeptæ est. Sufficit ut ante pubertatem vota emissæ fuerint; sunt enim semper vota ab impubere facta.

CASUS XVII.

IRRITATIO VOTORUM 2°.

Berta, pia mater, vovet simul cum Bertina, devota filia, jam pubertatis ætatem adeptæ: 1° aliquam peregrinationem in honorem B. Virginis suscipere intra annum; 2° litanias Lauretanæ singulis diebus recitare per totum vitam curriculum; 3° a jentaculo die sabbati abstinere, quamdiu vires ferent. Titius vero, paterfamilias, rerum moralium haud ignarus, hæc audiens: « Scitote, ait subridendo, omnia hæc vestra vota nullius esse valoris. » Sed, paucis post mensibus, ipse diem supremum obiit.

Hinc :

Quæst. 1° In cola matris et filia irritata fuerint?
2° An, mortuo patre, revivixerint?

Solutio :

328. — *R. ad 10. Quæ.* 1° Votum piæ peregrinationis fuit valide irritatum, quia præjudicium evidens contra auctoritatem palrisfamilias inducit.

2° Aha vota, juxta plures, invalide irritantur, quia gubernationi domus minime obsunt. Sed plures etiam Theologi dicunt cum S. Lig. maritam probabiliter posse directe irritare vota uxoris. Juxta ipsos, Titius valide irritasse! omnia vota Bertæ, non vero Bertinæ.

329. — *1. ad 20. Quæ.* 1° Votum piæ peregrinationis certo revivisci! pro Bertina, filia; quia non irritatum est directe a patre, sed lanium indirecte, seu in quantum juri ejus, sive gubernationi familiæ opponebatur. Porro, mortuo patre, jam votum illud juribus ejus opponi nequit. Ergo votum perdurat, seu cessat ejus suspensio, et proinde adhuc urget.

2° An vero reviviscat votum illud pro matre? non liquet. Controversatur enim inter Theologos, ut modo dictum est. Etenim solutio casus pendet ab illa quaestione, scilicet, an votum fuerit irritatum a Titio directe, vel indirecte. Indubio vero, pro libertate standum est. *Voit, n. 600. — Layman, etc. — V. Comp. n. 331.*

CASUS XVIII.

IRRITATIO VOTORUM 3°.

Ie Adrianus, pupillus annorum 13, vovit se daturum esse calicem certæ Ecclesiæ. Id audiens tutor ejus, votum statim irritat. Adrianus vero

novum votum facit dandi calicem illi Ecclesiæ, ubi sui juris plene erit. Sed etiam illud votum a tutore irritatur.

2° Coelestinus, puer annorum 14, a patre postulat licentiam voventi aliquam peregrinationem. Annuit pater..., sed postea votum illud irritat.

Hinc :

Quæst. 1° An utrumque votum Adriani irritatum fuerit?
An votum Coelestini calide irritatum fuerit a patre, postquam hic consensum suum de voto emittendo dederit?

Solutio :

330. — *R. ad 10. Quæ. Affirm.* Ratio est, quia tutor adimplet partes patris; pater autem ex dispositione Juris canonici irritare potest, etiam directe, omnia vota filiorum impuberum. Nec obstat, 1° quod secundum votum post adeptam pubertatem adimplendum sit, quia ab impubere emissum est. Nec obstat, 2° quod votum factum sit in favorem tertii et forte etiam acceptatam, quia vota impuberis omnia irritari possunt. Igitur, si liant in favorem tertii, etiam hanc conditionem amplectuntur, scilicet : si pater, vel ille qui tenet ejus locum, consenserit. Proinde, accedente irritatione, obligatio voti corrumpitur, licet invitatus ille sit in cujus favorem votum factum est. *Reuter, n. 354.*

331. — *R. ad 20. Quæ. Affirm.* Non obstat enim quod pater prius consensum suum dederit ad votum emittendum, vel illud jam emissum ratum habuerit, quia per consensum non amisit potestatem dominativam. Peccaret saltem venialiter tamen, si absque causa votum a se jam approbatum irritaret. *S. Lig. n. 239. — F. Comp. n. 331.*

CASUS XIX.

DISPENSATIO A VOTIS 1°.

I' Flavia, puella, animæ prospicere volens, emisit votum ingrediendi in quamdam piam congregationem. Verum postea ad nuptias favorabiles sollicitata, cupit dispensationem a voto suo obtinere, sed nescit a quonam Superiore postulanda sit.

2° Anna, caelebs infirmæ valetudinis, vovet perpetuam castitatem, si sanitati restituatur. Ex infirmitate cum sanata fuisset, adverti: se sine mariti auxilio non posse sibi vitæ necessaria procurare. Rem aperit Confessario, qui dicit votum illud a solo Papa solvi posse.

Hinc !

Quæst. 1° Quis a votis dispensare possit?
2° An quonam Superiore Flavia dispensari valeat?
3° An in votum Annæ fuerit Papa reservatum?

Solutio :

332. — *R. ad 10. Quæ.* 1° Papa potest dispensare a votis quibuscunque. 2° Episcopus vel Prælati regularis dispensatio potest cum suis subditis votis simplicibus Papa non reservatis.

Sinit autem reservata ; 1° votum castitatis perfecta? el perpetu». 2° votum ingrediendi Religionem ab Ecclesiq approbatam ; 3° vota pi* peregrinationis Jerosolymam, ad limina Apostolorum Petri et Pauli, et ai S. Jacobum Composlellanum. .1

333. — *R. ad 2ra Quæs.* Fl a v i a a solo Papa dispensari posset, d ageretur de Ordine religioso proprie dicto, ut sequitur ex modo dictis. St vero agaliir de simplici congregatione ab Episcopo quidem approbata, non autem a S. Sede recognita et sancita, Fl a v i a solvi potest a voto suo, sive ab Episcopo, sive a Confessario regulari, sive a quolibet delegato ad dispensandum a votis non reservatis. I

334. — *R. ad 3m Quæs.* seu ad casum Annæ. Erravit Confessarius asserendo votum Annæ a solo Papa solvi posse ; potuit enim ab Episcopo, vel etiam a Confessario regulari commutari. Ratio est, quia votum illud, licet sit perpetua? castitatis, non est tamen *absolutum*, sed *conditionaluih*; proinde non solus amor castitatis fuit motivum vovendi, sed etiam desiderium recuperandae sanitatis ; imo principaliter videtur Anna moveri necessitate corporis. Vota autem non censentur reservata, nisi sint *absoluta* et emissa ob solum virtutis aut pietatis amorem, necessitate nulla impellente. Valet quidem votum condilionatum purificata conditione, sed reservation! non subjacet. Ergo casum male solvit Confessarius. *Ita communiter*, ut asserit S. *Lig. n. 258.* — V. *Comp. n. 333.*

CASUS XX.

DISPENSATIO A VOTIS 2°.

Fl o r i n a, puella, annos quindecim nata, votum perpeluæ castitatis emisit. Elapsis autem quinque aut sex annis, fervoris æstu sensim sine sensu imminuto, adauctoque contra mundano amore, inhonestum consortium cum Titio inivit, atque ex illo gravida evasit. Quid misera? ocus a Sancta Sede postulat dispensationem a voto castitatis in ordine ad matrimonium contrahendum, allegato gemino motivo, scilicet : 1° ut nata proles legitimarelur ; 2° ut maritus posset sublevare matrem Fl o r i n æ viduam, infirmam, annosam. Gratia diu exspectata tandem advenit, a Confessario sponsæ applicanda, consueta conditione apposita, scilicet *.si preces veritate nitantur*. Sed ecce interea duplex successit inopinatus eventus! nempe mors tum prolis recens nalæ, tum etiam matris Fl o r i n *. En igitur ambages pro Confessario, ad quem litteræ dispensatoria? remittuntur, quatenus dispensationem exsequi valeat. Dubitat enim utrum cessaverit dispensatio, necne ?

Hinc :

Quær. 1° .-In *dispensatio cesset in casu ?*

2° *Quid tero, si mors prolis et aviæ evenisset dispensatione jam exsecutioni mandata'?*

Solutio :

335. — *R. ad 1a Quæs.* An cesset dispensatio obtenta in hoc casu, in dubium revocari nequit, cum tam proles genita, quam mater vidua obie-

rint antequam Confessarius dispensationem exsequeretur. Cessat finis adaequatus seu totalis ejusdem dispensationis : ergo mit dispensatio, nam Indultum concessum est cum conditione, *si preces veritate nitantur*; atqui, licet fuerit vera gemina causa allegata tempore concessions gratiæ. jam non est amplius vera quum gratia applicanda est : ergo... Idem absoluto tenendum esset, etiamsi conditio in Rescripto expressa non esset, quia semper subaudit ir, siquidem adest ea loin ratio precibus annuendi. Attamen, si Fl o r i n a matrimonium ineat, illicite quidem, sed valide contrahet, quia votum castitatis etiam perpeluæ non est impedimentum dirimens, sed impediens tantum ; verum debitum petere non valebit absque nova dispensatione, quæ time ab Episcopo concedi poterit, vel etiam a Confessario regulari, ex privilegiis mendicantibus concessis : si autem alterutra tantum, vel proles, vel avia decessisset, valeret adhuc dispensatio, quia ejus motivum non cessasse! adaequato.

336. — *R. ad 2m Quæs. Conlrocertilur.* Probabilius adhuc valeret dispensatio : ratio est, quia, cum gratia jam concessa fuerit et quidem absolute, non vero ad certum tempus, ul concedi solet infirmis pro esu carnium, non censetur Pontifex velle beneficium retrahere. S. *Lig. I. I, n. 196; l. 6, n. 1132.* — *Elbcl, de Lege, n. 456.* — *Castropalao, tract. 3, disp. 4, contra aliquos.* — V. *Comp. n. 333.*

GASUS XXI.

DE VOTORUM COMMUTATIONE.

Do mit il l a, virgo adulta, votum emisit singulis sabbatis invisendi quamdam imaginem miraculosam B. Virginis, dimidia? hone spatio a domicilio distantem. Postea vero hujus itineris perlæsa, votum istud propria auctoritate in jejunium sabbaticum commutavit. Cum autem vires ad jejunium deficerent, illud in Missam quotidie audiendam immutat; sed cum propter nova negotia tempus ad hoc non suppeteret, obtinuit a Confessario privilegiato, ut illud votum in hebdomadariam confessionem commutaretur. Annuit ille ad cautelam, dicens : « Jam bis cessavit totaliter tuum votum, scilicet quando jejunium et auditio quotidiana Sacri libi facta sunt impossibilia. »

Hinc :

Qiær. 1° An *valida fuerit duplex commutatio ab ipsa Do mit il l a peracta ?*

2° An *revera votum in jejunium et auditionem Missae commutatum cessaverit, ob impossibilitatem utriusqw operis ponendi?*

3° An *totum Do mit il l æ potuerit a Confessario in hebdomadarium confessionem commutari ?*

4° An, *facta commutatione, potuerit Do mit il l a ad primum opus, seu piam peregrinationem redire?*

Solutio :

337. — *R. ad 1^m Quæs. Affirm.* Ratio est, quia quivis vovens votum suum commutare potest in opus evidenter melius : nam illo qui opus re promissa perfectius peragit, eo ipso servat id quod promiserat; aliunde ex Jure canonico constat; atqui commutatio in jejunium loco brevis peregrinationis et postea in Missam quotidie audiendam, est quid omnino melius: ergo valida fuit utraque commutatio ab ipsamet Domitilla facta. *S. Lig. n.*

/L ad 2^m Quæs. Neg. Ratio est, quia, (piando votum propria auctoritate commutatur, non dissolvitur prior obligatio, sed tantum illi per adimplerem superabundantem satisfieri potest; secus vero si commutatio a legitima auctoritate peracta fuisset. *S. Lig. n. 249.*

338. — *R. ad 3^m Quæs. Affirm.,* quia Confessarius privilegiatus vota commutare potest, non tantum in opus melius, sed etiam in opus circiter æquale, vel etiam paulo minus : secus enim inutilis foret facultas ipsi concessa, si nihil aliud posset ac ipse vovens ; atqui confessio hebdomadaria, utpote animae vovantis valde proficua, non est opus multo minus ac auditio Missæ quotidianæ : ergo. Ad comparationem enim non est tantum attendendum ad rem materiali spectatam, sed ad ejus utilitatem, etc. Insuper ad commutationem faciendam sufficit ut Confessarius attendat ad primam voti materiam, seu aliam peregrinationem, cum in hac sola consistat obligatio, et commutatio novum votum non constituat, sed tantum modum diversum obligationi satisfaciendi; atque confessio hebdomadaria, imo et menstrua, prædictæ peregrinationi æquivalere potest : ergo.... *S. Lig. n. 244.*

339. — *R. ad 4^m Quæs. Affirm.,* sive commutatio facta fuerit propria voluntate, sive auctoritate, quia commutatio fit in favorem vovantis : ergo, si, facta experientia, malit ad primum opus promissum redire, id liberum esse debet. *F. Comp. n. 334 et seq. — S. Lig. n. 248.*

CASUS

DE TERTIO PRÆCEPTO DECALOGI

SEU

De sanctificatione festorum, de auditione Missæ, de abstinentia ab operibus servilibus, et de causis a Missa et obligatione feriandi excusantibus.

CASUS I.

DE SANCTIFICATIONE FESTORUM.

Triphomes, vir forensis, negotiis suæ conditionis non parum implicatus, Missæ privatæ quidem diebus festis sedulo interest; Sacro autem audito, nullo prælere modo, nec mente nec opere, Deo colendo intendit, sed robis tantum sæcularibus et mundanis stihose attendit. 2° Imo, cum Sacro adest, licet genibus Hexis, mentem suam non semel pene integro Sacrificio voluntarie divertit, ad præcipias tamen Missæ partes velut *in confuso* attendens. 3° Interdum etiam sub Sacri celebratione, licet ad notabiliores Sacrificii actiones attentus, cum quodam suo cliente de suis negotiis sermonem miscuit. Ille autem omnia in confessione sacramentali candidè aperit, interrogans an aliquando contra suam obligationem de festorum celebratione et Missæ auditione graviter deliquerit?

Hinc :

Qe j r r. 1° *in satisfaciat præcepto de festis sanctificandis, qui Missam tantum privatam audit? An cetero fideles teneantur ad aliud, nempe ad Missam solemnem vel parochialem, saltem interdum, aut ad Vesperas necnon ad alia pia opera?*

2° *Quænam attentio requiratur ad Missam calide audiendam, an interna aut externa tantum?*

3° *Quid de singulis in casu propositis?*

Solutio :

310. — R. ad 1m *Quæs.* *Affirm, perse* quoad substantiam, scilicet, ita ut peccato gravi eximatur. Ratio est, quia nihil aliud ab Ecclesia injectum invenitur. *Ita communiter* contra *aliquos*. Dixi *perse*, quia *per accidens* ad aliud quandoque quis obligari potest, v. g. ad assistendum concionibus, si instructione necessaria careat, vel si aliquid aliud lege particulari præcipiatur.

Consequenter non datur obligatio, *per se*, neque assistendi Missæ parochial), neque Olliciis vespertinis, nisi ratio specialis urgeat, ut modo dictum est; sed maxime inducendi sunt fideles ut Missa* soleinni et Vesperis interveniant, et aliis piis operibus vacent, pro eorum captu et opportunitate. *Sueres.* — *Elbel.* file. — V. *Comp. n.* 338 *el scq.*

341. — *R. ad 2ra Quæs. Conlroteritur.* Utraque sententia *probabili* est. Hinc argui nequit de peccato mortali illo qui notabili parte Missa, vel etiam toto tempore voluntarias admittit distractiones, si nihil faciat externe quo attentio impediatur, et sufficienter ad ejus præcipuas partes advertat quid liat. S. *Lig.* hoc tenet ut probabile, *n.* 313, cum *Lacroix*, — *Lugo*, etc. V. *Comp.* *η.* 345. JB

342. — *l».* *ad 3^m Quæs. In primo casu* graviter non peccavit *Τριπο-
νιῦς* Missam privatam tantum audiens, ut dictum est. *In secundo casa* probabiliter neque gravis peccati reus evasit, sed vonialitor, ol forte mul-
toties, peccavit. *In tertio casu* peccasset graviter, si ita cum socio confa-
bulatus esset, ut omnino impediretur attentio ad Missam; hoc tamen non
supponitur in casu, cum dicatur *Τριπονιῦς* ad præcipuas Sacrificii partes
attendisse. I

CASUS II.

AUDITIO MISS.-E Ie.

Lucianus, pharmacopola, negotiis suæ artis irretitus, sæpe diebus festis Missæ integræ non interest. Interdum enim vel *Epistola*, aut *Etan-
gelio* perlecto, vel *Credo* absoluto, ad Sacrum accedit; interdum autem, vix peracta Sacerdotis Communionem, e templo discedit. Die quadam festiva, cum Sacro interesset, ab amico rogatur ut quoddam ei pharmacum præbeat. Abit illo ante Consecrationem, votis amici satisfacturus. Redit vero, non solum expleto illo Sacro, sed dum alius Sacerdos esset conse-
craturos, adeoque duas Missæ partes eo dic a duobus *successive* Sacer-
dotibus audivit. Tempore autem paschali *Lucianus* noster provolvitur ad Confessarii pedes, ut integrum conscientiæ statum aperiat, et memoratas supra circumstantias exponit. Quid de his judicabit pater spiritualis?

Hinc :

- Quæst. 1° *An Missa integra audienda sil ex præcepto Ecclcsiæ ?*
2° *Quænam pars deficiens censenda sil gravis vel letis ?*
3° *Quid de singulis in casu sentiendum ?*

Solutio :

343. — *R. ad 1^m Quæs. Affirm.* Licet enim actio proprie sacra consistat tantum ab initio Canonis usque ad Communionem inclusive, ea tamen quæ procedunt et subsequuntur etiam, ut partes intégrales Missæ, præci-
piuntur, el *sub gravi* quidem, *perse*, quia constituunt materiam præcepti
gravem. 9

R. ad 2ra Quæs. Omissio notabilis partis Missæ est gravis, seu pecco-
tum mortale constituit. Quænam autem pars Missæ sit notabilis, non facile determinari potest : tertia pars juxta omnes est corte notabilis ; sed pars notabilis non tantum ex diuturnitate, sed maxime ex dignitate dijudicanda est. Hinc omissio utriusque Consecrationis gravis merito reputatur.

344. — *R. ad 3ra Quæs.* 1° Non peccavit graviter *Lucianus*, sed venia-
liter tantum, cum, perlecta Epistola, ad Sacrum accessit, imo probabiliter.

absoluto Evangelic dummodo anto Offertorium advenerit, *S.Lig. n.* «310. — *F. Comp. n.* 342.

2° Controvertitur vero utrum graviter peccaverit omittendo omnia quæ Evangelium procedunt, et simul omnia quæ Communionem subsequuntur. Probabilius autem venialiter tantum mihi peccasset omittendo omnia ante Epistolam, et omnia Communionem sequentia. *S. Lig. ibid*, cum *Suarez*, etc.

3° Probabiliter præcepto Ecclesiæ satisfecit duas dimidias Missas successive audiendo, prout in casu, quia integro Sacro interfuit. — *S. Lig, n.* 311, *et alii* contra *plures*. — Non tamen satisfecisset, si Consecratio et Communio in eadem parte non convenissent, quia reapse Sacrificio non interfuisset; Sacrificium enim non dividitur. Ecclesia autem fidelibus præcipit, ut integro et perfecto Sacrificio assistant. *V. Comp. n. 312 et seq.*

CASUS III.

AUDITIO MISSÆ 2e.

Guido, Missam die Dominica auditurus, occurrente casu, invenit medium quam brevissime obligationi satisfaciendi. Etenim, dum advenit ad Ecclesiam, ecce duos celebrantes ad altare cernit, quorum unus Sacrum inchoat, et alter jam dimidiam partem cæremoniæ sacro peregit. Quid tum Guido? Ad utrumque simul attendit, et integram Missam ex diversis partibus duplicis Sacri eodem tempore peracti audivit. De bono successu gaudens, rem subinde narravit sociis, exoptans ut casus similis frequenter recurreret.

Alio die festo, cum post Consecrationem tantum ad Ecclesiam advenisset, nec aliud Sacrum celebrandum superesset, statim recessit, ex eo quod substantial Sacrificii jam intéressé non posset.

Hinc :

Quæritur. 1° An Guido satisfecerit obligationi suæ, duas dimidias partes Missæ a diversis Sacerdotibus simul audiendo?

2° An peccaverit graviter, partem reliquam Missæ, quam audire poterat, omittendo?

Solutio :

345. — *R. ad 1am Quæst.* Minime gentium. Ratio est, quia sic notabiliter imminuitur opus ab Ecclesia præceptum. Etenim, si hoc admitteretur, posset quis audire Missam tempore quinque minutorum, v. g. in magna Ecclesia, dum quatuor Missæ simul celebrantur, et Sacerdotes singuli ad diversam partem Sacri pervenerunt; quod absurdum est. Constat præterea ex propositione 53a ab *Innoc. XI* damnata, quæ sic jacet : *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul a diversis celebrantibus audit.*

316. — *R. ad 2am Quæst.* Affirmant quidam, quia, aiunt, licet Sacrificio intéressé non possit, omittit tamen partem notabilem cæremoniæ sacrae ab Ecclesia præscriptæ.

Attamen opposita sententia est etiam probabilis, quia deficit essentia Sacrificii. Suadendum autem est fidelibus ut, eam saltem partem audiendo, diem festum sanctificent. *V. Comp. n. 343.*

CASUS IV.

CAUSÆ A MISSA EXCUSANTES 1°.

Cornelio, Confessario, die quodam festo confessiones excipienti, nescio quo casu, vel dicam potius qua providentia, occurrunt peno innumeri penitentes, dubia vel prætextus de omissa Sacri auditione exponentes. Inter alios adveniunt :

Bertina, ancilla, raro interveniens Sacro, quia domum custodii, curam infantuli suscipit, victumque domesticum præparare debet.

2° Titolus, adolescentulus famulus, Missam frequenter omittens, quia pascendo gregi invigilare debet.

3° Robertus, caupo, qui pluries omisit Sacrum, quia propter assiduos hospites, febricitante uxore, non potuit tabernam deserere.

4° Mathrinus, mercator, qui semel vel iterum Missam omisit, gravi detentus negotio, ex quo sibi pingue lucrum erat sperandum, vel saltem damnum præcavendum.

19

Hinc :

J

Quæst. 1° *Quænam sint causæ excusantes a Missa?*

2° *Quid de singulis judicabit Cornelius?*

Solutio :

347. — *R. ad 1^a Quæst.* Excusant a Missa audienda diebus Dominicis et festis, non solum impotentia physica et moralis, sed etiam causa mediocriter gravis, quæ involvit notabile incommodum in bonis animæ, vel corporis, aut bonorum. Excusat quoque causa caritatis, nempe, ad stitucurendum proximo in aliqua necessitate versanti, v. g. ad custodiendum curandum ægrotum, etc. Constat ex communi interpretatione et consuetudine, quæ est optima legum interpret. *Ita communiter S. Lig. n. 324. — Lacroix, n. 671. — K. Comp. n. 351.*

348. — *R. ad 2^a Quæst.* Sic Cornelio judicandum :

In primo et secundo casu : a peccato excusandi ancilla atque famulus, quia, officio coacti, legitime impediuntur. Attamen, si impedimentum perdurare deberet, alius herus illis esset quærendus, si absque gravi difficultate id fieri posset.

Facile autem peccabunt eorum domini, si curare possint ut domestici sæpius Sacro et concionibus interveniant. Eorum conscientia hac obligatione graviter oneratur : multum cupienti generatim media non desunt.

In tertio casu : excusandus a peccato Robertus, caupo, si uxorem ægrotantem deserere nequeat, nec alii sint qui alio tempore præcepto satisfacere potuissent et curam uxoris suscipiant, dum ipse vicissim Sacro intererit. Ratio autem tabernæ custodienda? ut hospites confluant, non sufficit, præsertim si unicum sit Sacrum in hoc loco ; tum tabernam claudere debet ut ipse et alii Missam audire «pioant.

349. — *In quarto casu* : excusandus est probabiliter Mathurinus, sed a periculo hallucinationis caveat. Quot enim inveniuntur qui, lucro inhiantes, sine causa sufficienti praecepta Ecclesiae omittunt !

GASUS V.

CAUS.-E A MISSA EXCUSANTES 2°.

1° Aquilinus, auriga, seu dux currus publici, fere nunquam Missae intervenit, quia in percurrendo velocius itinere die noctuque consistere possit, excepto brevi tempore ad corporalem refectionem necessario, totus quantus impenditur. Quod si otium aliquod alterna quaque die obtineat, somno carpendo indulgere debet.

2° Geruntius, senex, Sacrum frequenter omittit, quia pedibus suis vix regi potest, et una circiter hora ab Ecclesia distat. Imo prohibet ne filius vini plus æquo amans, et lilia procax ad Missam audiendam pergani, quando non valet eos comitari, ne occasionibus peccandi exponantur.

Hinc : JmH

Qujbr. 1° .In Aquilinus *censeatur semper a Missa excusatus?*

2" *Quid de Geruntio statuendum?*

Solutio :

350. — *R. Ad 1m Quæs.* Difficile est ut in omnibus Aquilinus excusetur. Etenim non semper in medio itinere versatur, et si horam unam de somno bis vel semel in mense subtrahat, ut praeceptum Ecclesiae grave adimpleat, hoc parum corporis sanitati nocebit, ac plurimum animae salutis proderit. Multis quidem impedimentis irretiuntur hujusmodi cursores et alii similes innumeri ; sed, contracta consuetudine praecepta omittendi, meris praetextibus sæpe fulciuntur, ad *excusandas excusationes in peccatis*.

351. — *R. ad 2m Quæs.* Facilius vero cum bono Geruntio indulgentia habenda est; etenim ælas annosa, locorum distantia, et sæpe temporis inclementia, causæ sufficientes sunt cur senex a praecepto Ecclesiae eximatur. Videat tamen num fortasse quandoque equo, vel currui insidens, ad Ecclesiam tendere posset. Excusari etiam potest *per se*, saltem quandoque, ex eo quod lilium, et filiam, ob allatam rationem, impediat ne et ipsi ad Missam audiendam abeant ; sed caveat ab aliorum scandalo, si eos sæpe cohibeat ; videat an alium committere non posset, qui in eos invigilet. *K. Comp. n. 351 et seq.*

Nota. Inquire ab iis qui de variis praetextibus Missam praeceptam omittunt, utrum tot omissiones ægre tulerint; si eos indifferentes repertas, valde tibi praesumendum est eos non semper culpa vacasse.

GASUS VI.

OPERA DIE FESTO PROHIBITA.

Daniel, sartor, vir conscientiae parum meticulosa, jubet sæpe sex «ociis, seu famulis suis, ut laborent per horam integram, secreto tamen,

die Dominica ; et ipse cum eis ad laborem incumbit, ratus se graviter non peccare, quia neque ipse, neque alius quispiam jussu suo, per tempus notabile laborat. Solet etiam, absque scrupulo, labori vacare cum sui?, per tres vel quatuor horas post mediam nocte n, incipiente die Dominici, aut vespere, nocte recurrente, quia, ait, tempus nocturnum moraliter ai diem festum non perlinet, licet physice dies a media nocte ad mediim noctem computetur.

Hinc :

Qujbr. 1° *Quodnam tempus, in laborando die festo, ad peccatum \ mortale requiratur?*

2° .In Daniel *graviter peccaverit jubendo sex operariis, ul per horam laborarent die Dominica?*

3° 4n *a peccato gravi excusari possit, ex eo quod tempon nocturno festorum diu laboraverit?*

Solutio :

352. — *B. ad 1m Quxs. Controverlilur.* Sed, juxta sententiam communiorem et probabilior, non est peccatum mortale, secluso scandalo, si labor non protrahatur aliquantulum ultra duas horas. *Ita S. Lig. n. 305.* Imo, referente S. *Ligorio*, nec contradicente, juxta *Lacroix* et alios multos, labor servilis excedere debet notabiliter duas horas, puta, duas horas cum dimidio.

R. ad 2m Quxs. Controverlilur. Affirmant plures, quia idem est ac si mandans ipse laboraret, vel unus e famulis, jussu suo, per sex horas laboraret. Hoc praesertim valet, aiunt, si famuli successive per horam labon indulgeant. Attamen sententia probabilior et communior negat, sive famuli laborent simul, sive successive, quia opera illorum non uniuntur in unum, et singuli venialiter tantum peccant ; ergo venialiter tantum peccat dominus eos inducendo ad opus sub veniali culpa tantum prohibitum. *Ila S. Lig. n. 306.*

353. — *R. ad 3m Quxs. Neg.* Vana excusatio a Daniele adducitur. Ecclesia enim praecipit abstinentiam a labore servili, die festo, in honorem et reverentiam diei, nec distinguit inter tempus diurnum et nocturnum.

CASUS VII.

CAUS.-E EXCUSANTES LABOREM DIE FESTO 1°.

Sarior acutus.

Martinus, sarior, ingenio acutus, facile diebus Dominicis, ante auro-ram et post prandium, arti suae vacare solet : sive quia urget opus sibi commissum ; sive quia proprias ac suae familiae vestes reficere debet, deficiente ad id alio tempore; sive etiam ut otium vitet. Cum a Parocho reprehensus fuisset: « Quid? ait, Pater reverende, nonne melius ago « domi honesto labore me occupando, quam, aliorum more, tabernas « frequentando, et poculis exhauriendis vacando? Num, si laborem

- meum consecrarem Ecclesia-, conficiendo Casulas am paramenia, vel * si consuerem vestes pauperibus distribuendas, quis me reprehenderet ? < Cur, ergo, eumdem laborem bono meae familiae consecrare non • possem ? »

¶inc. :

Qujer. 1° *Quxnam causae excusent a praecepto abstinendi ab operibus servilibus die festo?*

2° *An valeant Martini excusationes?*

Solutio :

354. — *R. ad 1m Quxs.* Tres praecipuae causae enumerantur ob quas opera servilia, dic festo, fiant licita :

1° *Necessitas* sive propria sive aliena, sive animae sive corporis. Sic excusantur pauperes qui se, vel suos, alere non possunt, modo privatim. secluso scandalo, laborent, etc.

2° *Caritas erga proximum.* Sic licet facere quod est necessarium ad infirmos sublevandos, laborare pro paupere valde indigente, qui ratione gravis necessitatis sibi laborare posset, etc. S. *Lig. n. 292.*

3° *Pietas erga Deum.* Sic licet facere omnia opera proxime ad cultam Dei inservientia, ul ornare templum el altare, verrere Ecclesiam, etc.

355. — *R. ad 2m Quxs. Neg.* Acutus sartor, acutus philosophus sane non est ; pessime enim ratiocinatur, nec logica- regulas novit. Etenim, licet melius, aut potius minus malum sit labori servili domi vacare quam tabernas cum bibulis die Dominica frequentare, medium quid tamen datur, scilicet, ul neutrum faciat ; utcumque enim reprobandum est. Hinc Martini's non potest diebus festivis vestes conficere, vel resarcire, etiam post prandium, quia labor sartorum est vere servilis. Quod vero spectat ad opera pietatis in Deum vel caritatis in proximum, admitti poterit cum *Tambur. lib. 4, c. 3, | 2, n. 18*, quod aut vestes sacras aut flores, etc., Dei cultui inservientes, aut pauperum vestes conficiat aut reficiat, etc.; neuliquam vero quod laboret ut lucrum inde proveniens aut Ecclesiis aut pauperibus in communi tribuat. Hujusmodi enim opera nisi in casibus particularibus, urgente gravi aut Ecclesia aut pauperis alicujus necessitate, permittuntur. Prius illud consuetudo et sensus fidelium admittunt, non autem hoc postremum. *Elbel. n. 406. — Azor et alii plures.*

CASUS VIII.

CAUS.-E EXCUSANTES LABOREM DIE FESTO 2a.

Rusticis cujusdam pagi, dum tempore messis segetes in terra jacerent, quadam die Dominica repente visa est ingruere tempestas. Alii subito proprio motu ad segetes colligendas, curribusque el equis in horreum evehendas, praecurrunt. Alii a Parocho facultatem id faciendi petiere. Alii tandem etiam dispensationem petere veriti sunt, et a labore abstinuere. Parochus au'em primos graviter objurgavit, cum aliis benigne dispensavit, diorum vero zelum pro Dei gloria dilaudavit.

Hinc :

V

- Quæ h. 1° *Quid de ratione agendi rusticorum statuendum?*
 2° *Quid vero de Parochi sententia ?*
 3° *In, stante dispensationis casu, Vicarius, absente Parocho, dispensare possit ?*

Solutio :

I

356. — *B. ad 1ra Quæs.* Si revera adfuit periculum, prout sæpe adest, ne segetes in campo diutius relictæ computrescerent, vel notabile damnum paterentur, rustici, eas die festo colligendo, contra praeceptum Ecclesiæ non peccarunt; quia Ecclesia, pia mater, non vult filios cum tanto onere ad praecepta adstringere. Nihilominus, cum labor ille servilis fuerit publice susceptus, et causa exemptionis fortasse aliis fuerit dubia, melius sane egissent si licentiam a Parocho postulassent, modo id absque nimio incommodo facere potuissent, tum ad demonstrandam debitam Ecclesiæ submissionem, tum ad præcavendum omne quoad se hallucinationis, quoad alios vero scandali periculum. *Elbel, n. 412.*

357. — *B. ad 2,ª Quæs.* Parochus videtur paulo severius egisse, parochianos increpando ex eo quod absque licentia, hac urgente necessitate, laboraverint, si revera periculum fuerit grave et proximum. Melius fecisset si prior ipse omnes dispensasset in genere, ne forte plures ex conscientia erronea graviter peccarent. Quid vero si ratio, licet sufficiens ad dispensandum, non sit sufficiens ut lex Ecclesiæ cesset? Parochus tunc cum subditis dispensare poterit, siquidem ex consuetudine legitima dispensari potest, et non tantum legem cessantem declarare; insuper adest causa sufficiens, ut dispensare queat. *Elbel, n. 413. — Azor. — Tamburinus, etc.*

358. — *B. ad 3,ª Quæs.* Distinguendum est. Vicarius poterit dispensare, si a Parocho habeat potestatem delegatam; secus vero, si hanc non habeat. Attamen, si urgeat necessitas, vel damnum notabile immineat. Vicarius, etiam non delegatus, rusticis dicere potest se de pietate Ecclesiæ pie præsumere, quod nolit eos in tui casu obligari ad legem servandam. Etenim, urgente periculo, et deficiente legitimo Superiore, in re simili, sufficit dispensatio rationabiliter praesumpta, ita ut prudenter credere liceat quod Superior, si præsens esset, dispensaturus foret. *Elbel, n. ili. et alii.*

Nota. In Galiis absque difficultate Vicarius Parochi dispensationem praefatam eoncedere valeret, quia, vi delegationis episcopalis, est communiter delegatus ad universitatem causarum.

CASUS

DE QUARTO PRÆCEPTO DECALOGI

SEU

Di ofliciis filiorum erga parentes, parentum erga filios, necnon famulorum in dominos, et vice versa.

CASUS I.

OFFICIA FILIORUM IN PARENTES 1°.

Ga s p a r , filiusfamilias, dyscolus, sic confitetur : 1° Sæpe contra obedientiam et reverentiam deliqui erga parentes; 2° pluries eos habui odio; 3° eos pluries graviter ad iram et lacrymas commovi ; verbis asperis eos non semel compellavi ; 5° semel matrem percussi, sed leviter, et bis contra illam manum levavi, sed non percussi. Illum breviter admonet Confessarius ne iterum talia peragat, et confestim eum absolvit.

Hinc :

Qu æ r . 1° *Quomodo in his peccaverit Ga s p a r contra obedientiam, reverentiam et amorem, cogitatione, verbo et opere?*

2° *An sufficiens sil pænitentis confessio et Confessorii directio ?*

Solutio :

359. — /L ad U" *Quæs.* 1° Generatim peccata filiorum contra obedientiam non sunt gravia, igitur qualis fuerit Ga s p a r is culpa contra obedientiam parentibus, ex rei materia, ex line præcepti, necnon ex circumstantiis variis colligendum est. Sed, cum filius sit dyscolus, facile praesumi potest eum graviter peccasse.

2° Graviter peccavit contra amorem parentibus debitum, seu contra virtutem pietatis, si cos gravi odio fuerint persecutus, v. g. si malum grave eis exoptaverit, si exterius eos oculis torvis diu aspexerit..., etc.

3° Graviter peccavit contra reverentiam erga parentes, *per se*, eos ad iram gravem lacrymasque commovendo, et injuriis eos prosequendo, iræsertim si illi non facile ad hæc proni sint; item eos percutiendo, licet eviter, sed modo injurioso, imo etiam manum in eos tantum attollendo.

360. — R. ad 2n' *Quæs.* Ex dictis palet filium dyscolum confessionem valde incompletam fecisse, siquidem ex ea colligi pluribus in rebus nequit utrum graviter, nec quoties peccaverit. l'roin Confessarius suo muneri non satisfecit interrogationes ad integritatem confessionis necessarias omittendo, cl tam facile et tam cito absolvendo, quin monita congrua ad

pœnitentis emendationem cl illatarum injuriarum reparationem præmiseril, nisi parentes condonare censeantur. F. *Comp.* n. 363 *et ser/*. — Foil n. 635.

CASUS II.

OFFICIA FILIORUM 2°.

Hector, artifex, a patre suo seniculo ollicinam et instrumenta artificiali» et varia mobilia obtinuerat, ea lego ut eidem ad dies vitae honestam et congruam sustentationem tribueret. Sute obligationi impense satisfacit filius. Verum parens cum assuevisset frequenter extra solitas refectiones bibere, a lilio sæpius pecunias postulat, quibus haustum extraordinarium solvere possit : quod plerumque denegat filius, tum quia non habet superfluam pecuniam ad familiam alendam, tum etiam quia nihil aliud promisit, nisi honestam sustentationem, non vero haustum extraordinarium, praesertim frequenter repetitum. Hinc parens mœstus et mussitans abit in cauponam, ut in poculis tristitiam et tædium sedare queat; ibique pecunia credito collecta, potitat, non quidem in filii sanitatem, nec magis in ejus crumena? valetudinem, sed potius in utriusque infortunium. Denique senex, relictis pluribus debitis, vitæ valedicit. Creditores vero ab Hectore enixe solutionem postulant.

Hinc :

31

Quær. 1° An Hector debuerit dare pecunias parenti pro haustu traordinario?

An debuerit ejus debita solvere?

Solutio :

M

361. — /{. *ad 1m Quxs.* Hector non debuit patri suo pro haustu extraordinario solvere, saltem generalim loquendo. Etenim, cum ei honestam sustentationem assidue praeberit, tum promissis tum virtuti pietatis satisfecit. Insuper paler nihil amplius exigere debuit a lilio artifice, qui labore suo vix familiæ suæ necessaria acquirere potest. Secus dicendum foret, si pater nulla bona filio dedisset, vel si hic aliunde bonis abundasset; tune enim pietas postularet ut aliquid amplius de superfluis patri erogaret. *Elbel*, n. 541.

362. — R. *adim Quæs.* Neque tenetur filius ad debita patris solvenda. Ratio est, quia obligatio mutuum solvendi personalis est; porro pater solus, inscio quidem filio, mutuum accipit: ergo filius ad hæc debita solvenda minime tenetur. Secus foret resolvendum, si parens filio multa bona reliquisset; quia, succedens in bona, etiam succedere debet in onera præstanda. *Elbel*, n. 541.

r•

CASUS III.

OFFICIA FILIORUM 3°.

1» Agatha, puella, ex honestis orta parentibus, petita in matrimonium a quodam milite, sanguine nobili, animo generoso, aliisque naluræ bonis

pouus quam divitiis prædito, libentissime annuit. Parens autera puellæ in oppositam abiit sententiam, el protestatus est se nunquam consensurum nec permissurum esse, ut filia nubat huic militi vagabundo et mille periculis exposito. Verum hæc optimi parentis indignatio non valuit a cœpto proposito Agatham retrahere. E contrario, cum pluries consensum patris juxta legales formas frustra petiisset, matrimonio adeo exoptato, genitore contradicente, copulata est.

2° Eulalia, re mature perpensa, Religionem ingredi statuit. Verum doctem simul et facultatem denegat pater. Sed Eulalia, mentis et cordis doctibus instructa, obtinet ut gratis prorsus in quoddam monasterium admitatur, et ocius, non monito genitore, in illud se recipit.

Hinc :

Qc-Eh. 1° *An filii obedire debeant parentibus, ubi de vocatione agitur?*

2° *Quid de Agatha et Eulalia dicendum?*

3° *Quid Confessario agendum in hoc tel simili casu?*

Solutio :

363. — *I. ad 1^u Quxs.* Neg. per se, quia homo in vitæ statu eligendo liber est. Hinc graviter peccant parentes qui filios metu ad aliquem statum amplectendum adigunt; possunt tamen parentes justa de causa filiis obsistere.

361. — *II. ad 2ra Quxs.* 1° Quod ad Agatham, res dillicultale non caret. Inducenda tamen foret puella ad voluntati patris omnino obtemperandam, vel saltem ad preces enixe iterandas, ut genitorem ad suam sententiam pertraheret. Si neutrum succedit, argui nequit de peccato mortali, quia matrimonium inire vult cum homine digno; imo pater potias noxae gravis damnandus esset, quia filiam sine justa causa ab honesto connubio impedit; a fortiori id foret asserendum, si illa jam ex consortio cum milite gravida evasisset.

2ⁿ Quod ad Eulalam : absolvenda est, quia statum religiosum ad quem se sentiebat vocatam non est amplexata nisi re mature et diu perpensa, et facultate prius reverenter petita; nec damnanda quod, cum aliud medium ei non suppeteret voluntati divinæ obsequendi, clam aufugerit; sed gravis peccati damnandus est pater, injuste obsistens ac dole filiam inique nudans.

365. — *II. ad 3^m Quxs.* Cante a Confessario in ejusmodi casibus procedendum; conelur omnia utriaque prudenter et suaviter componere, ita ut velpænilems nuptiis intentis renuntiet, vel parentes in suam pariem adducat. Generalim dissuadenda sunt ejusmodi connubia contra voluntatem parentum, c;eco amore potius quam sana ratione contrahenda. Plerumque enim sponsi qui, inordinato libidinis æstu ducti, nuptiis inhiant, infelicem sortiuntur exitum; siquidem, ut lugenda constat experientia, amor ille vesanus, quo primum feruntur, in odium cito et levi de causa converti solet.

Nihilominus, si Confessarius advertat pœnitentes nullis rationibus dissuaderi posse, eosque magnis periculis exponendos fore si a matrimonio

impediantur, ipsis indulgere potest, saltem se *permissire* habendo. Si vero justis de causis parentes matrimonio liliorum obstant, horum contumaci® Sacerdos connivere non potest. Γ. *Comp. n.* 369; *el torn. n, n.* 150. — *Elbel, n.* 544. . .«

CASUS IV.

OFFICIA FILIORUM 4°.

Ba l d u i n a , matrimonio conjuncta, parenti pauperculo el infirmitatibus variis obruto, quasi continuo deservire cogitur, sed etiam simul ei marito austero et iracundo obsequendum est. Si genitori inserviat, in mariti indignationem incurrit, et ab eo objurgatur severius, quod prolibus elaliis rebus domesticis non satis invigilet; quod si marito obtemperet, patris querimonias et dicteria incurrit. Quid misera inter malleum et incudem posita? Ad tantas angustias redacta, Deum exorat ul vela parento vela marito eam liberet, el mortem unius vel alterius exoptat, cum non ipsi videatur posse alio modo vitam ducere.

Hinc :

-I

Ql'ær. 1° An, *vel quomodo peccaverit* Ba l d u i n a ?2° *Quid ei a Confessorio sit praecipendum et suadendum*

Solutio :

/a

366. — *R. ad I^m Quæs.* Absque dubio Ba l d u i n a graviter peccavit, el quidem toties quoties mortem sive patris, sive mariti, exoptavit; nisi forte quandoque ex imperfectione actus, seu advertentia» defectu, excusetur. Ratio est, quia, intuitu hunc infelicem statum, seu malum temporale evadendi, patri vel marito exoptat mortem, quæ malum longe majus est. Ergo graviter contra caritatem et pietatem peccavit. Minime tamen dubitandum est quin in mediis tot a»rumnis, seu tot contradictionibus et querelis, quibus impetitur misera mulier, in iram el impatientiam concitata, pluries a gravi peccato excusanda sit, pneserlim eum non inimicitia», sed mere abominationis odio impellatur. 1

367. — *R. ad 2^m Quæs.* Satagendum est Confessorio ut Ba l d u n æ addat animum, et ad patientiam promoveat, proposito Christi patientis exemplo, el meritorum inde colligendorum cumulo, subjectaque necessitate pœnitentiæ in hac vita potius quam in altera peragendæ; caveat Confessarius ne mulierem corripiat durioribus verbis, vel ne aspera increpatione jam salis afflicta» afflictionem superaddat. Tandem eam prius praeparatam ac dispositam absolutione muniat ac soletur; quod si alias cum iisdem peccatis iterum ilerumque redeat, eodem modo, quantum fieri poterit, accipienda et absolutione solvenda erit. *Vide Comp. n.* 364. — *Elbel. n.* 547.

CASUS V.

OFFICIA PARENTUM 1°.

KiLiANUS, numéros» prolis pater, exiguo cibo, vestiiuque vix sufficienti uxori el tiliis ægre concessio, quidquid labore acquirit ncius inter pocula

cum aliis bibulis dilapidat. Uxori vero adhorlanti et lacrymis efflagitanti, ul majorem curam filiorum suscipiat, ait : « Nudus ego ingressus mundum, nudus inde egrediar ; a parentibus nihil obtinui, sed labore et industria quæsiui unde me sustentarem. Filii exemplum patris sequantur, et si-bimelipsis provideant. »

Hinc :

Quær. 1° *Ad quid parentes teneantur erga filios in ordine temporali**.

2° *In teneantur bona augere, vel intacta serrare debeant* *.

3° *Ad quid teneantur ratione educationist*

4° *Quid de Kiliano statuendum t*

Solutio :

368. — 1°. *ad* 1^m *Quæs.* Tenentur sub gravi parentes in ordine temporali alere filios, et sustentare modo familia? congruo, necnon eis procurare statum in quo honeste pro conditione sua vivere possint.

It. ad 2ⁿ *Quæs.* Diligentiam saltem mediocrem adhibere debent, ul bona sua pro filiis servant, imo et alia etiam acquirant, ex quibus filiis in futurum provideant. Constat ex jure naturali, necnon ex Apost. 2. *Corinth.* 12. 14 : *Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.*

369. — 1°. *ad* 3^m *Quæs.* Majori obligatione urgentur adhuc parentes, ul educationem spiritualem filiis procurent : *Anima enim plus est quam fata.* *Luc.* 12. 23. Id etiam eruitur ex verbis Apostoli, 1. *Tim.* 5. 8 : *Si quis suorum... curam non habet..., est infideli deterior.* Adde alia plura Scripturæ sacra? testimonia.

II. *ad* 4ⁿ *Quæs.* *Kilianus* graviter contra pietatem peccavit, nec inde excusari potest, quod nudus mundum ingressus fuerit, nihil a parentibus acceperit; etenim attendendum non est ad id quod parentes *Kiliani* fecerint, sed ad id quod facere debuissent, si potuissent, et quod el ipse paterfamilias de jure naturæ præstare debuerit.

CASUS VI.

OFFICIA PARENTUM 2U.

Mathiunus, *impius paterfamilias*, sedulo providet filiis circa temporalia, sed satis incurius apparet circa debitam eorundem educationem. Natu majorem, Christiana instructione prorsus destitutum, secu in negotiis peragendis adhibet ; alium in officina a juvenibus dyscolis frequentata, artis discenda* causa, collocat ; tertium collegio ratione morum et Fidei minime luto committit, uxore frustra renilente, dehortante el dictitante ibi esso cathedram pestilenti® ac fomentum iniquitatis.

Hinc :

Quær. *Quid de Mathurino dicendum in singulis casibus :*

Solutio :

370. — *R. Mathürinus* damnandus sane est de peccato mortali propter agendi rationem relative ad singulos filios : 1° quia non curavit ut natu

major instructione sufficienti imbueretur; 2° quia alterum eum juvenio dissolutis in officina immorali collocavit; 3° quia tertium lilium Salauæ tradidit, eum collegio, ubi sedes ejus est, committendo. « O Mathorine! crudelis et impie pater! siccine filios genuisti, ut eos in æternum Orco devoveres! Sanguis eorum clamat in coelum! Animam pro anima requiret a te Deus justus judex! » — Hac vel simili adhortatione Confessarius Mathurinum increpare poterit, lieu! quot cernuntur hisce temporibus parentes, qui, anima filiorum prorsus neglecta, unice ad eorum commoda temporalia attendunt!!!

CASUS VII.

OFFICIA FAMULORUM.

Ernestus, famulus, herum suum sæpe acerbe alloquitur, irridet, detractatione offendit, ejusque praecepta praetermittit. Domino absente, labori sapins pepercit; tandem, cum dominus partem stipendii subtraxisset ex eo quod per notabile tempus aegrotasset, occulte se compensavit. 49

Hinc :

Quer. 1° *Quænam officia famulorum?*

2° *Quomodo peccaverit Ernestus?*

3° *Quid, si famulus ante finem anni discedat?*

Solutio :

371. — *R. ad 1w Quæs.* Famuli dominis præstare debent obsequium et obedientiam in iis omnibus ad quæ vi contractus se obligarunt, et in iis qual ad mores spectant. Obligationes autem illæ, *per se*, sub gravi urgent; quare peccati mortalis rei evadere possunt famuli, si eas in materia gravi violent, v. g. si dominos aspernentur, illorum defectus occultos manifestent, si insolenter ipsis respondeant, præceptum laborem notabili tempore omitant, etc., etc.

372. — *R. ad 2m Quæs.* Ernestus *per se* in his omnibus graviter peccavit, nisi ex materiae levitate, vel actus imperfectione, ut facile evenire potest, excusetur. Solutio plerumque ex solis circumstantiis pendet. Ernestus sibi compensare non potuit de stipendii subtractione facta, ob morbum diuturnum quo detentus est. Herus enim pro obsequio non præstito non tenetur solvere mercedem, imo sumptus pro curatione factos repetere potest; si tamen morbus sit levis et sumptus leves, herus nihil retinere debet. S. *Lig.n.* 342 et 864.

373. — *R. ad 3m Quæs.* Si famulus ante finem anni discedat, *per se* jus habet ad salarium fere pro rata temporis famulatus, paulo minus tamen; sed si dominus grave detrimentum patiatur ex discessu famuli, partem proportionatam stipendii relinere potest. S. *Lig. n.* 345.

CASUS VIII.

OFFICIA DOMINORUM.

I

Titius, vir propriam salutis incurius, famulorum nullam moralem curam habet. In ipsos nullatenus invigilat. Domestici diversi sexus liberiora con-

sortis inter se et cum externis habent; Missam et concionem die Dominica omittunt; tempore Paschali neque ad confitendum, neque ad communicandum accedunt. Hæc omnia cernit Titius et tacet.

Hinc :

Quer. 1° *Quænam sint officia dominorum?*

2° *Quid de Titio dicendum?*

Solutio :

374. — *R. ad 1m Quæs.* Domini tenentur famulos suos benigne tractare, id est decenter et humane cum eis agere, alimenta convenientia ipsis tribuere, nec plus æquo operibus eas gravare. Debent quoque eos instruere, per se vel per alios, in rebus ad salutem necessariis, eosque corripere quoties ad eorum emendationem opus est. Dominus enim est caput famulorum, sicut lotius familiae; capiti autem recta ordinatio incumbit. Insuper a dominis justa merces famulis retribuenda est, ut obligationi justitiae et aequitatis naturalis satisfiat.

375. — *R. ad 2m Quæs.* Titius, herus malus, imo pessimus habendus est, et nullis mortalibus peccatis irretitur; in singulis enim casibus enuntiatis graviter deliquit. Nam domini locum parentum erga famulos tenent, et fere ut proprios filios quoad officia spiritualia curare debent. Heu! quot domini nostris temporibus Titio similes! quot domini, ob neglectam domesticorum curam, æternum patientur incendium! Ait enim Apost. I. *Tim. o. 8* : *Si quis suorum maxime domesticorum curam non habet, Fidem negavit, et est infideli deterior.* Loquitur quidem Apostolus de omnibus qui ad familiam pertinent et patrifamilias subsunt, sed eo ipso famuli et servi inter *domesticos* adseribi debent.

CASUS

DE QUINTO PRÆCEPTO DECALOGI

S E U

De occisione sui indirecta. — De occisione aggressoris ritx, bonorum famx. — De abortu. — De duello. — De bello.

CASUS L

OCCISIO SUI INDIRECTA 1°.

Gordianus, fur et latro insignis, captus et in altissima turri inclusus, capitis pœnam merito timens, e carcere statuit exire, et imminenti morti se eripere. Perfracto igitur et terebrato muro, sese dimittit fune quodam, qui ne medietatem quidem turris æquabat, inde in terram prosililurus, non obstante evidentissimo vitæ discrimine, ut certam mortem a sententia judicis imminentem effugeret. Ast infeliciter admodum successit eventus. Vix enim funem cratibus ferreis affixum apprehendit, ut, eo rupto, ab altissima turri decidendo, sibi cervicem fregerit, et animam efflaverit.

Ilinc :

Quær. 1°. 4n, *rei quando liceat se indirecte occidere, seu certo morlit periculo se exponere ?*

2° /In in casu graviter peccaverit Gordianus?

3° *Quid si actum fuisset, non quidem de morte vitanda, std de carcere durissimo effugiendo ?*

Solutio :

376. — 1l. ad 1n Quæ. Certum est nunquam esse licitum se directe occidere ; si vero veneramur aliquos qui hoc fecerunt, dicendum est cos id fecisse ex inspiratione divina. S. Lig. I. i, n. 367. Licet vero aliquando se indirecte occidere, id est aliquid facere vel omittere ex quo, præter intentionem, mors secutura sit. Ratio est, quia præceptum servandi vitaro, Utpote affirmativum, non semper obligat, sed potest omitti propter aliquam necessitatem, vel maximam utilitatem, scilicet quando, ex actione periculosa quæ ponitur, alius effectus bonus, qui periculum compenset, innodiate sequitur et ah agente intenditur ; tunc enim mors suiipsius permittitur quidem, non vero procuratur. S. Lig. n. 366 et 367.— *Kecole dicta de act. hum., η. 7 et seq. — V. Comp. n. 9 et 389.*

377. — /L ad 2m Quæs. Neg. Ratio est, quia Gordianus desiliendo non intendit seipsum occidere, sed potius mortem ex sententia judicis imminentem evadere : etenim, licet desilire nequeat absque evidenti mortis discrimine, nihilominus desiliens, per hoc non censetur voluisse seipsum

occidere, sed infame potius mortis supplicium evadere. Hinc potest quis ex incensa domo per fenestram prosilire, vel ex conflagrante navi in mare se conjicere, non quidem ad mortem petendam, sed ad duriores evadendam. *Elbel, n. 13. — SæHier, de 5° Præc. ari. 1, quæ. 2.*

378. — *Objicies* : Ergo, ad mortem duriores evadendam, Gordiano licuisset etiam seipsum gladio transfigere ?

II. Neg. Nam ille qui transfigit seipsum, suiipsius mortem directe assumit et intendit tanquam medium ad mortem duriores evadendam : e contrario, qui prosilit e fenestra, vel e navi, minime suiipsius necem intendit, sed majoris periculi fugam : si vero mors sequatur, *per accidens* præter fugientis intentionem accidet. Hevera, si quis in aliis circumstantiis id faceret, merito quidem de voluntate se interficiendi argueretur; si quis autem id faciat mortis durioris necessitate compulsus, argui nequit quod propriam mortem intenderit. *Elbel, n. 44.*

379. — *I. ad 3^m Quæ.* Etiam tunc probabiliter de peccato gravi dammandus non esset Gordianus, quia in his circumstantiis prosiliendo non intenderet seipsum occidere, sed tantum per fugam se liberare a squalore perpetui carceris, sæpe morte ipsa duriores. *Elbel, n. 16, cum Bonacina. — Sparer. — V. Comp. n. 389.* »j

CASUS II.

OCCISIO SUI INDIRECTA 2°.

Audieacius, gravissimi criminis reus, et capite plectendus, dum esset ad supplicium cum aliis damnatis jam deductus, in cubiculo quodam cum Confessario constituitur, dum ministri justitia' circa alios morte plectendos delinebantur. Advertit Audieacius januam cubiculi non esse obseratam. « Pater, ait Confessario, haberem nunc optimam occasionem effugiendi et « extremum supplicium evadendi. Quid mihi suades? Fugiam, vel hic « adstabo mortem exspectans, et infame supplicium subiturus? » Confessarius, ad hanc inopinatam quæstionem attonitus, respondit : « Fac quidquid tibi placet, si elingeris non te detinebo. » — Verum, paulo post : « Hic remanebo, inquit Audieacius, et pœnam quam meritus sum, in peccatorum pœnitentiam subibo. »

¶ *Inc :*

Quæ. 1° In Audieacius *potuerit licite sive fugere, sire mortem exspectare?*

2° In *recte responderit Confessarius?*

3° In *Confessarius irregularitatem incurrisset, si reum induxisset ad remanendum?*

i» In *sontes possint se supplicio offerre ?*

Solutio :

380. — *I. ad 1^m Quæ.* Utrumque potuit; etenim :

1° Potuit fugere, quia damnatus ad mortem, supplicium infame cum facile vitare queat, exspectare non tenetur, siquidem hoc heroicum est ; arms autem heroici *perse* sub lege non cadunt.

2° Potuit etiam remanere, quia quivis damnatus aut damnandus ad mortem potest, amore justitiæ, se judicis sententiae conformare.

381. — A. ad 2m *Quæs. Affirm.* Etenim ex dictis Audifacius potuit vel fugere, vel remanere, ut mortem exspectaret; ergo libertatem ac electionem ei Confessarius concedere potuit. | -ei:

R. ad 3m *Quæs. Neg.*, quia in tali consilio Confessarii nullus apparet defectus *lenitatis*, et illud consilium datum fuisset, illæsa rei libertati, absque respectu directo ad ejus mortem; consilium enim ejusmodi non tendit ex natura sua *directe* ad mortem, sed *indirecte* tantum, et velut *per accidens* Ita saltem probabilius et communius. S. *Lig. I.* 7, ». UI et seq.

382. — R. ad 4m *Quæs. Affirm.* Ratio est, quia reus, se offerendo neci, scipsum non occidit, sed tantum justa de causa vitam producere omittit, vel saltem mortem legitimo motivo sibi inferendam procurat. Hoc autem a recta ratione alienum non censetur; non repugnat enim rectio rationi, justae sentential executionem procurare ex amore justitiæ, pœnitentiae, vel etiam æternæ beatitudinis intuitu.

Objicies : Ergo licet se martyrio offerre etiam absque speciali inspiratione, vel gravi causa, ad martyrum aureolam consequendam?

R. *Neg. paritatem et consequentiam*; quia reus, se judici offerendo, nullius peccati causa vel occasio evadit : e contrario, innocens qui sine causa urgenti, vel sine motu speciali gratiæ, se offert tyranno ad martyrium, cum quodammodo ad injustum homicidium allicit; secus vero si id gloria Dei vel propagatio Fidei exigeret. *Elbel, n.* 18. — V. *Comp. n.* 390 et 391.

CASUS III.

MIRA VIRGINIS INDUSTRIA.

Eulalia, virgo pia, et castitatis amantissima, cum die quadam a milite ad luxuriam cogeretur, nec periculum ullo modo evadere posset, sic lascivum hominem effata est : « Audias verbum tantum, et rem miram tibi indicabo. » Consistit ille : « Ecce, inquit Eulalia, si mihi peperceris, do-
« cebo te artem vi cujus in bellis Ledi non poteris unquam. En ego hoc
« unguento ungo collum meum : tu stringe gladium, percutere collum meum,
« et certum artis meæ habebis experimentum. » Milos, curiositate et rei novitate captus, rem ocus experitur, et uno ictu amputavit caput Eulalie, quæ, hac industria, a summo periculo amitlendæ virginalis erepta est.

Hinc :

Quær. 1° .1» Eulalia *licite egerit? seu, an potuerit mortem suam procurare ad castitatem servandam?*

2° .In *potuisset ab allissima fenestra se praecipitem dare, ut e manibus impuri violatoris eriperetur?*

Solutio :

383. — R. ad 1» *Quæs. Neg. perse* loquendo, id est, secluso casu celestis inspirationis, vel bonæ fidei. Ratio est, quia isto modo occisionem

sili *directe* procuravit, vel eidem *directe* cooperata est. Nunquam autem licet mortem sibi *directe* inferre, vel modo directo morti suæ cooperari. Stante autem casu, ut jacet, *per accidens*, Eulalia ab omni peccato excusanda est, quia optima fide processisse omnino videtur. *Voit, n.* 662. — *Sættler, de 5° Praec. art. I, quæs. 2.*

384. — R. ad 2m *Quæs. Affirm.* Tunc enim occisio, si sequeretur, non esset *directe* volita, sed *indirecte* tantum, seu potius permissa; quia objectum proprium et directum voluntatis esset fuga a periculo, et absolute fieri posset ut morti subtraheretur. Sic immunes habentur ab omni peccato suicidii, illi qui, ad flammam incendii effugiendas, ab allissima domo se deorsum demittunt. *Recole dicta ad primum casum, n.* 376 et seq.

CASUS IV.

VITA VOLUNTARIE BREVIATA.

Anselmus, Carthusianus, graves cruciatus in suum corpus exercet, paroque cibo reficitur, praevidens se ideo citius moriturum. Graviter autem ægotans recusat medicinas sibi propositas, et omittit manducare carnes, licet medicus eas tanquam medium ad valetudinem recuperandam ei praescripserit.

Hinc :

Quær. 1° *Quenam media homo tenetur adhibere pro valetudine elrita conservanda?*

2° in Anselmus *peccaverit vitam abbreviando per corporis cruciatus, et cibi abstinentiam?*

3» *An peccaverit recusando medicinas et carnes sibi a medico praescriptas?*

Solutio :

385. — R. ad 1m *Quæs.* Homo adhibere tenetur media ordinaria pro vita sua conservanda, quia non habet dominium directum, sed tantum utile vita? suæ. Proinde eam curare debet tanquam fidelis custos et administrator. Non tamen tenetur adhibere media extraordinaria, aut pretiosa, saltem *per se*; quia id officium prudentis administratoris non requirit, et obligatio major nimis anxietatibus eum exponeret.

386. — R. ad 2m *Quæs. Neg.* Ratio est, quia, hoc non obstante, is adhibet curam sufficientem corporis, ut mors non proxime sequi possit. Licet enim carnem vigiliis et inedia inodorate affligere, et abstinere etiam a parte cibi communis, quamvis mors citius sequi debeat; quia sic non tollitur, sed non producitur vita, ad quod *per se loquendo* homo tenetur.

Insuper, utilitas spiritualis exinde proveniens corporali praevalet. Alias tot Sancti graviter peccassent, nodum sanctificat! fuissent. Peccarent etiam tot homines qui artos laboriosas, v. g. in fodinis, in officinis ferreis, vitreis, etc..., vitam consumunt et abbreviant. Hinc potest quis Religionem ingredi, licet valetudine debilis, nec tenetur e Noviliatu exire, aut vicium a com-

muni diversum petere, neque mutationem loci requirere, licet prævideat vitam suam sic fore abbreviandam. S. *Lig. n.* 371. **I**

387. — R. ad 3^m *Quæs.* 1° Anselmus, licet ob bonam fidem excusandus sit, non potuit tamen licite respuere medicinas communes, si morbi fuerit non solum gravis, sed periculosus, quia sunt media ordinaria et facile parari queunt. 2° An vero potuerit licite abstinere a carnibus, quibus vitam valeat conservare? Controvertitur: affirmant alii, quia Religiosus ille pro bono communi Ordinis, et ex amore regni, bene potest vitam negligere; negant vero alii, quia non apparet in ista abstinence tantum Ordinis bonum. S. *Lig.* dicit primam sententiam probabiliorem, n. 370, dicit in *Horn. ap. de quinto Præc. n. 2.* Igitur sub illo respectu minimo inquietandus est Anselmus. **I**

CASUS V.

OCCISIO INNOCENTIS.

Eustachius, belli dux, obsidens urbem, huic excidium minatur, nisi Ugolinus, quem in regem suum esse reum criminis kesie majestatis existimat, morte plectatur, aut sibi extradatur. Magistratus autem urbis, re perpensa, eum prorsus innocentem reperit. Ilæret igitur anceps et anxius, nesciens an licite mandato ducis obtemperare possit. Interea Eustachius pergit oppugnare urbem, et innocentes non pauci occiduntur.

Hinc :

Quær. 1° An magistratus potuerit plectere Ugolinum capitali supplicio, aut saltem cum extrudere? **I**

2° An Eustachius peccaverit occidendo innocentes in urbis expugnatione? **I**

Solutio :

388. — R. ad 1^m *Quæs.* 1° Non potuit cum occidere. Ratio est, quia nunquam licet directa intentione occidere innocentem, nisi Deus facultatem concedat. Nec obstat quod sit licitum amputare membrum corporis toti corpori nocivum, quia in casu nostro Ugolinus non est nisi membrum morale communitatis, quod ab ea esse et vivere non accepit, sicut membrum physicum a corpore. Hinc similiter non licet occidere obsides, etsi illi qui eos miserunt non servent fidem, quia sunt innocentes. S. *Lig. n.* 393.

2° An vero magistratus potuerit innocentem tradere? Controvertitur. Alii negant, quia esset cooperari ejus morti injusta. Sed probabilius affirmant alii, quia respublica jubere potest ut ipse exeat, et adeat ducem a quo civitas excidenda est, et si nolit exigere, eum tradere potest, quia tenetur quisque privatus vitam suam ponere pro republica ab interitu conservanda; sicque, si nolit, sit nocens, et alioquin mors ejus sequitur prater intentionem reipublicæ, vel magistratus. S. *Lig. n.* 393. — Reuter, *pari tertia*, n. 38. — Lessius. — Molina. — Lagman, etc.... **3**

389. — R. ad 2^m *Quæs.* Generatim licet, quando necessarium est ad urbem justo bello expugnandam, vel victoriam reportandam, tormenta in

hanc urbem dirigere, licet in ea sint multi innocentes, quia horum mors prater intentionem sequitur. Proinde in nostro casu a peccato excusandus est Eustachius, licet innocentes phires occiderit urbem expugnando, quia debuit obtemperare mandato justo principis; fuit autem justum mandatum, si crimen Ugolini probatum fuerit, licet error in probationibus irrepperit.

CASUS VI.

DEFENSIO CONTRA INJUSTUM AGGRESSOREM 1°.

Martialis et Hector, milites, imo et duces, nescio qua de causa, litem inter se movent, et verbis asperis contendunt. Verum post verba ventum est ad verbera. Hector, sui impotens, coram pluribus viris conspicuis spectantibus, insignem sodali suo infligit alapam. Martialis pari eum dexteritate argumentum retorsit. Crescebat procella, cum ab aliis mediatoribus duo certantes alius ab alio fuere avulsi. Verum sequenti die Martialis injuriam sibi illatam perferre non valens, in Hectorem, districto gladio, occurrit. Hector autem, ictum praeveniens, adversarium vix congregientem transfigendo prostravit.

Hinc :

Quær. 1° An Martialis peccaverit reperiendo Hectorem, seu alapam retorquendo?

2° An Hector peccaverit aggressorem occidendo in præfalis circumstantiis?

3° An liceat injustum aggressorem praevenire ipsius occisione?

Solutio :

390. — R. ad 1^m *Quæs.* Juxta aliquos non peccavit Martialis alapam retorquendo, quia id postulabat honoris reparatio. Etenim, aiunt, miles qui alapam infligit, huic honorem aufert, ita ut in morali hominum aestimatione percussus habeatur imbellis et effeminatus miles, nisi par pari referat; si vero percusserit, honorem in aestimatione vulgi recuperat. Sed oppositum tenendum est, ut ait recte S. *Lig. n.* 382. Ratio est, quia : 1° reperiendo sumitur vindicta; porro dicit Deus : *Mihi vindicta, et ego retribuam.* 2° Quia tali modo verus honor reparari nequit, sed vesanus et aanus honor apud homines improbos tantum reparari dicitur. 3° Quia ista doctrina aperte reprobata videtur in prop. 30^a ab Inn. **V** damnata, ut asserit S. *Lig. n.* 382. — Lugo. — Viva, etc. 4° Quia percussio periculi plena est, siquidem aliam percussione provocabit, ei inde conflictus lugendus, infensissima ira, et etiam homicidia facile subsequenlur, ut in casu nostro accidit. Ergo Martialis omnino de gravi peccato damnandus est.

391. — R. ad 2^m *Quæs.* Hector non peccavit se defendendo in actuali invasione contra injustum aggressorem; omnia enim jura vim vi repellere permittunt. Hinc, si non possit propriam vitam tueri, nisi adversarium occidendo, minime incusandus est; secus vero, si potuit se alio

modo defendere, v. g. eum lædendo, etc., quia *moderamen inculpate tutelæ* prætermittit. S. *Lig. n.* 380. — y. *Comp. n.* 395. 3

392. — R. ad 3m *Quæs. Per se neg.* Ratio est, quia pneveniro inimicum solum paratum ad aggrediendum, non esi defensio, quia nullac-i adhuc aggressio. Excipiunt plures casus in quo quis ex aliqua acioic novit inimicum osse determinatum ad invadendum, v. g. si certo sciret illum jam ad hoc parasse arma, etc., nec locus esset fugæ; quia tunc inutiliter exspectaretur aggressio, si jam repelli non amplius possit S. *Lig. n.* 687, relata hac sententia, recto concludit eam, etiam cuius limitatione apposita, vix in praxi admitti posse, propter hallucinationis periculum, quod in hujusmodi re adesse potest.

CASUS VII.

DEFENSIO CONTRA INJUSTUM INVASOREM 2*

Gerardus, Parochus, auream argenteamque Ecclesie supellectilem domi asservabat in arca bene observata, cum ea quæ ipsi in proprios usus inserviebat. Hoc duobus furibus innotuit. Ecce intempesta nocte, armis instructi et simulato vultu, in ædem Parochi irrumpunt, et vitam se ei erepturos minantur, nisi sibimetipsis quidquid auri vel argenti domi haberet, ocius tradidisset. Gerardus, in certo vita* discrimine constitutus, furibus id omne quod requirunt expromere cogitur. Verum Parochus e periculo ereptus, ad rem totam recuperandam, e fenestra tormentum in fures explodit. Heu! frustra. Ex ictu corrui quidem mortuus unus e furibus, sed ille qui res ablatas minime ferebat; alter vero prorsus incolumis com furto evasit. Die sequenti Missam celebraturus, Gerardus anxius dubitat an fortasse irregularitatem incurrerit. Nihilominus, spreto dubio, Sacrum peragit.

Hinc :

- Quær. 1° .In, et quando liceat occidere invasorem bonorum?
2° *Quid de casu Gerardi sentiendum?*
3° .In irregularitatem incurrerit?

Solutio :

393. — R. ad I^m *Quæs.* 1° Licet occidere invasorem bonorum magni momenti, si alio modo bona servari nequeant : ita communiter et probabilissime, ait S. *Lig. n.* 383. Ratio est, quia quisque jus habet conservandi bona magni momenti relative ad statum suum, et media ad id absolute necessaria adhibendi. Porro si hoc laicis licitum est, quare Clericis prohiberetur? Etenim, si Clericis licitum non esset sicut et aliis, pravis hominibus cresceret animus Clericos bonis suis spoliandi.

2° Quamvis illicitum sit occidere, post factum, injustum inxrasorem sive vit® sive bonorum, quia esset vindicta, non vero defensio, licet tamen occidere furem cum re magni pretii aufugientem, si alio inodores recuperari nequeat ; quia effectu perdurat aggressio. Ergo etiam Clericis idipsum licebit, cum nulla lege speciali prohibeatur.

DE QUINTO PRÆCEPTO DICALOGI

394. — R. ad 2^m* *Quæs.* Gerardus, Parochus, damnari non potest de peccato homicidii, sicut ejus loco laicus non damnaretur; sequitur ex dictis. Si autem frustra latroni mortem intulerit, illud omnino per accident evenit : bene igitur fecit dubium spernendo, atque, ex conscientia tamen formata, Missam celebrando. S. *Lig. n.* 384. Consulendum tamen ipsi videtur, ut, nisi urgeat aliqua obligatio specialis, ob reverentiam Christo mitissimo debitam, per aliquot dies a celebratione Missæ abstineat.

395. — R. ad 3m *Quæs.* Gerardus minime irregularitatem incurrit propter homicidium ; etenim ex dictis non peccavit : ergo poenam ob peccatum incurrere non potuit. Hæc enim irregularitas est ex delicto, non vero ex defectu, siquidem irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, nisi ob occisionem quæ fit a ministris justitiæ, vel a militibus in bollo justo offensivo, ut ex Jure canonico colligitur; nec obstat quod aliquis Religiosus declaratus fuerit irregularis propter furum occisionem, ut habetur ex cap. *Suscepimus, de homicidio*, quia Religiosus ille excessit moderamen inculpat® tutelæ, fures jam vinctos occidendo. S. *Lig. I. "*, n. 389. — K. *Comp. n.* 397.

CASUS VIII.

DEFENSIO CONTRA INJUSTUM AGGRESSOREM 3°.

Saladinus, vir in suo loco pncipuus, audit, et ex certis indiciis advertit, sibi a Gabino parari magnam calumniam. Putans autem non esse aliam viam hanc injuriam propulsandi, quærit occasionem eum occidendi. Paucis post diebus, ecce! obvium habet ipsum Gabinum, cui mortem minatur. Gabinus, ut notam ignomini® non sibi inurat, primum subsistit, animo occidendi Saladinum, licet sine dedecore fugere posset; deinde timens ne ipse succumbat, impingit ei alapam et fugit. Saladinus eum insequitur, et gladio transfodit.

Hinc :

- Quær. 1° .in liceat occidere injustum aggressorem famæ, si calumnia alia via impediri non possit?
3° 4n Gabinus licite substitit, aut fugere obligatus fuerit?
3° 4n fugientem Saladinus licite sit insecutus, et gladio transfoderit?

Solutio :

396. — R. ad I^m *Quæs. Neg.* prorsus. Ratio est, quia talis licentia in maximam reipublicæ perniciem cederet. Homines enim ex sinistro allectu odii, invidia*, vel judicii præoccupatione, facile sibi persuaderent ab hoc vel illo homine sibi imminere maximum infami® periculum, sicque cædibus omnia permiscerentur. Quare, licet aliquando evidens esset gravem tibi imminere infamiam ab alio, quæ alio modo declinari non posset quam occisione aggressoris, rectus tamen ordo postulet, ut defensio illa occisiva prohiberetur, quia hac in re homines sibi facile evidentiam fingerent. Constat etiam ex propositione 30a ab *Inn. XI* damnata, quæ sic jacet : *Fas est tiro honorato occidere invasorem qui nititur calumniam*

inferre, si aliter hæc ignominia citari nequit. Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, et post impactam alapam, vel ictum fustis, fugiat. S. *Lig. n. 381.*

397. — H. *ad 2^m* Quæs.* Gabinus non licite substitit ad Saladinum occidendam, sed fugere debuit. Ratio est, quia aggressio vitæ non erat adhuc actualis, sed minae tantum intentabantur. Non est autem licita defensio, præsertim mortem inferendo, ubi non est aggressio. Insuper nunquam licet aggressorem etiam vitæ occidere, nisi alia via mors propria vitari nequeat. Sed in casu nostro supererat alia via, nempe fuga capessenda. Potuisset autem Gabinus resistere, etiam defensione occisiva, si fugiens animadvertisset ad periculum sibi imminens, quod jam declinari non posset. S. *Lig. n. 387.*

398. — fi. *ad 3^m Quæs.* Nequaquam. Ratio patet ex dictis. Etenim non poterat Gabinum occidere ad vitandam calumniam, ut in responsione ad 4^m Quæsitum jam dictum est; deinde non poterat eum occidere ratione aggressionis actualis, siquidem ille fugit, nec fuit aggressor. Ergo Saladinus, ul homicidii reus, omnino est damnandus.

CASUS IX.

DE ABORTU 1°.

Gaspar, medicus, generalem vitæ præteritæ confessionem instituens, sequentia Confessario aperit: 1° se olim cuidam mulieri gravidæ pharmacum dedisse ad conceptionem impediendam, ul gravissimum removeret mortis periculum, quod illi imminere ex experientia noverat: id tamen solum directe intendit, scilicet ut mulieris salutem procuraret; 2° se alteri mulieri gravidæ, alioquin certo peritura, medicinam salutarem præbuisse ad morbum ellicaciter depellendum, sed praevidebat prolem etiam enecandam fore; 3° se mulieri tertiæ, quæ secus in certo mortis periculo versabatur pharmacum præbuisse ad foetum occidendum, simulque expellendum, ut liberata mater e morbo convalescere posset, interrogatus vero a Confessario an in hoc postremo casu pro certo haberet, foetum, etiam secluso pharmaco, absque Baptismo extinclum iri, respondet affirmative, scilicet sibi visum fuisse æquale abortus periculum futurum esse, sive medicinam sumeret mater, sive illa abstineret.

Hinc:

Quær. 1° An aliquando liceat abortum procurare.?

2° Quid de singulis casibus sentiendum?

3° An Gaspar in aliquam censuram inciderit?

Solutio:

399. — R. *ad fm Quæs.* Nunquam licet abortum procurare directe, sub quocumque prætextu mortis vitanda... Ratio est, quia, si foetus fuerit animatus, est homicidium proprie dictum; si animatus nondum sit, est homicidium anticipatum.

Licet autem aliquando abortum permittere, administrando matri remedia

fuelui nociva, si conditiones sequentes concurrant: 1° ul agatur de morbo lethali matris; 2° ut mors infantis non intendatur, neque directe procuretur; ideoque remedia foetui nociva sint *per se* ad morbum matris curandum directe et immediate efficacia; 3° ul nulla sit spes Baptismum proli procurandi, v. g. si certum sit eam simul cum matre morituram. S. *Lig. n. 394.*— *Lacroix, n. 826 el seq.*

400. — R. *ad 2^m Quæs.* In primo casu, peccavit graviter Gaspar, quia jura naturæ, graviter violavit, impediendo quominus homo concipi posset; neque verum est eum non intendisse directe conceptionem impedire: *mentitur enim iniquitas sibi*, siquidem ad hoc expresse remedia dirigit, sicut media ad finem.

In secundo casu, non est reprehendendus Gaspar, dummodo fuerint simul omnes conditiones supra requisitæ.

In tertio casu, peccavit graviter, homicidium veram directe patrando; etenim, licet bonum finem sibi proposuerit, volendo matrem e summo periculo liberare, id tamen per remedium de se graviter illicitum attentavit: non sunt enim facienda mala, ut eveniant bona; nec obstat quod proles sit etiam peritura, quia est semper verum homicidium patrare.

401. — fi. *ad 3^m Quæs.* Gaspar incurrit tum irregularitatem, tum excommunicationem, in tertio casu, si foetus fuerit animatus, ut censetur esse quando adeo valetudini matris nocivus est. Attamen excommunicatio non est Papæ reservata, sed ab Episcopo absolvi potest. F. S. *Lig. n. 395.*— G. *Comp. n. 402 et seq.*— V. *Constit Apostolicæ sedis.*

CASUS X.

ABORTUS 2°.

Salus matris in jactura prolis.

Pelagia, mulier, a quatuor vel quinque mensibus prægnans, in summo vito periculo constituitur, et videtur jamjam animam efflatura. Praeter medicum ordinarium, tres alii advocantur consilii capessendi causa. Re sedulo perpensa, sic unanimiter resolvunt: si ope artis medicalis procuretur ejectio foetus, hic quidem peribit, sed probabiliter poterit baptizari antequam exstinguatur, et mater certo mortis periculo eripietur. E contrario, nisi ita fiat, actum est tum de matre, tum de prole, et hæc beneficio Baptismi carebil. His statutis, concludunt ad abortum procurandum. Eventus prævisionem medicorum probavit; proles enim ejecta, et baptizata, illico extincta est, et Pelagia salva e tanto periculo evasit.

Hinc:

Quær. Quid juris? Seu an, stante casu ul jacet, abortus procurari potuerit?

Solutio:

402. — *Ilcsp. Neg.* omnino. Nam abortus ex se et ex natura sua est verum homicidium. Assumitur autem et intenditur in se a prædictis medicis, tanquam medium ad matrem salvandam; et, ut ipsi aiunt, ad procurandum baptismum prolis; ergo, licet illum ad bonum finem referant,

directe lamen intendunt atque procurant homicidium ; ergo graviter peccant. — Magnum esi igitur discrimen inter casum præsentem et id quod 2° loco proponebatur, in casu præcedenti. Quando enim remedium ali- quod, seipso, unaque el eadem efficacia, ulrumque effectum simul producere potest, sanandi matrem el prolem occidendi, effectus sunt sibi invicem paralleli, unusque non assumitur necessario, re aut intentione, tanquam medium ad alium oblinendum. At vero, quando abortus prius in se intenditur et procuratur, ut ejus ope postea salvetur mater et puer baptizetur, quæritur malum ul eveniat bonum, quod nunquam licuit, neque unquam licebit.

403. — *Objicies* 1° Non intervenit in casu directa occisio fœtus ; hic enim tantum amovetur a loco in quo vivere non potest, et statuitur in alio loco in quo magis vitam producere nequit, et proinde in pejori conditione minime constituitur, atque aliunde beneficio Baptismi donari potest

R. Imo et est directa occisio. Quantumvis enim verba emolliantur, qui actione positiva et voluntaria statuit aliquem in loco, in quo v. g. suffocetur, aut in quo tandem vi legum naturalium vivere nequeat, vere illum et directe occidit, sive illum reponat, sive non reponat in pejori conditione: sive intendat, sive non intendat optimum cæteroquin finem. Quis unquam dicat, non vere occidi infirmum jam agonizantem ac certo moriturum, qui in lumen aut stagnum projiceretur, sub prætextu quod statuitur in loco in quo vitam magis producere nequit, et proinde in pejori conditione minime constituitur?

-J

Objicies 2° Mater in nostro casu justa de causa mere cessat a vii prolis custodienda. Porro, ut scite observat *Lugo, de justitia et jw, disp. 10, n. 133*, mater nou tenetur cum tanto vit® suæ periculo el detrimento foetum conservare.

Resp. Neg. anlec. Neque enim *Pe l a g i a* mere cessat a vita prolis conservanda, sed ei vitam adimit, procurando actione positiva el voluntaria, ul nondum matura ex utero ejiciatur. Verba autem *Lagonis* non sunt ad rem, cum ipse loco cit. quæstionem tractet a nostra plane diversam. Idnemp? tantum asserit, non teneri matrem eum vit® suæ periculo et detrimento, relinquere, ad foetum conservandum, remedium, quo *immediate* sanabitur, quamvis *per accidens* secuturus sit abortus.

ÎS

Objicies 3° Fœtus est injustus aggressor; aut saltem æquiparari potest innocenti, qui una cum injusto aggressore, legitime occiditur.

R. Neg. utrumque assertum Namque 1° qui ex solo causarum naturalium cursu, lit alteri causa mortis, dici nequit aggressor sive formaliter, sive materialiter injustus. 2° Quidquid sit de comparatione cum innocente, certum est nunquam posse innocentem prius occidi, ut postea repellatur injusta aggressio ; id autem fit in præsenli ensu. V. *Comp. n. 402 et 403.*

J

CASUS XI.

DE DUELLO 1°.

Philemon, officialis bellicus, Confessarium adii : « Pater, inquit, cupi confiteri, ut ad mortem me disponam. Etenim sum provocatus ad duellut

ab alio officiali, nee ullatenus pugnam recusare possum ; quia imprimi.* alias honor meus graviter patitur, ineplusque deinceps ad officia bellica habebor; insuper, nisi comparcam, nullus militum amplius sub me militabit; imo ab officio meo secedere cogor; uxorem proinde et liberos alere non potero. Velis igitur, Pater, confessionem meam excipere. Volo enim confiteri perinde ac si hodie ante tribunal Christi comparere debeam, cum certaminis exitum prorsus ignorem. » Confessarius, audita confessione, *Philemonem* absolvit, et in pace dimittit.

Hinc :

Quær. 1°. 1^a » *in tanta extremitate positus Philemon pugnam non detrectare, et absolvi potuerit?*

2° *Quid, si recusanti adversarius arma proponat, mortem minitando, nisi acceptet?*

Solutio :

404. — *R. ad 1^a Quæs.* Minime gentium! Ratio est, quia occisio alterius, privata auctoritate, est semper quid intrinsece malum; repugnat enim rectæ rationi medium istud adhibere ad ignominiam vel alia incommoda vitanda, cum evidenti æternæ vitæ suæ aut alterius periculo. Vera æslimatio non in iudicio perversorum hominum consistit ; ex quo vera gloria nullam patitur jacturam apud sensatos homines : verum, etiamsi *Philemon* fainæ el bonorum detrimentum quam maximum subiret, non ideo ipsi licitum foret, ad incommoda temporalia vitanda, facere id quod intrinsece malum est. Xec dicas provocationem ad duellum esse injustam aggressionem, contra quam se defendere cuique licitum est; nam provocatio ad duellum non est actualis aggressio, et facile per non-acceptationem declinari potest.

Constat etiam ex quinque propositionibus a *Benedicta XIV* damnatis, præsertim ex tertia quæ sic jacet : *Non incurrit ecclesiasticas pumas contra duellantes latas duc cel officialis militiæ acceptans duellum ex gravi metu amissionis famæ cel oſſicii.* Γ *S. Lig. n. 400*, contra *Elbel*, etc...

405. — *R. ad 2^a Quæs.* Si adversarius absolute congregi velit, armaque proponat, et mortem minitet nisi pugna acceptetur, nec adsit alia via periculum mortis proximæ evadendi, pugnare licet ad injustam aggressionem repellendam. Sed nefas est se conferre ad alium locum, requirere testes, differre certamen ad tempus determinatum, quia tunc duellam proprie dictum interveniet. *V. Comp. n. 404.*

CASUS XII.

DE DUELLO 2°

1° *Sulpitius*, inveterato odio ardens contra *Crispinum*, stricto ense, mortem huic intentat, nisi statim se conferat extra portam civitatis ad duellandum. *Crispinus*, metu adactus, duellum acceptat et *Sulpitium* occidit

2° *Fridericus*, vir nobilis, arundine percussus a *Flavio* pariter nobili, pro honore suo recuperando, eum provocat ad duellum, loco *Pt* tempore

Ua »ii8. — Tom. I.

I?

condicio. Hic acceptat, sed animo non duellandi, sciensque certo pugnari esse impediendam.

Hinc :

Quæ r. 1° /In Crispinus *licite duello pugnare potuerit in primo casu ?*

2° .An Flavius *licite duellum acceptaverit in secundo catid*

Solutio :

406. — R. ad 1m Quæs. Crispinus minime duellum acceptare potuit, ne quidem ex gravissimo metu mortis, quia duellum est quid intrinsece malum, quod nulla ratione excusari potest. Neque dicas esse licitum *in ci repellere*, seu se tueri contra injustum aggressorem ; quia duellum non est defensio, sed pugna privata, jure naturali prohibita. Accessus enim ad locum designatum non est necessarius ad justam sui defensionem. Sed potuit Crispinus auxilium implorare, verbis amicis animum adversarii inaniens placare, vel ei dicere : Ergo me tuebor, ubicumque invasus fuero Et reapse, si invadatur ab allero, nec possit vitam salvare nisi ejus* occisione, eum licite occidere potest. Tunc enim nullatenus duello conflict

407. — /L ad 2m Quæs. Neque Flavius duellum acceptare potuit. animo non pugnandi, vel ex prævisione obstaculi opponendi. Hæc est, qui» illi qui duellum in loco designato suscipiunt, -ab aliis credi possunt duello concertaturos, et ita iis scandalum præbent. Præterea leges Ecclesiæ non tantum prohibent caules, sed etiam intendunt *detestabilem* duellorum usum exterminare ; huic autem fini repugnant duella etiam licita. Reult, *pari. 3, n. 380.*

CASUS XIII.

CASUS BELLI

Hecaredus, rex, putans sibi competere jus saltem probabile in tem> regno suo allines, ab alio rege possessas, coadunato exercitu, bellum indicii, repugnantibus tamen civibus non paucis et conspicuis, qui judicant non esse *casum belli*. Inchoatur pugna. Strenue decertant hinc et inde milites. Tandem Recaredus, exhaustus, paciscitur cum rege adversario, jure suo qualicumque remisso. Verum, an sincere aut licite, nescio. Quidquid sil, reparatis viribus, resumit bellum, putans se non teneri fide inito, ex eo quod ad illud coactus fuerit, et sibi injuriosum sit.

Hinc :

Quæ r. 1° In *bellum indicii possit cum jure tantum probabili?*

2° .In *rex teneatur serrare pacta publica ci extorta ?*

3° *Quid de casu?*

Solutio :

408. — 1l. ad 5m Quæs. I. Non licet regi bellum indicare cum opinione minus probabili, quia rex succedit judici qui non potest judicare secundum opinionem minus probabilem. *Ha communiter Theologi.*

2° Nec licet bellum gerere cum æquali probabilitate juris, si pro parte

adversa stat possessio certa ac legitima, quia in hoc casu judex possessorem a sua possessione non deturbaret, juxta receptissimum axioma : *In dubio stu in paritate juris, melior est conditio possidentis*. Ita communiter contra *plures*.

409. — 3° Quid vero, si major probabilitas non possidenti faveat ? *Controvertitur*. Alii dicunt id salis esse ut bellum licite fiat, quia in eo casu majus est jus non possidentis, et revera in judicio res, de qua lis moveretur, huic tribueretur; nec est judex qui ei favere possit. Ergo ipse jussuum bello repetere potest. *Ita Suarez*, etc... Sed alii e *pirrunt* moralem certitudinem juris, quia ad ponendam causam gravissimorum malorum, quæ ex bello sequuntur, habenda est juris cerlilulo. *Ita Elbæ. — Tambur.*, etc. — S. *Lig.*, n. 404, dicit hanc posteriorem sententiam longe probabiliorē esse; et licet admittat probabilitatem prioris sententiæ, speculative loquendo, concludit cum *Roncaglia* et *Salmanl.*, quod, cum bellum ferat secum maxima incommoda, flagitia et damna reipublicæ, Religioni, innocentibus, practice loquendo, vix unquam justum videri potest, si ex solis probabilibus rationibus, et non certis inferatur.

410. — /L ad 2, n Quæs. A/Jirm. Ratio est, quia fœdera publica per jus gentium, omni humano generi commune, introducta sunt, sic exigente bono communi generis humani. Etenim, nisi pacta publica inter tot principes diversos, et subditos, omnimode servanda essent, nulla pax aut societas stabilis consistere posset; sed via perpetuis bellis et caedibus aperiretur.

ili. — *Nec obstat* 1° quod forte altera pars per vim ad fœdus injustum, seu sibi perniciosum adacta fuerit, quod in bellis plerumque fit: nam, si hæc ratio valeret, cum quisque bellum gerens arbitretur plerumque *pe ju* sibi competere, posset pars quaelibet postea dicere sibi vim fuisse illatam, idcoque fœdus a se rescindi posse, quod vergeret in maximam generis humani perniciem. Etenim nulla pax jam iniri, neque bella perpetua vitari possent.

Ver *obstat* 2° quod fœdus initum, sil tali principi, vel tali reipublicæ perniciosum : nam bonum unius regni, principatus vel reipublicæ, bono communi universali totius generis humani cedere debet.

412. — .Yec *obstat* 3° quod ex injuria nasci nequeat jus illi a quo infertur, neque obligatio illi qui eam patitur. Nam : 1° jus et obligatio non nascuntur immediate ex injuria, sed ex consensu quem victa pars præstat, eligens minus malum præ graviore. 2° Præterea, vel vere consentit in pacem eamque sincere juramento firmat, vel non : si prius, remittere debet injuriam saltem conditionale, seu, nisi exsurgat alia causa justæ belli; si posterius, mendax et perjurus fuit, nec a foedere potest recedere ob rationem datam, sed adhuc debet consensum præstare pro universali bono communi. *Reuter, pari. 3, n. 510.*

413. — R. ad 3m Quæs. 1° Recaredus non potuit bellum gerere, si habuit minorem aut lequalom probabilitatem juris ; imo, neque si credat habere majorem probabilitatem, juxta doctrinam quæ dicitur a S. *Ligorio* practice tenenda. 2° Neque potuit resumere bellum, postquam foedere publico cum adversario pacem sanciverit, et jus quod putabat habere omnino et palam remiserit.

SEXTUM ET NONUM DECALOGI PRÆCEPTUM

Non mæchaberis.—Non concupisces. (Exod. 20. 14 et 17.)

Hoc duplici præcepto vetatur quæcumque luxuria : prius actus externo», posterius internos directe prohibet. Ea autem quæ directe ab alterutro, etiam indirecte ab altero vetantur. Quamvis non videatur, stricte loquende, prohiberi sexto et nono præcepto, nisi solum adulterium, quod sub nomina wiæcAiæin sacris Scripturis venit, nihilominus, ex communi interpretatione SS. Patrum et Doctorum, prohibentur etiam fornicatio et alia quaelibet impudicitia, quæ aliunde in aliis S. Scripturae locis, et jure naturali specialiter proscribi demonstratur.

Inutile prorsus nobis videtur casus de sexto et nono Decalogi præcepti proponere. Etenim, quæ ad lubricam el putidam illam materiam spectam, cum sint in praxi adeo frequentia, sat obvia apparent, nec tot difficultatibus scatent. Sufficiat igitur ut benevolus lector, quoad doctrinam necessario addiscendam, remittatur ad Compendium nostrum Theol. mor. ō *sexto Præcepto*, a n. 410 ad n. 43G.

Attamen, in Tractatu de Matrimonio, nonnullos casus statuemus de ii» quæ ad statum conjugalem referuntur.

SEPTIMUM ET DECIMUM

DECALOGI PRÆCEPTUM

.Non *furtum* (*acies*. (Exod. 20. Iò). — *Non concupisces domum proximi
lui*, etc. (*Ibid.* 17,)

Prohibetur, hoc utroque præcepto, actus proximo injuriosu» in boni> fortunæ : prius præcipue el directe actus externos, et posterius internos allicit. Quatenus negativum, duplex illud præceptum prohibet non solum furtum, sed etiam quamlibet rei alienæ ablationem el usum, invito rationabiliter domino, et etiam quamlibet juris alieni læsionem. Quatenus affirmativum, obligat ad restitutionem, ad damna compensanda, ad debitorum solutionem, et ad justitiam in contractibus servandam.

Hic nullos ponimus casus de furto, de variis injustitiis, earumque reparatione, quia in Tractatu speciali de Justitia et Contractibus, his de rebus, casus multiplices statuentur.

CASUS

DE OCTAVO PRÆCEPTO DECALOGI

SEU

*De mendaciorum et restrictione mentali. — De detractatione et calumnia.
— De secreti divulgatione.*

CASUS I.

DE MENDACIO ET RESTRICTIONE MENTALI 1°.

1° Jovianus, facetus æque et obsequiosus homo, rerum theologiarum non omnino ignarus, sæpius, nonnulla veritate, loqui solet, sive ad lepide cum sociis jocandum, sive etiam ad proximo obsequendum, ratus se inlevissime quidem peccare. Contendit enim : 1° verba jocosa conio veritatem non esse mendacia, cum desit in loquente decipiendi intentio; 2° nec verba mere obsequiosa, cum absque ullius detrimento proferantur.

2° Bertina, ancilla, jubente domino, extraneis hunc requirentibus dicit *Dominus abest, domo egressus est, domi non est.* Sed anxia interroga Confessarium, qui respondet esse locum deserendum, et potius moriendum quam mentiri unquam.

Hinc :

Quæritur. 1° *An, tel quænam restrictio mentalis liceat?*

2° *Quid de Joviano et Bertina ?*

Solutio :

MI.— *R. ad 1m Quæst.* 1° Nunquam licet uti restrictione *stricta mentali*, seu locutione duplicem sensum habente, si sensus loquentis percipi nequeat ; neque licet uti amphibologia humano modo *non perceptibili*, quia hoc est simpliciter mendacium : nunquam autem mentiri fas esse potest. *Vide dicenda in casu sequenti.*

MO.— 2° Aliquando vero, ex gravi causa licet uti restrictione *Id mentali*, et verbis æquivocis, quorum sensus a loquente intentus facile intelligi possit. Ratio est, quia modus ille loquendi non est mendacium, cum proximus sic non necessario decipiatur, sed ex gravi causa ejus decepti permittatur. Deinde hoc ad bonum societatis necessarium est, ut modum celandi secretum magni momenti habeatur. Nam aliquando non minus noxium est societati verum dicere, quam falsum proferre; valde enim commercio humano perniciosum esset, si hæc industria deesset, non solum personis publicis, sed etiam privatis. Constat insuper ex exemplo Christi Domini, qui pluries his restrictionibus usus est. Sic, *Joan.* 7. 10, interro-

galas utrum ascenderet Jerosolymam ad diem festum, respondit : *Non ascendo ad diem festum istum*, id est, *manifeste* vel *hic et nunc*; nam paulo post occulte ascendit. Alias interrogatus de die judicii (*Mare.* 13 32), ait : *De die autem illa nemo scit, neque Angeli in cmlo, neque Filius, nisi Pater*; id est, *ad manifestandum*, ul petebant di>cipuli. Et *Joan.* 11. II : *Lazarus amicus noster dormit, sed rado ut a somno excitem eum*; id est, *mortuus est*, quod discipuli non perceperunt, ut in ipso Evangelio declaratur : *illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret...* *Dixerunt ergo discipuli ejus : Domine, si dormit, saltus erit.* Et *Joan.* 2.19 : *Solvite templum hoc, et in tribus diebus rreilabo illud ;»* id est, *templum corporis sui*, quod Judæi non percipiebant. S. *Lig.* n. 152.

416. — *IL ad 2,a Quæs.* In primo casu : Errat Jovians contendens verba jocosa et obsequiosa contra veritatem non esse mendacia. Nec refert quod absque proximi detrimento proferantur, quia sequitur ex hoc tantum ea non esse contra justitiam et caritatem ; sed non impedit quin veritati repugnent : excipe tamen, quoad verba jocosa, si intentio jocandi ita pateat ut facillime percipi possit, sive ex re ipsa quæ dicitur, ut sunt Vasconum locutiones, sive ex tono vocis lepidi, sive ex aliis circumstantiis. Hinc collige quandonam peccaverit Jovianus, ve! a peccando sit excusandus. Cæterum in his nullatenus de peccato gravi arguendus est. quia deordinatio levis tantum apparet.

In secundo casu : Confessarius potius culpandus est quam pœnitens. Hæc enim locutio communissimo usu recepta est, ita ut mera sit formula ad significandum dominum videri non posse. Reperiuntur quidem Theologi idui mendacium prohibentes; sane quia, eorum tempore vel in eorum regione, usus ille non adeo invaluerat. S. *Lig.* I. 3, n. 163.

CASUS II.

RESTRICTIO MENTALIS 2°.

1° TiiEOFniDiis, lueres factus, cum bona occultasset, ex quibus non tenebatur c editoribus satisfacere, respondit se nihil prorsus occultasse. Alias, cum mutuo accepto jam satisfecisset, a judice interrogatus an illud accepisset, negavit se accepisse. Alias etiam a præposito gahcllarum interrogatus utrum res tributo subjectas deferret, respondit se nihil deferre.

2° Axva, cum adulterium commisisset, viro de hoc suspicanti et sciscitanti respondit prima vice, se matrimonium non fregisse ; secunda vice, cum jam a peccato fuisset absoluta, respondit : *Innocens sum a tali crimine.* Tandem tertia vice, adhuc instante viro, adulterium prorsus negavit dixitque : *Non commisi*, intelligendo adulterium tale quod tenear revelare; seu : *Non commisi adulterium libi revelandum.*

Hinc :

Quer. Ie ,4n de mendacio damnandus sit Tueofridus'

2° .In damnanda Anna ?

Solutio:

3

417. — *R. ad 1m Quæs.*, seu ad casum Theofridi,

1° Theofridus non peccavit contra veritatem *in primo casu*, quia revera nihil occultavit in sensu interrogantis, seu in sensu in quo juste interrogari poterat. Hinc, respondendo se nihil occultasse, idem est ac si dixisset se nullam injuriam erga creditores commisisse, siquidem, *in* solo sensu, iudex vel ipsi creditores interrogare possunt. *S. Lig. n. 158*

2° Neque peccavit *in secundo casu*, ob eandem rationem; quia desol debito interrogatur, scilicet utrum acceperit mutuum, et illud non restituerit. *S. Lig. I.4, n. 159.*

3° Neque censendus est peccasse *in tertio casu*, saltem in sententia probabili et communi, quæ tenet leges huiusmodi tributorum, seu ratione rerum quæ transferuntur de loco in locum, esse mere poenales. Hinc dicere: *Nihil defero*, significat, *quod sponte manifestare debeam; tuum al investigare, non vero interrogare.* Clericis tamen suadendum est ut veritatem candide aperiant, ne, ea denegata, et negatione forte cognita, scandalum subsequatur. ■

418. — *R. ad 2m Quæs.*, seu ad casum Annæ. In triplici memorato caso, Anna a mendacio excusari potest. Etenim: ■

In primo casu, dicere potuit se matrimonium non fregisse, siquidem adhuc subsistit. 13

In secundo casu, potuit dicere se innocentem esse ab adulterii crimine, siquidem, peracta confessione, et recepta absolutione, ejus conscientia at illo non amplius gravabatur, cum certitudinem moralem haberet illud sibi remissum fuisse. Imo potuit hoc asserere etiam cum juramento, juxta *S. Lig. n. 162. — Less. — Salm. — Suar. — cum sententia communi.*

In tertio casu, potuit etiam *probabiliter* negare se adulterium commisisse, intelligendo, ita ut peccatum marito revelare deberet; eodem modo quo reus potest dicere iudici non legitime interroganti: *Crimen non commisi, id* est intelligendo se non commisisse, ita ut teneatur illud ei manifestare. Sic ad hæc omnia *S. Lig. n. 162, cum aliis bene nullis.*

CASUS III.

RESTRICTIO MENTALIS 3°.

I

Carolina, matrona, dum, saeviente acri persecutione, Sacerdotem ad mortem requisitum domi occullasset, aperte respondet nebulonibus postulantibus utrum ibi lateret aliquis Sacerdos: *Nullus est, nullum vidi*; vel: *Aderat aliquis, sed abiit.* Sed postea timet ne mentiando Deum offenderit: ■

Hinc:

Quær. An Carolina mendacii rea evaserit?

Solutio:

JH

419. — *R. Carolina* a peccato mendacii excusanda est. Etenim interrogantes in his circumstantiis nullum jus habent ad responsum verum

obtinendum; insuper facillime suspicari possunt illud veritati non esse conforme: quare voluntarie decipiuntur, si fidem verbis adhibeant. Huiusmodi igitur responsio est mera formula qua utitur Carolina ad nebulones dimittendos; perinde ac si diceret: *Utquid me de hoc interrogatis?* vel: *Nullus ibi est Sacerdos, quatenus teneat vobis manifestare*; sicut reus non legitime interrogatus, seu ne quidem semiplene convictus, potest crimen negare, subintelligendo: *ita ut manifestare debeam.* *S. Lig, ibid, n. 163. — K. Comp. n. 443 et seq.*

CASUS IV.

DETRACTIO 1°.

Caprasius sic confitetur: « Frequenter sermones cum sociis miscendo » de aliis detraxi, et vicissim aurem detrahentibus præbui. Dum audirem « verba valde difiamatoria, licet mihi displicerent, non contradixi, imo » potius subrisi. Tandem, aliquando aliorum delicta non quidem affirmavi, < sed ut ab aliis audita retuli, absque tamen intentione detrahendi, aut » proximo nocendi, sed solum discursus gratia. »

Hinc:

Quær. 1° *Quid judicandum* (Zc Caprasio in his casibus? et quid Confessorio sit agendum?

2° *In pamitens declarare debeat numerum personarum de quibus detraxit, et etiam numerum audientium?*

3° *Quomodo reparandum sit famæ damnum, tum per detractionem, tum per calumniam illatum?*

Solutio:

420.—*R. ad 1am Quæs.* 1° Caprasius per se graviter peccavit, tum detrahendo, tum detractionem audiendo, et quidem toties quoties id fecit. Sed male confitetur, quia numerum peccatorum, si gravia sint, exprimere debet in quantum fieri potest. Neque ex huiusmodi confessione satis colligi potest utrum, vel quando graviter peccaverit. Hinc Confessarius supplere debet, poenitentem interrogando de necessariis ad confessionis integritatem procurandam, et rectum de reo iudicium efformandi.

2° Peccavit graviter Caprasius audiendo verba valde difiamatoria cum externa approbatione, licet intus in iis minime sibi complacuerit, propter scandalum rationem. Non tamen videtur graviter peccasse ex eo quod non contradixerit: plerumque enim persona particularisa peccato gravi excusatur, si detractionem non impedit, quia plerumque constare nequit correctionem profuturam esse. *S. Lig. n. 979-981. — F. Compend. n. 453.*

3° Peccavit etiam graviter, si audita referat coram iis qui verisimilius sunt credituri, v. g. si asserat se audivisse a persona fide digna, quia præbet causam sullicientem malum credendi. Secus, si audita non referat tamquam ex fide dignis accepta, ita ut audientes ad credendum parum commoveat. *S. Lig. n. 977.*

421. — *R. ad 1m Quæs.* 1° Pœnitens declarare debet numerum pergnarum de quibus detraxit in materia gravi, quia tot injurias commisit quosunt personal in fama læsæ. 2° Non tenetur autem probabiliter declarare numerum audientium, quia detrahare coram pluribus est circumstanto mere aggravans; jus enim ad famam est unicum apud omnes, non veri multiplex. *S. Lig. de Peccalis, n. 49. — K. Comp. l. r, n. 165.*

422. — */L ad 3m Quæs.* 1° Calumniator tenetur dicta retractare et quidem *per se*, eum jactura famæ propria?, si aliter reparatio fieri nequeat, quia *melior est conditio innocentis quam nocentis*. 2° Detractor simplet dicta retractare nequit, quia sic mentiretur, sed famam ablatam restituere debet alio modo, in quantum potest, v. g. dicendo se male locutum esse, etc., etc., vel saltem, data occasione, prudenter laudando et extollendo eum qui detraxit. *S. Lig. n. 992. — K Comp. n. 445 et seq, et 458.*

CASUS V.

J

DETRACTIO 2°.

Paschalis, sciens occultissimum crimen a Petro commissum, illud Paulo manifestavit, et quidem adhibito juramento ad fidem sibi concilian-dam. Exegit tamen a Paulo, sub pari juramenti religione, ne rem ulli prorsus unquam aperiret. Secretum autem citissime fregit Paulus, fan-nusque Petri revelavit quibusdam domesticis suis, qui subinde aliis atque aliis patefecerunt. Pœnituit postea Paulum tum de violata juramenti fide, tum de infamia quam Petro intulerat, etjam erat determinatus ad Petrum, in quantum fieri posset, redintegrandum, palam professurus in iis quæ de Petro asseruerat se omnino fuisse deceptum. Sed certior subinde factus est se paulo antea a Petro fuisse gravius etiam infamatum. Decernit proinde se non daturum esse operam famæ Petri reparandæ, nisi prius Petrus suam propriam famam resarciat.

Hinc :

Jr

Quær. 1° In Paschalis *graviter peccaverit, crimen Petri uni soli viro manifestando?*

2° In *contra Religionem peccaverit, utendo juramento ad confirmandum Petri crimen?*

J

3° *Quomodo peccaverit Paulus, proprium juramentum dolando?*

'S

4° In *cesset, vel suspendatur obligatio famam restituendi, si infamatus magis vel aequaliter suum detractorem infamavit?*

J

Solutio :

'H

423. — *R. ad 1m Quæs.* 1° Paschalis peccavit sane graviter, si pro-viderit saltem in confuso Paulum revelaturum esse secretum ipsi com-missum. Secus, *controvertitur; probabilius* quidem affirmant communius Theologi : attamen *probabiliter* etiam negant magni ponderis auctores;

quia non prae-cise violatur fama per detectionem uni viro factam, siqui-dem fama in communi hominum aestimatione consistit. *S. Lig. hoc proba-bile dicit, n. 973.*

424. — *R. ad. 2ra Quæs. Affirmative*, quia sine causa, seu sine udicio juravit, et nomen Domini inutiliter invocavit. Non tamen videtur loc veniale excedere, cum juramentum ad veritatem confirmandam adhi-bitum fuerit. Graviter autem peccaret contra Religionem, qui juraret se crimen patraturum osse ; quia nomen Dei invocaret in testimonium rei illicitæ peragendæ, et sic Deum quasi sponsorem iniquitatis efficeret. Paulus autem graviter peccavit tum contra Religionem, violando in re gravi juramentum proprium ; tum contra justitiam, secretum propalando cum detrimento famæ Petri. *S. Lig. l. i, n. 146.*

425. — *R. ad 3m Quæs.* Paulus peccavit graviter tum contra Reli-gionem, tum contra justitiam. Commisit enim detractionem in re gravi, crimen Petri omnino occultum domesticis suis manifestando; quia damnum grave intulit famæ Petri, eum diffamando apud plures, et prae-videndo hanc infamationem ab eis propagatum iri. Ergo violavit justitiam in re gravi. Ergo eodem modo violavit etiam Religionem, cum idem in casu sit objectum detractionis et obligationis juramenti.

If. *ad 4m Quæs. Controvertitur* utrum detractor excusetur a restitu-tione famæ, saltem ad tempus, donec alter, qui ipsi detraxit, etiam damnum famæ reparare velit. Alii *affirmant*, alio vero *negant*. Utraque sententia *probabilis* dicitur a *S. Lig. n. 999. — V. Comp. n. 448-461.*

CASUS VI.

DETRACTIO 3°.

1° Sylvia, famula, derelicto domino, spectabili viro, cum audiisset Veronicam, honestam puellam, eidem domino sua addixisse officia, eam ab illo famulatu avertere conata est, asserendo eum esse virum valde singularem ac difficilem. Verum, cum Veronica dictis suis fidem non adhiberet, dixit aperte eum esse moribus perditum, et ancillis ipsi inservien-tibus periculosissimum.

2° Balduinus nuptias Octaviæ, puellæ divitiis et animi dotibus prae-clara?, ambit. Contractis sponsalibus, jamjam ineundum est matrimonium, cum interea Octavia rescit a Barbara Balduinum in iram et ebrieta-tem valde proclivem esse. Illoc audito, Octavia Balduini nuptias respuit.

Hinc :

Quær. 1° In *peccaverit Sylvia herum diffamando?*

2° In *Barbara peccaverit defectus graves Balduini Octavie manifestando?*

3° *Quid generalim de his qui aliorum defectus revelando impediunt matrimonium, consecutionem hæredilatis, aut alterius beneficii?*

Solutio :

3

426. — *R. ad 1m Quæs.* Sylvia minime peccavit herum apud VnoNICAM diffamando. Etenim detractio importat injustam proximi denigrationem ; atqui denigratio facta a Sylvia non fuit injusta, siquidem ei gravi, et proinde ex justa causa habita est, nempe ad bonum animae, seu ad salutem Yeronice. Ergo... S'. Thom. 2. 2. q. 73. ari. 2.

R. ad 2m Quæs. Nego. Ratio patet ex dictis ; Barbara enim officio caritatis erga Octaviam fungitur. Ergo a peccato detractionis omnino excusanda est. Secus foret dicendum, si manifestaret leves defectus, quales, facile in omnibus reperiri possunt, sed ita ut animum Octaviæ a Balduino averteret.

427. — *R. ad 3ra Quæs.* Distinguendum est. 1° Si ex motivo caritatis vel ex ratione gravi, v. g. ad bonum communitatis, familiæ, vel etiam personæ private agant ii qui aliorum veros defectus, licet graves, aperiunt, minime peccant ; tunc enim illi quorum defectus revelantur, jus non habent ut non detegantur.

2° Si vero defectus, etsi leves, agglomerentur vel exaggerentur, vel si graves supponantur, aut veri, sine ratione vel malevolo animo manifestentur, si motiva dolosa subjiciantur, ita ut inde mutetur animus personæ beneficium concessuræ, detractores graviter peccant, tum contra caritatem, tum contra justitiam, et per se ad damnorum reparationem tenentur. I Comp. n. 447-671. — Lacroix, l. 3, pari. 2, n. 1208.

CASUS VII.

I

DETRACTIO et calumnia.

j

Martinus, quoties adest occasio ut cum Menandro, familiari suo, de Paulo, nepote illius, loquatur, semper aliquod leve istius vitium, motto verum, modo falsum, refert. Hinc Paulus paulatim e gratia Menandri decedens in periculo versatur amittenda? hæreditatis, jam ab eodem sibi, ut magis propinquo consanguineo promissæ. Hujusmodi periculi mox admonitus Paulus, illud propulsare statuit. Quamobrem Martini epistolam a se olim dolose subreptam, et contra Menandrum acerbissime scriptam, huic ipsi legendam exhibuit. Quid tum Menander ? Martinum, tanquam nebulonem pessimum, e domo sua perpetuo exclusum voluit ; Paulo vero pristinam benevolentiam restituit, et universalem bonorum suorum hæredem declaravit.

Hinc :

-j

Quær. 1° An Martinus, ob leves detractones el calumnias contra Paulum, graviter peccaverit i l

2° An Paulus, ad vitanda damna sibi ex detractonibus Martini imminentia, licite uti potuerit epistola ejusdem Martini dolose subrepta' l

Solutio :

>>

128. — *R- ad 1m Quæs. Affirmative.* Ratio est, quia congerendo tot

defectus, licet leves, in miserum Paulum, graviter ei nocuit apud Menandrum, ita ut hujus benevolum animum injuste ab illo averteret. Etenim Martinos causa fuit cur Paulus famam adhuc simpliciter bonam amitteret, haud secus ac si quis vulnerato multoties leviter vulnus leve adderet, quo accedente, vulnus lethale efficeretur. Hoc merito dicendum est, si defectus leves propalati, sint veri; sed a fortiori, si falsi sint. *Lacroix, l. 3, part. 2, ¶. 1208.* — *Lugo, D. 15, n. 22.*

429. — *R. ad 2ra Quæst.* 1° Generatim non licet uti notitia injuste acquisita ad nocendum alteri; quia, juxta pervulgatum axioma: *Nemini fraus sua patrocinari debet.* Insuper quicumque injuriam intulit, tenetur eam tollere, vel saltem eam non continuare; atqui utens secreti alieni notitia injuste acquisita in damnum proximi, non solum non tollit, sed continuat injuriam: ergo hac utendo graviter peccat, et contrahit obligationem restituendi pro rata spei quam habuit proximus ad quoddam beneficium obtinendum. Praeterea, si injuste aliquam notitiam accepisti, non est moraliter tua: ergo te gerere debes perinde ac si eam non haberes.

430. — 2° Sed hic occurrit specialis difficultas, ex eo quod Paulus non utatur notitia injuste acquisita, nisi ad magnam injuriam ex parte Martini propulsandam, seu ad se redimendum a vexatione gravissima et injustissima. Propterea exceptio in ejus favorem admittenda est, et proinde ipse ab omni peccato absolvendus. Etenim dantur circumstantiae in quibus licite revelatur crimen verum alterius, et licite acquiritur notitia secreti alieni, v. g. ad avertendum damnum grave proprium, quod alio modo propulsari nequit. Sic potes aperire alterius litteras, quæ casu in manus luas incidunt, si graviter suspiceris eas esse contra te injuste scriptas, vel eas rationem injuriam declinandi continere. Ergo, si prius illicite litteras aperuisti, vel obtinuisti, iis nunc uti potes licite ad te redimendum ab injusta vexatione, alio modo deficiente. Notitia enim quam habes, nunc justificatur, et moraliter fit tua in ordine ad usum; quemadmodum si furatus fueris aureum, et postea incidas in necessitatem in qua aureum licite eriperes, licite uteris aureo furtivo, quia usus ejus per præsentem necessitatem justificatur. Ergo pariter, si litterae Martini nunc in manus Pauli inciderent, et suspicaretur Paulus eas rationem continere qua damnum injustum a Martino allatum et tueretur, sane eas aperire et adhibere posset. Ergo etiam Paulus notitia prius illicite acquisita, nunc licite uti potest. Ergo... *Lacroix, n. 1232 et 1233.* — *Lugo, D. 14, ». 148.* — *Γ. S. Lig. n. 969.*

CASUS Vili.

INFAMIAE PROPAGATIO.

Gumo, illegitimus viri nobilis filius, postquam adolevit, successit in Hispaniam, ubi macula nativitatis ejus illegitima* ignota prorsus erat, ut ad altiora quam in solo natali promoveretur. Postquam jurisprudentiae sedulo se applicasset, ad senatoriam promotus est dignitatem, et uxorem duxit prædivitem, ex qua duos genuit filios. Hucusque bene. Sed ecce infelici

R

.t ? '!

Guidoni calamitosus intervenit casus ! In eam regionem venit Ascanius ejus concivis, et natales ejus illegitimos vulgavit. Unde coepit Guido viles- cere, et exorte sunt dissensiones graves inter cum et uxorem, ac hujus consanguineos. aa

Hinc :

Quer. 1° *Quandonam infamatio dicatur publica seu notoria ?*

2° *An liceat, infamiam, publicam in uno loco, divulgare in alio loco ubi latet ?*

3° *An Ascanius peccaverit contra justitiam, et ad aliquam compensationem teneatur ?* ■

Solutio :

7?

431. — *R. ad 1^{am} Quæ.* Tripliciter infamatio potest esse publica, scilicet: 1° jure, seu per sententiam judicis ; 2° facto, (quando res infamans coram tam multis habita est, ut nulla tergiversatione celari possit; 3° quando fama de crimine vel re infamante, ex sufficientibus indiciis orta, pervenit ad majorem partem communitatis, vel ad tam multos de communitate, ut, spectatis circumstantiis, cerlo divulganda sit, et ejus notitia brevi perventura est ad majorem partem communitatis, seu civitatis, pagi, parochiæ, monasterii. Porro crimennotum majori parti communitatis, pagi, parochiæ, etc., non censetur publicum absolute et respectu omnium, sed tantum respectu illius communitatis, etc... Juxta *Lugo, Layman et alios*, ad publicitatem criminis in communitate sullicit, si communitas 500 habet incolas, ut 30 cives, vel 40 dispersi id intellexerint. Si pagus habet 40 domos, satis est ut id sciant 10 vel 8 ex diversis domibus. Et sic de aliis locis, eadem servata proportione ; sed quod nulli complices criminis illud sciant, per hoc non est notorium. *S. Lig. n. 975.* „|

432. — *R. ad 2^{am} Quæ.* 1° Si crimen fit publicum per sententiam judicis absolute et publice latam, licet illud manifestare in quibuscumque locis, verbo, scripto, typo, saltem citra peccatum contra justitiam. Ratio est, quia, hoc ipso quod judex ferat sententiam in reum, intendit eum spoliare jure suo ad famam, in criminis vindictam, et dare omnibus licentiam illud ubique promulgandi, ut cæleris ubique sit in exemplum et terrorem. *S. Lig. n. 974.* j|

2° Si vero sit publicum publicilale facti vel famæ, potest per se revelari sine injuria aliis nescientibus, tum in eodem loco, tum in loco vicino, ubi facile et brevi pervulgandum est. Ratio est, quia infamatus jam amisit jus ad famam in iis locis. An vero divulgari possit crimen in aliis locis ubi latet, nec moraliter publicandum est ? *Contror. r. l. l. ur.* Sic videtur distinguendum cum *S. Lig. n. 974. Probabilius* potest divulgari crimen ingens valde probrosum, vel scandalosum, aut societati nocivum, ut homicidium, proditio, etc... Ratio est, quia expedii bono communi facinorosos homines non ignorari, ut ab eis caveant omnes. Secus vero, si agatur de aliis peccatis, quia reus adhuc servat jus ad famam, nec ratio boni publici invocari potest, et proinde iste injuste fama sua spoliaretur. u

433. — *R. ad 3^{am} Quæ.* Ascanius certo peccavit graviter contra cari-

uiPin et justitiam, infamiam Guidonis in Hispania ubi erat ignota propagando. Dicunt quidem plures Theologi non esse grave manifestare defectus naturales aliorum, etiam vitium nativitatis, quia isti defectus non sunt morales.

Hoc probabiliter in multis circumstantiis admitti potest. Sed saltem intelligendum est, modo non sequatur inde notabile detrimentum infamato. Porro in nostro casu maximum sequitur damnum misero Guidoni, ut patet. Nec requirit bonum publicum ut ii defectus manifestentur, cum sint mere naturales, nec a voluntate hominis pendeant, nec proinde eorum manifestatio inservire queat ad homines a sceleribus deterrendos. Ergo Gemo fuit injuste diffamatus. Ergo Ascanius injuria» auctor tenetur ad damnum, in quantum fieri potest, reparandum. *Beuter, part. 3. n. 411.*

CASUS IX.

CONTUMELIA .

Julia, rixans cum Rufina, huic objicit quod sil illegitime nata. Id ferre non valens Rufina, eam ad magistratum deferit. Non desunt testes, veritatem injuriæ illata* confirmantes, cum mulierum rixa in media platea locum habuerit; Julia, de injuriosa appellatione convicta, damnatur a magistratu ad mulctam, necnon ad expensas itineris ad urbem a Rufina facias, ei refundendas. Obtemperat quidem mandato judicis Julia, cum aliter facere nequeat. Sed postea clam subducit Rufin* tantum quantum ei solvit, eo quod a pluribus audierit revera esse illegitimam, et proinde se injuste damnatam fuisse.

Inc :

Quæ. 1° An Julia *graviter peccaverit dicendo Rufin* coram aliis bene nullis, quod sit illegitima?*

2° .In *potuerit se compensare licite?*

Solutio :

434. — R. ad 1m Quæs. Affirmandum videtur. Perse quidem, juxta multos, non est grave revelare defectus naturales alterius, nec excluso vitio nativitatis, nisi aliud damnum sequatur quia non sunt morales, nec proinde censentur infamare apud prudentes. Verum in nostro casu agitur de contumelia seu do convicio gravissimo, et cum contemptu ingesto, quod per se grave est. Nec videtur excusanda a peccato gravi Julia, licet vitium nativitatis verum sil et notorium quia peccati gravitas ex ipsa contumelia, seu ex gravi lesione honoris in hoc casu repetenda est. Secus vero dicendum foret probabiliter, si Julia vitium nativitatis, Rufin* incognitum, aliis manifestasse!, secluso tamen alterius damni periculo. Esset autem gravis infamatio, si illud de persona valde honorata diceretur, nec res notoria foret; quia, etiam secluso alio damno quocumque, magnam æmæ jacturam apud alios pateretur. Ita*c igitur omnia pendent a circumstantiis, ut dicit S. *Lig. n. 967.*

435.—/L ad 2^m *Quæs. iNeg.* Ratio est, quia justa magistratus sententia damnata est. Judex enim eam juste damnare potuit ad muletain oi ad expensas itineris alterius mulieris resarciendas, quia laesit caritatem, honorem et pacem, et expedit ut alii a similibus conviciis deterreantur. Ergo Julia id quod Rufinæ surripuit restituere debet. Si nolit in posleruih simile damnum incurrere, linguam majori sedulitate custodiat.

CASUS X.

DE SECRETO .

, '3

Amandus juramento promittit Marino, se nulli unquam manifestaturum esse neque homicidium, quod, se vidente nec viso, latenter Marinus patrauerat, neque furtum, quod non viderat quidem, at sub fide secreti servandi ab eodem Marino esse patratum audierat. Sed, cum exorta esset ea de re suspicio qutedam, Amandus noster ad iudicium ut testis compellitur, et juridice interrogatus duplex revelat secretum.

Hinc :

Quær. 1° *Quænam sit obligatio secreti servandi, sive promissi, sire commissi ?*

2° .In Amandus *potuerit duplex secretum judici manifestari An id debuerit?*

Solutio :

I ,

436. — R. ad 1^m *Quæs.* 1° Secretum *promissum* obligat *per se* sub gravi, pro quantitate materiæ et suscepta obligatione; sed plerumque et fidelitate tantum promittentem adstringit, quia simplicis promissionis obligatio sic communiter accipitur. S. *Lig. n.* 970. H

2° Secretum *commissum*, seu communicatum, rigorosius urget, et sub gravi *per se* ex justitia, quia præter obligationem naturalem adest etiam obligatio ex contractu suscepta. S. *Lig.* — K. *Comp. n.* 469.

3° Nullum secretum etiam juramento firmatum, sive mere naturale, sive ex contractu, excepto sigillo sacramentalis Confessionis, obligat quoties bonum publicum exigit ut manifestetur; quia jus naturale, vel obligatio suscepta servandi secreti, cum detrimento reipublicae vel Religionis adsiringeri nequit.

437. — R. ad 2^m *Quæs.* Iu Quoad *secretum promissum*. Tenetur Amandus, sub gravi, ex obligatione justitiæ et Religionis, ad secretum illud promissum generatim extra iudicium servandum; quia promissio juramento firmata induit naturam veri contractus, quum significet promittentem velle quam maxime se obligare : ergo non ex sola fidelitate, neque leviter in re gravi. Sed in casu, seu quum Amandus in iudicio, ut testis, a iudice ipso interrogetur, non tantum potest, sed debet veritatem totam manifestare, non obstante secreti promissione. Etenim quid promissio, quid juramentum operatur? Te obligant ad tacendum, quoties, seclusa promissione jurata, posses quidem, sed non deberes secretum aperire, quia per promissionem ad hoc tantum te obligasti, quod licite præstare poteris :

alqui non poteras promittere contra ohedientiam judici seu Superiori debitam; quia, quando crimen novisti, jam contraxisti obligationem naturalem illud manifestandi, si judex vel Superior id requireret. Ergo promissio subsequens secreti non potuit priorem obligationem destruere. Ergo in casu Amandus bene fecit. S. *Lig. n. 970* — *Lugo.* — *Bon* — *Salm.*, etc.

138. — 2° Quoad *secretum commrissum*. Amandus non potuit judici interroganti manifestare furtum sub *secreto commisso* cognitum, sed debuit respondere : *Nihil hac de rescio*, id est, *ut manifestare debeam*, utendo scilicet restrictione mentali licita. Secretum enim ejusmodi de jure naturali urget in omni casu, seclusa boni publici necessitate; Superior autem seu judex obligare nequii ad jus naturale violandum : ergo... Neque hic urget boni publici ratio, quia non ideo periclitabitur communitas, ex eo quod aliquod fartum patratum non manifestetur. Ergo Amandus est dammandus de peccato gravi contra justitiam et Religionem, cum secretum commissum, et sub fide juramenti repromissum, palam in judicio revelaverit. S. *Lig. n. 970.* — F. *Comp. n. 470.*

CASUS XI.

APERITIO LITTERARUM.

Olivarius, lubrico amore Rosæ captus, eum ea pluries lurpiier egit Paulo post ei asseveravit Rosa se gravidam ex eo evasisse, et ei minatur se ejusdem crimen propalaturam esse, nisi ducentos aureos sibi donet pro sumptibus subsecuturis. Olivarius jamjam pecuniam postulatam Rosæ erogaturus erat, cum rescivit hanc puellam cum Titio jamdudum familiariter conversari. Hoc audito, cmpil dubitaro an ea ex dio conceperit. Quid autem faciet Olivarius, ut veritatem assequatur? Cum suspicaretur adesse inter Titium et Rosam commercium litterarum, data occasione, scriniolum puella* clam aperit, epistolas inde exemplas legit; et ecce! repent unam epistolam, vi cujus amiulus ille suspectus, Titus scilicet, fatebatur se esse patrem prolis, et esse insuper paratum ad eam alendam, et alias expensas necessarias ad ejus educationem subministrandas. Statuit illico Olivarius publice epistolas manifestare ad prodendam injustitiam Rosæ cjusque mendacium ; sed antea qnærit a Theologo an id facere possii ?

Hinc :

- Quærit. 1° 4n *graviter peccet aperiens aut legens alterius litteras**
i" In Olivariis *grariter peccaverit litteras ad Rosam*
missas legendo, et an iis ali possit ad se defendendum
 I" In *possi/ litteras pr,vfatas aliis manifestare, et publicas*
efflcere ?

Solutio :

139. — R. ad 1n' Quæs. *Ifilirni. per se.* Ratio est, quia jure naturali et jure gentium datur obligatio gravis secreta litterarum illæsa relinquendi.

ad publicam securitatem, et communem fiduciam ; secus enim commercium humanum pessumdaretur. S. *Lig. Tr. de Pecc. n. 70.*

Excipe : 1° si adsit consensus tacitus, aut praesumptus scribentis, vel ejus ad quem scribitur; 2° si justi causa fiat, v. g. ad damnum publicum vel privatum avertendum ; 3° si merito prmsumatur res in litteris contentas esse levis momenti : tunc enim legens a peccato gravi excusatur. S. *Lig. Tr. de Pecc. n. 70.* — V. *Comp. η. 47 1.* *J

440. — R. ad 2ⁿ *Quæs.* Olivarius non peccavit neque graviter, neque leviter litteras Rose aperiendo et legendo. Ratio est, quia id ex justa et gravissima quidem ratione fecit, nempe ad damnum grave a se avertendum. Etenim communiter docent Theologi fas esse alterius litteras legere, vel secretum revelare, quando necessitas id postulat, vel ad proximum aut seipsum juste defendendum. I H

441. — *Objicies:* Ille qui notitiam alieni criminis acquisivit injuste, v. g. aperiendo litteras secretas illius, non potest uti illa notitia; sed se gerere debet perinde ac si illam nunquam comparavisset, quia notitia quam quis injuste acquirit non est moraliter sua. I

R. *Xjg. suppositum*, scilicet notitiam illam fuisse ab Olivario injuste acquisitam. Etenim id fecit ex gravissima ratione, seu ut injustam vexationem a se averteret ; ergo non egit injuste. Imo aliquando fas est uti notitia injuste accepta, si postea adsit causa justa ea utendi, quia tunc res habetur perinde ac si notitia juste acquisita fuisset, ut supra dictum est in casu 7, n. 430.

442. — R. ad 3^m *Quæs.* Olivarius non potest statim litteras clam acceptas manifestare. Sed debet prius Rosam admonere, ut sileat, nec amplius aliquid repetat pro alenda et educanda prole, quia habet medium probandi falsam esse accusationem. Ratio est, quia non licet crimen alterius propalare coram aliis, ubi non est necessarium. Porro in nostro casu non urget ulla necessitas, siquidem ope correctionis fraternæ, seu privatae admonitionis, malum quod timetur impediri potest. Ergo... Quod si, tali c nominatione, Rosa nihilominus prmsumat Olivarium accusare, poterit præfatam epistolam ostendere in quantum erit necessarium ad se indemne n faciendum, quia fas est crimen verum detrahentis manifestare, ad auctoritatem illius elidendam, quoties injusta accusatio vel detractio aliter impediri nequit. *Elbel, n. 399.* — *Lugo, etc.* I

CASUS

DE PRÆCEPTIS ECCLESIAE

SEU

De confessione annua. — De Communione paschali. — De abstinenti
a carnibus, eide jejunio.*

CASUS I.

ANNUA CONFESSIO 1°.

OCTAVIUS confessus est Dominica Palmarum, die 4 Aprilis, nec ad confitendum rediit nisi Dominica in albis anni sequentis, die 24 Aprilis. — Alias confessus est die praecedente tempus Paschale, aut paucis ante diebus, nec ante diem solemnem Paschae anni sequentis peccata in Sacramento Pœnitentiæ deposuit. In utroque casu de peccato mortali a Confessario arguitur.

INC :

QUÆR. 1° *Quomodo computandus sit annus relative ad obligationem annuæ confessionis?*

2° *Si OCTAVIUS peccaverit contra præceptum Ecclesiæ, tum in primo, tum in secundo casu?*

SOLUTIO :

443 — *Ad 1^{am} Quæs.* Per se loquendo, annus computandus esset ab initio mensis Januarii, ad finem Decembris; sed, spectata universali consuetudine, computatur ab initio ad finem temporis Paschalis, quo Communio peragenda est. S. *Lig. I.* 6, n. 662. Igitur cum Pascha non incidat in idem tempus, sed modo maturius, modo tardius occurrat, sequitur posse aliquem quandoque legi Ecclesiæ satisfacere, licet tempus anni completi excedat. Attamen non datur stricta obligatio confitendi tempore Paschali, quia Ecclesia tempus illud non determinat ad Confessionem, sed ad Communionem. Quare, si quis uno vel altero mense confessus fuisset ante tempus Paschale, nec peccati mortalis conscius esset, ad confessionem Communioni praemittendam non teneretur. Consuetudo autem tunc confitendi, et decreta Episcoporum, vel Synodorum id exigentium necessitatem supponunt, seu intendunt tantum præcipere debitam dispositionem ad Eucharistiam suscipiendam, vel non urgent præcise nisi eos qui toto anno non sunt confessi. *Gousset, de Pœnit. n.* 10, contra *Collet*.

444. — *Ad 2^{am} Quæs.* OCTAVIUS satisfecit obligationi suæ in utroque casu, quia revera confessus est intra annum, juxta consuetudinem receptam in anno computando ratione præcepti confessionis. Nec obstat quod non fuerit confessus nisi a 13 circiter mensibus, quia annus physice non est tunc computandus, sed moraliter, ut ex dictis apertum est. Ergo non damnandus est OCTAVIUS, sed potius Confessorius.

CASUS II

CONFESSIO ANNUA 20

1° Veronica, tempore Paschali, pergere solet ad confitendum extra parochiam, vel etiam extra diœcesim, in cujus limitibus versatur. Confitetur autem alias Regularibus, alias saecularibus Sacerdotibus, invito Parocho, imo et ipso Episcopo, qui subditis suis sub poena nullitatis absolutionis prohibuit ne alio, praesertim extra diœcesim, ad peragendam annuam confessionem pergant.

2° Rufinus, consuetudinarius, regulariter singulis annis in Paschale confitetur, cum signis ordinariis contritionis; cum autem hoc anno, Confessario id exigenti, alias redire per annum promittere nolisset, sine absolutione dimittitur. J

Hinc :

Quæst. 1° In *confessio annua fieri possit extra parochiam, tunc diœcesim, praesertim invito Parocho vel Episcopo?*

2° In *absolvi possint qui renuunt confiteri pluries in anno licet id Confessarius praescribat?*

Solutio :

HI

445. — R. ad 1m Quæst. Affirm., modo confessio fiat Sacerdoti ab Episcopo loci approbato. Sic expresse *Bened. XIV, de Synodo, l. 7, c. 64* — S. Lig. n. 564, ubi dicit : *Fideles possunt libere confiteri cuicunque Confessario approbato. Ita communiter.* — Ergo validæ sunt confessiones omni tempore, etiam Paschali, invito Parocho, imo etiam invito Episcopo, saltem in locis ubi Episcopus non contradicit expresse sub plena nullitatis confessionis, etiamsi prohiberet nequis alium adiret præter Parochum, vel de Parochi consensu, quia censetur consuetudini universali se conformare, et velle suadere potius quam proripere, aut saltem non præcipere sub poena nullitatis. I ■

446. — Imo ex Decreto S. Congr. Episc., apud S. Lig., non posset Episcopus tale Decretum ferre. Saltem Episcopus præcipere nequit sub poena invaliditatis ne diœcesani in alia diœcesi confiteantur, quia jurisdictionem Sacerdotum non sibi subditorum restringere nequit. I. Gousset, de Confessione, n. 412. Regulares autem, etiam tempore Paschali, validæ confessiones audire possunt in quovis loco ubi sunt approbati, nec ab Episcopo impediri possunt. Sic ex Clem. X, *Superna*; apud Lacroix, de Poenit. n. 1506, Ergo Veronica validæ et licite in subjectis casibus confessa est. A ■

447. — R. ad 2m Quæst. Affirm., per se, si aliunde sint dispositi; imo absolvi debent, quia ex præcepto Ecclesie ad aliud non tenentur, nisi ad annuam confessionem. Dixi per se, quia aliud dicendum foret, si confessio frequentior judicaretur omnino necessaria ad relapsum præcavendum. Attamen etiam in hoc casu expediri magis poenitentem enixe adhortari ut crebrius confiteatur, quam illum rigoroso præcepto ad id adstringere, ne impositæ obligationi deficiat, et a confessione deterrentur. ;

sionis Domini, casum reservatum incurrunt : et si in contumacia perseveraverint usque ad Assumptionem B. Virginis, excommunicationem incurrunt, plurimumque eorum notissimorum nomina ad valvas Ecclesiae S. Bartholomaei, in insula Tiberina, affiguntur.

449. — *Ii. ad 2^m Quæs.* seu ad triplicem casum.

In primo casu : Hyparcus præcepto non adæquate satisfecit, quia lex communicandi in parochia est generalis, nec restringi videtur ad tempus Paschale, sicut ipsa obligatio Eucharistiam suscipiendi ad hoc tempus non limitatur. Etenim Episcopi, legis interpretes, requirunt communiter ut dispensatio petatur ad Communionem extra parochiam peragendam, etiamsi tempus Paschale transierit, nisi Parochi licentia præsumi possit. *Bouder, etc.*

430. — *In secundo casu*: 1° Hyparcus fuit quidem obligatus ad iterandam Communionem, quia non satisfecit præcepto per Communionem sacrilegam. Ecclesia enim præcipiens Communionem, præcipit sumptionem Eucharistiae, qua fidelis cum Christo uniatur; et, quamvis finis legis non cadat sub præcepto, attamen, quando finis est intrinsecus, qualis hic habetur, sub lege cadit. Constat insuper ex prop. 15a ab *Innoc. XI* damnata. 2° Hyparcus satisfecit saltem quoad circumstantiam loci; quia, sub illo respectu, finem præcepti consecutus est, siquidem Communio, licet interne sacrilega, externe tamen ad aedificationem cessit. Ergo erravit Confessarius, eum invitum ad iterum communicandum in ipsa parochia adigendo. *Lacroix, de Each. n. 630.*

451. — *In tertio casu.* Hyparcus non satisfecit præcepto Ecclesiae, quia Ecclesia cathedralis non erat parochia ejus propria. Nec refert quod de manu Episcopi, vel sui Parochi communicaverit, quia finis primarius præcepti communicandi in propria parochia, est mutua fidelium ejusdem parochiae aedificatio. *Ita communiter cum S. 771. contra plures.*

452. — *R. ad 3^m Quæs.* 1° Episcopus dispensare potest a præcepto quoad circumstantiam temporis, de justa ratione, tum ad tempus præveniendum, tum ad illud differendum. 2° Non solum Episcopus, vel Vicarius generalis, sed etiam ipse Parochus dispensare potest, quoad circumstantiam loci, quia lex in ejus favorem lata est. Insuper ex consuetudine generali constat. — *V. Comp. n. 480 elseq. — S. Lig. n. 295. etc.*

CASUS IV.

COMMUNIO PASCHALIS 2°.

Hedvigis, muher, graviter decumbens, sacrum Viaticum Dominica Palmarum suscepit. Paucis vero diebus elapsis, sanitati restituta, Communioni paschali se satisfecisse existimat; sed a Parocho jubetur iterum in Ecclesia parochiali communicare, ad Ecclesiae præceptum adimplendum.

2° Emporius, mercator, tempore Paschali, extra parochiam communicat. Sed domum redux, dubitat an in Ecclesia parochiali iterum communicare debeat. Alias, iter agens tempore Paschali, dubitat an time sibi sit communicandum, aut exspectandum donec ad parochiam sit reversus.

3° Marcantius, cum, in media Quadragesima, in dissitam regionem iter aggredi deberet, nec post plures menses esset reversurus, confitetur, ut præcepto Communionis paschalis in antecessum satisfaciat. Evenit autem postea, ut iter intentum suscipere non potuerit. Attamen rursus communicare non curavit.

Hinc :

Quer. 1° An Hf.dvigis *in Ecclesia communicare teneatur?*

2° *Quid Emporio interroganti respondendum?*

3U In Marcantius *præcepto Ecclesiae satisfecerit?*

4° *Quid si communicasset sabbato pridie Dominicæ Passioris, vel aliam Communionem die Ascensionis Domini fecisset?*

Solutio :

453. — R. ad. Im Quæs. Non videtur obliganda Hf.dvigis ad Communionem in parochia iterandam; quia præcepto satisfecit in quantum satisfacere poterat. Adde obtentum fuisse etiam finem legis, Communem in parochia faciendam præcipientis; finis enim est communis aedificatio, et proprio Pastori submitto: porro ulrumque obtinetur, si ægrotans modo publico domus e manu Parochi vel ejus delegati Communionem suscipiat. Ergo...

454. — /L ad 2m Quæs. 1° Emporius *in primo casu* non tenetur iterum communicare, quia peregrini, ut sunt mercatores iter agentes, præcepto satisfaciunt ubi tempore Paschali degunt, vel qua transeunt. Nec tenentur redire ad parochiam ut ibi communicent, nisi facile possint, v. g. si in loco vicino commorentur, nec ibi quasi-domicilium habeant.

2° Emporius *in secundo casu* communicare debet extra parochiam, si non est ad eam reversurus ante finem temporis Paschalis, quia obligatione satisfaciendi præcepto Ecclesiae premitur. Si vero reversurus est ante finem temporis Paschalis, exspectare potest. S. Lig. n. 3(>0).

455. — /L ad 3m Quæs. Marcantius præcepto Ecclesiae non satisfecit per anticipatam Eucharistiæ sumptionem; nemo enim ultra legem impere potest, antequam ejus obligatio urgeat. Ergo non factus est immunis ab obligatione iterum communicandi tempore Paschali. S. Lig. n. 297 et 298.

R. ad 4m Quæs. Neque Marcantius legi Ecclesiae satisfecisset communicando pridie diei quo praeceptum urgere incipit, propter eandem lationem, scilicet, quia nemo obligationem non adhuc existentem implere valet. Si autem aliam Communionem die Ascensionis fecerit, tunc satisfecit annua Communioni; sed propter dilationem jam graviter peccavit. Γ. Comp. n. 480, etc. — S. Lig. n. 295 et 297.

CASUS V.

COMMUNIO PASCHALIS.

Longinus 1° accedit ad confitendum ulli na die temporis Paschalis, et quidem vespere, ita ut communionem die sequenti tantum peragere possit. 2° Accedit ultima die temporis Paschalis omnino ad absolutionem impa-

ratus, cum intentione alias redeundi et confessionem perficiendi, et putat id sufficere, ut a culpa gravi eximat ir. 3° Accedit quidem pluries temporis debito, sed prava consuetudine detinetur, nec sufficienter emendationis signa praebens, qua de causa ad aliud tempus experimenti gratia remittitur.

Alias tandem, etsi sal dispositus tempore opportuno accesserit, rogat Confessarium ut ad octo vel quindecim dies remittatur, quod ipsi ultro conceditur.

Him: :

Quabr. 1° in, *tel quomodo peccaverit Longinus in his casibus contra Ecclesiae praeceptum?*

2° In in ultimo casu Confessorius illi absolutionem et Communionem différe potuerit?

Solutio :

156. — /L ad 1r^a Quæs. 1° Longinus peccavit graviter in primo casu, quia tardius ad confitendum accessit. Etenim non salis est confessionem incipere ultima die temporis Paschalis, sed ipsa Communio hardie facienda est, si præcepto Ecclesiae non adhuc satisfactum fuerit. Dilatio autem, etiam unius diei, gravis est, quia lex sub gravi obligans infringitur. 2° Peccavit quoque graviter in secundo casu, si emendationi studere insigniter neglexit. Etenim qui tenetur ad finem, tenetur ad media necessaria ad illum consequendum, ita ut graviter peccet qui hæc adhibere omittit. Atqui dispositio ad absolutionem est res omnino requisita, ut (piis ad Eucharistiam accedere possit : ergo hæc illi adhibenda erat. Ergo peccavit contra præceptum Eucharistiam sumendi tempore praescripto. 3° Peccavit etiam in tertio casu, propter rationem jam modo allatam, scilicet quia debebat se ad Sacramentum Pœnitentiae disponere, tollendo impedimenta proxime impediencia legis executionem : atqui prava cordis dispositio est impedimentum proxime impediens absolutionem et Eucharistiae susceptionem. Ergo, etc. Tamb. de 1erlio Præcepto Ecclesiae, c. 3. — 4° Non peccavit autem in quarto casu, quia dispositionibus requisitis ad absolutionem et Communionem non caruit, et dilationem postulando se iudicio et beneplacito Confessarii commisit.

457. — Il. ad 2n^a Quæs. Affirm. Confessorius enim est iudex non solum dispositionis ad Communionem requisitæ, sed opportunitatis majoris a SS. Sacramentum suscipiendum. Potest igitur aliquam dilationem permittere vel imponere, si iudicet majus bonum pœnitentis id requirere, vel si hic non sit invitus.

CASUS VI.

DE JEJUNIO 1°.

1° Didimus de more jentaverat, septem vel octo uncias panis vel eafifi manducando, cum admonetur diem osse jejunii; nihilominus prandium solitum media die sumit, ratus non esse sibi omittendum quod omnibus est licitum. Imo cœna integra stomachum vespere reficit, ex eo quod jejunium mano violatum in integrum restitui non possit.

2° G a b i n u s, cum bona lidc duplicem refectionem dic jejunii sumpsisset, advertens ad obligationem jejunandi, non tamen a tertia refectione abstinuit. «¶iia jejunium jam violatum non amplius servari poterat.

Hinc :

Oi eh. 1° *In quo consistat jejunii essentia ?*

2n *In Didimus jejunium ciolarerit, camum integram sumendo ? Aut quid facere debuisset?*

3" *In duplex peccatum mortale commiserit?*

V 4n G a b i n u s *in secundo casu gratiter peccacerit, tertiam refectionem sumendo?*

Solutio :

io8. — *R. ad In* Quæs.* Essentia jejunii in hoc præcipue sita est, ul unica refectio proprie dicta liat. Usus vero invaluit, ut praeterea refectionuncula sub vespere sumi possit.

159. — *R. ad 2m Quæs.* Peccavit graviter **per se** Didimus duplicem refectionem sumendo, pneter jentaculum. Ipsi enim remanebat adhuc possibile jejunium, scilicet prandium ad vespertinum tempus remittendo, vel icœnnla abstinendo. Si refectionem transmittere noluerit aut non potuerit, et omnino abstinencia a cibo vespere nimis molesta esset, posset Didimo permitti ut aliquid cibi, v. g. unam vel alteram unciam degustaret. Dixi *perse*, quia, si supradictis industriis minime uti potuit, tunc a jejunii lege fuit excusatus.

160. — *R. ad 3m Quæs. Neg.* Ratio est, quia unicum jejunii praeceptum violavit; proinde unicum posuit actum contra obedientiamerga Ecclesiam. Igitur ille qui lres refectiones sumit die jejunii, non plura peccata gravia committit quam ille qui duplicem tantum refectionem facit, siquidem unica est obligatio jejunii praetermissa.

161. — *R. adim Quæs. Contrônerli tur.* Duplex est sententia *probabilis*. jnxta S. *Lig. n.* 1030.

I* SENTENTiv *negat* G a b i n u m peccasse mortaliter, quia reapse ita violainni est jejunium ul ejus essentia destructa fuerit, licet ex inadvertentia id evenerit. *Ita Ronacina, — Elbel, — Sporer, etc.*

II. sententia *a/Jlrmal.* Rati.» est, quia jejunium *materialiter* tantum fregit, n m vero *formaliler*. Quare, cum primum advertit ad legem jejunii, tenebatur illam servare, ne materialiter kederet. *Ita Asor, — Sa, — Natarrus, etc.* Si vero G a b i n u s, detecto errore, consilium postulasse!, sane adhortandus fuisset ul ab ulteriori refectione abstineret. *Rccnle dicta de leg. n.* 87. . 7:

CASUS VII.

DE J E JUNIO 2°

l'iBi.ius jejunavil quadragesimali tempore, modo prandium sumendo hora decima, matutina, cœnulam vero hora septima vespertina; modo ordinem inversum sequendo. In refecliuncula autem 8 vel 10, aut aliquando 12 uncias panis vel lactucarum, ole., deglutiil.

Hinc :

- Quæ r . 1° -in, *tel qualis anticipatio aut inversio refectionis sit grariv.*
 2° *Qualis sit quantitas permittenda in relectiunculal*
 3° *Qualis sit qualitas admittenda ?*

Solutio :

I j -

462 — *R. ad 1m Quæs.* Stante consuetudine, vel accedente rationabili causa, fieri potest cœnula versus meridiem, imo etiam versus horam decimam, et refectio vespere. Si hæc praxis neque consuetudine, neque justa causa justificari queat, non vacabit culpa, non gravi tamen, quia hæc transpositio non videtur essentiam jejunii afficere. An vero peccet graviter ille qui refectionem sumit ho a decima matutina, vel decima cum dimidio? *Affirmat S. Lig.* eum aliis multis; *negant alii* cum *Elbelet Layman, m improbabiliter.* In praxi, priori sententia*, standum videtur, nisi legitima consuetudo aliud permittat.

463. — *R. ad 2m Quæs. S. Lig.*, cum aliis, octo uncias cibi circiter permittit omnibus, et paulo amplius iis quibus hoc satis non esset, ul jejunium absque nimio incommodo sustinere possint. Dicit *S. Lig.* decem uncias permitti posse *Germanis*, qui, ob regionis rigorem, majori quantitate cibi indigere videntur; et addit hoc etiam concedendum omnibus qui *stomachum* habent *germanum.* u

464. — *R. ad. 3, n Quæs.* Permittuntur tantum panis, fructus, olera quæcumque, varia dulciaria, et alia similia. *Per se*, excluduntur pisces, et ea quæ originem ex carne ducunt, ut ova et lacticinia. Sed attendendum est ad varias locorum consuetudines. Sic plerumque ova et lacticinia extra Quadragesimam non amplius prohibentur. Imo in ipsa Quadragesima dispensatio generalis semper conceditur, si forte pauci dies excipiantur. — *S. Lwj.* permittit in cœnula pisciculos, vel exiguam partem majoris piscis. Invaluit etiam communis consuetudo ul sumatur offa (*soupe, potage*).

CASUS VIII.

DE JEJUNIO 3°.

Castor non semel tantum, sed iterum et sæpius fauces recreat poli vini, cerevisiæ, aut vini meracissimi, innixus hoc axiomate : *Liquidum non frangit jejunium.* Hinc fit ut jejunii molestiam pene nullam sentiat. Imo toties quoties frustulum panis scypho im mittit, *ne polus noceat.* Item tuenda.* sanitatis, potius quam recuperandffi gratia, sumit mane præsertim chocolatum, vel thoam, aut eafæum, saccharum, etc., cum frustulo panis, quia hæc *per modum medicinae* sumuntur. M

Hinc :

- Quæ r . 1° An *polus vini, vel cerevisiæ, vel alterius liquoris, frangat jejunium?* J
 2° An liceat sumere mane poculum *caféi*, etc. ?
 3° *Quid de agendi ratione Castoris ?*

Solutio :

465. — *K. ad 1^m Quæs. Neg.* Liquidum enim non frangit jejunium, juxta communem sententiam. Per *liquidum* autem intelligitur illud quod præcipue polus rationem habet, et per modum potus ex usu communi sumitur. *S. Lig. n. 1021.*

R. ad 2^m Quæs. Affirm., si modica quantitas sumatur : constat ex generali consuetudine quæ viget, non solum in Italia, ut testatur *S. Lig. n. 1023*, sed in plerisque aliis regionibus. Frustulum panis etiam cum ttfæo vel cum parvo cyatho chocolali addi solet, ita ut tamen quantitas totalis cibi illius duas uncias, præcisa aqua, non excedat. Non licet tamen usum introducere ubi non est. *F. Comp. n. 492.*

466. — *R. ad 3ra Quæs.* Castor virtutem temperantia» violare potest in potu excedendo, non vero legem jejunii ecclesiastici. Peccat vero frustulum panis potui toties quoties superaddendo, et quidem graviter, si id sæpius iterat, quia finis jejunii intrinsecus jam obtineri non posset. Hoc igitur semel tantum in die permitti potest, ut supra dictum est. Vana autem est excusatio tua, o Castor ! *Potus tibi nocet sine cibo.* Remedium facile libi suadeo : mi bone, a bibendo abstineas. Plus in quo etiam libi indulges, Castor mi, chocolatum, saccharura et panem, per modum medicinæ adeo facile sumendo. Theologi, fateor, concedunt ut libi liceat sumere electuaria, seu ea quæ *rationem medicinæ* habent, sed in parva quantitate, ita ut stomachus adjuvetur, absque jejunii detrimento; verum a periculo hallucinationis caveto. Sed qua de causa ipsi panem *rationem medicinæ* tribuis? Panis est solidus cibus *sanorum*, non medicina *infirmorum*.

CASUS IX.

DE JEJUNIO 4°.

Mexander non raro diebus jejunii, per duas, tres vel quatuor horas prandio cum aliis assistit; interea vero, urbanitatis, aut etiam necessitatis causa, emensa surgit, exit, cum aliis per inediam horam conversatur, etc.; redit, et denuo ac strenue inceptum prandium prosequitur. Alias parum quid, sed sæpiusculæ in die comedit. Die quadam, cum jam e mensa surrexisset, animo non amplius comedendi, immutata sententia, assedit iterum ut comederet, ne, ut aiebat, injurius in coquum esse videretur.

Hinc :

Quæritur. — In Menander in casibus expositis jejunium violaverit?

Solutio :

467. — *R.* Menander jejunii legem violat cum refectionem ultra duas horas producit ; item cum frequenter in die parum quid comedit. Quando nam vero graviter peccet, ex cibi quantitate colligendum est. Non videtur graviter peccare, ille qui duas, tres, vel quatuor cibi uncias edit. *Rilluart* ad materiam gravem requirit quantitatem cœnulæ iequivalentem. Non autem peccat Menander refectionem breviter interrumpendo, v. g. per quar-
tam horam pariem, etiam sine ratione. A gravi peccato excusandus est, si

interruptio liat per horam et etiam amplius ; non vero, si interruptio duarum horarum intercedat. Nec videtur peccare, si iterum sedeat ad conuendendum, postquam e mensa snrrexit cum animo non amplius comedendi. Γ. *Comp. n. 491 et seq.* j £

CASUS X.

CAUSÆ EXCUSANTES A JEJUNIO Ie.

1° Melchior, Confessarius, obligat, *sub gravi*, ad jejunium adolescentes robustos a 18 annis, et omnes qui annum 21 incœperunt, item senes bene valentes, etiam octogenarios, quia lex Ecclesiæ attingit et ligat omnes homines qui illius absolute capaces sunt ; damnat Theologos contra sentientes, præsertim illos qui viros sexagenarios et mulieres quinquagenarias a jejunio eximunt ; imo et Parochos vel alios qui semi-infirmitate dispensant. 11

2° Rusticus, agricola, labori terræ addictus, se accusat quod non jejunaverit, quamvis firma gaudeat valetudinem imo quod jejunium aliquando omiserit, licet una die, vel etiam pluribus continuis diebus, a laboribus abstinuerit. Propterea graviter a Confessorio carpitur. 1

Hinc :

Quæritur. 1n *Quinam ad jejunium teneantur ?* 1

2° 4n, *vel quales juvenes, vel senes excusentur ?* 1

3° 5n, *in a jejunio eximendi sini operarii duris laboribus vacantes, licet optime valeant ?* M

4° *Quid ad varios casus, seu quid de Melchior Confessario et de Rustico agricola ?*

Solutio :

168. — R. ad 1m Quæs. Fideles omnes, a vigesimo primo anno ætatis completo, tenentur ad jejunium servandum statutis diebus, nisi legitime excusentur vel dispensentur. Constat ex variis Cathecismis ab Episcopis approbatis, necnon ex universali Ecclesiæ consuetudine. ,'

469. — R. ad 2m Quæs. Juvenes omnes qui ad ætalem 21 annorum non adhuc pervenerunt, a lege jejunii excusantur, licet robusti sint, ut patet ex dictis. (l a

Omnes senes sexagenarii etiam, *probabiliter*, ab eadem lege eximendi sunt, licet viribus pollere videantur. Ratio est, 1° quia sic fert generalis consuetudo, ut testantur Ductores ; 2° quia, alias, res foret nimis scrupulobnoxia, examinare an aliquis sexagenarius sit siillicienter robustus, necne, ad onus jejunii sustinendum ; 3° quia vires in sexagenario paulatim deliciunt, et in interitum prolabiuntur. Proinde illorum robur facile illnsiviii est : *senectus* enim, ut fer axioma, *ipsa morbus est*. [ia *multi* contra *alio non pauros*, S. Lig. dicit ntramque sententiam *probabilem*. Plures eximunt mulieres quinquagenarias a jejunio ; sed S. Ligorius non audet liodicare probabile.

Π0. — R. ad 3m Quæs. 5flrmo *probabiliter*. Ratio est, quia eonajf-

mdo eximit generalim a jejunio ens ornnes qui ejusmodi aries exercent. Leges autem non respiciunt id quod raro el *per accidens* evenit, sed in quod *per se* et *communiter* contingit. *Ha S'. Lig. η. 1041. — V. Comp η. 510.*

471. — *R. ad 4® Quæs.* 1° Melchior, Confessarius, errat, lum urgendo juvenes robustos ad jejunandum ante ætalem 21 annorum, lum obligando ad jejunium septuagenarios vel octogenarios qui robusti videntur; imo ei sexagenarios benevolentes, cum hoc controversiae subjaceat ; tum carpendo Theologos contrarium sentientes, et Parochos justa de causa dispensante* quin potius ipse carpens carpendus est.

2» Rusticus nullatenus inquietandus videtur, saltem *probabiliter*, neque ex eo quod omittat jejunium, licet firma gaudeat valetudine, ul patet ex dictis ; neque ex eo quod, aliqua die interposita lanium, a labore et simul a jejunio abstineat, juxta communem sententiam ; quia ipsi opus esi vires reficere, ut sequentes labores sustinere possit, nisi manifeste absque gravi incommodo his diebus jejunare valeat. *S. Lig. n. 1044.— V. Comp. n. 510.*

CASUS XI.

CAUSÆ EXCUSANTES A JEJUNIO 2U.

Bernardus, concionator egregius, tempore quadragesimali singulis hebdomadis 1er quaterve, non minori corporis defatigatione quam animarum fructu, ad populum dicere solet ; gaudet in Domino de laboris sui successu; sed, ut eum facilius prosequi valeat, quotidie sumit alteram refectiorem, licet cæleroquin latera firma, naluramque satis robustam a Deo acceperit. Attamen, nonnullis anxietatibus animum ejus pulsantibus, a Theologo inquit an tutus in conscientia esse possit ?

2° Morinus, theologia» professor, docet omnes sacrarum scientiarum professores, pietatis causa, a jejunio ecclesiastico eximi, etiam diebus quibus schola» vacant, doctrinamquo suam exemplo confirmat. Discipulos autem omnes, non obstante studiorum ratione, ad jejunium rigore adslringit.

Hinc :

Quær. 1° *Quid Bernardo respondendum ?*

2° *Quid, si in audiendis confessionibus prxeipue., cel unice sr impenderet ?*

3° *In professores scientiarum, cel grammaticae. excusentur a jejunio ? an discipuli ?*

Solutio :

472. — *R. ad 1m Quæs.* Bernardo respondebit ipse S. *Ligarius, Horn ap. tr. 12, n. 34* : « Excusant Doctores a jejunio concionalores qui in < Quadragesima quotidie concinnantur, ratione studii et corporis agitatione. Præcipue hoc valet pro missionariis, qui vehenienliori agitatione < predicant. *lia communiter* (jetenim, ex me dico quod sacri condona-

« toros, qui potius exemplo quam verbis pnedicare debent, pro viribns
 « allicere deberent ul jejunium observarent. Nec assentiri possum, gm...
 « raliter loquendo, iis Doctoribus qui etiam excusant eos concionaton?
 « qui ter aut quater in hebdomada condonantur. » — Attamen plurn
 cum *Elbel* magis *Bernardo* indulgent.

473. — *R. ad 2, n Quæs.* Confessorius, *per se*, a jejunio non excusatur:
 sed, *per accidens*, excusari potest, si ad laborem extraordinarium incuu-
 bat, ita ut jejunando muneri suo satisfacere non possit. *S. Lig. Hom. af*
Ir. 12, n. 34, in fine.

474. — *R. ad 3, n Quæs.* Magistri scientiarum excusantur, etiam?
 per unam horam singulis diebus doceant, si magno studio et labore indi-
 geant ad lectiones præparandas; non vero si lectiones jam prius ordinata;
 vel sæpius repetitas exhibeant. Excusan li sunt etiam *probabiliter* magis-
 tri grammatica, si in die per quinque horas doceant cum magna dèfaûp-
 lione. *Sanchez.* — *Azorius*, etc. Discipuli autem excusandi non sunla
 jejunio, gencralim loquendo; quia ad studium adeo arduum non teoîn-
 tur, vel de eo aliquid remittere possunt. Videntur tamen excusandi v
 secus studium necessarium vel magni momenti tempore Quadragesimi
 omittere deberent. *Azor.* — *Castropalao.* **S**

CASUS XII.

EXCUSATIO A JEJUNIO 3°.

*Strigoni*us nollet sane jejunii legem infringere, licet ea valde ipsi oneros
 sit. Sed ecce! industriam excogitavit qua tum liberius stomacho indulgent,
 tum a peccato immunis evadat. Quomodo faciet? accipe multifariam calli-
 ditatem: 1° Aliquando suscipit durum laborem sibi prorsus insuetum, el
 jam propter nimiam defatigationem impotens ad jejunandum efficitur-
 Alias pergit tota die ad venationem val le arduam per montes et saltus el
 valles, nec proinde jejunare valet. 3° Alias piam suscipit peregrinationem
 pedester, pro qua peragenda 15 vel 20 milliaria percurrere debet, et ite-
 rum a jejunio ob impotentiam saltem moralem excusatur.

Hinc :

Quær. 1° *An labor insuetus susceptus ex causa honesta, cel etiam in-*
differente, a lege jejunii excuset? \

2° *An pia peregrinatio, longa el pedibus suscepta, a jejuniol..*
beret? ;

3° *An Strigosi*us *a jejunio sit immunis in prædiclis casibus?*

Solutio :

475. — *R. ad iTM Quæs. Neg. perse loquendo*, seu, nisi adsit aliqua ratio
 gravis determinans ad laborem suscipiendum, v. g. aliqua necessitas sua
 vel aliena, occasio lucri extraordinarii, etc... Ratio est, quia, ad se eximen-
 dum a gravi obligatione, requiritur ratio proportionale gravis. Ergo non
 sufficit causa simpliciter honesta, vel indifferens, ut est ratio recreationis,
 V. g. ad venandum, ludendum pila, ad itinerandum pro invisendis cogn-

-a-
W'B

lis aut amicis, etc... Si quis, suscepto illo labore, sit adeo defatigatus ut jejunare nequeat, non tenetur quidem ad jejunandum ; sed graviter peccavit ponendo causam proxim mi jejunium impediens, si impedimentum praeviderit. Secus vero dicendum de iis qui exercent artes laboriosas cum jejunio insociabiles ; quia damnum grave subirent, si a labore consueto abstinere deberent, quoties jejunandum est. S. *Lig. n.* 1046.— V. *Comp. n.* 511.

476. — I. *ad 2^m Quæs. Neg. perse*, quia ratio pie peregrinandi non est causa necessaria, neque valde gravis, saltem si pia hæc peregrinatio ad aliud tempus remitti possit. Excusat S. *Lig. n.* 1048, peregrinationem ad loca sacra susceptam in magnum Dei honorem, aut communem æddicationem valde notabilem, v. g. si peregrini sint magnæ auctoritatis. Attamen, si peregrinatio jam suscepta fuerit, el interim dies jejunii occurrat, non est obligatio eam intermittendi, ut jejunium servetur. S. *Lig. ibid. et alii communi ler.*

477. — II. *ad 3^m Quæs.* Strigonius in nullo ex dictis casibus excusari potest a jejunii obligatione ob duplicem rationem, scilicet : 1° Quia egit in fraudem legis; *fraus autem nemini patrocinari debet.* Etenim apposuit causam directam ad legem jejunii eludendam; porro nunquam licet apponere impedimentum *directe* impediens aliquam obligationem ; seu, nunquam licet agere cum *directa intentione* legem omittendi. Nam, dum aliquis subjacet imperio legis, non potest velle eam infringere, cum talis voluntas jam sit ipsius legis violatio. V. *Comp. de Leg. n.* 110. 2° Quia, etiamsi Strigonius non poneret causam *directe* impediens jejunium, sed ex alio fin ; laborem susciperet, attamen non excusaretur ob defectum rationis proportionate gravis, ut jam dictum est.

CASUS XIII,

ABSTINENTIA A CARNE 1°.

1° Nicodemus, absque scrupulo, frustulum unum vel alterum carnis, diebus prohibitis, manducat; quia, ait, *parum pro nihilo reputatur.* — Alias facile comedit pulmentum, offam, aut lactucas, jure ex carne, aut sagimine, vel larido liquato conditas ; nec in hoc graviter peccare putat, quia carnes solæ præcise ab Ecclesia prohibentur. Alias carnes reliquas ex convivio die Jovis instaurato, die sequenti comedit, quia in diem Dominicam asservari nequeunt.

2° Perpetua, paupercula, confitetur se préparasse prose suisque prolibus cibum sagimine conditum diebus prohibitis, ex eo quod butyrum nec oleum habuerit; item se manducasse frustula carnis in eleemosynam accepta. A Confessorio graviter reprehenditur.

Hinc :

Qlm. 1° *Quænam sit materia gravis vel levis in hac lege?*

2° *Quænam sint carnes prohibits?*

3° *Quid de Nicodemo? Quid de cauponibus qui die Veneris carnis reliquias comedunt?*

V' *in pauperes carnibus oesci possint ! Quid de Περιρβπα. h
de aliis qui sagimine utuntur, quia minoris emitur
quam butyrum ?* -S

Solutio

.A

178. — /L *ad 1ni Quæs. Controvertitur.* Gravis esi, juxta omnes, malm quæ satis nutrii, ita ut finis legis graviter deficiat. S. *Lig.*, ». 102, dicit gravem materiam reputandam esse eam qua octavam uncial partem excedit. *Voit* admittit ut levem materiam eam (pia* .pquivalot nucis avellana quantitati (*une grosse noisette*).

R. ad 2,n Quæs. Nomine carnis prohibilæ veniunt omnia animalia, w terra viventia, juxta regulam a sancio Thoma traditam. Hinc non prohibentur pisces, ranal, limaces, etc. S. *Lig. n.* 1011.

479. — *R. ad 3m Quæs.* Nicodemus ingerendus est scrupulus. Etenim. 1° quidem errat innitendo axiomatico : *Parum pro nihilo reputatur.* Etenim in violatione legis parum est materia levis, et proinde peccatum veniale, nisi adeo exigua sit materia, ut revera minime ad finem legis conducat. 2° Deinde graviter peccat, si frustulum carnis quod comedit non sit adeo leve, juxta superius dicta, præsertim si uni frustulo alterum super addit. 3° Peccat mortaliter, *per se*, manducando oliam vel alia sagitam aut jure carnis condita; hæc enim sub Ecclesia; prohibitione cadunt. Excipe, nisi reapse minima quantitas condimenti illius adhibeatur. 4° Peccat etiam mortaliter, reliquas carnes ex convivio pridie habito, die Veneri' comedendo. Nec valet excusatio quam adducit, ne scilicet pereant: ratio enim adeo exigua a gravi lege excusare nequit. Idem de cauponibus similiter facientibus dicendum est.

480. — *R. ad 4,n Quæs.* Permittitur pauperibus mendicantibus, carnibus vesci, quando nihil aliud habent. Illis ergo licet dare reliquias ciborum, qui certis diebus prohibentur. Hortandus igitur Nicodemus et supradicli caupones, ut carnes ex die Jovis superlinas in eleemosynas ctp pauperes erogent, ne pereant. Pkr pbt uæ vero est omnino indulgênduni, it de nimio rigore arguendus Confessarius. Peccant autem graviter ii qui utuntur sagimine ex eo quod minoris ematur quam butyrum, nisi adeo pauperes ut aliter facere nequeant absque magno incommodo. Ipsis studendum est ut rem deferant Parocho qui, si opus sit, dispensabit. l *Comp. η. i85 pl seq. pl n. 502.* 4

CASI S XIX.

DE ABSTINENTIA \ CAUNE *2''.

Ed u a r d o, Confessorio, occurrunt varii generis pœnitentes, qui varii? prætextibus abstinentia· legem posthabere non dubitant : 1° Viales, pn*. serlim mercatores, qui carnes comedere solent, ex eo quod, ut aiunt, nihil aliud inveniant, vel nimis in itinere defatigantur, vel ab aliis dissentire non audeant. 2° Mulieres prægnantes aut lactantes, et operarii magno labon operam dantes, idooquo a lego abstinentia? sicut n lego jejunii se exempt

existimantes. 3° Auriga* el mulionis, qui carnibus sc reficiunt, oꝝ co quod tñaguas experiantur defatigationes, el vix ad buccellam deglutiendam, in cauponis, tempus habeant. 4" Milites carnibus vescentes, non solum inc.i*-tris aul in contubernio, sed etiam in itinere, in domo paterna, aul apud alios. Item duces militum, qui extra contubernium propriis expensis aluntur; præsertim præpositi inferiores, qui cum aliis societatem mensa* ineunt ul minores expensas faciant, et modica pensio a Gubernio accepta ip>is subvenire possit.

Him: :

Q1. 1° .-t/z *peregrini a lege abstinentiae excusentur?*

i" 1/z *mulieres praegnantes, cel luctantes? .In operarii duris laboribus cacantes?*

3" *In aurigæ, muliones, et alii similes?*

r" *An milites in contubernio, cel extra contubernium?*

Solutio :

481. — A', *ail* I" *Quæs.* Peccant graviter peregrini qui, timore ducti, tie scilicet ab aliis dissentire videantur, carnes in diversoriis publicis comedunt, ut patet. Nonne de omni lege actum esset, si hujusmodi exetisatio admitteretur? Plerumque graviter etiam peccant prædicti peregrini carnibus vescentes, sub piwlexlu quod nihil aliud reperiant, vel nimis defatigentur, quia plerumque sunt vana? excusationes. Xumquid cibos licitos petierunt, et quidem enixe instando? Xumquid hospitatoribus significarunt sesc recessuros, nisi petitioni obtemperarent? Qui lit ul veri religiosi geueratim absque tanta dillicultate legem Ecclesia* adimpleam? Quod autem ad defatigationem spectat, quoi sunt qui domi legem abstinentia» servant, licet in dueros labores incumbam, ei multo magis defatigentur! Quid igitur s.epius delicii? vera voluntas. Attamen admittendum est peregrinos ad legem Ecclesia· non teneri cum valde gravi incommodo : esset autem incommodum valde grave, si nihil aliud repolirent nisi pam*m et caseum, vel si notabiliter stomachus labefactaretur.

482. — II. *ad* 2" *Quæs.* I" Mulieres pneganles aut lactantes certo quidem a jejunio excusantur, non vero *per se* a lege abslinenti;e. Facile Limen prægnamibus indulgentium est, si carnibus refici mullum cupiant, ne repulsam ægre ferant, et inde fœtus detrimentum patiatur. 2° Neque operarii duris laboribus vacantes sunt *per se* ab eadem lege excusandi, licet ad jejunium minime teneantur. Sed admittenda» sunt exceptiones. Sic indulgentium erit iis qui in ollicinis vitreis vel ferreis, aul in fodinis metallicis, carbonariis et similibus, vitam degunt.

483. — II. *ad* 3" *Quæs.* Non excusantur *per se* rhedarii et muliones, quia plerique currus, equos aul mulos ducentes, et in cauponis pernoctantes, non tantam experiuntur defatigationem, ul a lege abstinentia* dispensari possint. Attamen excipiendi videntur ii qui itinera longa et dillirillima, præsertim hiemali tempore, peragunt. — Item qui currus publicos diu noctuque plurimis continuis diebus dirigunt, quibus \i\ tempus buccellam imam vel alleram festinanter deglutiendi suppetit.

484. — *R. ad 4^a Quæ.* Excusantur milites qui in castris vel contuberniis versantur, et expensis Gubernii in communi nutriuntur, quia carne semper ipsis ministrantur, et absque nimia difficultate alii cibi præberinon possent. — Serus autem dicendum de militibus iter agentibus privalimet propriis sumptibus, saltem *per se*. — Item de militibus in domo paterna degentibus, licet ad breve tempus. — A fortiori idem dicendum est de ollivialibus proprio peculio se reficientibus, nisi forte excipias officiales secundarios exiguum stipendium percipientes, et, ratione necessaria* parcimonia*, communi mensa* assidentes cum pluribus aliis legi Ecclesia obtemperare recusantibus. *Γ. Comp. it.* 487.

GASUS XV,

DE ABSTINENTIA A CARNE 3°.

Torquatus, ruricola, diebus quibus carnes prohibentur, sæpius tendit in urbem, a qua tribus horis distat, cum curru onusto lignis in foro publico vendendis. Tunc autem carnibus se reficit, his ductus rationibus: 1° quia caupo ad quem divertit solas carnes hospitibus ministrat; 2° quia socios habet itineris et conditionis, qui in hoc hospitium se recipiunt, et difficile ab iis separari potest; 3° quia prandium remittere debet ad horam tertiam vel quartam pomeridianam, negotiorum causa, cum magna stomachi defatigatione, et summo mane ante profectum jentare debuit. Sed notandum Torquatum domi versantem aliis abstinentia* diebus absque ullo incommodo abstinere a carnibus, licet duris agricola* laboribus operam jugiter impendat.

Hinc :

Q1 sr. 4n Torquatus a peccato excusari possit? — *El au absolcendus sil, nisi legem Ecclesiæ se sercuturum esse promittat'*

Solutio :

485. — *It. Neg.* ad iitrumque. Etenim rationes a Torquato adductæ non sufficiunt. Nonne cibos licitos facile obtineret, si intentionem hospitium nunc et in luturum derelinquendi manifestaret, nisi ea* dapes sibi ministrarentur? Numquid rationem hanc expertus est? Non apparet; sed esto, reapse hospitium derelinquat, et a sociis impiis divertat : quare adeo difficile ab iis separari potest, nisi respectu humano inductus? Si serius refectionem sumpturus sit, non carent rustici modis quibus stomachum interea corroborarent. Ille omnia agendi ratione Torquati domi degemis plane confirmantur. Ergo neque excusandus est Torquatus neque absolvendus, nisi (irinum propositum de futura emendatione emittat.

CASUS XVI.

DE ABSTINENTIA A CARNE 4°.

Epipodius, caupo, carnes diebus prohibitis hospitibus etiam non petentibus ministrat, ob varias rationes, nempe : 1° quia aliis cibis caret; 2° quia omne fere viatores carnibus tantum vesci solent; 3° quia, cum

DE PRÆCEPTIS ECCLESIAE

redeant sæpius iidem hospites, novit illos alios cibos respuere SdinonilUa autem a Confessario ut saltem cibos licitos simul cum carnibus in rm n-a apponat, obtemperare abnuitt nb nimias expensas quas ad hoc facere deberet.

Hinc :

Ql ü r . I" *In caupones carnes omnibus petentibus, imo et non petentibus, ministrare possint?*

2" *In requiratur, cp! satis sit ut eibos licitos apponant?*

Solutio :

486. — /L ad II" *Quæs.* Iu Non licet generatim cauponibus carnes ministrare die vetito, advenis non petentibus, quia esset vera cooperatio peccatis aliorum sine ratione sullicienti. 2" Licet autem e\ consuetudine universali carnes præbcre petentibus, quia inter peregrinos confluentes possunt reperiri non pauci qui, prie infirma valetudine, .stomachi debilitate, aut etiam obtenta dispensatione excusentur; et insuper nimium foret incommodum, si singuli, de causis propriis carnes edendi, interrogari délivrent. H

>87. — /L ad 2,n *Qu;es.* Omnino requiritur, el generatim satis est, m majoribus diversoriis in quos confluunt nulli hospites, ut cibi liciti simul elcarnes in mensa apponantur. Saltem caupones se ostendere debent benevolos el paratos ad tales cibos omnibus requirentibus statim concedendos. *Bouder, de Prærept. I'rrl.* — (*iousspt, du I irtiit. n. 305.* — Γ. *Comp. de I iri. n. 255.* H

DE PROMISEUITATE CARNIS ET PISCIL'M.

J'anchat iis, non minus piscium quam carnum appetens, epikeia utendum esse ratus circa legem Ecclesia* qua prohibetur carnis el piscis promiscuilas, loto quadragesimali tempore carnibus varii generis immiscet, condimenti instar, pisciculos sale siccatos, cancros (*Screcisses*) cum aquosis limacibus, el infumatos hareugos, ;irida testacea marina, ut uslieas

Alias autem, ob valetudinem sal infirmam, lota Quadragesima naturaliter dispensatus a lege jejunii, ul videbatur, nulli carnum et piscium generi pepercit, ratus quod, interveniente dispensatione, nulla ligaretur condicione. Postea vero, quum paulo magis convalesceret, postulata ad Ullius dispensatione ad esum carnis, jnr< tantum ex carne utitur, ut esui piscium indulgere possit.

Hinc . :

Qi.p.11, I" *Quando el quomodo urgeat præfata lex Lcclesia?*

.In in his omnibus l' in ch u ns nostri· bene χυ.τ conscientia: retuli stomacho consulat ?

Solutio :

488. — *R. ad I^m Quxs.* — Lex vetans ne dispensati in esu carniū pisces simul cum carnibus misceant, urget non solum decurrente quadragesimali tempore, sed etiam ca^{*}teris diebus quibus est jejunandum de præcepto Ecclesiæ, non vero aliis diebus quibus servanda est carnis abstinētia absque jejuniō. Sic ex epistola *Renēd. ATΓ, In suprema*, el ex responsione S. *Pamil.* 1834. — F. S'. *I. iy. n.* 1015. Sic autem intelligenda est præfata prohibitio, scilicet, ne quis in eadem refectione pisces simul et carnes manducet. Verum licet pisces edere in alia refectione in qua carnes non manducantur, etiamsi eadem die fieret, \. g. ab eo qui a jejuniō est dispensatus.

489. — *R. ad i^m Quxs.* I^m Nimis ampla utitur epikeia *Pancratiis* noster. Non potest enim edere simul eum carnibus pisciculos sale siccatus neque harengos, cancos, ostreas, aliave testacea marina, ut constat ex decisione S. *Pwnit.* 16 Jan. 1834. Eadem ratione limaces el rame prohiberi debent, cum instar piscium edantur, quando esus carniū prohibetur. 2^m An vero naturaliter *Pancratius* a lege jejunii et ahstinenliie dispensatus potuerit licite pisces carnibus admiscere, *conlroreritur.* S. *Pænilentia-ria* hac de re interrogata respondit : « Consulat quisque probatos auctores. » Hinc probabiliter non peccavit. Tandem utrum, dum convalesceret, obtenta dispensatione ad carnis esum, jure lanium carnis utendo, simul piscibus refici potuerit, respondendum est *aflirmalicc*, ut constat ex Declaratione S'. *Pumilcnliarix* 1828. — Γ. *Comp. n.* 504, 514, 515.

CASUS XVII.

DISPENSATIO A LEGE ABSTINENTI.®.

Drusus : 1^m dispensatione in sua dioecesi tempore Quadragesimæ generaliter concessa utitur, etiam iter agens extra diœcesim, licet nulla ibi vigeat dispensatio; 2° cum autem ratione infirmitatis jejunare non valeat, pluries in die carnibus reficitur; 3° præscriptam eleemosynam, vel oratiunculam ex incuria omittit, ratus obligationem hanc, legi abstinētia^{*} subrogatam, levem esse, ut ipsam materiam.

Hinc :

Qujbr. 1^m .In *Drusus potuerit edere carnes extra diœcesim, licet nulla ibi concessa /aerii dispensatio ? el quid, si ipsemetob infirmitatem fuisset dispensatus ?*

i^m An *pluries potuerit refici carnibus, si pro infirmitate ad jejunandum impotens fuerit ?*

II^m An *graviter peccaverit omittens eleemosynam cel pne-scriptam orationem, licet utraque materia in se lecii appareat ?*

Solutio :

490. — *R. ad 1^m Quxs.* Iu Dispensatio generaliter concessa est territorialis. nec extra diœcesim valet, nisi ibidem eadem dispensatio imper-

lita fuerit. 2° Si vero ipse.mcl sil dispensatus, etiam «xtra diœroim dispensatione till poterit, quia dispensatio *pertonalis* ipsi persona* dispensata* inhæret, eamquo comitatur.

491. — *Il. nd -2" Quæs. Vfirm.*, quia restrictio ad unam vicem in die allicil tantum jejunantes, qui semel tantum in die carnibus refici possunt Xihil igitur obstat quominus illi qui jejunium ratione infirmitatis servare nequeunt, pluries in die, et quidem toties quoties volunt, carnibus secantur. Constat etiam ex Declaratione S\ *Pamit.* an. 1834.

192. — *Il. ad 3" Quxs.* Aliqui *affirmant*, quia, aiunt, Episcopii' dispensando, ex delegatione Summi Pontificis, censetur facer*. quamdam commutationem inter obligationem abstinenlim el opus facilius, et proinde opus subrogatum obligationem abstinentia* rcpra*senlat, eamquo induit, nisi de mente diversa Superioris constet. Episcopi nonnulli hanc es'<* mentem suam in Litteris pastoralibus declararunt (IV Attamen genemini non videntur Episcopi velle rigorosam commutationem facere ; sed *probabilius* dicendum est eos intendere *principaliter* dispensare, et *accessorie* aliquod opus pium in quamdam satisfactionem levem imponere. Sic generatiin a fidelibus dispensatio apprehenditur, ita ut illi mirentur si mentio de culpa gravi liat pro omissione rei in se levis. Vide insuper dicenda de satisfactione in *Tract, de Pœnil. lom. n Compendii*, ubi asseritur, cum *S. Lig. et aliis*, materiam levem non esse capacem obligationis gravis, etiam probabilius, si hæc materia levis locum operis gravis teneret, quia obligatio secundum materiam mensuratur, el magis attenditur ad *materiam in se spectatam* quam ad *ejus causam*. *S. Lig. n. 517*

CASUS XIX.

DISPENSATIO SABBATICA

(ioRXEi.it s, caupo, versans in dimcesi in qua facultas edendi carnes die sabbati singulis petentibus conceditur, hac obtenta, privilegium extendit ad familiam integram, ad amicos et cognatos a quibus invisitur, licet veniant ex alia direcesi in qua ea dispensatio non conceditur; imo ad omnes hospites, qui ad suam tabernam divertunt. Ipse autem hac licentia utitur, non domi tantum, sed etiam peregrinando extra diœcesim, per loca diversa, in quibus hujusmodi dispensatio inaudita est.

Ilīxc :

Qt er. I" .:/> t.oRNEi.u s *potuerit extendere licentiam quam obtinuit, ad familiam, cognatas, cel amiens?*

2° In *ad ertrancos, qui propriis repensis in caupona reficiuntur?*

3° In *etiam iter agendo citra diœcesim carnes edere possit?*

Solutio :

493. — *R. ad 1m Quaes. Affirmative.*, seu potest Cornelius facultatem obtentam extendere ad integram familiam, ad domesticos, atque ad omnes amicos aut alios quos gratuito hospitio in domum admittit. Sic enim privilegium istud communiter intelligitur in locis quibus concessum est. Sic etiam a variis Episcopis declaratum Init. Satis est igitur si caput familiae facultatem edendi carnes die sabbati petat, ut tota familia, amici, famuli, operarii et hospites titulo gratuito, in privilegio communicare possint. Potest etiam membrum familiae quodeumque facultatem eandem pro tota familia obtinere. Ergo Cornelius sub illo respectu non est inquietandus.

494. — *R. ad 2m Quaes. Negative.* Peregrini qui propriis expensis in hospitio reficiuntur, ejusdem dispensationis participes fieri nequeunt; quia de mensa palrisfamilias non edunt, eum ipsimet pecuniam pro victu retribuant, nec proinde de familia, etiam in latissimo sensu, esse censentur. Ergo caupones dispensati, ut carnes die sabbati edant, eodem titulo carnes hospitibus suis ministrare nequeunt. Ergo in hoc casu culpandus est Cornelius.

495. — *R. ad 3m Quaes.* Cornelius non potest uti facultate accepta extra diocesim. Ratio est, quia praedicta dispensatio censetur primario localis, et obligatio petendi facultatem pro singulis, vel saltem pro familia, est conditio sine qua non ad usum dispensationis generalis, ut per eam ostendatur submitio et reverentia erga Ecclesiam. Etenim Summus Pontifex, concedendo variis Episcopis facultatem generalem in esu carnis cum suis subditis dispensandi die sabbati, attendit ad difficultates et necessitates locorum. Ergo Cornelius non potuit carnes edere extra diocesim die sabbati, vi facultatis in suo loco obtinere, nisi eadem gratia concessa sit in loco per quem transiit.

496. — Confirmatur etiam Decisione Cong. Inquisitionis, data pro Religio, die 14. Inn. 1855), quae ad alia loca applicanda est propter causam paritatem, sic autem perhibetur postulatum cum data responsione :

« Beatissime Pater,

« Illustrissimi Episcopi Belgii petierunt, anno 1853, a Sua Sanctitate, « ut dignaretur auferre legem qua prohibetur esus carniū in die sabbati. Sua Sanctitas non abrogavit legem illam; sed dignata est concedere « Illustris. Episcopis Belgii facultatem dispensandi circa illam, cum illis « qui peterent dispensationem.

* Inde exponitur humillime infrascriptum dubium : (Irum, obtenta dispensatione, peregrinatio in extra Belgium liceat comedere carni in locis in quibus riget ista lex? »

« Eerie v, die 10 Januarii 1855.

In Congregatione generali S. Rom. Inquisitionis habita in conventu S. Mariae supra Minervam, coram N. R. E. Cardinalibus, contra hiereticam pravitatem generalibus inqui-

sitoribus, proposito superscripto dubio, et praehabito voto DD. Consul-
forum, iidem EE. DD. decreverunt : Negative.

« Angelus Argenti,

« S. Rom. et univers. Inquisitionis Notarius. »

(Inaleda Juris pontificii. — 23e livraison, Nov. 1857.)

Recole dicta supra, de Leg. η. 140.

CASUS XX.

DISPENSATIO IMPLICITV.

Hertoldus, paterfamilias, justa de causa nominatim dispensatur a lege abstinentiae pro occurrentis Quadragesimae tempore. Hoc cognito, uxor ejus jubet ancillae ut paret quidem carnes pro viro, cibos autem esuriales prose, filiis et familiaribus caeteris. « Quid est hoc, exclamat mussitans Bertoldus? Ego sum dispensatus, et volo ut tota familia meo privilegio ulatur. » Uxor autem anxia quaerit a Confessario utrum obtemperare possit?

Hinc :

Quaer. An reapse tota familia carnibus resciri possit in praedicto casu?

Solutio :

197. — *R. Affirm.* Constat ex responsione Paenitentiae, data die 16 Jan. 1834. Etenim sic quaesitum fuerat : s Utrum, cum paterfamilias qui a lege abstinentiae a carnibus, tempore Quadragesimae, dispensatur, non potest aut non vult cibos utriusque generis parari, ejus filii, aut familiares, carnes edere possint?

S. Pœnil. respondit : « Posse personis, quae sunt in potestate patrifamilias, cui facta est legitima facultas edendi carnes, permitti uti cibis palrisfamilias induitis, adjecta conditione de non permiscendis licitis atque interdictis epulis, et de unica comestione in die, pro iis qui jejungere tenentur. » F. Comp. n. 513.

CASUS

DE JUSTITIA ET JUBE,

DE DOMINIO

SEI'

*De dominio /iliorum familias, uxorum, Clericorum. — De modifiât-
quirendi dominium, scilicet de ociupalione, inventione, præscriptiont tt
accessione.*

CASUS I.

DE DOMINIO FILIORUM 1°.

Leopoldus, mercatoris filius, post patris obitum in domo paterna com-
morans, commercium indefesso labore ita prosecutus est, ut per octo an-
nos duo millia scutorum lucratus fuerit. Postea autem, matre nb<qn«*
testamento defuncta, majorem hæreditalis partem sibi deberi contendit.
E contrario dua* ejus sorores juniores et infirmal, qn;e nihil labore proprio
lucratal fuerant, æqualem partem cum fratre sortiri prætendnnt, ex eo
quod, coram lege, filiorum jura sint æqualia, quoties parentes ab intestato
decedunt. Leopoldus vero cum frustra reclamaret, notabilem pecuniæ
summam sororibus incognitam, et (piam penes se habebat, sibi servavit.

Hinc :

Quæ. 1^a *Quænam sini, jura /iliorum familias?*2° .In Leopoldus *majorem pariem Ihæreditalis repetere pot-
sil.el, sororibus id denegantibus, se compensare taltac*3° *Quid Confessorio in pari casu, agendum ?*

Solutio :

V98.— /{. *ad 1n' Quæs.* Varia sunt jura liliornmfamilias pro varii'
legibus diversarum gentium; unde unica regula definiri nequeunt. E
Jure Gallico, liliusfamilias perfectum habet dominium honorum industria
separata acquisitorum, vel ipsi soli donatorum. Directum autem tanltm
dominium habet inca'lera bona ante annum IS vel emancipationem; pater
vero, et, eo deliciente, mater, eorum usumfructum percipit. Quoad l'ia
px ha*redilate paterna et materna, ea æqualiter inter omnes filios dividendia
sunt, nisi parentes testamento vel expressa donatione aliquid amplius uni
vel alteri e liliis erogaverint, juxta limites juris ipsis a lege concessi.

499. — /«'. *ad 2n' Quæs.* !" De jure *positivo*, Leopoldus nihil amplius
ac, sorores requirere potest. Etenim, cum in sinu familia· remanserit, ac
nomine familia·, el ope communis pecunial mercaturam exercuerit, et nihil
amplius ipsi a parentibus concessum fuerit, ut patet cx casu, nulla ration-
legali commodum majus ac alii lueredes reportare potest.

2° De juro *naturali*, videtur Leopoldus posse majorem pariem lucri a
so acquisiti prælendere. Hoc enim omnino æquitati consonum apparet.
Ratio est, quia lucrum illud ingens quod fecit Leopoldus non est fnictus
soli pecunia* ad familiam lotam pertinentis, sed est fructus industria*
singularis el laboris extraordinarii. Labor enim ille indefessus non debe-
batur gratis sororibus. Præterea pactio sororum cum fratre, mortuo patre,
de relinquenda hærcditate paterna in massa communi ad finem negotiandi,
instar contractus societatis habenda videtur. Porro æquitati consentaneum
est, ut is, qui in contractu societatis plus confert pecunial vel laboris, plus
inde participet. Ergo Leopoldus, (pii non tantum æqualem pecunial partem,
sed etiam ipse solus totum laborem ac industriam contulit, majorem par-
tem de lucro memorato sortiri debet. Licet enim lex civilis hujusmodi
casum non excipiat, videtur tamen dari locum alicui *cpikeia*, saltem pro
rata laboris *extraordinarii* el *indebiti*, de arbitrio viri probi el periti.
Igitur Leopoldus potest aliquam compensationem a sororibus petere. Si
autem jus certum et evidens habeat ad aliquam compensationem, rigore
loquendo, eam occulte facere posset, si alio modo id, ad quod jus habet,
repetere nequeat. Sed in praxi hoc hallucinationis el periculi plenum est ;
proinde non permittendum, nisi forte a viris probis, gravibus et peritis
prius probetur. Etenim, etiamsi Leopoldus jus non æquivocum habere
videatur ad aliquod emolumentum pro labore suo *extraordinario*, diffi-
cultas in quantitate ejusdem determinanda remanebit.

500. — /?. *ad 3"" Quæs.* In Ante factum, Confessarius generarim a si-
mili casu dirimendo absteineat, quia communiter in his rebus temporaneis
non erit sat versatus, ut didiculales solvere queat. Remittat igitur pœni-
lentein ad virum probum el peritum, qui, cognitis omnibus circumstantiis,
prudens consilium præbere possit. Ilav enim sunt periculorum plena, et
maxime hallucinationi obnoxia. C.Ptennn tota quiestio magna· controver-
sia· subjacet, ut videre est in *Comp. n.* 547. 2° Post factum, facilius Con-
fessarius rem tolerare, vel silentio præterire poterit. 3° Si aliqua sententia
judicis auctoritate hac de re jam perlata sit, ei omnino standum erit.
Γ. *Elbc.l, n.Tl.*

CASUS II.

DE DOMINIO FILIORUM 2°.

Marii-, mnopolal filius, a patre seniculo mittitur in diversa loca, ut
varia em H vina. Mvnius autem, homo industrius, obtinnit ut vinum infimo
emorel pretio, et pretium nonnihil auctum patri suo mendaciter dictitavit.
Hior fartum est ut parlim ex pretio cum tali lucro sibi reservato, partiin
eliarnex parcimonia in itinere servata, mensuram vini emerit, quam redux
in patriam clam vendidit, adeo feliciter, ut centum scuta in suo peculio
muneraverit.

Hinc :

Q' E"'. I" tn, *rei qaomodo Marius peccareril ?*i" In, *re/ quatenus ad restitutionem teneatur?*

Solutio :

501. — *R. ad I^o Quæs.* Marius peccavit, et quidem, *per st loquendo, graviter*, patrem decipiendo circa vini pretium, quia commisit mendacium patri suo perniciosum, ut patet. Ergo, si excessus fictus pretii sil notabile, valor subtractus erit gravis, et proinde injustitia gravis. Mendacium tamen love esset, si filius praesumere potuisset patrem non osse invitum, saltem quoad substantiam. *"J*

502. — *R. ad. 2^m Quæs.* 1° Marius tenetur quidem ad restitutionem pecuniæ quam subduxit, prolium vini apud patrem exaggerando, quia nullo titulo eam servare poterat. Si enim feliciter vinum infimo pretio emit, illud beneficium cedere debet patri, quem repræsentat, et cujus rem utiliter gerit, si casum excipias in quo labore et industria extraordinaria ususfuissei.

2° Non tenetur restituere lucrum *parcimoniale*, quia a patre debebatur ei vicius honestus, conditioni suæ proportionalus. Ergo si voluerit de tali victu congruo aliquid subtrahere, et marsupio suo potius quam stomacho applicare, pater nequii esse rationabiliter invitus. Etenim, si famulus mercatoris, v. g., in via incidat in aliquem socium itineris, qui loco illius sumptus necessarios solval, sanenon tenebitur restituere domino pecuniam quam pro victu expendere debuisset. Ergo multo minus filiusfamilias obligandus est ad refundendam patri pecuniam quam parce vivendo retinuit *Elbel, de dominio, n. 80.* *'3*

3° Neque tenetur restituere lucrum quod negotiatione privata comparavit, quia *industriæ* ipsius *extraordinariæ*tribuendum esi; fructus autem industrial!? ei qui industriæ studuit, debetur. Nec obstat quod filius lucrum fecerit ex pecunia patris : etenim illud non provenit tantum ex paterna, siquidem fructum parcimonialem et industrium fecit suum; præterea nullum damnum patri intulit ratione lucri illius, siquidem omnem diligentiam adhibuit ad mandatum patris recte adimplendum. Ergo pater nihil aliud a filio requirere censetur. Profecto si Marius pecuniam parentis in itinere lusui exposuisset, periculo perdendi in se suscepto, chi Insui vacando lucrum fecisset, non esset damnandus ad lucrum illud patri suo donandum, neque solent parentes ejusmodi lucrum a filiis exigere. Cur ergo Marius urgeretur ad reddendum lucrum quod, intacta re patris, ex negotiatione fecit? *Elbel, n. 82. — Tamb. I. 5, de Deedal. c. 4. § 1, n. 7.*

CASUS III.

DE DOMINIO FILIORUM 3°.

Ferdinandus, filiusfamilias, dyscolus et bibulus, magnas fecit expensa in ludo et potationibus. Virginia, ejus soror, puella modesta, laboriosa et parentibus obsequentissima. adslat sedulo in officina, ad negotia commercii paragenda. Lugens aëro cernit rem familiarem deperire, nednm proficere. Hinc ad sibi providendum et aliquatenus pro futuro compensandum, paulatiin pecuniam, insciis parentibus, seponit. Jam penes duo (rancorum millia tenet. Sed anxia Confessarium interrogat, ut sciat an Ujla conscientia esse possit ?

de dominio

Hinc :

Qifer. In Virginia *injuste egerit, et ad restitutionem teneatur?*

Solutio :

503 — *R.* Quid tibi videtur? Nonne evidens est Virginia indulgendum esse ? Nonne eam miseratione dignam existimabis? Cernis misellam indefesso labori incumbentem, et rem familiarem, solam sustentem, dum dyscolus frater eam destruit ! Attamen a peccato *mortali per se* excusari nequit. Ratio est, quia furlnrn in materia gravi commisit erga parentes rationabiliter invitos. Neque ulla injuria a fratre afficitur; siquidem bona ab illo dilapidata ad parentes, non ad illam perlinent. Ergo Virginia nullum jus habet ad compensationem. Viderint ipsi parentes, an expensas filii tolerare velint.

50L — *Obj.* Juxta auctores plures, valde graves, filiifainilias in simili casu saltem mercedem famulo debitam merentur; ergo Virginia titulo compensationis pecuniam subreptam pro rata laboris retinere potest.

R. Illa doctrina est periculorum plena, ut supra dictum est, nec facile in praxi toleranda. Insuper, juxta patronos hujus sententia', filiusfamilias pro labore suo mercedem repetere non posset, nisi defunctis parentibus, quia antea certo jus nullum habet. Attamen, si Virginia usa fuerit labore omnino *indebito*, v. g. si vigilias ultra morem produxerit, etc., aliquam meretur indulgentiam, ut de Mario in casu præcodenti dictum est. *Elbel. de Reslit. n. 276.*

CASUS IV.

DE DOMINIO UXORUM.

In Apollonia, arte pingendi peritissima, Lazarus, sponso suo, artificii, prater artis sum peritiam, nihil prorsus possidenti, dotom mille scutorum contulerat. Tempore vero matrimonii, quatuor scutorum millia ex industria ptlabore ambo lucrati sunt. Hinc Apollonia morti proxima, et omni prole orbata, maritum obligat ad duo millia scuta in pias causas eroganda. Maritus moribundam allligere nolens, omnia promittit; sed, defuncta comparé, inquit a Confessario an vere teneatur ad expendendam hanc summam quam nimiam esse putat.

2° Daria, juri suo cedens, marito permisit ut dotis pariem detraheret ad aliquem contractum ineundum, dobiave solvenda. Mortuo autem marito, Daria hanc dotis partem \nil juridice reclamare, sciens tales contractus sententia judicis semper irritari, eo quod dos uxoris alienari non possit.

Hinc. :

Qiaer. I^a *Quenam sint bona varia uxorum?*

2° In Lazarus *teneatur legatum uxoris solvere*.*

3^a In Daria *dolem repetere possit?*

Solutio :

305. — *R. ad I^u Quæs.* Bona uxorum varia sunt pro variis gentium

legibus. Communius sunt : I" *dotalia*, qua* ah uxore afferuntur in dotem ad matrimonii onera sustinenda, el qua·, soluto matrimonio, sola ei retri- buuntur ; 2° *communia*, quæ ulrique conjugì quoad dominium directum et utile competunt; 3° *paraphernalia*, quæ uxor sibi printer dotem réservai K. Comp. n. 548.

506. — /?. *ad 2^m Qurs.* I" Ad casus hujusmodi solvendo, purpen- dendæ sunt variæ pactiones inter conjuges statulæ, scilicet, an eontftrtm matrimonii initus fuerit sub conditione dolis tantum ab uxore persolvenda; an vero ita ul bona acquirenda in matrimonio forent communia, etc.; qui- nam sint leges communes, vel locorum particulares. Si Confessarius nno sil bene versatus in hujusmodi rebus, pleniorcm comparare dehetnotitiam, priusquam difficultates solvat, vel pœnilentcm ad alium peritiofem remit- tere.

2° Ad casum nostrum, si bona tempore matrimonii lucranda fuerunt communia, ita ut cuique conjugì medietas competeret, Apollonia dimi- diam partem bonorum communium in legata pia impendere potuit, u proinde vir lotum legatum exsequi tenetur. Si vero, ratione contractas matrimonialis, uxor ad solam dolem jus habuerit, dolis valorem in legatis piis excedere non potuit. Si igitur jura sua excesserit, pro rata excessus legata imminuenda erunt.

R. *ad 3n' Quæs.* Da ria per sc jus habet ad oblinendam contractus res- cissionem, vel ad compensationem pro detrimento doti illato; quia do« uxoris alienari non potest. Excipe : si uxor jam a |uivalenter compens- lionem obtinuit, v.g. si maritus ad ejus commodum dolem adhibuit, etc.

CASUS V.

DE DOMINIO CLERICORUM.

Polydoris, Parochus, neglectis pauperibus, notabilem pecunia' sum- mam ex stipendiis Missarum aliisve honorariis, p\ beneficio vel pensioni- a Gubernio accepta, ex parcimonia in victu, collectam, parliin in varios cognatos et amicos distribuit, partimque in senectutem reservat. Sed. re- pentina morte correptus, absque testamento e vivis sublatus est. Quar- pecunia reservata simul cum relicto patrimonio inter liæredes dividitur.

Hinc : J

- Quær. 1° *Quænam sunl bona quorum Clerici dominium habent**
2" tn *teneantur c.r justitia superfluum honorum ccclesiaslv.fr
rum pauperibus distribuere ?* ;
3" .in, *cel quomodo peccarerit.* Polydorus ? 1
4° .-tn *hæredes teneantur pauperibus restituere ?* 9

Solutio :

507.— R. *ad 1n' Quæs.* Ie Clerici dominium perfectum habent bonorum *patrimonialium, industrialium, et casualium*, quia hujusmodi bona sunl omnino *cirilia*, non vere *ecclesiastica*, ei proinde ratione eorum Clericus

DE DOMIXÎO

bnud secus ac laicus habendus est. 2° Idem dicendum est de bonis quæ Clericus ex *parcimonia* de redditibus beneficii obtinuit, quia jus habet ad honestam sustentationem, et proinde quod stomacho subtrahit, propria* ci'timenæ superaddit. 3° Habet dominium utile bonorum *ecclesiasticorum*, ita nl iis uti possit ad honestam sustentationem, ea tamen conditione ul omne superlluum in pauperes, vel causas pias erogare debeat. Ex nullis Conciliorum testimoniis constat.

II. ad 2,n Quæs. Neg. probabiliter, quia, licet Clerici debeant ex Ecclesiæ præcepto superlluum bonorum ecclesiasticorum pie impendere, ile obligatione tamen justitia* non constat. *V. Comp. n. 560.*

508. — /L a<l 3''' *Quæs. I"* P o l y d o r u s non peccavit per se erogando in cognatos vel amicos donaria, ex stipendiis Missarum aliisve honorariis, .mt ex parcimonia in victu collecta, ul patet ex dictis. 2° Peccavit vero et quidem per *se* graviter, pecuniam ex beneficio ecclesiastico habitam, neglectis pauperibus, similiter impendendo. Idem dicendum est etiam de superfluo ex pensione a Gubernio accepta in locis in quibus hæc pensio succedit beneficiis, quia instar beneficii ecclesiastici habenda est, ut pluriesa*S. Pænit.* decisum fuit.

509. — *R. ad i''' Quæs. Conlrocertitur*, ul patet ex diclis. Hinc *probabiliter* liæreiles absque injustitia el peccato lotam Irereditalem retinere possunt. Ratio est, quia nequeunt obligari, nisi titulo justitiæ, ad restitutionem aliquam in causas pias faciendam : atqui dcesl fundamentum obligationis ex justitia ; etenim ex diclis P o l y d o r u s *probabiliter* non peccavit contra justitiam, beneficii superflua relinendo, seu pauperibus non erogando: ergo neque Incredes obligatione justitiæ: ligari possunt; obligatio enim major et diversa: speciei dari non potest in hæredibus, quam in ipso auctore. Porro, si bæredes non tenentur ex justitia, neque etiam alio tilulo, et proinde non peccant totam hæreditatem relinendo. Etenim obligatio P o l y d o r i fuit mere *personalis*, non vero *realis*, saltem probabiliter ; atqui obligationes *mere personales* ad bæredes non transeunt, sed solæ *reales* : eigo bæredes non sunt inquietandi. Prælerea in praxi maxima est dillitias sciendi utrum pecunia a Parocho relicta ex redditibus superlinis beneficiorum, vel aliunde proveniat. Non enim constat quod P o l y d o r u s secreto sullicienter eleemosynas non dederit. *Iz. Comp. n. 558 el seq.*

CASUS VI.

DE OCCUPATIONE 1°.

1° CiiiusToPHORUS, tempore belli, dum civitas obsidione premeretur, tlinjectione globorum ignivomorum infestaretur, dumque palatium cujusbin divitis, lflammis in immensum crescentibus, incenderetur, domesticis omnibus aufugientibus, el de exstinctione incendii desperantibus, domum latenter ingressus est, ibique cistulam auri plenam abstulit, evasilque prospere, do felici sua sorte gestiens; eam pecuniam absque ullo scrupulo sibi servavit, hujusmodi lucrum industria* sua* extraordinaria·, vel potius nidaciæ tribuens.

2» *Fohtunatus*, urbe ab hostibus capta el direpta, emit ab aliquo milite aliqua vestimenta, exiguo prorsus pretio. Postea vero, cum hæc vestimenta accuratius lustrassol, iu eis reperit insutos non paucos aureos, quod optiime providentia; Dei tribuens, absque ullo conscientia? remorsu senavil.

Hinc :

Qüjih. 1° An *Christophorus in primo casu pecuniam incendio nirreptam sibi retinere caleat'*!

2° An *Fortunatus in secundo casu serrare possit pecuniam in vestimentis emptis a milite intentam; cel milili restituere debeat, si eum noverit, cel domino, n appareat ?* i

Solutio :

1

510. — *R. ad 1,n Quies. Xeg.* Halio est, quia res quadibet e periculo interitus erepta, manet domini sui. Hinc axioma : *Res clamat ad dominum*. Licet enim CiiusTopnouus sine injuria potuisset permittere ul cistula hæc combureretur, attamen, eo ipso quod illam e periculo eripuerit, nil eiimdem dominum pertinere pergit, sicut domus incendio erepta, non ul illos qui flammæ exstinxerunt, sed ad pristinum dominum pertinere agnoscitur. *Lacroix, l. 3, p. 2, η. 112. — Elbel, n. 172.* j

511. — *R. ad iM Quies.* 1° *Fortunatus* non tenetur militi reddere aureos in veste repertos. Kalio est, quia, etiamsi miles juste acquisiveril vestes, v. g. iu bello justo, non tamen acquisivit dominium in aureos sub vestibus latentes; nec possunt dici perlinere ad pretium vestis, siquidem eos ignoravit, nec proinde animo domini unquam possedit. Ignoti autem nulla est possessio, sicut nulla cupido. 2° In casu in quo cognosceretur dominus, ei reddenda est præfata pecunia, quia animum possidendi rem suam nunquam abjecit, et dominium ejus servavit. Nam ablatio a milite facta *materialis* fuit potius quam *formalis*, respectu aureorum latentium, et proinde non obstat possessioni civili ex parte prioris domini. *Elbt, ibid.* Attamen ne domino quidem, licet cognito, reddenda esset præfatî pecunia, si vestis a milite in bello justo surrepla fuerit; quia, in eo casu, ejus occupatio ab hoste farta non fuisset injusta. i

CASUS VII.

1

DE OCCUPATIONE 2".

1° *Martialis*, miles, in media strage surripuit variis hostibus, vel etiam sodalibus mortuis el in campo jacentibus, pecuniam el manualia horologia, quæ sibi fecit propria. Cum autem, in patriam redux, id Confes* sario aperuisset, jussus fuit hæc eadem, vel eorum pretium pauperibus distribuere, aut iu pias causas impendere.

2° *Anatolius*, dum venatio prohiberetur, leporem occidit in prædio *Sempronii* non clauso. Kcpcnte apparens *Sempronius*, minatur Se *Anatolium* denuntiaturum esse, nisi sibi prædam relinquat. Timore damni majoris, venator abiit vacuis manibus ac pudore sullusus.

Hinc :

Quæh. t° I» Martialis *possit relinere res omnes suas in strage accepit?*

2' An Sempronius *juste egerit? tel quid juris?*

Solutio :

512. — *Il. ad 4, n Quæs.* Martialis potest hæc omnia servare, si hostem a se occisum spoliaverit ; hæc est enim generalis consuetudo. Videtur etiam excusandus, si alios hostes prostratos exuerit. Si vero res a sodalibus occisis acceperit, eas parentibus vel haeredibus defunctorum cognitis restituere debet, in quantum fieri potest et rei valor requirit.

513. — *R. ad 2° Quæs.* Quid de Sempronio ? Ex modo dictis, fera occisa fuit Anatolii, venatoris. Attamen in casu præsentis non est damnandus de injustitia Sempronius, quia jus habet venatorem denunciandi; proinde hic, prædam illi abjiciendo, se redimit a justa vexatione, seu a justa poena. Etenim, si reapse denunciatus fuisset, majus damnum subituros fuisset.

CASUS VIII.

1»E OCCUPATIONE 3°.

1° Aquilinus ad feram captandam laqueum ponit. Absque mora fera meo implicatur. Caius per hunc locum casu transiens, eam illinc extrahit et asportat, ut ea fruatur.

? Proculus, peritus venator, leporem suscitatur: ejus canes strenue ieram insequuntur. Verum, lepus aufugiens transit coram Paulino, alio venatore, et ab eo occiditur.

3° Attilius, venator, leporem in campo aperto Cui occidit. Obstat dominus, qui casu præsens aderat, ne venator prædam tollat. Imo arripit ipse, et cum amicis manducat.

Hinc :

Qier. 1° *Ut fera sit Aquilini vel Cui in primo casu?*

2° An Proculi aut Paulina in secundo casu?

3° An Attilii aut domini in tertio casu?

Solutio :

514. — *R. ad I° Quæs.* Fera est Aquilini, quippe qui laqueum posuit, et ope laquei eam occupavit, si adeo impedita fuit ut inde evadere non potuerit. Etenim fera illius esse debet qui laqueum posuit, et fugiendi facultatem ei præcidit ; siquidem est auctor laquei, et laborem atque industriam ad animal capiendum adhibuit. *Comitolus, l. 4, y. 29. — S. Lig. Horn, ap., n. 71.*

Il. ad 2° Quæs. Lepus est Proculi qui eum suscitavit, et quem per fanes prosequabatur, si verisimiliter a canibus capiendus fuerit. Secus ad occisorem pertinebit. Ratio ex modo dictis liquido constat. Igitur, in huiusmodi casibus, quam maxime ad omnes circumstantias attendendum est,

ul sciatur ad quem fera pertineat. Perlinet enim ad venatorem qui jam eam moraliter occupasse censetur, licet adhuc neque apprehenderit, neque occidat.

515. — *R. ad 3um Quæ.* Fera est At t i l i i, venatoris, quippe qui occidendo fecit suam, licet arripuerit modo illicito, seu absque venia (lumi agri. Proinde dominus injuste egit, prædani sibi tribuendo et manducando; non enim erat fructus agri. Ergo ad restitutionem tenetur Licentia ejus requirebatur quidem, sed eam concedere tenebatur. Si tamen damnum aliquod ab At t i l i o latum fuerit in agro Ca i i, hic indemnitate exigere potuit.

CASUS IX.

DE RE INVENTA I^o.

Felix, iter faciendo, crumenam auro referiam in media via ruperit. Inquisito diligenter quidem, sed frustra, domino, felici casu gaudens, putat rem fieri nullius, et proinde sui esso, ulpotest *primi occupantis*. Verum, cum, aliquo scrupulo motus, rem Confessorio patefecisset, ab eodem obligatur sub gravi ad eam pecuniam pauperibus distribuendam. Paulo post, cum aliam invenisset pecuniam, eam in media via reliquit, ut omnem effugeret obligationem; sed non effugit seriam Confessarii objurgationem, ex eo quod graviter caritati defuerit.

Hi

Quæ k. I^o In *inventor rei aticujus possit eam sibi serrare, si dominus, diligenter et diu inquisitus, non comparcat? et eam in pias causas impendere teneatur?*

2° Quid de agendi ratione Felicis et Confessarii?

3° Quid cetero, si Felix pecuniam repertam primum accepisset, et postea in eodem loco reposuisset? ■

Solutio :

516. — I^o. *ad 1^{am} Quæ.* Probabilius inventor rem sibi relinere potest, quia reapse res in iis circumstantiis pro derelicta habenda est. Dominus enim, licet *absolute* dominium illius non amiserit, *moraliter* tamen amisisse censetur, cum de ea neque uti, neque disponere ullo modo possit. S. *Lig. n.* 603, dicit hanc sententiam esse *ceriorem*. Theologi tamen nun pauci contendunt rem inveniam, in eo casu, in causas pias impendendam esse. V. *Comp. n.* 578. I

517. — *R. ad 2^{am} Quæ.* 1° Felix non damnandus est ex eo quod rem prius inventam servaverit. Sequitur ex dictis. Ergo Confessorius qui eum *sub grati* obligavit ad rem pauperibus erogandam, ipse damnandus est. Debuisset enim pium illud opus suadere lanium, non vero sub peccato, praesertim gravi, praescribere. 2° Felix male fecit, rem in secundo casu inveniam in media via relinquendo; debuisset ex caritate eam colligere pro domino, si forte inveniri posset. Etenim ex principio generali caritatis tenemur damnum proximi notabile impedire, cum id facile praestare possit.

mu?. Non peccavit quidem contra justitiam, hanc pecuniam in media via relinquendo, siquidem nullo speciali officio, nullove contractu, ad eam colligendam tenebatur; sed peccavit contra caritatem, non avertendo damnum proximi, quod facile impedire poterat. Ergo merito a Confessario objurgatus est. An autem reus peccati gravis evaserit? Hoc ex solis circumstantiis colligendum est. Sed generalim dici potest talem omissionem gravem esse, si res inventa sit magni pretii, et adfuerit magna probabilitas dominum detegendi.

518. — /L tui 3"» *Quæs.* In hac hypothesis Felix peccasset etiam contra justitiam, quia rem alienam in loco tuto jam existentem, in periculo exposuisset, perinde ac ille qui pannum ab incendio a se ereptum, in ignem projiceret. *Elbel*, η. 1/2. — Prælererea, rem alienam colligendo, suscipit obligationem ex justitia eam domino restituendi, si possit.

CASUS X.

DE RE INVENTA 2°.

Barbara, cauponis famula, tabernam verrendo, tres aureos papyro involutos reperit. Primum obstupescere illa atque mirari! Quid est hoc. ait? O miram Dei providentiam! Verum, re paululum perpensa, subsequitur animi perplexitas... Cujus sint aurei prorsus ignorat, quia hae die adfuit magnus hospitem peregrinorum concursus. Quid igitur de pecunia faciendum? Urgente conscientia, satagit ut ejus dominum detegat, sed absque successu. Cum autem aureos diu detinuisset, domino non comparante, statuit eos sibi servare. Attamen, errandi formidine pressa, rem duobus subjicit Sacerdotibus. Prior dicit pecuniam domino domus tribuendam esse. Alter opinatur eam pauperibus necessario distribuendam esse. Igitur Barbara anxia remanet.

Hinc :

Ql er. 1° .1/1 *pecunia sit domino domus tribuenda?*

2° In *pauperibus distribuenda, rei utrum ab ancilla ad usum proprium screari possit?*

3° *Quid faciendum Barbae, si, ex jussu vel consilio Confessarii, pecuniam in causas pias impenderit, et dominus ex insperato casu appareat?*

Solutio :

519. — /{. ad J... *Quæs.* Barbara minime tenetur pecuniam a se inventam domino tabernae tribuere, quia hic nullum jus in eam habere potest. Etenim ex omnibus adjunctis constat eam pecuniam non ab ipso fuisse amissam, sed ab aliquo hospite extraneo. Ergo nullum jus habet in illam, ne pro parte quidem, cum neque sit thesaurus, neque fructus fundi.

520. — It. ad 2^{am} *Quæs.* Barbara non tenetur pecuniam a se inventam impendere in causas pias, licet melius faciat si eam sic expendat, et ad id hortanda sit. Ratio patet ex dictis in responsione ad casum præcedentem.

Etenim, dotuiuo diligenter et diu inquisito, nec comparent, res habendi est ut derelicta, et proinde iit primi occupantis, seu inventoris. Pauperes, sive aliæ causa» pia* nullum jus habent ad illam pecuniam, neque cxistii ulla lex obligans ad eam ipsis erogandam, neque si ita liat compensatur damnum quod dominus incognitus patitur. Ergo Baiuiara lres aureos a se inventos retinere potest. *Elbel, de Rest. n. 307.*

321. — *R. ad 3"* (h/æs. Si Barbara pecuniam in pias causas impen- derit, quando nulla spes remanet dominum detegendi, el dominus ante tempus præscriptionis appareat, nulla ei lacienda est restitutio, quoties res minutatim fuit distributa, vel expensa quin locus pius ditior evaserit, *jiula omnes*. Imo idem dicunt non pauci, etiamsi pecunia uni pauperi, vel uni causæpiæ erogata fuerit, quia translatum est rei dominium. Secus vero, si spes dominum inveniendi non abfuerit; ei enim comparent! restituenda est

De his sic S. *Lig. n. 590* : « Quando, spectatis omnibus circumstantiis, « non est amplius possibile quod dominus inveniatur, tunc pauper acqui- « ril *absolute* rei dominium, *sine ullo onere restitutionis*. Quando, post t diligentiam, adest aliqua spes inveniendi dominum rei, tunc pauper non « acquirit ejus dominium, el proinde debet eam domino servare, ipsique < restituere, si eompareal. > *Ita etiain Lugo, D. 21, n. 102. — F. Comp. n. 579.*

CASUS XI.

!

DE HE INVENTA 3°.

Thesaurus.

Fblicianls, cæmenlarius, dum jussu heri pervetustae domus parietes dejecisset, inopinato casu, sub pavimento reperil magnum auri et argenti pondus. Primo quidem aspectu obstupefactus, paulo post lotus exhilaratus, omnem pecuniam festinanter colligit. Sed infeliciter visus est a Januario, alio operario, qui haud procul adstabat. Hic primum dimidiam partem pecuniæ inventæ postulat, ul socius inventionis, quia eodem tempore, imo prius ad rem advertit; et renuente Feliciano, rem manifestavit domino, qui ab inventore lotam summam, utpote in proprio fundo repertam, repe- tiit. Inde lis ingens libi dirimenda !

Hinc :

3

Qu.br. 4U *An Felicianus teneatur medietatem pecunia hujus, socio tribuere ?*

i° .In cero potius totam summam domino domus tradere de- beat, oel totam aut partem sibi retinere ?

3° Quid, \$i Felicianus totam pecuniam abstulisset mala fide, seu nesciens an jus aliquod in eam habere posset ?

Solutio i

3

522. — *//. ad 1TM Quæs.* Frlicianus nihil prorsus dare tenetur alteri operario qui inventioni præsens fuit. Ratio est, quia nullo prorsus gaudet Ululo ad partem rei inventæ repetendam. Testis enim inventionis non est

ipse inventor, etiamsi stalim ac alter, imo prius rem inventam vidisset. Nam ad hoc ut quis dicatur rem quampiam invenisse, et inveniando domi- nium acquisivisse, non sufficit quod rem prior viderit, sed requiritur ut prior eam apprehenderit. Ergo injuste redamat partem pecuniæ inventæ ille alter operarius, cum eam minime tetigerit; ergo Felicianus, verus inventor, nihil ei dare tenetur. *Elbel, n. 179.*

523. — *R. ad 2ⁿ Quæs.* Felicianus neque lotam pecuniam hero suo dare debet, neque ipse totam sibi relinere potest. Ratio est, quia pecunia ista veram rationem thesauri habet, non vero rei amisse simpliciter. Agi- turenim in casu de summa pecuniæ absconditæ cujus memoria non exstat, seu cujus dominus prorsus ignoratur, neque delegi potest. Porro lex civi- lis dimidiam pariem thesauri in fundo alterius detecti, tribuit domino fundi, el alteram dimidiam partem inventori concedit. Ergo Felicianus pecuniam cum domino domus dividere debet.

524. — *R. ad 3n' Quæs.* In hac hypothesi pecasset quidem graviler Felicianus, tum propter malam fidem, tum quia lotam summam abstu- lisset; sed nihilominus medietatem illius retinere posset. Ratio est, quia dominium vel proprietas thesauri non pendet ab æstimalione privati ho- minis, sive erronea, sive etiam probabili, sed ex sola juris dispositione. Ergo, cum jura disposuerint ul in tali casu medietas rei ad inventorem pertineat, hæc Fkliciano adjudicanda erit, licet peccaverit mala fide sibi tribuendo.

CASUS XII.

DE HE INVENTA 4°.

Thesaurus.

I' Gaudentius, cum audivisset ohm thesaurum absconditum fuisse in certo prædio, illud pretio ordinario emit, terram effodit, et reapse ter qua- lerque beatus, thesaurum invenit, totumque sibi retinet.

2° Faustus, cum, felici eventu, thesaurum in alieno fundo detexisset, illo ibidem relicto, confestim fundum ipsum emit, ut integrum thesaurum libi servare posset.

Hinc :

Qu.br. 4° *An Gaudrntius injuste egerit prædium communi pretio emendo, licet præsumpserit, vel certe etiam noverit ibi- dem fuisse absconditum thesaurum?*

2" .In Faustus potuerit totum thesaurum sibi servare? el quid si de industria quæsierit thesaurum in alieno fundo, el invenerit? an partem servare possit?

Solutio :

525. — *R. ad 1m Quæs.* Gaudentius integrum thesaurum servare po- test. quia illum reapse in proprio fundo invenit. Neque tenetur pretium miijs pro agro solvere, quia thesaurus fructus fundi reputandus non est. Nec obstat praesumptio, imo neque certitudo rei; hoc enim omnino *per*

accidens est, nullamque injuriam venditori facit. Sic pharmacopola nua debet pluris solvere de feno a se empto, ex eo quod videat in eo esso herbas ad medicinam pretiosas. *Elbel*, n. -176. — *Hilluart*. — *Lug.* D. 6, n. 126. — *S. Th. i.* 2. q. 66, a. 5. ■

526. — R. *ad 2.ⁿ Quæs.* Faustus dimidiam partem thesauri priori domino fundi dare debet; quia thesaurum invenit antequam fundum emeret, et proinde, slatiin ac rem detexit, illius medietatem retribuere debuit ei cuius tunc fundus erat. Si de industria thesaurum quæsierit in alieno fundo, de juro totum domino fundi tradere debet. Attamen, ait S'. *Lig.*, lex illa poenalis est, ad puniendam 'illicitam inquisitionem; quare inventor posset ante judicis sententiam dimidiam rei partem servare. *V. Comp. n.* 515*ti seq.* — *S. Lig. n.* 602. U

CASUS XIII.

DE HE INVENTA 5°.

Mordentes morsi.

Donatilla. puella paupercula, ex tenui labore victum diurnum sibi gemlorihusque, a-tate proVectis, suppeditare conatur. Cum, die sabbati, accepta modica hebdomadæ mercede, domum alacriter rediret, facta jam nocte, infelici casu incidit in tres latrones, qui eam lota mercede, scuto æquivalenli, crudeliter spoliarunt. Illa autem efflagitavit ut saltem aliquantulum sibi relinquerent, quo miseros parentes a fame restaurare aliquo modo posset. Ejus lacrymis unus ex latronibus, numisma argenteum unius franci, ut tactu apparebat, de crumena depromptum, illi porrexit. Minori contenta malo, Donatilla summa diligentia domum petivit, et, infortunio narrato, quod supererat in medium protulit : cum ecce ! non argenteus, ut dixit latro, sed aureus nummus, 20 argenteis, seu 5 scutis æquivaleos.

Hinc :

Ql jhr. 1° In Donatilla, *ignotis furibus, serrare possit hanc pecuniam ex errore ei datam, cel cam dare pauperibus teneatur?* a !

.In furi reclamanti, tel cognito, restituere debeat?

3° Si detegatur aureum fuisse Caio subtractum, an ei sil u integro restituendum, rei possit puella retinere talarem pecunia?, sibi subrepite, tel etiam totum illum aureum sibi relinere ?

Si quis monelam argenteam pro aureo commulassel, et detegeret aureum fuisse Petro subreptum, an aureus illi esset Petro restituendus?

Solutio :

527. R- *ad 1.ⁿ Quæs.* Donatilla, ignotis furibus, hanc pecuniam certo sibi retinere potest, ulpole bonum derelictum Xcc proinde eam pauperibus erogare lenelur, juxta superius dicta. Insuper nonne ipsa pauper est et commiseratione digna 9

fl. ad 2TM Quæ s. Do n a t i l l a , etiam cognitis furibus, pecuniam integram servare potest. Ratio est : 1° quia probabiliter pecunia hæc ad eos non pertinet; 2° quia jus habet eos denuntiandi, el proinde pecuniam retinendi ratione cessionis juris sui. Fures enim implicate et facile consentiunt, ne scilicet ad judicem delerentur, seu, pecuniam deserendo, a justa vexatione se redimunt. Ergo praefata pecunia ut res derelicta habenda est.

528. — *R. ad 3ⁿ Quæs.* Si ageretur de alia re præter pecuniam, Do n a t i l l a eam, cognito domino, restituere deberet, et nec posset ex ea se indemnem facere, quia res in individuo existons *clamat ad dominum*. Sed cum agatur de pecunia, et in pecunia attendatur non ad speciem, sed ad valorem, puella, ut videtur, potest non tantum sorvare partem ad se indemnem faciendam, sed etiam integrum aureum retinere. Fures enim monelam hanc suscipiendo, el cum suis miscendo, suam ut monetam fecerunt, et de valore tantum erga dominum spoliatum fuerunt obligati **Ole-**rum in praxi valde difficile foret probare talem peenniaæ speciem ad talem dominum pertinuisse ; siquidem fures similes alias species habere potuerunt,

529. — */? . ad Quæs.* Aureus non esset P e t r o restituendus, quia fur monelam ut talem suam fecit per commixtionem cum monelis aliis quas habuit, el insuper, ut dictum est, quoad pecuniam ad solum valorem est attendendum. Ergo fur de solo valore tenebatur. Ergo P e t r u s monetam reclamare nequit. Prmterea, ut jam innuimus, valde difficile foret hujus monotæ identitatem probare.

CASUS XIV.

BE RE INVENTA 6°.

Capiens captus.

P r o s p e r , iter agens, infeliciter incidit in latronem, qui ab ipso aut crumenam nul vitam roquisivil. Crumenam elegit tradendam, licet mœrens, viator. Verum, cum eam pone vacuum reperisset latro, ira accensus, ense districto, jubet P r o s p e r u m suam exuere vestem, quæ nova atque ex pretioso panno erat confecta, namque cum propria suiipsius veste, vili et Minia, commutare. Mandato, licet invitus, obtemperat infelix P r o s p e r , el tristis domum repetit.. Verum, o rem plane mirabilem ! dum infelix miserum sortem uxori et liliis gemebundus narraret, laceralamque vestem propius intueretur el attrectaret, ecce, inopinato eventu, trecentos aureos in ea insutos reperit. Ter quaterque beatus, gestit el exsultat primum P r o s p e r ; sed mox anxietate corripitur, nesciens utrum pecuniam hanc sibi servare liceat, vel quid de ea agendum sil ?

Hinc :

Q u æ r 1° In P r o s p e r *pecuniam in ceste inventam servare possit, ignoto fure f*

2° In, si *fur delegi possit, hæc pecunia sit ipsi restituenda ?*

Solutio :

530. — *R. ad 1TM Quæs.* Felici sua sorte gaudeat P r o s p e r , et similes

alias occasiones exoptet. Absque dubio enim totam hanc pecuniam sibi servare potest titulo inventionis ; siquidem inter bona derelicta prorsus habenda est. Pio quidem et enixe ei suadendum, ut partem hujus lucri in pauperes, vel in causas pias largiatur. Quod si faciat, adhuc beatior erit, atque centuplum pro vita æterna merebitur. Si autem consilio non obtemperet, ab omni peccato immunis erit. Solutio ex dictis in antecessum de rebus inventis sponte Huit.

531.— *IL ad. 2.ⁿ Quæs.* Neque tenetur pecuniam ipsi furi restituere, si forte postea cognoscatur. Pes ex dictis in casu præcedenti liquet. Etenim fur pecuniam non redamabit, ne ad judicem deferatur : ergo pecunia jacturam libentius subibit quam judicis prenant ; ergo hic et nunc pecuniam dimittit; ergo hæc pecunia instar honorum derelictorum habenda est; ergo a Prospero servari potest. Deinde eam sibi suam facere fas est eo titulo, ut a fure denuntiando abstineat. Denique, utrum ad furem pertineat minime constat. Ego Prosper inquietandus non est.

CASUS XV.

DE RE INVENTA 7°.

Fures insigniter decepti.

Hortensius die quodam ex itinere placide revertebatur, insidens equo quem a Ricardo, amico suo, commodati titulo acceperat, cum. infausto casu, incidit in duos latrones, qui de more vitam aut crumenam ab eo requirunt. Ocius illo crumenam eligit tradendam. Sed cum fere vacua foret, latrones et equum ab eo auferunt, et aufugiunt. Gemebundus pedester revertitur ad Ricardum, ut infortunium ei referat. Ast non adeo infelix exitus erat futurus. Etenim, cum latrones ingentem saccum nummis et aureis refertum, in perula ad collare equinum pendula, reposuissent, ut tanto pondere se exonerarent, ecce *bucephalus* noster, latronibus posterioribus pedibus consalutatis, velocissimo cursu iter dimetitur, et ad proprium stabulum mox adstat. Exclamare Berta, ancilla, stabuli janua equo aperiens ! mirari Titius, advena, hic casuadstans ! Berta thesaurum detegit ; Titius illum accipit ignorans quid rei esset, et ad domum Ricardi deferri. Quid vero de Hortensio ? Ecce interea apparet iste tristissimus; sed mox evadit gaudiosus, rescuens quid evenisset. Sed ecce lis magna exoritur ! Quid de pecunia faciendum ? Eam reclamatione ancilla, quæ prior eam detexit; reclamatione quoque Titius qui eam accepit ; reclamatione magis Hortensius, totius rei causa, titulo compensationis, pro accepta injuria; sed reclamatione maxime Ricardus, quia hanc pecuniam ipsi attulit equus suus, innixus principio ; *Res fructificat domino*. Hoc dicens Ricardus impiger pecuniam arripit, et in proprio ærario recondit.

Hinc :

I

Quærr. *Quid de casu ? seu cui pecunia ? an ancillæ ? an Titio advena ? an Hortensio ? an Ricardo domus domino ?*

Solutio :

532 — *R. ad casum.* Res difficultate non caret.

1° Ancilla nihil reclamare potest. Etenim, respectu ejus, pecunia neque est res inventa, neque occupata, siquidem, quando saccum nummis refer-tum detexit, minime sciebat quid hoc esset, et num ab ipso Hortensio ihidein collocatus fuisset. Proinde ne cogitavit quidem de re occupanda, et sua facienda ; imo nec de hoc cogitare potuit.

2° Neque Titius, qui pecuniam e stabulo ad domum Ricardi detulit, majori jure potitur in pecuniam, ob easdem rationes ; siquidem animum pani occupandi non habuit, nec habere potuit, cum quid rei esset nesci-verit. Ergo inter Hortensium et Ricardum lis tota restringenda est.

3° Hortensius neque ipse ad hoc solatium pro tanto infortunio præten-dere potest. Nihil ipsi, præter summulam qua fuit spoliatus,tribuendum p̄sl. Etenim quid invenit miser? Invenit latrones, et præterca nihil. Quid occupavit ? Nedum quidpiam occupaverit, ipse infeliciter fuit spoliatus. Quod autem ad pecuniam spectat, res lota præter eum, et, eo inscio, peracla^est. Ergo nihil ipsi retribuendum, nisi id quod antea habebat. Nec dicas eum fuisse causam rei totius, et proinde felicem sortem sicut infor-tunium ei cedere; nam non fuit causa, sed mera occasio hujus boni «ventus : ergo in eum minime redundare debet.

533.— 4° Ricarous vero, domus et equi dominus, potest, ut videtur, ipse solus totam pecuniam sibi tribuere. Etenim res quæ pro derelicta habetur, (it *primi occupantis* : porro eam occupavit per equum suum ; pst enim effatum : *Canis suus pro Martino cenatur.* Ergo et equus pro Ricardo. Occupavit etiam ipse realiter pecuniam, dum in media conten-tione eam sibi tribuit. Præterea ad nullum ex contendentibus nummi et aurei pertinent ; cum nullus illos occupaverit, nec animum occupandi pri-mum habuerit. Ergo ipse solus restat dominus.

Dices : Ricardus non potuit rem occupare, neque *per equum*, quia non est modiis occupandi, neque *per se*, quia non potiebatur majori jureae alii id occupandum; ergo pecunia pauperibus, vel causis piis eroganda est. *Respondeo* : Occupatio Ricardi videtur sufficiens, attentis omnibus cir-cumstantiis collective sumptis. Insuper quælibet res derelicta, quæ dan potest pauperibus, etiam ab inventore sibi retineri potest. Suadendum lammi enixe foret, ut hæc pecunia in pias causas impenderetur.

Nota. Id sohitionc casus res supponitur vere derelicta.

Si audiretur igitur totum pecuniae saccum alicui domino noto surreptum fuisse, et constaret ad illum pertinere, v. g. ex aliquo signo indubio, cumulus ille totus ipsi resis-tendus foret. Haberetur enim ut res in individuo ad dominum clamans.

CASUS XVI.

DE PR.ESCRPTIONE i*.

C-m*jUL-

I° Damasus emit bona lide scyphum argenteum a furo. Illum tribus annis inter res suas habuit ; tandem vendidit. Comparet autem subinde dominus et scyphum repetit ; sed Damasus præscriptionom ei opponit.

2° *Ranui.eus*, mala fide, possedit pratum, ex quo decem annis percepn fenum. Moritur *Ranulfus*. *Rbnatus*, ejus filius, ul hæres, ci succedit. Hic, ignorans malam fidem patris, pergit pratum possidere, et fenum colligere etiam per decem annos. Tandem pratum vendit, et ex pretio aliud sibi magis opportunum emit. Emptor prioris prati illud decennio, bona fide, possidet, el emolumentum percipit. Denique verus dominus prati illius detegitur.

Hinc :

-<4sS

Qu.fr. 1° In *Damasus dominium scyphi acquirere potuerit ti pro-*
scriptionis, in primo rasu ?

i" In *Renatus, livres Ranulfi, potuerit pratum et fenum*
proscribere, insecando casu?

3° *An emptor prati illud praescripserit?*

Solutio :

1-*3

534.— *R. ad I" Quæs.* *Damasus* legitimo praescriptionem opponere potest; adsunt omnes conditiones ad præscribendum requisita., scilicet possessio, titulus, bona fides, tempusque pro mobilibus requisitum.

R. ad 2ni Quæs. *Renatus* præscribere non potuit, cum hæres sit titulo universali, quia vitium possessionis patris pergit allicere possessionem filii, ex eo quod de jure unicam personam mora em elliciant. *S. Lig. n. o\i.La-*
croir, n. 490. Excipe, nisi filius per 30 annos pratum bona fide servaverit, saltem *probabiliter*; lex enim statuens vilium possessionis auctoris afficere etiam possessionem hæredis titulo universali, respicere videtur tantum *ordinarias*, non vero *longissimi temporis* praescriptiones. *Gousset. η. 720.*

533. — *R. ad 3" Quæs.* Emptor prati certo illud proscripsit, quia ipse gaudet omnibus conditionibus ad præscribendum requisitis; possessio enim decem annorum cum bona fide satis est ad præscribendum immobile *per se*, seu inter præsentis. Nec vilium possessionis *Ranulfi* et lilii ejus *Renati* transiit ad illum tertium qui pratum emit, siquidem vitium auctoris non allicit nisi ipsos lueredes titulo universali. *I. Comp. n. 584 et sq.*

CASUS XVII.

DE PROSCRIPTIONE 2°.

1° *Syimmis*, titulo *baTfdilatis*, possidet a novem anilis cum dimidio prædium perlinens ad duos diversos dominos, scilicet *Petrum* et *Paulum*. Nescio autem quo titulo, *Petrus* detegit se jus partiale ad rem habere, bocque coram iudicibus repetit, et obtinet. Sex elapsis mensibus, r clamat quoque *Paulus*; sed ipsi opponitur proscriptio. H

2° *Hippolytus*, bona fide, possidet domum quæ pertinet ad duos hætres *Joannem* et *Jacodum*. Post novem annos *Joannes* possessionem impugnat cum titulo deformi ob lituram, et nihil obtinet. Elapso autem decennio integro, *Jacobus*, felici casu, invenit exemplar tituli proprii authenticum, absque lituris exaratum, ex quo probatur prioris tituli validitas. Statim domum reclamation. Sed *Hippolytus* proscriptionem opponit.

3*Mf.dardus prædiuin per novem annos buna fide possessum, Gcsta-
vio heredi suo, moriens reliquit. Duobus annis elapsis, Victorim<
probavit prædiuin istud ad se pertinere, et ejus restitutionem repetiit.
Restitutionem recusat Gustavus, in jure praescriptionis innixus.

Hinc :

- Qii.f.h. 1° In *valeat praescriptio Sylvini, in primo casu?*
2" In Hippolyti, *in secundo casu?*
3° In Gustavii, *hæredis, in tertio casu?*

Soi.ltio :

a-36. — *R. ad !m* Dist. Si duo domini jus haheant ex eodem titulo
communi, Sylvinus praescribere non potest, quia bonam fidem ex judici*
sententia amittere debuit. Si vero duo domini jus habeant ex titulo distin-
cto, fieri potest ut Svlinus in bona fide permanserit, et praescribat.

/L ad 2m *Quæs.* Hippolytus vere praescripsit. Ejus enim possessio non
luit formaliter interrupta, quia, licet lis mota fuerit, adversarius tamen a
judice repulsam passus est. Accedit quod titulus authenticus, a Jacobo al-
latus, tardius inventus est, siquidem jam tunc praescriptionis tempus ef-
fluxerat.

537. — *R. ad 3m Quæs.* Valet praescriptio Gustavh, hæredis, quia
prnspfuitur et complet tempus ab antecessore inceptum.

Idem dicendum esset, si Gustamus prædiuin ex contractu venditionis
habuisset. Tempus enim variorum possessorum conjungi potest ad effi-
ciendam praescriptionem, modo omnes bona fido rem detinuerint. *V.Comp.*
n. 582 *etseq.*

CASUS XVIII.

DK PR.KSCRIPTIONE 3°.

1° Reymundus, filius minor, lide optima, rem furtivam a tutore ex publico
mercatore emptam possidet. Elapso autem tempore ad praescriptionem re-
quisito, ccce, nescio quo casu, tutorem suum, qui ipsius nomine emerat,
minime ignorasse eam rem furtivam esse detegit. Hinc Rïymundus du-
bius qttærit utrum eamdem rem titulo praescriptionis retinere valeat?

2° Sabinus Martino, filio suo, universali legatario, reliquit gemmam
valde pretiosam, quam Luciano subripuerat. Elapsis triginta annis, casu
inopinato, agnoscitur gemma, et reclamatur ab ipso Luciano. \st ejusdem
restitutionem denegat Mahtinus ratione, praescriptionis.

3° Ei«emus novit patrem agrum alienum bona fide possidere. Tacet
ille. Praescribit pater, et paulo post moritur. Filius vero, ejus luces,
agntm possidet, et retinet.

Hinc :

- Quær. 1° tn Reymundus *possit rem retinere in pruno rasu?*
2" 4n Martinus, Aæn's, *gemmam servare queat hi secundo*
casu? et quid si eam alteri vendidisset?
3“ In Eugbn tus narunt *legitime screet?*

Solutio :

538. — *R. ad 1^m Quæs.* Remundus rem possessam tuta conscientia titulo præscriptionis servare potest : gaudet enim omnibus conditionibus ad præscribendum requisitis; nec mala fides tutoris ejus bonam fidem infirmare potest. Ipse enim proprie possidet; in possidente autem, et non in alio, bona fides requiritur. Tutor vero minime eximitur a damno erga dominum cognitum, defectu furis, reparando, scilicet ratione cooperationi?. *Gousset, n. 722.*

R. ad 2^m Quæs. Martinis *probabiliter* præscribere potest, si ipse toto tempore fide bona gemmam servavit, quia agitur de præscriptione *extraordinaria*, seu *longissimi temporis*, pro qua auctor et hæres unicam personam moralem constituere fictione juris non amplius censentur. Secus vero, si de præscriptione ordinaria ageretur. Si gemmam vendidisset Martinus, decurrente possessione, ante 30 annos, emptor per triennium præscripsisset, quia per se possessionem bone fidei inchoasset et perfecisset. Idem forel dicendum de ipso Martino, si fuisset hæres particularis.

539. — *R. ad 3^m Quæs.* Eugenius, licet graviter peccaverit contra caritatem omittendo patrem de injusta possessione admonere, non peccat tamen nunc contra justitiam agrum retinendo. Etenim vere præscripsit pater, siquidem nulla conditio in ipso deerat ad præscribendiim : ergo filius, hæres, legitime possidet; accepit enim a patre id quod vero vi præscriptionis ad patrem pertinebat; nam paler omnia sua jura in filium transtulit : ergo transtulit dominium agri quod juste possidebat. *Gousset, n. 721. — Comp. n. 582 et seq.*

CASUS XIX

DE PRÆSCRIPTIONE 4°.

Quidomus, artifex, horologium portatile 100 constans Francis Remboldo confecerat. Differtur solutio ab emptore per menses et annos. Quidomus timens ne ejus offensam incurreret (erat enim ille vir dives et potens) petitionem solutionis omisit. Sed elapsis 6 vel 7 annis, Remboldus repente e vivis excessit. Quidonius vero ocus horologii pretium repetii ab hæredibus, qui, præscriptionem opposcentes, nolunt vel obolum solvere.

Hinc :

Quæst. In in Quidonius *pretium horologii repetere posait?*

2° *Quid si hæredes Remboldi fuerint in bona fide per notabile tempus?*

Solutio :

540. — *R. ad 1° Quæs.* Certissime Quidonius pretium horologii repetere potest, et hæredes illud solvere debent, si debitum noverint, vel probetur. Nec possunt præscriptionem opponere. Ratio est, quia debita non proscribuntur, nisi per 30 annos et quidem cum bona fide. Porro Remboldus uirque hac caruit conditione; debitum enim non existit nisi a 6 vel 7 annis, ut dictum est, neque debitor per negligentiam in debito persol-

tendo in bona fido constitui potuit. Ergo nullatenip præscripitipse : ergo hæredes præscriptionem opponere nequeunt; ergo debitum solvin' debent, si de eo liquido constat.

541. — *R. ad 2^m Quæs.* Xequo hæredes præscribere possunt, licet in bona fide fuerint per notabile tempus. Ratio est, quia in eos transivit mala fides auctoris; siquidem ex jure censentur unicam personam moralem efficere eum eo, juxta dicta supra n. 534. Excipitur *probabiliter* casus in quo bona fides eorum, per 30 annos a morte testatoris, perseverasse!. Sed hæredes de quibus agitur in casu, a tali tempore longissime distant. Ergo a debito solvendo excusari nequeunt, nisi illud ignoraverint, el nunc probari non possit.

GASUS XX

DE PRÆSCRIPTIONE 5°.

Marinos domum Roberti vi contractus locationis tenet. Per 10 annos, non reclamante locatore, redditus annuos solvere ex incuria omiserat, cum tandem creditor debitum repetit. Quid tunc debitor? Pergit ad consulendum advocatum, ut sciat an teneatur integram pensionem a 10 annis solvere? Respondet jurisperitus eum obligari tantum ad solvendo redditus locationis a 5 ultimis annis, et pro tempore remotiore posse vi legis præscriptionem opponere. Huic consilio obtemperavit, frustra mussitante et ronquerente Roberto. Sed postea, cum Marinus ad confitendum accessisset, Confessarius eum obligavit, sub pœna denegandæ absolutionis, ad integram restitutionem locatori faciendam.

Hinc :

Quæst. 1° An Marinos *possit præscriptionem opponere, seu an valeant in conscientia præscriptiones legales quinque annorum liberativæ ex Jure Gallico?*

2° *Quid de præscriptionibus brevissimi temporis, c. g. duorum annorum, unius anni, sex mensium ?*

Solutio :

1^h 2. — *R. ad 1^m Quæs.* Marinus præscriptionem minime opponere potest. Rabendus est sicut alius debitor quilibet. Præscriptiones quinque annorum valere quidem possunt, sicut aliæ, posita bona fide, si debitor sit in ignorantia invincibili debili, toto quinquennii tempore ; non vero valere possunt pro debitoribus qui ipsimet debitum contraxerunt, siquidem bona fide requisita destituuntur : ergo soli hæredes, vel mediali possessores, præscribere possum per bonam fidem, completo legis tempore. Hinc, palet qnam falsa sit solutio opposita quæ sæpius ab advocatis et a nonnullis Theologis datur, interrogantibus ipsis debitoribus, el postulantibus utrum ad solutionem teneantur.

Obj. 1° Lex intendit punire negligentiam creditoris qui non reclamavit. — *R.* Jocar! ubi est delictum puniendum ? Quis est magis reus, an creditor vel ipse debitor? Cuinam est agere? Xonne creditor mere *passive* se

habet? Numquid obligatione aliqua ligatur? Unde probas oim debereew
sollicitoin ad reclamandum? Debitor premitur obligatione solvendi, et ad
hoc. ipse sollicitus esse debet. Propterea quot in\enititur qui non cessant
reclamare apud debitorem, et non impediunt quin ab isto postea præscrip-
tie opponatur! *Sed diris*: Reclamatio non est juridica. — /?. Numquid igitur
obligatio datur ad lites, sub poma amittenda? solutionis? Insuper,
numquid lex civilis suppleret potest bonam fidem qual a Jure canonico in
omni casu requiritur?

Obj. 2° Lex intendit præcavere ne debitor nimis gravetur debitis cnu-
latis, et ideo statuit prescriptionem liberativam ultra quinquennium. — /f
Inanis objectio! Numquid non sullicit ut finis ille obtineatur, quod lex re-
cursum externum deneget, seu reclamationem in foro externo non audiat?
Nec obstat quod remaneat obligatio in foro interno, siquidem impotenti»
moralis ad tempus debitorem excusat. Ergo debitor nunquam poterit ultra
vires gravari, etiamsi in foro interno ab omni obligatione non liberetur.

543. — /f. *ad* 2m *Quaes.* Proscriptiones triennio minores, quales ha-
bentur in Jure Gallico, v. g. biennii ad proscribenda stipendia advocato-
rum, unius anni pro stipendiis medicorum, famulorum, sex mensium
pro stipendiis operariorum, hospitum, etc., ista», inquam, proscriptiones
liberativæ, quæ dicuntur *brevissimi temporis*, non sunt proscriptions
proprie dirtæ, sed tantum denegatio recursus in foro extorno. Constat:
1° ex motive legis, quod est præsumptio solutionis; 2° ex pravi pro-
borum, qui nunquam tali proscriptione uti vellent; 3° ex *art.* 2275 *Cod.*
Gall, ex quo creditores a debitoribus juramentum exigere possunt de
peracta solutione, non obstante lapsu temporis proscriptionis. Frustra
autem juramentum requireretur, si proscriptio ad debitum extinguendum
sufficeret, *ita Carrière, n. 427, post melioris nominis juristas.*

CASUS XXL

DE PRÆSCRIPTIONE 6°.

Gir in u s, olim dives mercator, infeliciter omnium fere bonorum jactu-
ram fecerat. Sed ecce! die quadam, summo mane, prospero casu, cru-
menam nummis aureis refertam repent. Cum vir probus foret, nihil
intentatum reliquit ut dominum inveniret. Verum, cum diu mullumque
frustra quæsiisset, sibi eam propriam fecit, el eum inventa hac pecunia
negotiarum empit, el ita feliciter, nl brevi tempore magnum lucrum fuerit
adeptus. Quatuor vero elapsis annis, iter agens socium habuit Sa b in u m,
mercatores alium, qui inter eundem narrant se quatuor annis antea
crumenam nummis aureis refertam in hoc ipso portu amisisse, el cum e
littore profecta fuisset navis, se consistere non potuisse ad eam inquiren-
dam. Ex omnibus narrationis adjunctis, certo noscit Gir in u s inventam
se pecuniam ad illum mercatorem pertinere. Tacitus tamen rem alto pre-
mit silentio, et pecuniam titulo proscriptionis sibi servat.

Hinc :

Qc.BR. 1° ,tn *merito* Ginixus *hanc pecuniam potuisset suam (acere,*
non invenio domino? 9

/in, noto domino, potuerit nihilominus eam serrare. titulo præscriptionis?

Solutio :

5iJ. — /{. *ad IQu<?x*. GiMINUS *probabilius* rem sibi servare potuisset, si, facta diligentia gravi et adæquata, seu valori pecunia* proportionata, dominus non comparuisset, quia tunc res illa haberi posset tamquam nullius, et quæ proinde fieret primi occupantis, *Recole dii ta supra*, ii. 516. — F. *etiam Comp. n. 578*.

515. — R. *ad 2° Quæs. Controcertitur*, utrum inventor ipse præscribere possit. Pruna sententia communior negat. Ratio est, quia invenior caret bona fide requisita ad præscriptionem. Non potest enim rein possidere ut suam, decurrente proscriptionis tempore, quia debet constanter habere animum restituendi, si forte comparcat dominus. Etenim, si inventor interrogaretur tunc temporis, an vellet domino comparent! rem restituere, respondere deberet se velle; ergo rem non possidet unquam ut suam. F. *Reuter, Cas. conscientii#, part. 3, cas. 21*. Secunda sententia *probabilis* aflirmit, quia ubi nulla spes dominum inveniendi affulget non obstante gravi diligentia adhibita, ab eo dominium rei morahter amittitur. Igitur inventor incipere potest possessionem animo rem inveniam retinendi ut propriam, [*Ia Elbel, n. 172. — Sparer, de intentione, n. 187 — Pichler, et alii.*]

GASUS xxri.

ALLUVIO.

Dum mulieres cujusdam pagi, autumnali tempore, linum collegerant, el in pratis, de more, juxta Guminis ripam extenderent, ut rorem et vicissim solem imbiberet, eece! suborta inopinata tempestate, diluvio aquarum repente intumescens flumen in prata late diffunditur. Linum vero tinctibus abstrahitur atque proceps juxta Guminis cursum devolvitur. Pars lamen in sepes projicitur, pars alia rotis vicini molendini inhæret, vel inuris domus cohibetur. Sedata autem hac tempestate, ecce alia vehemens exoritur tempestas, nempe mulierum ejulatus, ploratus, lamentationes el querela. Qmoque lini residua ut sua cerlatiin arripiebat. Interea molendinarius cum uxore sua utraque manu in domum attrahebant quidquid lini ipsis occurrebat, titulo alluvionis et occupationis.

Hinc :

Qui.eh. 1° *l/i mulieres possint accipere quidquid occurrebat 9 vel quid esset faciendum?*

i/ *Quid, si una mulier fateatur se plus, rei saltem eanuiem Imi quantitatem rapuisse, quam non supposita mundatione habuisset, dum sciret alias nullo minus habuisse?*

3° *i/h molitor el ejus uror potui rini accipere linum aquis ad se asportatum?*

4° *t/i ligna rei alia res, inundatione longe transsect», sint primi occupantis?*

Solutio :

546. — *B. ad I^m Quæs. Xcgo.* Ratio est. quia commixtio facta non est communi consensu, sed casu contra mulierum voluntatem : ergo dominium non facium est commune, sed manet penes illas ad quas ante permixtionem pertinebat; ergo non licet cuilibet mulieri rapere omnem lini quantitatem quam capere potest, sed tantum eam quam ante commixtionem habebat : imo minus accipere debet, quia, ut ex casu apparet, magna pars lini dissipata est, et ex tota massa deficit. Unde hujusmodi controversia? communiter arbitrio judicis dirimendæ sunt, *ex .-equo*, id est *pro rata* quantitatis lini ad singulas mulieres pertinentis, seu pro ratione jugerum agrorum ex quibus linum collectum est. *Elbel, n. 233.*

547. — *R. ad 2^m Quæs.* In hoc casu talis mulier a Confessario adigenda est ut illum excessum sibi indebitum restituat, in quantum moraliter fieri potest, aliis mulieribus, quæ proprio de lino nihil, vel certo multo minus ac ipsis erat debitum, acceperunt. H

548. — *R. ad 3^m Quæs.* Molitor nihil prorsus prætereptum potest titulo alluvionis ; quia nomine alluvionis non intelligitur omne emolumentum, aquarum impetu alicui adductum, sed incrementum terræ, seu soli, ab aliquo paulatim uni prædio ademptum vel alteri adjunctum. Ergo molitor id omne quod accepit restituere debet illi quod suum erat non receperunt, quia omnis injuste proximum damnificans ad damni reparationem tenetur. *Elbel, n. 232.*

549. — *R. ad 2^m Quæs. Per se affirmante,* si vere ut res derelictæ habeantur, scilicet, si domini penitus ignorentur. Communiter res ejusmodi agglomeratæ per magistratum publicum in commodum municipii venduntur. *F. Comp. n. 591.*

GASUS XXIII.

SPECIFICATIO ET COMMIXTIO.

SiLvEntus, vir improba? conscienti® : 1° lanam alienam furatus est, ei qua curavit fieri pannum ; 2° aliena frumenta et pecunias surripuit, et eam statim suis miscuit. Sed ecce vix id fecerat, cum grando infortunium ei supervenit; domus enim ejus incendio absumitur, pannus et frumenti comburuntur. et pecunia in medio tumultu aufertur. Quare ille qui *ditescere* voluit, factus est *minus habens*.

Hinc :

Qujkh. 1° *Quid sit specificatio et commixtio rerum, et earum efficacia quoad dominium?*

2° *in SiLVRRius, per operam suam specificationis et Icommit-Hortis, factus sit dominus panni, frumenti et pecuniarum!*

3° *Ad quid nunc teneatur?*

Solutio :

550. — *R. ad 1^m Quæs.* 1° *Specificatio* haberi dicitur, quando nova corporis species ex aliena materia per artem conficitur. Tunc ex *Jure Ro-*

η/ιηο, si res in pristinum statum restitui non possit, res pertinet ad artificem qui lenelur pretium materiæ solvere, et damna, si quæ sint, compensare. Ex *Jure vero Gallico*, dominus materiæ novam speciem repetere potest, laboris pretium solvendo. Si tamen pretium industriæ longe superet pretium materiæ, artifex retinere potest speciem a se confectam, soluto materiæ pretio. Si artifex mala fide egerit, damna domine illata reparare lenelur.

2° *Commixtio* dicitur quando res ad diversos perlinentes dominos miscentur. Tunc, si res mixta' possint dignosci et separari, separemur; si vero non possint dignosci, res communis erit dividenda *pro rata* quantitatis propria» singulorum. Attamen dominus materiæ præslanlioris loluin cumulum servare potest, facta debita compensatione. Quod si res mixta» sint omnino inseparabiles, et circiter æquales» compositum vendatur, et pretium dividatur.

551. — *R. ad 2,n Quxs.* 1° Ex *Jure Romano* Sil ver ius factus est dominiis panni propter *specificalion-nn*, et frumenti atque pecunia* propter *ninmixlionerii*, supposita re furis in majori quantitate, ut verisimile est; <ed tenetur ad adæquatam compensationem, seu injuriæ reparationem.

Ex *Jure Gallico*, idem dicendum de frumento et pecunia commixtis; sed dominus lame pannum repetere potest, data specificationis, seu artis, solutione; secus satis erit si Sil ver ius pretium lanæ solvat.

552. — *R. ad 3m Quxs.* In casu, Sil ver ius, cum fuerit possessor make fidei, tenetur ad solvendum pretium lanæ et frumenti, et ad restituendum pecuniæ valorem. Teneretur etiam ad alia damna reparanda, si quæ secula fuissent, ex eo quod dominus læsus re sua caruisset.

CASUS

DE INJURIA ET FURTO

*/> gravitate furti. — De furtis minutis. — De furtis liliorum, — domesticorum, —urorum. — De fartis dubiis. — De occulta compensa-
tione.*

CASUS 1. FURTI GRAVITAS.

Nestor. data occasione, et diabolo quoque impellente, rei alienæ subducenda? inhians, modo apud divites, modo apud alios, etiam pauperes, clam surripil lres, vel quatuor, vel quinque aut sex francos. Imo quadam die surripnil 12 francos apud principem valde divitem. Postea autem, audita concione vehementi, sincere confitetur, et quærit an in umnibus istis graviter peccaverit?

Hinc :
Quærit. 1° *Quænam materia sit graois in farto?*
2° *An graviter peccaverit Nestor in dictis casibus, prxserlim 12 francos principi subripiendo?*

Solutio :
553. — A. ad Im *Quæs.* Juxta communem sententiam, in furto materia est *relative* gravis, non vero *absolute* seu respectu omnium; id est, materis sæpe potest esse gravis vel levis, ratione conditionis majoris vel inferiore domini læsi. Furtum quinque vel sex francorum *probabilius* constituit materiam gravem respectu divilum, regulariter loquendo. Minor materia sufficiet ad peccatum mortale, si damnificatus sit inferioris conditionis Hinc valor unius, aut etiam dimidii franci, quoad pauperem, materiam gravem constituere potest. F. *Comp. n.* 607.

Communiter dicunt auctores, ail S. *Lig. n.* 527, gravem esse in furto illam materiam, quæ alicui, juxta suam conditionem, sufficeret in die pro sui suæque familia? sustentatione, in qua non solum computatur victus, >l etiam vestitus et habitatio. Sed regula hæc, cum sit valde, obscura et confusa, nec universe possit pro omnibus valer». statuenda videtur materi, relative gravis in furio pro vario hominum statu. Hinc requiri videntur circiter 20 asses relative ad pauperes, et aliquando minus pro majon gradu necessitatis; duo vel lres franci relativo ad operarios qui labor' victum sibi comparant; quatuor vel quinque franci relative ad homine mediocriter divites; sex vel seplern franci relative ad divites ordinarios, d paulo amplius relative ad ditissimos. Sic ex doctrina sat communi.

DE INJURIA ET FURTO

2j.]

554. — II. ad 2° *Quæs.* Ex dictis colligi potest, saltem circiter, an vel quando Nestor graviter deliquerit. Heus sane fuit peccati lethalis quoties 6 vel 7 francos surripuit, etiam apud divites; et 10 vel 12 fr. apud principem. Quoad alia furtu interrogandus est, ut res clarius pateat, et applicanda sunt regula-modo expositæ, circa materiam gravein. Cæterum in praxi sæpe materia gravis determinari nequii exacte, et proinde Confessarius non potest dignoscere utrum pœnitens graviter peccaverit, necne. Tunc res divino judicio relinquenda est. S. *Lig. n.* 527.

CASUS II. DE FURTIS MINUTIS.

1° Hubertus, furtulis assuetus, successive sustulit ab eodem domino 8 vel 9 francos, et postea a diversis dominis 12 francos, sine prævia intentione ad talem summam perveniendi, et sine advertentia ad furtula anteriùs patrata, dum ad gravem summam accedit.

2° Damasus, villicus, degens in prædio Gerardi, ei subripuit a pluribus annis, et pluribus vicibus, singulis annis, quid modicum, v. g. tempore messis modicum trilici, tempore vindemia? modicum uvæ, etc. Nunquam tamen in his furtulis perseverare intendit. Nunc advertens modica ha-c furtu in gravem materiam exsurgere, petit a Confessorio an graviter peccaverit, et sub gravi ad restitutionem teneatur?

Hinc :
Quærit. 1° .ht furtula in materiam gravem coalescere possint?
2° *Quænam materia gravis censeatur in furtulis simul collectis?*
3° *Quomodo prædicti fures peccaverint et teneantur ad restitutionem ?*

Solutio :
555. — A. ad I° *Quæs. Affirm.* Halio est, quia, si fiant eidem domino, damnum grave inferre possunt ; si vero fiant diversis dominis, repugnant iræceptonon ditescendi ex re aliena, quod praeceptum jure naturali ratione »oni communitatis manifestum est. Constat etiam ex *propositione* 38* *ab Inn. XI damnata. S. Lig. n* 534. — V. *Comp. n.* 609.

H. ad 2m *Quæs.* 1° Si furta minuta fiant diversis vicibus, vel diversis personis, ut materia censeatur gravis, excedere debet ex dimidia parte summam communiter requisitam ad peccatum mortale constituendum. 2° Si vero fiant tum diversis vicibus, tum diversis personis, ut materia sit gravis, duplo major esse debet. S. *Lig. n.* 530.

556. — II. ad 3° *Quæs.* 1° Hubertus in utroque casu pervenit ad materiam gravem, ut patet ex modo dictis. Attamen non videtur peccasse graviter, propter defectum advertentiæ. Sed sub gravi tenetur ad restitutionem, quia rem gravem proximi detinet. In priori casu tenetur *sub gravi* restituere ipsi domino graviter læso. In altero casu, tenetur quidem *sub gravi* spoliare se re aliena gravi ; sed non tenetur, nisi *sub levi*, erga sin-

giilos dominos læsos, quia singuli leve damnum passi sunt. Si vero restitueret tantum id quod summam gravem constituit, v. g. duos vel ire» francos ex septem debili i peccato lelhali excusaretur.

2° Quid autem de Damaso statuendum?

Non peccavit graviter, si non animadvertit ad materiam gravem; sed tenetur sub gravi restituere, quia damnum grave intulit, nisi forte tantum adfuerit intervallum inter singula fiirluln, ul in materiam gravem coaluisse non censeantur, quod in casu vix supponi potest.

CASE'S III.

DE FURTIS FILIORUM ET FAMILIARUM.

I° Bomaricus, liliusfamilias, clam subripuit patri, sal diviti, 8 francos una vice, et posito notabili intervallo, 10 francos, per varia furtula, el totam hanc pecuniam in ludo et potu expendit.

2° Quirinus, famulus, semel sex francos ab hero divile furatus est, et pluribus elapsis mensibus, varia adhuc adjecit furtula in cibo el potu, eodem decurrente mense, pro valore octo circiter francorum.

Hinc :

Quær. 1° *Quenam summa requiratur ad peccatum mortale in furio fiHorumfamilias?*

2° *Quenam pro furiis famulorum?*

3° *In Bomaricus et Quirinus graoiter peccaverint?*

Solutio :

557. — *R. ad 1^u Quæs.* Convomunt *communiter* Doctores majorem pecunia» vim requiri ex parte filiorumfamilias, quam ab extraneis, ad materiam gravem constituendam; quia parentes sunt minus inviti aut saltem minus rationabiliter inviti, si a liliis propriis kedantur. *Probabilius* autem dicunt summam duplo majorem requirendam esse. Idem de furtis uxorum dicendum est. *V. Comp. n. 608.*

558. — *R. ad 2^m Quæs.* Pro famulis distinguendum est : Iu Si agatur de pecunia aut de rebus sedulo custoditis, materia communiter determinata ut gravis peccatum mortale etiam constituet pro famulis; quia nulla est ratio cur in rebus hujusmodi ipsis indulgentia adhibeatur, siquidem domini non sunt minus inviti pro illis quam pro extraneis.

2° Si agatur de esculentis, videtur materiam majorem requirendam esse. Imo, juxta multos, furtula facta in esculentis non censentur generalim ad materiam gravem devenire, modo non vendantur, aut e domo non educantur. *V. Comp. n. 608.*

559. — *R. ad 3ⁿⁱ Quæs.* 1° Quoad Komaricum, non videtur certo de gravi peccato accusandus, neque in primo casu neque in secundo. Von *quidem in primo*, quia, juxta sententiam communioem, materia gravis pro filio honesta* familia» deberet saltem decem francos adæquare; *nequi in secundo cu.u.*, quia, si requiruntur 10 franci circiter ad peccatum grave

pre Homahico, lired unica vice hanc pecuniam subripiat, valor 15 francorum circiter in furiis minutis erit requirendus.

2° Quoad Quirinum, peccavit graviter prima vice, seu sex francos domino auferendo, ul patet ex sententia communi Theologorum, non vero in lunulis circa esculenta, *per se lognendo*, ut ex dictis apertum est.

(ASUS IV.

DE FURTIS UXORUM.

Uxor provida.

Gerasina, uxor Ludomihii. viri divitis quidem, sed austeri et tenacis, ne dicam avari, suo marito clam el paulatim pecunias subtrahit : Ie ad alendam matrem valde pauperem ac rniseram, licet sciat maritum hoc ægeriinc laturum, si cognosceret; 2° ad honeste vestiendum lilium, quem ex [iilion matrimonio habet, cui maritus præter alimenta necessaria vix aliuid aliud vult concedere; 3° ad sibi providendum pro futuro. Cum enim datem valde exiguam attulisset, nec filios ex Ludomirio haberet, aperte pnevidel ipsam, si vir præmorialur, necessariis ad decentiam sui statu' servandam destitutam iri. Ludomirio denique absque testamento defuncto, tota ejus ha»redilas ad cognatos devolvitur. Gerasina vero, partim ex tenuissima dole, partim ex iis quæ sua providentia collegerat, vitam et statum sustinere cogitur. Mox tamen scrupulis agitata, quierit a Confessario utrum luta sii conscientia ?

Hinc :

Quær. An Gerasina *graciter peccaverit, et ad restitutionem teneatur in casibus propositis?*

Solutio :

560. — *R. lu primo casu* indulgendum est miseræ Gerasinæ, quæ matri suæ egenti opitulatur. Etenim, cum in hypolhesi alio modo ei succurrere nequeat, maritus non potest esse rationabiliter invita iquidem tilia de jure naturali tenetur matri indigenti subvenire. Si vero bona aliqua paraphernalia haberet, ex iis Gerasina matrem alere deberet. *Lacroix*, l.3,»i. 1025.

Iu secundo casu, idem sentiendum est de ratione agendi Gkrasin.« erga lilium ex primo matrimonio natum, ob eamdem rationem; modo non excedat subtrahendo plus quam sit necessarium ad necessitatem lili sublevandam, simulque habeat intentionem postea compensandi hæredes mantii sui, si lieri possit. Sed caveat, ne cieco amore ducta, præter id quod necessarium est, indulgent; nec opus est, ul proles ex priori matrimonio suscepta tam splendide vestiatur. Secus enim maritus rationabiliter invitus fieret. *Elbel*, n. 273.

561. — *In tertio casu*, provida uxor non facile excusanda est, quippe quæ limites prudentiie humane excessit, nec salis l'rovidenliæ divin» confidit. Quare enim lauta sollicitudine pro incerto tempore providet, bona

non sua seponendo ? Quomodo scit ipsa se non marito prius, sed inulto posterius vilie valedicturam esse? Attamen aliquatenus indulgendum ei foret, si maritus esset mullo senior, infirmus, et si constaret eum nihil uxori indigenti donaturum esse, quia vir uxori in iis circumstantiis providere debet. A fortiori non esset damnanda uxor quæ, dum vir familial substantiam dissiparet, pecuniam subduceret, et servaret pro liliis, vel etiam pro se, si bona communia cum marito haberet.

CASUS V.

SARTOR INDUSTRIUS.

Genesius, sartor, 1° in vestibus conficiendis quod panni reliquum esedulo colligit, ne fragmenta pereant, el sibi retinet. 2° Cum autem in arte non mediocriter peritus sil, modum novit vestimenta cum minori panni quantitate quam cæteri conficere, el quod superest ul industria· emolumentum servat. 3° Quoties de aliorum mandato pannum emit, pretium fingit paulo majus ac reapse solvit, ad tempus quod in hac emptione adhibuit compensandum. 4° Tandem, accepto mandato a nobili viro ul decem panni ulnas, sive metra, illi emeret ad vestes conficiendas, Genesius adit mercatorem, el de pretio cum eo convenit. Verum, cum in panno evolviendo aliquot scissuras reperisset, et simul advertisset se industria ita agere posse ut scissuras a vestibus excluderet, easque idoneas conficeret, obtinuit a mercatore ul pretium ex tertia parte deprimeretur, el nihilo minus a viro nobili integrum pretium repetiit.

Hinc :

Quær. *Quid sentiendum de Genesio in variis casibus propositis ?*

Solutio :

562. — /L 1° *In primo casu*, minime probanda Genesii oeconomia. Injuste enim retinet panni fragmenta, qua· sunt alicujus momenti, seu qua* habent verum valorem. Sicut enim pannus integer pertinet ad dominum, ita etiam ejus fragmenta, postquam dissectus fuit, nisi sint adeo brevia el informia, ut reapse valorem non habeant. S. *Lig. n.* 290. Excipe, nisi sil consuetudo alicubi vicens, ul sartor fragmenta retineat, el ideo ipsi minus retribuat, etc. F. *Comp. n.* 615.

2° *In secundo casu*, non vitietur inquietandus *per se* Genesius, quia id quod ex parcimonia tenet, industriæ suæ extraordinaria? tribuere potest. In praxi tamen hoc mm est facile permittendum, quia est hallucinationis periculo plenum. Quot enim sartores, mediocriter periti, industria; et parcimonia; extraordinaria· laudem et emolumentum sibi vindicarent.

563. — 3° *In tertio casu*, Genesius nihil repetere potest ratione temporis ad emendum pannum adhibiti, generatim loquendo, quia communiter illud tempus minimum est, nec pretio aestimari potest. Praeterea sæpius sartores ipsi se offerunt ad pannum procurandum, et proinde gratuiti) ill agere censentur. Attamen, si jussus fuerit ul pannum emeret, el notabile tempus ad mandatum exsequendum adhibuerit, in bona pace dimittendus erit

4° [*n ultimo rasu*, sua felici industria gaudere poterit sartor noster, pt tuta quidem conscientia. A mercatore enim juste imminutionem pretii obtinuit, et suæ industrial tribuere potest, si, non obstantibus panni scissoris, idoneas vestes conficiat. Nullam affert injuriam mandanti, cum mercem vere pretiosam el solidam in vestibus conficiendis adhibeat.

CASUS VI.

PERNA CARISSIMA.

(*Le jambon bien payé.*)

Pt sander, rusticus, mercatoris officinam, emenda; laoa gratia, fuerat ingressus; acceptam mercem in saccum immittit. Dum autem faciem averteret ollicinae præpositus, ad reliquam lanam loco suo reponendam, rustico nostro arridet mira? magnitudinis *perna*, quæ ipsi ad manum obvia est. Huic inhiat, el subductam eximiam prædam in sacco statim abscondit. Verum non sat feliciter : rem enim advertit præpositus. Tunc ille : « Quot igitur lana? libras habes ? ait. — Duodecim , reposuit rusticus. — Papæ ! exclamat mirans alter, putabam te majorem accepisse quantitatem. Eia rem probemus. » Ecce saccus bilanci appositus 22 libras refert. « Vide, mi bone, subdit venditor, quantus irrepserrat error! » Quid vero rusticus ? Altum servat silentium, el extemplo solvit pro carne, cujus libra 10 asses non superabat, haud secus ac pro lana, cujus idem pondus i francis venale erat. Sic pernam 5 francis valentem 40 fr. persolvit.

Hinc :

Quær. 1° *An juste præpositus egerit?*

2° *In præpositus excessum pretii sibi servare possit, rrl domino officinae restituere debeat ?*

Solutio :

564. — /L *ad* 1m *Quæs.* Quis præpositum officina; damnabit? Nemo sane. Unanimi ore dicent omnes hoc egregie fuisse peractum, absque omni justitia' læsione. Etenim *scienti et volenti non fit injuria*; atqui rusticus novit quale damnum pateretur, nec reclamavit: ergo tacite consensit, ne furtum fateri cogeretur. Ergo adfuit inter ipsum et præpositum *quasi-conlvac.lus*, vi cujus ille libere consensit in pretium mullo majus solventium, ne ab ipso proderetur; et sic a justa vexatione se redemit, et juste solvit. Abeat igitur rusticus, carissimam deferens sarcinam, simulque hoc levetur solatio, scilicet, quod si pro carne majus exhibuit pretium, pro correctione tamen accepta, majus profecto non rependit : (*La leçon Mut bien un fromage sans doute* La Fontaine.)

565. — /l. *ad* 2m *Quæs.* Præpositus absque difficultate excessum pretii relinere potest, ul singularis industria' fructum, vel languain pretium juste acceptum, ut a denuntiando fure abstineret. Bona igitur occasione qua* ipsi obvenit, tuta conscientia frualur. Etenim cur pretii excessus domino officinae deberet cedere ? Quodnam jus, quæso, in illud emolumentum domino competere potest? Numquid *est fructus officinae* vel *personae*? Igitur dominus oûiciuæ ad solum carnis pretium sibi refundendum strictum jus habet.

CASUS VII.

NON CAPIENS CAPTUS.

Audifax, absente Rodolpho, ejus domum furlim ingreditur, et, arca nummaria clam effracta, trecentos aureos surripit, et aufugit. Redux RoncLPnus, miratur primum, aream apertam et pecunia vacuam cernens, d mox in furorem accenditur. Clamat, ejulat; sed quis id fecerit, prorsus ignorat. Tandem ei incidit suspicio, pecuniam a Titio, famulo suo, surreptam fuisse. Hic judicis jussu comprehenditur, et in custodiam traditur. Infelici casu gravissima praesumptio contra eum insurgit. Adsunt enim testes, qui referunt eum, absente domino, adfuisse solum in loco ubi factum est furtum. Ipse Titius, timore perterritus, incohærenlia, imoel contradictoria verba, judici respondendo, profert. Quare de furto arguitur, atque ad perpetuas triremes damnatur. Audifax vero id rescians, scelcrii conscientia cruciatus, ad Sacerdotem accedit, rem totam ei patefacit, poslulatque quid sibi in tantis angustiis agendum sil?

Hinc :

Quær. An Audifax se prodere debeat, cel saltem ante judici»
sententiam ad id teneretur?

2° In teneatur ad damna erga famulum resarcienda?

3° Quid a Cpnfesssario respondendum?

Solutio :

366. — *B. ad 1m Quæs.* Quid de Audiface? Ecce poenitentia ductus, adstal coram Confessario ejus sententiam lacrymabundus exspectans. Quid lero Sacerdos? Num ad damnum adæquate reparandum pœnitentem urgebit? Num jubebit, non solum ut reus pecuniam furtivam restituat, sed etiam ut scipsum apud judicem prodat? Nequaquam. Satis enim est ut Rodolphum secreto indemnem faciat, et poenitentiam de peccato peragat. Dico igitur At difacem nostrum minime teneri ad se prodendum, etiam ante famuli damnationem, etiamsi hac via injustam sententiam in hunc ferendam præcavere potuisset. Kalio est, quia Audifax nullatenus fuit *rausa effica r* damnationis famuli, sed *mera occasio*, seu *causa occasionalis*, vel *causa remota*. Porro non tenetur quis id damni reparationem, nisi ejusdem *rausa veror et effica.r.* fuerit! ergo... Tota enim famuli damniliratio errori testium et judicis imputantia est; sed Audifax hijie erroris causam non posuit efficacem: ergo non tenetur se prodere ad malum hujusmodi præcavenduui vel reparandum. Excipe rasum in quo r« difax infelicem eventum prie.vidisset, el ejusmodi essent circumstantia, ut famulus probabilissime accusandus el damnandus esset, quod evenip; communiter non solet.

367. — *B. ad 2m Quæs. Nego.* Sequitur diclis. rniFKX enim caiiw non fuit damnorum qua* famulo evenerunt, sed solus judicis error; ergo ea resarcire non debet. Attamen ex caritate teneretur innocentem a gr»-vissima pœna liberare, si facile posset, qtiin scipsum proderet.

568. — *B. ad 3m Quæs.* Generatim in tanta difficultate parum prod<*nint consilia Confessant; verum si ipse, vel alius, virum potentem adire posset, qui, re sub secreto cognita, apud Principem agere valeret et gratiam innocentis famuli obtinere, hoc omnino suadendum esset.

CASUS VIII.

MATRONA SINGULARIS, ET FAMULA SOLERS.

Gordiana, matrona ditissima et humanarum rerum studiosissima, in quibusdam Italia* partibus degens, propositum singulare admodum cepit, ne dicam ipsam singulari dementia captam esse. Ecce rem mirandam sane! Nulla vestimenta neque linteamina ad usum proprium vult adhibere, nisi Parisiis allata fuerint. Imo, quis credat? jubetur Veronica, ancilla, ul lintea omnia domina* Parisios mittat, ad ea accuratius abstergenda, mundanda, atque reficienda. Quid vero dolosa famula? Simulat se adamussim obtemperaturam esse. Sed, missis linteis in vicinam civitatem, in qua tam accurate et exquisite quam Parisiis mundantur et reficiuntur, sibi servat pecuniam quam expendere debuisset, si mandato Gordiane fuisset obtemperata.

Hinc :

Quær. In .tn Veronica injuste egerit, el teneatur ad restitutionem erga Gordianam, dominam?

2n In .satis sit, si hanc pecuniam pauperibus distribuat?

3° Quid si dominæ restitui non possit, quin ipsa advertat, et damnum inde famulae sequatur?

F Quid Veronicæ suadendum pro futuro?

Solutio :

569. — *B. ad 1° Quæs.* Veronica, famula, injuste egit, et tenetur ad restitutionem erga dominam. Habuit enim pecuniam ad finem determinatam, non vero ad alium. Si igitur pepercit pecuniæ dominæ, in favorem ipsius dominæ parcere debuit. Mercedem congruam pro famulatu recipit, nec aliud jus habere potest. Nam famulus parcens pecunia, domino parcit.

II. ad 2° Quæs. Non satis est si pauperibus restituat, nisi licentiam generalem eleemosynas erogandi obtinuerit. Etenim, si domina* restituere non teneretur, pecuniam parcimonialein sibi relinere posset. Pauperes repraesentant quidem dominum incognitum, non vero cognitum, nisi in raro casu, in quo restitutio ipsi fieri non potest.

570. — *B. ad 3m Quæs.* Difficile est ul modus restituendi secreto non •appelai. Porro, in casu, pecunia illa piis causis, vel pauperibus eroganda esset.

K. ad 1° Quæs. Veronica potesl simpliciter obtemperaro, el lintea Parisios mittere. Non tamen ad obediendum in hoc absolute tenetur, quia quid ridiculum pl insanum. Sed si pecunia pareat, ipsi dominæ pareil.

CASUS IX.

CALLIDA FAMULA.

Suzanna, ancilla jussa ab hero ut victualia quædam, v. g. saccharum, cafæum, apud Lazarum, mercatorem, assignato certo pretio emeret, novit, varias officinas adeundo, a Bernardo res æque bonas minori pretio haberi posse. Praetermisso igitur Lazaro, victualia apud Bernardum emit; sed id quod de pretio supererat, non hero, sed sibi, vehit lucrum singularis industria*, attribuit. Hoc autem commercium per varios annos fecit. Mortuo interea domino, Suzanna suam servitutem Ursino addixit. Mox autem advertit novum herum esse impatientissimi animi virum, et in verba aspera, imo et in blasphemias facile erumpere, si ipsi imperanti sedulo non obtemperetur. Porro Ursinus exigit ut mensa melioribus ferculis instruat, sed simul ul victualia minori pretio emanantur. Quid igitur faciet ancilla inter malleum et incudem constituta? Inveniet modum rem lotam componendi, et pacem cum hero habendi. Ecce! emit meliores cibos, quos in foro publico, vel in officinis reperit, pretio quo res hujusmodi omnibus veneunt, et lingit se pretio minori emissee. Ut autem hoc facere possit, curat ut, inscio domino, pecuniam residuam semper secum habeat.

Hinc :

Quæ r. 1° *An Suzanna industriæ fructum servare potuerit in priori famulatu?*

2° *.In injuste erga, Lazarum, mercatorem, egerit?*

3° *.in item erga Ursinum, posteriorem herum?*

Solutio :

571. — /{. *ad \'"Quxs.* Suzanna injuste, egit erga priorem dominum, el, eo mortuo, haeredibus sub gravi restituere debet id omne quod fraudulenter seposuit, quia nullo jure ad hanc residuam pecuniam potitur. Non est enim fructus specialis industria*, siquidem in hac praxi nullus labor extraordinarius, ingenium nullum extraordinarium reperitur. Quot ancilla-hujus artis capaces essent, si ipsis licita foret! Ancilla rem domini gerit, el in favorem domini, cui tempus el laborem tribuere debet. Ergo quidquid parcit, domino parcit. — *Dices* : Herus minime læditur, nihil enim amittit, siquidem illa residua pecunia mercatori designato fuisset tradita. /L Vana est objectio. Pecunia, quæ salva superest, domini est, et ad dominum clamat.

572. — /t. *ad 2,n Quxs. Negative.* Etenim, licet Lazarus, mercator, a Suzanna praetermissus fuerit præter heri voluntatem, nullam passus eM injuriam, quia nullum strictum jus contra eum violatum fuit. Excipecasnm in quo promissio ex speciali contractu ei ab hero facta fuisset. *Elbel, n. 62.*

R. ad 3,n Quxs. Neque est injustitiae rea Suzanna erga Ursinum posteriorem herum, quia aliter facere minime potuit. Quid enim ei faciendum fuisset? Malleum inter el incudem constituta, poteratne acerbos ictus devitare? lkl tamen agere omittat quoties poterit, cum periculo hallucinationis res non careat, et imprimis, maxime ipsi a mendacio cavendum erit.

CASUS X.

OCCULTA COMPENSATIO 1*.

1° Augustinus a judice damnatur ad solvendum Antonio debitum, quod contraxit quidem, sed quod certissime solvit. Obtemperat judicis sententiae coactus; sed mox, data occasione, occulta compensatione erga Antonium utitur.

2° Albertus, famulus, a Medardo invitatus ut famulatum sibi praestaret, assensit, nulla pactione speciatim inita demerende, hanc relinquens ipsius Medardi judicio determinandam. Anno autem olapso, Medardus stipendium minus infimo, quod aliis hujusmodi famulis rependi solet, ei solvit. Quare Alberto visum est compensationis occulta» remedio sibi, tuta conscientia, utendum esse, nempe usque ad pretium inlimum, quo cælcri famuli conducuntur.

3° Marcus, alius famulus, officia sua obeundo, ex inadvertentia vas quoddam crystallinum fregit. Herus, iratus, stipendii partem ei subtraxit. Marcus autem occulta compensatione, se indemnem fecit.

Hinc :

Quær. 1° An Augustinus *potuerit compensatione uti?*

2° .4n Albertus *potuerit se compensare usque ad quantitatem infimam aliis famulis tribui solitam?*

3° .1/4 Marcus *potuerit partem stipendii sibi denegatam occulta compensatione recuperare?*

Solutio :

573. — II. ad 1m Quæs. De jure naturali Augustinus occulta compensatione uti potuit, si alio modo quod suum est repetere non potuerit. Nullam injuriam Antonio intulit; siquidem id solum, quod suum erat, repetiit. Etenim, si Augustinus injuste egisset erga Antonium, hic ad duplicem solutionem jus haberet. Quis autem hoc allirmabit unquam? Nec obstat quod judicis sententia intervenerit. Judex enim non gaudet facilitate tribuendi alicui id quod suum non est. Sententia judicis in errore facti fundatur, et proinde materialiter injusta evadit; jus autem ex injustitia, quantumvis materiali, oriri nequit. *Mould, tom. I, p. 491. F. Cas. 9, de Legibus, ad 3^m, n. 22 et 26. — F. Comp. n. 624.*

574. — I{. ad 2m Quæs. Per se. exacte loquendo Albertus, famulus, non videtur damnandus; quia, secluso pacto, jus saltem habet ex implicito contractu ad infimum stipendium quod aliis ejusdem conditionis dari solet. Proinde famulas non repetit nisi id quod sibi ex justitia debetur. Sedante factum non facile hoc permittendum est, propter ingens periculum hallucinationis. Nec facile famulus suo proprio judicio rem dirimere potest, sed generatim virum doctum et prudentem interrogare debet. Consulat etiam conscientiam intimam, ut resciat utrum rite labore suo functus fuerit. Est enim damnata ab *Innoc. XI* generalis propositio, quæ famulis compensationem permittit quoties operam suam salario recepto majorem judicant.

575. — fl. *ad 3m Quæs.* Quid vero de Marco ? Marcus, famulus, dam-
nandus non videtur ex eo quod ad occultam compensationem recurrerit,
ad se indemnem faciendum, si omnino involuntarie, seu absque ulla culpa
theologica, vas illud pretiosum fregit. Ratio est, quia nemo tenetur ad repa-
randum damnum absque culpa illatum, nisi in foro externo post sententiam
judicis, ut infra dicetur de injusto dainnificalore. Ergo herus non potuit
exigere damni reparationem. Ergo famulus potuit repetere id quod solvere
non tenebatur. Etenim Marcus non potuit obligari, nisi ex conscientia, vel
ex judicis sententia. Porro nulla oxistit obligatio ex sententia judicis in
bypothesi, cum nulla sententia intervenerit; neque ex conscientia, siqui-
dem non datur obligatio restituendi in conscientia, nisi in hoc foro culpa
commissa fuerit. *Mould, l. I, p. o23el 521. Casus, de septimo Præcepto
ad calcem coi.*

CASUS XI.

OCCULTA COMPENSATIO 90

Idem simul debitor et creditor.

Ferdinandus aureos centum ex mutuo Aurelio debebat. Antequam
restitutionis tempus instaret, ille, creditorem amiciliæ causa invisens, affir-
mavit se dio sequenti missurum esse famulum, qui pecuniam afferret ad
debitum exstinguendum. Credulus nimium Aurelius stalim Fbrdinando
solutionis syngrapham exhibuit, Ilac accepta, creditor gavisus est faustis-
simam occasionem sibi obvenisse aureos alios centum compensandi, quos
Aurelii pater patri suo certissime debebat, quin unquam ad solvendum
induci potuerit. Postulante igitur Aurelio subinde mutui prædicti restitui-
tionem, omnino renuit Ferdinandus, innuens se centum illos aureos servare
ob debitum æquivalens, quod ejus pater patri suo solvere distulit. Qua-
propter creditor egit coram iudice, ut debiti solutionem obtineret. Verum,
cum debitor allirmasset se mutuum reddidisse, et id per acceptam syn-
grapham probasset, infelix mutuator nihil obtinuit, et ad iudicii expensas
solvendas damnatus est.

Hinc :

Qc.br. Iu l/f Ferdinandus *Urite possit mutuum relinere, iterfttpn
in iudicio uti syngrapha accepta ?*

∞ *An jurare possit se mutuum soli isse?*

In *teneatur expensas judiciales erga Ai.rei.ū nī compen-
sare ?*

Solutio :

U

576. — *R. ad 1m Quæs. Affirm.* Potuit Ferdinandus mutuum ab V-
rri.10 acceptum relinere, et syngrapha per industriam surrepta uti, ad
probandum se nihil Aurelio debere. Ratio est, quia debita sunt e\ntia-
que parte paria, et proinde exstinguuntur. Neque illicite agit Feriuxax-
m s præfatam syngrapham in iudicium proferendo, quia pCr jpSam nj|n|
aliud declarabitur nisi debitum, quod Ferdinandus erga Ai relium con-
traxerat ex mutuo, solutum fuisse, quod veritati omnino consonum est.

577. — *R. ad 2m Qua*.* *Affirmative* iterum, ex doctrina S, *Ligarii*
Jurare potest Fr rdinandus se debitum solvisse, ubi non suppetii alia
ratio damni sibi indebiti reparandi, secluso injusto alterius damno. Jurat
enim de gravi causa juxta veritatem, siquidem juramento asserit se nihil
debere, quod omino verum est. Etenim assertio Fer d in and i de peracta
solutione est veritati conformis, cum debita reciproca exstinguantur :
ergo nihil obstat quominus illa assertio, gravi urgente causa, fido jura-
menti confirmari possit.

578. — *R. ad 3,n Quæs. Negative.* Etenim expensa? judiciales solvenda?
sunt ab eo qui injuste litem movit in alterum, non vero ab eo cui causa
juste tribuitur. Ergo a solo Aurelio solvendae sunt. Nec obstat quod debi-
tum patris a filio fuerit prius ignoratum, et quod in foro externo probari
non possit. Sufficit enim ut sit debitum certum : nam culpa tribuenda est
patri Aurelii ob debita solutionis moram; onus vero patris ipsum filium
premit. Ergo filius expensas judiciales solvero debet, quia habentur instar
damnorum ex dilatione solutionis patris, morosi debitoris, provenientium.
Insuper sibi imputare debet Aurelius istud infortunium. Quare enim agit
juridice, cum nulla habeat argumenta causam suam probandi9 Nonne
infelicem hunc sententia? judicialis exitum facile poterat praevidere?

CASUS XII.

OCCULTA COMPENSATIO 3°.

Alexius, paupertate pressus, nullibi reperjt conductorem operae sum.
Igitur eam locat diviti villico, hoc pacto ut, præter victum, 10 francos
lanium per annum lucraturus sit. Postea vero considerans se robustum
esse, et gravibus laboribus a mane ad noctem adstringi, et mercedem hujus-
modi operariis dari solitam, esse ad minimum 80 francos, occulte pro
valore 40 francorum sc? compensavit, existimans se non agere injuste,
quia famulus jus habet saltem ad minimam mercedem quæ tribui solet, et
ipse, nisi paupertate coactus fuisset, pro tam exigua mercede sane ope-
ram suam non locasset.

Hinc :

Quer. .in Alexius *licite processerit?*

Solutio :

579. — *R.* Generatim non est permittenda compensatio occulta famulis
qui judicant mercedem suam minus esse debito, quia facile ita judicarent
famuli, licet verum non esset, et sic innumeras injustitias committerent.
Constat etiam ex *propositione 37' ab fnnoc. \l damnata*, quæ sic jacet :
*famuli et famul.v possunt occulte heris suis surriperc. ad compensan-
dam operam suam. quam majorem judicant salario quod recipiunt.*
Excipiunt tamen Theologi non pauci casum in «pio famulus, necessitate
compulsus, in mercedem multo infra infimum pretinm consenserit, modo
tamen dominus alios famulos eodem vili pretio non invenisset, vel hunc
rogantem ex misericordia non suscepit, *ita S. lig. n. 522.* An igitur fa-
rienda sil exceptio pro misero Alexio, ex solis circumstantiis judicandum erit.

CASUS

DE RESTITUTIONE IN GENERE

SEU

D_h, obligatione restituendi, seu reparandi injuriam aliis illatam, aut debita contracta solvendi.

CASUS I.

OBLIGATIO RESTITUTIONIS I^o.

Gr if in u s, patrato gravi furto, licet eum sui peccati pœniteat, restitutionem tamen ad menses protrahit. Postea pergit ad confitendum, non adhuc facta restitutione. Arguitur a Confessario d_p multiplici peccato mortali, propter dilatam restitutionem, et dimittitur absque absolutione, donec restituerit. **H**

Hinc :

Qv æ b. 1° /In Gr if in u s *pluries graviter perca veriI, restitutionem ad carias menses differendo ?*

2° *An recte egerit Confessarius absolutionem denegando!*

Solutio :

580. — *R. ad 1_m Quæs. Probabilius* unicum peccatum mortale Gr if in u s commisit, si hahitualiter in prava voluntate rem alienam retinendi perseveraverit, quia hæc eadem mala voluntas per modum continui subsistit. Attamen pluries graviter peccasset, si, mutata in melius voluntate, propositum non restituendi renovasse! ; quia actus peccaminosi voluntatis multiplicati fuissent. S. *Lig. de Act. hum. η. 40.*

581. — *R.ad 2_n Quæs.* Recte quidem egit Confessarius, juxta regulas directionis ordinarias. Sed in praxi attendendum est ad varias rerum el personarum circumstantias, ad restitutionis difficultatem, ad majus pœnitentis bonum spirituale. Generatim, ubi fieri potest restitutio, ante absolutionem exigenda est. Experientia enim constat debitorem semel absolutum de restitutione parum sollicitum esse. S. *Lig. n. 682. — V. Comp. t. u. n. 627.*

CASUS II.

OBLIGATIO RESTITUTIONIS 2°.

Fl a v i u s plurima furtnla apud diversos dominos commisit, ita tamen ut, licet horum collectio gravis evaderet, nemo tamen graviter laederetur. Cum autem tempore Paschali confiteretur, sub gravi urgetur a Confessario ad hæc omnia apud singulos dominos Pesos resarcienda.

Hinc :

Qij u i. Iu 4/i Fl a m u s *obligatus fuerit sub graci ad restitutionem, sive pro furtulis, sice pro damnis, etiamsi grariler non peccaverit ?*

2° Fl a v i u s *debuerit restituere sub grati singulis dominis læsis?*

Solutio :

582. — *R. ad Un Quæs.* Fl a v i u s tenetur sub gravi ad restitutionem, licet gravem culpam non admiserit, furtula patrando, quia rem alienam, ratione materiæ gravem, possidet. Secus enim ex furtulis, absque culpa gravi, ditescere posset, quod sensui communi et bono societatis repngnat.

583. — *R. ad 2_n Quæs.* Fl a v i u s tenetur sub levi tantum singulis dominis læsis restituere, quia levem tantum injuriam singulis intulit, livet obligari possit sub gravi ad se exuendum re aliena materiam gravem constituyente, ut supra dictum est. *V. Comp. n. 626 et seq.*

CASUS III.

OBLIGATIO RESTITUTIONIS 3°.

1° Car p o p u o r u s plurima debita contraxit propter luxum extraordinarium et frequentiora convivia ; ad quæ uxor B e r t a non modice fuit cooperata. Sed eece, subitanea morte correpto viro, creditores illico undique convenere ad miserrimam viduam, quæ a marito nil possidet nisi copiosam prolem, et valde modicam bonorum substantiam. Hinc gemebunda quænt a Confessario, an teneatur ex modicis illis bonis creditoribus satisfacere?

2° M e d a r d u s recusat solvere debita quæ, potando in taberna, contraxit P a u l u s, filius ejus minor, negalquo ei omne subsidium pecuniarium, ne in posterum bibere pergat. Pergit tamen bibere vinum, increditum sibi ministratum. Frustra autem clamat reclamatque tabernarius, solutionem requirens a Medardo ; surdo canit ille.

Hinc :

Qil br. 1° .in B e r t a *teneatur modica bona quæ supersunt, creditoribus tradere iu primo casu ?*

2° *Quid, si B e r t a bona paraphernalia habeat?*

3° .In M e d a r d u s *debita filii solvere teneatur?*

4° *Quid, si filius habeat ex defuncta matre bona a patre administrata? et quid de tutore respectu pupilli, in pari casu?*

Solutio :

584.—*R. ad 1_n Quæs, Per se.* B e r t a obliganda foret ad solvendum creditoribus de bonis, licet modicis, a conjuge defuncto relidis, quia illos indemnes facere debet, ut suadet naturalis æquitas. Verumlamen, cum habeat multiplicem prolem, exiguam vero bonorqm substantiam, excusanda videtur ab obligatione restitutionis, saltem ad tempus, seu usquedum

ditior evaserit. Ratio est, quia impotentia moralis, in qua versatur, justam causam ei prmbel differendi restitutionem. Excipe tamen, nisi creditores, vel aliquis eorum, in eadem necessitate versaretur, quia tunc polior esset creditoris conditio. *Elbel, n. 336. — Lacroix, lib. 3, p. i, η. 432.*

585. —Λ. ad 2“ *Quæs.* Berta creditoribus satisfacere nec teneretur quidem, etiamsi bona paraphernalia haberet, nisi absolute erga illos > obligasset. Etenim non potest teneri, nisi ratione contractus; porro, ubi dehc.it consensus, ibi corrui contractus. Ergo nullo modo infelix uxor ad restitutionem urgenda est. Excipe, nisi Berta mala fide ad debita mariti contrahenda cooperata fuerit, v. g. virum inducendo ad nimium luxum, etc., licet præviderit illum fore imparem ad solvendum creditoribus; tum enim uxor ex bonis sibi propriis debita mariti solvere teneretur. — *Lacroix, ibid. ii. 381. —Elbel, ibid.*

586. — *IL ad. 3''' Quæs.* Mkdardus minime tenetur solvere debita a lilio minori prodigaliter in cauponis et tabernis contracta, quia in hujusmodi expensas non consensit. Insuper, sibi imputare debet damnum illud tabernarius, qui filio minori et dyscolo, ut sane apparebat, vinum el epula> subministravit.

587. — *R. ad. 4m Quæs.* Probabilius neque in hac hypolhesi pater, bonorum filii administrator, tenetur ex eis solvere ejus debita extraordinaria, in tabernis irrationabiliter contracta. Ikec enim filius a patre repetere posset post majoritatem, saltem ex jure civili. Juxta leges autem conscientia*, videtur admittenda sententia tabernariis quidem opposita, sed adeo moribus favens, tot et tanta scandala præcavens, et maxime societatis deordinalioni obsistens. *Ita Carrière, etc.,* conira alios. Quod autem de putre dicitur, pari modo de tutore dicendum est.

CASUS IV.

EX MALO BONUM.

1^a Thyrsus, ex odio in Gabinum, ejus domum clam incenderat; huic vero festinanter subveniunt mulli, miseranda ejus sorte commoli, ita ut brevi ex integro factus fuerit indemnis, imo domum novam velerc meliorem habuerit. Hoc autem sciens Tu vrsus, licet postea ipsum facti pœniteat, de restitutione non curat.

2° Cum in quadam civitate ingens exortum fuisset incendium, ocus ex tota provincia eo successu collectæ sunt eleemosyna', ad miseris damnificatis subveniendum, ut non solum omnes facti fuerint indemnes, sed etiam ut plures, exaggerato damno, sive de industria, sive bona fide, multo plus acceperint quam amiserint.

Hinc :

Quær. 1° *An Thyrsus Gabino restituere debeat? cel quid ipii injungendum sit?*

2« *Ad quid teneretur Gabinus, si restitutio ipsi a Thymo (ierel ?*

3* in *teneatur ad aliquid* Gabinus, *ex eo quod per noram domum plus acceperit quam amisit ?*
id quid teneantur does, qui plus acceperant quam incendio amiserunt?

Solutio :

588. — *R. ad Ira Qiw*.s.* 1° Thyrsus minime a restitutione excusandus est. Qnicumque enim voluntarie damnum injustum intulit, illud ex stricta justitia reparare debet, nisi impotentia impediatur. Per accidens autem est, quod dominus læsus jam indemnis factus sit. Pii enim donatores, si scivissent incendium a malevolo homine facium esse, profecto non intendissent eum ab onere restitutionis liberare. Ergo reapse minime liberatur.

2° Thyrsus restituere non debet Gabino : hic enim jam indemnis factus est, nec potest juste plus recipere quam amisit, siquidem piorum donatorum intentio non fuit ut ex eleemosynis ditesceret, sed tantum ut ex infortunio emergeret.

3° Thyrsus restituero non debet iis qui damnum compensarunt, si multi sint et ignoti, sed pauperibus; secus si pauci sint et noli.

589. — *R. ad. 2m Quæs.* Gabinus, si ipsi restitutio fiat, pauperibus, vel causis piis, v. g. Ecclesiis retribuere debet vel ipsis piis donatoribn> notis,si notabilem eleemosynam contulissent, quia bis indemnis fieri nequit.

Il. ad 3m Quæs. Nego. Gaudeat Gabinus de felici sorte sua, seu ex eo quod ex malo bonum perceperit. Difficile enim est ut domus recenter ædificata valorem veteris non superet. Xequē sane a piis donatoribus intenditur, ut excessus valoris a donatario restituatur. Attamen non potuisset ex eleemosynis domum mullo ampliorem et commodiorem construere,quia tunc reapse ditesceret contra voluntatum eorum qui ipsi opitulati sunt.

590. — *R. ad 4''' Quæs.* Cives qui plus acceperunt quam amiserunt, excessum indemnitis minime servare possunt. Ratio palet ex dictis supra. Xec obstat quod bona lide excessum illun acceperint, quia neque ipse possessor bonæ fidei servare potest id ad quod nullum jus habet. Igitur pauperibus superfluum erogare debent, ut supra dictum est. Si compensatio pro damno facta fuisset a societate aliqua *asseoiralionis* (compagnie d'assurance), huic societati superfluum prædictum retribuendum esset.

CASUS V.

PISTOR IN PROPRIIS VERBIS CAPTLS.

Monica, eum panem a Rufo, pistore, accepisset, atque domum retulisset, mirans advertit eum tum ratione quantitatis, tum ratione qualitatis vitiosum esse. Rem hanc ad Urbanum, pnetorem (*commissaire de police*), deferre festinat. « Eia igilur, ait ille, veni mecum ad pistorem. » Pergunt quidem ambo : pneil Urbanus, pnetor; subsequitur mulier. Ast obstupefactus Rufus, ibi prætorem cernens, negat se unquam Monicam vidisse, llfclamat illa : « Meherclc belle me nosti, mi bone, ait mulier; imo ego

tibi 80 francos debeo. Aspice argumentum in hoc symbolo (coc/te) u | tibi mihi exhibito. » Hæc omnia negat, et pernegat pistor. « Bene, ait mulieri prætor, nihil prorsus isti debes; » et confestim symbolum destruit, cum Monica recedit, pistorem laqueo captum relinquens.

Hinc :

Quær. 1° An Monica a debito solvendo liberetur? seu an Urbans, prætor, jus habuerit debitum Monica remittendi, ad pistorem puniendum?

2° An pistor occulta compensatione pro parte denegati debiti, data occasione, uti posset?

Solutio :

591. — R. ad 1ⁿ Quæs. 1° Affirmative. Monica igitur minime inquietanda est. Ratio est, quia lit condonatio, saltem implicite, ex parte pistori. Negat enim se Monicam agnoscere : ergo negat se ejus creditorem esse; ergo implicite debitum remittit. Mavult enim ille debitum condonare, quam majus damnum subire per publicam judicis sententiam. Etenim ad veram condonationem requiritur et sufficit, ut remittens habeat dominium integrum rei, et remittere velit. Porro hæc in casu nostro habentur. Nec dicas pistorem non remittere nisi metu coactum, et proinde invalidam esse condonationem : nam homo libere agit, interveniente metu legitime incusso; potest enim semper aliud medium eligere, scilicet culpam fateri, et poenam admittere. Ergo in eo vere datui voluntas tacita et impliciti debitum remittendi. *Recole dicta supra in casu 6, de/arto, n. 564.*

2° Prætor Urbanus valide et juste Monicam a debito liberavit. Etenim jus habebat pistorem puniendi, seu eum denuntiandi judici; pistor autem mavult se redimere a justa vexatione debitum dimittendo, quam poenam subire. Prætor igitur, illa punitione contentus, renuntiat juri quod habet majorem poenam per judicis correctionem procurandi, et sinit ut ipse reus seipsum puniat, jus suum in debitum abdicando.

592. — R. ad 2ⁿ Quæs. Pistor minime se compensare posset. Ratio est, quia, ex dictis, juri suo vere renuntiavit, et juste punitus est. Ergo debitum omnino extinctum est; ergo se compensando injuste ageret, seu furtum verum patraret; ergo ad restitutionem teneretur secus enim fraudulenter justam punitionem effugeret. Nec dicas Monicam recipere rem non suam, debitum retinendo; nam pistor ad magnam mulctam solvendam damnari juste potuisset, facit autem prætor ut hæc pecunia ad Monicam divertat. Gaudeat igitur in bona pace Monica, sicut Gabinus in procedenti rasu, ex eo quod bonum ex malo perceperit.

CASUS VI.

QUIS DAMNUM SUBITURUS?

Mathias a Donato mutuo summam quinque millium francorum postulat, ad prædium venale emendum. Libentissime annuit Donatus. sed. ait : « Hanc pecuniam in promptu non habeo, eam tenet Ruffus.

campsores; «b eo quam citissime repetam, libi tradendam. — Xe, qmoo. lain cito n-pelas, ait Matthias, siquidem ante mensem illa mihi opus nou est. — lies male procedit, reponit Donatis; sum enim ego post paucodies ab hac. regione abiturus, nec adero pr«» pecunia repetenda. Sed ecce in mentem suboritur cogitatio non spernenda. Audias : visite in locum meum subrogari ? Amice, nomen tuum loco mei nominis in libello pone; sic facile poteris ad libitum propriam, opportunitate data, pecuniam repetere. Tu vero schedulam subscribere velis in fidem debiti 5,000 fr., cum pacto consueti fenoris, ab hac die computandi. » Annuit Matthias ad omnia, resque tota magno utriusque gaudio conficitur. Sed, o rerum humanarum caducilatē ! elapso mense, cum Matthias pecuniam suam jamjam esset reclamaturus, obstupefactus audit Rufem, campsores, lugendo eventu, integram bonorum ruinam subiisse. Inde ira, seu lites inter Matthiam et Donatum ; prior enim pecuniam ab altero repetit, sed hic mordicus tenet se nihil ei debere.

Hinc :

Quær. *Quis damnum illud 5,000 /r. subire debeat?* tn Matthias, aut Donatus ?

Solutio :

593.— /?. Accedamus ad litem Matulam inter et Donatum dirimendam. Sed quis damnum subiturus? Res indubia videtur. Lugenda sane est sors adeo infelix Matthii. Quomodo vero sublevanda? Patientia propria, «l amicorum commiseratione, alio solatio prorsus deficiente. Sed nonne res perit domino? Dominus autem nonne est Donatus, qui pecuniam Idfo, campsores, mutuo tradidit? Nequaquam, quia, ex contractu debitis conditionibus vestito, Matthias loco Donati constitutus fuit, ita ut ab eo tempore ille verus fuerit dominus pecuniæ apud campsores existentis, et, summæ æqualis testimonio a se subscripto, erga Donatum debitor evaserit. Sic de jure naturali lis dirimenda est. Si alicubi jure positivo aliter statuatur, sententia? judicis, latæ solum, standum erit. Ergo ipsi Mathiæ perit summa infortunio Rufi extincta. Ergo, licet Matthias nihil prorsus a Rufo recuperaverit, 5,000 fr. nihilominus Donato solvere debebit. Durum! sed, ut ait poeta : *Leuius fit patientia quicquid corrigere est nefas.*

CASUS VII.

DEBITOR RECALCITRANS,

Seu prætextus ad omittendam restitutionem.

Riculfus, variis debitis, ex delicio praesertim contractis, gravatus, accedit ad confitendum, et conscientiam aperit. Statilii ac Confessarius obligationem restitutionis aperit et urget, ecce recalcitrans debitor ingentem causarum excusantium quantitatem profert, objicit, agglomerat; erigitur ac torquetur haud secus ac serpens, cujus incauto pede caudam pressisti ; unde lis ingens Confessarium inter et poenitentem instituitur.

Cupisne præcipuas Ricui.fi argutiolas cognoscere? Slalini eas ocula tuis subjiciam, cum responsionibus Confessarii immediato subnexis.

Hinc :

394. — *Objectio* 1*\ Sic Riculfus : Creditor meus divitiis abundat; si ipsi restituero, istud nihil ei proderit omnino, dum mihi misera vita ardua ducenda est. Quapropter ab onere tanto restitutionis facienda.' eximendus videor.

Responsio Confessarii : Vanam sane, mi bone, ac ridiculam abjicis excusationem ; parvi enim refert quod læsus in bonis suis sit dives vel pauper. Res aliena semper domino suo clamat, el ipsi reddenda est, quoties fieri potest; quia injuria quælibet reparationem expostulat. Numquid dives jus æquale in bona propria non habet, velnli alius quilibet? Si opulentus sit, numquid ideo omnes turmatim in eum spoliandum irruere possunt? Quid tibi videretur, quæso, si tu ipse loco divitis constitutus esses? Numquid tibi gratum foret, si bona tua undique diriperentur? Andi igitur conscientiam clamantem : *Redde quod debes*.

Objectio 2* : Quot alii, ait pœnitens, mihimelipsi injuriam intulerunt? et quidem sæpius! Nemo tamen sollicitus est de damnis istis reparandis: quapropter compensationem, ut valeo, obtineo. Quando alii milii restituent, tunc etiam ego restituere festinabo : retribuam alii, el retribuam ego.

Responsio : Quinam sunt alii qui tibi non satisfaciunt ? Snnlne certo iidein, quibus tu damnum intulisti ? subjungit Confessarius. Si ita foret, nonesses forte adeo reprehendendus. Verum nescis a quibusnam injuriam acceperis, el apud homines primum obvios te compensare contendis? Dic mihi, quæso : ille, cui damnum infers, estne causa jacturæ quam ab aliis passus es? Si Titius te damnificavit, numquid Caius pro eo tibi retribuere debet? Accipe exemplum : quid diceres, si quis ad te accedens hunc tibi haberet sermonem : « Redeo a villa ; ecce in itiner.' invasus fui a fure, qui a me abstulit crumenam 100 nummis referiam; venio igitur ad pecuniam hanc a te repetendam. Redde mihi 100 nummos. » Ah! te audio exclamantem : « Mehercle! insanis! Quid ad me, si alius te exspoliaverit ? Quid rei est inter meet furem tuum ? Recede cito, et curre post latronem, si forte eum comprehendere valeas. » Sic. tu, et bene. Tu vero numquid minus ridicule loqueris el agis ? vS

595. — *Objectio* 3a : Sed, Pater, ecce alia difficultate, el quidem maxima, delineor: ad restituendum deberem famæ jacturam facere; porro non possum lanium subire detrimentum! Quomodo valerem cum aids tractare infamatus? Ah! potius mortem appeterem, quam famam amittere.

Responsio : An serio hanc proponis difficultatem? *Famam objicis'* Eia, dic verum; pulasne in hoc vel minimam reperiri difficullatem? Ptt-lasne jacturam famæ esse tibi subeundam, si obligationi ture satisfacias? Nescis igitur posse dari modum simul creditores tuos indemnes faciendi, et animæ tuæ consulendi ? Visne a me consilium ? Accipe : porge ad Confe<sarium, el sic eum alloquere : Pater, ego versor in casu inlricatissimo. Non erubui varias injustitias patrare; vellem restituere, quia nolo damnari propter bonum alienum; sed nollem famam meam prodere:

veli'c lanli> ambagibus me eripere. » Ne dubites, lili; Confessarius viam secretam restitutionem faciendi, tibi indicabit.

596. — *objectio ka* : Restituere non valeo. Nihil prorsus habeo snperlluum. Vix finem anni cum principio jungere possum. Numerosa prole sum gravatus. *Ad impossibile nemo lenelur*. Proinde restituere non valeo. Peto igitur ut absolvas me, et in pace dimittas.

Responsio : Videamus an hæc nova ratio pluris valeat quam præcè-Jentes, jam a te allatæ.

Restituere nequis! Si verum sit, nihil amplius habeo subjicienduru. Non sum tamem e\umni parte quietus ; scio enim plerasque hujusmodi rationes proferri *ad excusandas excusationes in peccatis*. Scio debitores iinumeros habiles esse ad fucum sibi faciendum, necnon ad fallendos Confessarius.

Restituere nequis! Ast, quæso, adhibuistine industrias omnes ad hoc moraliter possibles? An assiduo labori vacasti ! An parcimoniæ studuisti? An, ut obligationem restituendi semper præ oculis haberes, sollicitus fuisti ?

Restituere nequis! Sed quorsum tot expensae in ludo, in epulis et comessalionibus? Quorsum tot peregrinationes in cauponas, in cœtus otiosorum? Quare 100 francos annuatim in vanissimum tabaci fumum expendis? Quare filia* tu:e in *similitudinem templi sunt exornalx*? Quare lili tui rem familiarem, te sciente, dilapidant?

Restituere nequis! Sed necesse non est, ut omnia debita tua simul p-rsob.as. Nonne pariem aliquam interdum creditoribus retribuere xales, ci sic paulalim ab onere restitutionis liberari ? Accipe exemplum : operarius ddain 50 fr. alicui socio debebat. Solutionem differebat, quia totam hanc 'immani colligere non poterat. Suasit ei Confessarius, ut singulis hebdo-lu.idis ;'0 asses seponeret ad hunc iinem. Obtemperavit ille, et. elapso anno, integrum debitum fuit extinctum.

597. — *Objectio* 5“ : Si restituero, decidam e meo statu..., el quid tunc tk liliis meis erit? O lili miserrimi! panem emendicabunt! Numquid conditio hujusmodi tolerabilis est?

Responsio : Ulquid effutis pnrtextus omni prorsus fundamento destitutos, l onus restitutionis declinandum? Jam dictum est neminem teneri ad præsentem restitutionem cum morali impossibilitate. Quid times? Panem non emendicabunt (illitui. Sed novit Deus atrum debitis saltem pro parte satisfacere non possis, quin in tantam inopiam (ilii tui dejiciantur.

Quid de filiis? ais. Ego autem tibi dico : *Quid de filiis luis*, nisi resti-lleris? Si a*s alienum ipsis relinquis, in æternam perditionem eos sane pertrahet. Quid igitur de illis, si eisdem injustitias, avaritiam et cupiditatem luam relinquis? Nescis quod ;es alienum haud absimile est rupi e summo monte dissecta*, quæ impetu vehemendssimo præceps volvitur, et quiquid ei lit obvium pertrahit, el in imam abyssum dejicit! Si igitur velis a tanta calamitate præcaverc tibi liliisque, *redde quod debes!*

598. — *Objectio* 6“ : Urgent nunc alia negotia, ad qua* perficienda, lota mea pecunia adhibenda est. Sed restituere firmiter propono, modo tempus mihi concedatur. De ca'tero nihil timendum pro creditoribus : nam, si non restituam per meipsum, retribuam per hæredes. Numquid

bons mea inecum tumlilàbuntur? .Xumquid hæc bona in aliorum mundum afferam ?

Responsio: Respuit Deus hoc tuum restituendi propositum, quia DODN sincerum neque eflicax, proindcque nihil prorsus tibi proderit. O frater! jam cerno apertam gehenna· abyssum ad te suscipiendum, vorandumqu?!

Restitues alio tempore! Quare non in præsenti ? \nimadverie fiicatih esse, quas affers, ratiunculas. .Xumquid alio tempore non tibi etiam occurrent alia negotia suscipienda, vel perficienda ? Restitues alio tempore' Sed quandonam, quæso? Quot alii talem effutierunt praetextum, d absque restituto tere alieno decesserunt, et nunc ælerno igne cremantur!

Restitues per hxrçdes! Sed potesne confidere eos aequiores et justiora te ipso futuros esse? Nonne etiam potion jure, cum debita personalil-r non contraxerint, hi etiam ad alios h eredes onus restitutionis remittent, ita ul producenda sit hæc maledicta catena detentorum boni alieni, qii successive in abyssum ælernæ damnationis irruent? Hæc est igitur abominanda Increditas filiis tuis a te relinquenda ? Nec a tanto tui ipsius et illorum periculo horrescis?

Non afferes bona tua in alterum mundum? Hoc verissimum est; sed afferes injustitias luas ad tremendum Dei iudicium! afferes maledictionem creditorum tuorum ultra tumulum! afferes animam peccatis non dimissis coinquinatam, et in oremn te auferet diabolus; clamat enim Augustinus: .Von *remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*. Et ingeminat magnus Paulus : *Rapaces regnum coelorum non possidebunt!* Vide igitur quid tibi magis expediat, ulæternæ saluti tuæ prospicias.

CASUS

DE POSSESSORE REI ALIENA

luendum de triplici possessore, scilicet bonæ fidei, malæ fidei, dubiæ fidei.

CASUS I.

POSSESSOR BONÆ FIDEI 1°.

Gaudentius emit, et possidet bona fide prædium constans ex domo p vineis. Domum ruinosam pro commoditate sua immutat, vineas pinguiore facit, et copiosos inde colligit fructus. Alias bovem emit, quem majori pretio vendit Lucæ. Sed ecce paulo post rescii pndium perlinere de jure ad Paulum, et bovem ad Joannem. Hinc anxius quærit a Confessorio ad quid teneatur in singulis casibus?

Hinc :

Quo. 1° *Ad quid teneatur possessor bonæ fidei ?*

2° *Ad quid teneatur Gaudentius in duplici casu?*

Solutio :

599. — *H. ad I" Quæs.* 1° Possessor bonæ fidei, statim ac novit rem a se possessam esse alienam, tenetur adhuc eam exstantem in toto vel in parte, aut in emolumento, restituere domino noto, cum ejusdem rei incremento, seu cum eo omni ex quo factus est ditior, deductis tamen expensis incommodum rei factis, necnon fructibus industrialibus. Quod si non restituat, possessor malæ fidei evadit.

2° Ad nihil autem tenetur, si, tempore bonæ fidei, rem consumpserit, amiserit, destruxerit, nec inde ditior evaserit; item si legitime præscripserit:

3° *Er Jure Gallico* possessor bonæ fidei nullos fructus restituere debet, si excipiantur fructus adhuc pendentes, seu rei inhærentes, eum rem restituere debeat vel hic vel nunc existit. *Γ. Comp. n.* 635-636.

600. — *R. ad 2"» Quæs.* Gaudentius : 1° tenetur restituere Paulo prædium, deductis tamen expensis, et fructus naturales saltem exstantes, *u Jure Romano.* *E. v Jure* autem *Gallico* satis est, si restituat nudam proprietatem uti nunc existit, deductis expensis omnibus. Potest igitur servare omnes fructus, non solum industriales, sed etiam naturales, ut se compensare pro expensis necessariis, vel utilibus ad rei conservationem, etc. *Cod. cie. n.* 548. Non potest autem se indemnem facere pro expensis mere voluptuariis, ut pâlôt.

2° Quid vero quoad bovem quem non amplius habet, et de lucro quod in eo vendendo percepit ? *R. In casu evictionis*, pretium refundere debebit

in emptorem evictum. *Extra casum evictionis*, controverlilur; sed *probabiliter* ex omni jure ah obligatione restitutionis excusandus est, quia rni non habet, nec ex ea factus est ditior. Solvit enim pretium emendo, i recepit vendendo. Quid si lucrum aliquod fecerit, bovem carius reveſtiendo ? Hoc ejus industria', tribui debet. *Ila Lugo et alii sal comiftuniter*. Plures tamen magni nominis Tbeologi contendunt lucrum illud domino reddendum esse, quia possessor bonae fidei ex illo ditior factus est, neque in re illa revendenda habetur industria specialis. *Sic Billuarl el alii*. Admittunt tamen venditorem illud lucrum posse servare, si usus esset industria vel labore *extraordinario* ad lucrum illud obtinendum, v. g. si alio perrexisset ut rem majori pretio revendere potuisset. Γ. *Comp.* n. 638-640 (I).

GASUS II.

POSSESSOR BONÆ FIDEI 2°.

1° Pamelius emit bona tide frumentum furtivum; servat illud brevi tempore; sed ecce ! nescio quo eventu, notabiliter crescit frumenti valor in foro publico. Hac bona sorte utitur Pamelius, el vendit magno locre frumentum hoc quod putat esse suum. Sed mox rescit istud ad Caium pertinere, et inquit dubius a Confessario quid sibi faciendum sil ?

2° Faustus de nundinis redux, venditis mercibus, nimiam pectini... summam in crumena reperit, nescitque a quo emptore plus debito sibi fuerit solutum, vel quo emptor abierit. Quamobrem incrementum istud, de bona occasione gaudens, sibi relinet.

Hinc :

Qu. er. 1° .In Pamelius *retinere possit, non tantum pretium quw ipse solvit pro frumento, sed etiam lucrum quod percepit illud revendendo'?*

2° .An Faustus *pecuniam superfluam sibi serrare possit?*

Solutio :

601. — R. ad I" *Quæs.* 1° Pamelius *probabiliter* servaro potest pretium quod ipse solvit frumentum emendo. Constat ex dictis in casu precedent!.

2° Non potest autem relinere lucrum quod obtinuit frumentum revendendo, quia lucrum illud minime spectari potest ut fructus industrii; provenitenirn unice ex eo quod valor rei intrinseco ere.erit. *Resmdan cresci! domino*. Nec obstat id quod dictum esi in casu procedenti, nempe Gaudentium *probabiliter* posse servaro lucrum ex bove revendito - tum, quia valor bovis in se non creverat, et proinde venditor peritia· uu

(t) *Ex Jure Gallico* dominus rei amissæ aut furtivæ. per tres annos rem hanc red mare potest ab actuali possessore, qui recursum servat in eum a quo eamdern accepit AH.2279. — Item possessor actualis rei furtivæ. si eam bona tide emerit in foro publica, in licitatione publica, vel a mercatore res hujus generis vendente, non tenetur illi» priori domino restituere, nisi ab Mo de pretio quod tribuit indemnitas fiat. *Irt.* 2280.

lucrum obtentum tribuere potuit; in præſenti autem casu valor frumenti ex æſliinationo communi crevit : ergo lucrum provenions ex revenditione nullo modo peritia? venditoris tribuendum est. Ergo Pamelics ex illo lucro factus est ditior independentor ab industria sua; ergo illud domino restituere debet.

602. — R. ad 2m *Quæs.* Pecuniam hanc superfluam sibi servare potest Faustus, nemine postea reclamante. Habenda enim est ut quid derelictum, quod primo occupanti prodesse potest. Non sufficit enim ad restitutionis obligationem, ut possessor home fidei detegat rem a se possessam esse alienam, sed etiam requiritur ut dominum rei vel ejus hæredes cognoscat. Secus enim rem retinendo nemini injuriam facit.

GASUS III.

POSSESSOR BONZE FIDEI 3°.

Cujus rei pretium ?

Callixtus, aurifaber, centum francis emit a viro, quem probum credebat, quamdam argenti conflati massam, ex qua confecit calicem, quem postea cuidam monasterio 150 fr. vendidit. Hucusque bene ; sed mox gravis insurgit diffie iltas. Callixtus, nescio quo casu, certo rescivit argentum illud furtive subtractum fuisse eidem monasterio, cui calicem vendiderat. Obstupefactus el mirans, nescit quid sibi agendum sit.

Hinc :

Quær. 1° .An Callixtus *ad aliquid erga monasterium teneatur?*

2° .An *Superior monasterii, recognita, possit datum pretium repetere, vel non adhuc solutum renuere?*

3° *Quid, si calix ipse in specie monasterio fuisset subreptus, a Callixto bona fide emptus, el majori pretio eidem monasterio venditus, atque a Superiore recognitus, sive ante, sive post pretii solutionem?*

Solutio :

603. — *Il ad.* Im *Quæs.* Callixtus, aurifaber, ad nihil prorsus tenetur erga monasterium, neque ratione pretii quod solvit pro massa argentea, neque ratione lucri 30 francorum.

1° Quidem ad nihil tenetur pro massa argentea, in hypothesi quod eam integram ad conflandum calicem adhibuerit; quia do massa illa aliena nihil amplius possidet, ne in emolumento quidem, nec inde factus est ditior, cum ratione massa? nihil receperit, nisi id quod ipse solvit ad eam emendam. Possessor enim bona'fidei ad nihil tenetur, nisi rem ipsam alienam possideat, vel inde ditior evaserit.

? Neque restituere tenetur monasterio, *ratione lucri* 50 francorum *percepti*. Lucrum enim illud minime est fructus rei alienæ, scilicet argenti, sed est pretium laboris el industria? artificis. Potuit quidem aurifaber ditior evadere occasione rei alienæ, non vero ex re ipsa aliena ditior factus est. *Elbd,n.* 47.

604. — *R. adim Quæs. Nego.* Etenim, ex dictis, aurifabor nihil restituere debet monasterio; ergo monasterium nihil repetere potest. Nec obstat quod Superior monasterii pro re sua pretium solverit; nam recursus servat in furem, si eum detegere possit. Si vero pretium non adhuc solverit, et probare valeat calicem confectum esse ea re sua, ad nihil aliud tenetur, nisi ad prolium laboris et artis in aurifabrum refundendum, quia pretium pro re sua retinenda rependere non debet. Secus ei pretium totum solvendum erit.

605. — *R. ad 3ra Quæs.* 1° Facta solutione, aurifaber totum pretium *probabiliter* retinere potest, perinde ac si alteri calicem vendidisset, sicut dictum est in casu praecedenti de bove alieno, qui bona fide fuit emptus, et cum aliquo lucro revenditus. Etenim aurifaber rem non amplius habet, nec factus est ditior, nisi ratione industriae, seu commercii. Ergo nihil restituere debet, nisi sententia iudicis cogatur.

2° Ante pretii solutionem, Superior nihilolvere debet, si probare possit calicem esse suum, quia non est justum ut rem suam emat. Tunc Callicus ad suum venditorem, seu ad furem recurrere debet, si possit, ad compensationem ab eo obtinendam.

CASUS IV.

POSSESSOR BONÆ FIDEI 4n.

Frugifer equus!

Pancratius optima fide a quodam viatore equum pretio 300 fr. emit. Paucis autem post diebus, ecce, bona sorte, *Bucephalus* ille, cum feminei sexus esset, pulchellum pullum novo edidit domino! Ter beatus Pancratius, servato pullo, matrem Lubino cum lucro 30 fr. vendidit.

Bes optime processerat, cum ab infausto nuntio rescivit equum esse furtivum, atque ad Bernardum pertinere, Interea iterum venditus fuerat equus cum novo lucro venditori obtingente. Quid Pancratius? Adit Confessorium, qui ait: « Monito prius domino ut equum suum recuperare valeat, restitue pecuniam totam cum pullo, emptori tuo; nulla enim fuit venditio. » Perterritus, alium Confessorium interrogat, a quo sequens accepit responsum: « Sis quieto animo, mi bone, nihil ad te de domino, cum rem ejus non habeas. Serves 300 fr., quia totidem venditori tuo bona fuisse tradidisti; serves lucrum 30 fr. ratione industrialute in vendendo; serves pullum equinum, quia tibi clamat ratione nativitatis. » Huic posteriori decisioni libenter acquievit Pancratius.

Incipit:

Quæritur. 1° *Quit! juris, turn in casu evictionis, tum seclusa evictione*
2° *Quid de sententia ulriusque Confessorii?* H

Solutio:

606 — *R. ad 1^m Quæs.* 1° *In casu evictionis*, Pancratius totum pretium acceptum refundere debet in emptorem evictum, quia tunc omnino

HE POSSESSORE REI ALIEN F.

263-

solvitur contractus. Recursum autem habeat in suum venditorem, si eum invenire possit. Quid vero de pullo? *De Jure Romano*, domino equi reddendus est; *res enim fructificat domina, et partus sequitur ventrem. De Jure vero Gallico*, a possessore retineri potest, cum res sola, secluis fructibus, reddenda sil.

2° *Extra casum evictionis*, *Pancrati*us servare potest, saltem *probabiliter*, tum 300 francos quibus equum emit, quia rem non habet, nec ditior inde factus est; tum lucrum 30 fr. quod animal revendendo acquisivit, utpote fructum industrial suæ. Quid vero iterum de pullo? *De Jure naturali et Romano*, pullus *clamat matri, et matris domino. De Jure vero Gallico*, a possessore servari potest, utjam modo dictum est. *Recole dicta supra in casu primo et secundo.*

607. — *R. ad i,n Quæs.* (Seu quid de utroque Confessario ?) Ex dictis satis liquet. Sententia prioris Confessarii, utpote severioris, a *Pancratio* omnino praetermitti potuit. Nec verum est, monendum esse dominum ab eo qui rem amplius non possidet, ut ipse dominus recuperare possit, cum periculo detrimenti subeundi. Ad id tantum tenetur actualis rei possessor, quia in manibus ejus domino clamat. Rectius judicavit Confessarius posterior; sed, cum esset sane natione *Gallus*, ex solo *jure sibi noto* duetu*. pullum equinum possessori tribuit.

CASUS V.

POSSESSOR BONÆ FIDEI 5°.

Infaustus asini casus/

Jovianus, fide bona, furtivum asellum pretio 80 fr. sibi comparavit. Eventu beatus, eadem die 100 fr. hunc *Polibio* revendit. Expectationi novi domini asellus adeo satisfecit, et brevi tempore adeo crevit, ut equi non spernendi omnes paries adamussim impleret. Verum, cum die quadam in montana loca ad pascua fuisset perductus asellus, dum herbam in summa rupe carpere contenderet egregium animal, ex alto cecidit, cervicemque ad durissima saxa allisit, el infelictor periit. Sed ecce inexpectata insurgit difficultas : detegitur verus asini dominus, scilicet *Pomponius*. Ille reclamata *Joviano* pretium quod ab ultimo possessore seu a *Polibio* accepit. Negat isto quippiam se esse soluturum, quia bona fido bestiam emit 80 fr., atque ex industria* fructu 20 fr. lucratus est. Sed etiam *Polibius* ultimus possessor réclamai pretium quod dedit, ex eo quod venditio invalida fuerit. Unde lis maxima tibi dirimenda.

Hinc :

Quær. I" .in tutus sit conscientia *Jovianus* in omnibus, rei cui reclamanti satisfacere debeat?

2° *Quid, si asinum titulo gratuito accepisset?*

Solutio :

608. — *R. ad 1,n Quæs.* Quis jacturam pretii bostim foret e tribus' \n

Jovianus venditor? An Polybius emptor, in cujus possessione asinus periit? An Pomponius, animalis dominus? Jovhnus a duobus cet ris lacessitur. Ecce clamat dominus, reclamat voro emptor.

Jovianus, juxta *probabilio*rem sententiam, solvendus est ab omni on-rr restitutionis. Quare enim ad solvendum asinum mortuum urgeretur? Al nihil tenetur, neque erga emptorem, neque erga dominum. 1° Non tenetur erga dominum, siquidem bestiam non habet, neque ex ea ditior factus est, nisi ratione industriae et laboris, eamdein carius revendendo. Nec dici potest pretium rei rem ipsam repræsenlare. Ergo Jovianus domino clamanti surdam aurem præbere potest.

2° Nec magis tenetur erga emptorem : etenim non fuit causa damni illius, neque ex re aliena ditiescit, neque evictione ad pretium refundendum adigitur.

An vero dominus ah emptore seu a Polybio pretium asini repetere valeat? *Nego*, quia asinus periit, et domino periit. Frustra igitur clamat dominus, quando bestia jam clamare cessavit, et jam amplius ipsi clamaro nequit. Tollat quidem Pomponius animalis pellem, si velit; ad nihil enim aliud jus habet.

609. — *R. ad 2ra* (λ/aw. *Controcertilur* : juxta communem sententiam, teneretur quidem Jovianus pretium asini restituere, quia ex illo revera factus esset ditior, cum in hypolhesi rem titulo gratuito haberet. *Probabilius* emptori restituere deberet, quia bestia periit domino. Plures tamen sat probabiliter judicant restitutionem ipsi domino faciendam esse, quia, cum injuste re sua spoliatus sil, jus habet ut indemnis fiat. *V. Comp. n. 641.*

CASUS VI.

POSSESSOR MAL/E FIDEI 1°.

Agathonius confessionem instituendo hæc declarat :

In Occupavit falso titulo prælium, quod magna cura excoluit, et e\ quo, per varios annos, uberes fructus excepit. H

2° Furatus est vaccam, ex qua lac quotidianum el vitulos plures percepit,

3° Equum furtivum scienter emit; sed, detecto domino, ne cogeretur ail equum hunc restituendum, cum venditore contractum rescindere festinavit.

i" Equum 200 fr. a domino emptum subripuit, et 250 fr. vendidit.

Hinc :

Quær. 1° In Agathonius *teneatur non solum res acceptas, sed etiam omne emolumentum restituere in primo el secundo casui*

2° .In *in tertio casu equum furi reddere potuerit?*

3° In *in quarto casu salis sit si 200 fr. restituat, reliqua 50, tanquam fructum industria:, retinendo ?*

Solutio :

610. — *R. ad 1nl Quæs.* Agathonius tonetur quidem *in primo el secundo rasu* restituere non solum res acceptas, sed etiam omne emolumentum ex

eis perpetuum ; attamen expensas quas fecit ad excolendum agrum et enu-triendam vaccam, deducere potest.

R. ad2m Quæs. Conirovertitiir *in tertio casu : probabilius* negalar. quia, equum mala fide emendo, in se lotum ejns periculum suscepit. At! i-nicn plures allinnanl non improbabiliter, juxta *Lig. n. 570*; quia, licet ille peccaverit, equum mala fide emendo, emptione tamen facta, jus hal-l ad contractum rescindendum, et equum furi reddendum, haud secus ac possessor bonæ fidei in simili casu.

611. — *R. ad 3"" Quæs. [n quarto casu* Agathonius pecuniam accep-tam domino restituere debet, nisi lucrum,fjuod in equi venditione per-cepit, speciali sua' industria? tribuere possit.

CASUS VII.

POSSESSOR MAL/E FIDEI 2°.

I" Zacharias a Carolo centum aureos furatus est. Cum autem sit liomo minime imperitus, adeo feliciter eos in commercio adhibuit, nt lucrum notabile ex eis perceperit. Verum postea volens injurias a se illatus repararo, a Confessario petit an salis sit si 100 aureos furtivos restituit, vel etiam lucrum ex eis acquisitum reddere debeat?

2°Sisinus gallinam Titii 15 assibus valentem subripuit. Ex ea ova non pauca collegit. Ex ovis autem, quæ fovenda incubanti gallina? supposuit, ingens pullorum familia prodii:, et pullulavit. Alios vero grandiusculos vendidit, aliosque ad alia ova sibi parienda, novasque familias parturien-das servavit. Tandem lucrum non modicum ex ftirliilo suo percipit. Sed, cum postea confessus fuisset, et totam rei seriem narrasse!, damnatus est a Confessario ad totum lucrum ex gallina proveniente restituumum.

Hinc :

Quær. 1° .In Zacharias *teneatur ad lucrum er pecunia furtica perceptum, domino restituendum ?*

2n *Quid, si pecuniam hanc mutuo collocasset, et inde fenus accepisset ?*

3° In Sisinus, *præter caloremgallinæ, restituere debeat omne lucrum ex ea perceptum?*

Solutio :

612. — *R. ad 1m Quæs.* 1° Zacharias tenetur certo illud lucrum lotum restituere, si dominus damnum æquale passus est, v. g. quia etiam ipse in commercio pecuniam suam posuisset, etc.; et hoc præsumilur. quoties do nuius læsus est mercator, vel pecuniam in variis negotiis adhi-bere solet.

2° Secus non videtur obligandus Zacharias ad restitutionem illius lucri, ex propria negotiatione percepti, quia fructus industrialis dici potest.

Obj. Sed resfructificat domino : ergo fructus pecunia Carolo resti-tuendus est.

R Lucrum illud ex pecunia Caroli perceptum, ex majori parte indus-

triæ furis tribuendum est, imo omnino ut fructus industrialis habendus, juxta eos qui dicunt pecuniam ex natura sua sterilem esse. Hæc autem sententia non destituitur omni fundamento, licet opposita nunc probabilior et communior evaserit. Præter quod dominus læsus præsumitur contentus si pecuniam recuperet, et, quoad damna quæ passus est ob ejus carentiam, indemnus fiat. **H**

613. — /L ad 2^m *Quæs.* Etiam in hac hypothese attendendum est ad damnum quod dominus læsus præsumitur subiisso, defectu pecuniæ, h illud reparandum est. Secus non videtur fur urgendus ad restitutionem lucri percepti, quia tanquam fructus industrie haberi potest. Cæterum in praxi difficile restitutio hujusmodi lucri obtineretur.

61 i. — R. ad 3° *Quæs.* Satis est si fur gallina? **S**isinus valorem bestiolæ restituat. Absolute quidem loquendo, stando in rigore principiorum, omne lucrum, deductis expensis, restituere deberet, quia *res fructifica! domino*, et ipse dominus hæc omnia commoda ex gallina sua obtinere potuisset. Attamen, *moraliter loquendo*, quando agitur de furto rei parvæ et valde communis, sufficit si valor rei illius restituatur, quia, exæstimatione communi, dominus rei propria? aliud damnum non passus est. Etenim, si velit rem aliam similem habere, facillime hanc sibi procurare potest. *Ita communiter, Bouvier, etc.* **I**

CASUS VIII.

POSSESSOR MALE FIDEI 3°.

1° **R**oñia r i x u s, villicus, in prædio Licinii constitutus ad rustica negotia gerenda, centum frumenti modios domino subripuit, quos insequenti anno vendidit, quando scilicet, propter annonæ penuriam, frumenti pretium in duplum excreverat. Dominus autem, si habuisset illud, ut reliquum vendidisset, eo tempore quo vilius venibat.

2° Idem **R**o m a r i x u s etiam domino suo furatus est vitulum, qui paulo post secus fuisset lanioni venditus. Crevit incolumis servatus vitulus, et ingens bos evasit. Poenitentia autem ductus, **R**o m a r i x u s pergit ad confitendum, et postulat a Confessorio quid sibi sit agendum, seu quid restituendum? Titubans vero Confessarius nescit quid interroganti respondeat.

Hinc :

3

Qu æ r . 1° *Quid restituendum a possessore male fidei, quando in furtiva habet alium calorem tempore detentionis!*

2° **A**lt **R**o m a r i n u s *restituere summum calorem debeat, quem habuit sive frumentum sive vitulus?*

3° *Quid contra, si res aliqua subripiatur tempore majoris pretii, et postea restituatur cum calor decreverit; rei res, ut est frumentum, creverit et decreverit!*

Sol u t i o :

613. — R. ad 1° *Quæs.* 1° Dominus omnino reddendus est indemnus:

quarc, si f p s d d o r i o r facta est apud furem, lue restituere debet pixla valorem quem habebat (piando rapta est,

2° Si res crescat apud furem, domino crescit, quia semper ad eum pertinet; proinde, si fur eam vendat aut consumat tempore majoris valoris, tenetur de hoc valore apud dominum.

3° *Controrertilur* vero in hoc casu, scilicet, si dominus consumpturus fuisset rem suam tempore minoris pretii, el fur eam crescentem et postea decrescentem servaverit : an hic pro majori valore teneatur? *Affirmant alii*, quia, tempore majoris valoris, fur hujus valoris erat debitor ; debitura autem contractum non cessat, nisi per solutionem, Sed *negant alii et probabilius*, quia non tenetur ad majorem valorem, neque ratione rei accepte, (næ ninic minoris valet, neque ratione damni illati, quia dominus fit indempnis. F. *Comp. n.* 648.

616. — R. ad 2" *Quæs.* 1° *In primo casu* R o m a r i n u s restituere debet frumentum juxta summum valorem quem habebat quando fuit venditum a villico, licet dominus fuisset illud venditurus anno præcedenti, antequam cresceret. Ratio est, quia, tempore hujus majoris pretii, perlinebat ad dominum. Præterea fur ex re aliena ditescere nequit.

2° *In secundo casu*, R o m a r i x u s restituere debet bovem, ut talem prorsus ac cum nunc habet, quia haud secus ac modo est in individuo, domino clamat. Sic respondeat Confessorius ; non est enim ratio quare titubet. Difficultas tamen non parva erit quoad casum de bove, in compensandis expensis, pro enutriendo bove, el commodis ex ejus labore perceptis. Hæc moraliter ex æquo et bono æslinianda sunt.

617. — R. ad 3" *Quæs.* 1° Si res aliqua subripiatur tempore majoris valoris, et postea ejus pretium decreverit, fur tenetur ad restitutionem juxta valorem majorem, seu juxta valorem quem habebat quando sublata est, si dominus rem fuisset tunc venditurus, et non usque modo conservaturus. Ratio est, quia fur hujusmodi debitum contraxit, et dominum indemnem facere debet. Ergo....

2° Si vero res subripiatur tempore minoris pretii, et postea creverit, et subinde decreverit, probabilius satis erit restituere juxta ultimum valorem, nisi dominus praesumatur eam voluisse vendere tempore majoris pretii. V. *Comp. n.* 648.

CASUS IX.

POSSESSOR MALÆ FIDEI 4°.

Cujum pecus?

M e l i b o e u s, agricola, cum magna cura mine magnitudinis suam enutriebat, alque e\ ea spem formosi pecoris in pedore gerebat. Verum in bona sorte nimium confidens, inania jactabat. Etenim, quadam intempesta node, B l a s i u s belluam e stabulo subduxit, el in domum propriam secreto adduxit. Novi possessoris cura, sus praegnans evadit : quare brevi tempore ingens porculorum familia in lucem prodiit. Hac multiplex proles mox grandior eflicitur. \uno autem vix elapso, remordente conscientia, cogi-

tabat Bl as i o s de sue furtiva domino restituenda; sed porcinam familiam, utpole suam seu industria? fructum, servare intendebat, cum, nocte quadam, ab alio fure seu a Tit i o grex totus fuit ablatus, et paulo post morbo infectus periit.

Hinc :

Quer. 1° *Cujum pecus? an Meliboei 2 seu, an Bl as i u s, ante furtum Tit ii, obligatus fuerit ad gregem integrum Meliboeo restituendum?*

2° *,In, restituendo, se indemnem facere potuerit pro expensi* a se factis, gregis enutriendi rausa 2*

3° *.An de facto fur uterque ad restitutionem teneatur, eum omne pecus interierit?*

4° *.in fur uterque sit aequaliter obligatus erga Meliboeum, si Tit i u s novit gregem ad illum perlinere? tel quis eorum primario teneatur?*

Solutio :

618. — *R. ad 1n' Quæs.* Pecus revera fuit Meliboei, et quidem integrum; quapropter iniquas Bl as i u s, ante furtum Tit ii, nullam merebatur commiserationem, atque ex rigorosa justitia erat urgendus ad restitutionem non solum *formosæ suis* quam Meliboeo rapuit, sed etiam totius porcelorum familia?; *res enim fructificat domino*. Ergo pulli ad ipsam dominum suis seu Meliboeum pertinebant. Nec potuisset Bl as i u s servare porcinam familiam, restituta matre, titulo industrial, siquid/.n nulla reperitur in hac industria specialis. Præterea nonne Meliboeos fuit impeditus quominus hac industria uteretur, siquidem ipse spem formosi pecoris in pectore gerebat?

619. — *R. ad 2,n Quæs.* Bl as i u s potuisset sane, restituendo gregem.se indemnem facere pro expensis ad porcos enutriendos a se factis, quia etiam dominus illas expensas facere debuisset. Ad hoc igitur nonnullos porcellos sibi servare, titulo compensationis, ipsi licuisset.

620. — *R. ad 3n Quæs.* Interitus rei furtiva» minime dispensat furem ab onere restitutionis, etiamsi *résilia* absque liris culpa perierit; quia, auferendo illam a domino, omne ejus periculum in se suscepisse censetur. Hinc in casu nostro neuter fur a restitutione acie ida excusandus est.

1° Bl as i u s ad restitutionem certo tenetur erga Meliboeum, ipse enim jam totam obligationem restituendi contraxerat a principio, et bae obligatione erat obstrictus, quando grex a Tino ablatus est. Porro obligatio semel contracta, nisi per solutionem, non cessat. /s.

2* Tit i u s tonetur ad restitutionem erga Bl as i u m, si ignoret, ut supponitur, animalia sublata ad eum non pertinere; erga eum igitur in hac hypothesi remanet obligatus. MI

621. — /I. *ad 4m Quæs.* Ulerquo fur sane tenetur in solidum ad Meliboeum indemnem faciendum. Sed non sunt pares in hac obligatione. Tenetur priori loco ultimus gregis possessor, propter actualement ejus detentionem; siquidem, gregem abducendo, totum ejus periculum in se suscepit.

Eleiiiiin, licet Tmvs cl Bl a s i u s sint tn injusto furto pares, sunt tamen impares in nctualitale detentionis; nam detentione actuali Tit i u s in se *primario* assumpsit omnia pericula actualia. Ergo solus tenetur *primario* ad restitutionem integram rei furti.a* in sua detentione destructe. Bl a s i u s igitur in casu non tenetur ad restitutionem, nisi *secundario*, id est defectu Tit ii. Ergo, si iste restitutionem Melibceo jam fecerit, Bl a s i u s totam pecuniam a Tit io acceptam, titulo indemnitatis, servare potest. Proinde, si Tinus sciat animalia fuisse Mcelibbi, et ei immediate restituat, Bl a s i u s ab omni onere restitutionis liberabitur.

CASUS X.

POSSESSOR DL'BIÆ FIDEI.

Tet r a d i u s nonnullis laborat scrupulis circa varias quas tenet possessiones:

1° Ingressus est possessionem pr.edii alicujus sibi donati, aut venditi; postea autem dubitat de legilimitate tituli possessionis, nec veritatem facile detegere potest.

2" Emit varias merces, etplures alias dono accepit, cum dubio utrum furtivæ sint necne; el etiam ad talem dominum vel talem alium pertineant, aut fuerint vere venditoris.

3d Dum accepit solutionem debiti, sibi visum est summam debito majorem a debitore numerari; tacuit, pecuniam pie cum alia in crumena miscuit, ita ut nesciat neque scire possit utrum plusæquo acceperit necne.

? Alias simile dubium ipsi occurrit, sed post acceptam solutionem tantum. Alias etiam accepit bona (id » solutionem debito majorem, et postea, re cognita, non invenit amplius dominum.

5" Surripuit apud Tit i u m, hæredem universalem Ca ii, 1,000 fr., quia probabiliter existimabat hos a Ca io sibi donatos fuisse.

Il in c :

Qu.e.r . I" *Quid in genere statuendum de possessore dubiae fidei?*

2° *Quid dicendum in propositis dubiis?*

Sol u t i o :

622. — R. ad I"l *Quæs.* Possessor dubi e tidei : 1° diligentiam adhibere debet ad inquirendum, ut dubium d \ o iere valeat ; 2° si dubium perseveret, facta inquisitione debita, rem probabilius rei nere potest, in casa quo ei bona fide possidenti dubium supervenerit; quia, *in pari casu vel dubio, melior est conditio possidentis* ; 3° si vero dubium processerit possessionem, restituere debet possessor *pro rata dubii* probabili domino. Inio, si dubiam possessionem inceperit, spoliando alium possessione sua, tenetur totum restituere priori possessori. Γ. *Comp. n.* 652.

623. — R. ad 2,n *Qucs.* In primo casu Tet r a d i u s prædium servare potest, ut ex dictis pat it.

In secundo casu, inquireat diligenter; postea, si dubium remaneat, restituere debet *pro rata dubii*, do nino probabili, vel pauperibus, ignoto penitus domino.

la tertio oasn, Tbt r a d i u s domino diligenter impiisito, nec deteclo, /w .se pecuniam probabiliter superlinam, parlim restituere deberet pro rat. dubii : qnia dubium illud possessionem præce.ssil, juxta id quod superis dictum est. Sed in præsentī casu applicatio principii videtur impossibili*. Etenim T e t r a d i i s neque scit utrum aliquid superfluum acceperit, nec <pianhim (acceperit; deberet quidem ille restituere *pro rata*; sed qnæritur pro rata cnjusnam summae? et responderi nequit. Ergo in hoc speciali casu non'videtur ad qnidpiam obligari.

In quarto casu, totum retinere potest, post factam diligentem de domino inquisitionem, quia tunc dubium post possessionem jam habitam subsequutum est ; et proinde possessor ille dubius, possessori bona* lidei a fortiori æquiparandus est. Possessor autem horne lidei, u! suo loco jam dictum e<l, in pari casu, quæsito frustra domino, rem non suam servare potest. Diro *a fortiori*, quia, si possessor horne lidei rem aliquam servare potest, non invenio domino, «piando novit certo eam fuisse alienam, *a fortiori* quando dubitat an ad se vel ad alium pertineat.

In ultimo casu, totum restituere debet, quia *indubio seu in pari causa melior est conditio possidentis*. V. *Comp. n.* 652, etc.

CASUS

DE INJUSTO DAMNIFICATORE

CASUS I.

VIH NOCENS JURE SUO UTENDO.

Zepu ir in u s, arenæ extrahenda? gratia, in proprio prædio aliam excavat foveam. Novii quidem Amir e a m de nocte per hunc locum sæpius transire; nec tamen cum admonet, ut sibi caveat. Transiens autem \n d r e a s, ner ad periculum advertens, in foveam decedit, el crus sibi frangit : quare labori consueto per duos aut lres menses vacare prohibetur.

Il i x c :

- Qcr.K. 1" 1/1 *teneatur ad restilationem qui alteri noni, ponendo rausam indifferentem, tel justam?*
2° *Quid, si id e.r odio peragat?*
3° *Quid ad casum ?*

Sol u t i o :

62'r. — *K. ad 1,n Quæs.* 1° Vry/o, si causa posita justa sit ex parte agentis, quia *utitur jure suo*, nec agit animo nocendi alteri; nec proinde jus illius ullum Ledit, licet forte ejus damnum pneviderit. Sic non peccas avertendo torrentem libi nocivum, etiamsi prævideas illum vicino tuo futuro esse noxium.

2° Secus, si causa sil indifferens, nec jus strictum habeas illam ponendi. Sic peccas contra justitiam avertendo aquam non tibi nocivam, si alteri nocere debeat. Hinc solutio hujusmodi casuum a variis circumstantiis pendet. Γ. *Comp. n.* 603.

625. — *K. ad 2,u Quæs.* Eadem solutio probabiliter etiam danda est ac iacasu pnecedenti ; scilicet, vel agens justam habet causam agendi, vel *wi : si posterius*, injuriam alteri facit, el tenetur ad restitutionem; secus, >*iprius*. Nec obstat malevolus nocendi animus, quia intentio prava nequit fieere injustum quod de se justum est. Hinc non peccat contra justitiam qui avertit torrentem sibi nocivum, etiamsi intendat etiam altori nocere, vel de damno præviso gaudeat. F. *Comp. ibid.*

626. — *H. ad 3l" Quæs.* Zepu ir in u s graviter peccavit contra caritatem, omittendo admonere Ax d r e a m, ut sibi præcaveret ; minime vero contra justitiam deliquit, quia justam causam habebat in proprio fundo foveam excavandi. V. *Comp. n.* 603.

CASUS II.

DAMNIFICATOR REUM EX 01)10 PRODENDO,

Vel ob spem pecuniæ proditionem simulcvndo,

I^o Cajetanus, odio in Lazarum percitus, vindictæ occasionem quaeritabat, cum ecce rescit eum solere vinum de nocte furtim in civitatem introducere, et sic debilis vectigalibus se subducere. Impiger Cajetanus tributorum prepositos admonet. Lazarus igitur in ipso deliciis facto deprehenditur, et ad mulctam persolvendam damnatur.

2° Eligius deprehendens Caium in furto, ei minatur se eum denuntiaturum esse, nisi aureum unum sibi eroget. Ocius obtemperat Caius, ad vitandam denuntiationem. Sed Eligius nolebat reapse denuntiationem facere; verum se eam velle facere tantum simulavit.

Hinc :

Quæ r. 1° In Cajetanus *contra justitiam peccaverit' contra Lazarum et teneatur ad restitutionem?*

2° In Eligius *pecuniam acceptam serrare possit, sibi serio coluerit Caium denuntiare, sive id simulaceril?*

Solutio :

627. — II. ad 1^{am} Quæs. Cajetanus graviter quidem peccavit contra caritatem ex odio agendo, non vero contra justitiam. Denuntiator enim nullum jus strictum alterius violat, quia ratione boni publici omnes jus habent reum denuntiandi. Heus autem huic discrimini se committit, liber delictum patrando. Etenim, si absque odio reum denuntiasset, injuste profecto non egisset : porro intentio interna non efficit injustum id quod de se justum est. Ergo.... *Lacroix, l. 3, part. 2, n. 635, 636.* — *Elbel, dt Contr. in genere, n. 307.* — *Lugo, de Contr. disp. 22, n. 156.* — *Lessius.* — *Sanchez, etc.*

628. — II. ad 2^{am} Quæs. 1° Affirmative, si Eligius voluit serio facere denuntiationem. Constat ex dictis in responsione ad 1^{am} Quæs. : scilicet, quia quisque civis jus habet ad bonum publicum malefactores denuntiandi, et consequenter aliquid accipiendi, ut huic juri renuntiet. *Lacroix, ibid, n. 63 r, et alii modo citati.* — *Γ. dicenda infra de restitui, in spreie, n. 738.*

2° Probabilius etiam affirmative, licet Eligius denuntiationem sitnabveril. Hæc est, quia habuit jus ad accusandum, et illo jure se privat; lui autem est pretio æstimabile : ergo juste aureus recipitur ab Eugio. Etenim Caius dat aureum Eugio ne habeat animum accusandi, (piem habere poterat; quod autem Eligius non minetur serio, est quidem dolus, sed non *injustus*; nam Eligius juste poterat minari, sive habuerit serium animum denuntiandi, sive non. *Lacroix, ibid. n. 635.* — *Lessius.* — *Sanchez.* — *Castropitlao.* — *Diana, etc., contra Lugo, ibid. n. 166.*

CASUS III.

DAMNIFICATOR ULTRA VOLUNTATEM.

Mid a h d u s mercatoris officinam cum duobus sociis ad aliquid emendum ingreditur. Dum de pretio cum mercatore ageret, nemine advertente, aureum horologium super abaco positum, quod ipse tamen æneum reputaverat, callidissime sustulit. Domum autem reversus, sedulius horologium inluen;, aureum esse deprehendit. Sed non diu illud detinuit ; eadem enim die, piT urbem deambulans, horologium amisit. Paulo pol Meo a r d c s, potentia ductus, statuit restitutionem facere, sed tantum juxta valorem tempore furti existimatum : id est, perirtde ac si hbrologium fuisset cupreum, non vero aureum.

Hinc :

Qi er I" *Un existimans e.c errore incincibili damnum a se iliatum esse multo minus ac recera est, teneatur, recognita, ad totum illud reparandum ?*

2" *Id fiuid teneatur in proposito casu Med a r d v s? In ad totum damnum reparandum, rei (id partem tantum'!*

Solutio :

629. — *R. ad I" Quæs. Controvert!tur*; probabilius damnificator tenetur tantum reparare quod inferre putavit, dummodo ignorantia ejus fuerit *invincibilis*, quia deest culpa theologica, ratione excessus damni, seu quoad damnum ignoratum, ex eo quod talis excessus nullo modo fuerit voluntarius, nec proinde imputari possit ad instar injuria» proprie dicta. *S.l.ij.n.* 613. — *Vogler, n.* 189. — *Carrière, n.* 1151, *et alii contra alios.*

In praxi tamen Inoe sententia non admittenda est, nisi certo de errore invincibili constet ; nam, si damnum majus etiam *in confuso* tantum praevisum fuerit, damnificator illud integrum reparare debet. I. *Comp. n.* 666.

630. — *R. ad 2." Quæs.* Meo a r o u s tenetur ad integrum horologii aurei pretium refundendum. Kalio est, lu quia difficile ipse indubitanter putare potuit horologium fuisse tantum cupreum : nimis enim festinanter illud snrripuit, ita ut de hoc judicium certum eiTormare non valuerit; 2° quia, postea advertens horologium aureum esse, illud nl tale statiin restituere ilebuil. Ergo, restitutionem dillerondo, fuit in mora culpabili, ratione restitutionis, et proinde omne periculum rei suscepit, non excluso quidem quocumque casu fortuito. Quapropter ad lotum damnum reparandum teneatur, etiamsi ejus ignorantia de vero valore in actu furti invincibilis fuisset; quia, delecto errore, et dilata restitutione, suscepit in se ipso facto onus reni juxta verum suum valorem restituendi. — Quid vero si Medardus in principio fuisset in ignorantia vere invincibili de horologii valore, et postea, veru pretio agnito, statuisset rem ocius restituere, sed tunc aliquo impedimento prorsus involuntario cohibitus fuisset, et interea illam absque ulla culpa amisisset? A. In hac hypothesis probabiliter Medardus

. *xuuendu< foretab obligatione restituendi excessum pretii, tempore furti invincibiliter ignorati. Tunc enim gaudere posset benelicio probabilitatis in responsione ad primum Quæs. memorata*.

CASE'S IV.

SCANDALUM DAMNOSUM.

Gabinus, homo cupidus et rapax, messis tempore pergit de nocte ad triticum in praedio Maucitii furandum. Id peragit coram Antonio qui, huiusmodi exemplo impulsus, statim et ipse in idem praedium se conieren?, etiam furatur, dum alioquin non erat furaturus, siquidem hac de re minime cogitasset. Cum autem Gabinus furtum suum scandalosum in confessione aperuisset, a Confossario jussus est restituere non solum pro furto proprio, sed etiam pro damno ab Antonio illato, nisi hic pro parte sua restitueret

Hinc :

- Qu. «n. 1° An Gabinus *restituere debeat non solum pro furto proprio, sed etiam pro furto Antonii, ejus defectui*
- 2° *Quid, si præciderit Antonium exemplo suo ad furandum pertrahendum esset*
- 3° *Quid, si intenderit eum exemplo suo ad furandum morti et. determinare l*

Solutio :

-jS

631. — R. ad 1^a Quæs. *Conlrocertitur*. Duplex datur sententia probabilis. Juxta S. l. *irjorium. n. 337*, et alius multos, Gabinus non tenetur restituere, defectu Antonii, quia fuit tantum *occasio* furti quod hic patravit, non vero *causa efficax*, siquidem neque causa positiva, neque negativa dici potest. Causa enim ab occasione secerni debet. Affirmant vero alii cum Antoine, — Billuart, — Collet, etc., quia pravum exemplum vere influit in determinationem eorum qui damnum inferunt. Γ. *Comp. n. 667*.

632. — R. ad 2° Quæs. Eodem modo *conlrocertitur*. Juxta *primam sententiam*, Gabinus non magis tenetur ad restitutionem loco Antonii, licet præviderit furtum ejus ex suo proprio exemplo secuturum esse, quod actus ille internus prævisionis non efficit ut ipse causa efficax damni alterius evadat; remanet enim mera furti occasio. Etenim causa producit effectum, vel in effectum intluit physice vel moraliter; occasio autem tantum effectum movet objective, non vero causaliter. Porro Gabinus non inluxit in furtum Antonii, neque positive, neque negative. Non quidem positive: neque enim ex parte Gabini intervenit mandatum, consilium, vel consensus aut aliqua participatio; neque etiam negative, siquidem non tenebatur ex officio furtum alterius impedire. Ergo luit tantum furti occasio. Ita iidem contra eosdem in ratione supra allata innixos.

633. — R. ad 3° Quæs. Gabinus *probabilius* tenetur ad restituendum Antonio, si de industria egerit ut eum in furtum pertraheret. Tunc enim actionem suam posuit ad hunc pravum finem, et proinde datur vera con-

nexiu inter ulriusqiie actionem, cum prior ad posteriorem ordinetur, et eo ipso ejus causa moralis elliciatur. *Lugo, l). 8, η. Tô, etc.* Attamen hoc corium non est. Imo sententia negans videtur vere *probabilis*. Ratio est, quia, non obstante interna voluntate nocendi, actio externa eadem remanet, scilicet, mera occasio damni, seu causa per accidens. Ita *Vogler. — Lcs-tius. — S. Li,9. n. 636. — I. Comp. n. 60i, 667 et 669.*

CASUS V.

BENEFICIUM AVERTENS 1°.

Gastonicus in favorem Fabiani, nepotis sui, testamentum condiderat. Sed Florianus, alter nepos, Gastonio refert Fabianum pluries irreverenter de ipso locutum fuisse. Tandem testator ira percitus, testamento dilacerato, Florianum haeredem instituit, et paulo post e vivis excessit.

Hinc :

Quer. 1° in, *re/ quando ad restitutionem teneatur ille qui alium impedit ab alicujus beneficii consecutione?*

2° An Florianus Fabiano hæreditateni restituere debeat?

Solutio :

634. — *Ad 1, n Quæs.* Tenetur ad restitutionem qui *injuste* alium impedivit a consecutione alicujus boni. Porro potest quis *injuste* impediri in duplici casu : 1° si *jus strictum* habeat ad rem consequendam, v. g. in rasu concursus ad premium, beneficium, dignitatem, aut munus quodeumque; 2° si impediatur mediis de se *injustis*, v. g. *vi, fraude, calumnia, metu gravi*, etc.

Non autem tenetur ad restitutionem qui alium impedit a consecutione alicujus boni ad quod hic jus strictum non habet, per modos non injustos de se, v. g. per consilium, preces, etc. *S. Lig. Horn. ap. n. 61. — I. Comp. n. 671.*

635. *Ad 2, n Quæs. Affirmative per se.* Ratio est, quia Florianus modis injustis, scilicet detractione et calumnia, Fabianum a consecutione hæreditatis Gastonis impedivit. Fabianus enim, ut videtur, hanc hæreditatem erat certo consecuturus, cum jam lueres fuerit constitutus, et testator paulo post de vita excesserit. Quare non est praesumendum quod voluntatem mutavisset. Secus tamen dicendum esset si Florianus, non a odio vel cupiditate, sed «equitatis amore, seu ex causa rationabili manifestasse! Gastonio defectos graves, ex quibus Fabianus omnino indignus hæreditate judicaretur.

CASUS VI.

BENEFICIUM AVERTENS 2°.

Ilipancus, Vir æque pius et dives, jampridem hinc et inde dictitaverat, velle cuidam religiosa, familia 1.000 fr. legare. Cum in morbum gravem Utridiusel. requirit ut notarius cum duobus testibus advocetur, suam ulli-

mam voluntatem excepturus. Ast Marinus, ejus filius, qui tunc pio patris proposito audierat, fingit nuntium ad notarium missum, et paulo post subdole respondit, notarium in presentibus obtineri non posse. Hinc accidit ut pater absque testamento moreretur, et filius in omnia ejus bona succederet.

Hinc :

H

Quæst. 1° An Marinus *aliquid rei quantum flare teneatur communitati prædictæ ?*

2° *Quid roro, si Marinus ex odio in hanc congregationem patri suasisset, ut nihil ei daret?*

Solutio :

18

636. — /L ad 1^{am} Quæst. I^o Marinus tenetur ad resarciendum damnum Religiosis illatum, quia, ut apparet ex casu, patrem impedivit a legato ipsis faciendo, per fraudem, seu perniciosum mendacium, quo asseruit haberi non posse notarium. Filius ille nequam non solum injuriosus fuit erga communitatem, sed etiam erga patrem, cujus sanciam intentionem perniciose et subdole impedivit, contra ipsius voluntatem.

637. — 2° Attamen Marinus obligandus non videtur ad mille francos integros monasterio erogandos, quia res adhuc, a mutabili voluntate testatoris pendebat, sed restituere debet *pro rata* spei quæ communitati affulgebat. Quantum autem restitui debeat, difficillimum est statuere, et res maxime a variis circumstantiis pendet, v. g. a majore vel minori spe. etc... Videtur autem filium suæ obligationi satisfacturum esse, si dimidiam legati pariem in communitatem conferat. Etenim prædicta congregatio nullum adime jus habuit ad ipsum legatum, sed tantum jus habuisset fraudulenter impediretur a spe illud obtinendi. Jus autem illud non videtur tanti valoris, ut dimidium legati excedat. *Elbel, n. 106.*

638. — /L ad 2^{am} Quæst. Si ex odio in hanc congregationem Marinus patri suasisset ne quidpiam illi legaret, sed potius alteri, vel etiam totum sibi relinqueret, probabiliter ad nihil teneretur. Ratio est, quia illa suasio, sine vi vel fraude facta, non est contra justitiam. Nec obstat quod ex odio fiat, quia sequitur inde peccatum contra caritatem tantum, non vero contra justitiam. Ergo in illa hypothesis Marinus ad nullam reparationem damni teneretur. *Elbel, n. 108. — Tambur., etc.*

19

CASUS VII.

LUGENDUS ERROR.

Pnileas, seminarii alumnus, occasione data, humana inductus fragilitate, grave furtum in seminario patrat. Albinus, alius alumnus, ex gravi suspitione de hoc delicto accusatur atque e seminario ejicitur. Ecce misero aliud ex hoc instat infortunium : ad militiam sorte requiritur, et castra petere compellitur. Obtinet tamen ut, soluta bis mille francorum summa, alium militem sibi substituat. Sed ad Puleam redeamus. Hic, statim ac intellexit causam Albini instrui, ponitientia ductus, furtiva pecunia clam restituta, incognitus insolito Sacerdoti confitetur, tacita tamen infortunii

1

I

I

■

1

Albini circumstantia. Conscientiæ vero stimulis iterum agitata, ordinario suo Confessario rem totam aperit. Confessarius autem pœnitentem obligat id resarciendum lotum damnum quod passus est Albinus pro milite conducendo, ex eo quod debuisset et facile potuisset, etiam non se prodendo, Superiorem, per Confessarium vel alium prudentem virum, de errore commonefacere.

Hinc, :

Qlær. 1° *Quid dicendum de prima confessione Piiileæ?*

2° *An redacta sit secundi Confessarii sententia? seu an Pheas contra caritatem et justitiam graviter peccaverit?*

3° *Quid ipsi fuisset, et quid nunc sit agendum?*

Solutio :

639.—*R. ad 1^{am} Quæ.* Nihil prorsus videtur in prima confessione Puileæ reprehendendum ; siquidem neque dolore, neque integritate caruit. Nec obstat quod circumstantiam Albinum respicientem tacuerit : illa enim circumstantia ad ipsius confessionem minime pertinebat ; siquidem neque damnum Albini praevidit, neque hujus efficax causa fuit, neque adhuc attendit ad obligationem, ratione caritatis, damnum socii avertendi, procurando ut Superior secreto moneretur de ejus innocentia. Proinde fuit mera damni ejusdem occasio, ut dictum est supra in casu Audifacis, *casu 1, de furto, n. 567.*

610.—*R. ad 2^{am} Quæ.* 1° Philhas peccavit quidem graviter contra caritatem *per se*, si adverterit ad modum facilem avertendi damnum condiscipuli. Quisque enim tenetur ex caritate damnum grave alterius impedire, quando facile potest.

2° Non peccavit autem contra justitiam, cum non fuerit *causa elica* damni Albini, sed *mera* ejus *occasio*. Ergo injuste damnatus est a suo Confessario ad damnum illud resarciendum. Sed, ais, potuisset damnum illud secretissime impedire per Confessarium qui rem, tacito nomine, Superiori retulisset. *R.* Quid inde? Sequitur ad summum illum peccasse contra caritatem, non vero contra justitiam.

611.—*R. ad 3^{am} Quæ.* 1° Quid facere debuisset Pheas, jam satis liquet ex dictis. Onus enim ex caritate, ipsi incumberebat rem quamprimum Confessario, vel alteri viro prudenti deferre, ut ejectio alterius impediretur? 2° Quid vero sit nunc faciendum? In quantum fieri potest, quin ipsi prodat, Pheas debet, per Confessarium vel alia ratione efficere ut fama Albini apud Superiorem et alios restituatur, ita ut in seminarium revocari possit, si velit, et vacationis suae jacturam non ferat.

CASUS VIII.

CAUPO ALUS ET SIBI BONUS.

Pbilonicus, caupo, indole et industria comis et suavis lucrificandi gratia, viam ab aliis prorsus diversam amplectitur. Etenim, dum cæteri quibdem status et conditionis mercium ciborumque pretium extollunt et

exaggerant, ipse, modico contentus lucro, res suas pretio notabiliter minori hospitibus tribuit. Ul praeviderat succedit eventus : undique enim ad ipsum confluunt hospites, et numero abunde compensat quod de pretio detrahit. Sed ecce ingens exoritur tempestas, aliorum scilicet catqtontrai, qui, cum hospitia sua deseri cernant, contra Philonicum inflatis buccis vociferantur. Hinc lit ul, cum ad confitendum accedit, a confessorio carpatur, et de gravi peccato tum contra caritatem, tum contra justitiam damnetur, atque prohibeatur severe ne id peragere prosequatur.

Hinc :

Ql jer. 1° In *revera Philonicus contra caritatem et justitiam graciter peccaverit, si pretium rerum non fuerit lege determinatum?*

2° *Quid cero, si pretium rerum aliqua lege determinatum fuerit?*

3° *Quid sentiendum de moderatoribus curruum publicorum (diligences), qui pretium transvectis imminuunt, ut concurrentes corruant? El quid, si peregrinos gratuito prorsus transvehant?*

Solutio :

H

642. — II. *ad* Quæs. I° Philonicus non peccavit *contra justitiam* erga caupones. Etenim habet dominium perfectum suorum victualium, ergo, quefnadmodum posset ea hospitibus omnino gratis concedere, ita etiam eadem minori pretio quam alii vendere potest. Ergo nullam injuriam aliis irrogat, nec ad ullam restitutionem tenetur, quia jure suo utitur. Nec obstat quod cæteri caupones damnum patiantur, quia non tonetur Philonicus lucrum notabile dimittere, ut damnum aliorum impediatur. Possunt quoque alii idem facere, si velint. *Elbel, de Best. n. 99. — Lacroix, l. 3, part. 2, n. 81.*

643. — 2° Nec peccavit *contra caritatem*, quia licitum est cuilibet lucrum modis licitis quærere : at minori pretio vendere, de se non esi modus illicitus; ergo... Praeterea caritas non obligat aliquem, ul bono aliorum consulat cum notabili suo detrimento. Ergo Philonicus neque peccavit contra caritatem, neque contra justitiam. Ergo minime in sua praxi est inquietandus. *Elbel, ibid.*

644. — II. *ad* 2° Quæs. Si prolium rerum lege determinatum fuerit. Philonicus in eo casu peccat contra obedienciam Principi vel Magistratui debitam, el etiam contra justitiam, quia Princeps, ad pacem et aequilatem in rempublicam servandam, prohibere potest ne tale genus mercium majori vel minori pretio vendatur. Pretium autem auctoritate publica determinatum, est justum, et proinde aliud est injustum. Attende autem ad legis præscriptionem ; si enim prohibeat ne pretium tale excedatur, nmi ideo impedi ne imminuatur. *Elbel, n. 100.*

, jB

645. — B. *ad* 3° Quæs. Non peccant contra justitiam, ut patet ex dictis. Facile autem peccant contra caritatem, qui agunt ex odio, invidia, d ruinam aliorum intendunt, ut ipsi soli subsistant Nec adeo munifici appa-

rent, nisi, ul postea, cessante concursu, miseros viatores summo et excessive pretio gravent el obruant. Proinde minime laudandi sunt, si pretium adeo deprimant, ut non tantum videantur ad se attrahere homines ichendos, sed etiam nihil intentatum relinquere ut concurrentes corruant.

CASUS IX.

ERRANS IN DAMNO I".

1° Cocles, cum nocte surrexisset ad vastandam vineam Simonis, inimici sui, errans mediis in tenebris, vineam Lucu, amici sui, vastavit.

i° Curtius, Didimo polum petenti, poculum venenatum, ex intentione necis, porrigit. Julius praesens, jocandi gratia, poculum e manibus Didimi eripit, bibit, el paulo post vitae valedicit.

Hinc :

Quær. 1° .1/1 *damnificator teneatur ad reparandum damnum quod fecit quidem, sed facere noluit?*

2" in Cocles, *ad damna tincæLiic.ii reparanda, teneatur in primo casu, ?*

3° in Curtius *ad aliquid teneatur pro damnis quæ familiæ Julii evenerunt, in secundo casu?*

Solutio :

616. — /?. *ad* 1,n *Quæs.* 1° Vcf/o, si damnificator damnum illud non pnevidit, nc *in confuso* quidem ; quia damnum illud non est voluntarium a parle damnificantis, nec proinde ei imputandum. Titius, v. g., vult occidere Petrum, inimicum suum, quem solum cernit, et, Petro illæso, occidii Paulum quem non viderat, nec suspicabatur esse praesentem; Tinius ad damni reparationem non tenetur erga familiam Pauli, quia homiciditun fuit tantum *casuale*, minime vero voluntarium.

2° Si vero damnificator velit rem praesentein destruere, aut deterio-rem facere, putans eam pertinere ad Petrum, inimicum suum, dum pertinet ad Paulum, videtur teneri ad damni reparationem, quia simpliciter rem talem, praesentem, determinatam, destruere voluit. Attamen S. *Ligorius* sententiam oppositam *probabilem* censet cum *Lugo*, etc.

617. — l». *ad* 2m *Quæs.* Videtur ad restitutionem damnandus Cocles, ultem juxta communiorem et probabiliorem sententiam, ut modo dictum i'cl. V. *Comp. n.* 661. Vilamen, juxta doctrinam S. *Ligorii*, Cocles ad restitutionem urgendus non esset.

618. — N. *ad* 3,n *Quæs.* Curtius ab omni onere restitutionis solvendus nst, si Julium a poculo bibendo impedire non potuit absque sceleris manifestatione et vita periculo. Ratio est, quia mors Julii minime fnit Curtio voluntaria, siquidem casum hunc pnevidere non potuit : nec tenebatur cum certo vita, periculo mortem alterius non praëvisam avertero. Igitur per accidens tantum, et præter Curtii voluntatem, mors Julii evenit. Ergo Curtius non fuit causa efficax mortis Julii, sed mera occasio; Julius enim eeiHipMini enecavit, poculum non sibi destinatum bibendo. *Vogler, η.* !" i

CASUS X.

ERRANS IN DAMNO 2°.

In Lupianus modum nocendi Sylvano, inimico suo, quæritabat, cum ejus vitulum in prædio domini pascentem cernit. Extemplo ferream fistulam in bestiolam explodit, sed incassum : nam, loco vituli, bovem Martialis, ipso ignorante, post sepem quiete jacentem, occidit.

2° Cletus, volens nocere Petro, inimico suo, pergit nocte ad ejus vineam vastandam ; sed ecce lugendus error ! nesciebat ille vineam hanc paucis ante diebus a Petro venditam fuisse Pallio, amico suo. Quare vineam non inimici, sed amici sui vastavit.

Hinc :

Quæ. 1° An Lupianus *damnum bovis incolunlarie occisi rtparan debeat. ? Et quid si bos ad eundem dominum, ac vitulus, pertinuisset ?*

2" An Cletus *ad restitutionem teneatur ?*

Solutio :

649.— R. ad I" Quæs. Lupianus non tenetur ad restitutionem pro bove Martialis a se occiso, quia eum occidere noluit, nec ejus damnum ullatenus praevidit. Etenim ad nihil tenetur pro vitulo, cum illæsus maneat ; neque pro bove, cum illius occisio neque volita, neque pnevisi fuerit. Quid autem, si utrumque animal ad eundem dominum pertinuisset ? Eodem modo etiam solvendus esset casus : semper enim verum esset, damnum illatum non fuisse præ*vnium. *Recole dicta deactib. human., n. i, cas. 2, ad Quæs. 3.* — E. Comp. n. 672-3°.

630. — R. ad 2". Quæs. Cletus tenetur ad restitutionem juxta sententiam communem Theologorum. Ratio est, quia adsunt omnes conditiones requisite ad urgendam damni reparationem, scilicet: 1° culpa theologica gravis ; 2° actio injusta ; 3° actio damni vere efficax. Ergo reapse Cletus ad restitutionem tenetur. I

631. — Negant tamen plures, quorum sententia videtur probabilis S. Ligorio, ut dictum est *in casu præcedenti*. Dicunt isti deesse unam conditionem ad urgendam restitutionem, nempe, ut actio sit formaliter injusta, seu theologice culpabilis, erga dominum ipsum : nolebat enim damnificator huic nocere, sed alteri ; intendebat damnum inferre inimico, non vero amico suo.

652. — Sed non videtur deserenda sententia communis Theologorum. Responderi enim potest adversariis actionem damnificantis in hoc casu esse revera injustam *formaliter*, quia damnificans vere vult rem prætentem, determinatam destruere. Parvi enim refert qualis sit rei hujus dominus ; sive sit Petrus, sive Paulus, flocci habendum est, siquidem quatlio nominis est mere accidentalis ad casum, nec substantiam rei afficit. F. Comp. n. 661.

CASUS XL

TROSSULUS IMPERITUS.

Simplicius, imberbis trossulus (*fashionable*), Parisios lætus advenerat, amoenam ibi vilain aliquandiu (lucturus. Omnia ipsi subridere videntur, omnibusque et ipse subridere gestit. Nondum, imperitius juvenis, humanarum rerum inconstantiam fuerat expertus. Die quadam, pulchellum equum locatione accepit, ut equitatione, qua summopere delectabatur, sese recrearet. Omnia primum fausta ipsi succedunt : omnium in se oculos et admirationem convertere videbatur. Sed, heu ! vix ad suburbanum locum advenerat, cum ecce duo viri, nigro ac lucido panno induti, et in similitudinem apparitorum (*huissiers*) compositi, eum compellant : « Heus, tu. < amice, clamant, sistas paulisper, sistas, quæso ; hic equus tuus non est, < non est prorsus « tuus hic equus. — Verum, reponit obstupefactus Simplicius, meus quidem non est, sed locatum teneo. — Belle ! belle ! * reponunt nigri viri, hoc sane nobis notum est ; sed nos ex judiciali sententia illum occupare debemus, cum tota ejusdem domini suppellectili, ad ejus creditoribus satisfaciendum. > Ilis dictis, fures cum equo aufugiunt. Tristis et gemebundus, pedester rediit trossulus, rem infelicem domino equi relaturus. Obstupescens autem iste, in iram excandescit, et Simpliciū ad equi pretium, juxta summum valorem solvendum, adigit.

Hinc :

Ques. 1° In Simplicio, *ante sententiam, pretium equi solvere debuerit ?*

2^a In *ad pretium summum fuerit obligatus ?*

Solutio :

65)3. — /L ad I^{am} Quæ. Quid de Trossulo nostro statuendum? Dainna-
 Idsne illum ad pretium equi solvendum ? Ne, quæso, sententiam précipités.
 Cernis infelicem jam satis infortunio punitum. Nonne juvenis experientia
 destitutus, tanto artificio circumdatus et fascinatus, commiseratione potius
 quam damnatione dignus tibi apparet? Verum, dimittesne absolutum? Sed
 audi indignabundum equi dominum clamantem, ejulantem, vociferantem,
 et contra sententiam tuam reclamantem! Lis igitur ingens inter utrumque
 Mal tibi dirimenda. Quid *Themis* rectam tenens bilancem ? Cuinam fave-
 bit ? Tu, vero, quid judicii ?

Ecce. : si mihi credas, ante judicis sententiam Simplicio indulgendum
 erit. Miraris forte, quidrens quid justitia' in hujusmodi solutione. Audi
 tantisper; solutio sponte sua ex principiis fluit. Etenim nulla damni repara-
 tio in conscientia urgenda est, nisi adsit *culpa theologica*, et quidem
 /jraois in materia gravi. Quis autem de culpa theologica gravi Simpliciū
 accusabit? Nemo sane; ergo causam habet. — Sed, ais, stultus est ille ;
 stulte enim admodum egit. — Ergo, si stultus est, non graviter peccavit,
 nec ad restitutionem tenetur. — Sc i. ais, debuit ad furum fallacium alien-

dere; ergo cnlpæ rotis est. — Debuit, quidem, si de hoc cogitavit, et dolum aliquatenus suspicatus est, hoc autem est contra hypothesim. Ergo absolvendus est, saltem *probabilius*, *Simplicius* noster.

654. — *H. ad 2m Quæs.* Si dominus equi testes de facta locatione habeat, et juvenem possit in iudicium deducere, potest summum pretium equi ante sententiam petere, quia limites justitia* non excedit, cum intra justum pretium remaneat, et opium summo pretio vendere potuisset. Expedit autem *Simplicio* ut illud majus pretium sponte retribuat, quia sententia iudicia probabilius adiget ad solvendum illud pretium, et insuper iudiciale* expensas. *F. Conip. n. 659.*

CASUS XII.

PRO ASSE LEPUS.

Gorgias, rusticus, duobus militibus in media via adstat obvius, leporem modo a se occisum, venalem offerens. Jocandi causa, fingunt milites se eximiam prædam emere velle. Ocius assem novum, aurei instar præulgentem, venatori exhibent. Hic autem specie deceptus, aureum esse reputans, excessum valoris jamjam erat redditurus. *Integrum pretium teneto, mi bone*, aiunt milites. Rusticus vero præ gaudio exsiliens, absque mora abiit, evasit, erupit. *Ileus ! heus tu ! reni, veni !* clamant, inflatis buccis, bellatores. Ast surdo canunt; quo majores audit clamores venator, eo citius currit, ita ut nullo medio cohiberi et inveniri possit. Quid autem de lepore? Difficultas facili negotio resolvitur: manducandus erit, ne pereat. Verum vix erat in stomacho concoctus, cum infelix rusticus, errore detecto, ad contubernium militum advenit, pretium majus repositum. *Amice*, aiunt milites, *tardius advenisti; mens nobis non erat leporem emendi: tanta nobis non suppeditatur pecunia; leporem in tuam sanitatem manduco, cimus. Nobis te compellantibus obtemperare noluisti; nunc igitur recale in pace.*

Hinc :

Æ

Quær. I° *An milites ad restitutionem teneantur?*

2° *Quid, si contra milites ex errore aureum pro asse rustico dedissent?*

Solutio :

I

655 — *L ad 1, n Quæs.* *Nego per se.* In hoc casu applicanda; sunt regula' possessoris bona* fidei. Etenim in hypothesi milites rusticum non inveniunt, nec amplius exspectantes, habuerunt leporem ut rem derelictam, et eum manducarunt. Igitur neque rem habent, neque ejus pretium, nec ditio^ inde evaserunt. Ergo nihil restituere debent. Ergo sibi soli venator damnum suum imputare debet, cum milites eum compellantes audire noluerit; Siquidem aufugiendo, neque clamoribus obtemperando, stulte egit. Excipe tamen casum in quo locus esset angustus, ita ul postea milites facile a rustico, detecto errore, inveniri potuissent, v. g. quales sunt milites qui in præsidiis parva; civitatis habentur, et ideo venatoris reditum

pi.i vnleiv debuissent ; lune rniini tantisper e\>p<<i:*udum iu1»-< !. ot du redeundi, et eos detegendi tempus haberet. C.etôrum cti.imin primo ca-u valde conveniens e>l ut milites pretium leporis solvant, rum boliam ede-rint. Etenim, si non est debitum ex rigore juris, est ?>altem ex honore præsertim pro militibus; qui viri honorabile» haberi volunt.

656. — K. *ad* 2''' *Quæ**. Si, vice versa, milites ex errore aureum pro alia moneta rustico dedissent, hic, errore cognito, stalim milites inquirer*. debuisset, et inventos indemnes facere. Si vero, facta diligentia, eos r; pe-rire non potuisset, hanc superlinam pccuniarn ipsi retinere licuisset, ut supra de rebus inventis dictum est.

CASUS
DE COOPERATIONE IN DAMNUM PROXIMI

SCILICET

De mandante, consulente, consentiente, recursum præbente, participante, et de coopèratu-ribus negalio is.

CASUS I.

MANDANS 1°.

Castor imperavit Festo, famulo suo, ut quamdam pocuniæ summam determinatam apud Jacobum subriperet. Famulus autem summam majorem accepit, et excessum sibimelipsi retinuit.

Alias, vindicta motus, mandavit Caio, alteri famulo, ut arbusculas in prædio Pauli cæderet. Pergit Caius ad mandatum heri exsequentium, sed ex errore vastavit prædium Joannis, qui vicinus erat.

Hinc :

Qujbr. 1° *Ad quid teneatur mandans damnum ?*

2° *An Castor teneatur ad aliquid pro excessu [urii a [amulo commissi, in primo casu ?*

3° *An teneatur damnum ex errore mandatarii patratum reparare, in secundo casu ?*

Solutio :

657. — H. ad 1^m Quxs. Mandans, 1° tenetur reparare omne damnum ex vi mandati illatum, quia est causa illius moralis; 2° tenetur etiam reparare damna quæ mandatario eveniunt, si ea aliquo modo præviderit, quia jubendo censetur suscipere in se omnem obligationem mandatarium indemnem faciendi.

658. R. ad 2^u Quxs. Castor ad nihil tenetur in primo casu pro excessu furti a famulo commissi, quia excessus ille non Huit ex ellicacia mandati, sed ex sola mandatarii voluntate. Excipe tamen, nisi prævidisset famulum probabiliter excessurum esse in mandati executione, quia tunc, hujusmodi hominem adhibendo ut mandatarium, censetur in se suscipere onus damna prævisa reparandi. Lacroix — Billuart, etc.

659. — IL ad 3^m Quxs. Nego; quia damnum in hoc casu soli errori mandatarii tantum tribuendum est, non vero ipsi mandanti : error enim est solius exsecutoris, qui proinde solus ad restitutionem tenetur. Vogler, n. 279, etc.

GASUS II.

MANDANS 2°.

p Linus mandavit fieri damnum Petro; sed, mutata voluntate, mandatum revocavit per litteras, quæ tempestive non advenerunt. Alias, in rasu simili, eum mandatario notam fecisset mandati revocationem, hic qui antea de damno nullatenus cogitaverat, a dæmone impulsus, damnum nihilominus intulit.

2° Leo mandavit Titio, ut fructus quosdam prædii Baldوين nocte snrriperet; sed infelix mandatarius, a famulis proprietarii deprehensus, male tractatus, et propria pecunia spoliatus, magno labore fugam arripuerat, cum in altam foveam decidit, brachiumque sibi fregit.

Hinc :

Q1 o . 1° An Linus teneatur ad damnum patratum reparandum post mandati revocationem, in primo casu ?

2° An Leo teneatur ad damna quæ Titio acciderunt reparanda, in secundo casu ?

Solutio :

660. — R. ad 1° Quæs. Linus tenetur reparare damnum Petro illatum, non obstante revocatione mandati; quia, cum revocatio ad mandatorium non pervenerit, damnificatio ex vi mandati subsecuta est. Non tenetur vero resarcire damnum quod in alio casu mandatarius intulit, postquam mandati revocationem novisset, quia tunc mandatarius propria malitia impulsus egit.

661. 7L ad 2^m Quæs. Leo in 2° casu tenetur de damnis quæ Tims passus est ex parte famulorum Baldوين, in læsione corporis, quia hæc damna facile in confuso prævidere potuit. Sed minime tenetur, compensare alia damna quæ subiit idem Titius, sive amittendo propriam pecuniam qua spoliatus est, sive in foveam decidendo et brachium sibi frangendo, quia hæc prævideri non potuerunt. F. Comp. η. 673. etseq.

GASUS III,

CONSULENS 1°.

Riculfus Lucio consilium dedit, iteravitque, Julianum occidendi. Verum mox, hujus horrendi consilii pœnilons, illud revocavit, Lucium adhortans, et per quæque sanctiora adjurans, ut ab hujusmodi crimine abstineret. Sed surdo canit ille: nam Lucius, qui, licet Julianum odio haberet, minime tamen de eo occidendo cogitaverat, in proposito homicidii patrandi obstinatus permansit. Tunc Riculfus Paulum sibi valde familiarem rogavit et obsecratus est, ut Julianum quantocius de sibi imminente periculo monitum faceret, (pio vitæ sual prospiceret. Promisit ille se absque mora ad illud ollicium exsequendum advolaturum esse. Ast familiaris ille promissa nullatenus est exsecutus: non enim ex animo, sed fecte tantum id spoponderat. Itaque Julianus a Lucio appetitus occubuit.

Him :

Quær. I" Id *quid teneatur damnum consulens* ?

2" .4/1 Riculfus, *non obstante consilii revocatione, teneatur damna ex Juliani morte subsecuta reparare* l

3° An Paulus *non solum contra caritatem, sed etiam contra justitiam peccaverit, ita. ut damna quoque reparare teneatur, ex eo quod Julianum de periculo ipsi imminente præmonere omiserit* ?

Solutio :

6ii2. — *R. ad l*“ . 1° *Consulens* tenetur ad reparandum quidam damnum in quod efficaciter pravo consilio inluxit, quia illius damni causa moralis. 2° Si bona fide dedit damnosum consilium, tenetur cognita veritate, illud retrahere, ex justitia ; secus ipsi formaliter imputatur. 3° Consulens non tenetur ad restitutionem, nisi secundo loco, si consilium soli executori utile fuerit. Si utrique fuerit utile, uterque *pro rata* tenetur. S. *Lig. n.* 560.

663.— *R. ad. 2ra Quæs.* 1° Ad nihil prorsus tenetur Riculfus, si consilium ejus fuerit *simplex*, quia efficaciter ex ejus parte revocatum fuit. Si vero fuerit *vestitum*, adhuc *probabiliter* ab onere restituendi eximendus est, si motiva nova suggessit, prioribus æquivalentia, quia priora tunc sufficienter eliduntur. Sed, ais, si quis ignem in segetes projiciat, quomodo illum exstinguet ? *R. Nego paritatem*; ignis enim *physice* et *necessario* operatur simul ac excitatus fuerit ; secus vero est de homine, qui potest acquiescere novo consilio, sicut priori acquievit. Quod si nolit, id ejus malitiæ imputari debet. S. *Lig.* dicit esse *probabiliorem* sententiam quæ obligat ad restitutionem, non obstante revocatione, si consilium fuit *vestitum*; attamen sententiam excusantem *probabilem* vocat.

66L — *R. ad 3m Quæs.* Paulus, qui promissis non stetit, de damni loco homicida? tenetur, quia, licet ex caritate tantum onus monendi Julianum suscepit, quando tamen promisit, ad id ratione justitiæ obligatur ; quia, si non promississet, Riculfus alia remedia adhibuisset ad homicidium Juliani impediendum. Quare, licet Riculfus jus non habeat tale onus amico imponendi, jus tamen habet ne mendacio et dolo ab aliis mediis adhibendis impediatur. U

Objicies : Paulus non potest plus obligari quam Riculfus, cujus obligationem in se suscepit ; atqui Riculfus ex sola caritate tenebatur ad Julianum præmonendum, siquidem oneri justitiæ per debitam consilii revocationem jam salisfacere : ergo Paulus ex sola caritate ad monitionem faciendam tenebatur.

R. 1° Non desunt Theologi qui dicerent Riculfum adhuc obligatione justitiæ urgeri, quia facere debet id omne quod facile præsclare potest ad impediendam pravi consilii efficaciam. Attamen, cum serio et enixe consilium suum revocaverit, sola ratione caritatis obstrictus videtur.

R. 2° Licet Riculfus debito suo justitiæ satisfecerit, et sola caritate obstrictus remaneat erga Julianum, non idem de Paulo dicendum est.

Halio c<l, quia negotium ipsi commissum instar mandali *>. ; man-
datum autem libere ci voluntarie acceptum, mandatorium ratione ju-
lilia iibsiriugil, quamvis titulo mere gratuito suscipiatur Prælerea, Ju-
lianus jus strictum habebat ne a quopiam dolose impedirelui et removeretur
auxilium in extri ma necessitate sibi pistandum ; atqui jus illud fraudu-
lenter violatum fuit a Paulo, qui Iücllfum impedivit, per mendacium,
m'U lictam promissionem, ne Juliano, in summo periculo versanti,
succurreret: ergo Pallis graviter in Julianum peccavit, non solum
contra caritatem, sed etiam contra justitiam.

CASUS IV.

CONSULENS 2°.

I" Itii AX ollirinam Basii n aperiam, absente domino, cernens : " En. ei
l.iih., <i mine aliquid de mercibus Bani i i eriperes, null.' te vidm f
Quo audito, Lucius plura stalim surripuit.

¶ Marcianus ait Paterno : « Vellem equum Ma i r i l i ir nocte fui an.
M.(l imiore canum delineor. —Suadeo libi, ail P u i e r m >, ul potius tempon-
Missa* illum accipias : tunc enim etiam canes aberunt. » Quo audito. M v r c i -
i n e s lempore Missa·stabulum M a u r i ingreditur, ejusequiun solvit el rapit

Hin c : l'

Qu æ r . lu In Ripa x , Lucio non restituyente, ejus loco restituere </>-
beat, in primo casu?

2° Jzi Paternus, in secundo casu, loco Marcia m, equi furliei
valorem restituere teneatur?

Solutio :

G65.—K. ad l"> Qua>s. \ego probabilius. Ripa x ad nihil videtur teneri,
quia fuit tantum occasio, non vero causa damni. Etenim neque manda-
tum, neque consilium dedit ; nec potest explicari cujus generis influxum
habuerit : rem enim tantum declaravit, sed socium ad furandum minime
induxit. Ergo ellicaciter in damnum non inlluxit. Ita auctor casuum
Hoiv.mi.r editorum, Γ. Restitutio, cas. iO, contra Collet adnotatorem,
qui contendit esse consilium vere ellicax.

666.—II. ad %mQu<Ts. A/Jirni. Paternis ad restitutionem tenetur defectu
Marciani, quia causa fuit qua Marcianis tempore Missa' securius equum *
hiatus fuerit. Etenim alio lempore facile potuisset ditiicultale deterreri el
impediri. Ita idem auctor Rononiensis, ibid. cas. 43.

Objicies Juxta .s'. ./.</. n. 563, et graves alios auctores, probabiliter
ad restitutionem non tenetur ille qui tempus tantum, vel modum, suadet
furi ad damnum determinato. Ergo, etc.

II. Hoc equidem per se admittendum est ; quia communiter circum-
stantia temporis, vel modi, se habet mere per accidens, neque in tali
consilio certus apparet influxus in damnum. Verum m nostro casu hujus-
modi circumstantia non est tantum quid accidentale, sed vere in ipsam
Mtlislanliam redundat, seu per se in damnum inlliiil. — Insuper, ut palet

•\ casu, liir non erat certo determinatus ad equum <ui rpiendiiiu, siquidem timore canum adhuc cohibebatur.

CASUS V.

CONSENTIENS 1°.

1° *Philetus*, de jure quodam, *Rufo* possessori movet litem. Judices, numero quinque, *Phileti* muneribus inducti, contra aequitatis leges ipsi jus tribuerunt. Duo autem judices, qui posteriori loco suffragium dedere, se nulla restitutionis obligatione ligari contendunt, quia, aiunt, licet in damnum consenserint, in illud tamen nullo modo influxerunt.

2° *Festus*, judex, cum sciret plerosque alios judices sententiam injustam in *Paulum* esse proluturos, nolens neque ipsis connivere, neque displicere, dum cæteri ad tribunal se conferrent, ipse lectum petiit, sf ægrotum lingens; sic utrumque vitavit scopulum.

Hinc :

H

Quæ r. 1° *Ad quid teneatur consentiens in damnum ?*

2° *In prxdicti judices ad restitutionem teneantur?*

Solutio :

6G7. — *It. ad 1, n Quæs. Consentiens* in damnum proximi ad restitutionem tenetur quoties consensu suo, vel suffragio influit efficaciter in damnum alterius; secus vero, si consensus in damnum non influat *K. Comp. n. 681.*

G68. — *Il. ad 2ni Quæs. In primo rasu*, duo ultimi judices, sicut alii, peccarunt graviter contra justitiam, el ad restitutionem *in solidum* tenentur, si volis secretis suffragati luerint; quia tunc est una actio injusta inter omnes, nec distinguuntur priores a posterioribus. Si vero publice, seu aperte voverunt, *probabiliter* excusandi sunt ah injustitia *effectua* el *efficaci*, quia non videntur esse causa damni, cum jam illud sufficienter ah aliis preparation ac determinatum fuerit. S'. *Lig. n. 566.*— F *Comp. n. 68'*.

669. — *In secundo casu*, *Festus* non adeo certe vitavit utrumque scopulum. Potuit enim, etiam absens, et in lecto jacens, peccare mortaliter. Hinc distinguendum est. Vel enim *Festus* potuit per justum suffragium a *Paulo* damnum avertere, vel non : *si prius*, a suffragio praestando abstinere non potuit quin contra justitiam ageret, nisi esset judex ad honorem tantum, nec stricto onere intervenire deberet, in quo casu conto caritatem tantum delinqueret; si vero *posterius*, ab omni labe injustitia-immunis erit, cum certo sciret se, voto suo aliis appposito, damnum non impediturum esse. Γ. *Comp. n. 683.*

CASUS VI.

CONSENTIENS 2°.

Sylvia, *Marini* uxor, approbat maritum qui snqie miscet frmnenliiin deterius eum meliori, ita ul prius non appareat, illudque ut speciei melio-

iis vendit. Imo, quandoque in mixtione facienda cum adjuvat. Eadem Sylvia pluries liliorum furta ratihabuit.

Hinc :

- Quæ r. 1° An Sylvia *particeps fuerit injustitiae mariti* ?
2° An *censeatur cooperari injustitiis filiorum* ?

Solutio :

670. — II. ad 1^{am} Quas. 1° Sylvia non videtur injustitiae mariti particeps fieri, ejus iniquitatem tantum approbando seu ratihabendo, modo ipsi animum ad similiter laciendum in posterum non dederit. 2° Non potest ab injustitia excusari quando fraudi mariti positive cooperata est, eum ad injustam mixtionem faciendam adjuvando.

671. — R. ad 2^{am} Quas. Sylvia, ratihabendo furta liliorum, graviter peccavit contra justitiam, si ita animum vel audaciam eis addiderit ad alia furta patranda. Secus vero, si in casu particulari, quod a filiis injuste gestum est, ratihabuerit. K Comp. n. 682 et 692. — S. 1771. n. 566.

GASUS VII.

RECURSUM PRÆBENS 1°.

Robertus, caupo, in solitario loco, aliquos hospites jampridem de furtis hinc inde commissis suspectos, hospitio excepit, eisdemque non tantum potum ministravit, sed etiam carnes ab ipsis allatas, probabiliter furtivas, præparavit. Exoptavit quidem corde et animo, ut hujusmodi hospites adeo invisi nunquam amplius ad suam tabernam diverterent ; nihilominus timore, ne forte domum suam comburerent, vel aliud grave damnum sibi inferrent, ingressum denegare non ausus est. Imo nuper eos, a ministri' justitiæ conquisitos, in domo sua abscondit et occultavit.

Hinc :

- Quæ r. 1° Ad *quid teneatur recursum furibus præbens* ?
2° An Robertus, caupo peccaverit contra justitiam, fures in tabernam recipiendo, et supradictas carnes coquendo, et ipsis ministrando ?
3° An, *tel quomodo peccaverit fures abscondendo* ?

Solutio :

672. II. ad 1^{am} Quas. Recursum præbens, seu *receptans*, qui *scienter* furi præbet assecurationem, tenetur damna inde provenientia reparare, qui voluntatem juris firmiorem cilicii ad nova furta inferenda, vel etiam ad relinenda ea quæ rapuit.

II. ad 2^{am} Quas. Robertus non peccavit, nec proinde ad restitutionem tenetur, eo quod fures receperit, et eorum carnes præparaverit, et ipsis ministraverit. Ratio est, quia tam receptio in hospitium, quam carniæ præparatio, est actus de se indifferens ; porro, qui actionem de se indifferentem ponit, necessitate gravi compulsus, seu ad grave damnum vitandum, non peccat : ergo neque caupo noster in hypothesis peccavit, cum, gravissimi damni a se avertendi gratia, fures in hospitium admiserit.

673. — /L nd 3"l *Quæs.* Distinguendum est Si revera lioñu hti \ iin^ occultaverit timore mali gravissimi, a peccato etiam excusandus est, dfàia, cos occultando ex dicto molivo, non intendit ipsis favere, neque eorum damno cooperari. Imo, nec peccaret contra justitiam qui in aliquicasa particulari furem occultaret ne a ministris juslitiae caperetur, si id faceret ex commiseratione, ut eum a maximo periculo eriperet, noc timendum esset ne postea alia furta patraret. Sed generatim non valent præfake rationes. Etenim non valet plerumque limor damni subeundi, quia, >i prodantur malefactores, nihil aut parum ex ipsis timendum erit. Neque sæpius valet ratio fures e periculo ex commiseratione eripiendi, sub praHextu quod non sint amplius aliis nocituri, quia perversi homines, furtis et depraedationibus assueti, raro ad meliorem frugem sese recipiunt EIW. n. 138. —Lnqo. — Tamburinus, etc.

CASUS VIII.

UECLRSUM PRÆBENS *2°.

Samuel, caupo, absque dillicullale, imo libentissime el frequenter, in hospitium suum admittit liliosfamilias, quos novit consumere bona parentibus invitis subtracta. Alios etiam lilios quoscumque recipit, qui pecunia carent ad expensas quas faciunt solvendas, ita ut debita, a parentibus postea exstinguenda, cumulentur. HjiBM

Hinc :

- Qü æ r . I" *Quid censendum sit de Samuele, et aliis similibus btnt mullis ?*
2° *In debita præfala filiorum parentes soltere teneantur?*
3° *Quid dicendum sil de aliis quibuscumque, qui clam recipiunt el custodiunt res /urticas uxorum, filiorum, hæredum , rei illorum qui cessionem bonorum picer/ toqunlur?*

Solutio :

-.SB

674.— /<. ad I". *Quæs.* Damnandus omnino est Samuel ol cité n. damnandi sunt lurmaiirn innumeri alii caupones, qui dilapidalionilne liliorumiamilias connivent. Pessime enim agunt, el contra justitiam per eant, damnis liliorumiamilias ellicacilcr cooperando. Etenim prrdicli liliifa- milias a gravi injustitia in genitores immunes esse nequeunt ; sed illi cau- pones a quibus recipiuntur, eorum direptionum sunt vere participe?: ergo, id omittentibus liliis, ad damnorum reparationem tenentur.

/1. ad 2"i *Quæs. Ncq.*, si parentes inviti fuerint, quia lili absque («ortini consensu hæc debita contraxerunt. Ergo in foro interno ad nihil prorae tenentur, et proinde, nisi sententia judicis urgeantur, possunt tuta cons- cientia solutionem denegare. Sibi imputare debent caupone-, quod detri- mentum illud subeant. *Recole dicta supra, n. 586.* ; I

675. /i. ad 3m *Quæs.* Generatim loquendo, peccant eonlra justitiam ei ad restitutionem tenentur illi qui recipiunt et occultant res furtivas uxortnt,

liliorum familias, hærfidarn, vel illorum qui cessionem honorum facere coguntur. Halio esi, quia vere luriis eorum cooperantur. Attamen exceptio quandoque, licet raro, admittenda foret : v. g. si misera materfamilia. quæ maritum bibulum et omnia bona dilapidantem sortita est, aliquid seponeret, vel occultaret ad filios in necessitate sublevandos, non illicitum foret recursum illi pnerbere. Γ. *Comp. n.* 685.

CASUS IX.

PARTICIPANS 1".

Rogerus, famulus Crepinii, domi solus custos, a latronibus invaditur : metu mortis adigitur ad patefaciendam domini arcam pecuniariam, ad res furtivas cum ipsis asportandas, et ad scalam eisdem tradendam, qua vicinam domum ingredi possint. Ad omnia obsequitur Rogerius, ut vitam incolumem servet.

Ilex :

- Ques. 1" *Ad quid teneatur participans in damno aliis inferendo, ratione restitutionis ?*
 2" t/; Rogerius *ad restitutionem teneatur propter cooperationem mediatam, seu scalam furibus tradendo?*
 3" *In teneatur restituere propter cooperationem immediatam, seu arcam pecuniariam domini ostendendo, et res domus cum furibus asportando ?*

Solutio :

676. — II. *ad Quæ.* In *Participans* in præda tenetur ad restitutionem partis quam accepit, ut patet. 2° *Participans* in actione damnosa pariter ad restitutionem adstringitur, quoties actio illius reapse in damni substantiam influxit. 3° *Participans* in actione damnosa aliquando a labe injustitiae erit immunis, si adsint debita conditiones, scilicet actus positus non sit intrinsece, malus, et ponatur ex causa relative gravi. I. *l. amp. n.* 686.

677. — III. *ad 2^a Quæ. Neg.* Ratio est, quia in eo casu non fuit illicita cooperatio mediata. Licet enim cooperari mediale actioni injustae alterius, quando actio cooperantis est de se indifferens, latus ejus bonus, et adest causa valde gravis, seu damno proximi proportionala, ut sequitur ex dictis supra *de actibus humanis, n. 1. et seq., et de virtutibus, n. 2^a*. Porro illae conditiones in praesenti casu scale commodatae habentur : etenim dare scalam est quid per se mere indifferens; adest quoque gravissima causa id faciendi, nempe ad murium vitandam. Insuper Rogerius minime intendit malum, sed bonum, scilicet vitam a summo periculo subtrahere : ergo non injuste egit. Ergo ab onere restitutionis sui illo respectu liberari debet. F. *Comp. torn, i, n.* 9, 248, 688.

678 — IV. *ad 3^a Quæ. Controversitui* Rogerius *probabiliter* excusandus est ab obligatione restitutionis, quia homo constitutus in extrema necessitate surripere potest, ut mortem declinet, quia in tali casu omnia holla sunt communia. Ergo a pari ille qui metu mortis adigitur ad coope-

randum proxime, vel etiam immediato subreptioni bonorum proximi, non peccat neque contra caritatem, neque contra justitiam. S. l'Ag. n. 571 Negant tamen nulli, si agatur de furto in materia valde gravi, contra dominum, quia hic in hujusmodi cooperationem consentire non tenetur V. Comp. n. 687.

CASUS X.

PARTICIPANS 2°.

Titio l u s, puerulus triennis, graviter ægrotabal cum Titio patre. Prior e vita cessit filius; tribus post horis subsecutus est genitor. Uterque in tumulo eodem consepultus luit. Ast subinde Moevia mater, adhibitis quatuor falsis testibus, asserit maritum ante filium vitre valedixisse, et consequenter se filii hæredem esse. Silverius causidicus primum, bona fide, causam Moeviæ tuetur. Detecta autem rei veritate pergit in causa dicenda, innitendo in testium depositione: *Videte, judices*, ait, *cum unanimes sint, qualis sententia sit a vobis ferenda*.

Hinc :

Quær. 1° *Quid de Moevia et testibus dicendum ?*

2° *Quid de Silverio ?*

Solutio :

679. — *R. ad 1.ª Quæs.* Omnino damnanda est Moevia, el primario quidem ad restitutionem hæreditalis erga hæredes mariti sui, quia minim» fuit hæres lilii sui, quippe qui ante patrem vilæ valedixit. Testes vero, cum *scienter* iniquitati Moeviæ sint cooperati, et causam efficacem damni per falsum testimonium posuerint, secundario tenentur. K. Comp. ». 686.

680. — *R. ad 2.ª Quæs.* Quid vero de Silverio causidico ? Male egit, el peccavit contra justitiam erga hæredes Titii defuncti. Etenim, juxta sententiam communem Doctorum, causidicusqui advertit causam quam tuelui esso injustam, eam deserere debet, licet jam fuerit incoepta, quia seen-injustitia* patrocinator. Nec obstat quod Silverius in fine causa* dicenda* se negative tantum habuerit, innitendo tantum in testium depositione; quin motiva quæ prius proposuit pergunt in mentem judicum influere. Insupe: neque ipsi licuit invocare testium depositionem, cum sciret falsum esse eorum testimonium. *Elbel, de Statibus, n. 765.*

CASUS XI.

COOPERATIO NEGATIVA 1°.

H

1° IIAlmus, palcifamilias, modo ex gravi negligent!», seu \ idons el taccio. modo »\ aliqua incuria, nou impedivit damna v irini, sive ab uxore, :i' liliis vel famuli illata, quamvis ea impedire facile potui e». Requitrutibus autem damnorum reparationem, frigide respondet : se nemini nocuisse. — Cum ejusdem filiolus vas aliquod pretiosum Caprarii fregisset, hunc pretium requirentem furca domo expulit

2° Sabellis Tityro pastori gregem custodiendum commiserat. Cum alitem Tityrus semel obdormivisset, et alia vice a sociis nugantibns ad arborem invitus alligatus fuisset, grex Hilarii agrum in utroque c-i-u vastavit. Hilarius vero damni reparationem a Sabello requirit.

Hinc

Quær. 1° *Ad quid teneantur cooperatores negalin?*

2° *in paterfamilias uraris et filiorum damna resarcire debeat, etiam ante judicis sententiam ?*

3° *In dominus, vel magister, reparare debeat damna a subditis illata ?*

Quid de Baldo et Sabello ?

Solutio :

681. *R. ad 1.ª Quæs.* Cooperatores *negativi*, seu n qui obligantur ex ollicio impedire damnum proximi, et ex culpa gravi non impediunt, ad restitutionem tenentur; quia ex munere, ideoque ex contractu implicito, et proinde ex justitia, invigilare el damna impedire debent.

R. ad 2.ª Quæs. Disl. Paterfamilias damna subditorum reparare debet ex justitia, si ex silentio graviter culpabili animum vel audaciam eis addiderit, quia tunc fit vere cooperator *positivus*. Non tenetur vero ante judicis sententiam, quoties a culpa theologica immunis est, ut sequitur ex principiis, v. g. si ante factum prorsus ignoraverit hæc damna facienda esse. Imo, *probabilius* etiam a restitutione erit excusandus paterfamilias in *foro interno*, si nullatenus in damnum influxit, v. g. si filii, vel uxor, in damnificando putarunt eum rei esse inscium, licet silentio graviter peccaverit, filios a peccato non impediendo. Ratio est, quia qualitas *patris* perse non snllicil ut quis constituatur quasi sponsor de damnis subditorum, nisi ex speciali ollicio publico ea impedire debeat.

682. — *R. ad 3.ª Quæs.* Idem prorsus dicendum est de domino erga famulos, et de magistro erga discipulos, ac de patre familias, et etiam de minii Superior»* non publie»* constituto ad damna inferiorum propulsanda.

II. ad 4.ª Quæs. 1° Baldus non tenetur ante sententiam resarcire damna subditorum, etiamsi aliquando gravis culpa* reus evaserit. Modulamen deneuandi restitutionem Caprasio, immitior cuique merito videbitur.

2° Sabellus in nullo rasu, ad damni reparationem, pro Tityro erga Hilarium, tenetur ante judicis sententiam. Imo, pro damno in ultimo casu facto, ne per sententiam quidem damnari potest, neque Tityrus. neque Sabellus, ejus dominus, quia pastor omnimoda libertate caruit I. Comp. n. 690 et seq.

CASUS XII.

cooperatio negativa 2°

1° Sabim s, famulus, videns extraneos, et aliquando conservos ipsos, inio el liliosfamihas, res varias domini subripere, nun obstat, nec id iodenuntiat, six»* ex incuria, sive etiam ex timore, ne horum animad- vrsinnrm in se concitet.

2" Adria n l s, agrorum custos, daniniliealores renuntiare sæpîus itiiiii
Si quando litem moveat, mox ejus mime io vino a damnilicatore oblatu
facile exstinguuntur.

3" .Emil iis, Confessarius,eum restitutionem ab aliquo pœnitente exiger-
e\ incuria omisisset, a proprio moderatore jussus est ut ipse, loco pœni-
lenlis, (pii jam impotens evasit, restituat.

III\c : ' . 3 |

Qi e r . I° .In famuli damae. domini non impediētes ad resUtiliuiiii-
teneantur ? et quid, de Sabin o ? H

Jo custodes, v m damnificatores non denuntiant, danmu
ipsi resarcire dcbeant'f et quid de Adria n o ?

In Confessarius, omittens culpabiliter pœnitentcin nioniu
de. obligatione restituendi, supplere, debeat ? et fpiu'ldi
Emilio cl ejus Confessario ?

i° In præposili gabellarum fisco restituere debeant, .vi il<-
fraudentibus pepercerint ?

Solutio :

683. — II. ad I" Quæs. 1° Famuli non limentur de damno ab alie
famulis vel ab iis qui domi sunt, patrato, nisi res damnificato speciali
eorum cura fuerit commissa. Ilatio est, quia famuli non videntur conducti
e\ justitia, nisi ad laborem, et ad res domesticas contra extraneos prote-
gendas. Peccant tamen contra caritatem, si facile damna etiam domestico-
rum rl liliorum impedire possint, nec impediānt, nisi metu gravi deter-
reantur. 2" Quoad damna ab extraneis illata, *probabilius* famuli tenentur ad
restitutionem si ea sua culpa theologica non impediānt. Non desunt tamen
auctores oppositam tenentes sententiam, nisi agatur de rebus famulis spe-
cialiter commissis. Eorum ratio est, quod obligatio non censetur includi
in contractu vel quasi-conlractu locationis, ex justitia, etsi famuli se cre-
dant communiter obligatos ex aliqua decentia et fidelitate. \ (tendatur igitur
ad contractum locationis, et ad regionis consuetudines. ζī

68i. — ad 2" Quæs. Certissime ad restitutionem tenentur custodes
agrorum, vinearum, etc....., qui damnilicatores non denuntiant, nisi ib
rebus levioris momenti agatur, quia ex ollicio damna impedire debent
Huic patet quanta injustitia! sint rei custodes, qui, ad bibendum et man-
ducandum invitati ab ipsis damniliratoribiis, eos denuntiare omittunt : el
a fortiori, si ah cis pecuniam accipiant. Hinc \dri vni s adeo pronus ad
misericordiam, bibita vini oblati lagenae, absque misericordia ad restitutio-
nem erga dominos la*sos urgendus est, nisi forte damni parvitate excusetur.

685. — II. 'd:l:" Quæs. ConliOverliliir. *Probabilius* negandum, qui.
Confessai ius non tenetur e\ ollicio bonum temporale neque pmnitcntis.
neque aliorum procurare, cum mimus ejus animam tuitum conlilenli'
respicial. Him- injuste Emil iis a sim < onfessario obligatus e i ad restitit
lionem ; proinde Confessarius ipse Emilio restituere debet.

686. — II. ad V" Quæs. Vfirm., generatim loquendo, quia ex ollicio
sunt obligati ad invigilandum, et ad tribula diligenter exigenda, nisi quan-
doque in rc levi benignius agant. I. Comp. ti, 691-693

CASUS XIII.

COOPERATIO NEGATIVA 3".

•Ivxi a r i l s, sartoris famulus, in heri ollicina, cum duobus aliis conser-
vis, aviate minoribus, laborans, aliquid de segmentis aureis vel argentei'
residuis ex alicujus optimatis vestibus clepsit, vidente quidem, sed non
visa magistro. Quod alii duo famuli advertentes, statim senioris exemplum
secuti sunt. Licet vero singulorum furta seorsim sumpta, ratione babil
illius magnatis, non videantur materia gravis, attamen, simul conjuncta,
procul dubio materiam notabilem constituunt.

Hinc : ■

l,i) i jer 1° In herus restituere debeat. e.r e.o quod furta famulorum
non impederit ?

2" In fluo famuli minores conica justitiam percatrrint ?

3" Quid d< Januario seniore dicendum ?

Solutio :

687. — II. ad I". Quæs. Herus seu magister sartor, si novit furta famu-
lorum, peccavit contra caritatem erga optimate cuius vestes preliosæ in
ejus ollicina conficiebantur; imo non est excusandus a peccato gravi con-
tra justitiam, nec proinde ab obligatione restituendi, et quidem in solidum.
Ratio est, quia ex ollicio, seu ex implicito contractu tenebatur inv igilar-
in rem speciali sum custodia? commissam, et ejus damnilationem impe-
dire; adeoque damnum culpa sua non impeditum reparare debet.

688. — II. ad 2" Quæs. Duo famuli juniores non peccaverunt graviter,
sed leviter tantum contra justitiam. Ratio est, quia singuli quid leve tan-
tum snrripuerunl ; nec praeterea unica est actio moralis, qua in solidum
singuli tenerentur; sed singulorum damniliealio fuit ipsis singularis, siqui-
dem neuter fuit causa furti alterius. Secus vero dicendum foret, si com-
muni consensu aut consilio illa segmenta aurea vel argentea abstulissent,
quia tunc quisque causa totius damni illati existcret. Elbel, de Peccatis
n. 588.

689. — II ad 3" Quæs. Ne< ue Januariis peccavit graviter contra
justitiam, saltem peccato injusta- < amnilicationis, nec proinde in solidum
ad restitutionem adslr ngitur; quia ille, sicut alii, quid modicum tantum
subripuit, nec fuit causa moralis efficax furti aliorum, sed tantum occasio,
saltem *probabilius*. Etenim esset causa furiniorum ah aliis patratorum,
jussu, consilio, auxilio, etc....., in hæc furtula intinxisset; sed nullo modo
positive eos induxit ad furandum, nec insuper e.r officio timebatur eos a
furando impedire. Ergo.... Nec dicas Januarium suo pravo exemplo ali-»
induxisse ad damnificandum ; nam scandalum quod præbuit, qua tal?,mm
luit contra justitiam, saltem efficaciter, sed tantum contra caritatem : ergo
non tenetur Janu vrjes sub gravi ad damni illati compensationem, siquidem
obligatio restituendi non oritur ex caritatis læsione, aut ex peccato inofli-
iri contra justitiam. Recole dicta supra de damnificatore?, n. 631 rl
— Elbel, ibid, n 588. — 'sporcr, etr.

CASUS XIV.

MUTUS.

Canutus cernit furem segetes in prædio Pauli surripienti ; non distat, neque clamat, licet facile illum impedire possit. Inio, nedum eum cohibeat, vel denuntiet, ab eodem pecuniam accipit, ut de re altum servet silentium. Verum, cum confessus fuisset, arguitur a Confessario de peccato gravi, et obligatur tum ad pecuniam acceptam pauperibus erogandam, tum ad resarcienda damna a fure Paulo illata.

Hinc :

- Quæ r. 1° .In *graviter peccaverit Canutus furluni non impediendo?*
 2° ,In *teneatur ad restitutionem erga Paulum ?*
 3° \n *pecuniam a fure acceptam dare debeat pauperibus, tll reddere furi, aut eam serrare possit ?*

Solutio :

690. — R. ad I^m Quæs. 1^a Certo Canutus graxiler peccavit *contra caritatem*, omittendo clamare, vel furem impedire, licet ex officio non fuerit obligatus ad damnum a prædio Pauli arcendum. Natio est, quia omnes tenemur, ex generali principio caritatis, malum proximi impedire, quoties id facile, absque damno nostro proprio gravi, præstare possumus. 2° Canutus non peccavit *contra justitiam*, pecuniam accipiendo ad tacendum, si furtum jam consummatum fuerit ; quia, per silentium promissum, non fuit causa efficax furti, seu non protexit fucantem, sed tantum protexit furti patrati reum, contra pœnæ incurrendæ periculum ; et proinde in ipsum furtum, ut causa efficax, influere non potuit : secus vero si pecuniam acceperit ante furti exeeutionem, ita ut furi securitatem præbuerit.

691. — R. ad 3^m Quæs. Canutus lenetur ad restitutionem erga Paulum, ut cooperator efficaciter in damnum influens, si accepit pecuniam a fure ante furtum, ita ut securitatem ei præstiterit, et fur inde animosior ad furandum factus fuerit ; adeoque in eo casu loco furis damnum ab illo illatum reparare debet. A fortiori injustæ cooperationis reus foret, si pecuniam accepisset ad invigilandum, seu ad terga furi servanda. Collet, etc.

692. — R. ad 3ⁿ Quæs. 1° Si Canutus non inlluxit in furtum, v. g. si furto patrato, accepit pecuniam ad tacendum, ne furem prodat, pecuniam servare potest; quia contractus est de re indifferenti, proindeq^{ue} validus. Si vero, pecuniam accipiendo ante furtum, furi securitatem præbuit, ite ut hic animosior redderetur, juxta plures tenetur pecuniam reddere ipsi furi; quia contractus est nullus, utpot^e de re iniqua. Sed juxta alios non paucos, etiamsi Canutus fuisset aliquo modo cooperator per silentium promissum, probabiliter tamen pecuniam retinere posset post facium, tanquam pretium officii erga furem præstiti. V. *Comp. de Contr. in genere, n. 760, et Cas. I, de Contr., n. 762 et. sen.*

.w j ^ B

CASUS

DE CIRCUMSTANTIIS RESTITUTIONIS

SEU

De solidarilate. — De ordine restitutionis quoad cooperatores et creditores. — De tempore et modo restituendi. — De causis a restitutione rieusantibus.

CASUS L

SOLIDARITAS.

1° Cæsar, inito eum duobus sociis consilio, perrexit nocturno tempore ad fructus in prædio Caii furandos; singulorum Limen furta seorsim sectata materiam gravem nonæquarunt, licet collective sumpta damnum grave constituerint.

2° Mklito, cernens duos homines sarcinam mercium furtivam deferentes, illis se adjunxit, et onus cum iisdem bajulavit, unde pars aliqua rerum ipsi tributa est. Alias, rescuens lres homines pergere ad aream Damiani incendendam, perrexit et ipse, et cum eis simul ignem apposuit.

3° Flavia et Rosina, inita commercii societate, pannum pro sexcentis francis infra infimum pretium emunt a Barbara conjugata, quæ, inscio marito, illud vendit, ut pecuniam habeat ad superfluum ornatum sibi comparandum.

Hinc :

Quær. 1° .in Cæsar *graviter peccaverit, et teneatur ad lotum damnum, omittentibus id sociis, reparandum?*

2° .in Melito, *teneatur ad restitutionem in solidum, si pro parte sua non restituant socii, sive quoad sarcinam ablatam, site quoad arex incendium?*

3° in Flavia et Rosina *teneantursingulx in solidum, altera restitutionem denegante?*

Solutio :

693. — II. ad I^l Quæs. 1° Teneris restituere in solidum, quando totum damnum tua? actioni adseribi potest. Hoc autem fit in tribus his rasibus : 1. quando cooperatio tua est *necessaria* ad damnum patrandum : '■g. si adjuves furem ascendentem ad furandum, cum secus ascendere du. non potuisset. 2° quando cooperatio tua fit *cum stricta conspira liene*, ita ut, te non concurrente, damnum non evenisset : 3° quando actio tua est causa principalis damni, ut in mandato. S. *Lig. n. 579.* — F. *Comp n. 695.*

Cæsar procul dubio peccavit graviter, et, omittentibus sociis, ni

solidum restituere debet. Kalio est, quia, cum c.r *communi consilio* cum aliis egerit, actio omnium lit *communis*, seu datur unica actio moralis, ex qua damnum grave soquitur. Ergo singuli tn *solidum* tenentur, siquidem singuli totum damni secuturi periculum susceperunt. Ergo Cæsar etiam in *solidum* tenetur.

694.—*R. ad 2na Quæs.* Melito excusandus est in utroque casu ab •mere restituendi in *solidum*. 1° Quidem non tenetur ratione sarcinæablatæ, quia tunc ejus cooperatio non fuit necessaria ad totum damnum, siquidem alii fures absque eo sarcinam deferebant. 2° Neque ratione incendii, saltem *probabiliter*; quia, licet ejus actio sulliciens fuerit ad totum damnum, non habuit tamen nisi inlluxum partialem in illud, cum hæc actio neque *necessaria*, neque *communis* dicenda sit.

R. ad 3, n Quæs. Affirm. Sequitur a fortiori ex supra dictis, siquidem *communis consensus* adhuc clarius patet. Proinde utraque mulier, alterutra non restituente, in *solidum* tenetur.

Nota. Quoad praxim, ul rede advertit N. *Lig.*, rustici non intelligunt obligationem restituendi in *solidum* : existimant enim satis esse si unusquisque partem suam reslilud proinde caute cum iis a Confessario procedendum est, nec urgenda obligatio solidan' si fructus ex monitione non speretur.

CASUS II.

ORDO RESTITUTIONIS 1°.

.XicAsius, calamitatibus pressus, multis oneratur debitis, tum ex furi» variisque fraudibus, tum ex diversis rebus ad creditum emplis; hæret dubius el anceps quibusnam satisfacere primo loco debeat vel possit, cum omnibus ad juris æqualitatem solvere omnino nequeat. Infelix homo adit Confessarium, ut ab ipso in tantis angustiis resciat quid consilii sil capesendum. Respondet ocus doctor consultus præfcrendos omnino esse : I creditores tempore priores, licet non sint privilégiait, posterioribus; 2° pauperes divitibus; 3° présentes absentibus; 1°cognitos incognitis; 3°creditore' quibus debetur ratione delicti, creditoribus qui ex contractu jura acceperuDI.

Hinc ;

Qr .i.K. Ie le *sini creditores qui debeant tel possint præferri, qiuuulo debitor omnibus satisfacere nequii?*

i° in *recte Confessorius responderit in casibus propositis, td quid sil respondendum ?*

Solutio ;

693. —II. ad I^{ra} *Quæs.* I^{ra} Præferri debent aliis, creditores quorum debita sunt injure *pririlegiata*, ut sunt plerumque expense? judiciales tt luneris, stipendia medicorum et famulorum, etc.... 2° Postea solvendi sunl creditores *hypothecarii*, servato temporis ordine. 3° Inter alios pnefereudi sunt creditores ex *titulo oneroso*, creditoribus ex titulo gratuito, quia debitor gratuito promittens censetur apponere hanc tacitam conditionem : Si *commode præslare taleam*. Porro ille qui non potest omnibus credilmihu'

'alisfncHT. sane commotio pr.c-tare nequit id quod gratuito proim-it – Quod spectat ad cmleros creditores quoslibet, nulla est obligatio alio- alii- pnefereudi. Attamen probabiliter præferri possunt creditores tempor priores.

696. — *R. ad 2na Quæs.* Ex dictis palet quantum erraverit Confessarius respondendo pœnienti suo, scilicet, *fere in omnibus*. Doctor igitui *consultus* non videtur doctor *eximius*, el prius quidem docendus quam illoccal. Debuisset saltem scire dubitare, seu scire *se nescire*, <?t non nde<> præcipilanler suam doctrinam tradere, sed prius inquirere, sive doctores interrogando, sive auctores probatos consulendo, t. *Comp. n. 70'*) et seg

CASUS III.

ORDO RESTITUTICINIS 2°.

I.r.oxTits, homo dives, cum Hir caxo, mercatore, amicitia conjunctu-, trecentos frumenti modios, pretio non soluto, ei vendidit, eidemque mill. nummos absque ullo fenore mutuos dedit. Sed ecce paulo post, Ilic xms. cum navis ejus mercibus onusta periisset, in maximum discrimen venu. Ere alieno se gravatum, et omnibus debitis solvendis imparem sentiens, rem lotam amico suo Leontio manifestat. Ilis cognitis, Leontius, merito timens ne alio tempore recuperare nequeat quidquid sibi debebatur ab amico, enixis precibus eum rogat ut frumentum, quod adhuc invenditum exstabat, et mille nummos mutuo acceptos, sibi restituat. Ilicanus igitur, nt ingrati animi notam erga amicum elingeret, et frumentum et pecuniam amico suo reddidit. Quare factum est, ut aliis creditoribus satisfacere non potuerit.

111xc ;

Qi.er. I^{ra} In *debitor peccet contra justitiam, si creditori extra indicium petenti cx integro solvat?*

2na In *tel quomodo peccet debitor, si aliquem ex creditoribit* de statu labili rerum suarum secreto admoneat, cel s» ipsi etiam non petenti solutionem integram offerat"*

3ta t» *creditor ipse peccet contra justitiam, solutionem integram accipiendo? El an teneatur ad restitutionem sire erga debitorem, site erga ejus creditores ?*

i^{ra} *Quid de Hir caxo el Leontino dicendum ?*

Solutio ;

697. — *R. ad I^{ra} Quæs.* Controvertitur. *Xrgo probabilia**. quia creditor actionem personalem habet in debitorem, el totum debitum petendo ju>mim prosequitur. Xee adversatur lex civilis, quæ, secluso casu cessionis bonorum, nunquam talem creditorem ad restitutionem obligat. Insuper, q privatim petenti soh alur, vitantur strepitus, scandala et expensa* notabiles, (pia* seqm rentur si debitor judicis sententiam exspectaret. *Billuarl. — Lessius.* — s / ig. ». 692.— *Xcgat* tamen *probabilifei Lugo* eum alii*.

quia, aiunt, creditores jus æquale habent, et proinde iniquum est timere cum detrimento aliorum indemnem ex integro facere.

698. — *R. ad 2^{am} Quæst.* Debitor peccat graviter contra caritatem et iustitiam secreto unum e creditoribus de statu suo labili admonendo, vel in eo casu integram solutionem uni soli offerendo; quia, cum nullus creditor jus suum prosequatur, neminem potius diligentia facit: proinde omnes creditores sunt jure æquales, postulatque naturalis æquitas ut nulli integra solutio fiat cum aliorum damno. *S. Lig. n. 692.*

699. — *R. ad 3^{am} Quæst.* Scilicet, an creditor ipso peccet contra iustitiam, solutionem integram accipiendo?

1° Certo creditor peccat contra iustitiam, et tenetur ad restitutionem, si solutionem accipiat in casibus in quibus talis solutio expresse irritatur. *Et* g. post declaratam bonorum cessionem.

2° In cæteris casibus *contrôlertitur*. Sententia *communior* affirmat, quia creditor ille nullum jus habet ut integram accipiat solutionem cum aliorum detrimento. Attamen sententiam negativam tenent graves Theologi. *Lessius, Molina, etc.* — *Card. Lugo* eximit a restitutione creditorem, qui bona fide solutionem acceperit; secus autem si mala fide; et tunc, inquit, obligatur ad restituendum cæteris creditoribus. *S. Lig. n. 693.*

700. — *R. ad 4^{am} Quæst.* 1° *Leontius, ex Jure Romano*, frumentum repetere potest, si non accepit neque pignus, neque cautionem, neque testimonium debiti, quia existit adhuc in individuo, nec censetur perfecta omnino venditio, cum pretium non sit solutum, neque assecuratum. *S. Lig. n. 685.* — *Ex Jure Gallico*, res vendita reclamari nequit in casu cessionis bonorum, nisi intra octo dies post faciam traditionem. Attamen creditor est privilegialus, quoties res in individuo existit, et proinde aliis creditoribus ppreferri debet. *Cod. cic. ari. 2102.*

2° *Probabilius* *Leontius* non potest relinere integrum suum debitum pecuniarium, quod reclamavit et obtinuit, postquam infortunium amici sui resciverit. Plures tamen, ut diximus, permittunt ut retineat. Sed graviter sine dubio peccavit *Hircanus*, eum de labili statu solvendi admonendo, quia sic damnum aliis creditoribus intulit.

CASUS IV.

INFELIX DEBITOR ! INFELICIOR MANDATARIL'S !

Licinius, vir integerrima fama, premente inopia, licet non extrema, occulte surripuerat *Petro* gravem pecuniæ summam. Elapsis vero pluribus annis, meliori facta conditione, restituere volens, debitum commisit *Bernardo*, viro fidissimo; sed cum hic pecuniam ad dominum deferret, a latrone spoliatus et enecalus est. Id rescians *Licinius*, reputavit se jam ad nihil amplius teneri; sed audit a Confessario, urgere adhuc restitutionem obligationem. Igitur ipsimet Confessario aliam pecuniam commisit, *Petro* reddendam. Ast heu! Confessarius hac eadem die, antequam restitutionem

peragere potuerit, repentina morte correptus est; nec pecunia ipsi tradita recuperari potuit. Iterum aliam pecuniam alii Confessario commisit: sed hic debitum deferens, aquis submersus est.

Hinc :

- Quer.* 4° *An Licinius adhuc quarta cice Uncatur ad restitutionem* ?
2° *An teneretur, si debitum commisisset tiro ab ipso creditore ad hoc designato, et hic simili infortunio periisset?*
3° *An possessor bonæ fidei, et debitor ex contractu ad noram solutionem teneatur, si pecunia solvenda et res tradenda aut restituenda in itinere pereat?*

Solutio :

701. — *R. ad 1^{am} Quæst.* Infelix *Licinius* magnam sane commiserationem meretur, sed nullam indulgentiam. Quid enim ad *Petrum*, creditorem, de triplici debitoris infortunio? Non ideo *indemnitas* efficitur. Porro fur totius rei periculum in se suscipit, usquedum dominum omnino indemnem effecerit. Ita sententia *communis* et tenenda, ait *S. Lig. n. 704*, contra plures qui dicunt consensum creditoris *rationabiliter* praesumi posse in eo casu. Attamen *S. Lig.* non audet damnare excusantes eum qui per Confessarium rem debitam remisit.

Nec excusatur *Licinius*, ex eo quod pecuniam *Petri* in gravi necessitate surripuerit; quia hæc necessitas a furto saltem gravi non excusat, ut patet *ex propos. 36da ab Innoc. XI damnata.* — *V. Comp. n. 711-716.*

702. — *R. ad 2^{am} Quæst.* Nego; quia debitor, quando solutionem fecit penes virum a creditore designatum, vel approbatum, jam cessat eo ipso esse rei sponsor; est enim perinde ac si debitum ipsi domino traderet. Ergo a debiti sollicitudine penitus liberatur.

703. — *R. ad 3^{am} Quæst.* 1° Possessor bonæ fidei ad nihil prorsus tenetur, seclusa omni culpa theologica; res enim perit domino, qui est ipse creditor. 2° Debitor ex contractu neque ipse ad restitutionem tenetur, si agatur de re alterius existente in individuo, v. g. accepta in depositum, commodatum, etc.; quia res perit domino, nisi aliter conventum sit. Secus vero, si agatur de pretio solvendo; quia debitor dominium illius servat donec ad creditorem pervenerit, et respondere debet de casibus pretii missi, usquedum in illius manus illud transmisit. *F. Comp. n. 711.*

CASUS V.

TEMPUS RESTITUTIONIS.

1° *Mirocles*, ob inopiam parentum quos alere debuit, damnorum a se illatorum restitutionem, necnon debitorum ex contractu solutionem ad notabile tempus differre debuit. Parentibus autem defunctis, creditoribus tandem satisfactorius, rescit eos, ob solutionis moram, iam lucrum cessans, tum damnum emergens passus esse.

2° *Pamilius* vendit *Lollio* 30 mensuras vini, ea legent pretium intra duos menses solvat. Cum autem pecuniam hanc, tempore præfixo, certo

<ibi ah emptore tradendam esse confideret, alium cum Cvn» init emptioni-
contractum, cujus solutionem eodem tempore pnesiare debet, Verum,
Loelio debiti pretium solvendi moram faciente, magnum patitur damnum
Pamelius.

Hinc :

Qir.n 1° *Quandonam differens restitutionem teneatur dr domsn
inde sequenlibus ?*

2° I/1 Mir ocl bs, *in primo casu, teneatur ad resarcienda
damna quæ ex inora solutionis creditoribus evenerunt**

3° In Loelius, *in secundo casu, reparare debeat damnm
quod Pamelivs passus est I*

Solutio :

.IgSM

7(H. — R. ad I^o Quæs. 1° Quod ad debita *ex injuria* spectat, com-
pensanda sunl damna omnia qua ex dilatione solutionis secula sunl, ..
qua *in confuso* saltem *præcisa* sunl. Hoc valet etiamsi mora fuerit incul-
pabilis, quia injusto damnificatori imputanda sunt, saltem in causa, siqui-
dem ille, injuriam patrando, suscepit in se omne periculum rei dainnili-
catai, el aliorum damnorum quæ inde subsequi possent. *Conlroreiiitur*
autem, utrum reparari etiam debeant damna *extraordinaria* qua* non
sequuntur *necessario* ex dilatione, restitutionis. *Probabiliter negatur*, quia
hæc damna ne *in confuso* quidem prævideri potuerunt.

2° Quod attinet ad debita *ex contractu*, debitor non tenetur ad compen-
sandum damnum ex dilatione proveniens, si justam causam differendi ha-
beat, seu si non sit in *mora, culpabili*. Ita *communiter*. S. Lig. n. 680.
— P. Comp. n. 713-714.

705. — I/. ad 2° Quæs. I^o Mir ocl es non tenetur ad resarcienda damna
quæ evenerunt propter dilationem debitorum ex contractu provenientium,
quia dilatio non est ei voluntaria el culpabilis.

2U Imo, nec tenetur ad reparanda damna quæ secuta sunl ex dilatione
restitutionis, ratione injuria debita?, in præsenli casu ; quia ba*c damna mm
proprie ex delicio sequuntur, nec pnevisa fuerunt.

706. — H. ad 3° Quæs. Xegalice; quia Loelius nullo modo incitavit
Pamelium ail ineundum contractum cum Caio tergo non potest dici cum
damni quod ille patitur. Adde quod damnum illud non fuit a Loelio pra-
vi<um, eum non sequatur immediate ex mora solutionis. I/. Voit, n. 839.
— Pontas, c, Restitutio, cas. 2.

CASUS VI.

MODUS RESTITUENDI.

IUnvci s, debili» nonnullis erga Sidomim contractis, eidem iilertliim
munera elargitur, aliquando memor, alias vero immemor debitorum. Post
luee autem, cum de solutione peragenda penitus sileret, comiter a creili-
tme admonetur, ul velit obligationi suto satisfacen-. ¶ Ecquid, e^cl.wl

Diu tunc, inter unum et alterum superos? Miroi sane licet talis factus est <per> idem a me. requiras? Nonne non me dona accepisti, quæ debita facile superant? Inquit vice, sua exclamat Sidonius, miror et ego, miror magis, debita solvi per donationem! Quis unquam de huiusmodi re audivit? Arnice, *redde quod debes.* » Surdo canit Sidonius, ideoque, ut se indemnem faciat, ad occultam compensationem confugit.

Hinc :

Quæritur. 1º In *reale reslitiio facta per donationes si donans sit memor debili?*

2º *Quid vero, si sit immemor debili?*

3º *Si quis restituerit per fidam donationem, et donatarum aliud donando rependat, an a debito liberetur?*

4º In Sidoniis *juste redamet et se compense?*

Solutio :

707. — II. ad I.º *Quæritur.* Quid, si debitor sit memor debili? *Did.* — Vel enim vellet donum merum facere, vel intendit restituere per simulatam donationem. Si *prius*, non valet restitutio, quia non vult eam facere, sed aliquid gratuito donare : ergo remanet ad solvendum debitum omnino adsolutus.

Si *posterius*, id est, si intendat restituere per donationem simulatam, probabilius valet restitutio. Ratio est, quia non requiritur ad veram solutionem vel debitor externe fateatur se solvere : proinde vere satisfacit, licet creditor existimet sibi donum fieri; indemnitas enim edicitur. Hinc, > i Titius v. g. non possit sine nota infamia» restituere Cuius 100 fr. huic a — stitit Toplos, et ei restituat tempore nuptiarum, quo solent munera fieri et sub specie donationis, non esset urgendus ad aliam solutionem. *flavii rommuni* contra *Billuarum*, etc.

708. — B. ad 2º *Quæritur.*, seu quid si debitor sit immemor debili? *Ciceroni hoceritur.* Prima sententia *negat*. Ratio est, quia debitor in eo casu unice intendit donum facere, non vero debita solvere. Præterea, cum sit debitor ex *titulo iusiurandi*, et ex *ululo donationis* acceptatus, non potest ulrique obligationi satisfacere simul. *Illa Layman*, — *Sanches*, — *Bonacina*, etc. Attamen sententia opposita, *affirmans* debitorem liberari, non caret sua *probabilitate*, ut ait *S. Lig. n. 700*. Ratio est, quia, in omni liberali prestatione, quisque praesumitur velle prius satisfacere obligationi iustitia» quam donum gratuitum erogare. — Præterea, oblivio debiti edicit vel donatio boni omnino involuntaria; (pii enim donat censetur semper habere hanc implicitam voluntatem : v. *Dono*, nisi teneat ex aliquo alio titulo potiori. — Insuper dicunt Theologi non pauci, quod si quis voverit pium opus pnesiare, et illud ponat, immemor debiti, eum ad obligationem voti liberari ; et hoc concedit *Layman*, etc... Si autem talis adimpletio satisfacit Deo, inquit *S. Lig.*, quare homini non satisfaceret?

719. — A. ad 3º *Quæritur.* Negandum est. Ratio est, quia donatio illa facta vel ipso donatario non videtur plene voluntaria et spontanea, vel debet esse donatio mere gratuita ; procedit enim ex opinione obligationis gratitudi-

nis, quæ (also nihilur fundamento. *Affirmant* tamen aliqui. Ratio eorum est, quia, aiunt, simulata donatio non fuit causa, sed mera occasio doni quod retributum fuit. — In praxi autem suadendum est ut immo licet restitutio per simulatam donationem, nisi gravis ratio urgeat, oh difficultates quæ subsequi possent, ratione donorum quæ rependerentur.

Λ. *ad i^m Quæs.* Ex dictis Didacus *probabiliter* debilis suis satisfacit proinde Sidonius omnino injuste ad occultam compensationem recurrit, et ipse vice sua restituere debet: attamen, ut Didacus censeatur debilis satisfacisse, dona quæ* creditori tribuit talis generis esse debent, ut veram utilitatem ipsi afferant, et debitum vere compensent

CASUS VII.

RETRIBUTIO SPIRITUALIS.

Vlorixus, Confessarius, inducere solet pœnitenles restitutioni obnoxios, ut Missas pro creditoribus celebrari curent. Etenim, ait, si defuncti sim. melius sic directe eis restituitur, cum ipsis tali modo prodesse possit restitutio, et sæpius ab hæredibus crudeliter derelinquamur; si vero adhuc vivant, meliori modo eis satisfacit, nempe potius bona spiritualia quam temporalia retribuendo. V-i

Hinc :

Quæ r. 1° *An restitutio fieri possit per Missas ?*

i^o 4n Morinus, *Confessarius, contra justitia.ni peccarerit. fl ad restitutionem teneatur?*

Solutio :

.?Λ|

710. — *Il. ad 1^u Quæs. Disl.* Si dominus cognoscatur vel inveniri possit. *neyo*; quia nulla est ratio ut ipsi restitutio non licet. Proinde talis restitutio non valet, et iterum est restituendum. — *l/firmo* vero, si dominus sit incognitus, neque cognoscantur ejushæredes; quia tunc debitum in pinui opus impendi potest, imo et debet, si ex delicio ortum sit.

711. — *Il. ad 2ⁿ Quæs.* Doctrina Morini, Confessorii, non fuit secundum *scientiam* et *discretionem*, cum absque distinctione induxerit pœnitenles ut per Missas debilis satisfacerent. Debit igitur inducere debitores ad dominos suos sedulius inquirendos; nec poluit lueredes cognitos prælermillere, præsertim si sint hærcdes necessarii, ut filii, etc. *Per se* igitur Confessarius ille indoctus et imprudens peccavit graviter contra justitiam, atque ad restitutionem loco pœnitenlis obligandus est. Postquam pluries restituerit, forte melius doctrinam tradendam tenebit. dffl

(IASUS VIII.

EXPENSE AD RESTITUENDUM.

Λ

Henricus restituere vellet mille nummos quos Nksenio surripuit. Sed res ardua est. Etenim Arsenius habitat nunc in alia regione valde dissita, et Henricus magnas expensas facere debet ad debitum in locum hunc iran[^]ferendum Igitur eam pecuniam pauperibus distribuit

Him. :

Qi < r I" An, *tel quænam expensæ solcendæ excusare possent debitorem a restitutione ipsi domino facienda ?*

2° *Quid, si agatur de debilis relul'ire minutis ?*

3° *Quid de Henrico statuendum l An iterum restituere debeat I Si a Confessorio ignaro accepisset consilium erroneum restituendi pauperibus , un, delecto errore, adhuc restituere deberet ?*

Solutio :

713. — *R. ad 1° Quæs.* Non clare constal ; Theologi enim de hoc non conveniunt. Attamen regula sequens sal communiter traditur : si expensæ, quas facere deberes ad restituendum ipsi domino, essent plus quam duplo majores damno creditoris, suffivit ul restitutio liat pauperibus, vel differatur, si spes sit ul difficultas restituendi domino cesset. Secus vero, si hanc proportionem non adæquent. Sed pro variis circumstantiis hæc regula erit modificanda. *Lago.* — *S. Lig. n. 598.* — *Vogler. η. i 15, etc.* — *Γ. Comp. n. 710.*

R. ad 2° Quæs. Si agatur de minimis relative debitis, satis erit ea in pauperes refundere : v. g. si quinque francos missurus esses in Americani; vel si decem francos decem hæredibus distribuere deberes, etc...

713. *R. ad 3^m Quæs.* I" *Henricus* male fecit, et *per se* ad restitutionem tenetur, non obstante solutione jam pauperibus facta. Debebat enim interrogare, et rem tanti momenti per se ipsum solum non dirimere. Excusaretur tamen ab alia restitutione facienda, si enormes expensas facere debuisset ad dominum indemnem faciendum, erga ipsum debitum, ul modo dictum est.

3" Si, suadente Confossario, pauperibus restituit indebite quidem, sed bona lide, in Confessarii decisione innixus, a restitutione eximendus est Verum ejus loco restituere debet Conlessarius, si hujus ignorantia fuerit graviter culpabilis. Si vero debitor non fuerit in bona lide constitutus, v. g. si noverit Confessorium esse indoctum, restituat ipse prior, et ejus defectu Confessarius.

CASUS IX.

CAUS.E PER SE EXCUSANTES A RESTITUTIONE 1°.

Nxoiinus, iter agendo per mullos annos, dominis variis vana intulit damna. Surripuit enim uni 20 asses, alteri 3 fr., tertio 5 vel 10 fr., imo aliquando 20 fr. et amplius. Cum autem de his fuisset confessus, et a Confessario ad restitutionem obligatus esset, respondet se non posse sine aequalibus et forte majoribus expensis restitutionem peragere ; deficere insupei media ad compensationem faciendam ; se nescire omnium nomina, nec eorum certum habitationis, neque si nunc adhuc vivant, vel etiam quinam, et quot sint eorum hæredcs.

Hinc :

fli'FH. 1° *Quænam sini rausæ excusantes a restitutione ?*

DE CIRCUMSTANTIIS RESTITUTIONIS

Qcæh. 2° /i» *absolri possit qui restitutionem ad aliud tempus alwpu
necessitate remillit?*

3° .4n Anolinus *excusari possit a, restitutione, saltem erga
dominos læsos in allatis casibus?*

Solutio :

744.— II. ad I"l *Quxs.* Excusant *ad tempus* impotentia, sive physica sive moralis, quæ habetur quando restitutio fieri non potest absque incommodo valde gravi : v. g. si debitor deberet notabiliter decidere e statu suo juste acquisito, aut in gravem necessitatem incidere. Ratio autem (piare excuset magna difficultas, esi, quia in moralibus dicitur impossibile id quod est valde difficile, elquod decenter el honeste fieri non polesl. Hinc nobilis vir restitutionem differre potest, si eam facere nequeat quin artem mechanicam sibi insuetam exerceat, etc.... .^8

2° Excusant *in perpetuum* : 1° remissio seu condonatio debiti ex park creditoris; 2° praescriptio debitis vestita conditionibus. 1. *Comp. n.* 715.

B. ad 2m Quxs. Negalice per se, generatim loquendo, nisi urgeat gravis necessitas, et debitor promittat quamprimum restituere. Etenim qui restitutionem differt sine necessitate, injuste relinet id quod suum non est, et proinde contra justitiam peccat, etiamsi debitum non fuerit ex delicto contractum.

715. /L ad 3ra *Quxs.* Anolinus revera maximis laborat difficultatibus, ad faciendam restitutionem. Ad illas autem attendere debuisset antequam pecuniam alienam snrriperet, ut a damno inferendo averteretur. Sed nunc a restitutione non ideo excusandus est, ut bonum alienum retinere queat, siquidem nemini licet unquam ditescere ex re aliena injuste accepta.

Hinc 1" pro *furiis minoris momenti* restituat pauperibus aut causis piis, vel curet Missas celebrari pro iis quibus damnum intulit, si domini sim incogniti, vel adiri non possint sine notabili vel relativa difficultate.

2° Quod ad *furta prxcipua*, allinet, restituere satagat dominis cogniti', etiam cum gravi suo incommodo, quamvis expensas duplo majoresdannm facere deberet, ut supra dictum est, *n.* 712. — 2" Si domini sint incogniti vel si defuncti sint, et hæredes admodum multiplicati fuerint, quod facile evenit post longum temporis intervallum, vel si nimia adsit difficultas ipsis creditoribus restituendi, Anolinus in sinu pauperum debitum extinguat. *S. Lig. n.* 598. — *lugo, I).* 20, *n.* 190, etc. .vA|

CASUS X.

CAUS.E EXCUSANTES A RESTITUTIONE 2n.

1° Maulorius, gravatus debilis temporum calamitate contradis, nihi' aliud habet præler sex millia fr , sibi et familiæ necessaria, præseiliin au alendum lilium mente captum. , -'i

2" Thyrus varia debita dubia solvere recusat, alia, quia non estcerlib quod ipse vel paler ea contraxerit, alia vero, quia probabiliter paler vel ipse jam satisfecit. 'H·|

Hinc :

<î kh. l' An MAGi.ojui s onere, restitutionis liberetur?

2n ,In Tu y «scs excusetur a restitutione, sice in dubio de con-
trado debito, sire in dubio de solutione ab alio sen a
st peracta, ?

Soli no :

i Hi. /» ad II" Quxs. Maglorhs facile a i»*>liluli<»no nunc facien<b
rxrtt<andtis videtur. Serf in similibus <.;<il»η- \i\ solutio certi ef determi-
nata in theoria dari potest; idco ex circumslanlil· est depromenda.

717. — R. ad 2" Quæs. 1° Thyrsis potest hila conscienli.i recusare
<oliilionoin debitorum dubiorum patris, præsertim si \ir probos fuerit,
ilonec illa debita certis argumentis probentur. In dubio enim, vel in pari
causa, melior est conditio possidentis AnsUPER, quot homines se lingerent
defunctorum creditores, si solutionem reclamare possent quin debitum
probare tenerentur. 2° Si Thyrsus non habeat memoriam debili a se con-
tracti, neca reclamante probari queat, potest etiam abstinere a restitu-
tione facienda, ob eandem rationem. 3° Quoad vero debita certo contracta
el dubie soluta, major esi difficultas. In mero dubio Thyrsis ad solven-
dum lenelur, quia obligatio semel contracta certo adimplenda est, saltem
nisi solida ratio suadeat peractam esse solutionem. Idem etiam tenendum
'i pnesumptio Thyrsos adversetur : v. g. si negligens sit in rebus sui<
ordinariis adnolandis, vel in debitis persolvendis. In cæteris casibus con-
Irovertitur. Alii dicunt mun teneri ad lotum debitum sohendum, quia ad
ipsum perlinet ut invigilet et certo restituai. S. 7.Û/. n. 700. \lii *probabi-*
liter lunent restituendum esse *pro rata dubii*. \lii tandem debitorem
eximunt ab omni restitutione facienda, quia non est imponenda obligatio,
nisi de ea certo constet, Generalim recedendum esi ab i la ultima senten-
tia, qua* est paucorum ; quia praesumptio ordinarie debitori adversatur.
•l is facilius propendit ad iudicandum se restitutionem peregissee. Excipe
tamen casum particularem, in quo evidenter praesumptio vel multo major
probabilitas debitori faveret : v. g. si sit probus et diligens in debilis
solvendis, cl imprimis, si ipse asserat se certo debitum solvisse, licet cre-
ditor adhuc reclamet. Vide Comp. n. 721. x

CASUS XI.

PUERI ET RELIGIOSI.

RaHone restitalionis.

1° Agapitls, puer decem annorum, confessionem generalem ad S. Eu-
charistiam prima y ice suscipiendam instituens, se accusat de variis furtulis
in domo paterna commissis, qualia sunt ea quæ a pueris fleri solent, v. g
in esculentis, vel in aliis similibus. A Confessario autem obligatur, loco res-
tutionis, quam imploro minime poterat, cum nihil prorsus haberet, ad
veniam seu condonationem a parentibus postulandam, antequam absolutio-
nem recipere! Promisit Viarius, se. id pnestiturim. *sse. Verum postea,
im.-lu'ohibilus et irretitus, propositum exsequi non acui' csl. Quid inde '

Infelix puer absolutionem eIS. Communionem, ul putavit, .sacrilege suscepit, atque per multos annos in consuetudine sacrilegii perseveravit.

2° Pet bonilla, Monialis, eum religiosasam paupertatem, nescio qna de causa, in re gravi ad communitatem pertinento violasse!, culpam in confessione debile fatetur ; sed cum damnum a se illatum compensare nequeat, urgetur, licet valde invita, ad hoc Superiorissæ patefaciendum, ul damni illius veniam et condonationem obtineat.

Hinc :

QI ER. 1° lw *pueri obligari possint ad condonationem lurlulonim domi patratorum a parentibus postulandam, deficiente alio restitutionis modo ?*

Mo l/» *Religiosi qui paupertatis votum infregerunt, res canubii deterioresfaciendo, ad condonationem a Superiori petendam teneantur t*
Quid de ratione agendi utriusque Confessorii ?

Solutio :

71K. — *R. ad I" Quæs.* Neg. Hælio est,quia pueri qui furia domestica fecerunt, sunt simpliciter ah onere restitutionis exempli, utpote impotentes, cum nihil habeant : impotentia enim pneserlim physica a restitutioni excusat. Ergo minime esi necessaria parentum condonatio, quia condonatio est remissio dehifi erga eum qui restituere debet: impotens autem milia obligatione ligatur, siquidem *nemo ad impossibile tenetur* : ergo Uapitus puer adstringi non potuit a Confessario, ul a parentibus veniam pro furtulis a se commissis rogaret ; imo, juxta S. *Lig. n.* 700, cum sententia *sal communi*, ut i* ait, excusandi sunt a restitutione, licet eam peragere queant, ii qui praesumere possunt *rationabiliter* creditorem debitum remittere, seu illud remissurum esse, si rogaretur. Verum, nonne parentes respectu liliorum, præserliin juniorum, furlula libcuUr remittere censentur ?

710. — *R. ad 2" Quæs.* Idem prorsus dicendum est de Religiosis ac tlpueris; siquidem eadem impotentia non solum morali, sed etiam physica, laborant. Ergo Pet bonilla, aequè ac Agaihtus, nullam debuit compensationem facere pro damno a se communitati illato ; ergo non potuit a Confessorio urgeri, ratione *injustitiæreparandæ*, ul a Superiorissa remissionem debiti rogaret.

720. — *R. ad 3m Quæs.* Jam salis liquet, ex dictis, qnidjsit de utroque Confessario statuendum. L'torque enim scientia et prudentia necessaria ••aruit, imponendo obligationem, valde gravem ac difficilem, pro re prorsus indebita. Sed gravius est arguendus prior Confessarius, utpolmajori* imprudentia; reus. Destruenda igitur omnino est praxis quæ viget in quibusdam locis, hujusmodi obligationem imponendi pueris qui ad primam Communionem disponuntur. Lugenda enim experientia constat, har praxim rausam esse sacrilegiorum bene mullorum.

CASIIS XII.

DEBITOR MI NDO VALEDICENS.

Patrick s, mercator, cum infelicem in commercio successum fuhm i'urtilus. nullum novit modum quo res suas in pristinum statum restituere, atque debita sua bene inulta diluere valeat. Quid miser? Ecce ! Ipsi in mentem venit mira excogitatio ; modum invenit a tam infelici casu >...< eripiendi. Quemnam ? Accipe. Fallaci inundo simul et improbis creditoribus in letcrnum valedicens, religiosasam paupertatem, omnibus thesauris putiorem, apud Capucinos amplectitur, per preces debilis satisfactorus.

Hinc :

Quær. I" *An gravatus debilis lirite el valide Religionem ingredi t profiteri caleat t*

2" *In ingressus in Religionem reapse a debilis solvendis e<-cusari possit ?*

3" *Si Religiosus lucretur aliquid in Religione, an possit r>d debeal hoc debilis solvendis applicaret*

i° *S't legatum ipsi obveniat, an possit rei debeal es illo debilis satisfacere ?*

Solutio :

721 l/». *ad II" Quæs.* I" Quidquid sil de pire naturali, honm jrav)tus ingenti .ere alieno, per dilapidationem contracto, prohibetur sub gia u Religionem ingredi. Attamen validi· profiteretur. Nĩ< *cr Conslii. Siaeh lrl Clementis I Ul.* N'<m comprehenduntur in prohibitione illi qui. absqu· gravi culpa, debita contraxerunt : quia lex loquitur lanium do dilapidaloiibus, et de iis qui rationes reddere debent, scilicet rationes v aide, litigiosas, intrincatas,el litibus causam daturas.

2" Neque gravatus debitis licite potest ingredi Religionem, saltem *probabilius*, in aliis casibus, si in sa'culo manens brevi tempore, v g. intra minum aut biennium, secluso anima· periculo, industria et labore, debita-na aut magnam eorum pariem facile soluturus esset. Secus vero, si diu exspectare deberet, vel si absque notabili difficultate satisfacere non posset. S. *I.ig. I.* 4, n. 71.

722. — *R. ad 2" Quæs.* Ingressus in Religionem non liberat *per* >< directe a debilis solvendi , sed indirecto : scilicet quatenus impedit licite, juxta modo dicta, media quibus debita solvi possunt. Etenim, excepti' casibus Jure canonico prohibitis, debitor licite ingreditur Religionem, saltem quando nequit facile et brevi tempore debiliis satisfacere, ante ingressum : **ergo eo ipso ab onere solvendi debita liberatur.** Etenim lex naturalis non amplius urget quando debitor nequit satisfacere, nisi cum uio lauto detrimento libertatis,el cum periculo æternæ salutis in sæculo •itnilirndæ. Debitor enim non tenetur cum tanto incommodo perfection sL/tu lluligionis privari. S. *Th.* 2. 2 g <89. S. *I ig. ibid.*

R //</ :>" Quæs. Debitor qui Religionem ingressus est,

possit, laborare debet ad debita solvenda, et lucrum quod facit, ad id applicare, si Superior permittat; quia, si diximus, status religiosus non liberaliter a debitorum solutione, sed tantum facultatem solvendi impedit. Superior vero minime hanc licentiam concedere tenetur. *Elbel, n. 315.*

72\$. — *ad Quæ.* Non potest debita solvere ex legato sibi obveniente, si solemnem emisit Professionem; quia tunc est incapax domini, sed ex Jure canonico legatum devolvitur ad monasterium per Religiosum, juxta regulam notissimam: *Quidquid Monachus acquirit, non sibi, sed Monasterio acquirit.* Secus vero, si vota simplicia solum emisit, quia in eo casu legatum reapse ei obvenit. I. *Comp. n. 718.*

CASUS XIII.

CESSIO HONORUM I°.

Lampridius, mercator, ex infelici casu sit impar ad omnia debita solvenda. Collectis creditoribus proponit integram solutionem, si expectari velint quinque annis, quibus conditionem suam restituere sperat. Creditores rem statim dirimi cum qualicumque jactura malunt. Consensientium omnibus, proponit solvere 60 pro 100, quod paucis post mensibus feliciter exsequitur. Plerique absolute et simpliciter subscripserant, plures tamen, subscribendo, subjecerant se integram repetere solutionem in casu quo status debitoris felicior evaserit. Be autem familiari Lampridii in praelium statum restituta, ipse nescit ad quid teneatur.

Quæritur. Ite *1/2 bona cedens, a reliquis debilis solvendis, si postea dices eradat, eximatur?*

2° In Lampridius *debeat omnibus creditoribus integram debitum solvere?*

3° *Utrum possit filiabus dolum conditioni convenientem erugare, et filiorum educationem perficere?*

§° In uror, quæ eleemosynas plurimas facere solebat, adhuc eodem modo facere valeat?

Solutio:

723. — *H. ad 1. Quæ. Nego:* 1° quoad cessionem *judiciariam*, quin illa cessio est tantum beneficium quod lex concedit debitori bona fidei et infelici, ut a coactione in foro externo immunis evadat. 2° Immo nego elfani quoad cessionem *voluntariam per se*, seu seclusa remissione, sive expressively implicita; quia creditores, componendo cum debitore, non renuntiant proprio juri ad integram solutionem, si debitor postea solvere queat. s. *Lig. n. 699.* — y, *Comp. n. 719.*

ad 2. Quæ. s. firmaliter. Sequitur evidens. Creditores mini, qui conditionem expresse non apposuerunt, eam implicitè apposisse censentur; siquidem paucissimi inveniuntur, quoniam reliquam partem debili remittere videntur. Attamen ad ebeumstantias attendendum est. Etenim, si unius plures subscribentes apponant scripto conditionem de repetenda reli-

qua parte debili, si debitor statum suum recuperet, et alii in eodem folio subscribentes hanc conditionem non ponant, censentur debitum integrum remittere.

726. — *II. ad 3. Quæ. s. firmaliter.* Illudque, si cessio non fuit fraudulenta; quia debitor, ad restituendum, non tenetur decidere. notabiliter e sua conditione. 8. *Lig. Horn. ap. n. 118.* Attamen Lampridius debet excludere quidquid in expensis non est conditioni contrarium. et eduralioiii liliolum absolute congruum.

II. ad 1. Quæ. Uxor Lampridii nunc sunt quidem interdicenda munus eleemosynarum, quod durissimum foret, et pro conditione sua immoderate eas multum imminuere debet. Sunt enim prius solvenda debita, quam largienda eleemosyna.

CASUS XIV.

CESSIO BONORUM 2°.

Olibrius, a re alieno gravatus, jam est solvendis debilis omnino impar: adeoque ad bonorum omnium cessionem faciendam cogitur. Infelix autem homo, ut jamjam instanti miseriæ subveniat, sibi, uxori et numerosi proli consulat, lacitis quamdam pecunia summam sedulo seponit et abscondit. — Alias omittit declarare quoddam debitum secretissimum, sibi Titio solvendum, monetque debitorem ut rem sub allissimo silentio teneat. Quod promittit et tenet Titius. Alias cum nuperrime prædolum vendiderit, lingit se acceptum pretium ad miseriam sublevandam ocus impendisse, licet nullum adhuc prolium acceperit; imo supradictum prædolum vendere festinaverat, antequam bona cederet, ne illud in prædolum creditorum deveniret.

Hinc:

Quæritur. 1° *Utrum cedens bona aliquid secreto screare possit?*

2° *An debitor erga bona cedentem ipse solvere possit, aut creditoribus illius debitum tribuere debeat?*

3° *In sit valiila vel licita venditio facta ante cessionem?*

§. *Quid de Olibrio? 1. teneatur ad restitutionem?*

Solutio:

727. — *ad 1. Quæ.* 1. Certo peccat contra justitiam cedens bona, si reus magni valoris occultet, quia damnum creditoribus infert. 2° Excusandus tamen est ab injustitia, si inopia prossus bona quædam servet, quibus sustentetur cum familia, saltem donec per judicem provisum fuerit. Post laetum autem, non inquietandi sunt illi qui res vere sibi necessarias modici valoris retinuerunt. Verum bona cedentes quam maxime a periculi hallucinationis cavere debent. s. *Lig. n. 699.* — Γ. *Comp. n. 700 et 719.*

728. — *II. ad 2. Quæ.* Debitor bona cedentis, cessione facta, sit debitor ipsorum creditorum illius cedentis bona; lue enim non est amplius dominus bonorum quæ semel cessit, siquidem dominium in suos creditores, unum sit: ergo debitor cedentis bona non huic, sed ejus creditoribus debitum tribuere debet. Excipe, nisi forte agatur de re minimi momenti, et infelix qui bona cedit magna inopia prossus videatur. s. *Comp. n. 700.*

R. ad 3^m Quæs. I^a Venditio est valida, nisi lex eam in aliquo casu irritet, ut irritantur ex Jure Gallico contractus qui fiunt intra decem die^s qui cessionem praecedunt. 2° Illicita vero est quoties est fraudulenta, seu quando bona venduntur cum praevisione proximæ cessionis, ut creditoribus subtrahantur.

729.—*R. ad 1^m Quæs.* Seu, quid de Ol i b r i o in triplici casu? *1^a print^a el secundo casu* non est inquietandus, si pecunia quam seposuit, vel servavit, sit ipsi vere *necessaria* ad suam miseriam sublevandam. Sequitur ex dictis in responsione *ad 1^m Quæsilum*.— *In tertio c^o*. su, tum Ol i b r i u s, tum ejus debitor, peccat contra justitiam fraudulenter prædium vendendo cum creditorum detrimento. Igitur, si pretium agri adhuc habeat, creditoribus illud restituere debet. V. *Comp. n.* 719-788. i

CASUS XV.

DEBITORES ANGUSTIIS PRESSI.

I^a Ma u r u s, antequam cessionem bonorum publice laciât, Ber t æ lilia suæ 200 fr. elargitur, titulo donationis vel renumerationis, ob officia alia sibi præstita. H

2° Ro m a n u s, iisdem pressus angustiis, bona sua fere omnia liliis suis vendit, sicque eae creditorum manibus eripit el in sua familia servat.

3° A d r i a n u s, debitis solvendis impar, postulat el obtinet juridicam bonorum separationem ipsum inter el uxorcm, ne ulriusque bona, quæ communia sunt, in creditorum prædam deveniant.

Hinc :

Quæ r . 70 . 1^a Ma l r i s *contra justitiam peccacerit!*

2° . In Ro m a n u s *ab injuslitiæ labe immunis sit!*

3° *Quid de Adriano statuendum ?*

Solutio :

730. — *R. ad 1^m Quæs.* Ma l r i s *per se* peccavit contra justitiam erga creditores, 200 fr. lilia¹ gratuito erogando. Ille enim qui debita sua solvere nequii, donationes elargiri non debet. Dixi *per se*, quia excipi forte posset casus in quo, magna inopia pressus, id faceret ut a lilia inde sublevaretur ; vel si hanc pecuniam lilia¹ dedisset non gratuito, sed in remunerationem ante ollicia præstita promissam. Sed illæ exceptiones in casu nostro comprehendi non videntur.

731. — *R. ad 2^m Quæs.* Ro m a n u s de gravi injustitia *per se* damniandus est, quia hæc agendi ratio est omnino iniqua et fraudulenta, ut nemo non videt. Attamen in aliquo casu excusari potest, v. g. si liliis bona sua vendendo, et ea in familia servando, intenderet pretium creditoribus tribuere, vel si ea vendat nl majus pretium obtineat, et sic creditoribus faveat, nedum ipsis noceat.

R. ad 3^m Quæs. A d r i a n u s non videtur inquietandus *pe. i* n x o r m i n i i u s habet juridicæ PetTMdi 1,0ηθII²η ^paralionemt modo id obsquo fmudi liat, nec u\or injustitiis marii <oopcrnia Πη i i i . \ m debitis injusto vel prodigaliter contrahendis.

CASUS

DE RESTITUTIONE IN SPECIE

SEU

Ilk restitutione pro homicidio, pro stupro et adulterio, pro defraudatione in tribulis, et pro damno occasione militiae.

CASUS I.

RESTITUTIO PRO HOMICIDIO I".

Hir c i n u s, inimicus Ber a l d i, ei vitam eripere decrevit, cum impune hoc pravi animi consilium exsequi posset.. Paulo post accidit, ut inter BmiALRUMet R u f u m grave exoriretur dissidium. R u f u s ira excandescens, pluribus audientibus, se interfecturum Ber a l d u m jurat. Ilis cognitis, Hir h m s judicat propitiam occasionem sibi oïferri, iram in Ber a l d u m absque ullo sui periculo explendi : prævidet enim hujus mortem R u f o imputandam esse, quippe qui, ob alia crimina, vulgo scelestus habetur. Itaque, spe impunitatis fretus, sequenti nocte Ber a l d i m domum revertentem dani occidit Die sequenti, morte Ber v l d i vulgata, Ri res criminis reus vulgo putatur : quare a satellitibus comprehensus, et in judicium idductus, tum testimonio eorum qui eum mortem Ber a l d i juramen" promittentem audierant, tum aliis indiciis, capite damnatur ac plectitur. Hinc R u f i uxor et teneræ adhuc retatis lilii, qui omnes ejus labore victitabant, ad egestatem redacti sunt.

Il INC

Qiæ r . 1º In *mors Run, præter Ber a l d i necem, sit Hir c i n o imputanda ?*

2" in *ad aliquid teneatur erga familiam Ri n el familiam Ber a l d i, si detrimentum e.r ejus morte patiantur, lici t in egestate non versentur?*

1º In *ad aliquid teneatur erga alios cognatos, præter uxorem et filios et parentes?*

Sol u t i o :

732.—Il. ad I" *Quæs.* Hir c i n o minime parcendum. Etenim, præter Ber a l d i homicidium, etiam R u f i mors ipsi imputanda est. Ratio est, quia sedes Ber a l d i, in istis circumstantiis patrata, gravissimam suspicionem in R u f u m *perse* iniecit, ita ut ejus damnationis causa moralis fieret | Vogler, n. 17 i, ubi similem habet casum, et eodem modo solvit.

Dices . 1º r.evisio damni non sullicit, juxta multos, ul praevidenti damnim sil imputabile, si ipse per suam actionem non sil ejus causa ellicax l'uiTo in præsenii casu Hir c i n i s est tantum occasio, et oon rausa dam

nationis Run. Ergo hæc damnatio non Hircino, sed errori iudicum « imputabilis.

R. In nostro casu non agitur tantum de damno præviso, sôd etiam de damno moraliter creato el vere intento. Hircinis enim de industria uti voluit præsentibus circumstantiis, Hero maxime nocivis, ad homicidiân Bkralbi patrandum. Ergo datur vera connexio inter media ab ipso adbibita et l>i-i i damnationem; ergo mors Run est reapse Hircino imputabilis ; ergo Hircinus nulla misericordia dignus est. *Vogler, ibid.*

733. — R. ad 2.ⁿ *Quæs.* Hircinus lenelur *per se* ad restitutionem vi.^x. iilramque familiam, tum Beraldi, tum Ruri, si damna ex eorum morl-passa sint. Est enim causa necis ulriusque, scilicet, causa mortiprioris, el causa *moralis* mortis posterioris. Per familiam autem inelliguntur cognati proxime conjuncti, ut sunt lilii, parentes, uxor, quia isti consentin' esse una eadeimpie persona cum defuncto. Attamen *probabilité* homicida a restitutione excusandus est circa damna futura, si cognati facili sibi subvenire possint; quia cognati non videntur jus habere jnisi ad ». quæ occisus, ex stricta pietate, ipsis erogare debuisset. F. *Comp. n. 720-726.* **IM**

734. — R. ad 3.ⁿ *Quæs.* Hircinus *probabilius* non lenelur ad resarcienda damna quæ subire putuerunt alii cognati occisorum, præter eos qui stride et proxime sunt conjuncti, ul modo dictum est; quia fuit catiis? remota tantum et vehit per accidens, horum damnorum. I. *Comp. ibid.* — *Elbel, n. 210.* — *Lacroix, n. 310,* etc.

CASUS II.

RESTITUTIO PRO HOMICIDIO *2°.

Jacobus occidit Marcum, qui familiam luxu et potu depauperabal. Jube-tur a Confessario, ut aliquam pecunia summam compensationis titulo tri-buat. Respondet ille mortem Marci minime ejus familiæ nocuisse, imo potius in ejus beneficium vertisse. Instat Confessarius, et parere nolentem absque absolutione dimittit. **IM**

2° Vbaldus, habita cum Sabiano querela, ira percitus, alapam a<l<r-sario impegit. Sabianus injuriam talem sola sanguinis elfusione reparari posse censet; Ubaldum igitur in singulare certamen provocat. Hic ven) infeliciter decertans in palæstra, ab illo confossus occubuit, uxorem, filios et matrem ipsam angustiis el inopia pressos relinquens. **4**

Hinc :

Quær. 1° In Jacobus reapse ad aliquid teneatur erga familiam Marci, quem occidit? Et an Confessarius compensationem illam injungere potuerit?

2" In Sabianus resarcire debeat damna quæ, er occisioni-adrersarii in duello, ejus familiæ evenerunt?

3° In provocatus ad duellum, si adversarium occidit, aco dendo moderamen inculpatx tutclæ, damna familitt occisi Hiata compensare teneatur?

Solutio :

735. — R. ad 1.ⁿ *Quæs. Xego.* Jacobus enim nullum damnum intulit familia Marci, cum e contrario majorem honorum dilapidationem irnpedi-u'ilil. Ergo Confessarius non potuit, ratione justitiæ. illam compensationem erga prædictam familiam præscribere sub absolutionis denegatione. Potuit tantum, per modum pomitentia, ipsi injungere ut aliquid huic familial tri-buat, si inopia labore, vel ea non indigente, ul eleemosynas pauperibu-eroget. Contradicit *Collator Rulhenensis, de Justitia, p. 280* ; quia, ait, Marcus potuisset ad meliorem frugem se recipere, et familiæ opitulari. Sed spes illa admodum tenuis apparet ; præter quod non est imponenda obligatio restitutionis pro damnis adeo incertis el remotis.

736. — 1°. ad 2"ⁿ *Quæs. Xego.* Ratio est, quia decertans in duello, sive provocans, sive provocatus, censetur facere adversario potestatem ul contra se agat quantum potest : ergo pariter censetur consentire in sui occi-sionem, casu quo fuerit superatus, et consequenter remittere obligationem compensandi. *Scienti enim el colenti non fit injuria*, quando jus remitti potest; atqui duellans remittere potest bona temporalia. Ergo, etc. *Elbel, n. 217.* — Sunt tamen quædara jura familiæ quibus duellista renuntiare nequit, scilicet, jura *strictissima pietatis*; juxta quæ, v g., paterfamilias suæ familiæ indigenti procurare necessaria debet.

II. ad 3"ⁿ *Quæs. Xego.* Sequitur ex dictis. Etenim qui duello confligit, confert adversario potestatem agendi contra se in quantum potest. Ergo circa hoc censetur pariter renuntiare juri suo, in ordine ad damna ab altero resarcienda. *Elbel. ibid.* — *Γ. Comp. n. 726,* etc.

CASUS III.

RESTITUTIO PRO STUPRO.

Silvia, puella bonis imbuta moribus, infelici casu a Lupino seducta, vel potius violenter oppressa est. Virginitatis suæ jacturam deplorans, el quasi desperationi proxima, elapsis duobus vel tribus mensibus, ad Lu-pinum accessit, asserens falso, se ex illo concepisse, postulansque ut sibi. lum pro defloratione, tum præsertim ad vitandam infamiam, et prolem alibi pariendam et educandam, duo francorum millia solveret; secus minabatur eidem accusationem coram judice, el propalalionem criminis coram uni-verso mundo. Lupinus, lum ad vitandam infamiam, tum ad prolem enutriendam et educandam, postulatam pecuniam, licet valde invitus, solvit. Sila ia aëro, ad confitendum accedens, a Confessario postulai an prædictam pecuniam acceptam relinere possit ? Al Confessarius pecuniam illam Lupino restituendam esse pronuntiat.

Hinc :

Quær. 1° Vt Silvia acceptam fraude pecuniam sercare possit in compensationem jacluræ virginitatis rei alio titulo ?

2° Quid, si puella non habuerit intentionem Lupini m denun-tiandi. neque, ejus ernnen propalandi. sed id a pecuniam ertorquendam simulaverit?

Solutio:

*

737. — *II. ad 2^m Quæ.* 1° Silvia nihil potest relinere præcise pro jactura virginitatis, quia hæc jactura non est prætio æstimabilis, et proinde illud damnum pecunia compensari nequit. *Lig. n. 640. — I. l'ougi II. 728.*

2° Neque potest retinere pecuniam fraude obtentam, sub prætextu prolis alibi pariondæ et educandæ; quia, ubi intervenit error circa causam principalem impellentem, movens ad contractum ineundum, ibi contractus est nullus. Atqui motivum finale, partialiter saltem, non subsistit, quia nulla est proles parienda. Ergo contractus, in quantum pro educatione prolis aliquid datum est Silviam, est nullus de jure, naturali. Ergo Silvia sub illo respectu nihil retinere potest.

3° Silvia servare potest pariem pecuniam, scilicet, ratione cessionis juris quod habet Lupinum denuntiandi, vel crimen ejus manifestandi. Kalio est, quia ex illa parte subsistit motivum formale honestum, pecunia a Lupino concessa*. Etenim Silvia, ob illatam sibi injuriam per stuprum. Lupinum accusare et diffamare potuisset: ergo potuit aliquid juste acceptare, eo fine ut e jure suo cederet, Hæc enim cessio juris est vere pretio æstimabilis: nec est dubium quod stuprator malit solvere certam summam puellæ, et famam servare, quam infamia, dissidiis, aliisque innumeris malis inde proventuris, ejusmodi sententia* subjici. Verum occurrit difficultas, scilicet quantam summam pariem puella retinere possit? Solutio præsertim pendet a variis circumstantiis, v. g. ex atrocitate injuriæ, ex lupratoris facultatibus, etc., etc. *Elbel, de Contr. in genere, n. 307 — Lugo, de Contr., l. 22, n. 156. — Lacroix, l. 3, pari. 2, n. 635. — /z«-•iiiis, Sanchez, etc.* Indubio, omnibus perpensis, quidni Silvia dimidiam pecuniam* partein servare posset? *Recole dicta supra, n. 626-627.*

738. — *R. ad 2^m Quæ.* Nihilominus Silvia poterit partem pecuniam servare, juxta superius dicta, licet non habuerit animum stupratorem denuntiandi, sed tantum pecuniam obtinendi. Etenim talis dolus non est injustus: nam juste poterat minari, sive habuerit serium animum denuntiandi, sive non. Non enim omnis dolus malus est; sed etiam datur bonus, vel certe indifferens, qui potius industria vel solertia quam fraus dici debet, scilicet, aliud faciendo et aliud intendendo, commodi justici gratia, *lia Elbel, ibid. n. 309. — Lacroix, ibid. — Lessius, — Sanchez, — Diana, (de., contra Lugo, ibid. n. 166. Recole dicta supra, n. 627.*

CASUS IV.

RESTITUTIO PRO FORNICATIONE I".

Labanus, precibus et blanditiis, Romeliam, puellam, in peccatum induxit. Primum reluctans illa, consensum tandem præstitit. Deinde subsecuta est proles, quæ ab ortu statim tumultu excepta est. Verum, divulgato crimine, Romelu nullam matrimonii honesti occasionem invenire potest. Quapropter damnorum compensationem a Labano cum strepitu, indigna bunda, requirit.

II INC :

Quær. Iu *Ad quid'.teneatur pater illégitima: prolis ?*2° .hi Labamus *ad. aliquid erga Romeliam teneatur?*

Solutio :

739. — *R. ad II" Quæs.* 1° Si stuprator, vi, fraude, dolo, minis, puellam violaverit, tenetur reparare omnia damna ei vel ejus parentibus obvenientia, quia es! causa ellicax el injusta lotius damni.

2° Si mulier sollicitationi consentit, fornicator ad nihil tenetur, nisi ex pravo consortio proles nata et educanda sit, ut modo dicitur.

3° Si vero, stante eodem casu, proles nata et educanda sit, tum paler, mm mater expensas ad ejus educationem *de jurenaluræ* pro rata conferre debout. /i'r *Jure Romano*, mater tenetur alere prolem per lres annos, ei postea pater ei providere debet *In Jure (iallico*, nihil expresse statuitur . attamen jurisperiti agnoscunt patrem et matrem in solidum reque obligari, diem ad alendos el educandos filios legaliter recognitos. Si autem lilii non fuerint recogniti, eadem obligatio ex jure naturali ad ipsos pertinet.

7i0. — *R. ad. 2,n Quæs.* La d a n i s ad nihil *per se* tenetur, nisi ipse rem propalaverit. Etenim, ex dictis, ubi mulier libere in peccatum consensit, vir ad nihil tonetur, nisi ex parte sua ad expensas pro educatione proli< faciendas. \.tqui in nostro casu nulla' sunt expensa' faciendæ pru educanda prole, siquidem ex utero matris in tumulum translata est. Ergo Romeliv sibi imputare debet infortunium, quod ex culpa subsecutum est. Illud ante criminis patratiorem praevidere debebat. Quot laerymæ tardius ex oculi-manant '

CASUS V.

RESTITUTIO PRO FORNICATIONE 2°.

HSigedertcs, cum Annam seduxisset, et ex crimine prolem suscepisset, ii'que matri neque proli vult succurrere, quia, ait, mulier libere peccat.· consentiendo, libere etiam in omnia damna qu;e subsecutura forent, su-beunda, consensit.

2° I.oELtus pravum consortium pluries habuit cum Lucia. Postea grandit evasit illa, et sut» tempore prolem in lucem edidit. Redamat igitur, ut sibi misera? et lilio opituletur. Negat ille se ei quidpiam erogaturum esse, quia, ait, illa eodem tempore in aliis turpibus consortiis versabatur, et facile sui corporis copiam aliis etiam faciebat : ergo minime constat natam prolem sibi essetribuendam.

IIinc :

Ilier. I'' .hi *valeat excusatio Sigbberti?*2° /InLtiBLlus *ab omni obligatione liberetur?*

Solutio :

7>|. — *R. ad II" Quæs.* Turpiter errat Sigbbertus circa obligationem mam. ut nemo non videt Quam sint injusta' ejus excusationes, patet e\

dictis. Pater enim in omni casu saltem aliam dimidiam partem expensarum pro educanda prole faciendarum, de jure naturali adstringitur. Ergo non audiendus SiGEBKRTus.

742. — I^o. ad 2^m *Quæst.* Quid vero de Iulio erga Luciam? Si verum sit quod asserit Luelius, seu si ipsi certo constat Lucum alios amasios frequentasse et sui corporis copiam eis fecisse, non est urgendus ad restitutionem faciendam, saltem probabiliter. Ratio est, quia tunc nata proles non certo ad eum perlinet; omnis autem certum imponi non debet, ubi dubia est obligatio. Lucia illud damnum sibi imputare debet, quippe quæ plures fornicatores admittendo, dubii causa fuit. I. *Comp. n.* 728, ele., *rl* 733. — s. *Lig. n.* 611. 637, etc. H

CASUS VI.

RESTITUTIO PRO ADULTERIO 1°.

Rosaura, muliera quinque annis conjugata, prole carens, reputatur difficulter eventurum esse ut prolem a marito suo Crispino suscipiat. Hinc duobus amasiis, circa idem quasi tempus, sui copiam fecit. Mox gravida est electa, et subinde prolem suscepit, nec discernere potuit a quouam c duobus complicibus prolem hanc, habuerit. Postea vero, eum duos filios marito suscepisset, dubium de vero patre prioris prolis majus adhuc evasit. Crispino autem defuncto, ejus Increditas a duobus filiis certis et a filio putato collecta est.

Hinc :

, ^ M

Qⁱ f. ii. 1°. in *ad aliquid teneatur adulter in dubio an proles sit sui rei mariti?*

2° In *ad aliquid teneantur duo adulteri in dubio utrum proles, certo illegitima. ad unum rei ad alium pertineat?*

3° *Quid ad casum expositum?*

Solutio :

743. — Iⁱ. ad I^m *Quæst.* Probabilius adulter ad nihil tenetur, quia de damno non constat. Non est autem imponenda obligatio, nisi certa sit. Adde quod filius reputari debet legitimus, nisi illegitimus probetur; in hoc enim dubio possidet matrimonium. S. *Lig. n.* 657, et alii *communius*. contra *plures* qui dicunt restituendum esse *pro rata* ab adultero.

Ad 2^m *Quæst.* Videtur utrumque adulterum obligandum esse ad restitutionem *pro rata*, juxta sententiam *communiores*; quia damnum in lior casu est certum, et constat illud ab alterutro adultero patratum esse. Uterque igitur est causa efficax incertitudinis, quæ impedit ne compensatio ab uno determinato exigi possit, innocens autem sen paterfamilias pro illa incertitudine pati non debet. *Lacroix, Lugo*, etc. Dissentit tamen S. *Lig.*, quia, ait, onus certum imponi non debet ubi dubia est obligatio. I. *Comp. n.* 733. ■

744 — Iⁱ. ad 3^m *Quæst.* In casu exposito de ortu illegitimo primi filii

minime constat. Etenim, cum Chispinls certos duos tilio^ ex uxore mim...
peril, poluii etiam primum ipse suscipere, licet per quinque annos prolem
niillani habuerit. Ergo pro legitimilale primi filii standum est

CASUS VII.

RESTITUTIO PRO ADULTERIO 2°.

Anatolia, a decern annis conjugata, nullam adhuc prolem a Bonifacio,
marito suo, suscepit. Hinc reciproca? querimoniae inter conjuges, diutur-
niisque rancor. Tristem ducebant vitam, quum ecce uxor cum alio vir,
pravum habet consortium, et inde mox gravida evadit. Absque mora va-
ferrima mulier felicem eventum marito renuntiat, scilicet tandem ipsum
evasisse patrem. Heipsa suo tempore, egregia forma filium parit. Gaudet
et exultat lætitiæ impotens, nimium credulos maritus, ex eo quod dimin-
uis tandem volis progenies supervenerit. In posterum omnia prosper.
Bonifacio succedunt; summa pace mutuoque amore gaudent conjuges
Tandem in senectute bona moritur putativus pater, lamis quod amplam
hæreditatem filio, talentis et laudibus cumulado, relinquat.

Ilinc :

Qijer. I" In *aliquid sil restituendum Bonifacio, sire ab iim
adultera, sire a viro complice?*
-u *An ab utroque sil restituendum lueredibus Bonifacu col-
lateralibus, pro hæreditate quæ ad eos devenisset, si
filius non fuisset fraudulenter Bonifacio suppositus?*

Solutio :

745. — *R. ad 1m Quæs.* Nihil videtur restituendum Bonifacio, neque
ex parte uxoris, neque ex parte complicitis. Etenim ipse Bomfacius omnia
bona sua, decurrente vita, servat. Si quid autem pro filio putato, tum nu-
triendo, tum educando, expenderit, amplam percipit compensationem in
pace sibi occasione hujus filii restituta, in gaudio et felicitate qua abhinc
frailur, uno verbo in omnibus prosperis qua* ipsi proplerea succedunt, ita
ut pro eo multo melius sit illa gaudere prole quam ea carere. Hæc autem
commoda non mediocri pretio sunt aestimabilia.

746. — *Il. ad 2m Quæs.* I terque adulter *per se* restituere debet inquan-
tum fieri potest lueredibus etiam collateralibus, *pro rata*, et *in solidum*,
alterutro deficiente. Obligatio ista ex principiis generalibus juris finit
Etenim consanguinei qui, secluso spurio, in hæreditatem colligendam vo-
cali fuissent, hoc commodo injuste frustrantur; habent enim *jus strictum*
uon quidem in iisain hæreditatem, si non sint hæredes necessarii, sed m*
fraude ab illa adeunda impedianur. Ergo ipsis est restituendum, saltem
pro *rata* spei quam habebant ut illam consequerentur. *Carrière, de Justi-
tia, n. 1388. — Schmalzgrubei, Jus reel. I. 5, part. I, lit. 38, η. 112,*
ubi dicit : « Tenetur adulter pompensare omnia damna quæ intulit aliis li-
beris aut lueredibus legitimis. † Hinc Bonifvcius habendus est perinde ac
µ ab intestato moreretur, et prole careret. Possunt autem excipi plure>

ni hi <τ ι ι;ρι>»XR ix specu
casus, v. g. si coii-larel quod IUxii u ics bona sua bis legitimis lieredi-
lius relinquere noluisset in casu in quo prole fuisset deslitulns, etc. In
praxi vero dillicillime restitutio saltern ex iutegro fieri potest, sive ex parte
viri, sive præsertim ex parte uxoris.

CASUS VIII.

RESTITUTIO PRO ADULTERIO 3°.

Drusus prolem, ex illegitimo commercio cum Drusilla susceptam, nd
nosocomium secreto deferri jussit, vitandi scandali, famæque inm compli-
cis inm propria servanda' causa. Verum, licet salis dives sil, ad nullam
tamen compensationem pro expensis educationis prolis erga nosocomium
faciendam a Confessario induci potest. Quare ahsque absoluliope dimittitur.

Hinc :

Qi.fr. 1° In *ad aliquid teneantur qui prolem spuriam e-rponu.nl, ul
colligatur, ei in nosocomio suscipiatur atque educetur,
i" An recte Confessarius egerit cum Druso?*

Solutio :

747. — *li. ad 1n' Quæs. l/firm. probabilius*, cum sententia commu-
niori. Halio est, quia, si pia loca a munificentia fidelium fundata sini, pii
fundatores non sum pnesumendi voluisse parentes divites ah expensis
eximere; quippe qui eleemosyna non indigeni. Si vero a Gubernio erecta
sint, hoc non magis fornicatoribus favere intendit. Ergo... — Attamen
N. *Lig.* sententiam oppositam non solum ul *probabilem*, sed etiam nt
probabilio rem habet, n. 656, quia pia loca erecta sunt generatim pro om-
nibus infantibus qui a parentibus abjiciuntur. I. *Comp. n.* 734.

748. — *IE ad Im Quæs.* Non videtur damnandus confessarius, quippe
qui sententia communi se conformavit. Insuper recte potuit Druso illi-
quid solvendum præscribere, saltem ratione puinilentiaë, etiamsi ratione
stricta? justitia' non potuisset. Caveat tamen Confessarius pro sua pruden-
tia, ne rigorosam et absolutam obligalionen imponat, quando advenit pœ-
nitentem non esse monitioni obtemperaturum, quia absque frucln, imo
summo ejus periculo illum a Sacramentis averteret. In hoc igitur casu sen-
tentia *Ligorii* facilius uti licebit : *In omnibus respice finem.*

EASUS IX.

UXORIS ADULTER E CONFESSIO.

Zumella, vidua, e vivis abitura, congregatis quinque liliis, declara!
unum ex ipsis spurium esse, el ab eis postulat utrum velint ul quis sil
ille aperiat, aut malint sibi invicem illius injuriam remittere. Obstupefacti
et perturbati siluere primum omnes ; subinde singuli declararunt se malle
ut ros alto premeretur silentio,

oi ursi iri i ioxi 1x sci-n

Him. :

Ql æ r. 1° In *mulier adultera, lenealui se declarare, ad damnum pro-
lis légitimai impediendum ?
i" An filius qui. diceretur a matre spurius, ei credere deberet?*
3° /In recte egerit Zumella ?
4° *An condonatio mutua filiorum caleat?*

Solutio :

749. — *IE ad I" Quæs. Xeg. generatim loquendo*, quia *communiter*
hujusmodi revelatio sine maxima matris infamia et gravissimis incommodi»
lotius familia fieri nequii insuper lali modo difficile damnum reparari
posset. S. *Lig. n.* 653.

It. ad 2" Quæs. Neg. etiam, quia nemo tenetur credere, in sumn gra-
vissimum incommodum, unico testi, eliam probata fidei, nisi alia indicia
l'videnlissima accedant. S. *Lig. n.* 634.

It ad. 3" Quæs. Xeg. Remedium est malo pejus. Hæc enim agendi ra-
tio est imprudenlissima, quia potest esse causa proxima suspicionum el
dissensionum, etiamsi spurius nullo modo designaretur.

750. — *It. ad 4" Quæs. Xeg.* pariter; talis enim matris propositio est
iniqua, quia omnibus liliis melum gravem injicit, el ellicit ut suspicioni ille-
gitimi ortus subjciantur. Hinc tali via mater nullatenus ab onere restitu-
tionis excusaretur. Confessarius igitur nunquam hujusmodi praxim neque
suadere, neque permittere potest. *Lugo, D.* 13, n. 42.

CASUS

DEFRAUDATIO IN TRIBUTIS 1°.

Severinus, Sacerdos, confessiones excipiens, sedulo pomitontes inter-
rogat utrum nonnihil defraudaverint in tributis solvendis pro mercium
emptione, venditione aut transvectione ; item utrum prepositos devitave-
rint, vel etiam utrum ultro omiserint merces transvectas prepositis mani-
festare, etiam non interrogati . latentes autem obligat ad restitutionem in-
tegram præposilis faciendam, seriamque promissionem ab iis exigit, el
quidem sub absolutionis denegatione, non amplius de e. elero delinquendi

Lia x d i x i s autem, alter Sacerdos, de proposito nunquam pœnitente<
arca tributa interrogat ; si quos ultro conlitenles audiat, tacet ; interrogan-
tibus de liceitale defraudationis respondet non videri quidem illicitam,
saltem post fictum non esse restituendum ; imo damnare non audet præ-
positos négligentes aut malevolos in officio suo adimplendo, nec ipsorum
praqiositornm corruptores.

Hinc :

Ql fr. I° hi *detur stricta obligatio in conscientia solcendi vectigalia
seu tribula, quæ pro mercibus remlcndis aut errhendis
statuuntur ?*

Quæstio 2ª hinc, *re/ quomodò percent præpositi in officio negligentes, et an teneantur restituere fisco, tum pro damno emergente, tum pro inultra quam defraudantes solvere debuissent?*

3° *Quid de ratione agendi utriusque Confessarii?*

Solutio :

751. — *It. ad 1^{am} Quæst.* Nemini dubium est adhortandos esse lidere, ut tribula omnia diligenter solvant. Attamen non tenetur Confessarius perire a pœnitentibus, utrum alicujus defraudationis sine rei ; Ime enim in praxi communi omnino alienum est. Non est constitutus Confessarius sicut vectigalium præpositus, aut exactor publicus. Quod vero ad iorum conscientia* allinet, generatim fideles etiam timorati non existimant se peccatum, saltem grave, committere, neque ad restitutionem teneri, si quandoque vectigalia solvere omittant, si merces propter quas tributum exigitur occultent, si præpositos declinent. Plerumque nihil proficeret Confessarius, si e bona fide eos excutere contenderet. Insuper res in maximæ controversia* inter Theologos subijcitur, nec perlinet ad Confessarium eam dirimere. *V. Comp. n. 738.*

752. — *It. ad 2^{am} Quæst.* 1° Præpositi tributum non exigentes peccant *per se* contra justitiam et quidem *graviter* in materia *grati*, quia *ex officio* stricte obligantur ad invigilandum atque ad tribula diligenter exigenda. et consequenter ad restitutionem erga Gubernium tenentur. Excusandi tamen videntur, si in re levi benignius agant, praesertim cum pauperibus, et etiam cum iis qui diligenter solvunt.

2° Non tenentur restituere fisco pro mulcta quam defraudantes solvere debuissent, quia non sunt constituti ad procurandum fisco lucrum et mulcta, sed ex tribulis. Constat etiam ex praxi contraria, cui consonat sensus communis. *V. Comp. n. 693, 755.*

753. *It. ad 3^{am} Quæst.* 1^a Quantum imprudens fuerit in tota sua agendi ratione Severinus, luce meridiana clarius est. In posterum abstineat a pœnitentibus, qui de tributis tacent, vexandis. Prudentius silebit et ipse ; quod si interrogetur, adhortetur ad tributa omnia fideliter præstanda, sed caveat ne solvat difficultates, quas etiam doctiores dirimere non valent.

2° Blandinus in sensu opposito ulterius procedit : errat enim, a peccato et a restitutionis obligatione eximendo præpositos gabellarum negligentes in officio adimplendo, aut defraudantibus indulgentes, et eos qui prepositorum perversitati cooperantur, eos. g. pecunia corrumpendo. Constat ex prædictis.

CASUS XI.

DEFRAUDATIO IN TRIBUTIS 2°

Forbinus vendit Giberto prædium trigintafrancorum millibus. Vellet autem imminuere tribulum gravissimum venditioni immobilium a Gubernio impositum. Quomodo facient? Industria nulla est, imo et communissima. Conveniunt de pretio 20 millium francorum tantum in actu publico manifestando et inserendo. Pergunt ad notarium, et hunc inferio-

rem valorem solum declarant. Sublidens notarius, quippe qui verum nrædii valorem noverat, ail Gibkrto : *Egregia libi res erit, papae' hm'* el tacitus actum conscribit.

Hinc :

Ql eii. 1° \u graciler peccent contra justitiam illi qui, empto prædio, in contractu minus fingunt pretium ne soleant tribulum ?

2" hi in hoc casu notarius, qui fraudem noritet contractum scribit ad restitutionem teneatur ?

3" Quid, si notarius id. contrahentibus suasisset ?

Solutio :

754. — R. ad ITM Quæs. Controrerlilur : triplex datur sententia probabilis. I. l *Sententia affirmat* cum *Bouvier, de Restitui, in specie q. 3, a. 1,5 2*. Ratio est, quia est semper fraus el mendacium celare verum pretium in venditione solutum.

2* *Sententia* obligat ad declarandum non quidem pretium ipsum solutum, sed intrinsecum rei valorem saltem infimum, quo res absolute emi potuisset ; quia talis declaratio a>qmlati conformis est, ne: potest es<e rentra mentem legislatoris, qui intendit tantum percipere tribulum valori n-i aliquo modo proportionatum. lino plures dicunt satis esse, si declaretur paulo ultra dimidiam pretii partem. *Rousselot ed. SætUer, de Leg.*

3* *Sententia*, qua? *probabilior ridetur*, eximit contrahentes ab omni "Illigatione pretii veri declarandi, quia lex non videtur aliud intendere him firmare contractum publicum, el traditionem rei, sicut solutionem pretii, et dare assccurationem in casu litis judiciariæ. v. g. *evictionis*, etc Quare nulla apparet conscientia» obligatio, neque declarandi pretium solutum, neque valorem, saltem infimum, quo res æstimari possit. Sed illi •lilii rei pretium plus æquo imminuunt, se periculo mulctam solvendi •vponunt. Quod vero spectat ad successiones, satis erit declarare valorem juxta redditus annuos, ul ex generali consuetudine fieri solet. Sic *Collator Vniciensis, de Leg., pari. 3, sect. 3*. — *Valentin, Examen sur bs professions, etc., e. 8, η. 239*. — Cauerum Gubernium, ope *cadastra* modum facilem præ manibus habet fraudes hac in re detegendi.

753. — R. ad 2TM Quxs. Nego : etenim notarius non constituitur r.r ilficio ad tribula fisco procuranda, ul præpositi tribulorum, sed ad actus publicos recte conficiendos. Declaratio autem pretii, ad valorem actus nmi pertinet. Insuper, neque peccat contra justitiam defraudationi coope- liindo, quia probabiliter a peccato excusantur ipsi contrahentes.

756. — II. ad 3TM Quxs. Crescit dillicullas : alii dicunt notarium in hoc rasu teneri ad reparandum damnum quod fisco infertur, quia, si non leuca- Hir ad impediendam defraudationem in tributis, tenetur saltem ad non cooperandum modo positivo. Verum ab aliis excusatur, [quia, si non peccant in hoc contrahentes, neque peccat notarius, cooperando etiam *positive*. Viarius enim, licet harno publicus, non ♦<! tribulis praq»o<ilus. Erro non ' ictui *ex officio* procurare ut solvantur Ergo sub dio respectu e<t ho- mini privato æquipûrandus. *Id probabile censet Valentin, ibid.*

CASUS XII

DAMNUM OCCASIONE MILITIE

I" Placidus ad militiam sorte cogitur. Paulo post, t.edio alTeetns, et periculo corporis necnon anima? perterritus, derelicta secreto statione, ar-replaque fuga, tam liene delituit, ul per varios annos a satellitibus nunquam detegi potuerit. Verum, cum ad confitendum accessisset, ei pro salutari pœnitentia injunxit Confessarius, ul stationem illico repeteret. Sed surdam pradiens aurem ille, confessioni aupie ac militiæ valedicit.

2° Pacificus, non minus a militia quam a peste abhorrens, sorte tamen designatus, digitum indicem dextrum sibi amputat, et sic legi conscriptio-nis se subtrahit. Elapso anno, confitetur; sed absque absolutione dimitti-tur, donec ei, qui suo loco profectus est, restituerit.

Hinc :

Qujin. 1° *Quomodo peccaverit* Placidus ? *¶* *sub gravi nilili<um re-petere teneatur'!* In recte Confessarius egerit '!

2" I» Pacificus *peccaverit contra justitiam legalem, rei etiam commulaliram ? Quid, si, ante sortem ipsam, sibi di-gitum amputasse!, aul fugam in aliam patriam arri-puisset ?*

Solutio :

757.— R. ad*Am Quæs.* I" Placidus *perse* peccavit graviter contra justitiam legalem, seu contra obedientiam Principi debitam. Ratio est, quia leges qua* militiam respiciunt, sunt justæ et necessaria· ad rectum ordinem, et proinde in conscientia observari debent.

2° Tenetur proinde *per se* sub gravi redire ad castra, quia, si peccavit graviter aufugiendo, permanet in peccato non redeundo. Excipe, si nimium salutis periculum incurreret, v. g. si media confitendi non ei suppeterent, etc., vel si redeundo gravissimis pomis plectendus esset.

3° Confessarins non sal prudenter egit. Debebat enim perpendere utrum Placidus ad militiam redire posset absque tanto incommodo *spirituali* vel *temporali*. et etiam prævidere utrum obligationi manifestata· obtempe-raturus esset. Id enim, quod probavit eventus, facile suspicari potuisset Nam aliud est obligationem in *speculatione* definire, et aliud cani *bipriui* urgere, saltem in mullis casibus. *Bouvier, fle Damni/iralore.* — <'infé-rences d'Angers, de Statibus, Conf. 5.

758. —R. ad 2" *Quæs.* I" *Controcrrtilur.* luxla alio- Pacificus pec-cavit graviter *perse*, non lanium contra justitiam legalem et obedientiam. sed etiam contra justitiam co nmulativam, si alter, secu< non cogen lus, ejus loco substitutus fuerit ; quia, injuste oneri militia' se subducen lo, onus illud injecit in alium qui a militia exemptus fuisset.... Singuli enim eximendi *jus strictum* habent ne talia media fraudulenta cum ipso-rum détriment'· adhibeantur. *Rourbr, de RcstH. 7. 2, art 2.* — *Coussri. n. 1002.* — *Conf. d'Angers, ibid.*

¶Ii vero *non improbabiliter* Pacificum nostrum eximunt a peccato contra justitiam commutalixam, et proinde a restitutione. Ratio est, quia miles sorte designatus, et fraudulenter militiæ se subtrahens, videtur pec-care tantum contra obedientiam suo Principi debitam, neque causa est dlicax damnorum qua' aliis inde provenire possunt. *Sic DI), f.yonnet, Tr ile Justit.* — *Collator Aniciensis, de Justitia, etc.*

759. — 2° Si Pacificus ante sortem se mutilasse!, *controrertilur* pa-riter utrum pueeasset contra justitiam commutativam necne, ob easdem rationes. Si vero in aliam patriam se conferret, ul ibi vitam degeret, nullo modo peccaret, quia lege patrite sute absens non adslringerelur, eum lex extra territorium suum extendi nequeat. V. *Comp.* ». 749.

Nota. Cæteniii confundendi non sunt conscripti ad militiam sorte legitima designati, oui) ii> qui pro injuste liberatis militiam subeunt, his enim indulgentium foret. <nm injuste cogerentur.

CASUS XIII.

DAMNUM OCCASIONE MILITIE 2°.

Tiieiu d v n t h s, militiam maxime reformidans, sorte tamen designatu.-, ¶r mandum, medicum, pecunia corrumpit, atque ab eo infirma? valetudini-testimonium oblinet, etsi bene valeat; sicque a mi'ilia exemptus dimitti-tur. En tibi casus millies quotannis repetitus et a te solvendus.

Hinc :

Dieu. 1° *Quid dicendum de Trepidantio corruptore, et de Armando pecunia corrupto ?*

2" In ¶iimandus *pecuniam acceptam restituere debeat!*

Solutio :

7t)ll.— R. ad I" *Quæs.* I" Treiu d v x n u s peccavit graviter contra justitiam legalem, pecunia medicum corrumpendo, ul ab eo in fraudem legis invalidus declararetur. Peccavit etiam *probabilius*, juxta dicta in Casu pra'cedenii, contra justitiam comminativam, si pro ipso alter requi-ilus fuerit ; et tunc tenetur ad restitutionem erga eum qui loco suo |>n>|eeliirus erit in militiam, quia per fraudem oneri militia' se subtraxit

2° Armandus, medicus, pariter in hoc ultimo casu *probabilius* tenetur ad restitutionem defectu Trepidanti l, eum ejus iniquitati efficaciter cooperatus fuerit. Hoc enim ex principiis absolute sequitur.

761. — R. adi" *Quæs.* Certo ¶rmandus, medicus, pecuniam aTuEpi-ihx tio acceptam relinere nequit, antequam eum invalidum declaraverit, quia contractus est de materia turpi, et proinde irritus. Facta autem de-claratione fraudulenta, *controrertilur*, ul mox dicetur in casibus sequen-tibus de *materia contractus*. K. *Comp.* n.746.

CASUS

DE CONTRACTIBUS IN GENERE

S E I.

[*le materia contractus ; de ejus objecto ; de consensu requisita ; de oppositis consensui. nempe de errore, metu et dolo.*

CASUS I.

MATERIA CONTRACTUS 1".

1° Marius Αχτονοιο : « Te liberabo, aīl, ab inimico tuo, Titio, si minimums centum mihi promittas, quinquaginta statim erogando, ceteros mortuo Titio soluturus. » Annuit Vxtoxius. Itaque Marius, acceptis 50 nummis, Titium occidit.

2° Marius, a satellitibus requisitus, Paulum rogatum in ejus domo abscondi possit, 600 fr. ei promittens, si votis animal. Paulus, accepta pecunia, Marium abscondit et ab omni periculo salvat.

Ilex :

Qu. F. n. I" II. Marii s. *patrato homicidio, pecuniam jam ante acceptam relinere et promissam requirere possit?*

2n In Antonio, post actum, reliquam pecuniam Mario promissam solvere teneatur?

3° In Paulus pecuniam a Mario accipere et retinere valent, in secundo casu?

Solutio :

vj/E

762. — R. ad I" Quæst. (ontrahitur, Marius probabiliter potest relinere id quod, ratione contractus, ipsi promissum est. Ita communius cum S. l. q. n. 712, contra alios non paucos. Ratio est, quia, licet contractus, primum initus, fuerit invalidus ob materiam ejus litem, seu intrinsece malam, attamen post factum intervenire videtur contractus implicitus. cujus natura exigit ut, quoties unus contrahens partem suam præstitit, alter teneatur suam implere, si licite possit. Etenim, quamvis actio turpis nullo pretio per se digna sit. pretium tamen aliquod meretur, quatenus laboriosa, periculosa aut ignominiosa agenti. Igitur, re ipsa peracta, jam nullum est peccatum, si pars, quæ pretium promisit, illud solvat. Ergo Marius probabiliter pretium solutum servare et promissum repetere potest. B

763. — II. ad 2" Quæst. Quid vero de Antonio? Non tenetur reliquam partem pretii solvere, quia Marius non habet nisi jus probabile in illud. et proinde incerta est obligatio ipsi solvendi, ut patet ex dictis

Ergo quisque Mia probabilitate uti potest, Mario nempe, id quo. i leccpit servando, et Antonius partem quam non adhuc solvit relinendo, in dubio mini melior est conditio possidentis. *Reuter, n. 109, 339.*

764.— *II. ad 3, n Quæs.* Paulus licite et valide cum Mario contraint. Nihil enim in hac conventionem reperitur, quod eam illicitam aut invalidam reddere valeat. Materia enim contractus est licita, et consensus utrinsque contrahentis liber; nec insuper pretium pro ollicio præslando exaggeratum, nisi agatur de viro exigua conditionis, qui pecuniam promissam solvere moraliter non posset. Ergo P a i i s pecuniam a Mario accipere et retinere potest. Nec dicas, Marium contraxisse metu adactum; nam metus non fuit incussus a Paulo, sed a necessitate rerum exortus est.

CASUS II.

MATERIA CONTRACTUS 2°.

1° Milesius, a Titio conductus ul litteras ad dissitum locum ferat, audit Hobertum velle etiam aliquem eo mittere, ad negotium quoddam peragendum. Illi se olTert ad mandatant paries adimplendas, el cum eo paciscitur depretio eodem, quod jam a Milesio obtinuit, non manifestans sejam ab alio conductum esse.

2° Ar melina, puella, cum a Lœuo, eam ad peccandum sollicitante, pecunia donata luisset, consensu in actum turpem prorsus denegato, pecuniam servavit. Mias, eum ei ab eodem oblata fuisset pecunia, ea conditione expressa ut in peccatum consentiret, consensit quidem primum. <ed. accepta pecunia, consensum revocat, et pecuniam sibi servat.

3°/Emilius et Simon, amici, inter se statuunt nt Lugdunum tali die 'onveniant, peregrinationis ad limina Apostolorum suscipienda causa. Advenit quidem statuto die .Emilios. Simon vero, licet non impeditus, minime comparet. Hinc .Emilies, factis frustra expensis, domum revertitur.

Hinc :

Quer. I" In Milesii s *integrum pretium a secundo mandante accipere potuerit, vel ad restitutionem teneatur?*

2° tn Ar melina *pecuniam a Loelio acceptam relinere, possit in utroque casu?*

3" In Simon *contra justitiam peccaverit, rt ad restitutionem erga /Emilium teneatur?*

Solutio :

765. — *II. ad I" Quæs.* Milesius potuit totum pretium a secundo mandante accipere el retinere, quia non Ledit jus prioris quorum contraxerat, 'l posteriori se utilem præstat, æque ac si pro eo solo iter susciperet.

It ad 2" Quæs. 1° Ar melina ,/n *prima hypoUtesi*, absque lilia injlislitii pecuniam servare potest, quia nullum intervenit pactum de peccato patrando, siquidem pecunia a lu. ll. . -"I sollicitandam tantum puellam

erogata fuerat. In praxi tamen, ratione periculi, vel scandali, plerumque inducenda esset puella ad pecuniam Ecclesiis exornandis, vel pauperibus, erogandam.

2° *In posteriori casu*, Ar uel in a pecuniam servare nequit, quia concessa non fuit nisi ex pacto de peccato patrandi, et proinde nulla datur ratio ad pecuniam retinendam. Etenim, non impleta conditione xi«r *ipui non*, nullus datur consensus, ex parte Lo el ii, in domini pecunia translationem.

766. — *R. ail 3" Quæs. Per se non videtur Simon peccasse contra justitiam, nec proinde ad restitutionem obligari erga Æmilium. Etenim nullus contractus proprie dictus inter utrumque initus fuit, sed inierui propositum habitum est. Nam Simon non intendit se obligare ex justitia, nec suscepit obligationem damnum alterius reparandi; nec alter id requisivisse videtur. Homines enim solent huiusmodi obligationem explicite declarare, quando eam suscipiunt. Porro de hac obligatione non cogitarunt quidem. Insuper Æmilius ab itinere faciendo impeditus non est, licet solus fuerit. Attamen Simon non est excusandus a peccato gravi contra caritatem, si socium praemonere potuerit, sive nuntio, sive scripto, de propositione mutatione.*

CASUS III.

CONTRACTES DE ΠΕ ΤΗΤΗΤ.

1° Valfridus Elodiam ad peccatum inducit, sub ea conditione quod eam in matrimonium sit ducturus, si volis annuerit. Verum, crimine patrato, stare promissis recusat, (quin, ait. nulla proles ex pravo consortio cum Elodia concepta est, ac proinde nullum quoque damnum reparandum.

2° Maro, cum a Fulvia sub matrimonii promissione copulam obtinisset, lidem recusat servare, quamvis ex ea muliere prolem suscepit, quia, ait ! 1° enim habuit seriam intentionem eam ducendi ; 2° quia ipse nimium divitiis et conditione praestat; 3° quia ipsius parentes offensi remanerent.

Leontius Camillam ad crimen sollicitaverat eo pacto, ut aliquam pecunia? summam esset ipsi traditurus; patrato autem peccato, fallax homo miseram feminam, remuneratione promissa vacuum, derelinquit. Cum autem id Confessario aperuisset, ab «« ad pecuniam sub gravi solvendam adigitur. ω

Hinc :

Quær. I° Vt Valfridus ad matrimonium cum Elodia ineundum teneatur ?

2° i/h Maro Fulviam ducere teneatur ? rei ad tjuid sit obligandus ? Et quid de adductis ab eo rationibus sit dicendum ?

3° (n Leontius gracilem peccaverit, promissam pecuniam non tradendo ? Si recte solcisset, an pecunia a Camillii serrari potuisset ?

Solutio :

767. — Valfruh s, juxta sententiam communissimam, Elodia m durer* tenetur. Kalio est, quia contractus innominatus, *Do tit des*, etc., perlicitui lanium quando iit rei traditio, seu operis præstatio, et tunc cessat ratio et vis legum quæ pacta turpia irritant; neque enim obligatio quæ tunc ponitur in altera parte turpis est, aut ad rem turpem obligat. S. *Lig. n.* 642. ubi dicit banc sententiam tenendam esse. Contradicunt tamen nonnulli recentiores ex generali principio de contractibus ob conditionem turpem invalidis. *Sic Carrière, Counsel*, etc.

Attamen S. *Ligorius el alii communiler Doctores* exceptiones sua. doctrina» apponunt, scilicet : 1° si ex matrimonio timeatur pessimus exitus, ni discordia, rixa., scandala, etc.; 2° si vir cognoverit feminam, putans eam esse virginem, sed corruptam invenerit; 3° si futurum sil familiæ dederit*. 1° *probabilius* etiam si vir conditione mulierem notabiliter antecellat.

768. — *R. ad 2um Quæs.* 1° Maro tenetur ad Fulviam ducendam, si illo modo damnum reparare nequeat, quod plerumque evenit. Kalio est. Ie quia, licet ad matrimonium forte non obligetur ratione contractu*, deliciente consensu, ab eo tamen non esi eximendus ratione damnorum, quæ a damnificalorc necessario reparanda sunt; 2° quia ad bonum commune jus natural postulat ut omnis fraus a contractibus absit, et propterea obligat deripientes ut in pœnam suæ fraudis teneantur adversam partem deceptam omnino indemnem facere, perinde ac si nulla fraus intercessisset. Excipe tamen nisi femina ex verbis, aut ex aliis circumstantiis, ni promittentis deceptionem facile advertero potuerit, quia in eo casu sponte decipi voluisse censetur. S. *Lig. n.* 642, 643. — *Sanchez. — Syltius. el alii communiter.*

i° Quid vero de rationibus a Maroni adductis? Non valet *prima circulo**ulioe\ licta promissione deducta, quia existit damnum necessario reparandum. Igitur vel illud ada»qmle compenset. vel puellam ducat. *Secunda ratio* valere potest ad Mvronem a matrimonio excusandum, si convenientem dotem Fulviæ concedat, itant aliud matrimonium suæ conditioni nnigrum contrahere valeat. *Tertia ratio* non valet, nisi in quantum damnum puella; illatum resarciri posset, ut dictum est.

769. — *R. ad 3um Quæs.* Leontius *probabiliter* non tenetur pecuniam promissam solvere, si nullum sit damnum reparandum, ut sæpius contingit, quia contrarius de re turpi non valet; nec constat de obligatione aliunde proveniente». Si vero mulier jam pecuniam accepisset, *probabiliter* non teneretur eam reddere, juxta superius dicta. Γ. *Comp. n.* 760, etc.

CASUS IV.

MINOR CONTRAHENS.

I^{us} Victor, filius minor, studiorum causa a patre suo missus alio, liberio rem vitatu ducere cupiens, mox omnem pecuniam a parenlibn* l'ceplam rousumpsit. Quapropter aliam pecuniam mutuo ab hospite pos-

tulavil, etsimul victualia ab eodem ad creditum accepit. Cum autem liliis debitis satisfacere non posset, horum solutionem ab ejusdem patre hospiti requirit. Sed pater ea solvere renuit, quia in hujusmodi debita a lilio contracta minime consensum præstitit.

2° Alfredus, decem et octo annos natus, in nundinis cum Marcello versans, simulat se optimam occasionem debita quædam patris absentis solvendi habere. Hinc a Marcello postulat trecentos francos mutuo sibi tradendos, et a patre restituendos. Libenter hic postulatam tribuit pecuniain, fraudem nullam in adolescente suspicans. Alfredus vero pecuniam liane in res vanas impendit.

.. 'Qi

Hinc :

7

Quæst. 1° An *calide contraluint minores?*2° in *teneantur ad solrenda debita, sire nomine proprio, sire nomine parentum contracta?*3° In *eorum defectu teneantur parentes, etiam ante judicis sententiam?*4° *Quid de casu Victoris et Alfredi? In ipsi, vel eorum parentes, pœfala debita solvere debeant?*

Solutio :

770. — /L ad II^m Quæs. Validitas aut firmitas contractus a *minore* initi, a variis locorum legibus pendet. Adeas igitur quisque in sua regione attendere debet. — De *jure naturali* minores valide contrahunt, si usu pleno rationis gaudeant. Ex jure revere ('altico minorum contractus sunt quidem validi, sed non firmi, id est, sunt reseindibiles per judicis sententiam, nisi ipsi minori faveant. Hinc, si ex contractu minor videatur consensu, ad beneficium restitutionis seu rescissionis admitti potest; secus vero, si nulla læsio subsequuta est.

H

771. — R. ad 2^m Quæs. *Affirmative per se*, nisi per judicis sententiam excusentur; quia, ut diximus, contractus minorum de jure naturali sunt validi, nisi quod iure iuridice irritentur. Minorantem beneficio legis uti non potest ut eximatur a restitutione pecunie, quam mutuo accepit aut dilapidavit, licet nullum lucrum inde reportaverit; quia tenetur adimplere obligationem quam certo novit, cum pecuniam postularet. Ipsius vero culpa tribui debet, si nullum emolumentum acceperit.

II. ad 3^m Quæs. *Negative*, nisi in contractum consenserint. Nemo enim obligationem ratione contractus suscipit, nisi in illam consenserit. Neque parentes de *jure naturali* pro liliis respondere debent, nisi eorum debitis efficaciter cooperati fuerint. Ergo parentes ante judicis sententiam non sunt compellendi *per se* ad restitutionem pro liliis faciendam. *Recole dicta supra, n. 586.*

Σ3

772. R. ad 4^m Quæs. 1° Victor tenetur ad omnia debita quæ fecit, solvenda, quia pecunia et victualia ab hospite in ejus beneficium ipsi præstita sunt. Si nunc ob impotentiam excusatur, suspenditur obligatio, non vero solvitui. Igitur, quando lilia propria habebit, omnia debita prius contracta solvere tenebitur.

■ ■

ijiihl vero ih· patre Vict o r is? Hecl e egit iñl> »olvere ex proprii» bonis debita a lilio cum lania prodigalitate, ipso inscio, contracta. Sibi imputaro debet hospes, si in Vict o r e adeo imprudenter confisus init.

2° Al f r e d u s pariter debita a se contracta sive proprio, sive patris nomine compensare tenetur, saltem quando poterit, si hic et nunc in impotentia versetur. Non enim ipsi prodesse potest fraus et malitia sua : *fraus* enim *sua nemini patrocinari debet*. Secus omnia impune a minoribus depranlationi traderentur. Mar c e l l u s, qui optima lide officium præstare putavit, jacturam pecunial snal. facere non debet. Clamat enim «equitas naturalis, eum indemnem faciendum esse. Neque pater Al f r e d i pro eo solvere tenetur, ut de Vict o r is parente dictum est. *Elbel, n, 310.—Gousset, n. 717. — Comp. n. 762, etc.*

CASUS V.

I X01. CONTRAHENS 1°.

1° Ger t r u d i s, mulier viro alligata, inscio marito, bona quædam paraphernalia vendit, ad solvenda debita sibi el conjngi communia. Mortuo autem viro, inducitur a vicino, qui bona vendita ambiebat, ad contractu» venditionis rescissionem juridice impetrandam. Majori pretio oblato illecta, Geht r u d i s huic vicino murem gerit, et recuperata bona eidem vendit.

2U Cel i n a, vivente marito, sed ipso inscio, doti» partem vendidit ad extinguenda debita liberiore vita contracta, filii vero, utroque parente defuncto, venditionis rescissionem postulant, el bona a matre vendita cum damno emptoris recuperant.

Hinc :

Qi.eii. I" In, *rei quatenus iixor contrahere possit?*

2° In Ger t r u d i s in primo casu potuerit rescissionem venditionis licite et juste postulare? Et si obtineat, an pecuniam ab emptore acceptam reddere debeat'?

3° In /ilii Gel i n e, in secundo casu, potuerint juste contractus a matre initi rescissionem petere'?

Solutio :

773. — II. ad 1" Quæs. Quod ad contractus uxorum special, etiam ul varia jura attendendum est. Ex *Jure Gallico*, uxor valide quidem contrahit, sed non /irmiler absque mariti consensu, ul de minoribus dictum est. I' *Comp. n. 767.*

//. ad 2" Quæs. I" Ger t r u d i s ad beneficium rescissionis recurrere nequit, quia contractus venditionis paraphernalium fuit ipsi et marito utili», cum pecunia arrepta ad debita solvenda impensa fuerit. Nec est ratio suffirions venditionem rescindendi, quod majus pretium de illis bonis ipsi a vicinis suis offeratur, modo justo pretio vendita fuerint. Si tamen infra justum pretium ba*c paraphernalia vendiderit, justam compensationem repetere potest.

2° In casu in quo rescissionem contractus obtineret, ppetuam al-
emptore acceptam ex integro restituere deberet, quia, rescisso contractu,
singulae partes in pristinum statum restitui debent.

774. — *II. ad 3m Quies.* Filii Celine beneficio legis uti possunt ad
bona a matre vendita recuperanda, quia damnum ex illa venditione
patiuntur. Debet igitur sibi imputare emptor, quod eum muliere sub
potestate viri constituta contraxerit.

CASUS VI.

1. Non CONTRAHENS 2°.

Sophia virum a re alieno pressum habet. Ejus nomine et in ejus com-
modum, uxor pecuniam sibi mutuo tradendam ab Elodia efflagitat. Hae
vero suspicans statum rerum mariti hujus labilem esse, ait : « Pecuniam
tibi in viri tui favorem minime tradam, nisi tu, qui notabili gaudeas dote,
pro illo spondeas. » Spondet citius Sophia ; sed vir, haud multo post,
rescissionem bonorum omnium facere adigitur, et moerore confectus cunctis
excedit. Pecuniam suam confestim repetit Elodia. At Sophia solvere
abnuat, quia ex lege, ait, spondere non potuit absque mariti consensu.

Ille respondit :

<9

Quia si. In Sophia pecuniam ab Elodia acceptam restituere debeat.*

Solutio :

773. — *It. ad Quies. Infirmatire.* Sophia pecuniam ab Elodia
acceptam omnino restituere debet, quia se contractu speciali ad id obli-
gavit. Etenim Elodia mutuum non tradidisset, nisi Sophia pro inani
sponderet. Sciebat enim Sophia omnem obligationem quam contrahebat,
necnon futurum mariti infortunium salis praevidebat. Voluit igitur, stanti-
bus his circumstantiis, se *strictissime* obligare. Quod si noluerit huius-
modi obligationem suscipere, Elodia fraude decepit, et detrimentum
quod ea patitur reparare debet.

CASES VII.

CONSENSUS IN CONTRACTU.

1° Lucanus Rutilio domum 1,300 fr. vendit. Perfecto ex utraque
partium consensu, statuitur quod die sequenti, hora nona malulina, adeun-
dus esset notarius instrumenti conficiendi gratia. Interea vero id casu
rescit Germanus, qui, hanc domum ambiens, pretium majus offert, ut
sibi tribuatur. Hinc Lucanus renuit stare conventionibus prius initis, nisi
Rutilius pretium a Germano oblatum solvat.

H

2° Ivo decem frumenti mensuras Andree vendidit. Cum autem
non statim tradidisset, et interea frumenti prolium repente crevisset, ho-
mo jam non vult frumentum tradere, nisi emptor illud juxta actualem valo-
rem solvat.

Vr

Tiberius equum Hilario vendit, dum esi vino captus. Die autem illa, mente sanior factus, contractum hunc vult rescindere : obsequii emptor. Tunc Tiberius venditionem confirmari ea conditione, ut Hilario sibi auxilium praestet ad grave damnum Marino inferendum.

Hinc :

Quaestio. 1°. In Lucanus *injuste egerit, pretium domus adaugendo*?

2° In Ivo *potuerit pretium majus ab emptore requirere, posthabita conventionem*?

3° in *valeat venditio equi facta ab homine vino capto et a secundo contractus de damno inferendo priorem confirmet*?

Solutio :

776. — ad 1^{am} Quaes. Iuxta Jus Romanum, Lucanus non injuste egit, quia venditio immobilium non perficitur, nisi per instrumentum legitime confectum. Sed ex Jure Italico, graviter peccavit contra justitiam et tenetur ad restitutionem, quia venditio quaelibet solo vendentium consensu perficitur. Ir. 1382 Cod. cir. Excipe, nisi alicubi vigeat consuetudo, vi cuius venditio non censeatur perfecta ante instrumenti confectionem aut rei traditionem, ut facilius evenire potest de mercibus quae in foro publico venduntur. In casu dubii, res componenda est per arbitros, qui de consuetudine loci testimonium perhibeant.

777. — II. ad 1^{am} Quaes. Ivo per se conventioni prius inita? stare debet, quia de jure naturali et jure positivo, per consensum praestitum ad rem pro tali pretio tradendam, se obligavit. Jus Gallicum *juri naturali* omnino consonat. Ex Jure autem Romano, licet venditio mobilium non sit perfecta ante rei traditionem, non est tamen plane invalida, siquidem tribuit emptori saltem jus *ad rem*, si jus *in re* non constituat. Exceptio alitem dari potest, ut in casu praecedenti dictum est.

778. — R. ad 3^{am} Quaes. Venditio prima equi omnino invalida est, si Tiberius vino captus perfecte sui compos non fuerit, ut in casu supponitur. Injuste primum egit emptor, obstando ne venditor a contractu resiliret. Nec valet ratihabitio contractus sub conditione turpi facta, vel antequam haec conditio adimpleatur, quia, hac posita conditione, iuxta *jure naturali* irritatur. Attamen, damno illato, *probabiliter* valet haec contractus confirmatio. Igitur, ante factum cooperationis in damnum. Hilarius equum reddere debet; postea autem *probabiliter* bestiam retinere potest, juxta dicta supra *in primo casu et sequentibus*. Γ. Comp. n. 772, 881.

GASUS VIII.

ERROR IN CONTRACTU.

1° David ad Irenaeum veniens, ait : « Cupio a te emere tres mensurae vini de anno 184 I. » Illud enim vinum ut pluris valens habebatur. De pretio statuitur; licet ex eis cellam vinariam David ducit et ei osten-

dii tria vini dolia, quorum doo de anno pnediclo erant, et aluni prave-
dentis iinni. David line ultimum digit. Tacet Imneus, el viuuni isltul
minoris valoris ipsi tradit, quia, omnibus probatis, illud (degit. David
igitur numerat pecuniam pro alio vino promissam.

2° Delphinis emit vaccam quam foetam existimat, et qua talis non
est. Emit pannum quod bonum apparet, sed quod combustum est. Emit
equum, qui die sequenti ex vitio intrinseco perit.

3° Honorius, accepta hæreditate, inter res a testatore relidas annu-
lum invenit, lapide, quem cristallinum reputat, exornatum. Illum medio-
cri pretio vendit Paulino, qui et ipse putat talem esse ejus valorem.
Sed postea aliquis peritus detegit esse lapidem adamantinum, et notabili
pretio illum (unit.

Hinc :

ω

Quær. 1° .-In Ireneus *ad restitutionem leneatur*'f

2° *Quid, si quis emisset vinum Burgundinum pro tino liui-
digalensi !*

3° In Delphinus *valide contraxerit in prædictis casibus!*

4° *Quid de. validitate contractus in tertio casu ? Iel cuirelli-
tuendum ?*

Solutio :

779. — *It. ad Im Quæs.* Contractus quoad substantiam valet, quia
error est tantum accidentalis. Attamen Ireneus tenetur ad restitutionem
pro rutu excessus pretii vini melioris, si revera illud, quod tradidit,
tanti vendat quanti illud vendidisset.

780. — *R. ad 2in Quæs.* *Per se* error esset tantum accidentalis, ut in
casu præcedenti. Valeret igitur contractus cum obligatione tamen damnum
resarciendi, si vinum emptum sit valons inferioris, ut modo diclmn ect.
Dixi *per se*, quia non valeret contractus, si emptor molivo speciali duce-
retur ad tale vinum emendum, v. g. pro remedio vel pro alio line ad
quem aliud vinum non conducirer. *Reuter, η. 114.*

781. — *I{. ad 3in Quæs.* 1° Valet emptio vaccal, quia in casu nihil de
faetu stipulatum fuit. Venditor igitur emptorem non decepit. Quid vero
si asseruisset vaccam foetam esse ? Error esset accidentalis, saltem ge-
neralim ; quare satis esset *pro rata* damni restituere. Secus tamen, si
emptor significasset se velle vaccam foetam ad lac habendum, et vacca ista
lacte careret.

2° Quoad pannum, error *substantialis* est, adeoque invalidus con-
tractus, el damnum adequate resarciendum.

3° Quoad equum, error quoque *substantialis* est, quia tempore ven-
dilionis equus nullius valoris erat. Proinde venditor ex integro pretium
restituere debet.

782. — *R. ad i® Quæs.* Error *substantialis* in annuli venditione datur,
licet venditor et emptor bona tide fuerint, et rem pretio multo minori
valere existimaverint Plures et gravissimi Theologi dicunt valere con-

tractum, licet error sit *nolabilis* in pretio rei exiraordinariæ : ^ed hi error circa rei substantiam versatur, siquidem vitreum reputatur id quod reapse adamantinum est.

CASUS IX.

DOM'S IN CONTRACTIL

1° Vincētiū cupiens domum suam summo pretio Leoni vicino sim vendere, simulat se de hujus domus venditione agere cum Ursino, homine iracundo, rixoso, et ab omnibus vicinis reformidando. Tunc Leo festinat ei pretium requisitum olierre, ne vicinum adeo ingratum <ortiatu.

2° Narcissus a Gordiano pecuniam mutuo acceperat, cum pacto de fenore legali quotannis solvendo. Anno elapso, Narcissus, censum annum retribuendo, dicit Gordiano : « Nolo ego in posterum tibi concedere, nisi quatuor pro centenis singulis; quod si nolis, totam pecuniam luam tibi restituam. » Porro non erat ille sic peracturus: pecunia enim indigebat. Gordianus, ad dolum non advertens, consensum præstat.

Hinc :

Quær. 1° .-bi *sil calidus contractus in primo casu? el an Vincētiū aliquid emptori restituere tiebeat?*

2° .In Narcissus, *in secundo casu, tenentur solvere fenus, ut antea solrebal?*

Solutio :

783. — /L ad I" Quæs. I" Contractus videtur validus quoad substantiam, si Leo libenter quidem domum acquirat, ntpole sibi vere utilem ; licet enim eam, secluso dolo, non emisset, non tamen censetur proprie invitus. Attamen in hoc casu, saltem quoad summum domus pretium, decipitur emptor ; proinde pro illo pretii excessu saltem jus atl compensationem habet.

2° Contractus habendus est ut invalidus, si domus ementi sil parum utilis, ita ut valde ægre, seu cum magna voluntatis repugnantia eam emerit, et unice quidem ad vicinum adeo invisum a se removendum, quia tunc consensus est omnino erroneus, seu error aut dolus est vere causa movens contractus.

784. — R. atl i" Quæs. Distinguendum est. 1° Narcissus non facit injuriam Gordiano, ner proinde tenetur solvere quinque pro centum in posterum, si habeat pecuniam \cl habere possit ut sortem refundat ; quia reapse cedit de jure suo sortem refundendi, eaque refusa, Gordianus forte non plus accipiet.

•2° Si vero Narcissus pecuniam non habeat, nec habere possit, mentitur et injuriam facit, ac proinde ad restitutionem tenetur, quia de potestate refundendi non cedit, cum potestate illa carent ; proinde jus imminuendi pensionem non habet, et stare contractui tenetur. Nec dicas intervenire dolum in primo casu, a*que ac in secundo : nam in primo

casu dolii" non est iniustus. H. ruin \ «.m issus jus habet alioquin rescindendi; sed vero in secundo casu. *Renier, n. 122. — lacroix, n. 635 et 1018.*

CASUS X.

METUS IN CONTRACTU.

4° Nicetas metu gravi adigitur ad aliquod donum Alipio, cognato suo, erogandum, et ad agrum Dhusillo, vicino suo, vendendum.

2° Sidonius vicinum habet improbum, a quo mala gravissima reformidat; minas enim mortis et incendii pluries repetitas in inediis querelis ab ipso audivit. Ut illi ad discedendum cogeret, ejus domum summo pretio emit.

Hic :

Quæst. 1° *An contractus ex metu contrahi initus sit validus? Et quid de utroque contractu in primo casu proposito?*

2° *An valeat contractus emptio in secundo casu?*

Solutio :

785. — R. ad 1^{am} Quæst. Contractus *gratuitus* ex metu gravi initus est certo *invalidus*, quia, stante metu gravi, deficit spontaneitas, quæ ad gratuitam donationem omnino requiritur. ^9

2° Quoad contractum *oneratum*, *controvertitur* : probabiliter etiam est *invalidus*, quia jus ab injustitia oriri nequit. Attamen Doctores *communius affirmant* validum esse, quia ille qui metu patitur, vult absolute contrahere; sed dicunt, talem contractum rescindibilem esse ad nutum illius qui metu passus est : quare, practice loquendo, parum differunt amba* sententia*. Hinc donatio Nicetæ corrumpitur, et venditio agri probabiliter non valet. F. *Comp. n. 781.*

786. — R. ad 2^{am} Quæst. *Controvertitur* : emptio domus a Sidonio peracta non videtur valere, quia, licet metus non fuerit incussus in ordine ad contrahendum, contractus tamen non valet nisi ad propulsandam injustam vexationem ex parte alterius contrahentis. Secus esset dicendum, si metus ille ab alio tertio proveniret. F. *Comp. n. 783. — Reuter, n. 127.*

CASUS XI.

CONDITIO IN CONTRACTU.

Fredericus, homo dives, sed improbus, jamjam moriturus, sequentia constituit legata : 1° dedit Rosam, puelle tenuis conditionis, 1,000 nummos, si nubat; 2° dedit Rosaliam, filiam spiritualem, seu a Baptismo, 100 aureos, si Religionem ingrediatur; 3° dedit Rosinam, famulam suam, 300 scuta, si apud Catharinam, uxorem suam, maneat. Sed, mortuo legatore, Rosa Monialis fieri cupit, Rosalia nuptias ambit, et Catharina, uxor, in monasterio se includit ubi Rosina, (amula, illi servire non potest.

lro. :

Qitn. I" 1/1 Rosa legatum serrare possit, licet conditionem non adimplecerit?

2° Ah Rosalia jus ad legatum habeat?

3° An Rosinae legatum competat, licet dominae non adhæreat, cum ipsi inservire nequeat?

Solutio *

787. — *R. ad 1ⁿ Quæs.* Rosa jus habet ad legatum, quia testator evidenter ei favere voluit, ut statum honestum amplecteretur, et e periculis corporis et animæ eriperetur. Insuper status religiosus est vere connubium spirituale, et si a testatore excluderetur, esset conditio turpis, quapropter non adjecta censeretur. Quare legans prorsus voluisse Rosa occurrere, ut honeste nubere posset, si vellet, aut alium statim honestum eligere ac servare. Attamen attende ad circumstantias. Etenim, si testator dixerit : « Lego Rosæ mille aureos, si Petro consanguineo meo nupserit, » corrumpitur dispositio, nisi illi nubat, quia legans voluit favere non soli Rosæ, sed etiam consanguineo suo Petro S. *Lig. n.* 930. — *Ihuter, η.* 131. — *Comp. n.* 830.

788. — *R. ad 2ⁿ Quæs.* Rosalie quoque legatum debetur, quia ex circumstantiis etiam praesumi potest testatorem voluisse ei speciali modo favere, cum in ejus Baptismo pairinas fuerit; nec censetur intendisse eam legato destituere, si ad Religionem se vocatam non sentiat.

R. ad 3^{am} Quæs. Quid de Rosina la nula? E iam ipsi in iulgendum videtur, quia per ipsam non stetit quominus apud Catharinam non maneret. Etenim testator voluit prospicere tum uxori, disponendo ut famula lidelis eam soletur eique inserviat, tum ipsi famule, quæ sibi non mediocriter satisfacit, cum exoptat eam suam* coniugi adhærere. Ergo etiam Rosinae concedendum est legatum.

CASUS XII.

CASUS IMPROVISUS DUPLEX.

1° Urbanus Juliano, messori : « Vis, inquit, agrum meum metere crastina die?— Esto, » reponit iste.— Hinc de justo pretio paciscuntur. Julianus vero, qua de causa nescio, rem iam diem alleram protrahit. Verum, o casum infeliceissimum! cum messor ad opus se accingeret, ecce horribilis grando imminet, instil, messem invadit, integram per vastat. Inde ira* Urbani, damni reparationem exposcentis, atque inde libi solvendus casus.

2° Marinus, sutoris famulus, homo qui lembo, sed pecunia destitutus, cum veste indigeret, nec in praesentibus ejus pretium solvere posset, patronum Rogerium rogat ut pro se apud Achillem, sartorem, sponsor esse velit. Libenter annuit ille, ea tamen lege ut vestis famulo conveniret. Mox conficitur praedicta vestis. Verum, cum primam vestis a sartore affertur, non satis probatur. De corrigendis defectibus quibusdam mutuo

consensu statuitur. Paucis post diebus, redit sarior denuo vestem deferens. Sed heu ! o casum inexpectatum ! Marinus, repentina morte correptus, jam sepulcro condebatur. Hinc lis oritur inter Achillem et Hegerium. « Solve vestis pretium, clamat prior. — Probes eam homini convenire, inquit reboando posterior. — Sed sepultus est. — Quid nunc me? » — Suadent adstantes, ut lis ad iudicem deferatur.

Hinc :

Quæritur 1° *Quis damnum subiturus in primo casu?*

2° *Quis jacturam feret in secundo casu?*

Solutio :

789. — *Ad 1um Quæ.* Julianus, messor, *per se* non tenetur damnum reparare, saltem ante iudicis sententiam, quia mora quam attulit brevior est, ul ad culpam gravem imputetur. In contractibus enim hujusmodi tempus moraliter, non vero physice accipiendum est. Hinc applicandum est axioma : *Parum pro nihilo reputatur*. Casus igitur hujus damni, ut *extraordinarius* et omnino *fortuitus* habendus est. Secus autem dicendum esset, si in conventionem dies ita fuisset affixa ut nulla mora intercedere posset, scilicet : Vel operam crastina die præstes, vel alium conducam ; tunc enim messor moram etiam minimam protrahens, rei periculum in se suscipit. Excipiendus etiam est casus in quo tempestas praevideri facile potuisset, v. g. si tempus procellosum esset. Si vero iudicis sententia intervenerit, Julianus lotum damnum resarcire debebit, cum saltem culpam juridicam admisit.

790. — *R. ad 2um Quæ.* Qualis sententia a iudice ferenda, saltem in tribunali conscientia, primo aspectu non satis liquet. Be tamen sedulus perpensa, jus sartori tribuendum videtur, et proinde sutor ad pretium vestis solvendum damnandus. Etenim conditio inter contrahentes appositae omnino accidentaliter apparet, scilicet, famuli patronus pro eo simpliciter spondet, sed ea tamen conditione ul non sil pretium vestis soluturus, nisi quando eam rite confectam esse constabit. Postquam autem jam semel probata fuerit, præsumendum minime est eam secunda vice convenientem non esse futuram ; iudicandum enim est ex ordinariis contingentibus. Quod si in aliquo adhuc deficeret, ageretur de levi defectu, qui causam justam solutionem denegandi non tribueret : *parum enim pro nihilo reputandum est*. Insuper, stante casu, si patronus non sponderet pro famulo, certo hujus hæredes vestemolvere tenerentur ; ergo etiam ipse patronus, cautio factus,olvere debet, servato tamen in hæredes recursu.

CASUS XIII.

MODUS VINUM MELIORANDI.

Publius, caupo, suis hospitibus vinum satis generosum apposuit. Attamen ipsis minime placuit, ex eo quod asperum nimis et rigidum visum fuerit. Hinc aliud vinum melius postularunt. Quid consilii Publius capesset ? Meliori vino prorsus destituitur ; sed mirum et facilem modum

excogitat vinum suum meliorandi, ita ut honori simul et commodum suo prospiciat. Ecce, discite secretum : Publius extemplo hospitibus promisit, se mox aliud vinum quod melius saperet allaturum esse. Itaque in cellam vinariam revertitur, eidem vino aquam infundit, sicque satis aqua dilutum, bibulis apposuit, et aucto quidem pretio, ne illi crederent hoc esse deterius vino prius allato. Hospites, rei prorsus ignari, libenter vinum acceptantes, cum gustu biberunt, et pretium adauctum solverunt.

Hinc :

Quæritur 1° An Publius *contra iustitiam peccaverit, et ad restitutionem teneatur?*

2° *Quid, si notum pretium non excedat adhuc illud rei pretium quod summum dicitur?*

3° *Quid dicendum de illis qui ex more vinum aqua diluunt, sive ministrandum sit hospitibus, sive magna quantitate aliis vendendum?*

Solutio :

791. — *R. ad 1^{am} Quæ.* Quid dicatu de Publio ? An exquisita ejus industria mihi probanda erit ? Minime gentium : nam fraudem et fallaciam sapit, ut nemo non videt. Omnes igitur unanimi ore eum arguent de iniustitia gravi vel levi, juxta deceptionis proportionem, seu pro quantitate vini ab hospitibus consumpti et pretii excessu. Audiat effatum : *Uteri ne feceris quod tibi fieri non vis*. Quare enim modum hunc mirum meliorandi vinum bibulos ipsos non edocuit ? Si id rescirent, quibusnam verbis hominem compellarent ? Numquid numerosiores in suum hospitium confluerent ? Attamen, si semel aut raro industria ista usu fuerit, et exiguum vini quantitatem ministraverit, veniam facilem a me consequetur. Secus vero ab onere restitutionis, saltem pauperibus faciendae, si aliter fieri nequeat, immunis minime evadet.

792. — *R. ad 2^{am} Quæ.* Si pretium quod ab hospitibus exigitur summum vini pretium non superet, facile Publius a peccato et ab onere restitutionis absolvendus est. quia tunc fraus vel nulla vel admodum exigua intervenit. Præterea caupo noster supponitur id fecisse ob justam causam, seu ad honorem suum, necnon ad hospitum concursum servandum. Ob similes autem rationes permitti potest ut merces aliquo modo mixta* aut minoris valoris et tunc vendantur, modo deceptio illa non sil æipto gravior. Excipe tamen, nisi vini pretium fuerit a magistratu taxatum, quia cauponi tunc non esset licitum pretium illud excedere ; porro excederetur, -i aqua illinium eodem modo venderetur. *Elbel, de Restit., n. 164.*

793. — *R. ad 3^{am} Quæ.* 1° Quoad vinum bibulis ministrandum, casus jam ex dictis resolvitur. tamen sine speciali causa communiter permittendum non est cauponibus ut vinum aqua mixtum summo pretio vendant, quia hospites, fraudem ignorantes, iniuste coguntur ad pretium illud summum tribuendum.

2° Si vero vinum in magna quantitate vendatur, ita ut brevi tempore

non sil bibendum, gravissima» injustitia» o vadunl rei mercatores illud notabili aqua diluentes, licet pretium justum non excedant, quia vinum illud facilius acescit et deterius evadit. Γ. *Comp. η.* X96.

CASUS XIV.

EVISCERATUS CANIS !

Fulgentius mille francos, ratione mutui, Drusillo tradiderat. Elapso mutui tempore, Drusillus debitum soluturus, domum Fulgrnth petit. Hunc cum familia, prandendi gratia, mensa» accumbentem repent. Comiter exceptus et rogatus, cum accumbentibus et ipse discumbit. Syngrapham mille francorum referentem in mensa reponit, minime suspicans id quod adeo infeliciter eventurum erat. Dum convivæ congaudent, ecce, aperta fenestra, repentinus venti turbo syngrapham sublevans, in jurulentum pulmentum projicit. Hanc ocus extrahit Fulgentius, extremoque angulo apprehensam, tenet pendulam extra mensam, ut juris guttula» dilluant. Sed, heu ! hic adstabat ejus canis, qui jurulentam et pinguem schedulam cernit, inhians ore arripit, voralque. Absque mora, vitam cani eripere statuunt; sed aufugiens animal, sub nocte tantum domum revertitur. Evisceratur extemplo, sed tardius! concocta jam penitus erat schedula. Inde lis Fulgentium inter et Diiusillum instituitur.

Hinc :

Qu.f.r. 1° *Quis damnum subire debeat ?*

90 *Quid, si Drusillus ipse schedulam e.r pubnenlo extraxisset, et periculo tali exposuisset ?*

30 *Quid, si canis Dkusilli rei alterius fuisset}*

Solutio :

794. — *R. ad I" Quæs.* Quid de casu? Ecce frustra canis cruenta cæde peremptus est; ejus nece lis acerrima impediri nequit. Tibi igitur superest dirimenda, sed cuinam e contendentibus favebis? An creditori⁹ vel potius debitori? Vel utrumque damnabis ad damnum pro dimidia parte subeundum? Ego vero puto Diiusillum debitorem ab omni obligatione pecuniam iterum solvendi dimittendum esse. Quidni Iu quoque? Mecum sane junges manus, si rem tantisper introspexeris. Etenim Drusillus syngrapham aperte coram omnibus accumbentibus exhibuit, et iu media mensa ante ipsum dominum apposuit, 00 vidente. Quis e convivis tunc dubitavit peractam esse solutionem? Nemo prorsus. Ergo Fulgentius creditor abhinc censetur debitum suum recuperasse. Ergo, si postea pereat, ipsi domino seu Fulgentio p«rit. Nonne insuper in ejib manu periit? Nonne ab ejusdem cane vorata est syngrapha, dum ipse eam teneret? Ergo Fulgentius solus lotum damnum peeuniæ simul, et ipsius canis jacturam subire debet. J9

795. — *R. ad 2." Quæs.* Nova hypothesis adjecta rasmus substantiam minime mutat. Etenim ex dicti solutio censetur farta fuisse slalim ac

schedula super mensam apposita est; ergo rei interitus -mper eni-ms a Fulgentio sufferri debet: res enim perit domino, nisi culpa theologica alterius perierit; hoc autem est conlra suppositum: nam, <l Drusillus ipse syngrapham e pulmento extraxisset, id ex ariimo officioso peregisset, nec proindo graviter peccassel; ergo...

796. — *R. ad 3m Quæs.* Neque hæc nova circumstantia casum substantialiter mutaret, et semper damnum a Fulgentio creditore subeundum esset. Etenim, facta solutione, totum syngraphæ periculum ipse subit, nisi alterius culpa theologica pereat. Ergo Fulgentius jacturam tum pecuniæ tum canis subeat. Durum ! Sed est casus fortuitus ut tot alii qui in hoc mundo suhiunari accidunt.

CASUS

DE PROMISSIONE ET DONATIONE

SEU

*De promissione ; de donatione inter viros; de donatione conditionals ;
de rerocatione donationis; de donatione mortis causa ; de donalio
parentum.*

CASUS I.

PROMISSIO 1°.

1° Antonius promittit Petro amico suo, se illi centum nummos datu-
rum fore. Postea vero, mutata sententia, promissis stare ree, usai. Petrus
autem pluries in montem Antonii promissum revocat, sed frustra surdo
canit. Quamobrem pecuniam hanc clam ab amico surripit.

2° Marcellus Apollomæ 300 aureos promisit in dotem, modo Al-
berto nubere vellet. Anceps lueret aliquandiu puella. Pater ejus domini
pro ea libenter acceptat. Verum Marcellus, mutata mente, promittit se
hanc pecuniam erogaturum esse partim nosocomio, partim pauperibus,
partim puero quinquenni cognato suo. Ast iterum mutat consilium, et in-
tegram summam sibi servat.

3° Victorinus, Sacerdos, variis amicis promittit, praeter specialem
memoriam in quotidianis precibus, ad aram praesertim Sacrum pro illis
se applicaturum ; non raro tamen in servandis promissis incuriosus est.

IIINC

Ql. er. 1° *Quomodo obtinet promissio, saltem acceptatu?*

2° *Quenam acceptatio requiratur, et sufficiat?*

3° .In, *rei quomodo percaerint praefali promissores ?*

Solutio :

797. — *R. ad 1° Quæ.* Obligatio promissionis *probabiliter* non ur-
get, nisi sub levi et ex sola fidelitate, quia contractus gratuitus obligat
tantum 79er se sub vinculo fidelitatis, et fidelitas non videtur urgere sub
gravi, nisi promittens veram obligationem justitia* suscipere velit, in quo
casu obligabitur sub gravi in materia gravi. Sæpius promissiones simpli-
ces, ut communiter fiunt, nec ex fidelitate quidem urgent, quia in animo
promittentis non est fides suam obligare ; merum igitur propositum enun-
tiant. K *Comp. n.* 798. NsB

798. — *It. ad 2° Qnses.* Requiritur ad promissionis obligationem, n|
vere a promissario acceptata fuerit; quia nemo censetur velle se erga
altum obligare, nisi iste acceptet. Potest autem aliquis per alium acce-
ptare, v. g. per mandatarium, quia mandans et inandatarius unam per-
sonam moralem constituere censentur. Potest etiam promissarius ac-
ceptare per alium, qui ejus curam getii, vel censetur unam personant

DE PROMISSIONE ET DONATIONE

348

moralem cum eo elliccre, v. g. films per patrem, pupillus per tutorem,
uxor per maritum Pt vice versa, Ecclesia per Prælatum, monasterium per
Superiorem, etc...

799. — *R. ad 3° Quæ.* 1° Antonius peccavit venialiter contra fide-
litatem tantum, si promissio vera et non merum propositum fuerit. Sed
peccavit graviter Petrus contra justitiam, pecuniam hanc surripiendo,
quia caret jure in re ipsa ; siquidem promissio vera, etiam ex intentione
se obligandi ex justitia, non dat nisi jms *ad rem*, seu non dat nisi actio-
nem in personam promissoris, ubi lex contractum promissionis agnoscit.
Insuper, nescit Petrus utrum Antonius voluerit se vere obligare necne.

2° Marcellus minime peccavit, pecuniam Apolloniae promissam de-
negando; quia, cum ageretur de contractu oneroso, paler ejus pro ea
minime acceptare potuit. Neque peccavit secunda vice, intentionem suam
revocando, quia nulla acceptatio variarum promissionum subsequuta fuerat.

3° Victorinus ad summum venialiter peccaret, si strictam promissio-
nem fecisset; sed plerumque promissiones hujusmodi non sunt aliud nisi
propositi manifestatio, non vero stricta* promissiones. Adde quod plerum-
que debita acceptatio deficit.

PROMISSIO 2°.

1° Gorgoni v, vetula, promittit Lucinae, contubernali et ainicae suae, se
ei daturam esse modicam, quam habebat, pecuniam, ul post mortem
main partim in proprios usus, partim in opera pia et praesertim in Missa'
eam impendat. Postulat hæc enixe, ul velit igitur testamentum in ipsius
favorem concedere ad tricas vitandas; promittit illa, sed, cum aliquandiu
distulisset, morbo gravi correpta, sensibusque slatim destituta, intestata
moritur. Lucina vero pecuniam sibi nolam subducere festinat, dimidiam
ejus partem in opera pia impendere intendens. Sed postea anxia quærit a
Confessario an potuerit pecuniam hanc sibi arrogare ; 1° ex titulo promis-
sionis ; 2° quia amica* diu infirma? curam habuit; 3° quia solus hæres
naturalis Titius, frater defuncta, est impius, et proinde Missas pro so-
roris anima celebrari non curabit.

2° Nicasiu s, Sacerdos, Blandinae, ancilla*, se aliquid daturum ad gra-
tum animum ostendendum promittit. Alias de centum vel bis centum
fraucis ipsi erogandis sermonem habet. Sed ecce! morte repentina ille
corripitur. Blandina autem, promissionis memor, festinanter ad cistam
advolat et 200 fr. accipit. Sed postea ab hæredibus, rem nonnihil suspi-
cantibus, ad judicem probabiliter traducenda, quærit a Confessario an
jurare possit se nihil accepisse ?

Hinc :

Qu. «r. 1n In Lucina *potuerit praefalam pecuniam arripere et serrare
ob rationes ab ipsa allatas?*

2." In Blandina *pecuniam a domino promissam occipere
potuerit, et jurare se nihil accepisse?*

Solutio :

800. — *R. ad 1^m Qu:es.* Lucina præfatam pecuniam accipere ei servare non potuit, saltem ratione promissionis. Ratio est : 1° quia non videtur intervenisse promissio proprie dicta, sed quaedam vaga iuluræ intentionis manifestatio, quæ mero proposito æquivalet; 2° quia promissio jus accipiendi minime tribuit, cum jus *in re* non constituat, juxta dicta in solutione casus præcedentis. Dixi *saltem ratione promissionis*, quia, si Lucina curam mulieris inlirinæ non suscepisset, nisi ex eo quod præfata promissio ei facta fuerit, jus ad mercedem sane haberet, et pro *rata* temporis et officiorum Gorgonie præstitorum, pecunia? partem vel etiam totam retinere posset. Quod autem attinet ad Missas pro defuncta procurandas, generatim non valet allata ratio; quia pecunia relicta jam non est Gorgoniæ, utpole mortua», sed ad ejus hæredem pertinet. Attamen minime damnanda foret Lucina, si exiguam pecuniam pro Sacris ad intentionem defuncta» faciendis impenderet, si verum sit, fratrem impium aut incuriosum nulla vel paucissima pro sororis anima procuratitum esse; tunc, enim voluntas morihundæ certo præsumenda furet.

801. — *II. ad 2^m Quæs.* Quid de Blantina? Nulla ratione ei indulgere licet; furtum enim patravit, et proinde atque restitutionem tenetur, nedum jurare possit se nihil accepisse. Etenim non constat de promissione proprie dicta a Nicasio facta; imo evidenter non fuit nisi propolium vagum et indeterminatum, cum nequidem certam summam affecerit. Insuper, etiam concessa promissione vera et determinata, Blandin non potuisset sibi pecuniam arrogari., cum promissio non nisi jus ad rem et non in re tribuat. Excipe, si herus ancilla? auctarium stipendii certo promississet, quod in casu non reperitur. *Γ. Comp. n. 797.* — Gontef, o. 798.

CASUS III.

DONATIO INTER VIVOS.

1° Benno, jamjam moriturus, Margaeitr, uxori sua», mille nummos donare statuit, tumut ejus curas et egregia officia in se collata rependeret, tum ne a lilio suo unico minus reverenter tractetur et etiam posthabeatur. Rogat igitur illam, ut præfatam pecuniam in arca positam statim accipiat. Acceplal quidem uxor; sed magis sublevando viro quam proprio commotio intendens, donum sibi erogatum, nisi post donatoris mortem, non accipit.

ME

1° Blasius Odille, nepti sua* absenti, mille auros per nuntium mittit. Sed moritur Odh.ua antequam nuntius ad eam pervenerit. Donum petunt ejus lilii, se! dubitat nimius utrum sit eis tribuendum.

3° Agardus 200 nummos ad Drusillam, consanguineam, per Titium mittit. Sed nuntius hos sibi injuste retinet. Re autem post donatoris mortem detecta, hanc pecuniam reclamantium Agardi lueredes, tum Drusilla, donataria.

DE PROMISSIONE EI DOS ,

HINC :

- Qi.f.R. I" sIL εα/id/r *donatio in primo potuerit, accipere post mariti nationem impugnare posset?*
- 2" 1h *donatio cedat in favoremhæredum Odii.l e, in secundo casu'? vel donatori reddi debeat?*
- 3° In, *in tertio casu, pecunia reddi debeat Dr usjl l æ vel Agoardi hæredibus?*

Solutio :

802. — II. ad V" *Quæs.* Donatio facta Margarita a viro suo moribundo, validissima est; gaudet enim omnibus conditionibus ad valorem requisitis : nam est libera, clara, determinata, acceptata, et ab homine habili ad donandum inter vivos facta; supponitur enim lilii legitimam non iide'lædendam esse : ergo translatio domini pecunia·, xivente viro, in uxorem facta est. Ergo uxor pecuniam accipere potest ad libitum, sive .nile sive post mortem conjugis ; hæc enim temporis circumstantia ad casum omnino indilferens est. Ergo filius donationem impugnare non potest, cum sit donatio inter vivos omnino valida.

<803. — /L ad 2[n *Quæs.* Distinguendum est. Donatio donatori reddi debet, si unice vel principaliter intenderit favere donatariæ, quia corrui inotivum finale quo impulsus fuit. Debet autem pecunia hæredibus Odillæ tribui, si Blasius ipsis primario vel æqualiler intenderit benefacere, quod ex circumstantiis dirimendum est. In dubio, donator de menti· sua erit interrogandus.

804. — H. ad'.} "l *Quæs. Conlrorerlitur.* Probabilius non valet donatio, quia non fuit acceptata vivente donatore, et eo mortuo ejus voluntas uniri nequit cum consensu donatariæ. S. *Lig. n. 729.* Attamen, si pecunia Dr usilla: tribuatur, *probabiliter*, juxta plures, eam servare potest, modo nuntius voluntatem defuncti manifestet. Γ. *Comp. n. 802-810-812.*

CASUS IV.

DONATIO CONDITIONAL.

1° Beatrix Julie, sorori suæ, donatione inter vivos, tradidit prædium 15 millibus fr. valens, ea lege ut, dum viveret, 100 fr. solveret ad puellas pauperes educandas; sed, Beatrice absque testamento defuncta. fanREAs, ejus frater, clausulam aliquam, lege prohibitam, in prædicta donatione detegens, ejus rescissionem juridice postulat obtinetque. Julia vero, pretio recuperata dimidia parle prædii a qua evicta fuit, a Parocho urgetur ad 100 fr. donationi adnexos solvendos; ab aliis consultis, ad partem dimidiam hujus snmmæ retribuendam obligatur; ab aliis ab omni debito liberatur. Tu autem quid dicis?

2° Quidonius, mercator, Bidiane, nepti suæmatrimonium contrahenti, .3.000 fr. promiserat ; sed cum, elapsis pluribus annis, sortem notabiliter adversam expertus fuisset, et insuper marito Bibiane minime contentus esset, existimat se a contracta obligatione jam solutum esse.

Hinc :

Quær. 1° /In Julia in primo casu ad 100 vel ad 50 [r. sohendos teneatur, vel ab omni prorsus debito sit excusanda?

2° .In Quidonius a facta promissione liberetur?

Solutio :

805. — fl. ad 1m Quæs. Quid ad casum Juliae? Est quidem, ul nulli alii, casus factus non lictus; sed quomodo solvendus? Dico Juliam neque ad 100 fr. singulis annis erogandos, neque ad 50 quidem teneri, sed ali omni prorsus obligatione liberandam esse. 1° Non tenetur Julia ad 100 fr. annuatim solvendo. Quonam enim titulo, quæso, ad id obligaretur? Numquid titulo donationis a sorore facta*? Sed nullam accepit donationem *inter viros*, cum juridice irritata fuerit. Numquid titulo hæreditatis'? Sed Beatrix nullam imposuit obligationem lueredibus suis, siquidem *ab intestato* decessit. Quare ratione hmreditalis magis teneretur Julia, quam ejus frater Andreas? Nonne sunt titulo pares? — 2° Neque tenetur Julia ad 50 fr. Ratio satis liquet ex dictis. Etenim ad pium opus non adstringitur ratione neque donationis neque luereditatis, ut dictum est. Sed neque urgeri potest ratione emptionis alterius dimidia* partis pra*dii; hæc enim hypothesis præcedenti absurdior est. Ergo turpiter errarunt tum Parochus, tum alii Doclores consulti, qui Juliam ad aliquid quotannis erogandum, ut piæ intentioni sororis satisfaceret, obligarunt.

806. — R. ad 2m Quæs. 1° Si agatur de simplici promissione, Quidonius sane ex duplici ratione allegata facile ab omni obligatione liberatur; quia, si htec providisset, certe a promissione abstinuisset.—2° Si vero sermo sit de donatione *inter vivos*, multo difficilius revocari poiest. Imminutio enim bonorum non est causa sufficiens ad eam rescindendam; neque valet alia ratio, scilicet quia maritus Bibia x.e malis imbuatur moribus, nisi præterea ex eju< parte injurias atroces acceperit. Γ. *Comp. n.* 810, 813.

CASUS V.

REVOCATIO DONATIONIS.

1° Ubaldis, improles, tertiam bonorum pariem amico suo Sidonio, et aliam tertiam pariem Balduino, fratris sui lilio, *inter vivos* donat. Sed, anno vix elapso, ex uxore suscipit lilium, qui post diem alleram mortuus est. Eodem tempore injuria valde gravi a Balduino allicitur. His ductus rationibus utramque donationem revocat.

2° Remii s, celebs, bona sua omnia nepoti suo Alberto donavit, vitalitio censu sibi reservato, in ipso autem donationis actu declaravit, se cuilibet juri donum revocandi renunciare. Verum Albertus censum annum non solvit, nisi multoties requisitus el coactus. Imo die quadam, cum donator repeteret debitum, diris conviciis gravissiinisque vulneribus obrutus est. Quamobrein Remigius donationis revocationem a judice postulat; sed, antequam sententia feratur, ipse e vivU excessit. Ille r'! - autem doni restitutionem donatoris loco repetierunt.

Hinc :

Qljbr. 1° *Quandonam revocari possit donatio inter viros?*

2° .in donatio, in primo casu, ralide ab Ubaldo revocata fuerit?

3° .in Remigius, in secundo casu, donationem revocare potuerit, licet juri suo revocandi renuntiaverit?

An ejus hæredes, ipso mortuo, donationem repetere potuerint?

Solutio :

807. — R. ad 1m Quuxs. Donatio *inter vivos* revocari potest de jure coimnimi in casibus sequentibus : 1° si donatarius donationis conditiones non adimpleat ; 2° si enormiter ingratus sii, v. g. si donanti atroces injurias inierat, si inopia pressum non alat, etc.; sed ingratitudo juridice probanda est; 3° si donator, prole carens, magnam partem bonorum donaverit, et postea nascatur proles, ob implicitam conditionem donationi appositam ; 4° si donatio sit inofficiosa contra officium pietatis paterna», v. g. si pater donis noceat *legitim#* liliorum; sed tunc donatio infirmatur tantum quoad partem in qua lili fraudantur. S. *Lig. n.* 728. Ex *Jure Gallico*, ob easdem rationes donatio *inter viros* revocari potest; sed, si res fuerit tradita, aut donatio in instrumento publico consignata, nonnisi per judicis sententiam fieri poiest. Superveniente autem prole legitima, donatio ipso jure revocatur, *ex art. Cod. civ.* 960. Idem dicentium de prole illegitima, per subsequens matrimonium legitimata.

808. — R. ad 2in Quuxs. Valet revocatio utriusque donationis ratione prolis nata*, licet tam exiguo tempore vixerit. Ratio est, quia, ipso lacio nativitatis filii, donator recuperat id quod anlea donaverat ; proinde donatio per mortem prolis non reviviscit. *Pontas, verbo* Donation, *cas.* 9.

809. — R. ad 3'''Quæs. Remigius certo donationem revocare poiest, licet juri suo revocandi renuntiaverit, quia hæc renunciatio fieri valide nequit contra legis dispositionem. Porro Remigius ex duplici capite donationem suam revocare potest, scilicet, quia Albertus conditiones dono allixas non adimplevit, el insuper gravissimis conviciis imo et verberibus donatorem allecit. Ergo Remigius potuit valide el licite donationis revocationem a judice requirere et obtinere.

81(1. — R. ad 4m Quæs. Affirmative ex *Jure Gallico*, sed in solo casu ubi ipse prior causam agere incepit. *Art. 957.*— Non valeret revocatio donationis, si injuria atroces non a donalario, sed ab ejus proximis consanguineis, v. g. ab uxore aut filiis provenirent, quia privilegium donum revocandi nonnisi propter injurias ipsiusmet donatarii conceditur.

CASUS VI.

donatio mortis causa 1°.

Privatus, ægrotans, advocat Belinam, famulam suam, et ait : « Si morior, accipies ex arca mea capsulam centum nummis refertam. Hanc

post muriem meam tibi donulam volo. ¶ Belina, gaudio et lacrymis superfusa, millenas grates hero suo rependit. Verum adslttbani⁷ solliciti hæredes futuri. Vix Privatus animam efflaverat, cum illius bona illico obsignata fuere, et inde miseræ famulæ abstracta est via capsulam præfatam obtinendi. Reclamat, sed frustra, apud hæredes; ab eis enim repulsam patitur. Quid igitur Belina? Occulta compensatione, data occasione, paulatim utitur.

Hinc :

Quæb. 1° In *haeredes injuste denegaverint ancillæ pecuniam a Privato promissam?*

in *ancilla potuisset juste post mortem pecuniam hanc accipere, etiamsi ipsa sola donationem noverit?*

3° *An juste ad occultam compensationem recurrerit?*

4° *Quid, si herus ei dixisset : « Nunc hanc pecuniam tibi dono, eam nunc accipias; » et ancilla, tantum hero mortuo, acceperit, rei accipere non potuerit?*

Solutio :

811. — *IL ad 1m Quæs.* Hæredes tenentur de jure communi et naturali pecuniam famulæ erogare, si certo donationem noverint, quia donatio mortis causa est modus naturalis et legalis de jure communi dominium transferendi. Sed minime ad id obligamur, si donatio illa nou argumento certo probetur, quia sunt in possessione juris sui, nec famulæ asserenti fidem adhibere tenentur. Quilibet enim posset facile dictitare, sibi hoc vel illud fuisse a defuncto donatum. Nec obstat huic decisioni .Ius Gallicum, licet donationes *mortis causa* non admittat. Gravissimi juris interpretes, v. g. *Merlin* et *Delcincourt*, asserunt donationes manuales *mortis causa* valere, modo sit traditio, aut derelictio (*dessaisissement*); et sic declaravit *Curia suprema*, 12 Deeemb. 1815.

812. — *R. ad 2m Quæs.* Belina potuisset pecuniam accipere slalim post mortem Privati, cum certo ejus voluntatem noverit, et nulla conditio desit ad donationis hujus validitatem. Etenim donatio *mortis causa* est donatio *conditionala*, quæ per mortem donatoris lit *absoluta*. Ergo, donatore mortuo, res donata statim transit in dominium donatarii; ergo hic eam, ut suam, accipere potest. *Elbel*, *n.* 427.

813. — *R. ad 3m Quæs.* Belina se compensare potuit, quia ad donum jus certum habet, et per accidens est quod illud ab hæredibus denegari possit, scilicet, quia de ipso illis non certo constat. Compensatio enim occulta a Theologis permittitur, quando debitum est certum, et nulla alia via obtineri potest. *Elbel*, *ibid.* *n.* 428.

81\$. — *R. ad 4* Quæs.* In hac hypolhesi esset donatio *inter ciros*, et ancilla pecuniam accipere potuisset, sive ante sive post heri mortem; vel etiam se compensare, si eam obtinere alio modo minime valeret. Sequitur ex dictis in casu præcedenti.

CASUS VII.

DONATIO MORTIS CAUSA 2°.

Galdixvs, improles, graviter ægrotans, mortis causa, dat hic et nunc centum aureos Monicæ. uxori suæ, et 300 verbo, scilicet, ab ipsa post mortem suam accipiendos. Mortuo Galdino, ultimam ejus voluntatem uxor adimplere festinat. Sed mox a Pontio, hærede universali, ad judicem compellitur, ad præstandum juramentum quod nihil de bonis defuncti acceperit.

Hinc :

Quæ r. 1° An Monica *potuerit serrare pecuniam ante cel post mariti mortem acceptam?*

2° An *jurare possit se nihil accepisse?*

Solutio :

815. — *R. ad 1m Quæs. Affirm.* Monica potest servare pecuniam acceptam, mortuo Galdino, et donationem *mortis causa* ipsi a marito factam. Nec refert quod pecuniæ pariem ante mortem viri acceperit, cum ideo jubente fecerit. Dominium autem pecuniæ nonnisi per mortem GaldiDi in Monicam translatus est. *Recole dicta in casu præcedenti.*

816. — *R. ad 2m Quæs. Affirm.* Monica enim nihil accepit de bonis defuncti, sed id tantum quod suum erat. Namque, morte mariti, dominium pecunia' donata ad uxorem devolvitur : ergo pecunia ad ipsam pertinet; ergo alienum imn accepit. Nemo autem jus habet eam interrogandi de dispositione rei suæ. Ergo etiam juramento asserere potest se nihil accepisse ex bonis defuncti, scilicet, quod suum non fuerit. Nec dicas, donationem mortis causa saltem irritari Jure Gallico; nam irritatur iuidem per judicis sententiam, sed probabiliter non ipso facto, ut infra dicemus de testamentis quæ aliqua forma carent. Insuper, ut dictum est supra, *n.* 811, donationes manuales irritari non censentur.

CASUS VIII.

DONATIO MORTIS CAUSA 3°.

Philemon, graviter decumbens, Annæ, uxori suæ, ait : « Tibi dono mille nummos quos in cista nostra reperies. Hos libi donatos volo pro tua in me lam ingenii cura et sollicitudine. » Gratissimo animo acceptat Anna hanc donationem. Filii vero ejus, quos ex primo loro habuerat, conati sunt patri persuadere ut donum istud revocaret, sed id minime ab eo impetrare poluerunt. Quapropter, post ejus obitum, præfatam donationem, ut sibi præjudiciosam, impugnarunt.

Hinc :

Quæ r. 1° *in hæc donatio censenda sil inter rivos, vel mortis causa?*

2° In Anna *possit pecuniam a viro donatam accipere et retinere, saltem ante judicis sententiam?*

3° In Philemon *donationem revocare possit?*

Solutio :

817. — A. *ad* I^{III} *Quæs.* Præsumendam esi hanc donationem faciam esse *inter tiros* et non *mortis causa*. Ratio est, quia donatio facta ob merita præcedentia censeretur debet lacta *inter cios* : donator enim præsumitur voluisse merita modo efficaciori compensare; donatio autem *inter cios* est magis efficax. Pono donatio facta est propter merita Anne ergo... Insuper ad donationem *mortis causa* requiritur ut clare videatur fieri intuitu mortis, sive implicite sive explicite, v. g. per verba : *Tibi relinquo*; atqui in nostro casu hoc clare non apparet : ergo... Indubio enim utrum donatio fuerit *inter tiros* vel *mortis causa*, præsumi debet eam factam esse *inter citos*, quia est modus donandi efficacior, ut dictum est. Nec refert quod facta fuerit a viro graviter decumbente, ipsi ad suminum sequitur donationem factam esse a moriente, non vero quod facta fuerit mortis causa. *Elbel, n. 342.*

818. — /L *ad* *Quæs.* Anna potuit, tuta conscientia, præfatam pecuniam sibi arrogare et retinere, saltem ante iudicis sententiam, nisi *legitimam* filiorum Leserit, in quo casu reducenda foret pro rata excessus. Etenim, vi legitima* donationis, dominium de uno in alium transfertur. Atqui hæc donatio fuit legitima : ergo... *Elbel, n. 345.*

819. — /L *ad* 3^m *Quæs.* Philemon revocare donationem non potuit; et proinde surdas aures, ut fecit, filiis deprecantibus præbere debuit, nisi ex parte donatio inofficiosa fuerit, seu filiorum *legitimam* læserit. Ratio est, quia hæc donatio est *inter vivos* ex dictis; atqui huiusmodi donatio libere facta et acceptata revocari nequit : ergo... Attamen ex Jure Gallico hæc donatio revocari posset, quia donationes inter conjuges sunt revocabiles ex *art. Cod. civ.* 1096. Secus esset, si de donatione *mortis causa* ageretur; quia ista donatio, sicut dispositio testamentaria, est semper ambulatoria, et usque ad ultimum halitum revocabilis. *Elbel, n. 344.*

CASUS IX.

CONDONATIO A MORIENTE FACTA,

El ab hærede denegata.

Gennadiis fratri suo Henrico, mercatori, mille aureos mutuo gratuito ad biennium crediderat, quibus ab infaustissimo casu sublevaretur. Anno autem vix elapso, Gennadius, gravi morbo correptus, mox ad extremum vitæ periculum deducitur. Henricus, eum invisens, instantissime rogat ut debitum sibi remittere velit, et condonare. Cui Gennadius : « Ita, ait, debitum libenter condono tibi, et liberrime remitto, quia filio meo, ultimo unico hæredi, salis provisum est. Cupio tamen, ut de hoc nihil quidpiam ulli mortalium dicas. » Defuncto autem Gennadio, ecce filius ejus Nestor reperit inter alia epistolam qua patruus, seu Henricus, fratri suo Gennadio gratias agebat pro mille aureis, sibi ad biennium mutuo gratuito traditis. Hinc, elapso biennio, filius a patruo prædictam summam repetit. Obstupefactus Henricus réunit solvere, asserens debi-

tum ipsi fuisse a fratre suo condonatum. Verum, cum assertum probare non possit, a iudice ad solvendum condemnatur.

Hinc :

Quæst. 1° /In Henricus *debitum solvere teneatur, site ante, site post iudicis sententiam ?*

2° An, *facta solutione ex iudica sententia, ad occultam compensationem recurrere potuerit?*

Solutio :

820. — R. *ad* 1^a *Quæs.* 1° Henricus non fuit obligatus ad debitum in conscientia solvendum, ante iudicis sententiam. Ratio perspicua est. Etenim, cum Gennadius ei debitum remiserit, et liberrime condonaverit, reipsa non est amplius debitor, et hoc ipso nihil amplius ex iustitia restituere tenetur. Nec obstat quod nullo titulo condonationem probare valeat, defectus enim tituli externi jus acquisitum non destruit.

2° Lata iudicis sententia, Henricus tenetur *per accidens* ad debitum solvendum, quia, cum jus suum probare nequeat, tenetur se conformare sententia; iudicis *formaliter iustæ*, licet sit *materialiter injusta*, scilicet ratione obediendi, et ne aliis, qui condonationem ignorant, scandalum præbeat. *Elbel, n. 443.*

821. — R. *ad* 2^a *Quæs. Affirm.* Ratio jam satis liquet ex dictis. Etenim Henricus non erat amplius debitor Gennadii coram Deo, siquidem debiti remissionem obtinuerat. Ergo sententia iudicis fuit saltem *materialiter injusta*, et nulla, utpote fundata in falsa præsumptione facti particularis, scilicet debili contracti, et nondum soluti, vel non remissi; atqui, ubi sententia iudicis est saltem *materialiter injusta*, ibi non datur obligatio parendi in conscientia : ergo Henricus injusto coactus fuit ad debitum solvendum; ergo quod injuste solvit coactus, repetere potest. Nestor revera accepit id quod suum non erat, seu ad quod nullum jus habebat. Ergo ejus patruus nullam injuriam ei inferret, si pecuniam, quam injuste et invitatus solvit, tacite repeteret. Imo, si constaret filio de gratuita remissione a patre suo facta, ipse sponte acceptos mille aureos patruo refundere deberet. *Elbel, n. 444. — Reiffensluel, etc.*

CASUS X.

DONATIO PARENTUM.

Drusus, tribus gaudens filiis, Benjamine, præ aliis dilecto, præter quartam partem honorum in testamento legatam, munera de manu ad manum notabilia, pecunia, chirographis, vel etiam sub licito contractu mutui aut venditionis, erogat; quia, ait, dum vivit, dominus est bonorum suorum quæ industria et labore acquisivit. Nec putat in hoc peccare, quia aliis filiis bona sufficientia, quibus honeste vivant, relicturus est.

2° Augustus duos habet filios, unum, scilicet, egregiis dotibus conspicuum, alterum vero asperum, bibulum et prodigum. Præter tertiam partem bonorum, quam priori tribuit ipso testamento, eidem notabilia munera

elargitur, ipsi tamen enixe commendando ut postea fratri suo rétribuai, ipsi indigenti succurrendo.

3° Gilbertus filio suo primogenito, præter quartam partem bonorum, in testamento consignatam, donat plerosque redditus prædiorum annuos, quibus res familiaris augeatur; quia, ait, intactam substantiam filiis relinquet, et de redditibus ad proprium libitum disponere potest.

Hinc :

Quæ r. 1° *An parentes peccent graviter contra, justitiam et caritatem, si, præter partem bonorum ex lege disponibilem, aliquid notabile uni e filiis donent?*

2° *An filii, qui dona notabilia contra legis mentem a parentibus secreto acceperunt, ad restitutionem teneantur?*

3° *Quid ad singulos casus ?*

Solutio :

822. — II. ad 1ra Quæs. *Affirm, per se*, quia agunt contra legem, quæ gaudet omnibus conditionibus ad obligandum in foro conscientia» requisitis. S. *Lig. et alii communiter*. — Dixi *per se*, quia aliquando parentes, qui gravi de causa donant aliquid amplius uni e filiis præter legis dispositionem, peccare non videntur. Tunc enim cessat finis legis, quæ non censetur velle attingere illos casus particulares, familiæ proficuos, nec bono communi nocivos. Gousset, n. 194.

823. — II. ad 2^a Quæs. *Affirm, per se*. Ratio patet ex dictis. Etenim, si parentes lædant justitiam, donationem illegitimam faciendo, filii etiam lædunt justitiam, donationem accipiendo. Porro ille qui lædit justitiam tenetur ad restitutionem : ergo... Dixi *per se*, quia exceptiones particulares gravi de causa admittendæ sunt, ut modo dictum est. Neque filii ad restitutionem obligandi sunt, si agatur de donationibus ordinariis quæ communiter a parentibus fieri solent, quia ipsi genitores a donis hujusmodi faciendis non impediuntur. Cæterum, post factum, mortuis donatoribus, caute agendum est a Confessario antequam restitutionem urgeat, quia donationes aliquando ex gravi ratione prorsus ignorata fieri potuerunt. Ad personarum igitur et familiarum circumstantias est præcipue attendendum.

824 — R. ad 3ra Quæs. 1° Graviter erravit et peccavit Drusus, legis dispositiones adeo facile prætermittendo. Paterfamilias est quidem bonorum dominus, sed non ita ul leges, quæ statuunt bonorum distributionem inter hæredes necesarios, violare queat. Leges quippe illæ ni justæ haberi debent, et bono familiarum necessariae. Secus enim impii parentes, cæco amore ducti, vel aversione impulsii, aliis filiis prætermisissis, uni vel pluribus plus aequo faverent, cum maximo familiæ detrimento.

2° Augustus, nedum de peccato el injustitia arguendus sit, videtur contra de prudentia el sapientia omnino laudandus : hac enim agendi ratione, filio dyscolo providet pro futuro, ita ut, postquam lotam substantiam suam voraverit, adhuc panem, quo in miseria sustentetur, inveniat. Ergo Augustus non est damnandus.

1 B

3° Quid tandem de Gilberto? Res dubia et ardua est, atque periculis plena. Concedunt quidem patrem familias ad libitum posse disponere de redditibus omnino superfluis, si familia his non indigeat, quia intactum remanet patrimonium; verum hoc, etiam illaesa iustitia, variis scatet incommodis, ut nemo non videt. Attamen post factum non facile damnandus Gilbertus, si reapse in praedictis limitibus constiterit; sed monendus sedulo est, ut ab abusu et praesertim ab acceptione personarum seminationeque discordiarum inter fratres summopere praecaveat. Γ, *Comp. n.* 825-826.

CASUS XI.

JUVENIS LAUREATUS.

Donatio quando referenda.

Protinus, homo sat dives, Eugenio, filio suo, qui insigni cum plausu curriculum studiorum persolverat, et variis praemiis, pro merito, singulis annis laureatus erat, pecuniam tempore vacationum liberaliter admodum erogavit, in lusus honestos aliasve recreationes impendendam, ut ille hac via magis ac magis ad studia proseguenda stimularetur. Verum, ubi, defuncto utroque parente, ad hereditatis divisionem ventum est, alii haeredes, longum catalogum praedictarum donationum recensentes, voluerunt illas in partem hereditatis Eugenio debitae computari, praesertim cum illi in domo paterna existentes, pro re domestica et pane lucrando, strenue laborarim, dum Eugenius contra nihil contulerit, imo et rem familiarem consumpserit.

Incipit :

- Quaeritur. 1° An Eugenius teneatur ad praefatas donationes in hereditatem communem referendas, vel etiam quidquid pro ipso ad peragenda studia a patre solutum est?
- 2° Si contraxisset tempore studiorum, in luxu, ludo et potu, debita quae a patre solvenda fuissent, an haec referre deberet?
- 3° In referri debeat pecunia ad filium ex militia redimendum adhibita?
- 4° In fidius referre debeat expensas a patre tenuis fortunae facias, pro ipso ad Sacerdotium evehendo?

Solutio :

825. — R. ad 1^{am} Quaer. Negative. Ratio est, quia pater liberrime illas expensas fecit et pecuniam donavit; quae autem adeo libere donavit, praesertim in remunerationem studiorum et laborum, censetur omnino donasse, nec proinde computari debent in portionem ordinariam hereditatis. Consonat etiam Jus utrumque tum *Romanum* tum *Gallicum*, ex quo minime referenda* sunt varia* expensae a donatore factae alicujus haereditis gratia, in alimenta, vestes, munera consueta, ad educationem, artem ad-

discendam et similia. S. *Lig. n. 955.* — *Elbel, n. 340.* — *Code civil, art. 852 et seq.*

826. — *R. ad 2m Quæs. Affirmative.* Ratio est, quia non est patermendum patrem voluisse hujusmodi debita gratuito compensare cum notabili detrimento aliorum litorum, sed ea, interim, necessitate compulsus, solvisse, cum intentione ut suo tempore in portionem hæreditariam computarentur. Pater enim non censetur voluisse pecuniam concedere ad varios abusus et in proprii filii detrimentum. Secus tamen, si expensæ illæ non essent magni momenti. *Lacroix, n. 807.* — *Layman.* — *Elbel, ibid.*

827. — *R. ad 3m Quæs.* Distinguendum est. *Affirmative* quidem, si filius ille in propriam utilitatem redimatur, quia id æquitas postulare videtur. *Nego* autem, quoties filius redimitur in utilitatem patris, v. g. infirmi, senis, pauperis, aut familiæ sustentandæ; quia familia, quæ commodum percipit, onus etiam ferre debet. *Gousset, in Cod. civ., art. 852.*

828. — *R. ad 4m Quæs. Nego, generalim loquendo,* quia expensæ illæ cedunt in bonum commune familiæ, nempe in ejus honorem, commodum, etc.: et gratuito a parentibus hæc donata censentur. S. *Lig. n. 955.* Referri autem debet in hæreditatis divisionem patrimonium a patre datum filio ad sacros Ordines suscipiendos, quia æqmparari potest doti filia?, quæ necessario referenda est. Secus enim *legitima* filiorum læderetur, et hoc esset contra mentem Cone, quod patrimonium exigit ad *titulum et statum Clerici stabilem.* S. *Lig. n. 956.*

CASUS

DE TESTAMENTIS ET LEGATIS

SEU

*De testamentis validis et invalidis; — de testamentis inter conjuges;
— de legalis piis et profanis; — de fidei-commissis.*

CASUS I.

DE VALORE TESTAMENTI Ie.

Gerontius, senex, carens hæredibus necessariis, se sentiens gravi morbo correptum, et brevi ad extrema perducendum, jubet advocari Parochum, medicum et notarium cum testibus. Advolat citius Parochus, cui, coram pluribus mulieribus, moribundus brevissime ad calamum dictat se velle Paulinum, amicum, participem facere hæreditatis cum Elgenio, unico hærede naturali. Mox adest notarius cum requisitis testibus et futuris hæredibus; sed ecce, dum interrogat moribundum, vox huic faucibus hæsit. Parocho tamen poscenti num ratum haberet quod modo dixerat, nutu capitis annuit, et extemplo vivis valedicit. Eugenius autem juridice impugnat testamenti validitatem, ut totam accipiat hæreditatem.

Hinc :

Quæ r. 1° *An valeat testamentum Gerontii in primo casu, et Paulinus hæreditatem ejus relinere possit, saltem ante judicis sententiam ?*

2° *Si habeat secreto aliquam pecuniam Gerontii, an eam servare posset, sive ante sive post sententiam judicis circa hæreditatem ?*

Solutio :

829. — /L ad 1m Quæs. 1° Invalidum prorsus est Gerontii testamentum de jure positivo, quia in eo deliciunt plures conditiones, quæ lego ad testamentum solomne requiruntur. Etenim ex omni jure testator ipse inet, viva voce saltem, declarare debet, coram requisitis testibus, talem esse suam ultimam voluntatem ; nec mulieres in testimonium admittuntur. *Ex Jure Romano*, in eo casu 8 testes testamentum subscribentes requiruntur, cum moribundus ipse subscribere nequeat ; secus 7 sufficerent. *Ex Jure Gallico* absolute requiritur ut ipse testator declaret voluntatem suam de verbo ad verbum, coram uno notario scribente et 4 testibus, vel coram 2 notariis, uno scribente, et 2 testibus. Tum notarii, tum etiam testes subscribere debent. Non satis est igitur ut æger interrogatus, affirmative, sive verbo sive nutu capitis respondeat. *Cod. cic. nrl. 972. — Gousset. Cod. civ. commenté, ibid.*

2° Attamen, juxta multos Theologos gravissimos, in foro conscientiae de jure naturali, haeres hujusmodi testamentum retinere potest ante judicis sententiam, quia lex civilis non videtur illud ipso facto irritare, sed judicis sententia irritabile facere. S. *Lig.* n. 927. Ergo Paulinos testamentum servare potest, usquedum ab eo per sententiam dejiciatur, quia de voluntate testatoris ipsi certissime constat, cum non solum ipsi, sed pluribus aliis manifestata fuerit. Proinde, si judicis sententia non interveniat, hæreditatem tuta conscientia tenebit.

830. — *R. ad 2m Quæs. Affirmative*, ante judicis sententiam, ut patet ex dictis. Negative autem post judicis sententiam, quia per sententiam juridicam dejicitur omnino ab hæreditate : ergo quidquid ad hæreditatem pertinet, sive cognitum sive incognitum, hæredi legali tribuendum est. Ergo Paulinus nihil secreto sibi servare potest ; accessorium enim sequitur principale. Excipe, nisi aliquid ei specialiter donatum fuerit.

CASUS II.

DE VALORE TESTAMENTI 2°.

1° Sabas, neglecto fratre suo Potamio, hærcdem instituit Placidum, in secundo gradu consanguineum ; sed ante completum testamentum repentina morte corripitur, idcoque Potamius ab intestato hæreditatem occupat. Deceptus autem Placidus, tacite servat tum mille francos mutuo a testatore acceptos, tum alios mille francos, quos secreto ipsi Potamio debebat.

2° Sabanus fratris sui liliu Joannem hærcdem nominat. Verum, eo mortuo, duo adstant nepotes eodem nomine appellati. Exorta lite, de hæreditate inter se dividenda convenerant, cum adstat Martinus defuncti frater, contendens invalidum esse testamentum, et sibi, ut propiori consanguineo, devolvendam esse hæreditatem.

3° Sabellus duplex testamenti olographi exemplar eodem die conficit, sed in uno Urbanu el in altero Flavium hærcdem suu universalem instituit. Qua de causa? Nescio. Probabiliter unum exemplar electurus erat, et alteru dilaceraturus. Quidquid sit, e vivis perimitur, ulrumque testamentu intactu relinquitur.

Hinc :

Quær. 1° An Placidus, *in primo casu, utramque praedictam pecunia? summam sibi servare possit?*

2° An, *in secundo casu, uterque Joannes sit hæres, vel nullus, ita ut Martinus succedat?*

3° An, *in tertio casu, calidum sit utrumque testamentum! vel quis hæreditatem adire debeat?*

Solutio :

I

831 — *R. ad 1m Quæs.* 1° Placidus probabiliter servare potest mille francos, mutuo a testatore acceptos. Ratio palet ex dictis in casu præce-

denti. Etenim hæres ex testamento informi de jure naturali servare potest hæreditatein donec a judice ab ea dejiciatur : ergo, si polesl lotam servare, a fortiori partem. Atqui in nostro casu nulla sententia judiciaria intervenit, et insuper fraude non impeditur, ut in casu præccidenti Ernesti. Ergo Placidus ex hac parte placide mutuum illud servare potest.

2° Non potest autem excusari Placidus a restituenda pecunia quam Potamio, hæredi naturali, debebat. Etenim pecunia hæc ad bæreditatem non perlinet, cum sit Potamii hæredis, non vero Sabæ testatoris. Ergo Placidus hos mille francos servare non posset, nisi tit ilo compensationis, ex eo quod Potamius hæreditatein sibi voluntate Sabæ destinata accepit; atqui Placidus jus non habet ad se compensandam. Etenim jus non habet ad bæreditatem nisi *probabile*, de *lege naturali*; atqui nunquam permittitur compensatio cum *mera*, *probabilitate*, sed cum sola certitudine juris. Præterea nulla injuria ei facta est a Potamio, qui juxta legem civilem consecuius est hæredilatem. Ergo Placidus nullum jus habet ad compensationem. Ergo hos mille francos Potamio restituere debet.

832. — *lf. ad 2m Quæs.* 1° Indagandum ex indiciis utrum testator uni e duobus potius favere intenderit, v. g. si speciali benevolentia eum persecutus fuerit, etc. ; tunc enim ei tribuenda est hæreditas.

2° Si dubium istud ex nullis indiciis dirimi possit, hæreditas videtur inter utrumque hæredom probabilem, seu inter *ulrumque Joannem* esso dividenda; quia *uterque* jus probabile æquale ad eam habet. Excipe, nisi, lege civili locorum, testamentum in eo casu irritetur; tunc enim hæreditas ad hæredem naturalem tribuenda foret, perinde ac si Sabanus ab intestato decessisset. V. *Pontas, Testam, cas. 15, et Collet adnotator., ibid.*

833. — *R. ad 3m Quæs.* Ulrumque testamentum est validum, cum ulrumque omnibus conditionibus testamenti olographi gaudeat, et utrumque eadem die confectum fuerit. Proinde duo hæredes, Urbanus scilicet et Flavius, jus æquale habent. Ergo ambo inter se hanc hæredilatem dividere debent. Idem enim est ac si uterque in endem testamento hæres institutus fuisset. *Pontas, ibid. cas. 16.*

GASUS III.

DE VALORE TESTAMENTI 3°.

Spectrum nocturnum!

Vulpinus, astutus homo, cimi duas haberet filias nobiles, el dos ipsis constituenda penitus ei deficeret, industria utitur, ut e laniis angustiis evadat. Quid igitur ille?... Mox patebit. Non procul a pago eminebat spatiosa villa, in qua degebat Eupibmia, matrona annosa, proximis carens hæredibus. Vetulæ hæredilati inhiat Vulpinus noster. Mirum excogitat medium, ut sibi vel filiabus devolvatur. Ecce, intempesta nocte, fragor ingens auditur in rustica domo. Pavere, trepidare, clamare Ernesti! Abhinc per multas noctes iteratur strepitus, iterantur quoque vetulæ angores. Vulpinus vero, lotius rei auctor, adit matronam, el si-

mulato quodam negotio, ab ea rescit id quod plane noverat, eam solatur, rogatque ut, hac maledicta villa relicta, velit in ipsius domum divertere Annuit illa. Egregie recipitur, quibuslibet officiis cumulatur. In renumerationem vero, testamentum condii in favorem filiarum Vulpini, et paulo post e vivis excedit.

Hinc :

Quær. 1° An Vulpini *filix, quæ bona fide hæreditatem acceperunt, eam restituere debeant, si id quod fecit pater postea noverint?*

2° An *cero Vulpinus pro filiabus restituere teneatur?* ul *quid, si ipse hxres constitutus fuisset?*

3° *Quid, si, incusso prxdicto metu, ab Euphiemia posulasst ul domum vili pretio sibi venderet?*

Solutio :

834. — *R. ad 1m Quæs.* Filiæ Vulpini ab omni restitutionis onere immunes censendæ sunt. Ipsæ enim nedum ullam actionem injustam fecerint, contra ex vera caritate, bona officia erga Euphiemiam præstiterunt : neque hic et nunc rem alienam habent, quum eam legitimo testamento acceperint.

835. — *R. ad 2m Quæs.* 1° Vulpinus ad restitutionem pro filiabus non tenetur. Ratio est, quia non fuit causa testamenti in favorem filiarum conditi, sed tantum occasio : etenim metus non influit proxime et efficaciter in hunc actum quo matrona filias instituit hæredes; nam omnino libera remanebat illa ut testamentum conderet necne, et conditum revocaret, vel etiam aliis renumerationibus ollicia a puellis accepta compensaret.

2° Sivero ipse lueres constitutus fuisset, neque etiam tunc casus alio modo solvendus esset; semper enim eadem rationes valerent.

836. — *R. ad 3m Quæs.* Si domum infra justum pretium emisset, certo valoris excessum compensare deberet. Attamen probabiliter valeret contractus venditionis, licet non omnes de hoc conveniant; quia metus non fuit directe incussus ad venditionem extorquendam, cum mulierem ad domum vendendam precibus adduxerit. Cæterum controvertitur utrum contractus onerosus, ex gravi metu initus, validus sit, necne,

GASUS IV.

TESTAMENTUM SIMULATUM.

Leontius sic Juliano, avunculo suo, graviter decumbenti : « Numquid, ait, mihi pauperculo providere non intendis ? nonne aliquid mihi donabis ad miseriam meam sublevandam? — fla sane, reponit Julianus, hæc est mea voluntas certissima; siquidem *omnia bona mea tibi relinquo*. Cura, ut confestim advocetur notarius qui testamentum conficiat. » Verum longe distabat notarius, et quum advenit, æger usu rationis destitutus esi Quid tum Leontius? Ocius adhibuit virum quempiam in arte scripturam

simulandi peritissimum, cujus ope testamentum in sui favorem conscribere curavit. Qua fraude minime detecta, Leontius, seclulis aliis consanguineis, solus integram hæreditatem consecutus est. Ilacbona sorte afictus et beatus, Leontius, maximas Deo gratias religiosissime agens, nuptiae favorabiles inivit, et dotem uxoris in hac accepta hæreditate constituit. Postea vero a Parocho suo urgetur ad restitutionem aliis consanguineis pro rata faciendam. Ipse autem alium adit Confessarium a quo absolvitur, tum quia certus erat de testatoris voluntate, tum etiam quia restitutio nullo modo fieri poterat quin fraus detegeretur, cum dos uxoris in accepta hæreditate consisteret, et praeterea Leontius nulla alia bona haberet.

Hinc :

Quær. 1° An Leontius *ad restitutionem teneatur?*

2° An, *in casu obligationis, a restitutione ul impotens eximi possit?*

3° *Quid de viro qui testamentum conscripsit?*

Solutio :

837. — *R. ad I^m Quæs. Affirmative.* Julianus enim mortuus est simpliciter ab intestato. Ergo ejus hæreditas inter propiores consanguineos dividenda est, cum in hypothesi hæredibus necessariis careat; ergo Leontius aliis consanguineis restituere debet *pro rata* juris singulorum violati. Etenim testamentum falsuq supponendo non tantum turpiter mentitus est, et graviter læsit justitiam legalem, quæ sub poenis severissimis scripturam suppositam prohibet, sed etiam justitiam commutavitam gravissime infregit, dolo et fraude alios hæredes impediendo ne jus suum strictum juridice prosequi valerent.

Objicies : Leontio constat de voluntate avunculi totam hæreditatem tibi tribuendi, ut patet ex his verbis : *Omnia mea bona tibi relinquo*. Ergo, ex voluntate expressa et formali Juliani, alii consanguinei ab hæreditate excludendi sunt.

R. Julianus his verbis : *Omnia bona mea tibi relinquo*, noluit facere donationem inter vivos Leontio, sed tantum aperuit ei mentem suam de testamento in favorom ipsius condendo, ut patet ex verbo *relinquo*, vel ad summum est testamentum verbis tantum expressum, seu testamentum formis destitutum. Sed ideo jus non habet Leontius supponendi testamentum falsum, et impediendi hac fraude ne alii hæredes naturales ad judicem recurrere possint.

R. ad 2m Quæs. Affirmative. Leontius enim, attentis omnifius casus circumstantiis, *moraliter* imo et *physice* videtur impeditus a restitutione, saltem slatim el totaliter facienda : siquidem, ut restitutionem perageret, non tantum maxima fama? jactura esset ipsi subeunda, sed etiam severissimas pconas, ut falsarius, incurrere deberet, ne alia incommoda quam gravissima pro ejus sponsæque familia subsecutura referam. Leontius igitur clam et panlatim pro viribus, ilkesa fama, injuriam aliis hreredibus factam, saltem ex parte, reparare debebit.

838. — *R. ad 3m Quæs.* Vir ille peritus in arte scripturam simulandi, qui

falsum confecit testamentum, ut cooperator, seu ut participans, damnum resarcire debet, el quidem in solidum, defectu Leontii qui primo loco tenetur. *Bccolc dicta dc injusta cooperatione, n. 679 el seq.*

CASUS V.

TESTAMENTUM COMPLETUM

Post mortem testatoris.

Gildanus, graviter ægrolans, et hæredibus necessariis destitutus, testamento olographo Ernestum, fratris sui filium, aliis nepotibus prætermis-
sis, hæredem suum universalem constituit. Verum, conscripto vix integro testamento, cum esset subscriptionem suam appositurus, repentina morte e vivis subripitur. Ernestus vero præsens, accepto slatim calamo, nomen testatoris mira dexteritate subjicit. Cum autem alii consanguinei in aequali gradu testamentum potulassent, nec, eo diligenter examinato, fraudem detexissent. Ernestus solus totam hæredilatcm accipit ac retinet.

Hinc :

Quær. 1° An Ernestus hæredilatcm totam serrare possit?

2° Quid, si hæredes, suborla fraudis suspicione, litem circa testamenti validitatem moverint, nec causam obtinuerint?

Solutio :

839. — *B. ad 1m Quæs.* Ernestus ad restitutionem hæreditatis pro rate juris aliorum consanguineorum damnandus est, licet iudicis sententia non intervenerit, nec sit unquam interventura. Ratio est, quia per fraudem legatum sibi vindicavit; *fraus* autem *nemini patrocinari debet*. Etenim, simulata testatoris subscriptione, impedivit fraudulenter alios hæredes naturales ne ad iudicem recurrere possent : ergo jus eorum strictum violavit; ergo damnum reparare debet. Nec obstat quod ex dictis hæres nominatus hæredilatcm retinere valeat, saltem *probabiliter*, licet testamentum careat aliqua forma legali, donec a iudice infirmetur; nam Ernestus impedivit, fraude adhibita, quominus illud testamentum infirmari unquam posset. Hinc non datur discrimen essenziale inter casum hunc et casum præcedentem Leontii, in quo totum testamentum supponitur simulatum. In utroque enim casu, actus necessaria solemnitate destituitur, el coram lege æque invalidus esi, et æquali fraude hæredes naturales ab hæreditate consequenda impediuntur.

Objicies : Ernestus cognoscit certissime voluntatem testatoris sibi faventem; ergo jus certum habet ad hæredilatcm servandam.

B. Neg. cons. Habet quidem jus *probabile*, sed non *certum*. Tosto enim *S. Ligorio*, duplex datur sententia probabilis circa testamenta formis legalibus destituta, scilicet, sententia affirmans ea esse valida, ante iudicis sententiam, et sententia negans. Vi autem probabilitatis sibi faventis, potest quidem Ernestus hæreditatcm servare usquedum juridica

sententia interveniat, modo nullam adhibeat fraudem. Verum, interposita fraude, impedit adversarios ne iure suo probabili uti possint, scilicet, ne recursum habere valeant ad iudicem, apud quem certo causam fuissem habituri.

Attamen Ernesto liceret hæredilatcm lotam retinere, si alii hæredes naturales, cum audiverint testamentum fuisse conditum in illius favorem, ne illud quidem requisivissent, quia tunc isti minime Ernesti fraude impediti fuissent a recursu ad iudicem habendo, sed damnum suæ simplicitati vel negligentia tribuere deberent.

840. — *R. ad 2m Quæs.* Seu quid, si res ad iudicem delata fuerit? Ernestus nihilominus ad restitutionem teneretur, quia nihil ipsi prodesse potest iudicis sententia, cum in errore substantiali fundaretur. Quare enim iudex ei legatum tribueret? Quia, similitudine deceptus, iudicat scripturam esse testatoris, dum hoc falsum est. Ergo invalida esset iudicis sententia. Ergo Ernesto minime favere potest. Ergo hæredilatcm relinere nequii. *V. Comp. n. 814 el seq. el 819.*

CASUS VI.

TESTAMENTUM CASU DESTRUCTUM

Et arte redivivum!

Chrysantus, moriens, tradit Adriano testamentum olographum in ipsius gralam conditum. Mortuo autem Chrysanto, felix Adrianus, cum testamentum hilari animo perlustrasset, el super scrinium deposuisset dum ignem refocillaret, ecce nescio quo casu, aperto ostio, folium repentino venii turbine rapitur, et in ardentem ignem dejicitur. Impiger Adrianus illud flammis subducere satagit. Sed heu ! irrita conatu ! jam penitus combustum erat. Tum Adrianus in desperationem abiturus erat, cum ejus menti mira cogitatio suboritur ! Ecce scripturam et subscriptionem testatoris perfecte simulat, et sic rem in integrum restituit.

Hinc :

Quær. 1° An, vel quomodo Adrianus peccaverit leslamentum simulando ?

2° .In ad restitutionem erga hæredes naturales cx justitia teneatur ?

Solutio :

811. — *R. ad 1m Quæs.* 1° Adrianus excusari nequit a peccato contra veritatem, seu a peccato mendacii, quia asserit præsens instrumentum esse primum testamentum, el esse subscriptionem testatoris, quod falsum est. Eadem ratione peccaret contra veritatem ille qui tali instrumento per alium confecto uteretur. *Lacroix, l. 3, part. 2, n. 123 et 1124, et alii*, contra *plures* negantes hoc osse contra veritatem, quia supplens testamentum amissum, non intendit aliorum deceptionem, sed tantum rei suæ recuperationem. Cæterum, mendacium illud peccatum veniale *per se* non excedit

2^e *Adrianus per se* non est excusandas a peccato gravi contra caritatem erga seipsum, quia se exposuit periculo maximæ pœnæ, ut *falsarius*, subeunda?. Excipe, nisi ad periculum illud non adverterit.

3° Nec videtur excusandus a peccato mortali contra justitiam legalem, quæ omnem scripturam falsam sub gravissimis pomis prohibet; quia, etiamsi nulli inferat præjudicium, id tamen est illicitum et severe prohibitum, ad vitandam fraudum occasionem. Nonnulli tamen docent hoc non esse mortale, apud *Lacroix, ibid.*

842. — A*, *ad 2° Quæs. Negative.* Etenim *Adrianus* semel constilatus hæres legitimus ex valido testamento, statim post mortem testatoris acquisivit jus *certum* et *strictum* in hæreditatem, ul patet. Atqui jus *certum* et *strictum*, semel acquisitum, non amittitur per tituli amissionem, sed solum per voluntariam cessionem, seu domini legitimam translationem : ergo *Adrianus* jus suum non amisit. Numquid enim jus *in re*, seu jus *strictum* comburitur, et in cineres redigitur, sicut titulus papyraceus quo comprobari potest? Minime gentium. **H**

Porro, si *Adrianus* jus *strictum* habet in hæreditatem, non potest injuste agere, si media adhibeat, licet illicita, ad jus illud prosequendum; neque injuriam inurit aliis consanguineis, si eos industria quacumque impediatur ne in hæreditatem deveniant, cum jus nullum in illam habeant.

Objicies : Hæredes alii naturales per fraudem impediuntur, ne ad judicem recurrant. Etenim, seclusa hac tituli simulatione, *Adrianus* sententia juridica ab hæreditate possidenda deturbaretur : ergo impediuntur ne ad judicem recurrant; ergo in jure suo læduntur.

R. Disl. Læduntur in jure suo *putato, cone.*; in jure suo *cero* et *stricto, neg.* Etenim jus quidem habent ut *Adrianus* jus suum probet, siquidem ei credere non tenentur; sed hoc ex eorum bona fide tantum, seu ex errore provenit : licet enim *formaliter* juste agerent, *materialiter* tamen *injuste* ad judicem recurrerent. El re quidem vera, si quis eorum testamentum omnibus formis vestitum conspexisset antequam periret, numquid illud tuta conscientia postea impugnare posset? Hinc patet discrimen inter casum præsentem et duos præcedentes : in hoc enim *Adrianus* jus cerium habet ex valido testamento; in illis vero legatarii jus tantum probabile ex testamento informi habebant, el per fraudem jus probabile aliorum hæredum destruebant.

CASUS VII.

DISPOSITIO INCERTA

Cui clamet depositum.

Beatrix, mulier cælebs, relictæ *Rosina* sorore sua, *Sabianum* conso-
brinum suum instituit hæredem omnium bonorum quæ in ipso testamento non exciperentur. Postea quinque francorum millia *Agathje* in depositum committit, nihil adhuc de illis statuens. Sed cum paulo post gravi morbo correpta fuisset, ab ea quærit depositaria quid de pecunia sibi commissâ

faciendum sii? « Hac de re postea statuam, inquit *Beatrix*, nihil est quod urgeat; nolo tamen ul *Sabiano* cedat. » Cum hæc dixisset, repente e vivis excessit. Quid autem de pecunia *Agatha* commissa? *Agatha* dimidiam pecuniæ pariem sibi servat, alteram partem *Rosina* tribuens. *Sabianus* autem, rem suspicans, minatur mulieres ad judicem se traducturum. *Parochus* vero consultus contendit pecuniam hanc nullius esse, el proinde pauperibus distribuendam.

Inc :

- Quer.* 1° *Ad quem pertineat illa pecunia? An Sabiano hæredi, tel Rosinæ consanguineae propiori, tel Αὐτῆς depositoris tribuenda sil, tel causis piis impendenda?*
- 2° *An Sabianus possit eam juridice repetere, tel etiam ante sententiam subripere?*
- 3° *Quid, si pauperibus fuerit distributa, et depositaria ait eam Sabiano restituendam damnetur?*

Solutio :

843. — *R. ad 1m Quæs.* Cuinam pecunia clamat? Si confusus apparet clamor, forte solius audientis culpa est. Accipe igitur casus solutionem.

1° Pecunia non clamat *Agathe depositariae*. Quo enim jure depositum sibi tribueret, sive ex toto, sive ex parte? Numquid rationem habet thesauri, vel rei invent®, aut prorsus derelictae, quæ lit primi occupantis? Minime gentium. Nonne adstant cognati et hæredes quibus pecunia potiori jure clamaret?

2° Non clamat *pauperibus*; pauperes enim représentent tantum dominum aut hæredem prorsus incognitum; in casu autem nostro adsunt plures consanguinei, et quidem proximi. Ergo frustra clamat *Parochus* pro pauperibus non clamante pecunia.

3° Non clamat *Rosinæ, sorori* defuncte. Etenim *Rosina* jus habere nequit, nisi ex testamento vel ab intestato, vel ex speciali voluntate defuncta», extra formam legalem. Atqui triplex ille titulus deficit in nostro casu : ergo.... Primo quidem non habet jus ex testamento, cum solus *Sabianus* legatarius universalis constitutus fuerit, nec ipsa *Rosina* in jure læsa fuerit; siquidem soror inter hæredes necessarios non computatur. Neque jus habet *ab intestato*; nam hæredes non necessarii, licet proximi consanguinei, nunquam succedunt ab intestato, nisi deliciente testamento; atqui in casu non deficit testamentum, eum in favorem *Sabiani* conditum fuerit. Neque jus habet ex speciali intentione extralegali *Beatrix* defuncta* : nullo enim modo hanc intentionem *Beatrix* significavit; imo voluntatem oppositam ostendit, consobrinum *Sabianum*, sorore relicta, hæredem universalem instituendo.

i" Ergo pecunia clamat *Sabiano*. Etenim nemo alius jus habet, ex dictis, et ipse solus titulo legatarii universalis gaudet. Ergo ipsi soli pecunia vere clamat. Ergo ipse solus pecunia* legitime clamare potest.

Dices : Sed *Beatrix* expresse *Sabianum* exclusit ab illa pecunia possidenda. — *R* Non obstante illa declaratione mulieris defuncta*, *Sabianus*

semper gaudet jure legali depositum repetendi ; manifestatio enim voluntatis *Beatricis* non fuit legalis, nec proinde potest destruere, saltem certo, jus quod hæres ex testamento valido sortitur. Praeterea *Beatrix* non exclusit hæredem absolute, sed ea intentione, ut aliam faceret dispositionem; deficiente autem illa dispositione, pecunia deposita ad summam hæreditalis redire debet.

844.—*R. ad 2^m Quæs.* 1° *Sabianus*, si depositum cognoscat, polesi certo illud juridice requirere, quia ex lege hæres universalis constitutos est : hæres autem universalis jus habet requirendi legaliter quidquid in testamento non excipitur. Atqui depositum illud non excipitur in testamento : ergo.... 2° Imo potest etiam hanc pecuniam ante sententiam judicis accipere : etenim est hæres universalis, el illa res non excipitur in testamento. Ergo jure merito suam reputare potest.

R. ad 3^m Quæs. Subeunda erit sententia. *Sabianus* euim ex dictis juste reclamare potest, cum lex illi faveat. Ergo sententia judicis legi conformis, justa foret; ergo juste damnaretur *Agatha* depositaria. Atqui sententiæ justæ semper obtemperandum est : ergo.... Suæ enim imprudenti» tribuere deberet, si pecuniam pauperibus distribuisset. Attamen, si bona fide egerit ex *Parochi* præcepto, ad hunc restitutionis onus pertinere debet.

CASUS VIII.

TESTAMENTUM INTER CONJUGES.

Serapio, conjux *Sylvia*, vir infirmæ indolis, se regi ab uxore, licet admodum invitus, sinit. Cum autem filios non habeant, *Sylvia* ipsi proponit ut per testamentum omnia bona propria sibi invicem conferant. Annuit vir, duplexque conficitur testamentum. Paulo post autem facti pœnitens *Serapio*, novum conficit testamentum, quo prius ex integro destruitur. *Sylvia*, rei inscia, nihil in proprio testamento mutavit. Et mox ipsa moriens, amplam viro hæredilatem reliquit.

Hinc :

Quar. 4° An *vel quatenus valeant rmutuæ donationes, vel testamenta inter conjuges facta ?*

2° An *Serapio hæredilatem ab uxore acceptam ejusdem collateralibus restituere debeat?*

3° *Quid, sipræfati conjuges juramento testamentum confirmaverint ?*

Solutio :

845. — *R. ad. 4^m Quæs.* 4° Ex Jure *Romano*, *generatim* invalid» sunt donationes conjugum reciprocae, nisi sint juramento firmat®, vel sint remuneratori», vel donatio mortis causa fiat,etc.—2° Ex Jure *Gallico*, *generatim* conjuges sibi invicem donare possunt inter vivos vel per testamentum, deficientibus filiis, quidquid extraneo donari posset quoad proprietatem, et insuper usumfructum partis ascendentibus reservat»:

exisitentibus vero liliis, quartam partem bonorum quoad proprietatem, el >imul eliam quartam partem ratione ususfructus, vel si malunt, usumfructum dimidiæ partis lanium. *Cud. de., art.* 1094-1098. Donatione autem conjugum reciproca sunt omnes revocabiles. *Art.* 1096.

846. — *R. ad 2ra Quæs.* Solutio pendet a diverso jure positivo, juxta modo dicta. Per se invalida est conventio illa, quatenus *irrevocabilis*, quia ex lege testamentum est essentialiter revocabile, nec possunt conjuges quidquam contra legis dispositionem statuere. Ex Jure *Gallico* omnes donationes reciprocal conjugum etiam *inter tiros* sunt revocabiles in libertatis gratiam, seu ad impediendum nimiae sollicitationis periculum. Ergo *Serapio* hæredilatem retinere potest. Nec dicas eum uti fraude ad conjugem decipiendam ; nulla enim fraus committitur, si quis jure suo utitur. Lex autem illa bono publico valde favet; impedit enim ne conjuges in matrimonio violentiam moralem subeant. Ergo non est inquietandus *Serapio*, siquidem conventio quam inivit cum uxore est invalida, quatenus *irrevocabilis*. Potuisset et ipsa mulier suum testamentum revocare, el fortasse revocassel, nisi repentina morte e vivis sublata fuisset. Alia tamen decisio danda foret, si *Sylvia*, sub pœna invaliditatis fact® conventionis, conditionem posuisset de monenda comparte in casu mutationis testamenti.

847. — *R. ad 3^m Quæs.* Ex Jure *Romano*, testamentum juramento firmatum revocari non potest, quia lex hunc casum excipii. Secus vero de Jure *Gallico*, quod nullam admittit exceptionem. *Juramentum* igitur *sequitur naturam actus*; atqui actus ex lege *invalidus* declaratur: ergo *invalidum* est etiam *juramentum*. Etenim juramento firmari nequit id quod lex lirmare prohibet ; secus enim omnes legis dispositiones juramento cludi possent. Si autem in Jure *Romano* oppositum habetur, id repetendum est ex eo quod lex exceptionem in juramenti favorem faciat.

CASUS IX.

DE LEGATIS 1°.

1° *Delphinus*, in exitu vita* versans, cum prospicere vellet *Catharina*, viduæ, pauperi et gravidæ ex marito nuperrime defuncto, necnon futur» proh, sic statuit : « Lego decem millia francorum *Catharina*, sed ea conditione ut sex millia francorum tradat proli nasciluræ, si *filius* sit, quinque vero si *ilia*. » Sed heu ! inexpectatus succedit eventus. Mortuo enim *Delphino*, lilium simul et filiam *Catharina* peperil. Quare nescii quid sibi de legato sit faciendum.

2° *Benedictus*, testamentum condens, *Antonio*, legatario universali instituto, ait : « Lego tribus sororibus *Berta*, *Clara* et *Anna*, mille francos. »

Mortuo autem *Benedicto*, apertoque ejus testamento, lis ingens oritur inter hæredem universalem el lres legatarias. Hæ enim singulæ mille (raucos repetunt, ille vero contendit mille francos inter tres sorores esse dividendos.

HINC : v*

- Quær. 1° *Quid sibi el quantum filiis Catharina tribuere debeat, in primo casu ?*
- 2° *Ad quid teneatur Antonius hæres erga Ires sorores, in secundo casu? An ad mille, vel ad tria millia [rancorum!]*
- 3° *Quid, si testator pecuniam, vel domum legasset modo disjunctivo ?*

Solutio :

848. -----/L ad 4,n *Quæs.* Quid faciet Catharina.? Quidnam ipsi permittendum ? Juxta mentem legatoris potuisset in omni casu sibi quatuor millia fr. servare. Numquid autem deterioris conditionis esse debet, quia onus mullo majus sufferre debet pro expensis qua* ad nutrilionem el educationem duplicis prolis requiruntur? Iloc videtur a sensu communi alienum. Servet igitur quatuor millia fr. pro se, sicut servare potuissçi si filium tantum genuisset, et sex millia inter filium et filiam dividat juxta mentem donantis, scilicet, *pro rata* proportionem quæ inter 6 et 5 existit. Hinc puer 3,300 circiter, puella vero 2,700 sortietur.

849. — /L ad 2m *Quæs.* Stante casu ut jacet, de vera mente testatoris constare non potest, si nihil addatur ex quo res patefiat. Ergo res dubia est. In dubio hæres Antonius ad majorem obligationem subeundam astringi nequit; ad id enim tantum tenetur quod certo probatur. Ergo mille francos tantum solvere debet. Hæc autem summa inter tres sorores erit dividenda. *Reuter, n.* 139.

R. ad 3m Quæs. In hac hypothesi optio sororibus esset relinquenda. Videtur enim talem fuisse legantis intentionem, siquidem eis favere voluit. Atqui disjunctio magis ipsis favet, si optio earumdem arbitrio relinquatur. Ergo iis electio relinquenda est. *Reuter, ibid.*

CASUS X.

DE LEGATIS 2°.

Delphina, inoriens, in testamento quo Fabricius hæres instituitur, legat Fulviæ quidquid in vestiario reperiatur ; sed ecce, ipsa mortua, in vestiario, prætor vestes et ornamenta, reperitur summa 500 francoruin; hanc arripit Fulvia, eam repetit Fabricius luces, eamdemque reclamatione superveniens Parochus, quia defuncta ibi solebat reponere pecuniam in pias causas erogandam.

Hinc :

- Quær. 1° *Cuinam pertineat pecunia in vestiario reperta? An legataria, vel hæredi, vel Parocho, in primo casu?*
- 2° *Quid si Delphina vestiarium simpliciter legasset?*

Solutio :

H

*850. — *R. ad tm Quæs.* 1° Parochus nihil omnino pro pauperibus repetere potest. Non valet enim ratio ab eo adducta, scilicet Delphinam so-

lei# in hoc loro recondere p -ruiiaiii pauperibus destinata, quia esi simplex præsumptio, qua- jus certum ha»redum infirmare nequit, insuper, si testatrix \oluisset hanc pecuniam pauperibus destinare, suam intentionem manifestasse!, cum ad omnes suas dispositiones attenderit.

l" Videtur pecunia pertinere ad Fulviam ; nam, quando Delphina ei legavit quidquid in vestiario reperirelur, idem est ac si dixisset : l Lego omnia qual sunt in loco ubi vestes asservantur; » proinde non agitur tantum de vestibus, sed de re quacumque in vestiario existenle.

R. ad im Quæs. In hac hypothesi pecunia ad Fabricium hæredem pertineret, non vero ad Fulviam, vestiarii legatariam; quia pecunia inter vestes minime comprehenditur. Tunc enim intentio testatricis esset, omne> vestes, omniaque linteamina sua, Fulvia legare et nihil amplius.

CASUS XI.

DE LEGATIS 3°.

Cleoniphas hæredem suum universalem Amedælm instituit, eum onere ut 600 francos fabric® Ecclesiæ retribueret. Sed ecce ! morte repentina corripitur Amedæus; paulo post moritur et ipse testator, quin testamentum aliud confecerit. lhereditatem adit Paschasius, *ab intestato* succedens. Ah eo Parochus legatum pius in Ecclesiæ favorem reqairil. Sed illud solvere renuit Paschasius.

2° Mercorus promiserat centum aureos Publio in testamento legandos. Sed repentino morbo correptus, et jamjam moriturus, ad se filium suum Andrea µ accersil el ait : « *Volo* ut centum aureos Publio *tribuas.* » Ilis dictis, intestatus decedit.

3° Ranulfus hæres universalis a Lelio, avunculo suo, institutus, ab eo extreme decumbente rogatur ut notarium accersal. Timens autem Ranulfus ne testator voluntatem suam ultimam immutet in sui præjudicium, moram protrahit usquedum avunculus animam etllaverit.

Hinc :

- Quær. l" An Paschasius, *in primo casu, ad legatum Ecclesiæ solvendum. teneatur?*
- 2° .4/l Andréas, *hæres in secundo casu, legatum Pt ui.io solvere debeat? Elan Pldlius, illo renuente, se compensare possit ?*
- 3° .4n Ranulfis *ad aliquid restituendum teneatur ?*

Solutio :

851. — *R. ad l" Quæs.* Paschasius ad nihil prorsus tenetur. Etenim nulla obligatio ei imposita est, siquidem *ab intestato* succedit. Quare igitur pia intentio defundi ipsi adimplenda imponeretur, eum ab ipso nequidem fuerit hæres constitutus?

Dices : Pia legata certo cognita solvenda sunt de Jure canonico, contra quod nulla lex civilis praevalere potest.

R, Disl. Solvenda sunt ab eo cui imposita sunt, <i hæreditalem cou-
— Tom I. >>|

sequatur, cone. ; ab alio cui non fuerunt commissa, et <lui accipit hæreilitatem *ab intestato*, //l-</l.; atqui in casu solus Amedeus lueres coustilulus fuit, non \ero Paschasius : ergo Paschasius ad nihil tenetur, licet Increditas ad ipsum devoluta fuerit. Sed neque tenetur hæc pia legata solvor. Amedeis qui hæreditatem non accepit : ergo *per accidens* a nemine solvenda erunt. Ergo frustra reclamat Parochus.

852. //L ad 2,¶ *Quæs.* Andreas lucres *probabiliter* non tenetur legatum patris adimplere, saltem *per se*, quia modus ille disponendi non est legi conformis; non enim valet *probabiliter* legatum, nisi in valido testamento constituatur. Excipe, nisi (ibus patri promiserit se ejus voluntatem adimpleturum esse, quia tunc interveniret contractus implicitus, quo filius susciperet obligationem de jure naturali legatum adimplendi. Etenim pater, in promissione lili fidens, ab alia via tuta legatum transmittendi abstinet. Dixi *probabiliter*, quia de hoc acriter *controvertitur*, ante judicis sententiam. Duplex igitur est sententia *probabilis*. Alii enim obligationem *de jure naturali* voluntatem morientis exsequendi urgent; alii vero legis dispositionem opponunt. S. *Lig. η. 1127, cum aliis nullis.*

853. — *R. ad 3,¶ Quæs.* Male egit sane Ranulus. Sed an ad restitutionem teneatur, non liquet nisi ex gravi ratione putaverit aliquid tali vel tali legandum. Si tamen cum fundamento existimet avunculum aliquid esse quidem alicui donaturum, sed nesciat eminam, pro rata dubii cansis piis restituere debet. Aon debebat enim promittere se notarium advocaturum esse, sed aliquo modo se excusare, et tunc avunculus aliud medium notarium advocandi adhibere potuisset.

CASUS XII.

LEGATA CONIUNCTIONATA.

Calbopodics, prole carens, testamento sic de bonis disposuit : Iu Titum hæredem suum universalem constituit ea conditione, ut uni e filiabus Marri nubat. 2° Legavit domum suam uxori, et pretium nepti, si niraque caste vivat. 3° Legavit mille nummos in dolem erogandos puella; orphana, a Parocho designanda. Defuncto autem Calcpodio, Titus lucres postulavit a Mario, testamenti conscio, ut filiam natu majorem sibi in conjugem concederet. Sed ista consensum prorsus denegat. Ipse vero Tins respuit alleram tiliam, sibi oblatam, et matrimonium inivit cum Anna familia; Marri extranea. Uxor Calcpodii, post aliquot viduitatis annos, ad secundas nuptias convolvavit. Neptis vero in secretum fornicationis crimen incidit. Parochus autem puellam elegit, parentes quidem habentem, sed miserrimos et pra* senio infirmos, cui dos supra enuntiata traderetur.

Hinc :

Quær. 1° An Titus *adire possit et retinere hæreditatem spectatis casus adjunctis?*

2° An *uxor et neptis Calcpodii possint tuta conscientia /rui legato ipsis assignato?*

DE TESTAMENTIS ET LEGATIS

//< *dos tradi potuerit pueltæ, parentes quidem habenti, sed miserrimos et inutiles ?*

Solutio :

85\$. — *R. ad 1" Quæs.* Titus non potuit adire neque relinere hæreditatem, quia conditio a testatore posita fuit honesta, et non adimpleta. 1° *Fuit honesta* : nam testator noluit urgere Titum ad nuptias invisas, sed reliquit ei libertatem ut inter duas puellas honestas eligeret; noluilque ut hæredilas sua ad Titum perveniret, nisi posita illa conditione. Testator enim familiae Marri evidenter favere voluit. 2° *Non fuit adimpleta* : quippe filia priore consensum deneganti, restabat adhuc altera consentiens, et oblata. Nihil igitur obstabat, quominus hanc duceret. Ergo, si noluit, jam conditionem non adimplevit; ergo conditio effectui suo caret ; ergo Titus ab hæreditate discedere debet.

855. — *R. ad 2"» Quæs. Affirmandum* esi. 1° Quoad uxorem. Uxor joluil transire ad alias nuptias, quin legatum amitteret. Etenim non vioavit conditionem, *si caste rirai* : cum castitas per nuptias proprie non violetur, siquidem secunda nuptia caslæ sunt. 2° Quoad neptem, etiam ipsi indngendum videtur, licet deliquerit ; quia noxa ejus mansit occulta, et communiter virgo reputatur. Neque enim praesumendum e<l fuisse mentem testatoris neptem a legato excludere, si quidpiam impudicum secreto commiserit. Neque ipsa videtur obliganda ut se ream manifestet, liaTeditalem repudiando.

856. — *R. ad 3"» Quæs.* Parochus non videtur vituperandus. Puella ah illo designata potuit bene prædicla dote frui, licet non fuerit orphans proprie dicta, quia aopiivalenter talis est. Voluit enim testator dotem dare puella miserte, ut e periculo eriperetur. Ergo mens ejus impletur. Attamen, juxta multos auctores, si occurreret alia puella, æque misera et parentibus orbata, præferenda foret; quia, cum voluntas testatoris in sensu proprio adimpleri possit, in sensu latiori et improprio adimpleri non debet. Verum, non desunt etiam qui secus judicent. Etenim magis est misera qua; parentes inutiles et infirmos habet, quam illa quæ nullos prorsus habet. Majora enim pericula animi et corporis illi imminent, et proinde finis a testatore intentus reapse adimpletur. 5. *Lig. n. 930, et idii communius.*

CASUS XIII.

LEGATA PROFANA

Formis legalibus destituta.

1" Bacchides, moriens dicit Rodlpho : Te constitui hæredem meum universalem, sed sponde milii te soluturum esse hæc et illa legata erga proximos meos consanguineos, licet in testamento meo non sint consignata. Promittit Rodulihhs se ejus voluntati adamussim obsecuturum esse. Mortuo autem Bacchide, minime curat lueres de legalis persolvendis, quia, ait, formis legalibus carent.

Hector, lueres Mattiiei ex testamento, novit per testes certa* fidei,

vel ex aliqua schedula secreto accepta, a se quiedani legata prolnna esse solvenda. Hennit autem eis satisfacere, ex eo quod juxta legem ad id minime teneatur.

Hinc :

Quær. 1° An Rodilpiils *in primo casu legata profana solvere debeat?*

2° An Hector *ia secundo casu ?*

Solutio :

857. — *R. ad l'» Quæs.* Rodulphus certo tenetur ad solvenda predicta legata, licet in testamento scripto non reponantur, et viva voce tantum a testatore hæredi præscriptæ fuerint. Ratio deducitur ex contractu speciali, qui intervenit inter testatorem et hæredem. Etenim Bacciiides non constituit Rodulpiium hæredem, nisi ea conditione, scilicet, ut legata solveret. Id vero adpromisit hæres : ergo, nisi conditio adimpleretur, fidem promissam non servat. Insuper promissione impedivit testatorem ne alio modo conderet testamentum, vel alia media tuta adhiberet, ita ut legata prædicta certo adimpleri possent. *V. Comp. n. 819 — Recole dicta supra, n. 852.*

858. — *R. ad 2^m Quæs. Negative.* Hector probabiliter non tenetur solvere legata sibi a testatore præscripta, seclusa conventionem vel promissione particulari, de qua agitur in hoc secundo casu. Ratio est, quia dispositiones illa* voluntatis ultinue testatoris *probabiliter* sunl invalid®, utpote formis legalibus destitutæ, etiam ante judicis sententiam : ergo habenda sunl perinde ac si non existèrent; nec obstat quod barres certo cognoscat testatoris voluntatem quoad illas dispositiones, quia illa voluntas testatoris, licet urgeat ex lege naturali, *probabiliter* tamen jure civili irritatur, ex eo quod conditionibus legitimis careat. *S. Lig. n. 927. — F. Comp. n. 817.*

CASUS XIV.

LEGATA PIA INFORMIA 1°.

Tussanus, homo pius, vitæ valedicens, Germano lilio suo, cui pinguem relinquit hæreditatem, enixe commendat ac præscribit ut ducentas Missas pro anima sua celebrari curet, et mille nummos in pauperes et alias pias causas designatas impendat. Germanus vero, mortuo patre, curat quidem decem Sacra fieri ; at reliquas defuncti præscriptiones prætennit, ex eo quod formis lege requisitis non vestiantur, nec proinde ad eas adimplendas in conscientia teneatur. Id vero rescuens Confessarius ei absolutionem denegat, donec pia patris legata exsecutus fuerit.

Hinc

Quær. 1° An *legula pia, etiam formis legalibus destituta, in foro conscientise solvi debeant ?*

2° tn. *stante casu, Germanus absolvi possit?*

Solutio :

859. — *li. ad l'n Quies. Iffirmalice.* Hæc sententia ut omnino certa habenda est, quæciimq̃tio fuerit olim hæc de re controversia. Est communis doctrina cum *S. Lig. n. 922 et seg.*

Ratio est, quia pia causæ ad Ecclesiam pertinent, ejus pie subjacent jurisdictioni. Ecclesia autem omnino libera est et immunis a potestate civili in omnibus quæ suæ jurisdictioni subsunt.

Constat etiam ex Jure canonico in variis locis. Etenim sic legimus *de testamentis*, § 11 : *Valet ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus.* Iterum *ibid.* § 13 : *Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, el dicitur testatus ad pias causas.*

Eruitur etiam ex *Cone. Trid., sess. 22, c. 8, de Reform.*, ubi Episcopi exsecutores piarum dispositionum constituuntur.

860. — Dicendum ergo cum *Lugo* : « Quando in ultima voluntate ali-
« quid relinquitur ad pias causas... (testamentum) valet, etiam sine
« juris solemnitate. ul constat ex c. *Relatum* I, *de testamentis*, et pro-
« bant *communiter* Doctores quos referunt et sequuntur *Lessius, Sanchez,*
« *Vasquez, et alii communiter.* Hoc autem observandum est non solum
« in foro *ecclesiastico*, sed etiam in *saeculari*, quia Pontifex atrobique
servandum præcipit, et potuit de jure præcipere propter potestatem
« quam habet dirigendi Principes temporales, in iis quæ ad fidem super-
« naturalem et ad bonum animæ spectant. »

Et addit *Lugo* : « 1° Sufficere, ad valorem testamenti ad causas pias, duos vel tres testes... 2° Hæredem si per schedulam, vel scripturam indubitatam defuncti, vel quia eum audivit, sciat ipsum statuisset quod res aliqua in usus pios daretur, licet testes non fuerint, obligari in conscientia ad id exsequendum, quia, seclusa omni dispositione juris civilis, illud ad talem obligationem sufficeret : quare, cum omnis solemnitas juris civilis, el ejus necessitas sublata sit in his casibus, resultabit obligatio in conscientia hæredis. » *Lugo, de Justitia, disp. 22, n. 266.* etc.

Concordat *S. Ligorius*, "cujus hæc verba sunl : « Quoad dispositiones pias, certum est quod, si constat hæredi voluntas testatoris, sive per verba, sive per nutum, ani scripturam, tenetur lueres in conscientia, * vel cedere hæreditatem loco pio, vel legata solvere. » *S. Lig. n. 923* <1 seq.

861. — Constat etiam ex recenti responsione *S. Poenit.* Andegavensi Canonico factam.

Postulatum.

Ei nonius, hæredibus necessariis destitutus, statuit pariem bonorum « in pia opera erogare. Ad hunc finem Bonifacium legatarium universalo in instituit, per testamentum debitis vestitum formis. Scriptum autem * privatum Bonifacio tradit in quo piam manifestat voluntatem i..... Bonifacius vero, mortuo Eudorio, integram hæreditatem servat, ex eo

« quod testamento valido illam teneat; postulatur utrum in conscientia
« tutus esse possit ? »

Sacra Pœnitentiaria respondit : Bonifacium *teneri in conscientia ad implendam voluntatem Eudorii certo cognitam.*

Die 23 Junii 1844. (V. *Comp. n.* 810.)

In præfalo autem casu non constabat de pia intentione Eudorii, nisi ex schedula formis legalibus carente; nihilominus S. Cong. declarat legatarium teneri ad implendam voluntatem testatoris certo cognitam. El pluries, in eodem sensu, eadem S. Cong. hujusmodi quæsliones diremit.

862.— *R. ad Quæs. Seu*, an Germanus absolvi possit? Jam ex dictis satis liquet ei minime esso indulgendum, nec proinde eum esse absolvendum. Nulla enim ratione excusari potest a legalis piis, ipsi a patre injunctis, persolvendis. Nec obstat quod non vestiantur solemnitalibus quæ ad testamenta lege civili requiruntur, cum pia? causa? a potestate civili non pendeant, ut supra fusius probatum est. Attamen quandoque in praxi caute agendum est, eum hæredes videntur versari in bona fide, et, si de sua obligatione admonerentur, monitioni Confessarii non obtemperarent.

863. — *Ex dictis résolves cum Ileuler, pari. 3, n. 277 :*

« 1° Si hæredi certo constet voluntatem testatoris fuisse ut aliquid in
« pia causam expenderetur, licet in foro externo probari non possit, ta-
« it men in foro conscience lenetur obsequi testatoris voluntati. Non enim
« requiritur probatio ubi de veritate constat.....

« 2° Si Parochus post mortem parochiam sui producat schedam con-
« linentem pia quædam legata, tunc si agnoscat, vel duobus testibus
« probari possit quod manu testatoris vel defuncti sit scripta, pia ejus
« voluntas executioni mandanda est; si autem ipse Parochus legata ad-
« notaverit, non creditur ei sine alio (este. Quare Parochi vel Confessarii
« tales ultimas dispositiones ad causas pias non excipiant, nisi advocatis
« duobus testibus masculis aut feminis. I nus tamen cum Parocho sulli-
« cere poterit.....

« 3° Valent legata pia el executioni sunt mandanda, quæ continentur
« in testamento ad causas profanas invalido..... (ut ex supra didi'
« constal).

« 4° Si moriturus empit facere testamentum, el morte praeventus non
absolvit, licet secundum alia irritum sit, valet tamen quoad legata pia
« qua in hac imperfecta dispositione expressit. » Λ

CASUS XV.

LEGATA PIA 2°.

Piilbertus, vir dives æque et pius, carens hæredibus *necessariis*, instituit hæredes, testamento rite condito, tres nepotes suos Marius, Marinus et Marianus, ea lege ut quisque lior im quinque millia francorum causas pias elargiturus esset. Sed, mortuo Philiberto, Marius

el Marines, minus pii quam cupidi, oblinent ut irjndieio cj.di r . <-;n h-
tnr testamentum quoad legata pia; Marianis autem titubans, nescii
quid sibi sit faciendum : hinc el inde interrogat, oppositasque oblinet de-
cisiones.

Hinc :

Quær. 1° .An hæredes Philiberti *juridicam irritationem legatorum
piorum procurare potuerint?*

2° .In Marianus *beneficio sententiae irritantis tuta conscientia
uti caluerit?*

Solutio :

864. — K. *ad 1m Quæs.* Hæredes Philiberti minime potuerunt *perse*
procurare irritationem legatorum piorum. Etenim illa legata pia consti-
tuuntur in testamento valido. Si igitur admittant testamentum sibi favens,
etiam onera in eo inclusa admittere debent. *Qui sentit commodum. el*
onus sentire debet. Nec diri potest quod legata illa sint inolliciosa, seu
quod jura hæredum lædant, siquidem hæredes non sunt *necessarii*, el
nullum jus legale præler testamentum habent. Præterea, etiamsi hæredes
necessarii forent, eorum *legitima* præfalis legatis non læderetur, ut in
casu supponitur. Numquid causæ piæ deterioris conditionis ac causa-
profana* habendie sunt? Si Pihlibertus in testamento valido 15 millia
(rancorum Berta*, meretrici, legasset, numquid legatum impugnari el
irritari posset? Nequaquam. Quare igitur irritari poterit, si in pauperum
vel orphanorum favorem fiat?

Adde quod, ex dictis in casu pnedenti, legata pia solvenda sunt,
etiamsi formis legalibus destituantur, ul ex Jure canonico evincitur : ergo
a fortiori, si in testamento valido referantur, nec jus ullum hæredum l.r-
ilant. Ergo pra-dicti hæredesolvere debent legata pia in testamento re-
lata, vel ipsi testamento renuntiare.

860.— II. *ad 2um Quæs.* Marianus beneficio sententiae irritantis tuta
conscientia uti non polesl, licet ipsi irritationem legatorum piorum non
provocaverit, ul liquet ex dictis. Ergo ipse pro parte sua legatum adim-
plere debet. In praxi tamen caute agendum est, si hæredes lona tide cre-
dant se per sententiam judicis a legatis piis solvendis in conscientia libe-
rari, ne. monitioni Confessarii non obtemperent, el formaliter peccent, ut
jam in casu præcodenti adnolalum est.

CASUS XVI.

INDUSTRIUS LEGATARIUS.

Barberinus, a Gordiano, avunculo suo, lueres universalis constituitur
ea lege ul matrimonium decurrenti anno ineat, el aliam ducat ac Julum.
quam amore prosequi videbatur, et qu e testatori displicebat. Quid vero
Barberinus? Modum invenit tum luereditalem ineundi, tum etiam Ju-
ukM ducendi. Ecce: festinat ducere vetulam 70 annos natam et infir-
mitatibus obrutam. Hinc factum est ut. vetula mox morienlc, juniorem

Juliam brevi duceret. Hæredes autem alii naturales contendunt conditionem non fuisse impletam, poslulantque ut hæredilas inter omnes dividatur.

Hinc :

Quæ r. tñ Barberinus *accipere cl relinere possil* Gordiani lia?reditalem ?

Solutio :

866. — /?. *ad Quæs.* An Barberinus ab hæreditate propulsandas sil? An, contra, sua ei fraus patrocinari possit ? Lis hinc et indo acriter instituitur. Qualis scopus testatoris fuit? Procul dubio, ut Barberinus nunquam Juliam in matrimonium duceret; porro linis ille minimo fuit-obtentus † ergo Barberinus hæreditalem consequi non poiest, ut primo intuitu apparet, cum conditionem a Gordiano intentam atqiie sullicienler expressam non adimpleverit. His tamen non obstantibus, videtur Barberinus jus strictum ad hæreditalem avunculi habere. Etenim pncise attendendum non est in hoc ad id quod intendit testator, sed ad id quod in testamento clare expressit; nam ad intentionem non attenditur, nisi (quando verba testatoris sunt obscura : hic autem perspicua et manifesta sunt. Porro juxta sensum naturalem et genuinum verborum, quihus exprimitur ultima defuncti voluntas, conditio ab ipso posita omnino adimpleta est, cum revera matrimonium decurrente anno inierit, et aliam ac Juliam duxerit; ergo illi hæredilas devolvenda est. Insuper jus ad hæreditalem acquisivit statim ac nuptias cum vetula celebravit. Xec dicas eum fraude usum fuisse, et proinde injuste hæreditalem adiisse ; nam jure suo usus est. Igitur nullam fraudem, sed industriam adhibuit ul legatum consequeretur, nec a Julia sibi copulanda impediretur. Ergo eum bona pace, tum dilecta conjuge, tum non minus concupita hæreditate, Barbf-rino nostro frui liceat.

CASUS XVII.

FIDEI-COMMISSUM.

I^o Moevla, vidua, duas habet filias, quarum una legitima est, spuria altera, sed actu publico recognita. Ægre ferens quod nonnisi modica bonorum pars huic legaliter competat, committit Annas mille francos, ut eidem lilia* spuriae post mortem suam secreto tradantur. Mortua autem MoEyiA, anxia hæret Anna, nesciens cuinam e duabus sororibus remit-tenda sit pecunia hæc, lidei suæ commissa.

2° Florus, vir dissolutus el dives, duplicem habuit prolem, ex fornicatione unam, sed non recognitam, alleram vero ex incestu cum Flavia consanguinea sua. Cum utrique benefacere vellet, Antonio viginli francorum millia, inter ulramquc post mortem suam dividenda, commisit.

Hinc :

Quæ r. I^o .lm, *in primo casu, pecunia Anne commissa- competat filia spuriae* Mœviæ, *tel filix legilimx* l

Quæ r. -^o In Antonii s, *in secundo casu, possil rei debeat, ersequi* /idei-commissum erga ulramquc prolem spuriam Plori. *rcl pecuniam acceptam haeredibus tribuere l*

Solutio :

867. — /L *ad I^o Quxs.* Solutio quaestionis pendet a statu fortuna-matris. Si legatum lidei-commissorimn noceat juribus fili.» legitnn.p, adimpleri nequit ; secus vero si minime noceat. Mater enim potuit dare filiae suæ naturali recognitu*, praeter id quod ip. i lege tribuitur, quidquid extraneo dare posset. Hinc, si mater sal dives sil, Anna legatum hoc lidei-cominissorium lilia* illegitima* tribuere potest, cum altera puella jus nullum in hanc pecuniam habeat, siquidem, in hypolhesi, in legitima sua non læderelur.

868. — R. *ad 2m Quæs.* Florus *probabiliter* committere potuit Antonio pecuniam sua* proli fornicaria; transmittendam. Ratio est, quia potuisset etiam eam hairedem instituere, non quidem quatenus prolem suam, sed quatenus personam ex lege non inhabilem. Idem etiam d< jure naturali quoad legatum proli inccstuosæ legandum, ob eamdem rationem. De jure vero Gallico lili i incestuosi sicut et adulterini ad donationes recipiendas prorsus inhabiles declarantur; jus enim tantum habent ad accipiendum ea quæ ad vivendum necessaria sunt. Plures tamen non *improbabiliter* hujusmodi donationes non irritari contendunt, nisi de vitio nativitatis juridice constet. F. *Comp. n.* 828.

CASUS

DE COMMODATO, DEPOSITO, MANDATO ET MUTUO

CASUS I.

COMMODATUM.

Exuperius Tibulo commodavit tapetes, seu picturas textiles, ad domus cubicula exornanda, pro nobili quodam hospite recipiendo. Cum autem discessisset hospes, et jam de tapetibus domino restituendis ageret Tibulus, ecce in media tempestate domus ejus fulmine incenditur, et mox tota cum rebus commodatis comburitur. Potuisset tamen eas ab incendio liberare Tibulus, nisi ad res proprias flammis subducendas totus incubuisset. Exuperius autem tapetum pretium requirit a Tibulo, qui negat se in hujusmodi casu ad damnum reparandum obligari. Quare lis inter utrumque inducitur.

Hinc :

- Quæritur 1° An *teneatur Tibulus damnum erga Exuperium resarcire, attentis quæ sunt in casu?*
- 2° An *debuisset Tibulus prius res sibi commodatas ab interitu salvare, quam proprias?*
- 3° In *teneretur ad restitutionem commodatarius, si tapetes absque sua culpa a fure ablati fuissent?*
- i° *Quid, si dubium esset de negligentia gravi in rebus commodatis accurate serrandis?*

Solutio :

869. — /?. *ad 1^{am} Quæst.* 1° Tibulus ad nihil tenetur, si tapetes ex incendio salvare non potuit, quia damnum casui fortuito tantum tribuendum est, cum culpa nullius, ne juridica quidem, intervenerit. 2° Si vero, adhibita diligentia, res commodatas æque ac suas servare poluit, de damno tenetur, quia, ob omissionem diligentiae ex contractu debit®, gravis culpæ théologie® reus evadit.

870. — />. *ad 2^{am} Quæst.* 1° Tibulus debuit magis attendere ad res commodatas quam ad suas salvandas, si res alienae multo pretiosiores fuerint quam propriæ, præsertim si gratuito ei commodat® fuerint. Ratio est, quia rei alien® debetur custodia, quam quisque prudens pro suis adhiberet ; quisque autem servaret suas pretiosiores prae vilioribus. Ergo similiter agere debet erga res alienas commodatas; secus injustitia* reus evadit et ad restitutionem adstringitur. Porro in nostro casu facile evenire potuit ut tapetes majoris fuerint pretii quam res domestica*, cum postulata* sint ad cubicula exornanda pro nobili hospite recipiendo : ergo facile cominodatarius ad restitutionem obligari potest. *Reuter, n. 178.* — Pariter potuit Tibulus res proprias præferre *per se*, si pretiosiores fuerint quam alien®. Ratio ex dictis facile deducitur, nempe, ex rationis paritate.

2° Quid ver<> in casu in quo loin res aliena·, lum propria· fuerint cjU'-dem valons ? *Contrevertitur*. Alii censent commodatarium in hac liypo-ibisi debere attendere æque ad res commodatas quarn ad suas salvanda-, quia, eas accipiendo, suscepit obligationem adhibendi seriam diligentiam res illas, vehit suas, curandi et custodiendi. *Reuter, ibid.* Alii tamen *communius* dicunt probabiliter posse commodatarium res suas propria-polius a periculo salvare, quia caritas recte ordinata a semetipso incipit, saltem *perse* loquendo, secluso speciali contractu. *Lugo, I). 8, seel. 10.*

871.—*R. ad 3m Quæs. Nego*, quia, tunc nulla interveniente culpa theologica, nulla quoque sequeretur restitutionis obligatio. *Recole dicta (lr injusto damni/Icatore, n. 628-634 et seq. — F. Comp. n. 659.*

II. ad im Quæs. Si grave peccatum non commiserit in omissione dili-gentia' debitæ, non \idetur obligandus ad restitutionem, quia tunc non est certa obligatio; porro obligatio incerta non est imponenda : etenim non tenetur quis ad restitutionem certam ob merum dubium <le damno illato. *Ita auctor casuum Rononiæ editorum, F. Commodalarius.* Sed Collet adnolalor dicit restituendum esse pro rata dubii.

CASUS II.

COMMODATARIUS INFELIX.

Pibertus, mercator, mano quodam, obstupescens animadvertit magnam mercium suarum copiam nocte præcedenli furtim ablatam fuisse. Die uno alterove elapso, inaudiit furem cum mercibus abiisse in alium locum quinque leucis inde dissitum. Absque mora rogat Marcum, vicinum et debitorem suum, ul confestim equum suum sibi commodare velit, quo furem strenuo insequatur. Bucephalo insidens, velociter ad prædictum locum pervenit. Sed, heu! dum prima nocte in quoddam hospitium di-vertit, nova ei accidit calamitas. Allero mane, cum stupore animadvertit etiam equum nocturno tempore clam ac furtive fuisse e stabulo abductum. Hinc miser, amissa spe recuperandi sive merces, sive ipsum equum, pe-des domum reverti coactus est, re prorsus infecta.

Hinc :

Quær. Iu tn Pibertus *solvere teneatur egui pretium Marco cjns domino ?*

2° In rcro hospes, *apud quem divertit Pibertus, ci idem pretium compensare teneatur ?*

3° *Quid, si Pibertus cum eguo ultra quinque leucas furem fuisset insecutus, et tunc tantum equus fuisset ablatas e stabulo, cel a prædonibus eidem violenter ereptus? Deberetnc equum compensare ?*

i° Si vero Pibertus *cum equo feliciter fuisset ad propria reversus, potuissetne eundem equum sibi relinere, ci-eo quod a suo debitore solutionem debili aliter oblinere non posset ?*

Solutio :

872. — /L ad I^m Quæs. Pibertus non lenelur ante sententiam iudicis ad solvendum equi pretium, si equum deposuerit in luto stabulo, seu nulli extraneo patenti. Kalio est, quia commodatarius, saltem in foro conscientiæ, non lenelur resarcire damnum rei commodalæ obveniens, nisi culpam theologicam gravem commiserit. Atqui Pibertus, in casu, talem culpam non commisit. Ergo in foro conscientia', ante iudicis sententiam, damnum pro equo sublato compensare non debet. — Vide dicta, supra de injusto dammficatore, n. 628-634 ct seq. — Γ. Comp. n. 659.

873. — R. ad 2^m Quæs. Idem omnino de hospite dicendum est, ob eamdem causam. Etenim ei imponi nequit in conscientia, ante sententiam iudicis, obligatio damnum resarciendi, modo per se vel suos famulos, ad custodiam stabuli præposilos, vigilantiam a patrefamilias plerumque adhibitam præstiterit.

R. ad 3ⁿ Quæs. Affirmative, si terminum itineris præfixum notabiliter excesserit. Ratio est, quia equum accepit, ut supponitur, ad iter quinque leucarum tantum peragendum. Commodatarius vero, qui re commodata utitur ultra licentiam acceptam, etiamsi fortuito eam amittat, ad compensationem tenetur, quia vere culpabilis est. Mora enim sua cuilibet nociva est (Reg. 25, in 6°). Secus vero dicendum esset, ut videtur, si Pibertus equum commodatum accepisset ad tempus, vel ad dies indeterminatos, et præcise ad furem prosequendum, quia tunc omnino culpa vacaret. Elbel, n. 369.

874. R. ad 4^m Quæs. Affirmative pro foro interno, scilicet, licebit commodatario tamdiu delinere equum, donec dominus illius debitum suum solverit. Proinde Confessarius hujuscemodi compensationem dissimulare poterit, nisi alia mala graviora secutura prævidcal. Etenim creditor, qui debiti solutionem obtinere nequit, ex jure naturali sibi ex re debitoris satisfacere potest, saltem per se, secluso scandalo, aliisvo gravibus incommodis, ut supra de furto dictum est. Elbel, n. 371.

CASUS III.

DEPOSITUM 1°.

Theophilus, mercator, dum in vicinam civitatem ad nundinas proferlus, in hospitio quodam pernoclasset, evigilans mane, animadvertit sarcinam suam, quam in suo cubiculo deposuerat, fuisse furtim ablatam. Quainobreiii stupore correptus et ira excandescens, mirum in modum invenitur contra hospitem, ab eo damni seu furti compensationem requirens. Negavit hospes se illam sarcinam vidisse, multo minus eam contrectasse : propterea noluit quidpiain, vel minimum, Theophilo compensare.

Hinc :

Quær. 1° In hospes pretium sarcinae ablatae Theophilo peregrino solcere debeat}

Q1 ER

Quid, si Theophilus sarcinam in hospitio, ridente hospite, deposuisset, el, dum negotiorum causa alio dicerlil, hæc furtim ablata fuisset?

Quid, si peregrinus ille sarcinam speciali hospitis custodial commiserit, el postea adverterit aliquid er ea ablatum fuisse, seclusa hospitis culpa theologica?

4° Id quid teneantur artifices, quibus res conficiendae rei resareienda traduntur?

Solutio :

875. — R. ad 1^m Quæs. Nego. Ratio est, quia nullam prorsus culpam, ne levissimam quidem, commisit, cum sarcina ipsi nunquam commissa fuerit. Etenim, si Theophili crumena, quam secum in lecto retinuit, ablata fuisset, nemo hospitem ad resarciendum hujusmodi damnum obligaret; quia, crumenam secum relinendo, eo ipso curam ejusdem in se suscepisse merito putatur. Ergo idem dicendum est, si sarcinam penes se ad lectum retinuit; censetur enim curam rerum suarum in se potius suscipere, quam hospiti concedere. Elbel, n. 372. —Recole dicta supra in casu fere simili de damnificatore, n. 634.

876. — R. ad. 2^m Quæs. Etiam in hoc casu, hospes ab onere restitutionis est eximendus in foro conscientia*, ante iudicis sententiam, nisi gravis negligencia* in re custodienda reus sit. Viget enim semper eadem ratio, scilicet, quia gravis culpa theologica deficit.

R. ad 3^m Quæs. Neque in hac hypothese hospes urgendus erit ad restitutionem m foro conscientia* peragendam, ante iudicis sententiam. Casus enim non substantialiter mutatur, licet nova circumstantia accedat. Sed facile in foro externo caupones ad damnum resarciendum damnantur, quia facile culpa juridica in ipsis supponitur, nisi probent illud damnum ex casu fortuito vel ex violentia absoluta evenisse. Elbel, n. 374.

877. — R. ad 4^m Quæs. Idem omnino dicendum est de illis artificibus ac modo de cauponibus dictum fuit. Seclusa culpa theologica, a restitutione immunes judicandi sunt, ante sententiam iudicis. Sed cum diligenter invigilare debeant in res sute custodia* commissas, admissa notabili incuria, etiam in foro conscientia* de damno tenentur. Tenentur enim res sibi traditas sedulo custodire, sicut solet agere bonus paterfamilias, seu dominus quoad res proprias servandas.

CASUS IV.

DEPOSITUM 2°.

Hippolytus non modicam frumenti copiam ab amico, in loco dissito domicilium habente, depositam accepit, et in horreo suo, intra civitatis moenia constituto, asservavit. Cum autem bellum ingrueret, et, incursu hostium, segetes vastata» agrique depopulati, imo el horrea spoliata fuissent, annona deliciente, civitas egere cœpit, el ipse Hippolytus penuria allici Previdens autem, frumentum ab amico acceptum, ab hostibus ablatum iri, partim illud vendidit, partim etiam ad sublevandam familiam

suam impendit, ratus, melius esse frumentum illud ab amico quam ab hostibus consumi.

Hinc :

Quær. 1º *An Hippolytus potuerit frumentum amici tendered pro familia impendere?*

2º *An post factum ad restitutionem teneatur, site ratione pecuniæ ex frumento obtentæ, site ratione frumenti ab ipso et familia in egestate consumpti?*

Solutio :

878. — *R. ad 1m Quæs. Affirmative.* Ratio est, quia *rationabiliter* praesumere potuit depositorem non esse invitum ; imo malle ul frumentum in his circumstantiis venderetur, vel ab amico suo consumeretur, cum onere illud tempore suo refundendi. Etenim quisque censetur velle, ul suis rebus provideatur meliori modo quo lier» potest. Atqui in his rerum adjunctis depositarius melius frumento amici sui consulit, illud vendendo, aut illo fruendo, quam si hostium depnedationi relinqueret, cum onere tamen compensationis, postea facienda. Ergo nullius culpa* arguendus esi. *Elbel, n. 375.*

879. — *R. ad 2m Quæs.* Hippolytus, postfactum, tenetur ad compensationem, tum pro frumento vendito, tum etiam pro frumento a secta familii sua consumpto. Ratio prioris evidens est, siquidem pecunia ex frumento vendito illius pretium est; ergo debet esse illius cujus erat frumentum. Atqui frumentum erat deposilois : ergo... Ratio autem posterioris est, quia Hippolytus non potuisset, luta conscientia, frumentum consumere, nisi intentionem habuisset illud tempore suo refundendi ; secus enim finium patrassel. Ergo, si cum illo animo consumpsit, in ipso consumptionis instanti, obligationem contraxit illud postea compensandi.

880. — *Objicies :* Depositor nullum passus est detrimentum, quia, si non fuisset consumptum frumentum, ab hostibus dilapidatum fuisset; ergo jus non habet ad compensationem.

R. Nihilominus depositarius obligatur ad frumentum compensandum; nam, ah eo momento, quo illud consumpsit, habendus est lanquam inutualarius, ac proinde subjicitur obligationi reddendi saltem pretium rei lequivalens : si autem id facere nolit, non excusatur a furto, el est injustus in depositorem damnificator. Nec refert quod hostis forte frumentum abstulisset; nam, si id fecisset absque justo titulo, de damno teneretur : si vero cum justo titulo, depositor non potuisset rationabiliter esse invitus contra illum; at rationabiliter erit invitus contra depositarium, qui, cum velit esse amicus, sine justo titulo renuit frumentum consumptam compensare. Hinc, quemadmodum ille qui rem alterius eripit ex incendio, ejus dominium non acquirit, ita etiam neque Hippolytus frumentum facit suum, illud depnedationi hostium subtrahendo. *Elbel, n. 376.*

CASUS V.

DEPOSITUM 3º.

Gedonius emit frumentum extra urbem, et apud Babylam, villicum, deposuit, suo tempore in civitatem vehendum. Babylas autem, cum frumentum æque bonum et forte melius haberet in ipsa urbe, frumentum Gedonii sibi commissum vendidit, suum proprium frumentum in civitate existens substituturus, ne Gedonius inutiles expensas ad vehendas suas merces subire cogeretur. Sed ecco infortunium ! Antequam Babylas suum frumentum Gedonio traderet, per incendium cum granario periit.

Hinc :

Quær. *Quis damnum ferre teneatur ? .In depositor, tel depositarius?*

Solutio :

881. — *R. ad Quæs.* Quis damnum feret? Ferendum erit Babylæ, depositario. Ratio est, quia dominus non erat frumenti quod vendidit, sed sub Gedonii dominio adhuc remanebat. Ergo ipsi pretium refundendum est. Etenim inlelligi nequit, in praesenti casu, quomodo vera frumenti commutatio facta fuerit. Ad commutationem enim efficiendam, necesse est ul mutuus consensus partium intercedat, cum sil verus contractus. Quomodo autem tacitus consensus ulrinque haberi potuit, cum Gedonius ne unquam quidem cogitaverit de permutando frumento?

Objicies : Praesumi potest depositoris consensus, cum res in ejus utilitatem vergat commutationis tempore; atqui consensus praesumptus sufficit ad dominium alicujus rei acquirendum. Ergo...

R. Posset quidem praesumi consensus domini *condilionatus*, concedo; *absolutus*, nego. Etenim non est credibile depositorem velle consentire in frumenti commutationem per depositarium faciendam, se inscio, nisi sub conditione ul aliud frumentum iripiale sibi reipsa restituatur. *Reuter, I ».* 176.

CASUS VI.

DEPOSITUM 4º.

I" Robertus, ex nundinis rediens, majoris securitatis gratia, merces suas et pecunia? sacculum rite obsignatum, in quadam civitate penes Nicassium, mercatorem, deposito reliquit. Nicassium hæc sibi concredita diligenter in officina condidit. Sed, elapsis subinde pluribus diebus, pecunia otiosa, mutui instar, uti posse non dubitavit, ad perficiendum contractum ex quo pingue lucrum est consecuius. Merces vero aliquas, opportunitate data, summo pretio vendidit, et alias æque bonas pretio medio emit, ul venditis substitueret. Sed lucrum, tum ex pecunia, tum ex venditione aliquarum mercium, sibi integrum servavit.

2" Canutus, alicujus principis thesaurarius, pecuniis sibi creditis, inscio domino, in suum commodum negotiatur, et lucrum sal notabile sibi facit,

Dio quadam, cum cistula, pecunia domini referta, ipsi tradita fuisset, eam in suo cubiculo reposuit, eamdem postea in area pecuniaria repositurus, Subinde vero cistulam lustrans, advortifniille francos ex ea fuisse subductos.

Hinc :

Qijæ b. 1° -in *graxiter peccarerit* Nic a siu s, *in primo casu, rebus depositis, inscio domino, utendo*!

2° .In *lucrum, quod ex pecunia el mercibus percepit, sibi retinere caleat, aut totum rei partem domino restituere debeat* ?

3° Ih Ca n u t u s, *in secundo casu, lucrum pecuniæ principis, mutuo traditæ, juste suum fecerit, vel illud restituere debeat* ?

4° .4n idem Ca n u t u s *mille francos, furlini subductos, erga dominum suum compensare debeat* ?

Sol u t i o ."

882. — *R. ad 1,n Quæs.* Solutio casus pendet ex variis rerum adjunctis, et maxime ex præsumpla depositoris voluntate, v. g. si sil amicus, aut valde familiaris. *Per se* depositarius non videtur graviter peccasse contui caritatem ; quia usus tum pecunia·, tum mercium depositarum, non censetur gravem institue causam deponenti allaturus, si id resciat, modo nulum inde detrimenutm passurus sit, id est, modo depositarius in prompta certa habeat, unde reposcenti tempore suo retribuat. Attamen, quando res depositæ. sunt obsignata», nullo facilius prtesumi debet depositorem merito et graviter invitum esse, et proinde noxa gravis contra fidelitatem el caritatem facilius contrahi potest. *Voit, n. 91 I. — Reuter, n. 175.*

883. — *R. ad 2m Quæs.* Nic a siu s retinere potest totum lucrum quod obtinuit, sive ope depositio pecunia·, sive ex venditione mercium depositarum, dummodo dominus liat omnino indemnis. Ratio est, quia lotum lucrum iilud ut singularis industria· fructum acquirere potuit el retinere. Etenim nullum depositori damnum infertur in casu, cum totum id, quod deposuit, vere accipiat. *Reuter, ibid.*

R. ad 3m Quæs. Ca n u t u s lucrum quod percipit, cum pecunia principis negotiando, retinere potest, quia inde minime damnificatur princeps, modo illa pecunia otiosa fuerit. Emolumentum inde proveniens industria· utenti-tribuendum est, ut palet ex dictis. '17*

884. — *R. ad 4,n Quæs.* Ca n u t e s mille francos ah alio subductos restituere non tenetur, si gravem culpam in custodite defectu non commiserit, v. g., si brevissimo tempore pecuniam extra ærarium reliquerit, nec prudens periculi metus adfuerit. Si autem iudicis sententia interveniat, in omni casu damnum compensare tenetur. Restituere teneretur, si ejusnegligentia fuerit gravis, v. g., si notabili tempore abfuerit, vel si diu januaiu apertam reliquent. Constat ex dictis *de damnificalore*, scilicet, requiri culpam theologicam, et quidem gravem, ut obligatio restitutionis in n' gravi inducatur. Γ. *Cump. n. (J59 el. seq.*

CASUS VII.

MANDATU)! I®.

Bertrandus, surior, jussus est a Geraldo, viro valde conspicuo, ut emeret 100 ulnas panni diversa* speciei, ad vestes tum pro ipso Geraldo, tum pro ejus domesticis, conficiendas. Mercator, (piem adit sartor, de hoc bono eventu gaudens, sponte ei minoris quam cæteris pannum vendidit, imminuens, scilicet, pretium ex decem assibus pro singulis ulnis, ut animum gratum ipsi ostenderet. Bertrandus igitur 50 francos seposuit ac sibi servavi!, a Geraldo consuetum pretium requirendo.

Hin c :

Quæ r . *An sartor potuerit prædictum lucrum sibi retinere, tel mandanti restituere debeat ?*

S o l u t i o :

885. — *!?. ad Quæs.* Gencralim non facile credendum est mercatoribus, qui asserunt se pretium imminuere in favorem ementis : nam idem fere omnibus repetunt, ita ut cuncti se privilegiatos existiment. Nec raro venditores ile industria pretium a principio extollunt et exaggerant, ut postea videantur aliquid de eo remittere in emptorum gratiam. Propterea dillicilimumesi, in theoria, hujusmodi casus solvere; sed communiter mandatoriis indulgendum non est, præserlim si pretii imminutio, quæ fieri videtur, sit valde notabilis, ut in nostro casu. Hallucinationis periculo imprimis obnoxii sunt famuli, qui pro dominis emunt, nec verum pretium rerum cognoscunt. Facilius tamen erit sartori nostro dignoscere certum panni pretium et judicaro utrum revera mercator, ipsiusmet intuitu, de pretio remiserit. Si vir probus sit, et id asserat, non videtur inquietandus.

Sic de casibus hujusmodi S. Lig. /t. 826 Cautè permittendum est
sartoribus ementibus pannos pro aliis, retinere aliquid de pretio : nam
aliquando mercatores potius simulant ipsis donare quam donent, ita
ut, si dominus ipse adiret, pro eodem pretio rem obtineret. Cadenun,
si sarior fideliter negotium demini gerat, et me-
vere gratis, quod tam officii fidei ; id
suam ollicinam frequentanda, ubi m-
modi moralem diligentiam adhibuerit ad emendum ab ali-
rihus preliominori. »

CASUS VIII.

MANDATUM 2°.

Salistiis, rei domestica* cujusdam viri sal opulenti præpositus. ab eo jussus est Ut singulis annis necessaria ad familiam vestiendam tanti emeret, penes determinatum mercatorem, nempe Cyril lum. Salistis vero, Cyrillo prætermisso, apud alium mercatorem ejusdem civitatis res minori pretio comparat. Aliquando etiam, emendi causa, in aliam civitatem

se conferens, pannum tenuiori pretio acquisivit. Residuum porro summa ad emptionem a domino determinata*, nec impensæ, sibi vindicavit.

Hinc :

Quær. In Salustus, in, primo casu, adaliquid teneatur erga Cyhillo, mercatoremprælermissum? An erga, dominum?

2° An relinere possit id quod minus impendit, merces in alia civitate emendo?

Solutio :

886. — I. ad 1m Quæs. Quid de Salusto? Nullam quidem injustitiam, Cyhillo prætermisso, commisit, quia mandans, ul supponitur, nullo contractu adstringitur ad merces in ejus officina emendas; sed injustitia* reus evadit erga mandantem, cujus rem utiliter gerere debet: etenim pecunia quam non expendit, mandantis est, el mandanti clamai. Ergo ei mandatarius parcimoniæ fructum restituere debet. *Recole dicta de furto, casu*), n. 571.

R. ad 2,a Quæs. Affirmative. Ratio est, quia lucrum illud quod Salustus oblinet, in alium locum se conferendo, et ibi merces minori prelio emendo, revera ejus labori et speciali industriae debetur; proinde sub hoc respectu non est inquietandus. *Reuter*, n. 182.

CASUS IX.

MANDATUM 3°.

I° Rbspicius, homo valde industrius, frequenter, ut mandatorius, a Bernardo adhibetur. Lucrum autem fecit, et ut fructum industria? sibi servavit in sequentibus casibus: Primo jussus fuit, ut emeret decem modios tritici pro 50 frauds; emit autem 40 fr. frumentum bona? speciei, et 10 fr. sibi reservat. Alias mandatum habuit equum vendendi 300 h., el 320 vendidit, el proinde 20 fr. seposuit. Mias eidem commissus esi bos 200 fr. vendendus; Rbspicius non habens occasionem illum bovem vendendi, eum ipse pro statuto pretio sibi emit, et postea carius vendit.

2° Callixtus accipit a Marcello annulum, vendendum quinque nummis. Ille vero, felici sorte, eadem die viro perito octo nummis vendit. Igilur quinque nummos tradit Marcello, lres vero reliquos sibi servat, tum quia est fructus industria*, tum quia Callixtus ipse pretium determinavit, nec majus requirit.

Hinc :

^..

Quær. I° In Rbspicius possit lucrum perceptum retinere in variis adjunctis, in primo casu relatis?

2° In Callixtus potuerit pretium residuum sibi retinere?

Solutio :

I ■

887 — R. ad 1TM Quæs. in t° casu: Rbspicius non potest sibi servare pecuniam, cui pepercit in frumenti emptione, quia emit nomine mandantis, et rem ejus militor gerit. Mandans autem, determinando pretium, significat

st* nolle nt majori pretio frumentum ematur, sed non ideo renuntiat beneficio quod mandatarius obtinere potest. Igitur pecunia reservata domino clamat. Secus tamen dicendum est, si *Respic ius*, ut minoris emeret, in alium locum iverit, et expensas fecerit, etc., ut dictum est in casu praecedenti. S. *Lig. n.* 825.

In casu: neque potest *Rbspic ius* excessum pretii retinere, quia pretium fuit ipsi determinatum ne venderet minoris, nisi aliud ex verbis mandantis, aut ex circumstantiis colligatur. Quare emolumentum cedit domino, cujus venditor rem utiliter gerit. S. *Lig. ibid.* — *V. Comp. n.* 847.

In 3° casu : licite egit *Rbspic ius*. Ratio est, quia non est ipse deterioris conditionis quam alius quilibet; igitur, modo tribuat domino pretium ab eo determinatum, bene potest bovem sibimetipsi vendere ; et si postea, data occasione, illum pluris vendat, lucrum illud suum facit, quia rem suam vendit, et proinde ipsi emolumentum proficere debet. Sed, in eu casu, mandatarius sincere emere debet : ita ul postea omnia pericula et onera subeat, si, v. g., bos pereat, deterior evadat, etc. Igitur, re perfecta, haberi debet ul verus dominus, nec potest postea venditionem hanc rescindere. — *Reuter, n.* 182. — S. *Lig. n.* 825.

888. — *R. ad 2, n Quies. Negative, per se.* Etenim 1° nihil retinere potest ratione industriae, quia auctarium pretii non est fructus industria*, sed fructus annuli spectantis ad dominum, cujus nomine *Callixtus* tantum vendidit : ergo auctarium spectat ad dominum. 2° Neque aliquid retinere potest ratione rei venditae, quia illud est pretium rei : ergo spectat ad dominum rei, 3° Neque ex eo quod dominus designaverit pretium, quia, sine pacto tacito vel expresse retentionis auctarii, illa designatio tantum facta est, ne infra illud pretium designatum annulus venderetur. Dixi *pu se*, quia excipiendus est casus in quo *Marcellus* expresse vel tacite convenerit cum *Callixto*, ul, si animlm vendiderit supra pretium designatum, lucrum sibi servet. *Voit, n.* 939. — S. *Lig. n.* 823.

Objicies : Mandatarius mercedem pro labore suo competentem exigere potest ; ergo illud augmentum pretii hac ratione retinere potest.

R. Vel convenit cum mandante de aliqua mercede, vel non. Si prius, debuit determinari merces illa, et a mandante eroganda esi; nec pendet ab arbitrio proprio mandatarii. Si posterius, jam hic censetur voluisse suum officium gratuito praeslare. Attamen, si mandatarius laborem arduum susciperet, vel tempus notabile adhiberet ad mandati exeeutionem, modo, labori proporlionato, se compensare posset. Saepissime mandatarii salarium alia ratione percipiunt, quales sunt famuli, proxeneta., etc.

CASUS X.

DE NEGOTIORUM GESTIONE.

Remigiis emit 50 fr. gemmam 200 fr. valentem, sciens furtivam esse, et ad *tĭKKMAXiM* pertinere; non emit autem ul eam domino gratuito reddat, at cum intentione pretium solutum ah eo repetendi, eum nullo alio modo gemmam hanc obtinere possit.

Hinc :

Quæ h. 1° .1/4 Germanus, yemmæ dominus, leuealui refundere in Remigium pretium ab eo in ipsius favorem solutum!

2° An Remigius, eo pretii solutionem recusante, gemmam sci rare possit, aut etiam eam vendere ?

Solutio :

889. — II. ad Vm Quævs. *Affirmative*. Ratio esi, quia Remigius rem Germani *utiliter* gerit, eam vilissimo pretio recuperando, quando alio modo minime recuperari potest. Tunc *rationabiliter* voluntas domini præsumitur, et officium præslanlissimum in ipsius gratiam præstatur. Ergo justum est ut refundatur pretium, quo res emptâ fuit. *Antoine, de Conlr. pari. 2, c. 4, et alii.*

890. — /L ad 2" Quæs. *Affirmative*. Ratio est quia Remigius jus habet ut indemnis (ial : ergo, si dominus gemma pretium refundere nolit, emptor eam servare potest, vel etiam vendere, ad se compensandum. Attamen gemmam vendere non debet, nisi iterum et serio monito Germano; el, detracta sua pecunia, totum pretii excessum ei tribuere tenetur. Γ. *Comp. n. 848.*

'i I

GASUS XI.

DE MUTUO 1°.

1° Dunstanus, centum nummis a Mattheo mutui gratia acceptis, domum nocte repetebat, cum, in furem incidens, ab eo pecunia spoliatur, el vix incolumen vitam subtrahit. Postea vero Mattheo, nummos repetenti, restituere noluit, quia, ait, ubi res perit, deficiente culpa detentoris, domino perire censetur.

2° Filchanis, cum mutuo pecuniam ab Ernesto requireret : « Nullam in promptu habeo, inquit iste, sed accipe hæc viginli vasa ex porcellanis, et, iis venditis, pretium in usum ad annum servabis. » Verum vasa a Fulcrano accepta, antequam divenderentur, casu fortuito perierunt.

3° Gibertus mille francos mutuo gratuito tradit Arsenio ad annum, declarans se postea pecuniam hanc, agrum emendi causa, reclamaturum esse. Elapsis autem sex mensibus, data opportuna occnsione agrum emendi, Gibertus pecuniam repetit. Difficultatem objicit Arsenius, et moram postulat ad alios sex menses protrahendam, Annuil mutuator, ea conditione ul muluataris fenus legale sit soluturus. *

Hinc :

H

Quer. I" An Dunstanus, in primo casu, pecuniam a Mattheo accep- lam restituere debeat ?

2" Art Fulcranus pretium rasorum, de quibus in secundo casu, Ernesto reddere teneatur ?

3° Ah Gibertus potuerit fenus pro pecunia mutuata exigere, prout fertur in tertio casu ?

Solutio

891. — *1°. nd* |"> *Quæs.* Jocari videtur Dunstanus, i pecunia restituenda se excusando. Luce enim meridiana clarius est ipsum obligari ad reddendum Mattheo quidquid ab ipso ex mutuo accepit, quia mutuum nunquam proprie perit, vel ipsimet mutuatario semper perit. Etenim, in mutuo pecuniæ, attenditur tantum ad *ralorem*, non vero ad *specie** argenteas vel aureas. Quare mutuatarius, accepta pecunia, dicit mutuantis : *Debeo tibi talem vel talem ralorem*■; valor autem nunquam perit, siquidem mutuatarius, nummis acceptis spoliatus, remanet debitor valens. Si vero agatur de rebus primo usu consumplibilibus, dominium rei mutuata; in mutuatarium transfertur, cum hæc non sit eadem reddenda in individuo, sed in specie lanium; proinde, si pereat, mutuatario etiam perit, siquidem dominus est.

892. — *R. ad 2^m Quæs.* Fulcranus pretium vasorum solvere debet. Etenim res perit domino; atqui Fulcranus vasorum acceptorum est vere dominus: nam Ernestus eorum dominium omnino transtulit, ita ut ab eo vendi possint, et valor eorumdem tantum sit reddendus. Ergo vasa Fulcrano perierunt.

11. ad 3^m Quæs. Nego. Ex contractu enim Arsenius jus habuit gratuito utendi mutuo per annum integrum. Ergo injuste agit Gibertus, mutuum in medio anno repetendo; ergo eonscqueuler injuste agit, fenus exigendo a mutuatario, ul ei pecuniam usque ad anni linem relinquat.

CASUS XII.

DE MUTUO 2°.

Zebina, famula, quærit a Confessario utrum possit lucrum legale percipere ex modica pecunia quam multo labore acquisivit, et pro tempore infirmitatis aut senectutis aliquatenus adaugere cuperet. Negat Confessarius ipsam id posse, quia hoc opponitur tum legi naturali, tum doctrinæ Patrum, tum declarationi *Renedicti* IV. Quod si S. Sedes ultimis hisce temporibus dixerit aliquando fideles, lucrum ex pecunia percipientes, *inguielandos non esse*, clausulam addidit, scilicet : *dummodo sini in bona fide*; qui autem de honestate hujus lucri interrogant, eo ipso bona fide requisiti carent.

Hinc :

Q^uer. 1° In Zebina possit accipere fenus pro mutuata pecunia, absque alio ac legis titulo?

2° Quid de rationibus a Confessario allatis?

3° In bona fides a S. Sede præscripta titulo justitiæ rei honestatis tantum requiratur, seu, an restituere teneretur ille qui contra conscientiam fenus legale perciperet?

i^o Quomodo interpretanda, sit clausula : Dummodo paratus sit stare Ecclesiæ definitioni?

Solutio :

893. — 1^a. ad 1^{am} Quæst. *Affirmative*. Patet ex responsionibus variis S. Sedis. Vid. *Comp.* η. 863-874, etc.

R. ad 2^{am} Quæst. Ex decisionibus ipsis Curia*, romana; patet, infirmas esse Confessarii rationes. Etenim, si valerent, praxis opposita ab Ecclesia permitti non potuisset. Licet enim S. Sedes difficultatem non certo diremerit, sequitur tamen ex positiva tolerantia, quam commendat et præscribit, esse saltem probabilem sententiam fenus ex mutuo permittentem. Atqui, si valerent rationes a Confessario allatae, doctrina favens lucro, ex pecunia mutuata percipiendo, omni prorsus probabilitate destitueretur. Doctrina enim quæ evidenter repugnat juri naturali, Juri divino et canonico, doctrinaeque Patrum, non est *probabilis*, neque ab Ecclesia permitti potest. Vid. *Comp. ibid.*

894. — *R. ad 3^{am} Quæst.* Quoad *bonam fidem* a S. Sede requisitam, sermo est de conscientia efformata, ita ut peccatum excludat. Quare bona lides ad honestatem actionis, non vero ad ejus justitiam requiritur. Secus enim ille qui, instructus a Confessario rigidior, putaret se male agere lucrum ex mutuo percipiendo, injustitiam committeret atque ad restitutionem teneretur, quod falsum et absurdum est. Supponantur enim duo homines, lucrum ex mutuo pecuniae percipientes juxta laxam legis; unus putat hoc esse licitum, et alter illicitum : numquid secundus, ob malam fidem, injustitia reus urgendus erit, dum primus ab onere restitutionis liberabitur? Nonne sunt ambo in justitia vel injustitia pares? Numquid prior, non obstante bona fide, a restitutione potius excusari potest quam possessor bona fidei, quando detegit rem a se possessam non esse suam? Si in poenitente bona fides deliciat, facile poterit Confessarius in hac bona fide eum constituere, allata scilicet S. Sedis decisione. V. *Comp. n.* 869

895. — *R. ad 4^{am} Quæst.* Sufficienter ad hanc clausulam seu conditionem servandam, ut poenitens sit dispositus ad se subjiciendum Ecclesiae; decisionem, si unquam hac de re decisionem absolutam lata sit; sed necessarium non est ut poenitentes de hoc interrogentur. Hæc enim dispositio a bono catholico semper præsumenda est. *Bouvier.* — Vid. *Comp.* η. 871.

CASUS XIII.

DE MUTUO 3°.

3 ■

An quis injustus sit. benefaciendo?

Menander centum millibus fr. prædiuin Polydoro vendit. Ille, qui in vis pecuniam in promptu habeat, mavult pecuniam hanc ut sibi creditam retinere, promittens se quinque pro centum quotannis soluturum. Be mutuo consensu composita, Polydorus tam opportune pecuniam in commercium posuit, ut 15 pro 100 perciperet.

Anxietate tamen postea correptus Menander circa validitatem hujus contractus, pergit ad interrogandum Severinum, Theologum, cui rem tantam pandit. Tunc Severinus. « Hoc tibi minime licitum est, inquit.

hi aperta versaris injustitia. Non potes enim fructum percipere ex re non tua. seu ex re cujus proprietatem non habes. Adde quod pecunia sterilis est ex natura sua, siquidem ipso usu consumitur, dum impenditur. Præterea, cum omne periculum muluatae pecuniae in damnum mutualarii vergat, æquum sane est ut omne emolumentum ex ea ipsi obveniat. Igitur vel pecuniam tuam gratuito mutualario relinquas, vel eam ab ipso repetas : non datur medium. » Quapropter Menander reclamatur prædii venditi solutionem. Evenit autem ut, ne justitiam lædat erga Polydorum, ab eo occasionem lucrandi quindecim pro centum subtrahat.

Hinc :

Qc jbr. I^o .In Menander *in contractu injustus fuerit* ?

2° *Quid ad rationes Severini? Theologi?*

3° .In Menander *juste potuisset plus accipere, r. g. tertiam vel dimidiam partem lucii?*

Solutio :

896. — R. ad I^o *Quæ*s. Minime gentium; sed ad pacem est hortandus. Etenim, ex decisionibus Curia* romanæ, inquietandi non sunt illi qui fenus moderatum juxta laxam legalem, ratione pecuniae mutuo traditæ, percipiunt. Atqui Menander legalis taxæ limites minime prætergreditur; et insuper, nedum muluatarium usura oppressive premat, ipsi medium suppeditat quo ille lucrum ingens ex commercio percipiat. Ergo.... Numquid enim injustus evadet Menander erga Polydorum, ipsi commodum notabile tribuendo? Numquid el *injuriam* faciei, *benefaciendo*?

897. — I^o. ad 2° *Quæ*s. Rationes Severini! sunt sane severiores, ut salis liquet ex responso ad I^o *Quæ*s. Stantibus enim temporum nostrorum circumstantiis, atque sanctione legis civilis prædicti lucrum permittentis, necnon responsis jam laudatis S. Sedis, ex quibus constat inquietandos non esse fideles qui juxta laxam legis lucrum ex mutuo pecuniae percipiunt, doctrina Severini *practice* jam defendi non potest, licet olim inerat doctrina Theologorum communis. Sed attendamus propius ad singulas Severini difficultates :

Objicit 1° Severinus : Menander ex re non sua fructum percipit, siquidem dominium pecuniae sua» in Polydorum transtulit.

R. *Nego assertum* : Menander minime transtulit dominium pecuniae, quia in mutuo pecuniae non attenditur ad speciem moneta*, sed ad valorem ; servat autem valoris dominium. Insuper, etiamsi dominium transferret, bene posset ex contractu emolumentum percipere, ex eo quod medium alteri præstaret, quo magnum lucrum obtineret.

898. — *Objicit* 2° : Pecunia est *sterilis* ex natura sua ; ergo fructum producere minime potest; ergo nec mutuans lucrum ex mutuo percipere valet.

R. *Distinguo* : est sterilis *per se solam, concedo*, conjuncta cum *industria, nego*. Sic ager tuus sterilis erit, nisi operam ad eum excolendum adhibeas. Sed, si ego pecunia mea auxilium præstem alteri ad lucrum faciendum, ultrique prodesse poterii. Cerne Polydorum qui 13 pro

centum lucratur cum pecunia Menandri : numquid cum industria sola, absque pecunia, tantum perciperet commodum ?

Objicit 3° : Periculum pecuniæ vergit in solum damnum mutuatarii ; ergo ipse solus ex ea emolumentum percipere debet. Ergo mutuans nullum lucrum accipere potest.

R. Nego conseq. Potest enim mutuatarius subire periculum et nihilominus lucrum obtinere, licet partem lucri hujus mutuanti eroget. Disce iterum exemplum in casu positum. Si adeo Pederetur æqualitas, quare ipsi mercatores semper pecuniam mutuo requirerent? Quod si non semper res votis succedat, hoc vehit *per accidens* habendum est, vel casui fortuito, aut imperiti» mutuatarii tribuendum.

899. — *R. ad* 3^m *Quæs.* Negat sententia communis. Ratio est, quia Menander ex mutuo pecuniæ majus lucrum percipere nequii, quam id quod lege præscribitur. Insuper, aiunt, violaretur æqualitas, cum mutuans lucrum certum obtineat, dum mutuatarius omnia pericula subit, saltem *ordinarie loquendo*. Si igitur Menander dimidiam partem lucri oblinere velit, ineat societatis contractum cum Polydoro, et pericula cum eo subeat. Affirmant tamen nonnulli in casu in quo revera Polydorus lucrum valde notabile esset percepturus, juxta dicenda infra, n. 903 *et* 906.

GASÛS XIV.

RATIO AB USURA EXCUSANS 1°.

1° Lucillus magnam frumenti copiam emerat, ut, opportuna occasione illud vendendo, magnum lucrum inde perciperet. Interea Bibianus ab ipso 50 nummos sibi mutuo tradendos postulat. « Non habeo amplius nisi 50, adhuc ad emendum frumentum destinatos, ait Lucillus : si vis, eos tibi dabo, ea lege ut postea mihi solvas auctarium supra laxam legalem, pro rata lucri cum empto frumento a me faciendi. » Annuit Biblinus et postea 7 vel 8 pro centum solvere adigitur, ratione lucri pro Lucillo cessantis.

2° Simonellus, lucri cupidus, plerumque ex mutuata pecunia aliquid præter legis taxant a mutuuario requirit, ratione lucri cessantis, aut probabiliter cessaturi, aut saltem imminuendi. Imo aliquando 10 pro centum postulat, nempe 5 ex legis titulo, et 5 ob lucrum cessans. Nec raro evenit ut 6 vel 7 pro centum accipiat, absque lucro cessante, quia, ait, mutuatarii sunt contenti, et auctarium illud; ultro concedunt, imo quandoque et ipsi offerunt.

Hinc :

Quær 1° *Quinam sint tituli, alii ab usura excusantes, præter legis titulum ?*

2° *4« tibi liceat fenus accipere, tum ex titulo legis, tum <r periculo sortis, vel pænæ conventionalis, ita ut tantum ex istis accipias, quantum, secluso legis titulo, accipere posses ?*

3° *Quid ad, rarios casus ?*

Solutio :

900. — *R. ad* 4^m *Quæs.* Tituli ab usura, præter legis titulum, eximenes, sunt : damnum emergens, lucrum cessans, periculum sortis, et pœna conventionalis. K. *Comp. n.* 856.

R. ad 2^m *Quæs. Nego prorsus.* Hinc, si damnum emergens sit pro quinque, non tibi licet accipere decem, scilicet, 5 pro illius damni compensatione, et 3 ex lege. Lex enim locum alterius tituli tenet, si occurrat. Hoc est certum, (piando damnum emergens vel lucrum cessans taxam legis non excedit, vel non superat notabiliter; quia lex, permittendo quinque pro centum, vel sex ratione commercii, intendit comprehendere et compensare illa pericula ordinaria quæ in mutuo inesse possent. Nam pecunia, alio modo impensa, seu ad prædia emenda et excolenda, tantum lucrum non producit, siquidem terra ut plurimum duo cum dimidio, tria vel paulo amplius pro centum, agricolis exhibet.

Quid vero, si damnum emergens notabiliter laxam legalem superaret ? An liceret tunc integram compensationem a mutuuario requirere?

R. Affirmandum videtur de jure naturali, saltem ante judicis sententiam, quia mutuans, in hoc casu, nullum commodum ex mutuo reportaret; tantum enim ex damno emergente amitteret, quantum ex mutuo reciperet.

901. — *R. ad* 3^m *Quæs.* 1° Lucillus non est inquietandus, si revera eam damni quantitatem ex mutuo patiatur; sed a periculo hallucinationis ipsi quam maxime cavendum est.

2° Simonellus omnino de usura illicita et injusta est damnandus, ex eo quod variis titulis simul fenus percipiat, et taxam legalem excedat. Nec excusandus est ex prætextu, quod mutuatarii sint contenti ; etenim majus tributum aliqua necessitate compulsi tantum solvunt, nec gratuitam donatione. excessus debili facere intendunt.

CASUS XV.

RATIO AB USURA EXCUSANS 2°.

1° Agritius, dives, agrorum cultor in Gallia, ex mutuo pecuniæ 6 pro centum percipit, quia se aliquatenus mercatorem reputat, cum magnam quotannis frumenti copiam ex propriis agris collectam vendat.

2° Remigius, legali fenore contentus quidem, apponit tamen in mutuo legem hanc, scilicet, ut mutuatarius quaxlam victualia, quibus indiget, in sua propria officina emat, vel alia præstet officia.

3° Cæsar nihil quidem aliud, præter licitum ex lege, requirit ; sed, nisi mutuatarius statuto tempore auctarium salim solvat, ex illo ipso fenore fenus erit percepturus, ex eo quod, ait, crescente summa sortis, etiam lucrum pro rata crescere debeat.

Hinc :

Quær. In Agritius *ser pro centum ex mutuo pecuniæ suæ percipere possit?*

Quær. 2° An Remigius, *præter fenus juxta taxam legalem, lustea mutuatario exigere possit, ut quaedam victualia in sua officina emat, rei aliud officium sibi praestet?*

3° An Cæsar fenus ex ipso fenore a mutuatario requirere valeat?

Solutio :

902. — *R. ad 1^{am} Quæs.* Acritius percipere nequit sex pro singulis centenis ex mutuo pecuniæ suæ, titulo mercatura*, seu juxta legem civilem gallicam, quæ sex in materia commercii permittit (I). Ratio est, quia veram negotiationem non agit. Mercator enim dicitur ille qui ex officio suo emit ad revendendum. Agritius autem vendit tantum frumentum quod ex propriis agris colligit; ergo mercator nullatenus dici potest. Ergo, etc.

903. — *R. ad 2^{am} Quæs.* Remigius de injustitia omnino damnandus est. Ratio patet. Etenim evidenter excedit laxam legalem exigendo *ex contractu*, præter fenus lege permissum, alia onera pretio aestimabilia. Hoc autem injustum est. Idem dicendum de mutantibus qui sæpius exigunt ut in convivio et epulis recipiantur.

904. — *R. ad 3^{am} Quæs.* Cæsar juste potuit fenus ex fenore percipere, positis conditionibus debitis, scilicet, ut terminus contractus ab uno saltem anno elapsus fuerit, el conventio specialis de hoc præcesserit, vel damnum ex dilatione solutionis evenerit. *Vid. Comp. n. 871. — Gousset, Code civil commente, art. 1154.*

CASUS XVI.

LUCRUM TAXAM LEGIS EXCEDENS.

1° Libamus, mercator, inveniens egregiam occasionem magnum percipiendi lucrum, si quasdam merces opportune emat et vendat, sed carens necessaria pecunia, sponte offert Paterno 8 pro 100, si mille aureos sibi mutuo dare velit. Accepta vero hac pecunia, Liramus 20 pro 100 lucratur.

2° Derfutus, mercator animalium, experientia novit se magnum oblinere lucrum ex emptione et venditione ovium. Cum autem difficile inveniatur pecuniam, censum ordinarium solvendo, offert mutantibus, se 20 asses ipsis erogaturum pro singulis ovibus emptis. Sed sortem post tres vel quatuor menses, seu postquam oves in certis nundinis vendiderit restituere debet.

Hinc :

Quær. 1° An *liceat auctarium majus accipere ex mutuo pecuniæ, quando mutualarius lucrum notabile est certo percepturus?*

2° *Quid ad utrumque casum?*

(t) L'interêt conventionnel ne pourra excéder en matière civile cinq pour cent, en matière de commerce six pour cent. *Loi du 3 septembre 1807, article 7.*

Solutio :

905. *R. ad 1^{am} Quæs.* Negat sententia communis. Ratio est, quia nullus mulus huic auctario favet; siquidem superat laxam legis, nec ei suffragatur alius titulus damni emergentis, aut lucri cessantis, vel periculi sortis. Ergo nulla datur ratio auctarium illud percipiendi. Hoc insuper esset hallucinationi obnoxium, cum facile possit esse error circa lucrum speratum, ul sæpe probat eventus. Mutuator et mutualarius inire possunt contractum societatis, vi cujus ambo habeant spem certi lucri, vel damnum subeant, si quod eveniat; et tunc nulla superest difficultas.

Non desunt tamen Theologi, qui auctarium illud non damnant in casu particulari, ubi de emolumento certo et notabili constat; quia, aiunt, de jure naturali, ille qui tibi offert medium notabile lucrum percipiendi, illud tecum dividere potest. Deliciente enim alio titulo, adest saltem libera et plena mutuatarii condonatio. Sic *Kenrick, t. 1, tr. 11, c. 6, «. 96 (I) :*

« Ad eos quod attinet, qui excedunt lucrum a lege definitum, haud facile iis credendum, rationes, quibus vindicetur, allegantibus. Jus auctarium majus recipiendi repeti posse existimamus, ex libero contrahentium consensu. Patet consensum illum liberum non esse, quoties oritur ex angusta re el magni damni periculo : quamvis enim quis cum magna animi voluptate mutuum acceptet, quo eripiat, illud facit, necessitale qua laborat adactus ; aliud videri posset, quando, lucris intuitu, læto animo accipit mutuum, nulla rei familiaris angustia cogente. Quod si de plena voluntate contrahentium constet, præsertim post transacta, qui usuram accipit vix est ad restitutionem cogendus ; consensus enim vitium tituli sanat. Non semel contigit accepisse a mercatore, cui mutuum dedit pecuniam, sortem cum decem pro centum, post annum ; deinceps, Confessario suadente, cum adiisse, el excessum auctarii obtulisse, quem aller noluit accipere, se libere dedisse autem mans, el lidem fallere probro ducens. »

906. *R. ad 2^{am} Quæs.* Generalim ante factum, hujusmodi conventiones probanda? non sunt, tum quia legi adversantur, tum quia plerumque spontaneitate carent ex parte mutuatarii, qui auctarium nimium solvit aliqua rerum angustia pressus. Usuram majorem redolet casus secundus Derfuti, quia videtur ille mercator auctarium admodum exaggeratum solvere, ul pecuniam habeat, unde oves emere queat, et suum commercium possit sustinere. Attamen post factum, si constet tum de lucro notabili a mercatore percepto, tum de illius libera ac spontanea Voluntate quoad auctarium ab ipso solutum, mutuator non erit ad restitutionem cogendus, quia, etiamsi egerit contra legis prohibitionem, non ferit injuriam alteri, excessum auctarii vere et sincero remittenti.

J) *Kenrick, Archiep. Baltiaorncnsis : Theologia moralis ; Mechliniæ, 1860.*

CASUS

DE VENDITIONE EJUSQUE SPECIEBUS

SEU

De aq̄uitate servanda in venditione; de ciliis mercis manifestandis; de justo rerum pretio; de errore in alterutro contrahente; de variis adjunctis venditioni adnexis; de retroconditione; de venditione sub hasta; de monopolio; de negotiatione.

CASUS I.

/EQUITAS IN VENDITIONE.

1° Durandus, Sacerdos, vendere volens calicem sibi 200 francis constantem, et nunc pluribus defectibus laborantem, Eucharium aurifabrum adit, calicemque ei venalem offert. Eucharium, eo lustrato, licet animadvertat defectus facile corrigendos, promittit se solum argenti pondus soluturum esse. Ponderato igitur calice, 100 francos tantum Durando tribuit. Eucharium vero calicem, parvo labore reffectum, alteri 200 francos vendit.

2° Martinis equum a Florentino 300 francis emit, illum post tres dies accepturus, et pretium eodem tempore soluturus. Sed ecce! quando venit ad equum accipiendum, rescit illum pridie morbo periisse: negat igitur pretii solutionem; illud vero requirit venditor, quia, seclusa sua culpa, equus periit.

3° Guibertus vinum emit a Carolo. Pactum est, et quidem scripto, vinum illud per mensem a venditore servandum esse, et pretium solvendum ab emptore, eodem tempore elapso. Verum, solutione a Guiberto omissa, Carolus vinum servare debuit; sed cum paulo post vini pretium decrevisset, Carolus damnum grave subiit.

Hinc :

Quæritur. 1° .in an aurifaber, in primo casu, ad restitutionem teneatur, sive erga venditorem calicis, sive erga novum emptorem?

2° Quis, in secundo casu, damnum equi mortui subire debeat, an venditor, vel emptor?

3° .In. Guibertus, in tertio casu, damnum Carolo emergens ob solutionis moram, reparare debeat?

Solutio :

907. — /i. ad 1m Quæst. Eucharium neutri restituere debet. 1° Ad nihil tenetur erga Durandum venditorem; est enim consuetudo, ut aurifabri res veteres, præsertim variis defectibus laborantes, pro auri vel argenti

pondere emant : quia illæ non pluris communiter æstimantur. nisi modum artificialis sit valde pretiosus. Ergo, si Enharics facile calicem reficere potest, emolumentum ipsi proveniet.

2° Neque magis tenetur erga emptorem, quia limites pretii summi non excessit, ut patet, eum calix jam a Durando pro illo pretio emptus fuerit, nec constet quod pro illo emendo supremum pretium solutum sit.

108. — II. ad 2m Quæs. Per se Martinus emptor damnum subire debet. Hoc patet ex *jure naturali* & Gallico ; quia emptor est verus dominus, siquidem contractus venditionis mutuo consensu omnino perfectus est; atqui res perit domino : ergo equus perit Martino. Idem etiam tenendum de *Jure Romano*, licet venditor rei dominium servet donec tradita fuerit, nisi aliter pactum sit. Ratio est, quia, licet venditio non sit omnino perfecta ante rei traditionem, attamen, si res vendita determinata sit in individuo et pereat ante traditionem, emptori perit. *Elbel*, n. 568, 577. — *Lufio*, disp. 26, n. 218. — *S. Lig.* n. 828.

2° Attamen, si equus perierit morbo mortifero ante venditionem jam contracto, perit venditori, quia contractus fuit nullus ob errorem, etiamsi animal traditum fuerit ; venditor enim rem nullius valoris magno pretio comparavit : ergo error est *substantialis* ; ergo invalidus consensus ; ergo invalidus est contractus ; ergo emptor equum solvere non tenetur ; vel, si jam solvit, pretium repetere potest. *F. Comp.* n. 884.

909. — R. ad 3m Quæs. Guibertus, emptor, damnum reparare debet erga Carolum, si in mora culpabili fuerit, id est, si causa aliqua gravi impeditus non sit. Ratio est, quia, contractum violando, damni causa efficax factus est ; impedivit enim Carolum, ne vinum suum tempore majoris pretii venderet. Secus vero, si aliqua gravi causa cohibitus fuerit. *S. Lig.* n. 880. — *F. Comp.* n. 714.

CASUS II.

VITIA REI MANIFESTANDA.

Philippus in nundinis accedit ad Pontium, equorum negotiatorem : Cupio, ait, *equum currui aptum*. Pontius suos venales equos ipsi ostendit. Philippus unum eligit, bonum quidem ad equitandum, sed ineptum ad currum trahendum. Vitio celato, venditor justo pretio equum emptori tradit.

Hinc :

Quæritur. 1° .in, vel quandonam tenditor titia rei suæ emptori manifestare teneatur ?

2n Id quid teneatur, si ea manifestare omiserit, site interrogatus, site non interrogatus ?

3° Quinam (licet nullus reddant venditionem rei nullam, aut rescindibilem ?

4° .in valeat contractus venditionis in casu allato ?

Solutio :

910 — n. ad II Quæs. Venditor tenetur manifestare defectus rei suæ,

si sint substantiales, spectato fine emptoris, vel si rein noxiam ant inutilem reddant, vel si specialiter de defectu aliquo interrogetur. V. *Comp.n.* 88?

R. ad 2, u Quæs. Tenetur venditor ad rescindendum contractum, si defectus sit substantialis, et ad damnum compensandum, si tantum accidentalis fuerit, v. g. si, ratione defectus, res pretio indebito vendita sit; nec obstat quod de rei suæ defectibus interrogatus non fuerit.

911. — *R. ad 3 m Quæs.* Defectus qui venditionem nullam aut rescindibilem reddunt, sunt defectus *substantiales*, ex quibus res noxia, imlliil· vel minimi valoris, aut inutilis juxta finem emptoris efficitur; et x ilia qua* dicuntur, ex lege, redhibitoria {vices rédhibitoires}. Redhibere autem est facere, ul rursus habeat venditor quod habuerit. Varia autem sunt juxta varias locorum leges. Sed rescissio contractus ul in foro externo obtineatur, tempore statuto invocari debet. ' H

912. — *R. ad 4'' Quæs.* Contractus iste est invalidus propter errorem *substantialem*, cum equus ineptus sit ad finem eementis. Hic igitur, graviter deceptus, non verum dedit consensum. Ergo P o n t i u s, etiam de jure naturali, tenetur rescindere contractum, et damna, si quæ sint, reparare, quia dolo et fraude usus est, defectum equi celando, graviterque conti., justitiam peccavit.

CASUS III.

EQUUS CÆCUS PIW VIDENTE VENDITUS.

Tib u r t i u s, equum cæcum venditurus, antequam ad forum publicum eum deduceret, ejus pupillis quemdam pulverem insulllavit, quo easdem pupillas reddidit splendentes, ita ut videns crederetur. Cum autem Tibia t j u s in mediis nundinis equum exposuisset, ad eum accessit Simon qui, bellua ex omni parte circumspecta, de pretio paciscitur, et 300 francos pro equo obtinendo solvit, dum, si ejus vitium cognovisset, vix centum francos pro eo obtulisset.

Il i n c :

Qu æ r . I u *An contractus ille venditionis sil injustus?*

2° .4 n *sit omnino invalidus ?*

-, t

3° 4 n *emptor, postea advertens ad defectum, nec palenlt recursu ad venditorem, equum alteri revendere passif, ad se indemnem faciendum ?*

uii·

S o l u t i o

913. — /l. *ad 1 m Quæs. Affirm.* Tib u r t i u s enim graviter peccavit contra justitiam, equum facultate videndi orbatum vendendo, pro equo boni oculis instructo. Ratio est, quia, naturali æquitate exigente, venditor tenetur emptorem de notabili mercis vitio monere, quando advertit vilium ab illo ignorari. Atqui cæcitas equi est vilium valde notabile : ergo... Præterea, venditor inducens emptorem fraude ad emendum majori pretio equum quam ipse emere vellet, ei gravem infert injuriam ; quisquëenim jus habet, ne fraude aut mendacio in aliquod damnum inducatur. Atqui Tib u r t u s

emptorem fraude in damnum induxit. Ergo ad damna resarcienda tenetur.

914. — *L. ad 2.^{am} Quies.* Contractas ille omnino invalidus videtur. Ratio est, quia emptor, dolo inductas, in re notabili erravit, saltem in substantia morali, si non in substantia physica equi : nam, quando res notabiliter differt ab ea quam emptor intendit, hic in substantia errasse censetur. Atqui equus cæcus notabiliter differt ab equo vidente. Ergo... Numquid enim emptor voluisset emere equum visu orbatum, et pro eo solvere sicut pro vidente? Ergo dolus affecit substantiam contractus ; ergo defuit verus consensus; ergo contractus ipse ruit.—*Elbel, deilest. n.* 160. — *Lacroix, lib. 3, part. 2, n.* 955.

915. — *R. ad 3.^{am} Quies. Nego prorsus.* Quemadmodum enim emptori injuria gravis facta est a venditore, ita pariter emptor injuriam gravem alteri inferret, ob eamdem rationem. Nonne semper clamat principium illud lumine naturali notissimum : *Alteri ne [acias quod tibi fieri non vis]*? Si monetam spuriam ab alio incognito acceptam haberes, numquid lute conscientia alteri tradere posses, ut bonam? et si vitrum pro gemma emisses, possesne illud alteri pro gemma vendere? Nequaquam, clamat sensus natura? communis. Ergo neque equum cæcum, quem emisti ul videntem, rursus alteri pro vidente vendere potes. Nec dicas te id facere ad te compensandum, nam damni compensationem apud illum solum a quo damnificatus es requirere potes. *Elbel, ibid.* — *Lacroix, l. 3, p. i, n.* 948-955.

CASUS IV.

DE JUSTO PRETIO 1.º.

Alipius, mercator, a Confessario interrogatus quomodo se haberet circa venditionem variarum mercium : « Pater, inquit, regula generalis mihi est vendere quam maximo possibile pretio, sicut emptores ex sua parte quam minimo pretio emere contendunt, et sic ad justum pretium servandum devenitur; et si quandoque majus lucrum percepero, alias viliori pretio vendere cogor, atque ita compensatio datur. Fateor equidem quod, secundo liante vento, mihi contingit lucrari 10, 15, 20 aut 50 procentum, presertim ex minutis mercibus; sed nec raro infeliciter res se habent, ita ut merces in officina asservari debeant, vel viliores evadant, aut etiam corrumpantur, voluti saepe de fructibus evenire solet. Nullis igitur consciential scrupulis, Pater, teneor. »

Hinc :

Quæritur. 1.º Unde oriatur pretium mercium, et quotuplex distinguatur?

2.º Quid, in nostro casu, a Confessario responderi debeat?

3.º In renititor sit tutus in conscientia, si emptor contentus rideatur, et libenter pretium soleat?

Solutio :

916. — *It. ad 1.^{am} Quies.* Pretium est, aliud legale, quod lege deter-

minatur, alitui vero *vulgare*, quod ab æstimatione populi repetitur Communiter autem res maximal necessitatis ad usus humanos taxal legali subjiciuntur.]aj

Pretium *vulgare* triplex iterum distinguitur, scilicet, *summum*, *medium* et *infimum*. Si pretium *medium* rei alicujus v. g. sil 10, pretium *summum* erit II, et *infimum* 9. Crescente autem mercis pretio, crescit etiam in eadem proportionem latitudo inter pretium *summum* et *infimum*. Sic v. g. res quæ valet circiter 40 fr., poterit vendi 45 in *summo* pretio, et 35 in *infimo*. Iterum res quæ venalis est 100 fr. circiter, remanebit facile in justo pretio a 90 fr. ad 110.

Ratio autem cur pretium *vulgare* hanc habeat latitudinem, est, quia vulgi appretiatio moraliter accipitur; non potest enim consistere in gradu indivisibili, sicut pretium *legale*.

Pretium rerum repetendum est ex earum utilitate ad usus humanos, non vero ex consideratione earum physica, seu ex qualitatibus intrinsecis. Secus enim muscula, aut formica nullius valoris, pluris valeret quam cumulus frumenti. Hinc pluris vel minoris res reslimari debent, prout magis vel minus humanis usibus inserviunt.

Pretium *vulgare*, cum ab æstimatione populi pendeat, non solum magnam habet latitudinem sed etiam perpetuis variationibus obnoxium est, pro variis rerum adjunctis, præsertim pro majori emptorum concursu, aut mercium quantitate, necnon locorum discrimine.

Attamen res quedam restimationi vulgi non subjiciuntur, quia eam superant, ulope rarissimas et valoris extraordinarii, ut sunt gemmæ, tabellæ pretiosæ, etc. BB

Hæc autem, juxta communem sententiam, judicio peritorum æstimanda sunt. Probabiliter tamen putant plures legitimum esse valorem, licet multo viliores, ab ipsis contrahentibus, etiam imperitis, mutuo consensu præfixum.

917. — *R. ad 2^{am} Quæ.* Falsissimum est Alipii principium. Etenim certum est existere verum mercis pretium sive *legale*, sive *vulgare*, ul dictum est, et ab omnibus agnoscitur. Ergo injustitia? reus est qui illud pretium evidenter excedit vendendo, vel non attingit emendo, saltem per se *loguendo*; secus enim jam nullum daretur pretium. Sic non potest absque gravi injustitia vendere ignaro 100 francis rem quam aliis pro uno fr. concedis. Contentio autem inter vendentes et ementes cilicii ut a-quilibrium in medio pretio generatim servetur, vel etiam ul pretium pro adjunctis varietur; sed est semper pretium currens et tenendum.

918. — *R. ad Quæ. Nego*, si pretium non includatur inter *summum* et *infimum*, moraliter existimatum, quia erit injustum. Si emptor sil contentus, hoc fit ex eo quod verum rei pretium ignoret, et a venditore decipiatur.

GASUS V.

DE PRETIO JUSTO 2°.

1° *Macrinus*, mense Novembri, frumenta habet venalia, sed quæ, decurrente tantum mense Maio, vendere intendit. Ad enm venit *Iulius*, ea

emere cupiens. Negat Maurinus se ante mensem Maium quidpiam venditum esse ; attamen frumenta hic et nunc tradere consentit, sed pro pretio quod tunc temporis usus feret. Iriorios, frumento pro familia egens, illud emit pro hujusmodi pretio tunc solvendo.

2° Faustinus emit frumenta, anticipata solutione, et ideo pretium minus justo tribuit. Deinde ex eis quædam *ad credilum* pretio summo, irno et quædam supra summum pretium vendit.

3° Clitander quædam minoris emit quam tunc valebant, quia vendentes, aliqua necessitate compulsi, ea venalia offerebant. Quedam ipse pluris justo vendidit, quia videbat emptores speciali affectu erga ea teneri ; quædam etiam, quia specialem affectum erga ea ipse habebat. Tandem agrum domui Titii vicinum, ipsi Titio pluris justo vendidit propter speciale emptoris commodum.

Hinc :

Quæritur. 1° .-In *aliquando pluris prelio currente vendere possis, aut minoris emere ?*

2° *Quid ad casus propositos ?*

Solutio :

919. — II. *ad 1^{am} Quæst. Affirmative.* 1° Licet quidem aliquando rem pluris vendere ob circumstantiam prelio aestimabilem ; v. gr., si venditor affectum specialem, vel commodum speciale habeat quoad rem aliquam quæ ab eo postulatur.

2° Aliquando licet vilius emere in gratiam venditoris emptores querentis, præsertim si res emptori sit parum utilis, quia *merces ullronex vilescent*. IC *Comp. n.* 892, 893.

3° An vero venditor rem possit carius vendere ob affectum vel utilitatem specialem emptoris?

Negant communiter Theologi, quia major utilitas vel affectus non est venditoris et proinde, ab ipso vendi nequit, alioquin venderet quod suum non est. — S. *Thomas*, 2. 2. *quæst.* 77, *art.* I, ubi sic loquitur : « Si aliquis « mullum juvetur ex re alterius quam accepit, ille vero qui vendit non damnificetur carendo re illa, non debet eam supervendere ; quia utilitas quæ alteri accrescit, non est e\ vendente, sed ex conditione mentis : * nullus autem debet vendere quod suum non est. » — Consonat S. *Lig.* n. 806, et *Carrière*, n. 692, etc., etc., contra *aliquos recentiores*.

920. — R. *ad 2^{am} Quæst. In primo casu* : Maurinos non est damnandus. Etenim frumentum Lirorio ante mensem Maium vendit tantum in ejus gratiam ; si autem pretii determinationem ad illud tempus non remittat, id faciei cum proprio detrimento, siquidem, tempore remotiori, certo frumentum sit carius venditurus, ob majorem ejus raritatem ; porro non lenelur cum suo damno vendere. *Reuter*, n. 208.

In secundo casu .-neque culpandus est Faustinus, dummodo augendo pretium in venditione ad creditum, et illud imminuendo ob anticipatam solutionem in emptione, non excedat laxam legem pro mutuo pecuniæ præscripam. Olim negabant Theologi licere pluris vendere *ad creditum*;

sed, posita lege quæ lucrum ex pecunia mutuata percipere permittit, et stantibus hac de re responsis S. Sedis, hoc saltem tolerandum est, modo excessus prohibitus evitetur.

In tertio casu : non est inquietandus Clientellæ, quia vilius emit res quæ offerebantur, cum res *ultroneae vilescent*; neque, quia alias pluris vendidit ob specialem suum affectum ; secus vero, si pluris res vendiderit ob affectum particularem, vel commodum majus ipsius emptoris, juxta superius dicta.

CASUS VI.

DE TABACI DELECTU,

Seu, de gustibus non est disputandum.

Nicostratus, vir nobilis et dives, tabacum optimum emere volens, Ricardum mercatorem celeberrimum adiit, et jussit sibi afferri tabacum quam pretiosissimum quod inveniri posset : cui varia tabaci species, moderato relative pretio, ei extemplo exhibentur. Nulla vero ei placuit. Interea autem aliquis, Nicostrati comes, mercatoris auribus instillavit nullam prorsus speciem ei placituram, nisi magno staret pretio. Quamobrem mercator: *Habeo*, inquit, *aliam speciem, sed quælibet libra non veni nisi* 10 (rancis. — Hæc autem infima erat species ; quam cum Nicostratus degustasse! : « Hæc est, inquit, species quam desidero; » et mox, assumptis quinque libris, jussit pro illis desideratum pretium solvi, et helabundus abiit, et lætior adhuc mercator ei valedixit.

Hinc :

- Quæritur. 1° *An mercator, tuta conscientia, pretium illud acceptare et retinere possit ?*
2° *Quid de hospitibus qui aquam tino infundunt, ul dulcius appareat ?*

Solutio :

921. — *R. ad 1m Quæs. Nego prorsus.* Ratio est, quia non licet angere pretium mercium pro libito mercatoris, sed tantum intra latitudinem pretii justî, etiam summi, juxta communem hominum aestimationem. Ideo enim non licet vitrum vendere pro gemina, neque cuprum pro auro. Atqui in communi æstimatione hominum, rem intelligentium, species tabaci viro nobili vendita, non erat tanti pretii, imo infimi : ergo sine violatione justitiæ tanto pretio vendi non potuit.

922. — *Objicies : Scienti et colenti non (it injuria, juxta axioma notissimum; atqui Nicostratus scivit quænam esset illa species tabaci : nam eam degustavit, aliisque speciebus prætulit, libereque ac libentissime pretium a mercatore postulatum solvit.* Ergo nulla ei facta est injuria. Hinc axioma : *De gustibus non est disputandum.* Ergo vir ille nobilis poluit in hac specie tabaci majorem invenisse gustum quam in cæteris, et eo ipso judicasse osse pretiosiore. Ergo...

R. Neg. min. Vir nobilis enim non agnovit tabaci qualitatem, neque

pretium : uno ap. Vle deceptus filii ; mercator enim non desumpsit hujus tabaci pretium ex communi hominum intelligentium æstimatione, vel ejus qualitate intrinseca, sed qualitatem dilaudavit arbitrario, et pretium pro libilo adauxit. Error autem iste causam dedit contractui, qui certo initus non fuisset, neque pretio inferiori, si res cognita fuisset. Ergo nullus fuit contractus; vel saltem damnum pro rata injustitiæ reparandum est. Xcc referi quod vir nobilis specialem affectum erga hanc speciem tabaci ostenderit ; non enim tabacum emit ex particulari affectu, sed errore deceptus. *Elbel, n. 571.*

923. — 1°. *adim Quæs.* Communiter peccant contra justitiam, si pretium vini summum industria excedant, vel etiam, si bibulos nescientes sic ad suminum pretium solvendum cogant, quia non libere in tale pretium consentiunt. Secus si, hoc non obstante, medium pretium communiter non excedant. *Recole, dicta supra de Contractibus in genere, eas. 13, n. 791 et seq.*

CASUS VII.

TABELLA INSIGNIS, PRETIO VILIS !

Basilicus, Parochus, pretio 5 fr. a simplici rustico emit veterem B. M. Virginis tabellam, diuturno fumo conglutinatam. Gaudet rusticus, qui etiam multo minori pretio imaginem hanc, nunquam vendere potuerat. Festinat autem Parochus eam, quoquo modo mundatam, in parochiana Ecclesia collocare. Paucis vero interpositis diebus, ecce perillissimns pictor angulus, cum casu Ecclesiam fuisset ingressus et imaginem intuitus, extemplo pro ea sex millia fr. offert. Agnovit enim genuinum esse Rapbaelis opus. Mirari primum et obstupescere Parochus! Attamen judicat esse sedulius de pretio tabellæ inquirendum, et tandem ab emptore obtine/ 20 millia fr., quæ ad reparandam Ecclesiam adhibere statuit. Sed mox anxius dubitare cœpit, num totum lucrum rustico restituere debeat, necne.

Hinc :

- Quæritur. 1° *In valeat contractus rerum quæ pretio vulgari carent, si vili pretio vendantur?*
2° *tn Parochus in nostro casu ad restitutionem teneatur erga rusticum ?*
3° *Quid de illis qui res pretiosas quascumque vili pretio emunt apud veteramentarios ?*
4° *Quid de illis qui emendo bibliothecam, v. g. Sacerdotis defuncti, libros novos, sicut alios, pretio tenui emunt?*

Solutio :

924. — *R. ad 1m Quæs. Conlroccrtitur.* Probabiliter affirmandum est, quia in eo casu justum videtur illud pretium, de quo contrahentes bona fide conveniunt. Multi tamen contradicunt, et forte probabilius, quia res qua' pretium vulgare superant, a peritis in hae materia æstimari debent. In praxi non sunt inquietandi qui bona fide res hujusmodi emunt, et, eo-

gnito valore, retinent, nec pretii partem in venditorem refundunt. S. l/j</. n. 801. — Sa.tm.ant. — Gousset, n. 84-2. — Γ. Comp. n. 890.

925. — R. ad 2^m Quæs. Basil ius, Parochus, minime inquietandus est, ut constat ex modo dictis. Etenim tabella hæc adeo pretiosa non pluris nb utroque contrahente aestimabatur quam pretio quinque francoruin, nec fraus nec dolus in contractu intervenit. Dices forte, errorem hicessesubstantialem, ut in casu exposito supra, n. 781, de annulo adamantino, qui pro vitreo venditus est. R. Nego, quia error non est de rei substantia, bene vero de ejusdem pretio tantum. Fuit igitur præsens contractus *quasi alea-torius*, et juste emolumentum servat ille cui Providentia favet. Imo valde laudandus Parochus, ex eo quod, licet propria pecunia tabellam acquisiverit, nihil tamen pro se de pretio retinuerit. Attamen etiam laudabiliter egisset, si partem aliquam pretii ex tabella obtenti in gratiam venditoris erogasset.

926. — R. ad 3^m Quæs. Non sunt inquietandi, quia res ill@ censentur amisisse pretium suum antiquum, el aliud ex consuetudine, vel contrahentium voluntate sortiri. Itaque res hujusmodi, ratione pretii, maximam accipiunt latitudinem. S. Lig. n. 807. Idem dicendum de emptione mobilium veterum (*choses de rencontre*), quia minoris communiter habentur, et facile etiam pro media vel tertia parte pretii veneunt, etc.

927. — R. ad 4^m Quæs. Idem est in hoc casu dicendum ac in precedent!, ob eandem rationem, scilicet ex eo quod, ratione consuetudinis, libri tunc vilescant. Hoc præsertim valet, si libri sub hasta vendantur.

CASUS VIII.

ARCAN/E LITTER/E !

Gervasius, agricola, terram efibdiendo, magnam veterum numismatum copiam invenit, quæ cum ostendisset Lazar o prætereunti, et valorem ab eo postulasse! : « Nullius fere valoris sunt, respondit ille jocando. Lege tu ipse litteras in eis impressas. » Litteræ* autem illæ erant : S. P. Q. R. et referebant notissimam inscriptionem : *Senatus Populusque romanus*. « Vide, inquit, S. P. Q. R., id est : *Sil parum quod reddat*, seu gallice : *Si peu que rien*; quare fere nihil valent. » Abiit Lazarus, el rem renunciavit Roberto, qui agricolam adiit et pro minimo pretio sibi comparavit numismata, summoque valore ea vendidit.

Hinc

Quær. 1° An Robertus *ad restitutionem erga agricolam teneatur*:
2° .In *ejus defectu* Lazarus?

Solutio :

928. — R. ad 1^m Quæs. 1° Certissime Robertus ad restitutionem tonetur erga venditorem. Etenim *fraus sua nemini patrocinari debet*, juxta pervulgatissimum et receptissimum axioma. Atqui Robertus fraude et <lolo agricolam jam ab alio deceptum circumvenit, el ejus ignorantia el simplicitate abusus est. Etenim, licet res hujusmodi pretium non habeant, et

per se vili pretio emi possent, venditor tamen *jus strictum* habet ut non decipiatur. Ergo Robertus agricolæ, *pro rata* excessus ab arbitris determinandi, restituere debet. Nec obstat quod Robertus ipsemel Gervasium non deceperit ; nam fraude alterius utitur ad monetas pretiosas ab eo extorquendas, quod idem est ac si eum ipse in errorem induxisset. Etenim ipse mala fide contraxit cum homine valoris monetarum prorsus ignaro, dum ipse valorem hunc perfecte cognoscebat. Ergo deliciebat «qualitas in contractu. Ergo Robertus injustitia* reus est, adeoque ad restitutionem tenetur. Hinc patet discrimen inter casum hunc et procedentem. In priori enim ambo contrahentes versantur pariter in errore circa rei valorem, non vero in posteriori.

929. — R. ad 2^m Quæs. Quid de Lazar o dicendum ? Numquid ab omni specie injustitia* immunis erit? Nequaquam ; etenim in damnum, ut cooperator, ellicaciter inlluxit, amicum suum Robertum de re admonendo, si damnum præviderit ; si vero, ante factum, rem non præviderit, debuit statim errorem agricolæ corrigere, si cognoverit (ul probabile est) contractum hunc habendum esse, vel Robertum a contrahendo impedire. Lazarus igitur, deliciente Roberto, restituere debet, quamvis emolumento particeps non fuerit. Secus tamen in casu quo Lazarus jocularium intendisset, nec contractum providisset faciendum, quia tunc provisio damni deesset, et proinde omnis in illud inlluxus ex Lazar i parte abesset.

CASUS IX.

THESAURUS A TALPA EFFOSSUS.

Benedictus in suo prato invenit (*mirabileauditu !*) ejectum a talpa numinumaureum veterem, cujus pretium ignorabat. Gaudens ac exilions, illum defert ad aurifabrum. Hic prolium multo minus justo offert, licet valorem nummorum ordinariorum excedens. Tum : *Esne contentus ?* ait ; *cl si pretium forte majus sit, risnc id mihi condonare* ! Annuit Benedictus, et libenter quidem, quippe qui non sperabat tantum pretium se recepturum esse, et contractus perficitur.

Ilinc :

Quær. In *aurifaber in conscientia lutus esse possit, rei utrum ad restitutionem erga Benedictum teneatur*!

Solutio :

930. — Idem prorsus dicendum est in prassenli casu ac in casu procedenti, do monetis veteribus romanis : aurifaber ad restitutionem erga Benedictum omnino tenetur. Ratio potentissime est, siquidem evidenter ignorantia rustici illius abusus est. Etenim valet quidem *probabiliter* venditio rerum extraordinarie pretiosarum, pro minimo valore habita, si uterque contrahens verum rei pretium ignoret. Sed in casu nostro aurifaber pretium minime ignoravit : ergo bona fide requisita caruil; ergo vendentem leccpil, injuriamque in cum commisit ; ergo ad restitutionem tenetur. Nec obstat quod Benedictus visus sil majus pretium condonare, si forte

sil ; nam verba hæc : *Esne contentus*, sunt ad obtinendam consensum in errore fundatum; neque responsio allirmaliva consensum probal. *Reuter*, n. 211.

CASUS X.

THESAURUS IN PISCE !

Bl andina, famula, convivium instauratura, in foro ingentem emit piscem. Illo autem exenterato, mirabile visu! obstupescens femina, in ejus visceribus præfulgentem cernit gemmam. Quid est hoc ? exclamat. Quod inaudiens Cæsarinus, dominus, cito adstal ; gemmam accipit, aufert el magno pretio vendit. Quare pecuniam habuit non solum ut piscem solveret, sed ut alia convivia bene nulla faceret.

Hinc :

Quær. 1° *An Cæsarinus piscatori, qui piscem vendidit, restituere debeat?*

2° *Ali pretium gemmæ integrum vel ejus partem retinere possit, vel totum ancillas tribuere debeat ?*

Solutio :

931. — *R. ad 1.º Quæs.* Cæsarinus nihil prorsus piscatori restituere debet. Hic enim piscem vendens, ignorabat gemmam pretiosam in eo latere; si autem ignoraverit, ejus dominium non acquisivit : non potest enim dominium alicujus rei acquiri per occupationem, absque ullo animo illam sibi faciendi. Atqui, si piscator gemmæ dominium nunquam habuit, nullam injustitiam passus est : ergo neque ulla damni reparatio ei facienda. Sic etiam neque ipse Cæsarinus dominium gemmæ acquisivisset, si, rei inscius, piscem amico donasset, aut vendidisset. *Recole dicta de dominio*, η. 511.

932. — *R. ad 2.º Quæs.* Cuinam competat pretium gemmæ? An famulæ qua* piscem exenterando eam reperit ? An ipsi soli gemma competat, vel soli domino ? vel ulrique ? Videtur, famulæ competere pretium gemma', vel totale, si ut res derelicta habeatur, vel quoad dimidiam partem, si est thesaurus; inventrix est enim. Itaque consulendi erunt periti circa actua-lem gemmæ statum, ad quaestionem demum resolvendam.

CASUS XI.

MARGARITA IN SUE.'

Floriana, divitis porcorum mercatoris uxor, dum die quadam stabula ua lustraret, annulum gemma pretiosa exornatum amisit. In re diu diligenter pie investiganda tempus ct oleum perdidit. Mense autem abhinc elapso Floriams, ejus maritus, mira? magnitudinis suem Medardo cauponi, soluto statim pretio, vendidit. Hic, paucis post diebus, dum occisam evisceraret belluam, cum stupore annulum a Floriana amissum in ejus intestinis reperit, et laetas uxori sute, ut rem sibi propriam, statim do-

navit. Mox rei fama longe lateque percrebrescente, id Florianls et uxor ejus etiam resciverunt. Absque mora porcorum mercator cauponem adit, genunamque ab eo requirit. Negat iste restitutionem ullam a se faciendam osse, eum nihil alienum habeat ; siquidem, porcum emendo, quidquid etiam in eo continebatur emit, et pretii solutionem præstitit. Quare lis a judice solvenda.

Hinc :

Quær. *An caupo annulum in sue repertum, illæsa justitia, servare possit, aut illum Florianæ reddere jubendus sil ?*

Solutio :

933. — /i. Res non magnum facessii negotium. Annulus ille absque dubio Florianº mercatori, seu belhiæ venditori aut Florianæ ejus uxori, restituendus est. Etenim, axiomate notissimo, *res clamat domino*; atqui dominus non est Medardus caupo, sed Florianus mercator, seu Floriana ejus uxor : ergo ipsis restitui debet. Res liquido constat : nam Florianus vel uxor ejus dominium annuli antea habebat; sed si habebat, servavit. Illud enim amittere non potuit, neque suis venditione, neque rei amissione.

Iº Quidem dominium non amisit suis venditione, quia, vendendo bestiam, non intendit vendere annulum, siquidem ignorabat illum porco esse incorporatum.

2º Neque dominium amisit rei ipsius amissione, quia translatio domini debet esse voluntaria; ille autem qui rem amittit, non ideo vult eo ipso dominium ejus abjicere, sed e contrario sollicitus est ad eam recuperandam. Ergo Florianis conjugibus gemma restituenda est.

CASUS XII.

PRO EPULIS NOCTÜÆ !

Lirorius, coquus, grande convivium domino suo paraturus, amico, nomine Simpliciano, ait : « Accipias, quæso, hanc pecuniam, pergas in forum, et emas mihi decem aves, prie cæteris quas invenire poteris, pretiosiores. » Ille cum venisset in forum el vidisset aliquem vendentem passeret ; « Queso, inquit, (pianti vendis aves istas? » — Ille respondit ; « Duobus assibus. — Gratias ago, inquit, non indigeo. — Perrexit deinde ad alium qui vendebat merulas, el hunc quoque interrogavit, quanti venderet aves suas? Ille respondit ; « Octo assibus. » Iterum Simplicianus : « Gratias ago, ait, non indigeo. » — Tandem accessit ad aliquem qui vendebat noctuas optime instructas, et magno labore educatas, ad aves alias in venatione alliciendas atque captandas. Isti etiam dixit : « Quanti vendis tu istas aves? » Respondit ille ; « Quinque francis. » Tum emptor intra se : « Istae sino dubio sunt aves, quas amicus meus desiderat. » Statim ergo, numerata pecunia, noctuas emit decem, el rediit ad coquum. Sed hic cum noctuas vidisset, maxime iratus est contra Simplicianim, ct coegit eum ad referendas noctuas venditori el

ad pecuniam recipiendam. Sed venditor pecuniam dare noluit, dicens inter alia multa : « Quando tu abiisti, alter ad me venit ut noctuas emeret, et propter te illi eas vendere non potui; igitur habeas tibi noctuas, ol ego retinebo mihi pecuniam. »

Hinc :

Quær. 1° An *venditor contractum rescindere debeat, necne?*

2° Si *non debeat, aut si nolit, an Simplicianus, aut coquus, aut dominus, damnum ex errore pati debeat?*

Solutio :

934. — *Ad 1m Quæs.* Quid de contractus validitate, cum, ex errore, noctua? ad convivium instaurandum emptæ fuerint? Nonne error iste substantialis est? siquidem res emptæ minime ad finem ementis conducit; noctuæ enim sicut et corvi in epulis non apponuntur. Si autem res inepta sit ad finem contrahentis, corrumpit ejus consensus, et proinde corrumpit ipse contractus, atque consequenter venditor contractum rescindere debet. Attamen non sic casum solvere debes. Etenim, licet ex parte ementis, *per se*, infirmus sit consensus in errore substantiali fundatus, recta tamen ratio ordoque debitus requirit ut linis ab emptoro intentus venditori fiat manifestus, sive *explicite*, sive saltem *implicite* ex rerum adjunctis. Secus enim ementes ad arbitrium semper contractum rescindere possent, ex erroris prmtolu. Ergo venditor contractum rescindere non tenetur, et ab omni damno, *per se*, immunis esse debet. Dico *per se*, quia, si mercator avium advertit ad simplicitatem ementis, et ejus errorem intellexit, sane contractum rescindere tenetur.

935. — *R. ad 2m Quæs.* Quis igitur, secluso venditore, damnum subiturus est? An Simplicianus, mandatarius? An coquus mandans? An vero dominus convivium instauraturus? En lis dirimenda.

I° Excusandus ab onero restitutionis Simplicianus, mandatarius. Nemo enim damnum ex sua actione proveniens resarcire tenetur, nisi graviter deliquerit. Atqui certo certius Simplicianus a peccato mortali judicandus est immunis. Ergo, etc.

2° Excusandus quoque est mandans coquus, ob eandem rationem. Etenim neque damnum intulit culpabiliter, neque praevidit; ergo illud reparare non debet. Excipe, nisi ad nimiam mandatarii simplicitatem attenderit, et sic damnum in confuso praevidere potuerit. Sed hypothesis illa in casu non est probabilis. Etenim coquus, pro suo et domini honore et convivii instaurandi decore, hominem eligere noluisse qui mandatum convenienter non esset executurus. **I**

3° Dominus igitur domus lotum damnum subTerre debet. Etenim ejus pecunia periit; res autem perit domino. Ergo... Nec res ea est ut dominus adeo slomachetur, et in coquum dobacchelur. Potest enim noctuas pretio paulo inferiori revendere, nec tantum subire damnum; satius igitur erit, si rem cum risu accipiat, eamque convivis lepide narret, ut ah eis pro deficientibus aviculis veniam obtineat. **3**

CASUS XIII.

RES VENDITA PERIENS

Ante traditionem.

Fuscianus emerat a Rutilio prædium, seu domum ruralem, hortis et agris circumdatam, 15 millibus francorum, ea tamen conditione ut venditori per quatuor adhuc menses liceret ea frui, nempe ad festum Omnium Sanctorum, et fructus illius colligere; postea vero emptor, numerata pecunia, possessionem caperet, simul obtenturus sex equos, totidem vaccas, et duodecim oves. Sed ecce! contractu illo legitime celebrato, contigit ut prædium istud, fatali fulminis ictu succensum, conflagraret, simul cum plerisque animalibus in stabulo reclusis. Jam vero elapso quadrimestri spatio, Rutilius vult cedere prædium, vel potius ejus rudera cum tribus tantum equis, duabus vaccis, sine ulla ove, ex eo quod omnes oves et cælcra animalia promissa conflagraverint. Fuscianus vero contractui stare abnuit, et pecuniam numerare, quia status rerum mullo deterior factus est.

Hinc :

Quær. 1° An Fuscianus *teneatur contractui stare, et pecuniam promissam numerare?*

2° An Rutilius *satisfaciat obligationi suæ, dando lanium tres equos, duas vaccas, sine ulla ove?*

Solutio :

936.—*Ad 1m Quæs. Affirmative.* I° Nulla est difficultas de Jure *(iallico)*, quod nunc in variis locis admittitur. Etenim, cum venditio perfecta fuerit, celebrato contractu, seu præstilo hinc et inde vero consensu, dicendum est omnino tenere contractum, et proinde Fuscianum obligari ad 15 millia francorum solvenda, licet prædium multo deterius evaserit. Res enim perit vel sit deterior domino, sicut crescit et fructificat domino; atqui dominus est emptor, seu Fuscianus; ergo accipere debet prædium in statu præsentis, licet deterius, et nihilominus pecuniam promissam integre persolvere.

2° Eadem solutio danda est de *Jure Romano*. Etenim, licet *per se* emptor non acquirat jus in re, sed tantum jus ad rem, pretio non soluto, vel re non translata, attamen si res pereat ante traditionem, et illa fuerit certa et in individuo determinata, v. g. hic equus, hæc domus, vel hic integer grex ovium, periculum non minus quam incrementum spectat ad emptorem. Atqui prædium hoc in individuo fuit absolute emptum a Fusciano; ergo ipse damnum subire debet. Nec refert quod nondum adierit possessionem, vel quod ipsi non licuerit fructus actu pendentes colligere, ipsa propterea sane pretio minori illud emit, quam emisset si statim possessionem adire et fructus colligere potuisset. *Elbel, n. 956 et 977.* — N. n. 828. — *Luqo, disp. 26, ». 218.* — *Recole dit ia supra, n. 908.*

937, — *B. ad 2^m Quæs. Distinguendum est.* Si venditor supponitur non habuisse plures equos quam sex, nec plures quam sex vaccas, nec plures oves quam duodecim, satisfaciet suffi obligationi tradendo ea animalia qua' supersunt, quia in eo casu omnes in individuo vendidit, el quidem absolute, et consequenter periculum horum animalium, non minus quam ipsius prædii, spectavit ad emptorem.

Secus vero dicendum est, si venditor habuerit plures equos, plures vaccas, el integrum gregem ovium, et ex his promiserit lanium certum numerum. Ratio est, quia, si plura animalia habuit, el ex his lanium sex equos, etc., promisit, talis venditio fuit indeterminata; alqui periculum rei indeterminata' perlinet ad venditorem. *Ita communissime*, inquit *Elbel*, *n. 578*; — *cum Lugo, disp. 26, n. 218.*

938. — Quid vero, si venditor habuerit ingentem gregem ovium, ex quibus duodecim emptori promisit indeterminato, el grex integer in incendio perierit?

R. In hoc casu non tenebitur quidem venditor emere oves duodecim, nt eas emptori tradat; sed tenebitur pretium remittere, seu imminuere pro illis duodecim ovibus quas promiserat. Ratio est, quia, ut jam diximus in venditione rei indeterminatas, periculum rei perlinet ad venditorem. Ergo, si integer grex pereat, perit ipsi venditori, el consequenter, si pretium acceperit, tenetur illud restituere; si non acceperit, de pretio prædii pro rala valons duodecim ovium detrahare debet. *Elbel, n. 579.* — *Lugo, ibid.* — *Sparer, etc.*

CASUS XIV.

VENDITOR INDUSTRIUS.

Valerius, mercator, variis industriis utitur ad pretium mercis suadaugendum, quin tamen limites justii pretii intra infimum prætergrediat. Itaque :

1° Mercem pretio infimo quidem tradere solet; sed postea de pondere vel mensura adeo detrahit, ut reapse pretio medio vel summo eam vendat.

2° Semel, falsum rumorem sparsit de navibus, merces advehentibus, submersis, el illum fictis seu suppositis litteris comprobavit: adeoque suas merces carius vendidit.

3° Alias, rumore falso ab alio mercatore sparso libentissime usus est, ad merces suas pretio subinde currente vendendas.

4° Non raro mendacia el etiam juramenta cumulat, ut affirmet emptoribus se non posse merces suas minoris vendere, se aliis pluris vendidisse, vel merces pluris sibi constare.

Hinc :

Quær. 1° In *Valerius* *injuste egerit in primo casui*
 2° *in in secundo casu?*
 3° *In in tertio casu?*
 i" *In in quarto casu?*

939. — *B. nd I,π Quæs. Affirmative.* Valerius injuste egit, et proinde ad restitutionem tenetur erga emptores. Kalio est, quia non stetit in contractu, quem inivit cum ementibus, de tradenda integra mensura pro infimo pretio : ergo isti decipiuntur; ergo non dant verum consensum in ordium. Eruo Valerius illis restituere debet oro rata excessus nretii.

esi ut emptores induceret ati emendum majori pretio, el egit contra jus quod quisque habet ut fraude vel mendacio non inducatur ad aliquod

cur pretium adauctum fuerit, et ipse vendit pretio tum currente. Sed verius *a/firmandum est*. Ratio est, quia pretium non potest esse simul justum et injustum, scilicet, justum pro mercatore qui falsum rumorem non sparsit, et injustum pro alio qui illum diffudit. Porro est injustum respectu mercatoris, qui est causa falsi rumoris : ergo est etiam falsum pro alio quolibet. Et re quidem vera non est pretium voluntarie a vulgo, aut naturaliter a circumstantiis introductum. *Lacroix, n. 955. — Reuter, n. 221. — Salmoni. — Caslropalao.*

942. — *R. ad. 4m Quæs. Negative per se, seu communiter loquendo :* etenim, quamvis Valerius mendaciis et juramentis inducat emptores ad plus dandum, non tenetur tamen ad restitutionem, quia satis notum est mercatores solere talia proferre et effutire, quamvis vera ni obrem emptores qui iis fidem facile præstant, damnum sibi bent. *Lacroix, η. 95G. — Renier, η. 223. — S. Lig. n. §*

Dixi *perse*, quia, ait S. *Lig. ibid.*, si quando venditor f in casu particulari emptorem notabiliter decipi, et ideo emere, is ab injustitia non esset excusandus.

CASES XV.

VENDITIO JURIIUM INCORPOREORUM.

1° KoxiFACius, pluribus gaudens creditis post annum s esset in aliam regionem longe dissitam emigraturus, sua jura dii. Sed hic contractui non aminil, nisi pretium aliquatenu valorem deprimeretur.

2° Michael plura habet credita solutionis valde difficilis ne sors pereat, quia animadvertit debitores suos in rebtv implicatos esse, consilium capessii jura sua vendendi, lice duram sit facturus : contractui emptionis consentit Jkcobit ut tantum 50 pro 100 Micuaeli soluturus sit

■

■
M
f1
■
■
■
■
S
B9

3° Arcontius mille francos mutuo, Tatiano, viro nobilissimo el principi, dederat. Sed, cum pecuniam difficulter recuperare posset, Albbrtus ejusdem principis amicus, qui medium habebat ut facile debitum istud accipere valeret, v. g. quia similem summam ipsi principi debebat, sc offert ut jus Arconth emat, sed ea conditione ut, loco mille (rancorum, 900 tantum ipsi tribueret.

Hinc :

Quær. I" An, *tel quatenus jura incorporea vendi possint ?*

2° *Quid ad propositos casus ?*

Solutio :

943. — A. *ad I" Quæs.* Jura incorporea, ut chirographa, credita, ususfructus, jus ad hæreditalem apertam, etc., si certa sint, vendi possunt sicut cætera jura quælibet; eorum autem traditio lit, chirographa vel alia scripta remittendo. Si vero dubia vel litigiosa sint, vendi possunt *pro rata* probabilitatis fortunæ favorabilis; proinde vilius emi possunt, si sint incerke vel difficilis solutionis, quia tunc notabiliter vilescent. Imo hoc valet etiam, si jura sint certa et facilis solutionis, quia non emitur pecunia, sed actio in illam, et ideo justum censetur pretium quod communiter pro talibus chirographis solvitur. S. *Lig. n.* 829, etc.

944. — R. *ad 2" Quæs.* In primo casu, Ripaldus credita Bonifacii vilius emero potest, quia *res ultroneæ vilescent*; nec refert quod res ilke sint incorporem, cum valorem habeant haud secus ac res physical. Insuper labor et sollicitudo ad recuperanda debita, etiam vero pretio aestimabilia sunt.

In secundo casu, Jacobus culpandus non est *per se*; debita enim solutionis valde dillicilis notabiliter viliora fiunt. Sed ad rationem periculi majoris vel minoris attendendum est, ut æqualitas sortis, circiter, inter contrahentes servetur.

In tertio casu, validus el licitus est contractus. Debitum enim *per se* est difficilis solutionis : ergo minoris valoris. Est autem *per accidens* quod Albertus medium facile habeat illud recuperandi. Tanto igitur melius pro ipso, si hac bona sorte sibi invente utatur; nullam enim injuriam facit venditori, qui ab alio quocumque plus obtinere non potuisset. Reuter, n. 204. — Lacroix, l. 3, n. 987. 4.

CASUS XVI.

retroventio.

Rodolphus pecuniam ad census annuum a Richardo acceperat, ea lege ut, reddita pecunia, census ille redimibilis foret. Anno elapso, HODUipiii s, licet census redimere minime intenderet, quippe qui pecunia necessaria prorsus carebat, simulavit tamen hunc redimere, reputans hac via Riciiardum inductum iri ad pensionis in posterum solvendaj imminutionem. Itaque hominem adit, el significat sibi esse animum de census redemptione quantocius peragenda. Verum astus astu captus est.

Richardus enim, Rodulphi artificium subodoratus, statim respondit : Ut video, pecuniam jam habes in promptu; eam igitur quam citissime, si velis, etiam die crastina, afferas, ut extincti census rationem conficiamus. » Sic irretitus Rodolphus : « Xon habeo quidem hic et nunc, ait, sub manu; sed intra mensem certo a quodam debitore recipiam.— Optime, inquit Richardus, post mensem te exspecto. » Quid Rodolphus tam brevi spatio faciei? Quidquid habebat vini vendere properat. Sed cum sufficienti pecunia adhuc careret, ab Adriano, vicino suo, duo boum juga emit credito, ea statim pecunia numerata venditurus. Sed rem suspicans Adrianus, antequam boves traderet : « Si vis, ait, ego boves a te iterum emere paratus sum minori quidem, sed honesto adhuc pretio, quod incunctanter tibi persolvam. » Proponenti annuit Rodolphus, ut tandem ab angustiis eriperetur,

Hinc :

Quær. II. 4?i Rodolphus *licite et calide imminutione pensionis uli potuisset, si Richardus, ejus dolo deceptus, in imminutionem consensisset ?*

00 .In Adrianus *sine injustitia botes minori quidem, sed soluto pretio, emere potuerit ?*

Solutio :

945. — R. *ad I,n Quæs. Neg.* Etenim, si Rodolphus pensionis imminutionem obstinuisset, eam fraude el dolo extorsisset; nam Richardus falso metu fuisset inductus ad id concedendum. Habebat autem jus ne fraudulenter deciperetur. Ergo actus quo pensionem imminuisset, ex errore invalidas esset. Ergo damnificatio inde subsequens reparanda esset. Secus foret dicendum, si Rodolphus lingeret quidem se velle census redimere, intuitu imminutionis tribuli obtinenda.l, sed hic et nunc haberet vel facile habere posset pecuniam qua sortem restituere valeret; tunc enim jure suo uteretur. *Recole dicta de Contractibus in genere, n.* 784. — Reuter, n. 120, 122.

946. — R. *ad 2" Quæs. Affirm.* Ratio est, quia prima venditio non facia est cum pacto retrovenditionis. Ergo retrovenditio est novus contractus, omnino a priori independens; ergo Adrianus boves ab emptore suo iterum emere potuit quolibet pretio justo, licet minori, sicut ab altero quolibet. Porro, si ab allero emisset, de justo pretio quolibet ei pacisci licuisset. Ergo non est inquietandus Adrianus. Sed cum non sit medio-criter callidus, caveat ne mente usuraria agat, et labe indebiti lucri maculetur.

CASUS XVII.

BE RELATIONE MERCATORIA (REPORT) (I).

Cornelius, procurator ad venditionem censuum (*agent de change*), emit pro cliente suo census 300 francorum, pretio 7,000 franeorum, ea

(I) Vide versionem gallicam hujus casus ad calcem vol., a n. 1033 *el seq.*

conditione ul titulus clienti suo transferatur, et pretium solvatur post quindecim dies. Optime scit Cornelius clientem suum non habere prae manibus quomodo 7,000 francos solvat, sed ita ratiocinatur : Adveniente statuta die, jam titulus non solum 7,000 francis, sed 7,000 francis valebit. Quare perfacile erit emptori, titulum iterum vendendo, pretium emptionis solvere, et 60 francos lucri percipere. — Sed, adveniente die, tituli valor, nedum augetur, decrevit, nec pluris quam 6,950 francis vendi potest. Itaque Cornelius in his versatur angustiis, ut, nisi cliens titulum vendat, non habeat unde solvat; si autem vendat, loco 60 francorum lucri, quod sperabat, 50 francorum damnum passurus sil. Quid ergo faciet? « Vellem, ait sociis ibi adstantibus, referre operationem hanc ad quindecim dies » (*reporter celle opération à quinzaine*).

« En ego, respondet Caius : cliens meus paratus est clienti tuo praebere olliciurn relationis (*l'office de reporteur*). Vende igitur clienti meo titulum pretio currenti 6,950 francorum, sub ea conditione, ut statim clienti tuo revendatur 7,050 francis post quindecim dies solvendis. — Quin potius, inquit Sempronius, negotium habeat cum cliente meo qui tibi 7,040 francis revendet. — Et quin potius cum meo, exclamat Loelius, qui 7,030 francos erogabit ? »

Optime, inquit intra se Cornelius, praevideo post quindecim dies titulum de quo agitur valiturum esse 7,060 francis; rem igitur peragam cum cliente Loelii, et etiamsi ab illo titulum redimat 80 francis carius quam vendiderit, erit tamen post quindecim dies lucrum 30 francis, quum vendi poterit 7,060 francis titulus, pro cuius pretio 7,030 franci clienti Loelii solventur. Res ergo ita peragitur.

Hinc :

Quæ.r. *Utrum cliens Loelii lanquam usurarius damnandus sil eo quod, ex 6,950 francis, 80 francos lucri post quindecim dies retulerit'?*

Solutio :

947. — R. *Afflrjn.* si habuerint contrahentes animum usurarium, huc est, si Loelius totam illam negotiationem perfecit, sola intentione percipiendi, sub prætextu ac specie emptionis et retrovenditionis, lucrum ex numerata Cornelio pecunia; si Cornelius ex sua parte nihil aliud intenderit, quam ul pecuniam ad servandum titulum necessariam obtineret, quin veram ejusdem tituli venditionem institueret. Tunc enim adest evidenter usura palliata.

948. — Si vero sola Loelii negotiatio *in se* specietur, *controverlilur*. — *Prima sententia communior*, et, ut videtur, *probabilior*, damnat ipsam operationem lanquam usurariam. Ratio est quia 1° ejusmodi titulorum venditio, cui adnectitur pactum retrovenditionis statim faciendæ, licta omnino videtur, atque excludit *per se* veram intentionem dominii transferendi; unice igitur inservire potest ad palliandum mutuum eum usura; 2° Contractus *Mohatra* essentialiter continetur duabus ejusdem rei venditionibus, quarum una fu credito ac pretio summo, altera nume-

rata pecunia ac pretio inli no, ila nt is qui credito vendit, quando, redi mendo rem, pecuniam numerat, pro lucro accipiat excessum pretii summi supra infimum; Theologi autem communiter excusant hunc contractum ab usura, si venditiones fiant diversis personis, aut, respectu quidem ejusdem persona·, sed sine pacto relrovendendi, damnant e contra unanimiter si pactum interveniat; imo reprobavit Innocentius XI sequentem propositionem : *Contractus Mohatra licitus esi dium respectu ejusdem personæ, d cum contractu retrovenditionis præcie inito, cum intentione lucri* : atqui in relatione mercatoria inveniuntur duæ illæ venditiones respectu ejusdem personæ, et pactum intercedit; 3° Attestantur viri harum rerum periti eo fine revera institui in foro argentario negotiationes relationis mercatoriæ, ut lucrum ex pecuniæ præstatione suscipiatur, non autem ul vere tituli vendantur.

Secunda tamen *sententia* concedit esse licitam *in se* relationem mercatoriam. Ait cniin 1° utramque venditionem, nonobstant pacto quod intervenit, minime lictam esse, quinimo serio a contrahentibus intendi: 2° obligationem relrovendendi imponi ipsi relatori (*au reporteur*), id est. non illi qui detrimentum, sicut lit in *Mohatra*, sed illi e contra qui lucrum ex negotiatione immediate percipit; hoc lucrum igitur haberi posse lanquam compensationem oneris quod relator suscipit, præsertim cum agatur de titulis, seu de rebus, quarum valor indesinenter crescit ac decrescit, præbetque facile spem aleæ favorabilis. — Addit 3° in praxi, ut legitimos habendos esse tales contractus ad negotia expedienda valde necessarios, quum præcipue liant sciente, et tacite saltem approbante auctoritate publica, quæ est legum optima custos et interpret.

949. — Hæc ultima sententia, propter secundam potissimum rationem, a pluribus forte habebitur ut probabilis. Quamvis igitur alterius fundamenta solidiora videantur, non erunt absolute damnandi, qui bona fide tales negotiationes exercent, modo non agant animo usurario, neque lucrum quaerant, quod excedat limites justæ compensationis, ut dictum est.

950. — Facilius autem labem usuræ incurrent, si in his, ut sæpius fit, unice sibi proponant, ut ex pecunia, quam præ manibus nunc otiosam habent, majus quod poterunt lucrum negotiando suscipiant.

CASUS XVIII.

VENDITIO SUB HASTA 1°.

1° Oly mpius, occasione cujusdam publica? licitationis, rogavit amicos, tabellam emere volentes, ut a concursu desisterent, aut ne plus tali prelio offerrent, ut eam ipse pretio infimo emeret. Ejus votis obtemperarunt amici.

2° Dum, publica licitatione, libri cujusdam bibliopola· defuncti venderentur, tres Sacerdotes, qui in emptorum numero aderant, inter se conveniunt ut, quoties ipsorum aliquis librum emere vellet, alii a concursu abstinerent.

3° Aurelius, maximam expertus infelicitatem, eo redactus est ut solvendis debilis impar evaderet, et inde ejus bona urgentibus creditoribus,

sub hasta, seu publica auctione divenderentur. Cum autem noverit plures ad emendum concurrentes singulari affectu ferri ut ejus domum acquirant, subornat amicos qui, intentionem emendi simulando, pretium augeant; et ita domus carius venditur.

Hinc :

Quæst. I. An Olympius in primo casu injuste egerit ?

2° An Sacerdotes, de quibus in secundo casu agitur, pactum hujusmodi absque injustitiæ labe inire potuerint?

3° An juste processerit Aurelius, in tertio casu? vel ad quid teneatur ?

Solutio :

951. — *Ad 1m Quæst. Neg.* Halio est, quia Olympius nemini injuriam facit. Etenim non facit injuriam amicis, quippe qui rogati libenter de jure suo cedunt; neque venditori, quia libertas licitandi non tollitur, et emptor sua industria, minime dolosa, neque injusta, utitur. Attamen preces importunæ esse non debent. *S. Lig. n. 808.*

952. — *R. ad 2am Quæst.* Praefati Sacerdotes non injuste egerunt, si non intervenerit inter eos pactum proprie dictum, sed tantum quoddam propositum non sibi invicem nocendi. Tum casus videtur idem ac procedens, siquidem excluditur contractus proprie dictus. Secus hæc praxis generatim injustitiam sapit, quia venditor jus habet ut emptores sint perfecti liberi, et ne impediatur pretii incrementum. Probabiliter tamen ab illa regula excipiuntur proxime cognati, vel ii qui societate commerciali sunt conjuncti, quia unicam personam moralem constituunt; nec potest exigi, ut adversum se liceantur. Plures etiam amicos excipiunt, quia similes quasi conjuncti. *F. Comp. n. 910.* tSg

953. — *R. ad 3am Quæst.* Aurelius illicite et injuste egit, quia dolo et fraude procuravit ut pretium domus cresceret cum emptorum detrimento; isti enim jus strictum habent, ut non adigantur ad emendum ultra pretium ex cursu naturali rerum crescens : ergo injuste decipiuntur per licitos licitatores fraudulenter a venditore constitutos ; ergo jus habent ad injuriæ reparationem. *S. Lig. Ifom. ap. n. 175.*

CASUS XIX.

I

VENDITIO SUB HASTA 2°.

I

Prodigiosa B. V. Imago.

Gertrudis, devota quidem mulier, sed pauperrima, non habebat unde creditoribus suis solveret. Hinc factum est, ut per *licitationem sub hasta* in foro publico quidquid ipsi erat supellectilis divenderetur. Ventum est ad tabellam B. V. Mariæ male depictam et pulvere maculatam. Clamat mulier, se magna devotione erga imaginem illam allici, eo quod miracula faceret : instat, urget ne imago vendatur. Reponit praeco et adstantes creditores : jam miracula nulla fieri ; B. Virginem illam caligine obcæca-

lam esse. Quare indignatus La l h i a n c s, Sacerdos, casu ibi adstans, exco-
gitavit novam rationem plectendi eorum impietatem. Incipit tabellam
oculatus introspicere, detergere, admirari; anget pretium eo usque ut
pecunia jam debitis omnibus solvendis supcresset. Quamobrem commoti
alii, el existimantes pretiosam esse tabellam, ipsi quoque pretium augent.
Tunc Sacerdos illis permittit reportare tabellam, melamatque: jam no-
vum miraculum editum esse, B. M. Virginem suos contemptores gravi
muleta damnasse, et per imaginem nullius pretii solvisse debita omnia
mulieris, et reliquam supellectilem salvasse.

Hinc :

Quam. 1° La u i u a m s, *Sacerdos, injuste egerit et ad restitutionem
teneatur'i*
i^o *in mulier restituere debeat, si restituere possit*

Solutio :

954. — H. ad 1m Quæs. An injustitia* arguendus sil pius Sacerdo>. qui tanta misericordia et caritate mulieri pauperrima* et gravissima neces-
sitate oppressa* auxiliatus est? Xumquid damnandus erit ille, per quem
B. Virgo miraculum patravit? Profecto, ratione bona; fidei saltem, excu-
sandus erit. Sed quid de casu *in se* spectato? Dico, etiam re *intrinsece*
perpensa, Sacerdotem ab omni labe injustitia; immunem esse. Etenim ille
non est injustus qui jure suo utitur; atqui in casu nostro La i r i a x l s
jure suo usus est: nam iraudem nullam decipiendi causa adhibuit, socios
nullos ad licite licitandum constituit, neque cum ullo alio pactum pepigit,
sed ipse solus una cum aliis nullis licitatus est. Ergo minime fraudulenter
egit. Nec dicas Sacerdotem fraude usum esse, licitationem simulando;
nam non fecte, sed vere licitabatur, et rei periculum sane incurrebat;
imaginem enim servare debuisset, si alii licitantes prius constitissent.
Neque dicas iterum, eum alios decepisse, imaginem admirando; nam se
in arto peritum minimo jactavit, nec raro ignari magis quam actori mi-
rari videntur.

955. — R. ad 2m Quæs. Jam, ex dictis, de medio tollitur difficultas.
Ger t h u d i s ad nihil tenetur, etiamsi restituere possit, cum Sacerdos jus-
titiam non violaverit. Grates igitur millenas agat mulier B. M. Virgini,
eo quod, ad ipsi patrocinandum, prodigium istud ediderit.

GASUS XX.

Γ.ΙΝ'ΑΠ.Ε COQUO CAMSSIMÆ.

(*Artichauts bien payés,*)

Hy g i n u s, coquus, rei culinaria* non mediocriter zelotes, primitiarum
avidissimus, ideoquo hero, prædiviti viro, gratissimus, cum die quadam

ad forum olitorium accessisset, advertit venales cinaras maturo tempon-
primum apparuisse. Quibus inhians, ocus justum pretium venditori ob-
tulit. Sed ecce, nescio quo casu, simul huc advolat Marcus, alius coipus
cujusdam extranei, qui pretium superius venditori impiger offert. Vice
sua adauget pretium Hyginus, qui iterum ah adversario superatur. Jubi-
lante venditore, certamen producit. Victor vincitur, et nova extollitur
victoria, de qua extemplo dejicitur. Itaque, cum uterque coquus deside-
rium proprii heri cognosceret, voluti per licitationem, usque ad viginli
francos pro singulis cinaris pretium auctum est. Hyginus, in hujusmodi
certamine victor, cinaras retulit.

Hinc :

Quæ r . .In *hujusmodi licitatio licita sit? Vel utrum renditort cina-
rarum pretium supra modum adauctum, restituere
teneatur?*

Solutio :

956. — /L *ad Quxs.* Quid juris in hoc adeo singulari casu? An olitor,
tantam nactus felicitatem, contristari debeat, onus restitutionis ipse sub-
eundo? An reddere debeat Hygino quidquid ab eo supra summum rei
pretium accepit? Quam pauci venditores tibi fidem adhiberent, si hoc
assereres!

Dico igitur, venditorem ex omni parte absolvendum esse. Etenim, si
injuste egisset, injustitia oriretur vel ex cooperatione injusta in damnum
domini cui Hyginus famulatur, vel ex pretio *per se* injusto. Atqui ex
nulla parte injuria apparet. 1° Venditor non fuit injustus *ratione coopera-
tionis* : etenim in hypolhesi dominus non est invitus ; legitime enim ejus
consensus praesumitur : ergo coquus non egit contra ejus voluntatem;
ergo ei injuriam non intulit; ergo nec venditor injuriæ cooperatus est.
2° Neque *ratione pretii* per se injusti : nam pretium non exaggeravit,
sed justum proposuit; neque fraude, neque dolo emptores ad pretium
augendum adegit. Ergo excessus pretii sponte et scienter oblatus, el ab
eo acceptatus, minime vero requisitus, justitiæ non adversatur. Accedit
etiam *titulus licitationis* : in licitatione enim illud verum æstimatur
pretium quod ab ultimo licitante offertur; atqui vera licitatio inter duos
coquos de cinaris habita est : ergo judicandum est legitimum pretium
ab Hygino, ultimo licitante, praefixum.

957. — Nec obstat quod hæc licitatio privata sit, non vero publica,
nec praenuntiata : nam liceitas *licitationis* non ab ejus publicitate, nec
a numero licitandum repetenda est, sed ab emptorum certamine ; siqui-
dem, etiam in licitatione publice praenuntiata, aliquando paucissimi cer-
tantes de pretio reperiuntur, et tamen justa censetur rei venditio. Pretium
igitur legitime adaugetur concursu emptorum, qui cerlaliin rem venden-
dam requirunt el plus offerunt, ut illam obtineant. Ergo parvi refert quod
sint multi vel pauci licitantes, H

CASUS XXI.

monopolium.

1° Menander, vir dives el potens, necnon adaugenda* fortunæ cupidus,
autumnali tempore, per mandataries suos satagit ut venale loci et viciniæ
frumentum fere totum, pretio tunc currenti, ematur : quare factum est ut
illud, pretio adauctum, cum notabili suo lucro posset divendere.

2° Rufus, Rufinus el Rufinianus, mercatores, inito inter se consilio,
omne frumentum viciniæ, quod venale erat, mense novembri colligunt, ut
æstivo tempore, cum pretium creverit, illud revendant. Attamen pretium
supremum vendendo non excedunt.

3° Operarii cujusdam civitatis, in officinis socii, v. g. sartores vel su-
tores, pactum inter se ineunt, ut ex eorum numero nullus laborem prae-
stet, nisi, loco 30 assium, in posterum 2 franci ipsis tribuantur. Domini
autem, seu mandantes, vice sua, ad contumaciam operariorum confrin-
gendam, ex mutuo consensu e contrario, salarium operariorum immi-
nuendum esse statuunt.

Quæ r . 1° In Menander, *in primo casu, injustum monopolium lyr-
rit atque restituere teneatur?*

0° In mercatores, *de quibus agitur in secundo rasu, graviter
contra justitiam peccaverint?*

3° In *contra caritatem?*

1° An *socii operarii et eorum domini, in Tertio casu, de in-
justo monopolio damnandi sint?*

Solutio :

958. — R. *ad 1m Quxs.* Menander non videtur damnandus, dummodo
frumentum non vendat ultra summum pretium quod, secluso monopolio,
exstisset, neque vendat summo pretio quod postea usus feret, quodque
ipse induxit. Ratio est, quia jure suo usus est; nemo enim proprium
commodum negligere tenetur, ul damnum alienum vitet, quando illud
avertere non obligatur. V. *Comp. n. 91 i.*

959. — R. *ad 2m Quxs. Conlrocertitur.* Prima sententia probabilis
affirmat, quia hujusmodi mercatores cogunt alios per medium injustum,
ut pretio supremo emant. Secunda vero sententia etiam probabilis, imo,
ail S. *Lig., forte probabilior*, negat. Hælio est, quia venditores non co-
gunt alios ad emendum ; sed isti a propria necessitate tantum coguntur.
Ergo pretium mercium non est injustum, modo non excedat pretium sum-
inum quod verisimiliter, secluso monopolio, in usu fuisset. Sicut enim
non infertur injuria alteri, impediendo precibus vel suasionem tantum, sed
absque fraude, testatorem ne eum hæredem constituat, secluso juro stricto
ad hæreditalem, ita etiam in nostro casu. S. *Lig. n. 817.*

960. — R. *ad 3m Quxs. Affirm.* Ratio est, quia, licet caritas non te
obliget ad vendendum infra pretium summum, videtur tamen te obligare

ad non dissuadendum aliis, ne minori pretio vendam. Sicut enim caritas non te obligat ad dandam eleemosynam, videtur tamen te obligare ad non avertendos alios qui eam largiri volunt. S'. *Lig. ibid.*— E *Comp. n.* 913.

961. — *ll. ad i"l Quæs.* 1° Injuste egerunt operarii, si coegerint dominos ad sibi supra summum pretium retribuendum pro labore quem isti pretio minore obtinuissent. Domini vero in hac hypothesisi non injuste egerunt, cum id fecerint tantum ad operarios juste coercendos. Verum, si operarii a pravo consilio desistunt, domini etiam desistere debent.

2° Si vero operarii convenerunt de pretio supremo quidem, sed justo, a dominis requirendo, eonVrorerZiur, ut in secundo casu. E s'. *Lig. ibid*

CASUS XXII.

DE TRANSACTIONE.

Iu Bertulfus, litem habens cum Paulino circa pratum aliquod, ner controversiam dirimere valens, jamjam rem ad judicem delaturus erat cum adversarius ei proponit ut omnia inter se bona pace componant, et sic expensas et strepitum actionis judicialis effugiant. Inter eos igitur privatim statuitur transactio, vi cujus Bertulfus pratum habiturus sit, et alteri mille fr. soluturus. Rebus ita compositis, nummisque a Paulino acceptis, Bertulfus invenit documentum, ex quo luculenter patet pratum illud ab avo Bertulfi, patri Paulini, fuisse venditum, et proinde ad Paulinuj perlinere. Tacitus instrumentum destruit, et pratum sibi servat.

2° Duo fratres Petrus et Paulus possident simul jus litigiosum in domum Marci; Petrus init contractum transactionis cum Marco, vi cujus accipit 500 fr., et jus quodcumque in hanc domum abdicat. Postea autem mortuo Pallo, Petrus lit lueres fratris, et stalim litem movet in Marcum quoad praefatam domum, causamque oblinet.

Hinc :

Quær. 1° *An Bertulfus pratum relinere possit in primo casu?*

2° *An Petrus domutti in secundo casu ?*

Solutio :

962,— *li. ad l'n Quæs. .l/firmalite.* Ratio est, quia transactio est contractus aleatorius, utrique contrahenti æque favens, et idem onus utrique imponens, cum res supponatur ex utraque parte dubia; proinde singuli contrahentes cedunt e jure suo probabili, ad vitandum damnum etiam probabile : scilicet, singuli cedunt dimidiam partem juris dubii, ad alteram partem sibi assecurandam. Ergo, semel facta serio transactione, nihil restitui debet ab eo qui postea rescii rem fuisse alterius, nec quidpiam ab adversario repeti potest. Ergo in casu nostro Bertulfus pratum tacitus servare potest ut suum, vi contractus quo Paulines e jure suo toto cessit, ut mille francos oblineret.

Consonat .Tus Romanum, *l. sub præle.rtu,* 19, *Cod. de transactione.* Ita etiam *communiter* Theologi, teste *Reuter, n.* 270. — *Lacroix, n.* 629.

— *Layman*, I. 3, /r. 4, c. 31. Attamen negative respondendum ubi viget .Ius Gallicum, ex *ari*. 2057.

963. — /L *ad* 2® *Quæs. Vfirmatice*. Ratio est. quia *Petrus*, per contractum transactionis, renunciavit quidem juri suo proprio, quod tunc habebat in domum *Marci*, sed minime renunciavit juri quod postea habere poterat, ut lueres fratri< sui. Etenim ju< illud quod prosecutus est, ut lueres, novum est, nec existebat tempore contractus transactionis ; ergo non poterat huic juri renunciare. Sic de jure naturali, cui consonat Jns Gallicum, *ari. Cod. cic.* 2050 (1).

CASUS XXIII.

NEGOTIATIO 1°.

1° *Maglorus*, mercator, vere *mendax in elateris*, emptoribus justum pondus mercium non tribuit. Attamen infimo pretio eas vendit, ita ul, si datum et acceptum conferantur, hujusmodi venditio limites justii, saltem supremi pretii, non excedat.

2° *Amandus*, mercator, cum emptores renuunt tantum sibi olTerre quantum requirit, solet frequenter mentiri ac protestari se illam vel istam speciem mercium lanii emisse. Inde fit, ut illi ad pretium adaugendum adducantur.

3" *Azor*, dum pretium frumenti summum foret, rescians plnres alios mercatores seorsim mandasse ut magna trilici copia ex aliqua provincia ad suam ollicinam adveheretur, tantam adhibuit diligentiam, ul ipse ante alios suum quoque trilicum haberet. Quare fartum est ul, pretio currente illud vendens, licet non ignoraret imminutionem mox adfuturam. lucrum ingens perceperit.

Hinc :

Qu.br . 1° An *Maglorius*, *in primo casu, juste egerit?*

2° .In *Amandus*, *in secundo casu, pretium sic mendaciis adauctum accipere el relinere queat ?*

3° Si *fraude cel dolo induxerit emptores ad justum quidem, sed supremum pretium tribuendum, an teneretur ad aliquid restituendum ?*

1° An *Azor*, *in tertio casu, injuste egerit?*

Solutio :

91)4 — II. *ad* I"l *Quæs.* *Maglorius* injuste egit. Ratio est, quia, lired mercator non teneatur ante contractum infimo pretio merces suas vendere, ad id tamen tenetur quando de hoc inter ipsum et emptores conventum est. Venditor enim statutum pondus tradere debet; secus emptor in errore circa pretium versaretur, el, dum putaret merces pretio infimo emere, pretium summum aul medium solveret.

I Si celui qui avait transigé sur un droit qu il avait de sou met, acquiert ensuite un droit semblable du chef d une autre personne, il n'est point, quant an droit nouvellement acquis, lié par la transaction anterieure.

965. — *R. ad 2ra Quæs.* Amandus non videtur *per se* ad restitutionem obligandus; peccat enim tantum contra veritatem, non vero contra justitiam, modo pretium summum non excedat : nam de pretio cum emptoribus convenit, et proinde id tantum accipit quod suum est. Insuper notum est communior has querelas esse mercatoribus consuetas. S. *Lig. n.* 805.

R. ad 3^m Quæs. Allirmandum est. Teneretur Amandus in hac liypothesi ad excessum pretii restituendum ; emptores enim, fraude inducti ad pretium summum persolvendum, injuste decipiuntur, et proinde in illud pretium non vere consentiunt. Insuper, Leduntur in jure quod habebant eandem mercem pretio inferiori ab aliis emendi. S. *Lig. ibid.* — F. *Comp. η.* 897.

966. — *R. ad 4^m Quæs.* Azon minime de injustitia arguendus est. Usus est enim jure suo, et commodum diligentia; debitum consecutus est. Supponitur enim nullam adhibuisse fraudem ad notitiam rei acquirendam, neque ad alios mercatores retardandos. Nec obstat quod pretium frumenti sit mox imminuendum, nam pretio hic ei nunc vere occurrente frumentum suum vendit. Ergo hac bona occasione in pace uti potest.

GASUS XXIV.

NEGOTIATIO 2°.

Florentinus, mercator, ab aliis mercatoribus invitatur ul cum iisdem conveniat de mercibus nonnisi summo pretio vendendis; ipsis assenlire noluit, quoniam hujusmodi conventio non satis honestali consona ipsi videbatur. Utilius sibi futurum esse censuit, si proprias merces, quas in notabili quantitate comparaverat, minori pretio quam cæteri venderet. Quod reapse præslitit, cum magno suo proventu, nec modico aliorum mercatorum damno. Subinde Florentinus sollicitam apposuit curam ul novi generis merces, e longinquis plagis adveçUe, cupientibus quamplurimi venderet. E contrario, merces valde communes in patria sua curavit apud Indos vel Sinenses transvehi, et ibi magno pretio vendi. Quamobrem tempore brevi magna fortuna auctus est.

IliNe :

- Quæii. 1° In *concentio mercatorum dc mercibus non vendendis nonnisi summo pretio, injusta fuerit ?*
- 2° In Florentinus, *vendens minori pretio, teneatur dc damnis quæ proplerea alii mercatores passi sunt?*
- 3° In *injustitiae reus sil Florentinus, novas merces, prout in casu, guamplurimi vendens?*
- 4° In *pariter injustus fuerit res in sua putria communes, pro magno pretio apud exteras et silvaticas gentes, commutando ?*

Solutio :

967. — *R. ad 1ⁿ Quæs.* Conventio illa mercatorum, ex qua se obligant ad merces nonnisi tali, sed justo pretio vendendas, probabilius non est

injusta. Ratio est, quia emptores non coguntur ad emendum tali pretio, etiam summo, ab ipsis venditoribus ; sed sua necessitate, quæ vera coactio ex parte venditorum dici non potest. Non pauci tamen contradicunt, quia, aiunt, per medium injustum emptores summo pretio emere coguntur ; communiter saltem de peccato contra caritatem damnantur, quia, licet mercatores non obligentur ipsimet caritate ad vendendum infra pretium summum, videntur tamen eadem virtute teneri ad non dissuadendum aliis ne minori pretio vendant. S. *Lig. n.* 817. — *Lugo*, etc.

968. — *R. ad 2^m Quæs. Neg.* omnino, quia quisque potest pro libito pretium rei suæ imminuere, sicut posset rem omnino donare; non impedit enim alios ne similiter faciant, neque ulla fraude aut conspiratione contra cos utitur. Ergo... *Recole dicta supra in casu 9, de injusto damnificatore, n.* 644.

R. ad 3^m Quæs. Neg. Ratio est, quia, cum pretium locale mercium illarum antea non existât, per concursum emporum constituitur. Si enim isti emere tali pretio nolint, necessario pretium deprimetur; secus, si multi concurrant. Igitur pretium erit vere *vulgare* et justum, seu pretium in loco currens.

969. — *R. ad 4^m Quæs. Neg.*, quia res illæ amiserunt pretium quod habebant in Florentini patria, ubi multo viliores et communiores erant, et novum pretium obtinuerunt in longinqua regione, in qua magni aestimantur; pretium enim vulgare, ex æstimatione communi hominum regionis determinatur.

CASUS DE LOCATIONE ET RELIQUIS CONTRACTIBUS ONEROSIS SEU

De locatione personali ctreali, de emphyteusi, de .societate, ile cambio, de negotiatione pecuniæ, de censu, de fidejussione, pignore, asst-curatione, hypotheca, de sponsione et ludo.

CASUS I. LOCATIO PERSONALIS.

Euphrasius famulum simul et famulam ad annum conduxerat. Post duos menses advertit famulum esse aliquatenus incuriosum, nec salis in verbis discretum, quippe qui audita in domo facile alibi narraret. Quapropter illico, mercede pro duobus mensibus persoluta, eum abjecit. Paulo post famulam infirmam ad suos parentes, recuperanda sanitatis gratia, etiam dimisit. Hæc autem post octo dies jam sanata rediit, suum famulatum prosecutura. Sed iterum dimissa est, eo quod herus aliam jam ancillam conduxerat; non potuerat enim, ut aiebat, tanto tempore famula carere. Xec aliam mercedem illi ancilla' dimissae, nisi pro duobus mensibus, solvit. Quapropter facium est ut tum famulus, tum præsertim famula, alium dominum intra annum facile, non invenientes, egestate pressi fuerint.

Hinc :

Quæ r . 1° .1// Euphrasius, *ob præfatis causas, famulos diinillere potuerit ?*

2° .-In *aliam mercedem eis juste denegatril ?*

3° In *merces debeatur sice famulis, sice operariis, si ad brere tempus infirmentur?*

Solutio :

\ t

970 — H. ad I^o Quæs. 1° *Quoad famulum.* Euphrasius famulum dimittere non potuit, si fuit tantum aliquatenus incuriosus et indiscretus, ut ex casu apparet. Ratio est. quia contractus locationis est vere onerosus, utramque partem obligans pro ratione materia. Ergo, quemadmodum famulus sine gravi causa herein deserere nequit, si hir, defectu famuli, damnum grave subire deberet, ita pariter neque dominus sine gravi causa famulum pro anno conductum abjicere potest. Atqui non videtur causa gravis, quod famulus visus fuerit aliquando incuriosus, aut minus moderatus in loquendo de rebus minoris momenti : ergo..... Etenim censetur hoc tacite inclusum esse in pacto locationis, quod talis famulus Slatim,

η| quoscumque leviores defectus, dimitti no» possit, constituta mercede denegata. Sed prius de defectibus corrigendis admonendus est. Secus vero foret dicendum, si talis famulus deprehensus fuisset infidelis, aut luxuria· deditus, vel si audita in domo cum magno familiæ dedecore alibi retulisset.

2° *Quoad famulam.* Neque hæc dimitti potuit ob infirmitatem ad pau- ros dies tantum habitam. Ratio est, quia contractus locationis, ut dictum fuit, onerosus est, utramque pariem obligans ad non resiliendum sine gravi causa. Atqui brevis infirmitas causa gravis non a»stimatur. Insuper. id quoque ex consuetudine universali locorum constat. Ergo.....

971. — *R. ad i"l Quæs.* Eu ph r a s i u s injuste egit stipendium famulis pnefalis pro tempore tantum præstiti famulatus retribuendo, si aliud ser- vilium decurrente anno invenire non potuerint. Etenim, ex dictis, injuste dejecti fuere : ergo jus habent ad damni reparationem, si quod existai; atqui, si alium locum non reperiant, magnum subeunt damnum : ergo ab Eu p u r a s i o reparandum est. *Elbel, n. 168. — S. Lig. n. 858.*

Objicies : Si quis conduxerit operarium, v. g. fabrum murarium, vel lignarium, vel caementarium pro construendo ædificio, et iis inter labo- randum, ex alto decidens, kedal sibi crus vel brachium, et opus prosecui nequeat ad plures dies, licebit alium conducere, dimisso infirmo : ergo in nostro casu licet famulam dimittere.

R. Neg. paritatem. Opifices enim ad singulos dies conduci solent; quare iis mercedem pro singulis diebus rependitur, et proinde singulis diebus dimitti possunt. E contrario famuli regulariter ad annum condu- emitur, ita ul, invito domino, ollicia sua alteri locare nequeant. Ergo na- lundis îpquilas exigit, ul et ipsi a domino sine gravi causa dimitti non possint.

972. — *R. ad 3" Quæs.* 1° Merces debetur famulis ad breve tempus infirmis, v. g. ad paucos dies, quia tempus anni, ad quem conducuntur, moraliter accipiendum est, seu ad breve tempus deficiens non est alien- dendum; parvum enim tempus respectu totius anni pro nihilo reputandum est. Secus vero, si famulus ægrotel ad plures menses, quia merces pro ollicio non pnestito minime debetur. Neque tenetur dominus ad expensas pro curatione, seu pro remediis el medici opera faciendas. De hoc conve- niini omnes, si expensa» sint notabiles; imo id etiam admittit S. *Lig. it. 86i, post, Lugo,* saltem ul probabile, si expensa? sint leves.

2° Non debetur autem merces ulla operariis, etiam ad breve tempus aegrotantibus, quia isti ad diem conducuntur, ul supra dictum est : ergo pro singulis diebus tantum, imo pro media diei parte, si per mediam diem deliciant, iis retribuendum est.

CASÛS II.

LOCATIO REALIS Γ

I" (nisiuM s agros ad quinquennium locaverat l'a ij.o : sed huic in- fausta successit locatio! Etenim, uno anno,, agri ob sterilitatem nihil aut admodum parum protulerunt; alio autem anno fruges, partim pluvia

inundante, partim grandine vastatæ sunt. Quamobrem Paulus locatorem rogavit, ut tribuli partem remitteret. Id vero Crispinus absolute recusavit. Hinc Paulus, ut se a tanto damno partim compensaret, aliquid aliis annis occulte subripuit.

2° Faustinus pingue pnedium Laurentio locaverat. Sed, ingruente bello, agri a militibus populati sunt. Quare Laurentius remissionem annuæ pensionis postulat. Faustinus indignabundus hominem a se repellit, quia, ait, quando omnia fausta colono succedunt, non solet dominus majus tributum exigere, nec proinde, si adversæ sint res, imminuendum est, nec a fortiori ex integro remittendum.

Hinc :

Quæ r. 1° .In locator aliquando teneatur tributum, saltem partim, colono remittere?

2° 4n Crispinus in primo casu, et Faustinus in secundo casu, potuerint imminutionem pensionis denegare?

3° .In Paulus, in primo casu, potuerit se compensare ?

i° Quid, si colonus habuit quidem messem faustam, sed tamen omnes fructus jam in horreum collectos amisit, sire hostium direptione, sire incendio ?

Solutio :

973. — 1°. ad 1m Quæs. Per se de jure naturali, ad rigorem loquendo, nunquam locator pensionem debitam colono remittere tenetur, quia infortunia naturaliter ipsi obveniunt. Etenim res quæ casu fortuito seu extraordinario destruitur, perit domino; atqui localarius est fructuum colligendorum dominus : ergo... Dixi... *per se*, quia conventionione generali, jure confirmata, introductum est ut, si ingens sit jactura, aliquid remittatur; si vero sit totalis, ut damnum inter utrumque, locatorem scilicet et locatarium, dividatur. Si taliter autem non constitutum fuisset, localarius minus tributum persolveret. S. Lig. n. 800. — Concinit Jus Gallicum. Cod. do. art. 1769 *et seq^{ji}*

974. — R. ad 2m Quæs. 1° Crispinus non potuit denegare omnem pensionis imminutionem. Kalio patet ex dictis. Etenim, occurrente calamitate, pro rata hujus infortunii, de pensione a locatore remitti debet. Atqui in rasu nostro supponitur adfuisse sterilitas valde notabilis, vel alia ingens calamitas, qua fructus plerique perempti sunt : ergo pars etiam notabilis præstandæ pensionis condonari debuit. Excipe, nisi conventio inita fuerit inter contrahentes, vi cujus nihil in quocumque casu remittendum foret; sed tunc pensio notabiliter minor, in compensationem talis periculi, a locatore exigenda est. Elbel, n. 663. — S. Lig. n. 860.

975. — Quid de Faustino? Cum casus similis sit ac præcedens, quoad rei substantiam, eadem etiam solutio danda est. Vastatio enim agrorum ab hostibus facta, ut extraordinaria calamitas habenda est. Ergo Faustinus, haud secus ac Crispinus, partem debiti *pro rata* damni extraordinarii condonare debet. Xec valet ratio a Faustino adducta, scilicet, quod major pensio a locatario, dum res prospere cedunt, non solvatur; quia

commodum illud non est adeo notabile ac damnum quod in magna calamitate advenit, et per annos mediocris fertilitatis facile compensatur. Caeterum, dicunt merito plures eximendum esse locatorem a pensionis remissione, si per plures annos successivos fertilitas extraordinaria habita fuerit, quod rarissimum est. S. Lig. n. 860.

976. — R. ad 3^m Quæs. Non potuit licite. Ratio est, quia occulta compensatio licita non est, etiam stante certa injuria, quando debitum alio modo recuperari potest. Atqui in nostro casu facilis recursus ad judicem patet : ergo per hanc viam quod suum est repetere debet. Attamen hæc compensatio injusta dici nequit.

R. ad 4m Quæs. In hoc casu colonus imminutionem pensionis exigere non potest, ut videtur, saltem probabilius. Ratio est, quia, quando fructus jam sunt in horreum collecti, pleno jure sunt in dominium localarii ; nec conventiones aut leges, ex quibus tributum, ingruente extraordinaria calamitate, minus solvendum est, hunc casum respicere videntur. Elbel, n. 673. — Lacroix, lib. 3, part. 2, n. 1049, contra Lessium et alios. In praxi, sane locator ante sententiam judicis ad nihil teneretur.

CASUS III.

LOCATIO REALIS 2°.

Quirinus a quodam divito molendinum in locationem suscepit, sub certa pensione ad festum S. Michaelis solvenda. Molendinum illud novus colonus, vir industrius, propriis expensis novo aqua' ductu inclioravit. Verum, anno nondum elapso a tempore susceptio locationis, exorta subito tempestate, mense julio, imber tam horribilis depluit, ut rivus omnino exundaverit, et impetu aquarum a fundamentis molendinum corruerit, non sine magno detrimento et periculo Quirini, cui sola area ab aquis ilbrsa ad se cum familia recipiendum superfuit.

Hinc :

Quæ r. I° In Quirinus integram pensionem locatori, seu domino, solcere debeat ?

2° Quid juris, si domus locata, incendio ce! alio casu fortuito, pereat ?

Solutio :

977. R. ad I^m Quæs. Neg. Sed tenetur lanium localarius ad solvendam pensionem *pro rata* temporis, quo volvente, utilitatem ex molendino percepit, quia pensio illa constituta fuit propter usumfructum ex molendino percipiendum ; atqui per anni tantum pariem localarius usumfructum ex molendino collegit : ergo, *pro rata* illius partis solius, stipendium solvere debet ; postulat enim æquitas naturalis, ut nihil solvat pro tempore quo re frui non potuerit, cum nullam utilitatem ex ea habere possit. Jam salis est igitur, ut ipse jacturam forat expensarum quas ad meliorandum molendinum fecit. Elbel, n. 700.

Λ. *ad 2^m Quæs.* In foro conscienti» locatarius ad nihil lenelur, si absque culpa ipsius domus destructa fuerit, ut patet ex dictis de injusto damnificatore. In foro autem externo, locatarius de damno tenetur, nisi probet illud absque sua culpa evenisse, saltem ex lege gallica. *Ari. Cod. I73i:*

CASUS IV.

EMPHYTEUSIS.

Marculfus, colonus, praedium sal pingue in emphyteusim pro tribulo relative tenui, ad decem annos a Palmatio, viro divite, acceperat. Mortuo paulo post domino, Narcissus, ejus filius, de augendo tribulo statim cogitat, et colono insinuat, eum, nisi velit, loco 100 aureorum, loOin posterum solvere, a villicatione amovendum esse, quum alium colonum invenerit qui ad pensionem adhuc majorem solvendam paratus sit. Quid faciet miser? ma Icum inter et incudem constitutus, annuit, licet ægre, el requisitum ab eo cenum persolvit.

Hinc :

Quær. 1° In Narcissis *juste potuerit colonani coclere ad istud pensionis incrementum ?*

2° .In colonus *se occulte compensare potuerit, cum incitus in pensionem augendam consenserit ?*

3" In, *colono annuente, seu xgre consentiente, dominus pensionis incrementum acceptare seu relinere potuerit?*

Solutio :

978. — *II. ad 1^m Quxs. Xeg.* Omnino injuste egit Narcissus. Ratio evidens est. Etenim ex contractu colonus jus strictum habet ad friiondinn praedio per 10 annos : ergo, donec fuerit completum tempus conventionie praefixum, non potest ab ejus possessione dejici. Ergo Narcissus non putuit pensionem adaugere, neque expulsionem comminari ; ergo id faciendo injuste egii. Insuper æquitali repugnat, ul (piis petat solutionem illius quod in ejus potestate non est; atqui jus fruendi praefato praedio non erat in potestate Narcissi, cum jus illud ab ejus patre in Marcui.fi;m, colonum, translatum fuerit. Ergo pro hoc non potuit juste tributii incrementum exigere.

979. — *It. ad 2^m Quxs.* Non potuit licite, si jus suum in judicio probare potuerit; quia non permittitur a Theologis occulta compensatio, nisi quando <piis id quod certo suum est alio modo oblinere nequit. Secus, si jus probare nequeat, v. g. si contractus non fuerit actu authentico initus, vel si titulus sil amissus. Attamen hæc compensatio ut injusta non est reprobanda. F. *dicta supra, n. 573 et seq.* *V.

980 — /{. *ad 3^m Quxs.* Veg. Narcissus, etiam annuente, colono, non potuit tuta conscientia incrementum pensionis acceptare, nec retinere. Ratio est, quia consensu* gravi metu injuste incusso datus non est moraliter liber, et hoc ipso nullu*. Nemo enim libenter consentit, (piando nr-

risible morali ad consentiendum adigitur. Si igitur Marculus aliquem dedit consensum, id tantum fecit ad majus malum vitandum. Ergo Narcissus ad restitutionem erga colonum absolute adstringendus est. *Elbel, n. 097. — Lacroix, l. 3, pari. 2, n. 10.*

CASUS V.

SOCIETAS 1°.

Germanus, ab aliis ad ineundam societatem sollicitatus, diu reluctaveral, quia negotium propositum ipsi videbatur magnum periculum ipsam sortem amittendi praeberere. Tandem, ut se ab hujusmodi sollicitatione eriperet, annuit, ea tamen conditione ul reliqui socii pecunia.* periculum in se susciperent, et, casu quo tota summa deperiret, eam sibi restituerent, ipse e contrario, pro casu quo magnum lucrum perciperent, minori parte illius vellet esse contentus, scilicet, tertia parte lucri suae portioni correspondents, ita ut v. g. pro 3,000 fr. mille tantum acciperet, reliqua aliis relinquens. Annuentibus sociis, contractus in hunc modum fuit initus et perfectus. Subinde vero, conscienti» stimulis agitatus, Germanus Confessarium adit, et ab eo petit utrum justus foret hic contrahendi modus. Respondit Confessarius injustum esse, usurarium, et a Sixto V. prohibitum ; proinde absque mora rescindendum esse.

Hinc :

Quær. 1" tn *reapse injustus sit contractus societatis, in quo unus eximitur a periculo sortem amittendi, ita ut lucrum minus percipiat ? seu, an injustus sit contractus trinus?*

2" In *Confessarius potuerit Germanum obligare, sub dénégations absolutionis, ad contractum suum rescindendum* 9

3.' Jn *contractus trinus a Sixto Γ. prohibitus fuerit?*

Solutio :

981. — /?. *ad 1^m Quxs. Neg.,* saltem *probabilius.* Ratio est, quia singuli contractus seorsim sumpti, seu si liant eum diversis personis, sunt liciti et justii : ergo non possunt esse injusti, si omnes simul in eodem contractu inter duos homines concurrant. Insuper nulla violatur æqualitas in trino contractu, quia datur compensatio, et periculum a tribuente pecuniam æquivalenter sustinetur : nam, si periculum fere omne amoveatur, lucrum tenue etiam percipitur, per modum compensationis. Praeterea valet sane contractus quo quis se obligat ad periculum rei v. g. commodat» aut locate suscipiendum, modo onus sufficienter ab altero contrahente compensetur. Quidni ergo idem facere posset socius in commercio, cui magnum praestatur commodum, siquidem, sine pecunia quæ ab uno tribuitur, alter negotiationem assumere aut prosequi non posset?

982. — *II. ad 2^m Quæs.* Confessarius non potuit obligare Germanum ad contractum hunc societatis rescindendum. Etenim ex dictis contractus ille fuit validus et licitus, saltem probabilius; atqui, dum pœnilens vult sequi opinionem vere probabilem, a Docloribus approbatam, Confessa-

rius nequii eum impedire, neque sim* gravi injuria absolutionem ei dene-
gare. Ergo...

983. /i. ad 3, n (htf?x. Xeg. Etenim, licet *Sixtus* Γ. in Consi. *Damna-
bilis*, damnaverit contractus, quibus iit ul in societate unus certum lu-
crum obtineat quin damni periculum subeat, hoc tamen est intelligendum
de pactis injustis, in quibus, scilicet, æqualitas lucri el damni non serva-
tur. Ipsemet enim bac de re interrogatus respondisse fertur, se solum
voluisse contractus injustos prohibere. Cæteriun *Benedictus XIV* declarat,
in opere *de Syn. dueccsana*, *Siriam* I. contractum trinum non dam-
nasse, neque se intendere damnare. *Elbel*, n. 608. — S. *Lig.* n. 908-909.
— V. *Compend.* η. 917-919.

CASUS VI.

SOCIETAS 2°.

1° *Ser g i u s* mille francos *Lucio*, mercatori, in commercium impen-
dendos, contulit. *Lucius* lucrum 2,000 francorum obtinuit. *Ser g i u s* autem,
præter sortem, dimidiam lucri partem repetit.

2° *Hor mis das* mille fr., in ollicio commissarii bellici male acquisitos,
tribuit *ZoziMoqui* in lignis negotiatur apud *Hollandos*, ul in lucri partem
veniat. *Zozimus* lucratus est semel mille francos, et alia vice ratis ligno-
rum periit. *Hor mis das* integram suam summam a socio suo requirit.

Hinc :

Qu æ r . 1° .1/1 *medietas lucri a Lucto, menalore, percepti, Ser gio
competat in primo casu ?*

2° /In *Hor mis das*, *in secundo casu, lucrum ex pecunia furtiva
proveniens ex parte possit repetere?*

3° *An idem Hor mis das ad sortem suam ex integro repeten-
dam jus habeat?*

4° *Quid dicendum, si Zozimus ratem suam, quidem in Hol-
landiam deduxisset, sed impensa sua industria nihil
lucratus fuisset ?*

Solutio :

984. — *R. ad 1m Quæs.* *Ser g i u s* minime jus habet ad lucri medie-
tatem, sed tantum ad fenus juxta taxam legis, seu ad 6 pro 100. Ratio
est, quia non veram societatem cum *Lucio* inivit, sed tantum pecuniam
suam ipsi mutuo tradidit. Etenim in contractu societatis, ex naturali æqui-
tate, omnia debent esse communia, scilicet, tam pericula quam commoda;
atqui in casu nulla apparent pacta ex quibus *Ser g i u s* æqualiter pericula
subire debeat : ergo neque lucrum ad æqualitatem cum *Lucio* partiri
potest.

985. — *R. ad 2, n Quæs. Affirm.* Ratio est, quia, licet *Hor mis das*
graviter peccaverit præfatam pecuniam subducendo, et sub gravi ad eam
restituendam teneatur ; attamen lucrum, quod ex ea percepit, suum fecit,
utpote industriæ suæ tribuendum. Ergo potest lucrum illud pro sua parte

requirere et relinere. *liecole dicta supra, de possessore molie fidei, n. 612.*

986. — *Λ. ad 3m Quæs.* *Hor mis das* nihil habet reclamandum, siquidem sors periit, et ipsimet periit : nam res perit domino ; atqui ipse erat pecuniae dominus : ergo.... Etenim, in contractu societatis, pecunia vel res collata remanet sub dominio conferentis, ita ut, si pereat sine culpa alterius, pereat conferenti, utpote ejusdem domino. Ergo *Hor mis das* nihil de sorte reclamare potest. Id autem non impedit quominus mille franco* furtivos restituere debeat.

987. — *R. ad im Quæs.* In hac hypothesi *Hor mis das* jus ad sortem integre reclamandam haberet, cum non periisset ; sed ad nihil amplius jus haberet, nullo exstante lucro. Imo expensarum partem *pro rata* participationis in societate solvere tenetur ; nam impensa? et damna inter socios communia esse debent.

CASUS VII.

CAMBIUM 1°.

Albanus, Gallus, in Hispaniam proficiscens, cum *Baionam* devenisset, a *Lampridio*, campso, petit ut monetam hispanicam pro gallica sibi permutaret. Libenter annuit campsor ; sed cum moneta hispanica minoris valeret in Gallia, et insuper magna copia hujusmodi moneta? a viro peregrino postularetur, hic magnum subiit detrimentum, quod in campsoris favorem cessit. *Albanus* vix Hispaniam fuerat ingressus, cum, urgente gravi causa, in patriam et in familiam regredi debuit. Tunc iterum eumdein campso rem *Baionæ* adiit ut mutationem prius factam solveret, et aliud notabile damnum pati debuit.

Hinc :

Quer. 1° .-in *justa fuerit duplex præfala permutatio ex parte campsoris ?*

2° Si *Lampridius* *sciat relatione privata pecuniam hispanicam proxime perdituram esse de calore suo extrinseco, poteritne tali peregrino, rei ignaro, numerare monetam talem in actuali calore?*

Solutio :

988 — *R. ad 1am Quæs. Affirm.* Ratio est, quia, quamdiu mercator manet intra limites justii pretii, tamdiu non peccat contra justitiam ; de campso autem idem aude mercatore dicendum est, siquidem campsores sunt proprie pecunia? mercatores. Atqui *Lampridius* mansit intra limites justii pretii, licet acceptaverit pecuniam gallicam in infimo pretio, hispanicam vero in summo pretio rependerit. Ergo... Etenim, si quis panem in infimo pretio* cum vino in summo pretio commutasset, de injustitia sane arguendus non esset. Ergo a pari, nec damnari debet *Lampridius* ex eo quod, acceptando monetam gallicam in infimo pretio, hispanicam vicissim numeravit in summo valore. Porro, si id facere potuit prima vice quando

\l b a n u s in Hispaniam tenderet, idem etiam iterare valuil quando, ex Hispania rediens, Galliam repeteret. Nec referi quod A l b a n u s inde multum perdiderit; hoc enim mere per *accidens* factum est, et L a m p r i d i u s ad hujusmodi damnum mere permissive se habuit. Ergo non injuste egit; ergo non est inquietandus. *Elbel, n. G02.*

989. — *R. ad 2TM Quæs. Affirm.* Kalio esi, quia pecunia illa adhuc, in communi æstimalione hominum, suum valorem servat. Secus vero, si constaret illam pecuniam jam suum valorem antiquum perdidisse, quia tunc campsor pecuniam non amplius expenderet juxta præsentem suum valorem. *Elbel, n. 604.*

GASUS VIII.

CAMBIUM 2°.

\ ALEsius, campsor, e pecunia muluo tradiia, fenoris, seu lucri titulo, 6 vel 7 pro centum, imo 8 vel 9 percipit, his ductus rationibus, scilicet : 1° quia se habet ut pecuniæ mercatorem; 2° quia varia sortis pericula sæpius incurrit; 3° quia magnam pecunia· copiam otiosam semper penes se habere debet, ut omnibus pecuniam petentibus satisfaciat, necnon ut propriis obligationibus impar non efficiatur, in casu quo ipsius debitores solutionem dilierant; 4° quia ipse pecuniam mutuo petit et sæpe petere tenetur, 5 0/0 solvendo; 5° quia, singulis trimestribus spatiis, novte fieri debent expensa? ad computationes instaurandas (*droits de commission*); 6° quia telonii expensas plurimas faciendas solvere debet.

Hinc :

Quær. 1° .In *campsores pro mutuo pecuniæ 6 rei 1 0 0 vel etiam amplius percipere possint?*

2° *Quid de Valesio, ejusque rationibus?*

Solutio :

990. — *R. ad 1ⁿ Quæs.* Campsorum munus est *primario*, ut vox ipsa sonat, pecuniam permutare, vel alio transferre; *secundario* autem, et velut *accessorie*, pecuniam muluo tradere. Quid accipere possint campsores ratione muneris *primarii*, seu ad pecuniæ permutationem aut translationem, non potest generali regula deliniri. Consuetudini locorum el virorum proborum se conformare debent. Quid vero accipere possint ratione *mutui*, ex nulla lege speciali pro ipsis eruitur.

Quare præscriplo generali subjici debent, *per se*, nisi aliquando ratione damni *emergentis* amplius accipere possint. Campsores igitur *per se* in muluo non possunt excedere laxam legalem, 6 0/0 permittentem. Aliquibus in locis, ratione damni particularis, 7 0,0 permitti videtur, præsertim si ipsi pecuniam ab aliis obtinere nequeant, nisi censum legalem, seu 4 vel 6 0/0 solvant (1).

(1) Attende tamen ad varia loca, et virorum piorum praxim; vix enim in istis relui* regula generalis statui potest.

991. — /i atl 2''' Oat-s. Quid autem de Valerii rationibus? Pleratque Bucci faciendae sunt: 1^a Ratio admittenda quidem est, quia campsor non pecunia mercator habendus est, et huius titulo 6 0,0 exigere potest ab iis quibus pecuniam tribuit, sed non amplius sola mutui ratione. — 2^a Ratio nihil valet, utpote nimis generalis. Etenim, si aliquando probabile sit sortis periculum, est casus particularis, in quo periculum illud aestimari potest, et, ratione illius, major census requiri. Sed numquid ideo 8 vel 9 ab omnibus indiscriminatum exigere poterit? Nequaquam. — 3^a Ratio etiam infirma est. Etenim, si pecuniam otiosam habere debeat, lucrum sat notabile ex alia pecunia mutuo tradita percipit, ut indemnis fiat. — 4° Ratio jam ex dictis exsuffilanda est, quia, etiamsi 1 tantum pro centum accipiat plus quam solvat, ratione multae pecuniae, lucrum non mediocre obtinebit. — 5^a Ratio fundamentum quidem quoddam habet, sed expensae illae scripturarum faciendarum, vel renovandarum, non tanta sunt ut pro illis plus quam 6 aut 7 pro singulis centenis requirere debeat.

992. — Insuper notum est campsares non paucas scripturas inutiles sapientiae facere, aut renovare, ut occasionem habeant censum majorem a inultualoribus exigendi; quot sunt etiam qui, pro scripturis non factis vel simulatis, stipendium petunt? Dicunt enim se jus habere ad eas conficiendas, et proinde mercedem posse repetere, perinde ac si perfecta fuissent. Illa ergo praxis injustitia plena est. Quare enim pretium exigis pro labore quem non posuisti? Quare vis colligere ubi non seminasti? Quale jus habes ad inutiles expensas? — 6^a Ratio claudicat, expensaeque telonii jam salis resarciuntur ex lucro proveniente de munere primario campsaris, scilicet de permutatione vel translatione pecuniae. Non desunt campsares qui 6 vel 7 ad summum requirunt, et statum suum tamen honeste servant.

(IASUS IX.

NEGOTIATIO PECUNIAE.

Acceptilatio et expensilatio (comptes courants) (1),

Oxy punies, quærens modum facilem habendi pecunias, quibus aliquando eget, et pecunias, quas aliquando recipit, facile collocandi, adit Argvropiilem, nummularium (*banquier*), quem sic alloquitur: « Visne mecum contractum inire, quo te obligabis ad recipiendas omnes pecunias quas tibi offeram, cum onere feneratoris legitimi solvendi inibi, et ad praestandas mihi omnes pecunias quas a te repetam, cum pari onere feneratoris legitimi ex nostra parte solvendi? — Optime, inquit Argvrophilus, et si tibi placet, post quodeumque spatium trimestre, compensationem instituemus, ita ut qui residuum aliquod debebit, illud solvat, aut de novo debitor fiat, cum onere solvendi in posterum feneratorum elapsorum.... » ita fit conventio... Elapso autem primo spatio

(1) V. versionem gallicam hujus casus ad calcem vol. a. n. 1036 ad n. 10-43.

trimestri, *Argyrophilus* præbet *Onlphrio* bilancem accepti expensi (*l'état du compte courant*), unde liquet, præter fenora ulrinque debita a diebus receptionum, summas sortis quas *Onuphrius* recepit, esse 4,200 fr., eas autem quas ipse ad *Argrophilum* attulit, esse 700 fr. Sed advertit insuper *Onuphrius* : 1° summas quas ab *Argrophilo* recepit, produxisse in favorem ipsius 6 0/0, dum eæ quas eidem remisit, produxerunt tantum 5 0/0. — 2° In summa 700 francorum computari tantum, pro 292,80, litteras cambii, quas eidem *Argrophilo* remisit, a *Titio* quodam subscriptas, et alia in urbe solvendas post duos menses a die quo fuerunt *Argrophilo* remissa'. Ita autem egit *Argyrophilus*, quia e 300 francis deduxit 3 francos pro fenore per duos menses, 3 francos pro salario negotiationis a se susceptæ, el 1,20 pro pretio cambii. — 3° Animadvertit insuper *Argrophylum* exigere supra fenus 6 0 0, etiam 1 0 0 pro salario (*commission*). Nihil tunc dicit *Onuphris*, sed pecunias nec amplius apud *Argrophilum* affert, nec amplius ab eo repetit. At, elapso alio trimestri spatio, denuo bilanx ei offertur, unde constat *Argrophilum*, præter fenora residuæ summa' præcedentis bilancis, ab eo exigere 1 0/0 pro salario (*commission*), et exigere insuper cum præcedenti residuo novam sortem fenorum productivam.

Hinc :

- Quæ r. 1° In *licuerit* *Argrophilo*, *pro summis a se Onlphrio traditis*, 6 0 0 *percipere*, *dum 5 0/0 eidem solvebat pro summis a seipso receptis* ?
- 2° .In *licuerit illi*, *stante concentione*, *efficere fenora productiva fenorum post quodeumqne spatium trimestre*?
- 3° .In *licuerit exigere*, *præter taxationem legalem*, *salarium 1 0/0 pro summis Onlphrio traditis*, *el an illud salarium debuerit computari in \lota summa 4,200 fr. a se tradita*, *aut tantummodo in differentia 3,500 fr.* ?
- 4" In *ex summa 300 fr. a Titio debita potuerit deducere fenus duorum mensium*, *salarium et pretium cambii*?
- 3° In *potuerit novum salarium exigere pro residuo bilancis primi spatii trimestris*?
- 6° .An *potuerit*, *elapso secundo spatio trimestri*, *reddere fenora residui productiva novorum fenorum*, *licet nulla nova operatio per hoc tempus intervenerit* ?

Solutio :

M

993. — *R. ad Im Quies. Negative*, quia de natura hujus contractus est ut summa' hinc et inde débite possint se invicem compensare, habita tantum ratione quantitatis et temporis. Hoc autem fieri non posset, si hinc et inde fenus æquale non foret. Fenus autem illud 6 0/0 juxta legem esse videtur, cum contractus ille commercialis sit, siquidem *Argyrophilus* ah *Onlphrio* pecunias accipit quas in commercium suum impendere debet, et pecunias ei tradit quæ, propter ejusdem *Argrophili* professionem, mercium rationem habent. *Onuphrius* insuper pecunias *Argy-*

rophilo tradit, ut in ejus Commercium impendantur et facilius possit alias pecunias, ex hoc ipso proprio commercio, in suam propriam utilitatem retrahere.

994. — *R. ad 2^m Quæs. Affirmative.* Lex enim quæ prohibet ne fenora sint productiva fenorum, nisi uno saltem anno elapso, soli mutuo applicari debet. Hic. autem agitur de contractu omnino diverso, in quo utraque pars contrahens creditor vel debitor alternatim fieri potest, et in quo proinde utrique prodesse potest, ut fenora in sortem vertantur.

R. ad 3ⁿ Quæs. Affirmative. Tale salarium non solum non est usurarium, si stipulatum fuerit, sed etiam, nulla posita speciali conventionē, deberetur ab Onlphrio, qui, Argypili professionem cognoscens, non potuit ignorare illum ad tale salarium jus habere. Etenim, ut Ahgyrophilus possit in promptu semper habere summas quas ab eo petit Onuphris. necessarium est ut artem exercent valde laboriosam et periculosam, cujus labores et pericula solo pecuniæ fenore non compensantur : salarium autem illud debet juxta usum loci cujusque computari.

995. — *R. ad 4ⁿ Quæs. Affirmative quoad salarium,* quia, accipiendo litteras cambii tanquam pecunias, et suscipiendo onus illarum solutionem in alio loco exigendi, exercuit suam artem, et bonum Onuphrio præstitit officium.

Affirmalice etiam *quoad pretium cambii*, si reapse ex taxatione tunc temporis recepta sit 1,20 pro 300 fr., scilicet 0,41 0 0 pro urbe in qua solvi debent litteræ* cambii. Nummularius enim non potest harum litterarum solutionem obtinere, aut eas aliis cedere, quin illud pretium solvat. Et etiamsi forte eveniret ut ab hac solutione posset se eximere (ut si, \ g., ab ipso subscriptore in sua urbe summam debitam reciperet), nihilominus jus haberet ad pretium illud retinendum, cum *per se* et ex natura sua litteræ de quibus agitur hoc decrementum subire debeant, et *per accidens*, casu aut industria fiat ut non ita sit.

Tandem *affirmo* etiam *quoad fenus*, quia alioquin privaretur per duos menses fenoribus hujus summa», eum illa fenora ipse Onlphrio rependat. Attamen in rigore juris non posset retinere fenus 300 francorum, cum per prædictas reductiones imminuta sit sors, ita ut jam rependat Onuphrio fenora 292,80 tantum. Sed observandum est quoti ibi agitur de contractu, in quo præter laxationem legalem salarium debetur, juxta usus in commercio receptos : si ergo hæc differentia, quæ in casu præsentis fere nulla est, et in plerisque casibus minima erit, si, inquam, hæc differentia juxta usus commercii non attendatur, pro supplemento salarii habenda est.

996. — *R. ad 5^m Quæs. Negative.* Salarium enim et debetur propter curas quas impendere (enetur, ut habeat semper pecunias Onuphrio petenti prostandas ; ibi autem nulla nova præstatur pecunia, sed residuum jam præstitarum pecuniarum ab Onuphrio deberi declaratur. Si ergo ratione hujus residui salarium perciperet, duplex pro eadem pecunia percepisset.

997. — *R. ad 6^m Quæs. Affirmative,* quia Onuphris non monuit illum, se præsentibus conventionibus renuntiare; proinde stant tales conventiones, etiamsi non niamr jure tradendi aut recipiendi pecunias,

Argyrophilus autem tenetur quocumque trimestri spatio monere Onuppiurum, et de statu bilanci eum certio rem facere. Alioquin videretur ipse renuntiasse praecedentibus conventionibus, et non posset edicere fenora productiva novorum fenorum.

BILANX AB ARGYROPHILO PROPOSITA.

998. — 1m trimestre (a 4a Januarii ad 31m Martii).

ACCEPTUM.		EXPENSUM.	
Die 14 Feb. accepta ab Ondphrio.		Die 15 Januarii tradita Onuphrio.	
Sumina pecuniaria.....	406 20	Summa.....	4.200 >
Accepte insuper litterae cambii		Fenus per 75 dies (6 O/O)....	52 50
a Titio quodam subscripte et		Salarium (1 O/O).....	42 >
14 Aprilis solvendae... 300 fr. »\			
Unde deducendum :)		
1. Fenus usque ad	(090		
diem solutionis... 3f. »\	i		
Salarium (1	i		
O/O).....	3 / 7 20 /		
Cambium (0,40)		
O/O).....	t 20'		
		Totale expensorum.....	4,294 50
Totale sortium.....	700 »	Totale acceptorum.....	704 36
Fenus per 45 dies (5 O/O).....	4 36		
		Residuum debitum.....	3,590 14
Totale acceptorum.....	704 36		

999. — 2m trimestre (a 1a Aprilis ad 30ni Junii).

acceptum.	EXPENSUM.
Nihil.	Residuum trimestris praecedentis ad
	Onuph. debitum..... 3,590 14
	Fenus per 3 menses..... 51 85
	Salarium (t O/O)..... 35 90
	Debitum
	3,677 89

CASUS X.

PECUNIA EX PRÆCEDENTI PROMISSIONE MUTUATA.

Credit ouvert (1).

Chrysophilax, nummularius, Simplicio, mercatori, spondet se illi pecunias mutuaturum quotiescumque voluerit, usquedum deveniatur ad summam 30,000 francorum, et sic ineunt contractum quem vocant : creditum apertum (ouverture de crédit). Post 3 menses Simplicius jam 12,000 francorum summam accepit. Tunc monet illum CnnvsopniLAX, ut solvat fenora jam elapsa et insuper l O/O ratione salarii, cum declaratione, quod nisi solvat fenora et salarium novum, ex his ellbrinabitur sors. Ad

(1) Vide versionem gallicam hujus casus ad calcem vol., a n. 1053 et seq.

hoc respondet Simplicius : se non posse cogi ad solutionem fenorum, nisi post unum annum elapsum, cum nulla conventione stipulatum fuerit fenoris solutionem ante anni terminum esse faciendam ; negat a fortiori posse tairvsopnilactem ex fenoribus post tres menses novum capitale efformare; negat tandem se ullum debere salarium, quod nec stipulatum fuit, nec, prout usurarium, stipulari potuit. Addit Simplicius quod ad praecavendas posteriores difficultates non amplius vult in posterum uti promissione mutuandi sibi a Chrysophilacte facta. Reponit Chrysophilax : licere quidem Simplicio non amplius a se mutuare, minime vero illi permitti ut se eximat ab obligatione solvendi fenora fenorum, et solvendi insuper 300 francos pro salario pecuniarum juxta promissionem mutuandarum.

Hinc :

- Quær. 1º .in potuerit Chrysophilax efficere, ul post tres menses fenora pecuniarum jam mutuatarum notam sortem efformarent fenorum productivam ?
- 2º An potuerit exigere salarium, et hoc non solum pro 12,000 francorum reapse traditis, sed etiam pro 30,000 francorum promissis?

Solutio :

1000. — II. ad 1m ffuxs. Negative; quia non solum circa hoc nulla intervenit conventio, sed nulla intervenire potuit : etenim pecuniae tradite reapse mutuatae sunt ; pecuniarum autem mutuatarum feuora novam sortem effbrmare non possunt, nisi conventione speciali aut petitione judiciaria, post integrum elapsum annum. Annus autem ille computari debet, pro unaquaque summa, a die qua recepta fuit. Nec valeret conventio juxta quam minus requireretur tempus, ut fenora novam sortem elTormarent : non iit enim in præsentī casu sicut in expensilatione et acceptilatione, ubi unus vel alter potest vicissim debitoris vel creditoris vices gerere ; cum autem mutualarius necessario debitor remaneat, talis conventio ad nihil aliud inserviret, nisi ad augendum fenus supra taxationem legalem.

1001. — l{. ad 2ra Quæs. Affirmative. El non solum potuit Chrysophilax salarium exigere, pro 12,000 franc, reapse traditis, sed pro 30,000 fr. quæ tradere promisit : salarium enim illud debetur non propter ipsum mutuū, sed propter antecedentem mutuandi promissionem et ratione curarum quas Chrysophilax vi istius promissionis adhibuit ut summam 30,000 fr. semper in promptu haberet, ad satisfaciendum Simplich requisitioni. Nec obstat quod circa illud salarium nulla intervenerit conventio, quia Simplicius, sola Chrysophilactis professione et usibus in commercio receptis, sufficienter monitus est.

CASUS XI.

MUTUUM SIMPLEX A NUMMULARIO FUCATUM (1).

Candidus, mercator, a Vulpino nummulario pecuniam, mutuandam sæpe

(t) V. versionem gallicam hujus casus ad calcem vol., a n. 1045 elseq.

petit, et in agnitionem debiti chirographa *endossabilia* (*billets à ordre*) subscribit; sed Vulpinus Candidum codicibus suis inscribit, non ut simplicem mutuatarium, sed tanquam si cum ipso de *acceptilatione* et *expensilatione* contraxisset (*comme s'il existait entre eux un compte courant*); proinde sic operatur: si, ex. gr., Candidus petat ab eo 10,000 francorum post sex menses restituenda, subscribendum præbet illi chirographum 10,300 fr., ul possit, elapso termino, exigere non solum sortem, sed etiam fenus sex mensium. Deinde inscribit Candidum in *expensilatione* sui codicis, ut debitorem 10,300 francorum, et inscribit pariter in *acceptilatione* (*au crédit*) ul creditorem 9,991 fr. (scilicet creditorem valens chirographi sub deductione feneratoris sex mensium'); utramque summam productivam feneratorum lingit, ita ut Candidus inveniri possit debitor differentia? inter fenus 10,300 fr. et fenus 9,991 fr. Tribus autem elapsis mensibus, petii illam differentiam, et insuper unum pro centum salarii pro pecunia tradita, declarans quod, nisi id quod petitur immediate solvatur, ex hoc nova sors efforinabitur.

Hinc :

- Quæ r. 1° *Licuitne Vulpino addere in chirographo fenus sorti !*
 2° *Licuitne petere fenus differential inter utramque summam, codice suo inscriptam ?*
 3° *Licuitne petere salarium pro pecunia tradita ?*
 4° *Licuitne facere, ex supradicta differentia, novam sortem post tres menses ?*

Solutio :

1002. — R. ad 1^m Quæs. *Affirmative*. Cum enim chirographa non sint feneratorum productiva, nisi elapso solutionis termino (*du jour du prêt*), potuit hoc modo efficere ut pecunia mutuata fenus produceret a die mutui. Attamen videtur circa hoc esse quaedam difficultas, siquidem, cum fenora lingantur esse pars sortis, sequitur quod, elapso termino, producent fenora, licet pro anno integro non debeantur. Impediretur illud incommodum, si in chirographo tantum exprimeretur sortem vere mutuata esse, cum obligatione ex parte mutuarii solvendi fenora a die mutui. Sed modus ille in commercio inusitatus difficiliorem redderet chirographorum transmissionem. Quare debitores presumendi videntur libenter illud subire damnum ad facilitatem operationum; præsertim cum damnum illud vitare possint, solvendo tempore statuto, aut novum chirographum loco prioris subscribendo.

1003. — l». ad 2^m Quæs. *Negative*; quia, ita procedendo. Vulpinus fecit productivum a die mutui fenus nondum debitum 10,000 fr. Imo fecit etiam productivum fenus illius feneratoris; etenim differentia, cujus feneratoris exi, ur, constat: 1° summa 300 fr., quæ est fenus sortis mutui, et quæ licite addita fuit sorti, licet non mutuata; 2° summa 9 fr., quæ est fenus istius summa*. 300 fr.

1004. — R. ad 3^m Quæs. *Negative*; quia nulla præcessit promissio mutuandi, ex qua debuerit Vulpinus in promptu habere pecunias sibi a

Candido petitas; proinde nihil aliud intervenit quam simplex mutuum, ratione cujus, printer laxationem legalem, nihil mutuanti debetur, etiamsi iste sit nummularius. El stipulatio talis salarii esset omnino usuraria.

/C *ad i.*" (h/,rs. Jam inutilis evadit quæslio, cum ex præcedenlibus duabus solutionibus constet, illud non deberi, et a fortiori non posse fenorum productivum esse.

CASUS XII.

DE CENSU VITALITIO.

1° Aurelius dedit Januario ad censum *rilalilium* mille aureos die prima Januarii, ila ut primam pensionem percepturus esset anno sequenti, eodem recurrente die. Sed inopinato casu moritur Aurelius, die prima Novembris, in feslo Omnium Sanctorum, seu duobus mensibus antequam primus annus compleri potuerit. Hæredes ejus reclamant a Januario partem pensionis, *pro rata* temporis elapsi. Sed surdo canunt: nam Januarius renuit censum solvere, quia jus ad censum *rilalilium* est *personale*, nec proinde ad hæredes transit.

2° Leontia mulier, septuaginta annos nata, et valetudine admodum infirma, timens ne modicum peculium, constans quatuor millibus fr., paulalim deliciat, illud cedit Anna ad censum vitalitium, 12 pro centum quotannis acceptura. Anna libentissime contractui consentit, judicans vetulam mox esse vita* valedicturam. Sed evenit ut Leontia ad centum annos vitam produceret; dum Anna viribus et æiate florescens, elapso vix primo anno, mortua est.

Hinc:

Qu/ER. 1° .In Januarius, *in primo casu, censum solvere debeat?*

2° *h sil justas contractus inter Leontiam et Annam, in secundo casu?*

Solutio:

1005. — *Il. ad |,n Quæs. Xegant* aliqui, innixi in ratione a Januario allata, scilicet censum esse *personalem*, el proinde non transire ad hæredes. Sed verius *affirmandum* est. Etenim:

1° Censum *rilalitus* est ad alimenta et pensionem vita'; nam pecuniam suam collocans, vult vivere do pensione: ergo æquum est ul pensio currat cum proportionem ad vitam qme sustentari debet, et sustentatur a die constituti census. Ergo Aurelius moriens acquisivit jus ad pensionem pro decem mensibus; porro jus ab eo tunc acquisitum, eo moriente, transit ad Hæredes: ergo, etc.

2° Pensio *ritalilia* se habet prorsus ut pensio assignata Clerico, pro alimentis et sustentatione vita»: nam ulraque est *personalis* ad sustentationem, et linitur morte pensionarii, nec habetur jus ad eam, nisi elapso anno; atqui pensio Clerici, mortuo pensionario, debetur ha*redi pro rata temporis elapsi: ergo.....

3° Si censu isla *ordinarius* moriatur intra annum, debetur hæredi census

pro rata temporis præterili : ergo a pari, etiamsi moriatur censuista *citalitius; nan* hęc est tantum differentia inter hos census, quod in prioro jus remaneat hæredi ad sortem, in posteriori nullum jus ad sortem supersit, mortuo censuista. Ergo censuista *rilalitius* non debet esse deterioris conditionis, quam censuista *ordinarius*. Ergo in utroque casu pensio habet eandem temporis divisionem ; ergo in utroque rasu pensio currit, et obvenit censuista' temporis lapsu. Ergo *Jam vrhs*, pro *rata* temporis præterili, pensionem hæredibus *Aurelii* solvere debet. *Lacroix*, n. 1023. — *Molina*, etc.

1006. — *R. ad 2TM Quæs. tfirmalioe*. Etenim census *vitalilius* justus el licitus est, dummodo pro quantitate pensionis habeatur ratio ad ætatein et valetudinem censuista. Est enim contractus *aleatorius* qui justus est, dummodo servetur æqualitas inter spem lucri el periculum damni. Theologi *communiter* admittunt, pensionem *ordinarie* non posse se extendere ultra 15 pro centum. Ergo *Leontia annosa, el infirmitatibus obruta*, potuit juste accipere 12 pro centum, renuntiando sorti. Est autem casui tribuendum quod adhuc per 30 annos vitam produxerit, dum *Nna* prænalura morte perempta est. Hujus igitur lueredes cum patientia vetulam sustineant, et promissam pensionem diligenter solvant.

GASUS XIII.

DE FIDEJUSSIONE.

Jofridus villicationem notabilem a *Renato* divito gerendam suscepit ea conditione, ut trium millium francorum cautionem præstaret : cum ipse hanc summam non haberet, fratres suos *Petrum* el *Jacobum* rogavit, ut pro se fidejubere vellent. Quod ipsi, fratri confidentes, libenter præstiterunt. Verum, successu temporis, *Jofridus*, nedum villicationem industrie gereret, magnas expensas in convivia, in luxum et domus suæ splendorem facere visus est, frustra a fratribus admonitus et correptus. Itaque, cum tempus reddendi rationem villicationis suæ advenisset. *incenius est minus habens*, el quidem sex francorum millibus. Quapropter *Renatus* hanc summam a duobus *Jofridi* fratribus repetit. Sed interea infelici casu factum est ut unus ex fratribus, *Jacobus* scilicet, propriis debilis solvendis impar evaderet.

litnc :

I

Quær 1° In *duo fratres Jofridi teneantur pro eo 6,000 francorum solvere ?*

2° In *unus, deficiente altero, inlefram cautionem in soli him solvere debeat ?*

3° In *uxor, inscio marito, fidejubere queat ?*

Solutio :

1007.— *R. ad 1ra Quæs.* Fratres *Jofridi* debitoris, non tenentur ad omnia ejus debita loco ipsius persolvenda, sed tantum ad tria millia francorum. Ratio est, quia fidejussor ad illud tantum obligatur, ad quod nomine

debitoris se obligavit ; atqui fidejussores nostri se solnm obligaverunt ad cautionem iriuin millium (rancorum, quia *Renatus* majorem cautionem non postulavit, dum *Jofridm* in villicationem constituit. Licet igitur *Jofridus* ipse, contrahendo majora debita, teneatur ad hæc omnia resarcienda, non tamen sequitur quod fidejussores aequaliter teneantur ad totius hujus summae compensationem, quia ad id nunquam se obligarunt.

1008. — *I'. ad2m Quæs. Affirm. persç.* Ratio est, quia, quando plures in eadem causa iidejusserunt, singuli *in solidum* tenentur ; singuli enim lotum rei periculum in se suscipere censentur, siquidem per modum unius spoponderunt : hinc, si creditor contra unum jam egit, et nihil obtinuit, quia, v. g., solvere nequii, potest ad alium se convertere, et contra euindem agere, ut solvat *in solidum*. *Elbel, n. 703. — Lacroix, I. 3, p. 2, n. H IO.*

Dixi *per se*, quia hæc solutio convenire nequit omnibus casibus. Est enim quam maxime attendendum ad modum quo fidejussionis contractus initus est.

1009. — *R. ad 3m Quxs.* Uxor fidejubere potest de jure naturali, si bona habeat de quibus disponere possit. Quoad jus positivum, attende ad speciales patri.e tua* leges. In Gallia non potest per se cautio fieri, quia uxor bonorum administrationem nullam habet, nec absque mariti licentia contrahere potest. Sunt tamen casus in quibus uxor fidejubens teneretur in conscientia respondere, saltem mortuo viro, aut facta bonorum separatione. v. g. si mutuum enixe petendo pro suo marito, debitis oppresso, non potuerit mutuantem movere ad sibi credendam pecuniam, nisi ea conditione ul, viro deliciente, ipsa rependeret, et reapse rependere promittat. *Recole dicta de Contractibus in genere, n. 775.*

CASUS XIV.

DE PIGNORE.

Photinus, dives mercator, *Clementi* mutuo gratuito 300 francos ad triennium tribuerat, catena aurea in pignus ab eo recepta. Attamen hæc lex constituta fuit, scilicet, ut, si *Clemens*, elapso triennio, pignus suum non redimeret, liceret *Photino* illud justo pretio vendere. Triennio elapso, *Clemens* de pignore redimendo altum servat silentium. *Photinus* per annum adhuc exspectat, et, nec comparente tunc debitore, pignus illud 325 francis vendidit. Tandem adstitit *Clemens*, 300 fr. mutuo acceptos referens. pignusque suum repetens. « Pignus autem venditum est, ait *Photinus*. — Redde igitur pretii exce>suni, clamat obstupescens debitor; catena enim mea 350 francis valebat, et solum 300 libi debebam. — Nihil libi debeo, reponit creditor; catenam enim luam nonnisi 325 |fr. veniit; quare 25 franci mihi supersunt præter debiti compensationem, quos teneo, per modum census, intuitu quarti anni, quo volvente, pecunia mea invitus carere debui. »

Hinc :

Quær. 1º In *Photinus* *injuste egerit, pignus, non monito Clemente, tendendo ?*

Quæ r. 2° An, intuitu quarti anni quo pecuniis suis caruil, 25 francos relinere potuerit, rei restituere debeat, non quidem 25. sed 50 francos a Clemens repetitos ?

3° Quid, si nulla facta fuisset mentio de pignore vendendo, el nihilominus a Photino venditum fuisset ?

Solutio :

1010. — *R. ad 110 Quies.* Non injuste egit Photinus, pignus vendendo justo pretio, ut supponitur, etiam nulla monitione præmissa, saltem in foro interno. Ratio est, quia Clemens fuit in mora culpabili, solutionem differendo ; nec erat opus admonitione, quia tempore elapso salis Clemens admonebatur.

R. ad 2m Quies. 1° Photinus nihil relinere potest vi ipsius mutui, pro quarto anno, quia nulla conventio de hoc præcessit, neque ullam admonitionem debitori fecit; ergo mutuum gratuitum, ul antea, perseverare censetur. Secus vero dicendum foret, si, elapso terlio anno, Photinus debitorem admonuisset, ut vel mutuum restitueret, vel saltem pro eo fenus retribueret ; tunc enim contractus novus iniretur, et jam mutuum non esset amplius gratuitum. — 2° Eliam, posita admonitione, Photinus relinere non noluisse 25 francos, sed 15 tantum, scilicet, ratione laxationis legalis, seu feneratoris de quinque pro singulis centenariis. — 3° Photinus non tenetur restituere nisi ratione pretii ex justa venditione habili, non vero ratione æstimationis ab ipso debitore factae, quia pretium a venditore acceptum vere justum supponitur.

1011. — *R. ad 3m Quæ.* In hac hypothesi, adhuc Photinus pignus vendere potuisset, sed tantum præmissa seria admonitione. Ratio est, quia mutuans, elapso contractus termino, non tenetur damnum pali, ul debitorem diu expectet. Quare, si hoc serio admonitus non solvat, in culpabili mora reputabitur. *Elbel, n. 500.*

CASUS XV.

DE ASSURATIONE.

1° Menesippus, ex Anglia merces expectans, timensque ne in mari pereant, scribit ad Gratianum, ut earum specialem curam gerat. Rescribens Gratianus se offert ad omne periculum in se suscipiendum, si mille francas sibi solvat. Merces autem decem francorum millibus valebant; ipse vero nonnisi quinque millia possidebat. Merces salva* advecta* sunt, el Gratianus mille francos a Menesippo recepit.

2° Armandus, pretio cum Antonio statuto, suscepit in se rei alicujus transvehenda* periculum. Porro sciebat ille talia esse rerum adjuncta, ul nullum prorsus periculum subesset. Sed ejus astus alia vico retusus fuit. Etenim, cum alterius rei periculum in se, pro statuto pretio, cum eodem Antonio suscepisset, libentissime in id consensum dederat Antonius. quippe qui rem illam jam periisse probe noverat.

Hinc :

Quæ r. 1° Quænam conditiones requirantur ad contractum assurationis ?

2° An Gratianus, in primo casu, mille francos retinere possit, licet ipse omne damnum reparare non potuisset, si merces in itinere periissent ?

In justa fuerit dupler, assecuratio inter Armandum et Antonium ?

Solutio :

1012. — *R. ad 1m Quæ.* Conditiones in contractu assurationis sunt: 1° ul pretium sit periculo proportionatum ; 2° ul periculum sit verum el utrique parti aequaliter notum ; 3° ul assecurator habeat unde solvere possit. *S. Lig. n. 911.*

1013. — *R. ad 2m Quæ.* 1° Cerium est Gratianum graviter peccasse contra justitiam, suscipiendo in se periculum mercium, quæ ex dimidia parte ejus fortunam superabant ; suscepit enim obligationem quam adimplero non poterat, et sic injuste adduxit Menesippum ad stipendium assurationis prominendum. Noluit enim mercator contrahere et mille francos prominere pro assuratione, nisi certo putaret assecuralorem habere unde prolium mercium solvere posset. — 2° Sed numquid 1,000 francos juste repetere et retinere valet, vel saltem dimidiam illorum partem, vel nihil ? Videtur quod dimidiam partem pretii retinere possit, et nihil amplius, quia in casu naufragii pro dimidia parte damni solvisset, seu totam suam fortunam expendisset : ergo videtur justum, ut dimidiam pariem stipendii acquirat. Aliqui dicunt Gratianum posse totum pretium relinere, quia in casu infortunii nullo plus perdidisset ; alii contra contendunt eum nihil posse servare, quia contractus est nullus, cum dimidiam partem mercium assecurare potuisset. *Reuter, n. 260.* Illa* de jure naturali. Vide utrum jura locorum privata quidpiam aliud statuunt.

1014. — *R. ad 1m Quæ.* Injusta fuit utraque assecuratio in secundo casu relato : 1° Prior quidem justitia caruil, quia Armandus, assecurator, sciebat nullum adesse periculum pro merce transvehenda : etenim, si defuit periculum, in eadem accipere non potuit ad rem e periculo salvandam, seu contra periculum assecurandam, cum materia ipsa contractus deliceret. Sectis tamen dicendum esset, si assecurator solum ex peritia sua, vel dexteritate, aut singulari industria, vel ob amicos, vel socios, sciat periculum vitare ; quia tunc talis securitas, uptote prorsus extraordinaria el imiustrialis, est ipsi assecratori physice vel moraliter propria, et proinde pretio æstimabilis est. — 2° Posterior jusliliæ adversatur. Ratio est, quia, eum Antonius, rei dominus, sciat eam rem jam periisse, obligationem ad aliquid impossibile, ab assecuralore inscio, petit. Ibi quoque materia contractus prorsus deficit, siquidem res non existens assecrari non potest. Ergo in casu est error *substantialis* et *dolus* dans causam contractui ; ergo assecurator omnino decipitur ; ergo ruit contractus. *Elbel, n. 71 i.*

CASUS XVI.

HYPOTHECA.

1° Eusebius, hæres Gasparis factus, cum animadvertisset hæreditatem nullis debitis gravari, eam acceptare noluit, nisi sub beneficio legalis inventarii, ita ut ultra vires hæredilatis debita solvero cogi non posset. Accepta autem hæreditate, variis creditoribus chirographariis ex integro satisfecit. Postea vero accedenti Hilario, creditori hypothecario, ei debita repetenti : « Tardius venis, amice, ait, jam exhausta est tota Gasparis hæreditas in aliis creditoribus debita solvendo. — Pessime egisti, ait Hilaries, milii creditori *hypothecario* jus praelationis debebatur; itaque propriis bonis respondere debes. »

2° Barberinus et Barberius, creditores Antonii, in omnia ejus bona hypothecam acceperant; Florus et Florinus tantum chirographum, debiti sui probandi gratia, tenebant. Mortuo Antonio, Philo ejus hæres institutus, inscia debitorum quantitate, seclusoque inventario, adit hæreditatem. Accedunt statim duo creditores hypothecarii, solutionem debitorum repetentes. Sed, exhausta jam tota hæreditate, non plenam adhue obtinent satisfactionem. Hinc debita superflua, jure praelationis, ante creditores chirographarios ex bonis hæredis propriis sibi persolvi postulant.

Hinc :

Quær. 1° .In Eusebius, *in primo casu*, Hilario *ex propriis bonis satisfacere debeat*!

2° In *hæredes hypothecarii, in secundo casu, sint aliis jure potiores, non solum quoad bona defuncti hypothecarii, sed etiam quoad bona hæredis* ?

3° .An *hæres, omisso inventario, teneatur ex propriis bonis creditoribus satisfacere, etiam in foro conscientiae* ?

Solutio :

10Io. — R. ad 1^m Quæs. Eusebius ab initio prudenter egerat, hæreditatem Gasparis sub beneficio tantum inventarii legalis acceptando, ne forte ad debita ultra vires hæredilatis solvenda cogeretur. Sed quare vir ille prudens ac solers adeo tardus ocius evasit, ut creditoribus primum obviis satisfaceret, quin inquireret num alii creditores potiores, seu *privilegiati*, vel *hypothecarii*, forte adessent ? Nunc igitur quomodo Hilarii argumentis respondebit ? Hujusmodi argumenta non verbis, sed nummis solvuntur. Ergo ex bonis propriis huic creditori hypothecario satisfacere debet, cum *jus strictum praelationis* habuerit, saltem in foro externo, in foro autem interno non erit urgendus, si reapse culpa gravi theologica earficrit.

•1016. — R. ad 2^m Quæs. Hæredes hypothecarii non sunt aliis creditoribus jure potiores, nisi ratione hypotheca». Ergo, exhausta hæreditate quæ hypotheca gravatur, jure praelationis non amplius poliuntur, quia

DE SPONSIONE

jam periit privilegii titulus. Ergo haud serus ac alii creditores habendi sunt.

R. ad 3um Quæs. Hæres qui, omisso legali inventario, adiit hæreditatem, tenetur quidem in foro externo solvere debita testatoris ex propriis bonis, si hæreditas accepta non sufficiat. *Probabilius* vero ad hoc in foro conscientiae non tenetur, quia obligari nequii de jure naturali ad solvenda debita testatoris, nisi in quantum beneficium ad eo accepit. Ergo, si debita vires hæredilatis superent, ea exhausta, ad nihil amplius tenetur. *V. Comp. n. 823 et 939.*

CASUS XVII.

SPONSIO 1°.

Nicōn novit tres dari candidatos ad aliquod officium, nec dari plures, et proinde unum e tribus eligendum esse, remanente tamen dubio de singulis. Quid tunc Nicōn? Spondei cum singulis pro 10 francis, quod nullus horum sit officium istud consecuturus. Stante casu, Nicōn certus esi se lucraturum esse præmium cum duobus, licet cum uno sit perditurus, adeoque certus est de lucro viginti fr., dum decem fr. tantum amissurus est. Existimat se posse sponsionem inire, quia de nullo seorsim spectato certitudinem habet. Postea tamen anxius quaerit utrum hujusmodi sponsio justa luerit?

Hinc :

Quæ r. An Nicōn, *prout in casu, certare potuerit, el lucrum obtentum relinere caleat?*

Solutio :

1017. — *R. ad Quæs. iffirmalice, saltem probabiliter,* Ratio est, quia hic sunt tres contractus et singuli seorsim justī, stante dubio quoad singulos; contractus autem illi seorsim spectari debent. Etenim unus contractus diversa ratione se habet ad alium, et Nicōn in singulis contractibus verum subit perdendi periculum; siquidem cum singulis certantibus dubius est de eventu. Ergo, sicut potest cum certante quolibet perdere, potest etiam eum quolibet lucrari. Præterea singuli contractus, seorsim speciati, essent liciti : ergo etiam, simul habiti, liciti sunt, quia unus non impedit æquitaleni alterius, neque ostendi potest cujus e tribus contrahentibus jus kederelur. *Renter, n. 201. — Lacroix, l. 2, pari. 3, n. 1070, contra Lessium el alios,* qui dicunt contractum sponsionis in hoc casu esse injustum ex parte Nicōnis, propter imequalilalem inter spem lucri el periculum sortis.

CASUS XVIII.

SPONSIO 2°.

Poliānus, tempore belli, narrat quamdam/ivitatem fuisse ab hostibus captam, idque probat ex litteris cujusdam amici sui, sibi fidelissimi. Lucas id audiens assertum negat, et vehit meram fabulam habendum esse exis-

limat, contenditque etiam ex litteris acceptis civitatem illam ne quideiunb hostili exercitu cinctam esse, imo nullum militem ad eam pervenisse. Factum confirmat Polianus, negat vice sua Lucas; producitur hinc et inde contentio et disputatio. Tandem contententes ad sponsionem deveniunt, ut litem inter se exortam dirimant. « Spondeo, clamat Polianus, pro decem irancis civitatem ab hostibus luisse captam. — Et ego, reponit reboando Lucas, spondeo illam ue cinctam quidem esse; et, nisi verum affirmavero, tibi quindecim francos erogabo. » Sponsione hac coram pluribus testibus facta, ad rei veritatem detegendam deventum fuit; quid vero compertum est? Civitatem, tempore sponsionis factæ, fuisse quidem ab hostibus obsidione cinctam, nondum tamen devictam neque captam.

Hinc :

Quær. *Quid sentiendum de sponsione, rei ad quid teneantur sponsores, cum neuter veritatem assecutus fuerit; seu, an uterque ad solvendum obligetur, aut nullus obligatione teneatur?*

Solutio :

1018. — *Il. ad Quæs.* Uterque *in rigore juris* tenetur solvere id quod alteri promisit : scilicet, prior tenetur decem francos, et posterior quindecim adversario erogare. Ratio hujus decisionis facile patet : etenim Polianus spopondit se perditurum decem francos, nisi civitas jam esset ab hostibus capta, et Lucas spopondit quindecim francos, si eadem civitas esset jam ab hostili exercitu circumdata ; atqui, tempore sponsionis factæ, civitas illa fuit quidem ab hostibus circumdata, sed nondum capta : ergo uterque certans erravit; ergo uterque alteri id quod promisit solvere debet. Ergo Polianus Lucæ decem francos, et Lucas vice sua quindecim adversario tribuere debet. Ratio præcipua hujus decisionis ex hoc desumitur, quod omnis contractus conditionalus, adimpleta conditione, transii in absolutum ; atqui Polianus spopondit se daturum esse decem francos Lucæ, si urbs prædicta non esset capta ab hostibus; e contrario Lucas spopondit se daturum esse Poliano quindecim francos, si eadem civitas foret saltem hostili obsidione cincta : ergo, cum tempore sponsionis hæc civitas fuerit quidem cincta nondum tamen capta, comperta rei veritate, promissio conditionata transit in absolutam ; ergo quisque promissum suum adimplere debet. *Elbel, n. 638.* ?' JB

1019. — Dixi : *in rigore juris*; nam secus dicendum foret, si talis sponsio non censeatur facta serio, sed joci causa, prout in praxi saepissime fieri solet, praesertim inter amicos et familiares, qui, advertendo nec unum nec alterum attigisse veritatem, totum contractum sponsionis cum risu solvere solent ; aut si serio intenderant spondere, postea animadvertentes se errasse a veritate, ila ut neuter eam attigerit, sponte cedunt, et obligationem sibi remittunt. *Elbel, n. 639.*

CASUS XIX.

SPONSIO 3°.

Mirocles contendit cum Mario se cursu velociorem esse. Vice sua, Marius asserit se victoriam esse consecuturum, si res probetur. Igitur sponsio hinc et inde committitur, et decem franci ex ntraque parte victori promittuntur. Verum postea Mirocles recusat experimentum facere. Marius proinde victoriæ præmium reclamatur; sed surdo canit. Xegat Mirocles illtnii jus ad lucrum habere, cum ceriamen commissum non fuerit.

Hinc :

Ql.BR. An Mirocles *decem francos, aut saltem aliquid adversario solvere teneatur?*

Solutio :

1020. — *Il. ad Quæs. Affirmative.* Ratio est, quia, inito contractu, Mirocles tenetur ad periculum subeundum, vel ad satisfaciendum Mario, saltem secundum spem lucri quam habebat. Etenim Mirocles non stat in contractu oneroso, cujus obligationem susceperat; quodnam enim fuit contractus objectum? Victoria cursu referenda. Porro qui contraxit cursu vincere, eo ipso promisit se cursurum.

Attamen, cum spes lucri non tanti aestimari soleat a prudentibus quanti lucrum in re, satisfaciendum est *pro rata* spei duntaxat, juxta arbitrium viri prudentis. *Lacroix, l. 3, pari. 2, n. 1071. — Elbel, n. 640. — Uor. — lionacina, etc.*

CASUS XX.

DE LU DO 1°.

1° Quirinus, aleis ludendo cum Lazaro, sortem sibi adversam expertus est. Completo autem Indo, solvere pecuniam promissam abnuit, dicens se non habuisse intentionem aliquid solvendi. Igitur lis inter utrumque inducitur.

2° Pibertus ludo se committens cum Octavio, filiofamilias *minori*, una die 20 francos amittit ; allero vero die adversarium sollicitat ad ludum iterandum, et hac vice 40 fr. lucratus est.

Hinc :

Quær. 1° An Quirinus *teneatur solvere pecuniam quam perdidit, licet animum solvendi non habuerit?*

2° .In Pibertus *retinere possit lucrum quod percepit, cum Octavio ludendo?*

Solutio :

1021. — *Il. ad Im Quæs. Affirmative.* Ratio est, quia, licet Quirinus non habuerit intentionem se obligandi, solvere tamen tenetur vi contractus innominati, qui dicitur: *Do, ut des.* Etenim Lazarus supponitur vere

voluisse pecuniam suam dare in casu quo superaretur; Quirin is vero non potuit pecuniam vel promissionem pecunia acceptare, nisi simul vellet rependere in casu quo vinceretur. Et revera, si Quirinus non habuit animum solvendi, decepit adversarium fraude utendo; *fraus* autem *nemini patrocinari debet*. Ergo tenetur solvere in pennam simulationis; contractus enim ille est onerosus, et Lazarus non censetur consensisse in ludum, nisi altera pars etiam consentiret. Itaque uterque debet eodem modo esse paratus ad amittendam rem ludo expositam. *Elbel, n. 636. — Lessius. — Sporer, etc.*

1022.—R. ad 2^m Qua^s. 1° Pibertus retinere potest 20 fr. primo die amissos. Ratio est, quia sicut pridie eos recuperare poterat ludum prosequendo, sic eos in novo ludo recuperatos retinere potest. Cum enim ex ipso Piberti consensu Octavius, liliusfamilias, pecuniæ hujus dominium acquisiverit vi ludi, potest hic eadem ratione, vi novi ludi, pecuniæ lucralæ dominium in Pibertum transferre.

2° Quoad alios 20 fr., attendenda est qualitas illius filiifamilias. Si enim merito judicetur lilius hunc ex præsumpto patris consensu habere hujus pecuniæ plenam dispositionem, Pibertus sane eam retinere potest. Si vero non levis adsit suspicio quod is pecuniæ excessus per furtum a paterna domo sublatus sit, vel contra justam voluntatem patris ludo exponatur, tunc restituendus erit domino, seu patri, utpote res quam filius alienare non potuit. *Ita auctor anonym, casuum liononiæ editorum.*

GASUS XXL

DE LUDO 2°.

Leofridus, lusui supra modum deditus, nuper haud exiguum summam ludendo cum Germano perdiderat. Altero die collusorem suum conveniens, ab eo petit ut ludum pridie coeptum continuaret, ut perditam pecuniam recuperare posset. Diu reluctavit Germanus; sed verbis asperis adversarii, necnon timore infamiæ et nota; tenacitatis nimie compulsus, tandem licet invitatus admodum, consensit. Verum miser adeo adversam expertus est sortem, ut non solum pecuniam pridie acquisitam, sed insuper 160 aureos perdiderit, non sine magno familiæ suæ detrimento.

Hinc :

Qlær. 1° An ludus ille fuerit calidus, ita ut Leofridus 100 aureos in eo acquisitos serrare queat?

i* An Germanus eam pecuniam in conscientia sol si non statim collusori tradidisset?

3° Quid, si Leofridus minis gracibus Germanum ad ludendum impulisset?

4° An sit calidus ludus, si magna pecuniæ summa eadem vice exponatur?

Solutio :

1023. — R. ad 1ra Qua^s. Ludus ille validus videtur. Ratio est, quia,

licet Germanus aliquatenus invitatus secunda vice luserit, moraliter tamen loquendo, liber remansit. Consuetudine enim receptum est, ut vicinus soleat adversarium enixe sollicitare ad ludum iterandum, etiam ignaviam objiciendo, si primum non consentiat. Sed in his metus gravis inculi non censetur. Ergo Germanus libertate morali non fuit destitutus. Ergo ludus censetur validus; ergo Leofridus lucrum ex ludo perceptum absque injustitia relinere potest. S. *Lig. n. 880.*

1024. — R. ad 2^m Qua^s. Germanus victus tenetur in conscientia solvere pecuniam in ludo perditam. Halio fluit ex modo dictis. Etenim, Leofridus, provocando adversarium ad ludum iterandum, injuriam, saltem gravem, non ei fecit, licet invitatus luserit, sicut invitatus ludit ille qui importunis precibus sollicitatur ad ludendum, et nihilominus solvere debet. Ergo, si Germanus non adhuc solvit, nihilominus solvere debet.

1025. — R. ad 3ra Qua^s. Nec teneretur solvere. Etenim, si victus, minis gravibus, fraude aut conviciis graviter probrosis ad ludendum coactus fuerit, non tenetur ad solvendum id quod perdidit, quia ludus ille est invalidus. Proinde injustus coactor lucrum illud accipere vel retinere non potest. Etenim cogens injuriam alteri intulit; ergo eam reparare debet, quod facere nequii, nisi lucrum recuset, vel restituat.

Objicies: 1° Metus gravis, juxta communio rem sententiam, contractum onerosum non invalidat; atqui ludus est contractus onerosus. Ergo victor in ludo, probabiliter saltem, a restitutione excusandus est, licet metu gravi alium ad ludendum induxerit.

II. Quamvis Indus sit contractus onerosus, ab aliis omnino dissimilis est: I° quia nullus contractus majori indiget libertate quam ludus, ex natura ad animi relaxationem institutus; 2° quia in aliis contractibus compensatio semper datur in pretio justo, vel in æquivalenti; dum ludens metu coactus et perdens, omni prorsus compensatione, et proinde solatio destituitur. *Pontus, rerbo Jeu, cas. 8, post S. Thom.*

Objicies: 2° Si quis ad ludendum coactus, quantumvis injuste, aliquid lucretur, illud juste servare potest; ergo a pari, solvere debet id quod perdidit: nam ludentium conditio par esse debet ac obligatio.

R. *Neg. conseq. et paritatem*, quia ludus ex parte coacti est justus; hic enim nullam injuriam infert alteri, neque ludendo, neque lucrando: e contrario, ex parte cogentis adversarii, ludus est injustus, cum injuria gravis ab illo in socium inferatur. Quando autem dicitur quod ludentium par esse debet conditio, id intelligendum est de paritate in legibus servandis, et jure lucrandi vel perdendi; et hoc currit quando uterque voluntarie et sponte ludit, non vero de casu ubi unus voluntarie, et alter injuste coactus ludit. *Elbel, n. 632 et seq. — Lacroix. — Lessius.*

1026. — II. ad Qua^s. *Affirm, per se*, probabilius, quia ludentes æque periculum scientes et volentes subeunt. Sed talis Indus, si non sit contra justitiam, honestati saltem repugnat, *Negant* tamen plures esse validum hujusmodi Indum, quia ob prodigalitatem, et alia incommoda quæ inde sequuntur, bonis moribus repugnat, ideoque juri naturæ adversatur. V. *Comp. n. 949.*

CASUS XXII.

DE LUDO 3°.

Lucas, ludendi cupidissimus, sed mediocriter tantum in arte ludendi industrius, Silvium quem noverat peritissimum rogavit ut secum ludere vellet, notabili pecunia hinc et inde exposita. Hic vero assentire noluit, illicitum et probrosum reputans quæstum in tam dispari discrimine habitum. « Si autem animos recreare juvat, ait, ludamus, amice, unico victoria præmio proposito honore, vel ludamus sacris precibus a victo victori applicandis. » Verum non acquiescente Lucas, imo magis ac magis urgente, tandem ejus votis obtemperavit Silvius. Lusit itaque, primum rebus sibi faustissime succedentibus, At postea ludendi tædio allectus, adeo inallentum se exhibuit, ul in punctis numerandis sæpius deficeret, et sic socio commodum inscius tribueret. Lucas, re tacitus considerata, dissimulavit. Quare factum est ul, adversarium superando, nullam pecuniam ab ipso oblineret.

Hinc :

Quæk. 1° An *nefas sit ludere sacris precibus pro victore applicandis?*

2° .In Silvius, *in dispari certamine, potuerit suam facere pecuniam quam lucratus est, attentis quæ in casu?*

3° In Lucas *injuste egerit errores adversarii in punctis numerandis dissimulando, et an proinde restituere teneatur?*

Solutio :

1027. — /L ad I^m Quæs. Minime gentium. Attamen pusilli plures id prohibent, quia, aiunt, res sacra non sunt ludis admiscenda. Ad eorum ratiunculam respondetur † Est modus in rebus..., seu *res pix non sunt ludis admiscendæ cum eorum contemptu, cone.* ; secus, *neg.* Atqui nullo contemptu alliciuntur preces quæ, perfecto ludo, a victis pro victoribus pie persolvuntur ; ergo inaniter pusilli inde scandalum accipiunt. Utinam alius abusus in ludo non irreperet unquam ! S. *Lig. n.* 882.

1028. — /L ad 2^m Quæs. Vfirm. Ratio est, quia, licet ordinarie illo qui est in ludo peritissimus ludere nequeat cum imperito, oh æqualitalis defectum, attamen in casu nostro minimi inquietandus est Silvius, eo quod ab initio ludo obstitit, allegata disparilate, et proinde sufficienter adversarium præmonuit. Si igitur hic pertinaciter prælium committere voluerit, damnum subsequens sibi tribuere debet, quia minime deceptus fuit. *Antoine, de Contr. c.* 11, etc.

1029. — /L ad 3^m Quæs. *Negative.* Ratio est, quia quisque suas partes agere lanium tenetur; proinde ludens qui advertit adversarium suum errare in calculandis vel numerandis signis, culpa vacat, si eum non moneat ; siquidem nullam fraudem in hoc admittit, nec socium decipit, sed hic, ipse sna negli?entia, vel distractione decipitur. Igitur detrimentum illud in puelam >:e negligent! e Mibire debet. Hoc insuper consuetudine communi

mceptum videtur. *Lacroix*, n. 1081. — *Elbel*, n. 624, etc. — Cieirniŕn .utende ad specialem loci tui consiieIndincm.

CASUS XXIII.

DE LUDO 4°.

Pro puncto Martinus asinum perdidit.

Mahtinus, rusticus, minime stolidus, asino insidens, in civitatem venit, ad negotia qmedam peragenda. Cum in hospitium divertisset, ibi reperit alios peregrinos Indo incumbentes. A Bernardo rogatus ut seoum colluderet, libenter annuit, sciens se in arte ludendi non imperitum esse. Primum quidem res ei succedit; sed subinde sortem adeo adversam experitur, ut pecuniam suam totam amitteret. Quid igitur faciei miser? Spe motu* recuperanda* pecunia*, statuit ludum prosecui. Cum autem nihil aliud præter a-inmn haberet, ipsum ludo exponit. Acerrime dimicant hinc et inde lusores, sorte aequaliter utrique favente. Certaminis exitum attenti expectant circumstantes. Ecce ultima vice prodeunt charta·! Sed heu! mox advertit Mkrtinus lugens se ab adversario *e.r uno puncto* superatum esse, adeoque in his adjunctis applicatum fuisse adagium: *Pro uno puncto Martinus asinum perdidit.* (*Pour un point Martin perdit son âne*). — Itaque pedester et tristis domum repetit, lamenta uxoris auditurus!

Verum, quienam dillicullas in casu? nulla foret, nisi Bernardus inter ludendum, dum Martinus négligeas esset in celandis charti semel ea> furtim conspexisset.

Hinc :

Qi r r . I" D< Bernkudus *ad asinam restituendum teneatur?*

2° *Ad quid teneretur, si, supposita cognitione chartarum fraudulenta, dubitet an ricloria ex fraude, proceneril?*

Solutio :

1030. — *R. ad P" Quæs.* Veg., si adverterit ad chartas adversarii ex mera ejus ncgligentia, et non didicerit antea eas cognoscere, nec ullo signo eas notaverit. Halio est, quia hæc chartarum inspectio el cognitio, sine malis artibus parta, non habetur ut fraus, sed ut industria, communi ludentium usu approbata; adeoque hæc contractum non vitiant. Idem dicendum est, si ludens chartas alterius discat nusse a tergo inter ludendum, quas ante non signarat, nec noverat. Secus vero si ita se collocet ut eas videre possit, vel si aliquem constituat a quo admoneatur. *Lugo*, — *Sanchez*, — *Ruscmbaum*, apud S. *Lig.* n. 882. — *Et Horn. ap. tr.* 10, n. 216, ubi sic ait: « Si lu>or fraudibus injustis utitur, v. g. signis notando chartas, aut mutando talos, etc., debet restituere lucrum, et etiam quanti « ¶ alebat alteri spes lucrandi. Dictum est *fraudibus injustis*; nam licet « uti iis aslutiis quas regula· lusus el consuetudo ferunt, ul aspicere chartas quas alter ex sua ncgligentia conspici facit, aut si dignoscat chartas, « quu* exterius ob aliquod casuale signum ex se ipsis dignosci possunt. »

4031. — /L ad 2m Quæx. In hac hypothosi victor non posset lotum lucrum relinere, neque teneretur lotum restituere, sed pariem adversario tribuere deberet *pro rabi* spei quam habuisset ille victoriam oblinendi : seu ei dare debet tantum (piani valebat spes victoria), (piam ille, cessante fraude, habuisset. Spes enim illa, qua vicius per fraudem privatus est, aliquo pretio digna erat. S. *Lig. n.* 882.

CASUS XXIV.

DE LUDO 5°.

Λ\$it4.v *astu captus.*

Albinus, imberbis, e Vasconia oriundus, Lutetiam petierat, pinguem avunculi hæreditatem collecturus. Hospitium quoddam, simul ac très Græci, ingreditur. Isti inter confabulandum, cognita ejus itineris causa, ipsius inhiant hæredilati, et, inito inter se consilio, modum excogitant quo inter hæredes adnumerari valeant. Cum in arte Indendi essent perillissimi, Albinum ad istud oblectamenti genus inducunt, Annit ipidem ipse, lide bona, nullam fraudem in viris ignotis suspicatus; sed, urgente negotio quodam, eos rogavit ul ad aliud tempus ludus remitteretur. Græci priores in locum statutum convenerunt, parati ad imberbem juvenem comiter accipiendum, ul subindo illum suis retibus capiant. Itaque inter se statuunt ut a ludi exordio sinant eum 100 aureos lucrari, ut sic ludo adhæreal, et contra adversam sortem erigatur. Hujusmodi consilium sane plenam ellicaeiam fuisset sortitum, nisi Vasco (pii, insciis sociis, jam advenerat, rem totam e vicino cubiculo comperisset : quamobrem et ipse solus secu inivit consilium, et, mora aliqua protracta, Græcos adiens, eum eis ludi sortem lentat, et brevi tempore 100 aureos lucratur. Tuncecee a famulo suo, rite edocto, ad aliquod breve negotium advocatur. Surgens ocus Vasco : « Hic expectate, ait sociis, dum rediero. » Egressus autem foras, aliud hospitium petiit.

Hinc :

Quær 1° An Albinus *injuste in halo egerit?*

2° .In-Græci *lucrum justum fecissent, si Vasco, ludum protrahens, magnam pecuniæ summam perdidisset ?*

Solutio :

1032. — /{. ad 1,n Quæs. Accedamus ad casum Albinus solvendum. Quid igitur de imberbi Vascon sentiendum ? Si calliditatis lauream, cum ipsis Græcis decertando, retulerit, nonne fraudis turpitudinem et pœnam etiam reportabit? Nequaquam. Lubens ego callido adolescenti patrocinator. Quidni tu quoque? Quare enim inquietandus foret, plane non video. Si injuste egil, id fecit, vel 100 aureos lucrando el retinendo, vel e ludo recedendo. Alqui neutrum dici potest : 1° Non fuit injustus lucrum faciendo ; leges enim justitia; inter ludendum omnino servavit, seclusa prorsus omni fraude. Neque inviti fuerunt adversarii, imo libentissime

DE LUDO

pecuniam suam ipsi tribuerunt. Ergo nihil defuit ad legitimam dominii translationem. Ergo Albinus justo lucrum illud suum fecit. 2° Neque init injustus e. ludo discedendo, nullo enim pacto ad ludum prosequendum adslringealur. Ergo jure suo usus est. Ergo deceptionem *uam Græci sibi tantum imputare debent. — *Dices: l'rous sua nemini debet patrocinari ; »UJW \lbinls* fraudulenter egit, siquidem id quod futurum esset cognovit. — *Dist. Casu* cognovit, cone. ; *fraude*, neg. Licet autem uti notitia, naturaliter, sine fraude cognita; ergo jure suo usus est. Ergo non est inquietandus ; ergo Græci justam pœnam malitiæ suæ consecuti sunt.

1033. — /{. ad 2n' Quæs. Xcg. cum sententia communi, contra non-nullos. Halio est, quia in hoc ludo defuisset æqualitas inter ludentes ex aequitate naturali requisita, cum Græci multo periliores in arte ludendi juvene Vascone fuerint, et de victoria futura moralem certitudinem habuerint. Etenim, in hoc contractu vere *oneroso*, emitur spes lucrandi periculo perdendi ; ideo requiritur æqualitas inter spem et periculum. Excipiunt plures *probabiliter* cum *Lacroix, l. 3, pari. 2, n. 1069*, si ludens sciat adversarium esse multo pariliorem, et nihilominus se committere velit cum illo, quia *scienti et volenti non fit injuria*. Igitur, si iste vincitur, damnum silp temeritati tribuere debet. Quamdiu vero singuli ludentes ignorent excessum notabilem peritia' adversarii, lucurn est justum, etiam in peritiore, quia uterque tunc se exponit periculo perdendi, et sic contractus est ex utraque parle æqualis. *Antoine, de Contr. c. 11.*

In nostro autem casu Græci sunt in ludo vèrsatissimi et se committunt cum juvene, astuto quidem, sed in arte ludendi imperito: ergo de futura victoria sunt moraliler certi ; ergo decsl æqualitas inter ludentes requisita : ergo, in hac hypothesi, Græci injustitia' in materia gravi rei forent . ergo ad restitutionem tenerentur.

NOTANDA

VERSIO GALLICA CASUS XVII

DE VENDITIONE.

L {Du report). Λ η. 946 el set/.

Cornélius, ugnl de change, a acheté pour son client, au prix de 7,000 fr.. une rente de 300 fr/^une rente 3 0 o :l 70 fr.) livrable et payable quinze jours apres. Il savait bien, en achetant, que son client n'avait pas a sa disposition les 7,000 fr. promis, mais il pensait qu'au jour de la livraison et du paiement, la valeur de la rente achetée serait non plus seulement de 7,000 fr., mais de 7,060 fr. H devait donc être facile à son client de payer le prix d'achat et de faire en outre un bénéfice de 60 fr. Mais voilà qu'au jour de l'échéance, la valeur de la rente a diminué au lieu d'augmenter, el elle ne. peut plus être vendue que 6,950 fr. (c'est-à-dire que la rente 3 0 o, achetée a 70 fr.. est descendue a 69 fr. 50). Voilà donc son embarras s'il ne vend, son client n'aura pas de quoi payer ; et s'il vend, il lui fait subir une perte de 50 fr. : que fera-t-il donc? Il déclare aux agents de change réunis à la bourse qu'il voudrait reporter l'opération à quinzaine... « J'y consens, dit C.vius (autre agent de change), mon client est prêt à vous faire l'office de reporteur: vendez lui aujourd'hui à 6,950 fr., à la condition qu'il revendra immédiatement à votre client au prix de 7,050 fr.. payables dans quinzaine. — Traitez plutôt dit Sempronius, avec mon client qui revendra a 7,040 fr. — Mais, dit Léuis, traitez plutôt avec le mien qui revendra a 7.030 fr. — Bien! dit Cornélius, prévoyant que dans quinzaine la rente dont il s'agit vaudra 7,060 fr. Je conclurai, dit-il, le marché avec le client de Léi.i s, cl, bien que mon client lui racheté la rente 80 fr. plus cher qu'il ne la vend, il pourra néanmoins, au bout de quinze jours, gagner 30 fr., en vendant 7,060 fr ce qu'il paiera 7,030 fr. » Le marche est donc conclu.

Question :

On demande si le client de L<el ius doit être considéré comme usurier pour avoir perçu en quinze jours 80 fr. pour 6,950 fr.?

Solution :

IO3i. —Je réponds *affirm/ilivcm enl*. dans le cas ou les contractants ont une intention nsuraire-, c'est-à-dire, dans le cas où LiEi.ius.se proposerait uniquement de retirer, sous le prétexte et l'apparence d'un achat suivi de revente, un gain considerable de l'argent compte à Cornélius; tandis que de son côté Cornélius n aurait d'autre but que de se procurer l'argent dont il a besoin pour conserver son titre, sans avoir en aucune manière la volonté de le vendre. Il y aurait alors évidemment usure palliée.

1035. — Mais si, laissant de côté l'intention des contractants, on examine l'operation du report en elle-mè.ne, la question devient plus douteuse et les sentiments des Théologiens sont partages. — Une premiere opinion plus communément admise, et qui parait plus probable, condamne l'opération comme nsuraire. Voici les raisons sur lesquelles cl! s'appuie : l Ces ventes de titres, faites avec convention obligatoire de revente immédiat., semblent entièrement fictives-, elles excluent par elles-mêmes l'intention réelle de transférer la propriété ; elles ne | uvent donc servir qu'à pallier un contrat il.. prêt entaché d'usure. ? Le contrat appelé *MoliaIra* se compose essentiellement d deux ventes successives d'une seule et même chose, dont finie est faite a crédit et au prix supérieur, l'autre au comptant et a un prix inférieur; ce qui donne au vendeur a **crdil** lemo.vn, s'il rachète lui-même au comptant la chose, vendue, de se procurer un gain égal a l'excès du prix supérieur sur le prix inferieur. Les Théologiens ne regardent point communément ce contrat comme nsuraire. tant que les ventes ont lien entre personnes différentes, ou qu'étant faites avec la même personne, elles demeurent libres et indépendantes l'une de l'autre, sans aucun pacte de revente; mais ils sont unanimes a le

NOTANDA

réprouver, si ce pacte intervient le pape Innocent XI a même condamne la proportion suivante *Le contrai Mohatra est permis, lors même qu'il est fait avec la même personne, avec pacte préalable de revente, et intention de gain* Or, dans l'opération du report, nous trouvons précisément ces deux ventes faites avec la même personne et accompagnées de pacte : comment ne pas admettre, quelle est frappée, au même titre que le *Mohatra* par les censures pontificales? 3. Les hommes versés dans ces sortes d'affaires affirment généralement, que le report tel au moins qu'il est pratiqué à la Bourse et par les banquiers, n'est en aucune façon, pour ceux qui l'exercent, une vente sérieuse de titres, mais qu'il se réduit à une opération avant pour but unique le gain par la prestation de l'argent.

(lue. seconde opinion néanmoins admet, que le report considère en lui-même est licite. En effet, disent ses défenseurs 1° Aucune des deux Tentés dont il se compose n'est fictive, malgré le pacte qui les lie et les subordonne l'une à l'autre ; bien au contraire, elles sont tout à fait sérieuses de la part des deux contractants. 2° L'obligation de revendre est imposée ici au reporteur, c'est-à-dire, non point comme dans le *Mohatra*. à celui qui subit un dommage par suite de l'opération, mais à celui qui en retire, au moins immédiatement, un gain et un profit. Ce gain peut donc être considéré comme une compensation de la nécessité où se trouvera le reporteur de rendre le litre et cette manière de voir est d'autant plus fondée, qu'il s'agit dans l'espèce de valeurs essentiellement variables, sujettes à la hausse et à la baisse, et sur lesquelles par conséquent, on peut toujours appuyer une espérance de chances favorables. Ils ajoutent, en troisième lieu, qu'on doit tenir pour légitimes des opérations, sans lesquelles il serait presque impossible, d'expédier promptement et facilement les affaires de Bourse principalement lorsque ces opérations se font, comme il arrive dans le cas présent, sous les yeux et avec l'approbation tacite de l'autorité publique, gardienne et interprète des lois

1036. — Ce dernier sentiment, surtout à cause de la seconde raison sur laquelle on l'appuie, sera peut-être accepté assez généralement somme probable. Aussi, quoique la première opinion nous paraisse établie sur des fondements plus solides, nous ne pensons pas que l'on doive absolument condamner ceux qui se livrent à cette sorte d'opération, pourvu toutefois, qu'ils en excluent toute intention usuraire, et n'excèdent point, dans le gain qu'ils en retirent, les limites d'une juste compensation, ainsi que nous l'avons expliqué.

On ne peut nier cependant, que le danger d'usure ne soit beaucoup plus grand pour ceux qui, en pratiquant le report, se proposent uniquement, comme il arrive presque toujours, de faire valoir l'argent qu'ils ont en caisse, et d'en obtenir par un acte de commerce quelconque le plus grand profil possible.

VERSIO GALLICA CASUS IX

DE NEGOTIATIONE PECUNIÆ.

(Compte courant). 4 n. 992 et seq.

Oxyphilius cherche un moyen de se procurer aisément l'argent dont il a quelquefois besoin, et de trouver un placement facile des sommes qu'il lui arrive de recevoir, il va trouver Argophilus, banquier, et lui fait la proposition suivante « Voulez-vous vous obliger, par contrat, à recevoir toutes les sommes que je vous apporterai, avec charge de me le payer l'intérêt légitime, et vous obliger, en outre, à me fournir toutes les sommes que je vous demanderai, avec pareille charge de ma part de payer l'intérêt légitime. — Très-bien! répond Anonopunis. et, si vous voulez bien, à chaque trimestre nous établirons la balance de ce qui aura été fourni de part et d'autre, en sorte que celui qui sera débiteur d'un solde, le paie ou demeure débiteur de nouveau, avec charge de payer à l'avenir l'intérêt des intérêts échus La convention est ainsi conclue; mais, à l'expiration du premier trimestre, Argophilus remet à Onuphrius l'état du compte courant, d'où il résulte que ce dernier a reçu 1,200 fr. et qu'il a versé 700 fr. Onuphrius remarque, en outre 1° que les sommes par lui reçues (l'Argophilus ont produit 6 H), tandis que celles qu'il a versées ont produit seulement 70 q ; 2° que, sur la somme de 700 fr., Argophilus ne fait figurer que pour 222 fr 80 la

lettre de change qu'il a remise a ce banquier, souscrite par un certain Titius, et payable dans une autre ville deux mois après le jour où elle a été remise à Argrophilus. Ce dernier est arrivé a ce chiffre en déduisant des 300 fr. 3 fr. pour intérêt de deux mois, 3 fr. pour commission de banque, et 1 fr. 20 pour le change ; 3. Il s'aperçoit en outre qu'Argrophilus, en sus de l'intérêt à 6 O/o. exige 1 O/o pour commission. Onuphrius ne dit rien pour le moment, mais il ne verse plus rien chez Argrophilus et ne lui demande plus rien. Cependant, à l'expiration d'un autre trimestre, il reçoit un nouvel état du *compte courant*, d'où il résulte que, outre l'intérêt du solde du précédent compte, Argrophilus réclame 1 O/o de commission, et qu'il veut en outre que ces intérêts et cette commission forment avec le dit solde un nouveau capital productif d'intérêts.

Questions :

- 1° Si Argrophilus a pu, sur les sommes par lui remises à Onuphrius, percevoir 6 O/o, tandis qu'il ne payait que 5 O/o à celui-ci pour les sommes reçues de lui?
- 2° S'il a pu, tenant la convention, rendre les intérêts productifs d'intérêts après chaque trimestre?
- 3° S'il a pu exiger, outre l'intérêt légal, une commission de 1 O/o à raison des sommes remises à Onuphrius; et si cette commission a dû être calculée sur rentière somme de 4,200 fr. par lui remise, ou seulement sur les 3,500 fr. de différence?
- 1° Si de la somme de 300 fr., montant de la lettre, de change souscrite par Titius, il a pu déduire l'intérêt de, deux mois, la commission et le change?
- 5° S'il a pu exiger une nouvelle commission pour le solde du compte du premier trimestre?
- 6° S'il a pu, à l'expiration du second trimestre, rendre les intérêts du solde productifs de nouveaux intérêts, bien qu'il ne soit survenu dans ce, trimestre aucune opération nouvelle?

Solutions :

1037. — Je réponds à ta première question : *Négativement*; car il est de la nature de ce contrat que les sommes livrées de part et d'autre puissent se compenser, en ayant seulement égard à la différence des chiffres et de l'époque des diverses remises; or, cela ne pourrait se faire, si l'intérêt n'était le même de part et d'autre ; cet intérêt, d'après la loi, paraît être de 6 O/o, puisque ce contrat est commercial. En effet, Argrophilus reçoit d'Onuphrius des sommes qu'il doit employer à son commerce, et il lui remet des sommes qui, à raison de la profession de ce même Argrophilus, doivent être considérées comme de vraies marchandises. Et Onuphrius, d'autre part, livre à Argrophilus des sommes destinées à être employées au commerce de ce dernier, ou afin qu'il lui soit facile de retirer de ce même commerce des sommes destinées à son usage personnel.

1038. — Je réponds à la deuxième question : *Affirmativement*. En effet, la loi qui défend la capitalisation des intérêts, s'il ne s'agit d'intérêts échus au moins pour une année entière, celle loi, dis-je, n'est applicable qu'au prêt. Ici, au contraire, il s'agit d'un contrat où chacune des parties contractantes peut devenir tour à tour créancière et débitrice; et où, par suite, la capitalisation peut profiler à l'une et à l'autre des parties.

1039. — Je réponds à la troisième question : *Affirmativement*. Non-seulement une telle commission n'a rien d'usuaire, si elle a été stipulée ; mais, en l'absence de toute convention formelle à cet égard, elle serait due par Onuphrius, qui, connaissant la profession d'Argrophilus, n'a pu ignorer qu'il y avait droit. En effet, pour avoir toujours à sa disposition les sommes qu'Onuphrius lui demande, il faut qu'Argrophilus exerce une profession laborieuse et pleine de périls, et dont les fatigues et les dangers ne sont pas compensés par le seul intérêt de l'argent. Le droit de *commission* doit, ainsi, surplus, être régi par l'usage des lieux.

1040. — Je réponds à la quatrième question : *Affirmativement*, quant à la commission de banque ; car, en recevant la lettre de change comme argent comptant, et pre-

nant à sa charge d'en faire effectuer la rentrée en <m autre lieu, il a fait un acte de sa profession et rendu un vrai service à Onuphrus.

Je. réponds : Affirmativement aussi épiant au change, si, d'après le taux du moment, il est réellement de 1 fr. 20 pour 300 fr. (soit 0,40 O/o) pour la ville où doit s'effectuer le paiement. En effet, le banquier ne peut obtenir le remboursement du montant de cette lettre ni même la céder à un autre, qu'il n'ait lui aussi à payer ce même droit ; et alors même que par hasard il pourrait s'affranchir de ce paiement (comme, par exemple, s'il recevait dans son propre pays, et du souscripteur lui-même, le montant de la somme due), il aurait encore droit de retenir le montant du change : car de la nature la lettre de change devrait subir cette diminution, et ce, n'est que par une rencontre fortuite ou heureusement ménagée qu'il en est autrement.

Enfin je réponds : Affirmativement (pian à l'intérêt; autrement il perdrait l'intérêt de deux mois dont il fait cependant compte a Onuppius. Cependant, a la rigueur il ne pourrait pas retenir l'intérêt de 300 fr., puisque, par les réductions dont il vient d'être parlé, le capital est diminué, de sorte qu'il ne fait compte a Onuphrus que de l'intérêt de 292 fr. 80. Mais il faut remarquer qu'il s'agit ici d'un contrat dans lequel, outre le taux légal, il est dû une commission. Si donc celle différence, qui dans le cas actuel est à peu près nulle et le plus souvent sera extrêmement faible, si, dis je, celle différence, d'après les usages du commerce, n'est pas prise en considération, il faut la considérer comme un supplément des droits de commission.

1041. — *Je réponds à la cinquième question : Ncyativcmcn'* Le banquier a droit à la commission à raison des soins qu'il est tenu de se donner pour avoir toujours à la disposition d'Oüi phrus les sommes que celui-ci lui demande; mais ici il n'y a pas de nouvelles sommes fournies, il ne s'agit que de la *constatation du solde*, sur les sommes précédemment fournies. Si donc il exigeait une commission pour ce solde, ce seraient deux commissions qu'il aurait perçues pour les mêmes sommes.

Je réponds affirmativement à la sixième question. Car Onuphrius, n'ayant pas déclaré renoncer aux précédentes conventions, elles conservent leurs effets, bien qu'il n'ait pas usé des droits de verser ou de retirer de nouvelles sommes. Cependant Argypouilus est tenu de l'avertir chaque trois mois et de lui fournir l'état du compte courant, autrement il serait censé avoir renoncé lui-même aux précédentes conventions et ne pourrait dès lors capitaliser les intérêts.

BALANCE OU COMPTE D'ARGYROPHILUS.

1042. — 1er trimestre (*du 1er janvier au 31 mars*).

CRÉDIT.	DÉBIT.
Le 14 février reçu Onuphrius la somme de..... 406 20	Le 13 janvier remis a Onuphrius somme de..... 4.200
Reçu en outre une lettre de change souscrite par un nommé Titius, et payable le 14 avril..... 300 f. .	Intérêt pend 75 j (6 0/0) 52 30
D'où il faut déduire :	Commission (1 0/0)..... 42
1° L'intérêt jusqu'au paiement..... 3 f. »\ 292 80	
2° La commission fl 0/0)....	
3° Le change 0,40 0/0)..... 1 20	
Total des capitaux 700 .	Total du debit. 4.294 30
Intérêt pendant 45 jous (5 0/0). i 36	Total du crédit 704 36
Total du crédit .< 704 36	Reste dû 3.390 11

(îxst s. — TOM. I.

• M •

1043. — 2e trimestre *fdu* 1er *avril au 30 juin*).

CRÉDIT.	DÉDIT.
<i>Mani.</i>	Reste du trimestre précédent dû par On u piiir iu s..... 3,590 14 Intérêt pendant 3 mois (6 O/O)..... 5 85 Commission (l O/O)..... 35 90
	Dû..... 3,677 89

VERSIO GALLICA CASUS X.

DE NEGOTIATIONE PECUNIÆ.

(*Crédit, ouvert*). A n. 999 *el seq.*

Crrysopiylax, banquier, promet à Simplicius, marchand, de lui prêter de l'argent chaque fois que celui-ci lui en demanderait, jusqu'à concurrence de la somme de 30,000 fr. Ils forment ainsi le contrat appelé *ouverture de crédit*. Au bout de trois mois, Simplicius a déjà reçu 12,000 fr. Curysophilax l'avertit alors de payer les intérêts échus et en outre l O.O pour commission, en lui déclarant que, faute par lui d'effectuer le paiement, les intérêts et la commission seront capitalisés. A cette prétention, Simplicius répond qu'on ne peut l'obliger à payer les intérêts avant un an écoulé, puisqu'il ne résulte d'aucune convention que ce terme doive être anticipé. A plus jforte raison refuse-t-il à Curysophilax le droit de capitaliser les intérêts après trois mois. Il répond enfin ne devoir aucun droit de *commission*, puisqu'il n'est intervenu et qu'il n'a pu intervenir à cet égard aucune convention, ce prétendu droit n'étant autre chose qu'une perception usuraire. Il ajoute que, pour prévenir toute difficulté ultérieure, il ne veut plus à l'avenir user du crédit ouvert. Curysophilax répond qu'il est libre a Simplicius de ne plus user du crédit ouvert, mais qu'il ne saurait s'affranchir de l'obligation de payer *l'intérêt des intérêts*, et en outre 300 fr. pour *commission* sur le montant de l'entier *crédit ouvert*.

Questions :

- 1° *Si* Curysophilax *a pu capitaliser au bout de trois mois les intérêts des sommes déjà reçues ?*
- 2° *S'il a pu exiger une commission, et cela non-seulement pour les 12,000 /r. réellement prêtés, mais aussi pour les 30,000 fr. promis ?*

Solutions : *

1014. — *Je réponds négativement à la première question*: car non-seulement il n'est intervenu aucune convention à cet egard, mais une telle convention n'a même pas pu intervenir. En effet, bien que les prêts aient été précédés d'un contrat spécial (*l'ou- verlure du crédit*), néanmoins les sommes remises au débiteur lui ont réellement été remises à titre de prêt ; or les intérêts des sommes prêtées ne peuvent être capitalises que par une convention spéciale, ou par une demande en justice et après une année échue. Et cette année, pour chaque somme, part du jour de la réception. La convention ayant pour objet de capitaliser a un terme, plus court serait même frappée de nullité. Il n'en est pas en effet du cas présent comme du *compte courant*, où l'une ou l'autre des parties contractantes peut alternativement devenir débitrice ou créancière; mais, l'emprunteur devant nécessairement demeurer débiteur, une telle convention ne servirait qu'à élever l'intérêt au-dessus du taux légal.

1045. — *Je réponds affirmativement à la deuxième question* : Curysophilax a pu exiger un droit de commission non-seulement pour les 12,000 fr. réellement prêtés, mais pour les 30,000 fr. promis. Cette commission en effet lui est due non pas à raison du prêt, mais à raison de la promesse qui l'a précédé, et a raison des soins que

(iirt sopiilax a dû se donner en vertu de. cette promesse pour avoir toujours à sa disposition la somme de 30,000 fr. destinée à faire face aux demandes que pourrait lui adresser Simplicius. Peu importe que rien n'ait été stipulé louchant ce droit de *com- mission*, car Simplicius a été suffisamment prévenu par le fait même de la profession de ChRYSOPUILAX et les usages du commerce.

VERSIO GALLICA CASUS XL

DE NEGOTIATIONE PECUNIÆ.

(*Simple prêt dissimule par le banquier*). A n. 1001 *el seq.*

Candidus, marchand, emprunte souvent de l'argent a Vulpinus et souscrit des billets a ordre pour faire foi de la dette; mais Vulpinus inscrit Candidus sur scs livres, non comme un simple emprunteur, mais comme s'il existait entre eux un *compte courant*. il opère donc de la manière suivante : si, par exemple, Candidus lui emprunte 10,000 fr remboursables dans six mois, il lui fait souscrire un billet de 10,300 fr., afin de pouvoir a l'échéance réclamer non-seulement le capital, mais encore l'intérêt des six mois écoulés. Ensuite il inscrit sur son livre, au débit de Candidus, 10,30) fr. ; et il inscrit à son credit 9,991 fr. (à savoir comme créancier du montant du billet, sous la deduction de l'intérêt de six mois). Il suppose les deux sommes productives d'intérêts, de manière que Candidus se trouve débiteur de l'intérêt de la difference entre 10.300 fr. et 9,991 fr. Or, au bout de trois mois, il réclame l'intérêt de cette différence et en outre l O, O de *commission*, à raison de la somme prêtée, avec déclaration qu'à défaut de *paiement immédiat*, les sommes réclamées formeront un nouveau capital

Questions :

- 1° Vulpinus *a-t-il pu ajouter dans le billet l'intérêt au capital?*
- 2° *A-t-il pu réclamer l'intérêt de h différence entre les deux sommes inscrites sur son livre ?*
- 3° *A-t-il pu réclamer un droit de commission pour l'argent prêté?*
- 4° *A-t-il pu de celle différence et de ce droit de commission former au bout de trois mois un nouveau capital?*

Solutions :

1016. — *Je réponds affirmativement à la première question*. Les billets, en effet, ne sont productifs d'intérêts qu'à l'échéance el a partir du jour du protêt ; il a pu rendre ainsi la somme prêtée productive d'intérêts du jour même du prêt. En effet, les intérêts étant effectivement considérés comme nue partie du capital, ils produiront intérêt bien qu'étant dus pour moins d'une année ; on préviendrait cet inconvénient en n'exprimant au billet que le capital réellement prêté, avec obligation de la part de l'emprunteur de payer l'intérêt a partir du jour de l'emprunt. Mais ce mode de procéder, inusité, dans le commerce, rendrait plus difficile la transmission des effets. Il semble donc convenable de présumer que les débiteurs subissent volontiers ce dommage pour faci- liter les opérations, alors surtout qu'ils peuvent leviter en pavant au temps marqué ou en renouvelant les billets.

1947. — *Je réponds négativement à la deuxième question* : car de cette manière Vulpinus a capitalisé, au jour même du prêt, l'intérêt non tucore dû de 10.fhd fr. et même l'intérêt de cet intérêt. En effet la différence dont il rechu: e l'intérêt s.* compose 1re de la somme de 300 fr. intérêt du capital prête et qui a etc fictivement ajoutée a ce capital, quoiqu'elle ne soit pas comprise dans le prêt; 2e de la somme de 9 fr., intérêt ile ces mêmes 300 fr.

Jeréponds négativement « la troisième question : car le prêt n'a etc précédé d'aucune promesse qui ait mis Vulpinus dans la nécessité d'avoir a sa disposition les sommes que Candidus demanderait à emprunter. Il n'est donc intervenu qu'un simple prêt à raison duquel le prêteur, quoique banquier, n'a droit qu'à l'intérêt légal.

Je réponds à la quatrième question. que, ces sommes n étant pas dues, elles ne peuvent être productives d'intérêts.

INDEX TOMI PRIMI

CASUS

DE ACTIBUS HUMANIS.

Casus.	I, II, III- De voluntario ingenero.....	I
—	IV cl V. De voluntario indirecto.....	4
—	VI et VII. Ignorantiae elTeclus.....	6
—	VIII. De metus influxu.....	8
—	IX. De metu et violentia.....	9
—	X. De concupiscentia.....	i0
—	XI. De objecto moralilatis.....	11
—	XII. De actibus indifferentibus.....	12
—	XIII. De circumstantiis objecti.....	13
—	XIV. De line agentis.....	14
—	XV. De relatione actionum ad Deum.....	15

CASUS

DE CONSCIENTIA.

Casus	I et II. De conscientia erronea.....	I'
—	III et IV. De conscientia dubia.....	19
—	V. De conscientia scrupulosa.....	21
—	VI, VII. De probabilismo.....	24
—	VIII. De usu probabilismi.....	27
—	IX. De auctoritate Confessarii circa opiniones.....	29
—	X De auctoritate S. Ligorii.....	30
—	XI. De mutatione sententiæ.....	33

CASUS

DE LEGIBUS.

Casus	I, II, III, IV. De subjecto legis.....	35
—	V. De legis promulgatione.....	39
—	VI. De promulgatione legis canonicæ.....	40
—	Vil, VIII. De potestate Superioris.....	42
—	IX, X. De adimplentione legis seu præcepti.....	43
—	XL Causæ legis adimplentionem impedientes.....	45
—	XII, XIII. An obliget lex vel sententia fundata in falsa præsumptione.....	46
—	XIV, XV, XVI. Dispensatio legis.....	49

Ca s u s	XVII. Dispensatio prius negata, el postea ah eodem Superiore, rei immemor, concessa.....	52
—	XVIII. Dispensatio ab uno Superiore negata, el postea ah alio, negationis ignaro, concessa.....	53
—	XIX. De lege irritante.....	55
—	XX. De lege poenali.....	55
—	XXI. De lege civili et ejusobligatione.....	57
, —	XXII. De consuetudine.....	60
—	XXIII. De privilegiis.....	G2

CASUS

DE PECCATIS.

Ca s u s	1. De gravitate peccati.....	
—	II, III. Distinctio specifica peccatorum.....	55
—	IV, V, VI. Distinctio numerica peccatorum.....	θγ
—	VII, VIII, IX. De peccatis internis.....	79
—	X. De Superbia.....	73
—	XI, XII. De invidia.....	74
—	XIII. De avaritia.....	7G
—	XIV. De ira.....	76
—	XV, XVI, XVII, XVIII. De ebrietate.....	77

CASUS

DE VIRTUTIBUS ET VITIIS OPPOSITIS.

Cists	I. De sciendis el credendis.....	81
—	11. Actus iidûi, et praxis Confessarii.....	82
—	III. Mulier hærelica in morte absoluta.....	83
—	IV, V, VI. De professione Fidei.....	8i
—	VII. Communicatio cum haereticis.....	87
—	VIH, IX. De Spe.....	89
—	X, XI. De amore Dei.....	91
—	XII. De caritate erga proximum.....	93
—	XIII. Ordo caritatis.....	94
—	XIV. De odio.....	94
—	XV. De eleemosyna.....	96
—	XVI. De eleemosyna male acquisita.....	97
—	XVII, XVIII. Correctio fraterna.....	97
—	XIX, XX, XXI. De scandalo.....	99
—	XXII, XXIII. De choreis.....	()1
—	XXIV. De spectaculis.....	104
—	XXV. De cooperatione.....	103

CASUS

DE PRIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

Casus	I. De oratione.....	107
—	II. De culm Sanctorum.....	los
—	III. Do cultu Reliquiarum.....	109
—	IV, V, VI, VII. De superstitione. De οαηα <i>observantia</i> ...	III
—	VIII, IX. De divinatione.....	114
—	X. Magia et maleficium.....	1 IG
—	XL De virga devinatoria.....	117
—	XII. De tabulis rotantibus (<i>tablestournantes</i>).....	x
—	XIII. De magnetismo animali.....	119
—	XIV. De spirituum consultatione (<i>duSpiritisme</i>).....	121
—	XV. De tentatione Dei.....	123
—	XVI, XVII. De sacrilegio.....	121
—	XVIII, XIX, XX. De simonia.....	123

CASUS

DE SECANDO PRÆCEPTO DECALOGI.

Casus	1. De blasphemia, et vana usurpatione SS. Nominis Dei....	129
—	II, III, IV. De juramento.....	130
—	V. De adjuratione.....	133
—	VI, VII, VIII, IX. De valore voti.....	131
—	X, XI, XII. De voti obligatione.....	138
—	XIII, XIV, XV. Cessatio voti.....	112
—	XVI, XVII, XVIII. Irritatio votorum.....	Ilo
—	XIX, XX. Dispensatio a votis.....	1Π
—	XXL Votorum commutatio.....	119

CASUS

DE TERTIO PRÆCEPTO DECALOGI.

Casus	I. De sanctificatione festorum.....	151
—	II, UL Auditio Missæ.....	152
—	IV, V. Causœa Missa excusantes.....	151
—	VI. Opera die festo prohibita.....	155
—	VII, VIII. Causæ excusantes alabore dic festo.....	156

CASUS

DE QUARTO PRÆCEPTO DECALOGI.

Casus	I, II. III. IV. Ollicia filiorum.....	159
—	V, VI. Ollicia parentum.....	62

	INDEX TOMI I	i63
Casus	VII. Ollicia famulorum.....	161
—	VIII. Ollicia dominorum.....	I6Î

	CASUS	
	DE QUINTO PRÆCEPTO DECALOGI.	
Casus	1, II. Occisio sui indirecta.....	166
—	III. Mira virginis industria.....	168
—	IV. Vita voluntarie breviata.....	169
—	V. Occisio innocentis.....	170
—	VI, VII, VIII. Defensio contra injustum aggressorem	171
—	IX, X. De abortu.....	I7u
—	XI, XII. De duello.....	176
—	XIII. Casus belli.....	178

	CASUS	
	DE OCTAVO PRÆCEPTO DECALOGI.	
Casus	1, 11,111. De mendacio et restriction»? mentali.....	182
—	IV, V, VI. Detractio.....	185
—	VII. Detractio et calumnia.....	188
—	VIII. Infamiæ propagatio.....	189
—	IX. Contumelia.....	191
—	X. De secreto.....	192
—	XI. Apertio litterarum.....	193

	CASUS	
	DE PRÆCEPTIS ECCLESIAE.	
•.Asis	I, II. Annua Confessio.....	195
—	III, IV, V. Communio paschalis.....	197
—	VI, VU, VIII, IX. De jejunio.....	200
—	X, XI, XII. Causa* excusantes a jejunio.....	20 i
—	XIII, XIV, XV, XVI. Abstinencia a carne.....	207
—	XVII. De promiseuitate carnis et piscium.....	
—	XVIII. Dispensatio a lege abstinencia*.....	
—	X IX. Dispensatio sabbalico.....	31 3
—	X. Dispensatio implicita.....	

	CASUS	
	DE IISTITIK ET JURI	
	DE DOMÎNIO	
U	II, III. De dominio filiorum.. . I	216
	IV. De dominio uxorum.....	

Casus	V. De dominio Clericorum.....	220
—	VI, VII, VIII. De occupatione.....	221
—	IX, X. De re inventa.....	22§
—	XI, XII. Id. 3° et 4° <i>Thesaurus</i>	226
—	XIII. Id. 5° <i>Mordentes morsi</i>	228
—	XIV. Id. 6° <i>Capiens captus</i>	229
—	XV. Id. 7° <i>Fures insigniter decepti</i>	230
—	XVI, ad Casum XXI. De proscriptione.....	237
—	XXII. De alluvione.....	237
—	XXIII. Specificatio el commixtio.....	238

CASUS

DE INJURIA ET FURTO.

Casus	1. Eurii gravitas.....	240
—	II. De furtis minutis.....	241
—	III. De furtis liliorum el famulorum.....	242
—	IV. De furiis uxorum. <i>Uxor provida</i>	243
—	V. Sario industrius.....	244
—	VI. Perna carissima (<i>le jambon bien payé</i>).....	245
—	VII. Non capiens captus.....	246
—	VIII. Matrona singularis, et famula solers.....	247
—	IX. Callida famula.....	248
—	X, XI, XII. Occulta compensatio.....	249

CASUS

DE RESTITUTIONE IN GENERE.

Casus	I, II, III. Obligatio restitutionis.....	282
—	IV. Ex malo bonum.....	254
—	V. Pistor in propriis verbis captus.....	255
—	VI. Quis damnum subiturus?.....	256
—	VII. Debitor recalcitrans, <i>seu prætexus ad omittendam restitutionem</i>	257

CASUS

DE POSSESSIONE REI ALIENÆ.

Casus	1, II, III. Possessor borne fidei.....	261
—	IV. Id. 4° <i>Frugifer equus</i>	264
—	V. Id. 5° <i>Infaustus asini rasmus!</i>	265
—	VI, AII, A III. Possessor maire fidei.....	266
—	IX. Id. 4° <i>Cujum pecus? an Mclibri?</i> ..	269
—	X. Possessor dubiæ fidei.....	271

CASUS

DE INJUSTO DAMNIFICATORE.

Casus I. Vir nocens jure suo utendo.....
II. Damnificator reum ex odio prodendo...
III. Damnificator ultra voluntatem.....
IV. Scandalum damnosum.....
V. VI. Beneficium avertens.....
VII. Lugendus error.....
VIII. Caupo aliis et sibi bonus.....
IX, X. Errans in damno.....
XI. Trossulus imperitus.....
XII. Pro asse lepus.....

CASUS

DE COOPERATIONE IN DAMNUM PROXIMI.

Casus I, II. Mandans.....
III, IV. Consulens.....
V, VI. Consentiens.....
VII, VIII. Recursum præbens.....
IX, X. Participans.....
XI, XII, XIII. Cooperatio negativa.....
XIV. Mutus.....

CASUS

DE CIRCUMSTANTIIS RESTITUTIONIS.

Casus I. Solidarités.....
— II, III. Ordo restitutionis.....
— IV. Infelix debitor ! infelicio mandatorius !...
— V. Tempus restitutionis.....
— VI. Modus restituendi.....
— VII. Retributio spiritualis.....
— VIII. Expensum ad restituendum.....
— IX, X. Causæ per se excusantes a restitutione
— XI. Pueri et Religiosi *ratione restitutionis*...
— XII. Debitor mundo valedicens.....
— XIII, XIV. Gessio bonorum.....
— XV. Debitores angustiis pressi.....

CASUS

DE RESTITUTIONE IN SPECIE.

Casus I, II. Restitutio pro homicidio.....
— III. Restitutio pro stupro.....

Ca si s	IV, V. Restitutio pro fornicatione.....	:: x
—	VI, VII, VIII. Restitutio pro adulterio.....	32o
—	IX. Uxoris adulleræ confessio.....	322
—	X, XI. Defraudatio in tribulis.....	323
—	XII, XIII. Damnum occasione mililiæ.....	326

CASUS

DE CONTRACTIBUS IN GENERE.

Ca si s	I, II. Materia contractus.....	328
—	III. Contractus de re turpi.....	330
—	IV. Minor contrahens.....	331
—	V, VI. Uxor contrahens.....	333
—	VII. Consensus in contractu.....	33i
—	VIII. Error in contractu.....	333
—	IX. Dolus in contractu.....	337
—	X. Metus in contractu.....	338
—	XI. Conditio in contractu.....	338
—	XII. Casus improvisus duplex.....	339
—	XIII. Modus vinum meliorandi.....	340
—	XIV. Evisceratus canis.....	342

CASUS

DE PROMISSIONE ET DONATIONE.

Ca su s	I, II. Promissio.....	34i
—	III. Donatio inter vivos.....	346
—	IV. Donatio conditional^.....	347
—	V. Revocatio donationis.....	348
—	VI, VII, VIII. Donatio mortis causa.....	349
—	IX. Condonatio a monente facta.....	352
—	X. Donatio parentum.....	351
—	XI. Juvenis laureatus. <i>Donatio quando referenda?</i>	355

CASUS

DE TESTAMENTIS ET LEGATIS.

Ca su s	I, II. De valore testamenti.....	. * >7
—	III. Id. Spectrum nocturnum!.....	359
—	IV. Testamentum simulatum.....	360
—	V. Testamentum completum post mortem testatoris.....	362
—	VI. Testamentum casu destructum, el arte redivivum.....	363
—	VII. Dispositio incerta. <i>Cui rlanict depositum</i>	364
—	VIII. Testamentum inter conjuges.....	366
—	IX, X, XI. De legalis.....	367

INDEX TOM!)

Casus	XII. Legata conditional.'!.....	
	XIII. Legata profana, fornis legalibus destituta	
	XIV. XV. Legata pia, informia.....	
	XVI. Industrius legatarius.....	
	XVII. Fidei-commisum.....	

CASUS

DE COMMODATO, DEPOSITO, MANDATO ET MUTUO.

Casus	I. Commodatum.....	
	II. Commodatarius infelix!.....	379
	III. IV, V, VI. Depositum.....	380
	VII, VIII, IX. Mandatum.....	385
	X. De negotiorum gestione.....	387
	XI, XII, XIII. De mutuo.....	388
	XIV, XV. Kalio ah usura excusans.....	392
	XVI. Lucrum laxam legis excedens	39 i

CASUS

DE VENDITIONE EJUSQUE SPECIEBUS.

Casus	I. /Equilas in venditione.....	396
	II. Vilia rei manifestanda.....	397
	III. Equus cæcus pro vidente venditus.....	398
	IV. V. De justo pretio.....	399
	VI. Id. De tabaci delectu, seu, <i>de gustibus non esi disputandum</i>	
	VII. Id. Tabella insignis, pretio vilis!.....	
	VIII. Id. Arcana· littera· !.....	
	IX. Id. Thesaurus a talpa effossus.....	
	X. Thesaurus in pisce !.....	
	XI. Margarita ia sue !.....	
	XII. Pro epulis noctua· !.....	
	XIII. Res vendita <i>periens ante traditionem</i>	
	XIV. Venditor industrius.....	
	XV. Ventitio jurium incorporeorum.....	
	XVI. Relroventitio.....	
	XVII. De relatione mercatoria (<i>report</i>).....	
	XVIII. Venditio sub hasta.....	
	XIX. Id. Prodigiousa K. Virginis Imago.....	
	XX. Id. ('inara· coquo carissima·. { <i>Artichauts bien payés</i> }).....	
	XXI. Monopolium.....	
	XXII. De transactione.....	
	XXIII, XXIV. Yegotialio.....	

INDEX TOMI I

CASUS

DE LOCATIONE ET RELIQUIS CONTRACTIBUS ONEROSIS

I. Locatio personalis.....	
II, III. Locatio realis.....	425
IV. Emphyteusis.....	428
V, VI. Societas.....	429
VII, VIII. Cambium..... *	
IX. Negotiatio pecunia?.....	433
X. Pecunia ex præcedenli promissione mutuata.....	436
XI. Mutuum simplex a nummulario fucatum.....	
XII. De censu vitalitio.....	439
XIII. De fidejussione.....	44(1 I
XIV. De pignore.....	441
XV. De assecuratione.....	442
XVI. Hypotheca.....	442
XVII. XVIII, XIX. De sponsione.....	
XX, XXI, XXII De ludo.....	
XXIII. Id. Pro puncto Marlinus asinum perdidit....	
XIV. id. Astus aslu captus	

NOTANDA

Versio gallica casus XVII. De venditione, seu <i>de relatione mercatoria (du report)</i> , a η. 946 el seq.....*	45i
Versio gallica casus IX. De negotiatione pecunia· (<i>compte, courant</i>), a n. 992 el seq.....	45v
Versio gallica casus X. De negotiatione pecunia; (<i>credit ouvert</i>), a η. 999 etseq.....	458
Versio gallica casus XI. De negotiatione, pecuniæ (<i>simple prêt dissimulé par le banquier</i>), a n. 1001 et seq.....	459

FINIS INDICIS TOMI I